

ಅನಂದ ಕರ್ಣಾಟಕ ಗ್ರಂಥರತ್ನಮಾಲೆ, ನಂ. ೦

ಶ್ರೀ

ವ್ಯಾಕ್ಯಕರ್ಮಪ್ರಯೋಗ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣವು

(ಆರಣ್ಯಕಾಂಡವು)

Vol. 4

(ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗವು)

ಕರ್ಣಾಟಕ ವಚನವು

•••••

ಶ್ರೀಮತ್ಪದ್ಮಲಿಂಗವಾಸದೇವಿ

ಪಂಡಿತ ದೇವಶಿಖಾಮಣಿ ಅಳಸಿಂಗರಾಜಾರ್ಯ ದಿರಚಿತವು.

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಅರ್. ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಅಂಡ್ ಕಂಪೆನಿ,

ಭೀಮಸೇನಾಗಾರ್ಡ್ಸ್, ಮೈಲಾಪುರ, ಮದರಾಸು-೪

೧೩೫, ಅನಂದ ಮುದ್ರಾಕ್ಷರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ

ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

1964.

[All Rights Reserved]

[Price Rs. 5/-]

All Rights Reserved.

ಕಾಪಿರೈಟ್, ೧೯೧೯—ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಸರ್ವಸ್ವಾತ್ಮಕತನವೂ ಮದ್ರಾಸ್, ಆರ್. ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಕಂಪನಿಯವರಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಂಡಿಯಾದೇಶದ ಮತ್ತು ಹೊರದೇಶದ ಕಾಪಿರೈಟ್ ತೆಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇದರ ಯಾವುದಾದರೂ ಭಾಗವನ್ನಾಗಲಿ, ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಭಾಷಾಂತರೀಕರಿಸಿ ವಿಕ್ರಯಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಬಾಧ್ಯತೆಯಿರದು. ಈ ಪುಸ್ತಕದೊಳಗಿನ ಭಾವಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಪದಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಚಿತ್ರಪಟಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಇತರರು ಕಾಪಿಮಾಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಂತವರು ಕಾಪಿ ರೈಟ್‌ನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಈ ಕಾಪಿರೈಟ್‌ನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿತವರು ನಷ್ಟದ ದಾವೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ರೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದೆ.

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡದ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಅಂಶಗಳು

ಸರ್ಗ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳು	ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ
	ಆವತಾರಿಕೆ	
೧.	ರಾಮನು ಪಂಡಕಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಅತಿಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದುದು.	...
೨.	ವಿರಾಧನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿದುದು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದುದು. ಅತನಿಗೂ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣವು.	೨೬೦
೩.	ವಿರಾಧನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು. ವಿರಾಧನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದುದು.	೨೭೦
೪.	ಸೀತೆಯು ಅಕುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬೇಗನೆ ಆ ವಿರಾಧನ ತೋರುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದುದು. ವಿರಾಧನ ಪೂರೈಕವೃತ್ತಾಂತವು. ಅವನು ಇದರಿಗೆ ಶರಭಂಗಾಶ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಕಾನು ನಿಜವೆಂದಿಂಥ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಸೇರಿದುದು.	೨೭೫
೫.	ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶರಭಂಗಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದುದು. ಶರಭಂಗನು ರಾಮನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ರಾಮನಮುಂದೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪರಮ ಪಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದುದು.	೨೮೨
೬.	ಶರಭಂಗಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಋಷಿಗಳಿಲ್ಲರೂ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕು, ಅಮೃತಗಂಟಾಗಿರುವ ರಾಕ್ಷಸಬಾಧೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು. ರಾಮನು ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದು.	೨೮೬
೭.	ಸುತೀಕ್ಷ್ಣವರ್ತನವು. ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನು ಅನಗಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮೃಗಬಾಧೆಯನ್ನು ರಾಮನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದುದು. ರಾಮನು ಅತನಿಗೆ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಆ ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದುದು.	೨೯೩
೮.	ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ರಾಮನು ಅಲ್ಲಿನ ಯಜ್ಞಾಶ್ರಮವನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಸುತ್ತಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟುದು.	೨೯೯

- ೯. ರಾಮನು ತಾನು ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಹುಸಿಗಳಮೂಲದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸೀತೆಯು ಭಯಪಟ್ಟು, ಮೈರ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ... ೯೯೮
- ೧೦. ರಾಮನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸ್ವಾಮ್ಯಭಕ್ತವೆಂಬೂ, ತನ್ನ ಅತ್ರಿತರ ವಿರೋಧಿಗಳೇ ತನಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳೆಂದೂ ನಿರೂಪಿಸಿ, ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದುದೇ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ... ೧೦೦೩
- ೧೧. ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂದಾಲಿಸಿ ಬಂದ ಭಕ್ತಭೃತನೆಂಬ ಮುನಿಯಿಂದ, ಪಂಚಾಕ್ಷರವೆಂಬ ಸರಸ್ವಿನಿ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಅಲ್ಲಿನ ಯುಷ್ಮಾಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವಿದ್ದು ಸುಹ್ರೋತ್ತಮಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅ ಕ ನ ಂ ದ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಕ್ರಮದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ, ಅಗಸ್ತ್ಯ ಭ್ರಾತನ ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಂದು ರಾತ್ರಿಯಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಕ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿ, ನೊವಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಅ ಮಹರ್ಷಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು ! ... ೧೦೦೬
- ೧೨. ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ರಾಮನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು, ಅವನಿಗೆ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಡಿಸಿ, ವೈಷ್ಣವ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಬಾಣಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ ರಾಮನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ... ೧೦೧೦
- ೧೩. ರಾಮನು ಋಷಾದಿರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನಿಂದ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ಪಂಚವಟಿಗೆ ಹೋದಳು. ... ೧೦೨೨
- ೧೪. ರಾಮನು ಪಂಚವಟಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜಹಿತಿಯು ವನ್ನು ಕಂಡು, ಅವನ ಪೂರೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಅವನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪಂಚವಟಿಗೆ ಹೋದಳು. ... ೧೦೨೬
- ೧೫. ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಹಿತನಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲವಿದ್ದಳು. ... ೧೦೨೯
- ೧೬. ಒಮ್ಮೆ ರಾಮನು ಗೋದಾವರಿಗೆ ಸ್ನಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೋದಾಗ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನನ್ನು ಹಿಂದಾಲಿಸುತ್ತ, ಅಗಿನ ಹೇಮಂತ ಯುಗವನ್ನು ವರ್ಷಿಸಿ, ಭರತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ, ಕೃಕೇಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದಳು. ರಾಮನು ಅವನ್ನು ಕೇಳಲಾರದೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯನಿವೇಶನವೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಭರತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಾನೂ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತ, ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತನಗಿರುವ ಶೇಮಾಂತಿಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು, ಅಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದಳು. ... ೧೦೩೫

- ೧೬. ಶ್ರೀರಾಮನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಅಶ್ವಮೇಧಬಲಮು ಅಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದು ಮು, ಶೂರ್ಮಣಜಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಪತ್ನಿಯನಾಗಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದು. ... ೧೦೪೫
- ೧೭. ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಪರಿಸೆಂದು ಶೂರ್ಪಣಜಿಗೆ ಹೇಳಿದುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಾನು ರಾಮನಿಗೆ ದಾಸನಾದುದರಿಂದ ತಾಳ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿರಬಾರದೆಂದೂ, ರಾಮನನ್ನು ಪರಿಸುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದೂ ಹೇಳಿದುದು. ಆಗ ಶೂರ್ಮಣಜಿಯು ಕೋಪಿಸಿ ನೀತೆಯಮೇಲೆ ದೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ರಾಮನಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಳಿಯ ಕವಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕುಯ್ದುದು. ... ೧೦೪೦
- ೧೮. ಶೂರ್ಪಣಜಿಯು ಖರನಿಗೆ ರಾಮಾದಿಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು. ಖರನು ರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹದಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ಅವರು ಶೂರ್ಪಣಜಿಯೊಡನೆ ಗೂಡಿ ರಾಮನಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದುದು. ... ೧೦೫೫
- ೧೯. ರಾಮನು ಆ ಹದಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಧಾನರನ್ನೂ ಕೊಂದುದು. ಶೂರ್ಪಣಜಿಯು ಭಯಪಟ್ಟು ಖರನ ಬಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದುದು. ... ೧೦೫೬
- ೨೦. ಶೂರ್ಪಣಜಿಯು ಹದಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಧಾನರ ವಧ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಖರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು. ... ೧೦೫೯
- ೨೧. ಖರನು ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿ ಕೈ ಹೊರಟುದು. ... ೧೦೬೨
- ೨೨. ಯುದ್ಧ ಮೈತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಹೊರಟ ಖರನು ಮತ್ಸ್ಯಕುನಗಳನ್ನು ಕಂಡುದು. ... ೧೦೬೫
- ೨೩. ಅಶ್ವಲಾಗಿ ರಾಮನು ಜಯಸೂಚಕವಾದ ತುಭನಿಮಿಶ್ರಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ನೀತೆಯನ್ನು ಒಂದು ಬೆಟ್ಟವ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಯುಧಿಷ್ಠಿಷ್ಠನನ್ನಡ್ಡನಾದುದು. ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯವು ರಾಮನನ್ನು ಸವಿಯಿತು. ... ೧೦೭೦
- ೨೪. ರಾಮ ರಾಕ್ಷಸರ ತುಮುಲಯುಧ್ಧವು. ... ೧೦೭೩
- ೨೫. ದೂಷಣಾದಿಗಳ ವಧವು. ... ೧೦೭೬
- ೨೬. ಕ್ರಿತಿರಿಸ್ಸಿನ ವಧವು. ... ೧೦೮೦
- ೨೭. ರಾಮನು ಖರನ ರಥಾದಿಗಳನ್ನು ಮುರಿದುದು. ... ೧೦೮೨
- ೨೮. ರಾಮನು ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಖರನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದುದು. ಖರನು ರಾಮನಮೇಲೆ ಗದೆಯನ್ನು ದೀಸಿದುದು. ಆ ಗದೆಯನ್ನು ರಾಮನು ಖಂಡಿಸಿದುದು. ... ೧೦೮೬
- ೨೯. ಗದೆಯು ಮುರಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಮನು ಖರನಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟು, ಅಶನಿಗೆ ವಿವೇಕವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. ಖರನು ಅತನು ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಕೇಳದೆ ಸಾಲಪೃಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿ ಕೈಬಿಡಿದುದು. ರಾಮನು ಆಗಸ್ಯ ವಕ್ರಪಾಶದಿಂದ ಖರನ ಹೃದಯವನ್ನು ಧೇದಿಸಿದುದು. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸ್ತೋತ್ರವು ನೀತೆಯು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಿಡು ರಾಮನನ್ನು ರಿಂಕಿಸಿದುದು. ... ೧೦೯೨

೩೦. ಅಕಂಠನನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ರಾಕ್ಷಸ ಪಥವನ್ನು ಲಂಕೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು. ರಾವಣನು ಮಾರೀಚನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿದುದು. ಮಾರೀಚನು ರಾಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು, ರಾವಣನು ಲಂಕೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದುದು. ... ೧೧೧೨
೩೧. ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ರಾವಣನು ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದು. ... ೧೧೧೩
೩೨. ತನ್ನ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ರಾವಣನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಕೋಪಗೊಂಡು, ಅತನನ್ನು ನಂದಿಸಿದುದು. ... ೧೧೧೪
೩೩. ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ರೂಪಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಮಾರಿಗಳನ್ನೂ, ಸೀತೆಯ ರೂಪಾತಿಶಯವನ್ನೂ ರಾವಣನಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿತೆಯನ್ನು ಕದ್ದು ತರುವಂತೆ ಬೋಧಿಸಿದುದು. ... ೧೧೧೫
೩೪. ರಾವಣನು ಮಾರೀಚನಬಳಿಗೆ ಬಂದುದು. ... ೧೧೧೬
೩೫. ರಾವಣನು ಜನಸ್ಥಾನವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮಾರೀಚನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೃಗರೂಪದಿಂದ ತನಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗ ಬೇಕೆಂದು ಅತನನ್ನು ಬೇಡಿದುದು. ... ೧೧೧೭
೩೬. ಸೀತಾಪಹರಣವೇ ರಾಕ್ಷಸಕುಲನಾಶಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ, ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದುದು. ... ೧೧೧೮
೩೭. ಹಿಂದೆ ಬಾಲನಾದ ರಾಮನಿಂದ ತನಗುಂಟಾದ ಸಂಕಟವನ್ನು ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನೊಡನೆ ಹೇಳಿದುದು. ... ೧೧೧೯
೩೮. ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನಿಗೆ ಬೇರೊಂದು ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ರಾಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು. ... ೧೧೨೦
೩೯. ರಾವಣನು ಮಾರೀಚನ ಬುದ್ಧಿಪಾಠವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ತನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂದು ಅತನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದುದು. ... ೧೧೨೧
೪೦. ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನಿಗೆ ಪುನಃ ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದುದು. ... ೧೧೨೨
೪೧. ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನೊಡನೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಹೊರಟು, ನಾನಾಜನರಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಾತ್ಮನು ಕೈಯೋಡದುದು. ಅಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರಮೃಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಪುಷ್ಪಾಪಚಯಂಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸೀತೆಯು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅತ್ಯಕ್ಕಗೊಂಡುದು. ... ೧೧೨೩
೪೨. ಸೀತೆಯು ಮಾಯಾಮೃಗವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಬೇಕೆಂದು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅದು ರಾಕ್ಷಸನ ಮಾಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ ತಡೆದುದು ರಾಮನು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಸೀತೆಗೆ ಕಾವಲಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನಿರಿಸಿ ಅಮೃಗವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದುದು. ... ೧೧೨೪
೪೩. ರಾಮನು ಮಾಯಾಮೃಗವನ್ನು ಬಹುದೂರದವರೆಗೆ ಹಿಂಬಾಹಿಸಿದರೂ ಅದು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದಿರಲು, ಕೋಪದಿಂದ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದು. ಅದು ರಾಕ್ಷಸರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ರಾಮನಂತೆ ದೀನಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದು. ... ೧೧೨೫

- ೪೩. ನೀತೆಯು ಪಾಂಡುರಜನ ದೀನಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಯಪಟ್ಟು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ರಾವಣನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದುದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾವಣನಿಗೆ ಯಾವ ಭಯವೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದೆಂದು ನೀತೆಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. ನೀತೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದುದು. ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾವಣನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋದುದು. ... ೧೦೬೬
- ೪೪. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪರ್ಣಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಸನ್ಮಾಸನೇಸದಿಂದ ನೀತೆಯಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಅವಳ ಸಾಂದರ್ಭ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪರ್ವತ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ, ಅವಳ ಪೂರೈಕೃತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದುದು. ನೀತೆಯು ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಾಂತವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದುದು. ... ೧೦೬೯
- ೪೫. ನೀತೆಯು ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಪಂಸುಪಂತೆ ನೀತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದುದು. ನೀತೆಯು ಪರುಷೋಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಡಿದುದು. ... ೧೦೭೩
- ೪೬. ರಾವಣನು ನಿಜರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ತನ್ನ ಪಂಶು ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ಪರಿಸವೇಕೆಂದು ನೀತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದುದು. ನೀತೆಯು ರಾವಣನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದುದು. ... ೧೦೮೪
- ೪೭. ರಾವಣನು ನಿಜರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನೀತೆಯನ್ನು ಪಪಂಸಿಕೊಂಡು ಹೋದುದು. ನೀತೆಯು ಪ್ರಲಾಪವು. ... ೧೦೯೩
- ೪೮. ಪಟಾಯುವು ರಾವಣನನ್ನಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ನೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಹಿತೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. ... ೧೧೦೬
- ೪೯. ಪಟಾಯುರಾವಣರ ಯುದ್ಧವು. ಪಟಾಯುವು ಶಸ್ತ್ರಹಾನಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ೧೧೦೮
- ೫೦. ಪುನಃ ರಾವಣನು ನೀತೆಯನ್ನಿತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದುದು. ವೇಗದಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ನೀತೆಯು ತನ್ನ ಅಭರಣಗಳನ್ನೂ ಪುಸ್ತಕಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿಡುಬಿಡು. ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಅದರಿಂದ ಕ್ಷೋಭಿಸಿದುದು. ... ೧೧೧೫
- ೫೧. ನೀತೆಯು ರಾವಣನನ್ನು ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿದುದು. ... ೧೧೨೦
- ೫೨. ನೀತೆಯು ತನ್ನ ಕೆಲವು ಅಭರಣಗಳನ್ನು ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ, ವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸಿದ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಮುಂದೆ ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಬಿಡುಬಿಡು. ರಾವಣನು ನೀತೆಯನ್ನು ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಜನಸತ್ತಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ... ೧೧೨೪
- ೫೩. ರಾವಣನು ನೀತೆಗೆ ತನ್ನ ಭೋಗಸಾಧನಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅನಿಹುಟ್ಟಿಸಿದುದು. ... ೧೧೨೯

೫೬.	ಸೀತೆಯು ರಾವಣನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಮಾರಾಡಿದುದು. ರಾವಣನು ಅವಳನ್ನು ಪುನಃ ಅತೋಚನವಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ...	೧೧೩೫
೫೭.	ರಾಮನು ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಮಾರೀಚನನ್ನು ಕೊಂದು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿದುದು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಕ್ಕುಳುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಬಂದುದು. ...	೧೨೪೦
೫೮.	ರಾಮನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಸಂದೇಹವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದುದು. ...	೧೨೪೩
೫೯.	ರಾಮನು ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕೇಳಿದುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆವ ವಿಷಯವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು. ...	೧೨೪೬
೬೦.	ರಾಮನು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ದುಃಖಿಸಿದುದು. ...	೧೨೪೯
೬೧.	ರಾಮನ ಪ್ರಲಾಪವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು. ...	೧೨೫೬
೬೨.	ಪುನಃ ರಾಮನ ವಿಲಾಸವು. ...	೧೨೫೯
೬೩.	ರಾಮನ ದುಃಖಪ್ರಲಾಪಗಳು. ...	೧೨೬೨
೬೪.	ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ ಗುರುತುಗಳಿಂದ ಸೀತೆಯು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಪಹೃಷ್ಕಳಾದಳೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದುದು. ...	೧೨೬೬
೬೫.	ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು. ...	೧೨೬೯
೬೬.	ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು. ...	೧೨೭೩
೬೭.	ರಾಮನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಕಂಡು ದುಃಖಿಸಿದುದು. ...	೧೨೯೦
೬೮.	ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಅಗ್ನಿನಿಷ್ಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದುದು. ...	೧೨೯೪
೬೯.	ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ವಿರೂಪಮಾಡಿದುದು. ಕಬಂಧನನ್ನು ಕಂಡುದು. ...	೧೨೯೭
೭೦.	ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕಬಂಧನ ಶೋಕಗಳನ್ನು ಕಡಿದುದು. ಅವನಿಗೆ ಪೂರೈಸನ್ನೆ ಸ್ತುತಿಯುಂಟಾದುದು. ...	೧೨೯೮
೭೧.	ಕಬಂಧನು ತನ್ನ ಪೂರೈದ್ಯಕ್ತಾಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಹಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದುದು. ...	೧೩೦೦
೭೨.	ಕಬಂಧನು ರಾಮನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಗಿ, ಏಜರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ರಾಮನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು. ...	೧೩೦೪
೭೩.	ಕಬಂಧನು ರಾಮನಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಅಂತರ್ಧಾನ್ಯವಹಿಸಿದುದು. ...	೧೩೦೮
೭೪.	ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಶಬರಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದುದು. ಕಠಿಣಿಯು ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮಹಂಗಣಿಪ್ಪರ ಆಶ್ರಮವೇ ವೊಪಲಾಹುವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತಾನು ಪರಮಪವಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು. ...	೧೩೧೩
೭೫.	ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಪಂಪಾ ತೀರವನ್ನು ನೋಡಿದುದು. ...	೧೩೧೮

ಶ್ರೀರಸ್ತು
ಶ್ರೀರಾಮಕಂದ್ರಪರಬ್ರಹ್ಮಣಃ ನಮಃ
ಅವತಾರಿಕೆ

ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಬಾಲಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಹಿರಿಯಣ್ಣನಾದ ರಾಮನಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತಿಯೂ, ಸೀತೆಗೆ ರಾಮನಲ್ಲಿರುವ ಅನುರಾಗವೂ ಲೋಕಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ, ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ತಾವು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದ ರಾಜಭೋಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಮಗೆ ರಾಮನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ಆಗಲಿರಲಾರದೆ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದರೆಂಬುದರಿಂದ, ಅವರ ಭಕ್ತ್ಯನುರಾಗಗಳೇ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಶೇಷಿಸಿ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಆ ಭಕ್ತ್ಯನುರಾಗಗಳೇ ಈ ಅರಣ್ಯಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಲ್ಪಡುವುವು. ವಿರಾಧನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸೀತೆಯು ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಹಿಂದೆ ಕೂಗಿಡುತ್ತ, ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ “ಮಾಂ ಹರೋತ್ಸೃಜ್ಯಕಾಕುತ್ಸ್ಥಂ ನಮಸ್ತೇ ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ರಾಮನನ್ನು ಬಿಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆತುರವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಹಾಗೆಯೇ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಕಬಂಧನ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದಾಗ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಮಾಂ ಚ ಭೂತಬಲಿಂ ದತ್ವಾ ಪಲಾಯಸ್ವ ಯಥಾಸುಖಂ” ಎಂಬುದಾಗಿ, ತಾನಾದರೂ ಆ ಭೂತಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ರಾಮನನ್ನು ಬಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ರಾಮನು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಿಯತಮನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನಗಲಿರಲಾರದೆ, ಆತನೊಡನೆ ತಾನೂ ವನವ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತಳಾಗಿದ್ದಳೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು

ತಿಳಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ ಆಕೆಯ ಪತಿಪರಾಯಣತ್ವವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಅರಣ್ಯಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯಾದರೋ ಅವಳ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಧರ್ಮವು ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷಿಸಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯೊಡನೆ, “ಅಂಗುಲ್ಯಾ ನ ಸಮೋ ರಾಮೋ ಮನು ಯುದ್ಧೇ ಸ ಮಾನುಷಃ | ತವ ಭಾಗ್ಯೇನ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ ಭಜಸ್ವ ವರವರ್ಣಿನಿ” ಎಂದು ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ರಾಮನು ತನ್ನ ಕಿರುಬೆರಳಿಗೂ ಸಾಟಿಯಾಗ ಲಾರನೆಂದೂ, ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ತನ್ನನ್ನು ವರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಕೇಳಿ ದಾಗ, ಸೀತೆಯು ಎಂತವರಿಗೂ ಮನೋವಿಕಾರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಆ ಏಕಾಂತಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಾಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಆ ರಾವಣನು ತಾನಾಗಿ ಬಂದು ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸು ಕಲಗದೆ “ಕ್ರುದ್ಧಾ ಸಂರಕ್ತಲೋಚನಾ| ಅಬ್ರವೀತ್ಪರುಷಂ ವಾಕ್ಯಂ ರಹಿತೇ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪಂ” ಎಂದು ಅತಿಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಆತನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಅಸಹ್ಯ ಪಟ್ಟು, ಆತನಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಒಂದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯು ತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳೆಂಬುದರಿಂದ, ಸೀತೆಯ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಮಹಿಮೆಯು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸೀತಾ ರಾಮರ ಸಂಭೋಗತ್ಯಂಗಾರವು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ ದಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿಪ್ರಲಂಭತ್ಯಂಗಾರವು ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಪೂರ್ವಕಾಂಡ ಗಳಲ್ಲಿ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣನಾಗಿಯೂ, ವೇದಾಂತವೇದ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ, ಅವಿದ್ಯಾನಿರಾಸಕತೆ, ನಿತ್ಯಾನಂದಪರಿಪೂರ್ಣತೆ, ನಿಖಿಲಾ ನ್ನರ್ಯಾಮಿತ್ಯ, ನಿರತಿತಯೌಜ್ವಲ್ಯ, ನಿರುಪನು ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕತೆ, ಮುಂ ತಾದ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಸಮೂಹಗಳು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವು. ಅರಣ್ಯಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನಸಂರಕ್ಷಣರೂಪವಾದ ಆತನ ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮವು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಹಿಂದಿನಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಪಿತೃವಚನಪರಿಪಾಲನವೆಂಬ ಲೌಕಿಕ ಧರ್ಮವು ಅವ ತ್ಯಾನುಷ್ಠೇಯವೆಂದು ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನಸಂರಕ್ಷಣ ವೆಂಬ ಧರ್ಮವಿಶೇಷವು ತಿಳಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಮತ್ತು ಈ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ, ಜಟಾಯುವೃತಾಂತದಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಕೈಂಕರ್ಯಪರನಾದವನಿಗೆ ಲಭಿಸಬಹು

ದಾದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಫಲಗಳೂ, ಶಬರೀವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ಸಜ್ಜನಶುಶ್ರೂಷಾ ಪ್ರಭಾವವೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲ್ಪಡುವುವು. ಈ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸೀತಾಪಹರಣವೇ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವು. ಇತರ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಬಂದೊದಗಿರುವುವು. ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಉಪಾಯದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ನೆಪದಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ದ್ವಾರದಂತಿರುವ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆತನನ್ನು ಸೇರಿಸಿದುದು, ಅಲ್ಲಿ ಶೂರ್ಪಣಖಾಭಂಗದ ನೆವದಿಂದ ಖರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದುದು, ತನ್ನೂಲಕವಾಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ ವೈರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಈ ಸೀತಾಪಹರಣಕ್ಕೆ ಅಂಗಗಳೆಂದೆಣಿಸಬೇಕು. ದೇವಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವು, ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಮರೂಪದಿಂದವತರಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನವಾದ ರಾಕ್ಷಸಕುಲವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಸೀತಾಪಹರಣವೇ ಪೂರ್ವರಂಗವು. ಈ ನಾಟಕಾರಂಭಕ್ಕೆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವೇ ರಂಗಸ್ಥಳದ ದ್ವಾರದೇಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಲೋಕಕಂಟಕೋದ್ಧಾರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ದಂಡಕಾರಣ್ಯನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನೆಂಬುದರಿಂದ ಈ ಕಾಂಡದ ಕಥೆಯು ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಡುವುದು.

ಶ್ರೀಃ

ಶ್ರೀ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಸಮೇತ ಶ್ರೀರಾಮಾಚಂದ್ರಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣವು

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡವು

ಶ್ರೀ

ರಾಮನಾದರೋ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಂಜದ ಮಹಾ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳವನು ಮತ್ತು ಯಾರಿಂದಲೂ ಇದಿರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗದ ಮಹಾ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಚಿತ್ರಕೂಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರರಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕಸಾಧ್ಯವಾದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೂ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅದರ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸುಷ್ಯಾಶ್ರಮಗಳ ಸಮೂಹವು ಕಾಣಿಸಿತು.

ಅಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ದರ್ಭೆಯ ರಾಶಿಗಳೂ, ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಅರುಹಾಕಿದ ನಾರುಮಡಿಗಳೂ ಗೋಚರಿಸಿದುವು. ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೋಡುವಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸು ಹೊರಟುಬರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಆಕಾಶಮಧ್ಯಗತನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು, ಮಂದೇಹಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಹೇಗೆ ಇದಿರಿಸಲಾರರೋ, ಹಾಗೆ ಆ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸೇ ದೈತ್ಯದಾನವಾದಿಗಳನ್ನು ದೂರಕ್ಕೋಡಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕನಾಗಿರಬೇಕಾದ ಜಾತಿವೈರವು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಸುಖಾ

ಶ್ರಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾರಿಸಿ ಶುಚಿಯಾಗಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಂಗಳಗಳು ಕಾಣಿಸಿದುವು. ಅನೇಕ ಮೃಗಗಳೂ ಪಕ್ಷಿಸಮೂಹಗಳೂ ಸುಖವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅಗ್ನಿಶಾಲೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿದುವು. ಮತ್ತು ಸ್ತುಕ್ಕು ಮೊದಲಾದ ಯಾಗೋಪಕರಣಗಳು, ಕೃಷ್ಣಾಜಿನಗಳು, ದರ್ಭೆಗಳು, ಸಮಿತ್ತುಗಳು, ಜಲಕುಂಭಗಳು, ಫಲಮೂಲಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ತೋರಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದುವು. ರುಚಿಯಾದ ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಕಾಡುಮರಗಳು ಅಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು. ಭೂತಬಲಿ ಮೊದಲಾದ ಬಲಿಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ವೈಶ್ವದೇವಾದಿ ಹೋಮಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸುತ್ತಲೂ ವೇದಮಂತ್ರಧ್ವನಿಗಳು ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ದೇವಾರ್ಚನೆಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ತಾವರೆ ಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅನೇಕ ಸರೋವರಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ಭುಜಿಸುತ್ತ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿ, ನಾರುಮಡಿಯನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ವೃದ್ಧ ಮುನಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಈ ಋಷಿಸಮೂಹಕ್ಕೂ ಪೂಜಿನೀಯರಾಗಿ ಆಹಾರನಿಯಮವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿ, ವೇದಮಂತ್ರಘೋಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಅನೇಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಆಶ್ರಮ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ, ಶಾಂತವಾದ ಆ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ತಾನು ವಿನಯವೇಷದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿನ ನಾಣನ್ನಿಳಿಸಿ, ವಿನೀತನಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಾದ ಋಷಿಗಳು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಅಲೌಕಿಕವಾದ ವಿಷಯ

1. ಇಲ್ಲಿ "ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನೋಪಪನ್ನಾಸ್ತೇ ರಾಮಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹರ್ಷಯಃ | ಆಭ್ಯಗಚ್ಛಂಸ್ತಥಾ ಪ್ರೀತಾಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನೋಪಪನ್ನರೆಂದರೆ ಲೋಕವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರೆಂದರ್ಥವು. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ರಾವಣವಧಾರ್ಥವಾಗಿ

ಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾಕ್ಷಾತ್ಮರಿಸಬಲ್ಲವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ರಾಮನು ತನ್ನಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ, ಆತನ ಅವತಾರ ರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ತಿಳಿದು, ಬಹುಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಮನನ್ನೂ, ಯಶಸ್ವಿನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಇದಿರುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದರು. ಧಾರ್ಮಿಕರಾಗಿಯೂ, ವ್ರತನಿಷ್ಠರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಉದಿಸುತ್ತಿರುವ

ಆವಶ್ಯಕವಾದ ಮಂಟ್ರವಿಧಿಗಳೇ ರಾಮನೊಂದೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನ ಅಂಶನೊಂದೂ, ಸೀತೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೊಂದೂ ಅವರವರ ಅವತಾರ ರಹಸ್ಯವು ತಿಳಿದಂತೆಂದು ಭಾವವು. ಇಂತಹ ಮಹರ್ಷಿಗಳು "ಪ್ರೀತಾಃ" ಭಕ್ತರೂಪವಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಟ್ಟವರಾಗಿ "ಅಭ್ಯಗರ್ಜ್ಞ" ಇದಿರುಗೊಂಡರು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ತೇ ತಂ ಸೋಮುಖೋದ್ಯಂತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವೈ ಧರ್ಮಚಾರಿಣಃ | ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಚೈವ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತು ವೈನೇಹೀಂ ಹ ಯಶಸ್ವಿನಿಂ || ಮಂಗಳಾನಿ ಪ್ರಯುಂಜಾಣಃ ಪ್ರಶ್ಯಗೃಹ್ಣ್ವ ದೃಢವ್ರತಾಃ ||" ಎಂಬುದಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಉದಿಸುವ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ (ಚಂದ್ರನು ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉದಿಸುವಂತೆ ಈ ರಾಮನೂ ರಾಕ್ಷಸನಿರಸನಾರ್ಥವಾಗಿ ಉದಿಸಿದವನೆಂದು ಭಾವವು. ಮತ್ತು ಆ ರಾಮನು ಕಾಡುಗಳ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಉದಿಸುವಾಗ ಮೇಘದಿಂದ ಮರೆ ಸಲ್ಪಟ್ಟ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೆಂದೂ ಭಾವವು. (ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವೈ ಧರ್ಮಚಾರಿಣಃ) ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತಾವು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಬಲದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ಈಗ ಕಣ್ಣಿರಿದಿರಿಗೆ ನೋಡುವವರಾದೆವೆಂದರ್ಥವು. (ಮಂಗಳಾನಿ ಪ್ರಯುಂಜಾಣಃ) ಆ ಮಂಟ್ರಗಳು ಈ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಆತನಲ್ಲಿ ತಮಗಿಂಟಾಗಿರುವ ರಾಕ್ಷಸಭಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಷ್ಟಾಕರವುಗಳನ್ನಾಡಿ, ಆ ರಾಮನ ದೇಹದ ಸೌಂದರ್ಯ ಸೌಕುಮಾರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಪರವಶರಾಗಿ, ಘೋರರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಆತನ ದಿವ್ಯಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಯಾವ ಹಾನಿಯಿಂಟಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಭಯಪಟ್ಟು, ಮೊದಲು ಆತನಿಗೆ ಮಂಗಳಾಶೀರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಬಂದರೆಂದು ಭಾವವು. (ದೃಢವ್ರತಾಃ) ಆತನೇ ತಮಗೆ ರಕ್ಷಕನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರಲ್ಲನೆಂಬ ಬಲವಾದ ನಿಯಮವನ್ನು ಹಿಡಿದವರೆಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ "ತಸ್ಯಾಪ್ನೋಮಃ ರಾಜಾನೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ, ಚಂದ್ರನೇ ರಾಜನೆನಿಸುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಚಂದ್ರನಂತೆ ತಮಗೆ ರಕ್ಷಕನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡರೆಂದು ಭಾವವು. (ಯಶಸ್ವಿನಿಂ) ಶುಕ್ತಿವ್ರತಕೆಯಶಸ್ಸುಳ್ಳವಳು, ಅಥವಾ ರಾಕ್ಷಸಕುಲ ಸಂಘಾರಕ್ಕೆ ತಾನೇ

ಚಂದ್ರನಂತೆ ನೇತ್ರಾನಂದಕರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನೂ, ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಮುಂದೆ ನೋಡಿ, ದೂರದಿಂದಲೇ ಇವರಿಗೆ ಮಂಗಳಾಶೀರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮನ್ನಿಸಿ ಬರಮಾಡಿ ಕೊಂಡರು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿಬಳಿದ ಆ ಋಷಿಗಳು ಈ ರಾಮನ 1ರೂಪವನ್ನೂ, ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ, ಲಾವಣ್ಯವನ್ನೂ ಸೌಕುಮಾರ್ಯವನ್ನೂ, ಈತನ ಅಂದವಾದ ವೇಷವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅರಳಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ವನಚಾರಿಗಳಾದ ಆ ಋಷಿಗಳು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಆ ರೂಪಾತಿಶಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಟ್ಟು, ಎನೆಯಿಲ್ಲದವರಂತೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು

ಮೂಲವೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವಳು, ಎಂದು ಭಾವವು. ಹೀಗೆ ಋಷಿಗಳು ಸೀತಾ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಈ ಮೂವರ ಅವತಾರರಹಸ್ಯವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಹೋದುದರಿಂದ, ಆ ಋಷಿಗಳು ಈ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಮನುಷ್ಯನೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅವನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕು ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

1. ಇಲ್ಲಿ ರೂಪವೆಂದರೆ “ಅಂಗಾನ್ಯಭೂಷಿತಾನ್ಯೇವ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯೈರ್ವಿಭೂಷಣೈಃ | ಯೇನ ಭೂಷಿತವದ್ಭಾತಿ ತದ್ರೂಪಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ || ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಅಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಡದಿದ್ದರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ರೂಪವೆಂದು ಹೆಸರು. ಸೌಂದರ್ಯವೆಂದರೆ “ಅಂಗಪ್ರತ್ಯಂಗಕಾನಾಂ ಯಸ್ಸನ್ನಿ ವೇಶೋಯಥೋಚಿತಃ | ಸುಶ್ಲಿಷ್ಪಸಂಧಿಬಂಧಸ್ಸ್ಯಾತ್ ತತ್ಸೌಂದರ್ಯಮಿ ಹೋಚ್ಯತೇ ||” ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಕ್ಕಂತೆ ಸಮವಾಗಿರುವುದು ಸೌಂದರ್ಯವೆನಿಸುವುದು. ಲಾವಣ್ಯವೆಂದರೆ “ಮುಕ್ತಾಫಲೇಷುಛಾಯಾಯಾಸ್ತರಳತ್ಯಮಿವಾಂತರಾ | ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಯದಂಗೇಷು ಲಾವಣ್ಯಂತದಿಹೋಚ್ಯತೇ ||” ಮುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ನೀರೋಟಿವೆಂಬ ಹೊಳಪಿನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ದೇಹದ ಹೊಳಪಿಗೆ ಲಾವಣ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಸೌಕುಮಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಅರಳಿದ ಹೂವಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಕೋಮಲತೆಯು.

2. ಇಲ್ಲಿ “ಆಶ್ಚರ್ಯಭೂತಾಃ” ಎಂದು ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾನುಸಾರವಾದ ಪಾಠವು, ವನವಾಸಿಗಳಾದ ಋಷಿಗಳು ತಾವು ಇಂತಹ ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು

ನೋಡುತ್ತಾ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಆ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಹಿತಕರನಾದ ರಾಮನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಆತಿಥಿಯಾಗಿ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಆತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಪರ್ವಶಾಲೆಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡುಹೋದರು. ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಜ್ಞರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಋಷಿಗಳು, ರಾಮನನ್ನು ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿ, ಆತನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ನೀರನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟರು. ಮತ್ತು ಆತನ ಆಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ತಾವು ಕಾಡಿನಿಂದ ತಂದು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ಫಲ ಮೂಲಗಳನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಅವರು ಅನಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಂದಿಟ್ಟು ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಕೈಮುಗಿದು “ ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೇ! ಈ ಆಶ್ರಮವು ದೇವದೇವ ತಿಳಿದು, ಇಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟ ಬಂದಹಾಗೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿರಬಹುದು. ಮಹಾ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ನೀನು ನಮ್ಮ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡ ತಕ್ಕವನಾದುದರಿಂದ, ಈ ಸಮಸ್ತ ಋಷಿಸಮೂಹವೂ ನಿನ್ನನ್ನೇ ದಿಕ್ಕಾಗಿ ಎಣಿಸಿರುವುದು. ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ದೇವತೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ರಾಜನೆಂದು ತಿಳಿದು ಗೌರವಿಸುವುದು, ರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಂಡವನು ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕವನಾದುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕಾ

ಹಿಂಜೆ ಯಾನಾಗಲೂ ಕಂಡಿಲ್ಲದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಶ್ವತ್ಥಕರನಾದ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಅವರನ್ನು ಎವೆಮುಚ್ಚದೆ ನೋಡಿದರೆಂದರ್ಥವು. ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ “ ಅಶ್ವತ್ಥ ಭೂತಾಃ ” ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಪಶುಪಕ್ಷಿಮೃಗಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಶ್ವತ್ಥವೆಟ್ಟು ರಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಎವೆಮುಚ್ಚದೆ ನಂತಿಷ್ಟುವೆಂದು ಆರ್ಥಾಂತರವು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

1. ಧರ್ಮಜ್ಞರೆಂದರೆ, ತೇಜಿ(ಸ್ವಾಮಿ)ಯಲ್ಲಿ ತೇಜವೃತ್ತಿಯೆಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವರೆಂದರ್ಥವು. ಇದರಿಂದ ಋಷಿಗಳ ಅತ್ಯಭರಸಮಾರೋಪಣವು ನಡವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ದುಡು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆತನೇ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಗುರುವೆನಿಸುವನು. 1 ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗವೂ, ಉಳಿದ ದಿಕ್ಕಾಲ್ಪಕರ ಅಂಗಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದ ಹೊರತು ರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಅಂತವನೇ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವನು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಜನು ಲೋಕ ಪೂಜ್ಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಉತ್ತಮವಾದ ಭೋಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. 2 ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೇ ! ಆರ್ತರಾದ ನಾವು ನಿನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವ

1. ನಾಲ್ಕನುಂದಿ ದಿಕ್ಕಾಲ್ಪಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶವೂ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದೆಂಬ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ "ಇಂದ್ರ ಸ್ತೇಹೇ ಚತುರ್ಥಾಗಃ ಪ್ರಜಾ ರಕ್ಷತಿ ರಾಘವಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. "ಅಷ್ಟಾಧಿರೋಕ ಶಾಲಾಸಾಂ ಮಾತೃಭೀಕಲ್ಪಿತೋನ್ಯಶಃ" ಎಂಬವಚನವಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನೇ ಇತರ ದಿಕ್ಕಾಲ್ಪಕರಿಗೂ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಇಂದ್ರ ಶಬ್ದ ಪರಮಾತ್ಮಪರವೆಂಬುದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು. "ಇದಿಪರಮೈಶ್ವರೈಃ" ಎಂಬ ಧಾತ್ವರ್ಥವು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ "ಇಂದ್ರೋ ಮಾಯಾಭೀ ಪುರುರೂಶ ಈಯತೇ" ಎಂದು ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣವೆಂಬಿ. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚತುರ್ಥಾಗವೆಂದರೆ ಅವನ ಅಂಶದಿಂದವತರಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದವನೆಂದು ಭಾವವು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮಪರವಾದ ಈ ಅರ್ಥವೇ ಉಚಿತವು. ಮಹಿಗಳು ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಪರಮಾತ್ಮಾಂಶಭೂತನನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ, ಆತನಿಗೆ ಅಂಜಲಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೇ ಹೊರತು ಸಾಮಾನ್ಯರಾಜನೆಂದೆಚ್ಚಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಂಜಲಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರಲಾರರು (ಇದು ಗೋವಿಂದರಾಜೇಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು).

ಇಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ— "ನಿನಗೆ ವಶವರ್ತಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಇಂದ್ರನ ಚತುರ್ಥಾಂಶಭೂತನೆಂಬ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಾಜನಾದವನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನಾಳುವನೆಲ್ಲದೆ ಬೇಕಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಭವಿಸುವನು. ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು. ಆತನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವಿರುವಾಗ ಲೋಕರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಈಶ್ವರಸ್ವರೂಪದಿಂದವತರಿಸಿರುವ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕುದ್ದೇನು ?" ಎಂದು ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ತೇ ವಯಂ ಭವತಾ ರಕ್ಷಾ ಭವದ್ವಿಷಯವಾಸಿನಃ ನಗರಸೋ ವಾವನ ಸೋ ವಾ ತ್ವಂ ನೋ ರಾಜಾ ಜನೇಶ್ವರಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ "ನಮ್ಮನ್ನು ನೀನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾವು ನಿನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿರುವುದೇ ಸಾಕಾದ ಕಾರಣ

ದಿಂದ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಇಷ್ಟಪಡದೆ ನಮ್ಮಕೋಪವನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿರುವೆವು, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲವೂ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತವಾಗಿರುವುದು ಕೈಲಾಗದ ಮಕ್ಕಳಂತಿರುವ ನಮ್ಮನ್ನು ನೀನೇ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು” ಎಂದರು. ಆಮೇಲೆ ಋಷಿಗಳು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನೂ, ವನಪುಷ್ಪಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದೊಡಗಿಸಿದ ವಿಧವಿಧವಾದ ಆಹಾರಗಳನ್ನೂ ಮುಂದೆ ತಂದಿಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಆಶ್ರಮಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬಂದು ಪ್ರಭುವಾದ ರಾಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ, ನ್ಯಾಯರೀತಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ನಾನಾವಿಧದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಓಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಹೇಳಿರುವರು. ಸ್ಮಶ್ತದಂಡಾಃ, ಜಿತಕ್ರೋಧಾಃ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾಃ, ಎಂಬೀ ಮೂರೂ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ವಿಶೇಷಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಸಾಧಕಗಳಾಗಿರುವುವು. ಎಂದರೆ, “ನಾವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಇಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕೋಪವನ್ನಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆವೆಂದೂ, ಆ ಕೋಪವನ್ನಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇತರರನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವೇ ನಮಗೆ ಹುಟ್ಟಿಲಾರದೆಂದೂ ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, ತಮಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ ಬೇರೆ ರಕ್ಷಕನಿರುವಾಗ, ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಸ್ವರೂಪವಿರುವುದೆಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಅದುದರಿಂದಲೇ “ತ್ವಯಾ ರಕ್ಷಿತವ್ಯಾಃ” ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ನಾವು ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು ಎಕೆಂದರೆ “ಗರ್ಭಭೂತಾಃ” ನಾವು ನಿನೆಗೆ ಮಕ್ಕಳಂತಿರುವರು. ಇದರಿಂದ ಅನನ್ಯಾರ್ಥಶೇಷತ್ವವು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. “ಶಶ್ವತ್” ಎಂಬ ಶವವು ಕಾಕಾಕ್ಷಿನ್ಯಾದಿಂದ ರಕ್ಷಿತವ್ಯಾಃ ಗರ್ಭಭೂತಾಃ ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವುದರಿಂದ! ನಮ್ಮ ಅನನ್ಯಾರ್ಥಶೇಷತ್ವವೂ ಅನನ್ಯ ಶರಣ್ಯತ್ವವೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಾಧಾವಿಕವಾದುದೆಂದು ಭಾವವು. ಅದರೆ ಸಾಧನವಿರದೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಭೇದಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದರಿಂದ ಅತಿಪ್ರಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ತನ್ನಿವಾರಣಾರ್ಥವಾಗಿ “ತಪೋಧನಾ” ನಾವು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಎಂದರೆ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನೇ ಧನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರು “ತಸ್ಮಾನ್ನಾಸಮೋಷಾಂತಪಸಾಮತಿರಿಕ್ತಮಾಯುಃ” ಎಂಬಂತೆ ತಪಸ್ಸಿಂದರೆ ನ್ಯಾಸವೆನಿಸುವುದು. ನಾವು ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನೇ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಋಷಿಗಳ ಭಾವವು. (ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯವು.)

ಮತ್ತು ಆತನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಶೂಲದ ತುದಿಗೆ ಮೂರು ಸಿಂಹಗಳನ್ನೂ, ನಾಲ್ಕು ಹುಲಿಗಳನ್ನೂ, ಎರಡು ಕೊಂಬುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ನೆನೆದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಆನೆಯ ತಲೆಯನ್ನೂ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಟ್ಟು, ಅರ್ಭಟಿಸಿ ಕೂಗುತ್ತ ಮುಂದೆ ಬಂದನು. ಅವನು ಇವರನ್ನು ಸವಿಾಪಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಯಮನು ಸಂಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಈ ಮೂವರನ್ನೂ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿನಿಂತು, ಆಗಲೂ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ನಡುಗುವಂತೆ ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿ ಘರ್ಜಿಸಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಸೀತೆಯ ಕಾಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವಳನ್ನು 1 ಮೆಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ದೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲೈ ನೀವು ಯಾರು? ನಿಮಗೆ ಈ ಜಡೆಯೇನು? ಈ ನಾರುಮಡಿಗಳೇನು? ಈ ಋಷಿವೇಷದಿಂದಿರುವ ನಿಮಗೆ ಈಕೆಯು ಎಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದಳು? ಇದರಮೇಲೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿರುವಿರಿ? ಈ ವಿಪರೀತ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ನಿಮಗುಂಟಾದುದು ಹೇಗೆ? ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಹೋಗಲಿ! ನೀವು ಭಯಂಕರವಾದ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಂದಿಗೆ ನಿಮ್ಮಾಯಸ್ಸು ತೀರಿತೆಂದೆಣಿಸುವೆನು. ಅಯ್ಯೋ! ತಾಪಸ ವೇಷದಿಂದಿರುವ ನಿಮಗೆ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಹವಾಸವು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಮುನಿವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಋಷಿಗಳ

1. ಇಲ್ಲಿ ವಿವಾಧನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಪಾಪಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ನಿಜವಾಗಿ ತನಗೆ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲ್ಲವು. ಇದೇ ವಿಷಯವು ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. “ಸೋಮಿ ತಾಂ ಜಾನಕೀಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಿಭ್ರಂ ಸಂಜಾತವಿಕ್ರಮಃ | ಇಯಂ ಪರಾಮುಹಾ ಶಕ್ತಿಃ ಸೇಯಂ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಯ ಕಾರಣಂ || ಅಸ್ಯಾ ವಿದೋಛೋ ಮೋಕ್ಷೇನಿ ಕಾರಣಂ ಬಂಧನೇನಿ ಚ | ತಸ್ಯಾದಿಮಾಂ ಭಜಿಷ್ಯಾಮಿ ದಿಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಹಿ ದರ್ಶನಂ | ಇತಿ ದರ್ಶನಮಾತ್ರೇಣ ವಿಮುಕ್ತಾ ಭಾಘಪಂಜರಃ | ಭಕ್ತಿಯುಂಕೋಜಹಾರ್ಯನಾಂ ಸೀತಾಂ ಚೈತನ್ಯಮಿವಿವೇಕಂ ||” ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ದೈವಿಕವಾಗಿ ತನಗೆ ಆಕೆಯ ದರ್ಶನವು ಅಧಿಸಿತೆಂದು, ವಿವಾಧನು ತಿಳಿದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.

ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧರಾಗಿ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದೆಂದರೇನು? ಹೀಗೆ ಅಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪಾಪಿಗಳಾದ ನೀವು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಅವಮಾನವನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಅದೂ ಹೋಗಲಿ! ನಾನು ಯಾರೆಂದು ಬಲ್ಲಿರಾ? ನಾನೊಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನು. ನನ್ನನ್ನು ವಿರಾಧನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ನಾನು ಆಯುಧಪಾಣಿಯಾಗಿ ಈ ವನದ ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಅವರ ಮಾಂಸವನ್ನೇ ನನ್ನ ಆಹಾರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆನು. ಎಲೈ ನೀಚರೆ? ತಾಪಸವೇಷದಲ್ಲಿರುವ ನಿಮಗೆ ಈ ಸುಂದರಿಯೇಕೆ? ಇವಳು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿರಲಿ! ಪಾಪಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮ ರಕ್ತವನ್ನೂ ಈಗಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಡಿದು ಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆ ವಿರಾಧನು ಹೇಳಿದ ದುರ್ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸೀತೆಯು ಬಹಳ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಲಿಸಿ ಬಿರುಗಾಳಿಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಂತ ಬಾಳೆಯಗಿಡದಂತೆ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಆ ವಿರಾಧನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಭಯದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ನಡುಗುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಕಂದಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಹಾ! ವತ್ಸನೇ! ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು! ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಮಗಳಾಗಿ, ಸವಾಚಾರಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿ, ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಸುಖದಿಂದಲೇ ಬೆಳೆದು, ನನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿದಿರುವ ಯಶಸ್ವಿನಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ! ಆಕೆಯು ರಾಕ್ಷಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ತತ್ತಲಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲವೇ? ಹಾ! ವತ್ಸನೇ! ಕೈಕೇಯಿಯು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಳೋ ಆ ಕೋರಿಕೆಯೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ಕೈಗೂಡಿತ್ತು. ಅವಳು ವರಗಳೆಂಬ ನೆವವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆತೆಪಟ್ಟು ಯಾವುದನ್ನು ಕೇಳಿದಳೋ

1. “ಕೈಕೇಯಿಯು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದೊಂದಿರಲಿಯೇ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿಟ್ಟ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳೇ ಹೊರತು ನನ್ನ ವನವಾಸವನ್ನೂ ಕೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವು. ಆಕೆಯು ಬಹು ದೂರದ್ವಿಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿತ್ತು.”

ಅದೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ನೆರವೇರಿತು. ಆ ಕೈಕೇಯಿಯು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವಳೆಂಬುದೇ ನಿಜವು. ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತಿಪಡದೆ, ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಆಕೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ಸಾರ್ಥಕವಾಯವು. ಹಾ ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದುದು ಮೊದಲು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸಿದವನಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನೇ ಕೋರುತ್ತಿದ್ದವನು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಬಂದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಈಗಲೀಗ ನನ್ನ ನಡುತಾಯಿಯಾದ 1 ಆ ಕೈಕೇಯಿಯು ಕೋರಿಕೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡಿತು. ಆಯ್ಯೋ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ನನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಾಗಿಯೇ ಪರವುರುಷನು, ಮುಟ್ಟಿದನೆಂದರೆ, ಇದಕ್ಕಿಂ

ದುಬರಿಂದ, ನಾನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಗಲಾರದೆಂದೆ ಚೆನ್ನಿ, ಅದೆಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದೆಚೆನ್ನಿದಳು. ನಾನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಸೀತೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಳೆಂದೂ, ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮೂರುದರೂ ರಾಕ್ಷಸರು ಆಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದೆಂದೂ, ಆಗ ಆಕೆಯು ವಿರಹವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ನಾನು ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಬಿಡಬೇಕಾಗುವುದೆಂದೂ ಆ ಮೇಲೆ ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಗುವುದೆಂದೂ, ಈ ದೂರಾಲೋಚನೆಯಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವಳು. ಆಕೆಯ ಉದ್ದೇಶದಂತೆಯೇ ಒಂದೊಂದು ಕೆಲಸವೂ ಕೈಗೊಂಡಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದು" ಎಂದು ರಾಮನ ಆಶಯವು.

1. " ಭರತನೂ ಕೈಕೇಯಿಯೂ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದು ರಾಮನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಮೊದಲು ಅವರು ಮಾಡಿದುದು ಅಷ್ಟಾನ ಕೃತವೆಂದೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುವುದು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದುಚಿತವೇ? ಎಂದು ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು? ಕೊನೆಗೆ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದಾದರೂ, ಮೊದಲು ಆಕೆಯು ನಡೆಸಿದ ದುರಾಲೋಚನೆಯೇ ತಮಗೆ ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ತಮ್ಮ ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ ಅವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿ ಹೇಳಿದರೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೇ ವ್ಯಸನವಿಷ್ಟರೂ ಇತರರ ದೋಷವನ್ನೆತ್ತಿ ಹೇಳುವುದು ಸಜ್ಜನ ಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ರಾಮನ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತು " ಸುಹೃ ಪ್ರಮತ್ಸ ಕುಪಿತಾನಾಂ ಭಾವ

ತಲೂ ನಾನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದ ಬೇರೆ ದುಃಖವೇನುಂಟು? ನನಗೆ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಪಿತೃವಿಯೋಗದಿಂದಲಾಗಲಿ, ರಾಜ್ಯಭ್ರಂಶದಿಂದಲಾಗಲಿ, ಇಷ್ಟು ದುಃಖವುಂಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲವು. ಹಾ! ಎಂತಹ ದುರವಸ್ಥೆಯು ಬಂದೊದಗಿರುವುದು. ನೋಡಿದೆಯಾ?" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಡುತ್ತ ರಾಮನು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಲಾಪಿಸುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಮಂತ್ರಬಲದಿಂದ ತಡೆಗಟ್ಟಿದ ಮಹಾಸರ್ಪದಂತೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ "ಅಣ್ಣಾ! ಇದೀಗ ಜೆನ್ನಾಯಿತು! ಇದೇನು? ನೀನೂ ಹೀಗೆ ದುಃಖಿಸುವುದುಂಟೆ? ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ನಾಥನಾಗಿ ಇಂದ್ರಸಮಾನನೆನಿಸಿದ ನೀನೇ ಹೀಗೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವರಂತೆ ಆಳುವುದೆಂದರೇನು? ನಾನು ನಿನ್ನ ಭೃತ್ಯನಾಗಿ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ, ನಿನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ನೀನು ಹೀಗೆ ಅನಾಥನಂತೆ ದುಃಖಿಸುವುದೇಕೆ? ಇದೋ! ಈ ಬಾಣದಿಂದಲೇ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು, ಈಗಲೇ ಇವನ ರಕ್ತವನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಕುಡಿಸುವೆನು ನೋಡು! ರಾಜ್ಯದಾಸೆಗಾಗಿ

ಜ್ಞಾನಂ-ದೃಶ್ಯಂ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಮಲಗಿರುವವರೂ, ಪ್ರಮಾದವಶದಲ್ಲಿರುವವರೂ ಕೋಪಗೊಂಡವರೂ ತಮ್ಮ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವರು. ಈಗ ರಾಮನು ಕೋಪದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅತನ ನಿಜವಾದ ಮನೋಭಾವವು ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬಹುದೆಂದೂಹಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ?" ಎಂದೂ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೋಪಗೊಂಡಾಗ "ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಬಹುದು, ಇದನ್ನಾಡಬಾರದು" ಎಂಬ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಅಡಿಬಿಡುವರೆಂಬ ಲೋಕಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಜನಗಳಿಗೆ ನಟಿಸಿ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ಅನಾಥ ಇವ ಭೂತಾನಾಂ ನಾಥಸ್ತ್ವಂ ವಾಸವೋಪವಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ತತ್ಪಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, "ಸರ್ವಲೋಕಗಳಿಗೂ ನಾಥನಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಉಪಮಾನಭೂತನಾದ ನೀನು ಯಾರಿಗೂ ನಾಥನಲ್ಲದಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಹೀಗೆ ಪರಿತಾಪವನ್ನು ತೋರಿಸಬಹುದೇ?" ಎಂದು ಗೂಢಾರ್ಥವು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹಿಂದೆ "ಅಹಂ ವೇದ್ವಿ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ" ಎಂದೂ, ಶರತುರಾಮನು "ತ್ವಯಾ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯನಾಥೇನ" ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವ ತತ್ಪಾರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಸಂಭವಿಯವು.

ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಭರತನ ಮೇಲೆ ಮೊದಲು ನನಗೆ ಯಾವಕೋಪವುಂಟಾಗಿತ್ತೋ, ಆ ಕೋಪವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಪರ್ಮತಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತೆ, ಈ ದುಷ್ಟರಾಕ್ಷಸನಮೇಲೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವೆನು. ನಾನು ನನ್ನ ಭುಜಬಲದಿಂದ ಬಿಡತಕ್ಕ ಬಾಣವು ಈ ರಾಕ್ಷಸನ ಎದೆಯನ್ನು ಭೆದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು, ಅವನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ಬಿಡುವುದನ್ನು ಈಗಲೇ ನೋಡು! ಈಗಲೇ ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಾಣದಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಗಿರಿಗಿರನೆ ತಿರುಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಉರುಳುವುದನ್ನೂ ನಿನಗೆ ತೋರಿಸುವೆನು " ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು

— { ವಿರಾಧನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು. ವಿರಾಧನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಯೋಧನು } —

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ರಾಮನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ, ಅಮೇಲೆ ಆ ವಿರಾಧನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನಗುತ್ತಿರುವನಂತೆಯೇ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು " ಎಲೈ ನೀಚನೇ! ನೀನು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡೆ ಯಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಸ್ಥಳವಾವುದು? ನೀನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದವನು? " ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕಾ ವಿರಾಧನು ಆ ವನವೆಲ್ಲವೂ ಮೊಳಗುವಂತೆ ಅರ್ಭಟಿಸುತ್ತ "ಮೊದಲುನಾನು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಿ! ನೀವು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಿರಿ? " ಎಂದನು. ಮುಖದಿಂದ ಉರಿಯನ್ನು ಕಕ್ಕುವಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವ ಭಯಂಕರನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು, ಹೀಗೆ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿ ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನು ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಇಕ್ಕಾಡ್ಡುಕುವಂತವನ್ನೂ, ತಾನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟು ಬಂದಕಾರಣವನ್ನೂ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿ, " ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸನೇ! ನಾವು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು. ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತರಾದವರು. ಈಗ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆವು. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸು. ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ನೀನು ಯಾರು? " ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕಾ ವಿರಾಧನು ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ " ಹಿಹೋ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನು

ನಾದರೋ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ತಾನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಶೂಲಾಯುಧವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗಿರಿದಿರಾಗಿ ಹಿಡಿದನು. ಹೀಗೆ ವಿಕಾರಧ್ಯನಿಯಿಂದ ಕೂಡುತ್ತ ಆತನು ಶೂಲವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಭೂತಗಳನ್ನು ನುಂಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರುವ ಯಮನಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಮೇಲೆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗಿರಿದಿರಾಗಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಯಮನೋ ಎಂಬಂತೆ, ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪದಿಂಥ ಕೂಡಿದ ಈ ರಾಕ್ಷಸನು, ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರದವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಾಹಸವನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನೇ ನಗುತ್ತ, ಇಷ್ಟಕ್ಕಿಷ್ಟು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಆಕಾರವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಹೀಗೆ ಉಬ್ಬುತ್ತಿರುವ ಆತನ ದೇಹದಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಾಟಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಾಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪುಡಿ ಪುಡಿಯಾಗಿ ಉಡಿದುವು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಬ್ರಹ್ಮನ ವರಬಲದಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವಾಯುಗಳನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಶೂಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದನು ಹೀಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಶಕ್ತಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಾಮನು, ವಜ್ರಸಮಾನವಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಆ ಶೂಲವನ್ನು ತನ್ನ ಎರಡುಬಾಣಗಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಶೂಲವು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇರುಶರ್ಮತವ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯಂತೆ ಆತನ ಕೈಯಿಂದ ಮುಂದು ಕಳೆಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗಿರಿದಿರಾಗಿ ಕಾಳಸರ್ಪದಂತೆ ಕ್ರೂರವಾದ ಎರಡುಕೆತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಇದಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ಆದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮಾಡದೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ತನ್ನ ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ, ತನ್ನ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು

1. ಇಲ್ಲಿ "ಕಾಲಾಂಕಕಯನೋಪಮೇ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಕಾಲ, ಅಂಕಕ, ಯಮನೆಂದು ಮರಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮೂದಲಿರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಜೀವವನ್ನಿಹರಿಸುವವನು ಕಾಲನೆಂದೂ, ಬಾಣಗಳನ್ನೆಳೆಯುವವನು ಅಂಕಕನೆಂದೂ, ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳ ವಿವೇಚನೆ ಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಯಮನೆಂದೂ ಇವರ ಅಧಿಕಾರಭೇದವು. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥವು).

ಓಡುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ತಮ್ಮನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಕಾಡಿಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋಗುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು, ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತ “ ಎಲೆವತ್ಸನೆ! ಈಗ ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರು! ಈವ್ಯಾಜದಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ನಡೆಯುವ ಕಷ್ಟವೇ ತಪ್ಪಿತು. ಇವನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿರುವವರೆಗೂ ಇವನು ನಮ್ಮನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿ! ಇವನು ಯಾವದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋದರೂ ಹೋಗಲಿ! ನಮಗಂಶೂ ದಾರಿಯು ತಿಳಿಯದು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ನಡುಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಬೇಕೆಂಬುದೊಂದೇ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವು” ಎಂದನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನಾದರೋ ಮಕ್ಕಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ, ತನ್ನ ಬಲಶೌರ್ಯಗಳಿಂದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ತನ್ನ ಹೆಗಲಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ತಾನುದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕಾಡಿಗಭಿಮುಖನಾಗಿಯೇ ಹೊರಟನು. ಕೊನೆಗೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು, ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾಗಿಯೂ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಮರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದುದಾಗಿಯೂ, ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಪಕ್ಷಿಸಮೂಹದಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿಯೂ ನರಿಗಳಿಂದಲೂ ಇತರ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಒಂದುವನಮಧ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂರನೆಯಸರ್ಗವು.

ಸೀತೆಯ ಅಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು
ಬೇಗನೆ ಆ ವಿರೂಧನ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದುದು,
ವಿರೂಧನ ಪೂರ್ವಜನ್ನು ನೈತಾಂಕವು. ಅತನು ಇವರಿಗೆ
ತರಭಂಗಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತಾನು ನಿಜರೂಪದಿಂದ
ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಸೇರಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಆರಾಕ್ಷಸನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗು
ವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತೆಗೆ ಮಹಾ ಭಯವುಂಟಾಯಿತು ಆಕೆಯು ಹೀಗೆ
ಭಯದಿಂದ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಅಳುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿ,
“ ಆಯ್ಯೋ! ದಶರಥಪುತ್ರನಾಗಿ, ಸತ್ಯವಂತನಾಗಿ, ತೀಲವಂತನಾಗಿ, ದೋಷ
ರಹಿತನಾಗಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಎಲ್ಲಿಗೋ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು
ಹೋಗುವನಲ್ಲಾ, ಹಾ! ದೈವನೆ! ಈತನು ಇವರನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಅಪಹರಿಸಿ
ಕೊಂಡುಹೋಗುವನೋ ತಿಳಿಯದಲ್ಲಾ! ಹಾ! ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ?
ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮನೆ! ನಾನು ಕೈಮುಗಿದು ಬಿಡುವೆನು, ಇವರನ್ನು
ನೀನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದಮೇಲೆ ಈ ನಡುಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದಿಕ್ಕಾರು?
ಆಮೇಲೆ ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ತೋಳಗಳೋ ಹುಲಿಗಳೋ ತಂದು
ಬಿಡುವುವು. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ನೀನೇ ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋಗು.
ಆವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಇದೋ ನಿನಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಬಿಡುವೆನು?
ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸೀತೆಯ ಈ ಪ್ರಲಾಪವನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ,
ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನಾಗಲೇ ಕೊಂದುಬಿಡಬೇಕೆಂದು
ಮನಸ್ಸುಹುಟ್ಟಿತು. ಒಡನೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನ ಎಡತೋಳನ್ನು ಕತ್ತ
ರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನೂ ಅವನ ಬಲತೋಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು.

1. ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಎಡದ ತೋಳನ್ನೂ, ರಾಮನು ಬಲತೋಳನ್ನೂ ಮಂಡಿಸಿ
ಬಿಡುವಾಗ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ, ಕಬಿಂಧ ಬಾಹುಚ್ಛೇದನದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಕ್ರಮವು ಕಾಣಿ
ವುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಮನಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ,
ಆಕ್ರಮದಿಂದಲೇ ಆ ರಾಕ್ಷಸರು ಇವರನ್ನು ಎಡಬಲತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿದುದರಿಂದಲೂ
ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಡೆಯ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಆಗ ಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪುಮೈಯುಳ್ಳ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು, ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ತೋಳುಮುರಿದು ಕೆಳಗೆಬಿದ್ದನು, ಆಮೇಲೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಆರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಲವಾದ ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ ಗುದ್ದಿ ಅರ್ಧಪ್ರಾಣದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಆತನ ದೇಹವನ್ನು ಒಬ್ಬರಾದಮೇಲೊಬ್ಬರು ಎತ್ತಿಯೆತ್ತಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಕುಕ್ಕರಿಸುತ್ತ ನೆಚ್ಚುಗುಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಒಂದುಂಡೆಯಂತೆ ಮಾಡಿಟ್ಟರು. ಎಷ್ಟಾದರೇನು ! ಹೀಗೆ ಅನೇಕಬಾಣಗಳಿಂದ ಭೇದಿಸಿದರೂ, ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದರೂ, ನೆಲದಮೇಲಿಟ್ಟು ನೆಚ್ಚುಗುಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡಿದರೂ ಆತನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲವು. ಹೀಗೆ ಯಾವ ಉಪಾಗಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಯದೆ, ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿರುವ ಆರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಅಶ್ಚರ್ಯಭರಿತನಾಗಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಎಲೆ, ವತ್ಸನೆ ! ಆತನ ತಪೋಮಹಿಮೆಯು ಬಹಳ ಅತಿಶಯವಾಗಿರುವುದು. ಈತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ನಾವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಶಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಫಲವಾದುವು. ಇವನನ್ನು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹೂಳಿ ಬಿಡುವೆವು” ಎಂದನು. ಅಭಯಪ್ರದನಾದ ರಾಮನು, ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಆ ರಾಕ್ಷಸನೂ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದು, ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯವಾಕ್ಯದಿಂದ “ ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ ! ಇನ್ನೂ ನಾನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ನಾನು ಈಗ ಹತನಾದಂತೆಯೇ ತಿಳಿ. ಅಜ್ಞಾನವಶದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯು ನನಗೆ ಮೊದಲು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತು ಸ್ವಾಮಿ ! ಈಗ ನಾನು 1ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆನು. ನೀನು ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಪುತ್ರರತ್ನವೆಂಬುದನ್ನೂ ಈಗ ನಾನು ತಿಳಿದೆನು. ಮಹಾತ್ಮಳಾದ ಈಕೆಯು ವಿದೇಹರಾಜಪುತ್ರಿಯೆಂಬುದನ್ನೂ, ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ನಿಜತ್ವವನ್ನೂ ಈಗ ಕಂಡುಕೊಂಡೆನು. ಇದುವರೆಗೆ ಈ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ನನಗೆ ಹುಟ್ಟದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯಕಾರಣವುಂಟು. ನಾನು ಮೊದಲು ತುಂಬುರುವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಗಂಧರ್ವನಾಗಿದ್ದೆನು.

1. ನಿಮ್ಮ ಮೂವರ ಅವತಾರರಹಸ್ಯಗಳೂ ನನಗೆ ಈಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದುವೆಂದು ಭಾವವು.

ಕುಬೇರನ ಕಾಪದಿಂದ ನನಗೆ ಈ ರಾಕ್ಷಸಸ್ವರೂಪವುಂಟಾಯಿತು. ನಾನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಂಭಿಯೆಂಬ ಅಸ್ವರಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತನಾಗಿ, ನಾನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕುಬೇರನ ಸೇವೆಯನ್ನು ತಕ್ಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಸದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ ಕುಬೇರನು ಕುಪಿತನಾಗಿ, ರಾಕ್ಷಸಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ನನಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ನಾನು ಆತನಲ್ಲಿಯೇ ಮರೆಯೊಕ್ಕು, ಅವನನ್ನು ಪ್ರಳನ್ನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆನು. ಆಗ ಕುಬೇರನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ "ದತರಥವುತ್ರನಾದ ರಾಮನೊಡನೆ ನಿನಗೆ ಯಾವಾಗ ಯುದ್ಧವು ಸಂಧಿಸುವುದೋ, ಆಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವೆ" ಎಂದನುಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಎಲೈ, ಮಹಾತ್ಮನೆ! ಈಗ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಶಾಪವಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದೆನು. ಇನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು. ನಿಮಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ಆದರೆ ಈಗ ನಾನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷಯವುಂಟು. ಇಡೀ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಶರಭಂಗನೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯೊಬ್ಬ ನಿರುವನು. ಆತನು ಬಹಳ ಧರ್ಮಾತ್ಮನು. ಮಹಾ ತಪಸ್ವಿಯು. ಸೂರ್ಯಸಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನು. ಆತನ ಆಶ್ರಮವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದುವರೆಗಾವುದಾದ ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದು. ನೀನು ಈಗಲೇ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು! ಆದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂಟು. ನೀನು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಹೋಗಿ ಆ ಯುಷ್ಮಾತ್ರಮವನ್ನು ಸೇರು. ನೀನು ಮೊದಲು ಧ್ವೇಷಿಸಿದಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಒಂದು ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹೂಳಿಡು. ಮೃತರಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ದೇಹವನ್ನು ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹೂಳಿಡುವುದೇ ಆದಿಯಿಂದ ಬಂದ ಧರ್ಮವು. ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹೂಳಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಪುಣ್ಯಲೋಕಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಬಾಣದಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿರಾಧನು, ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ತಾನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟು

1. ಇಲ್ಲಿ " ಸ ತೇ ಶ್ರೇಯೋವಿಧಾಸ್ಯತಿ " ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ ಭಗವತ್ಪರವಾದ ತತ್ಪಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:- (ಸಃ)ಅವನು(ತೇ) ನಿನ್ನ ದೇಸೆಯಿಂದ(ಇಲ್ಲಿ ಪಂಚಮಾ ವಿಭಕ್ತಿ ಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು) (ಶ್ರೇಯಃ) ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಸಾಕ್ಷಿರೂಪವಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು, (ವಿಧಾಸ್ಯತಿ) ಹೊಂದುವನು" (ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯವು).

ಹೋದನು. ರಾಮನು ವಿರಾಧನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ
 “ ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಕಾಡಾನೆಯಂತೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಈ ರಾಕ್ಷಸನ ದೇಹ
 ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳವನ್ನು
 ಮಾಡು ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವೀರ್ಯವಂತನಾದ ರಾಮನು ಹಳ್ಳವನ್ನು
 ತೋಡುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, ಆ ವಿರಾಧನ ದೇಹವು
 ಅತ್ತಿತ್ತ ಹರಿದಂತೆ ಅದರ ಕಂಠಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿಕೊಂಡು
 ನಿಂತಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು
 ನೋಡಿ, ಗುಡ್ಡಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳವನ್ನು ತೋಡಿದನು.
 ಹಳ್ಳವು ಸಿದ್ಧವಾದೊಡನೆಯೇ ರಾಮನು ಆ ರಾಕ್ಷಸ ದೇಹದ ಕಂಠಪ್ರದೇಶ
 ದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ತನ್ನ ಕಾಲನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಲು, ಆದೇಹವು ಭಯಂಕರವಾದ ಧ್ವನಿ
 ಯಿಂದ ಮೊರೆಯಿಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಗರ್ಜಾಭಾಕಾರವುಳ್ಳ ಆ ದೇಹವನ್ನು
 ಈ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರೂ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹೂಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಮಹಾಪರಾ
 ಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿಯೂ ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂಜರಿಯದವರಾಗಿಯೂ
 ಇರುವ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಭಯಂಕರ ಸ್ವತೂಪವುಳ್ಳ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು
 ಹೀಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿ ನಿರ್ಜೀವದಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ
 ಆ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹೂಳಿಟ್ಟು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಕ್ರೂರ
 ರಾಕ್ಷಸನು ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅವಧ್ಯನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ
 ದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಭೂಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದಲೇ ಆತ
 ನನ್ನು ಕೊಂದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮೊದಲೇ ವಿರಾಧನು ಇವರಿಗೆ ತಾನು ಶಸ್ತ್ರ
 ಗಳಿಂದ ಅವಧ್ಯನೆಂಬುದನ್ನೂ, ತನ್ನ ಮರಣೋಪಾಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ,
 ತಮ್ಮಿಂದಲೇ ತನಗೆ ಮರಣವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಕೋರಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅಶ್ರಿತವತ್ಸಲ
 ನಾದ ರಾಮನು ತನ್ನ ಶತ್ರುವಾದ ಆತನಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನಿಟ್ಟು, ಅವನ
 ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸದೇಹವನ್ನು ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿಯೇ ಹೂಳಿಟ್ಟನು.
 ರಾಮನು ಆ ರಾಕ್ಷಸದೇಹವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಿಳಿದು ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿಡುವಾಗ,
 ಆ ವನಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಮೊಳಗುವಂತೆ ಆ ಮೃತದೇಹದಿಂದ ಭಯಂಕರವಾದ
 ಮಹಾಧ್ವನಿಯೊಂದು ಹೊರಟಿತು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಆ ರಾಕ್ಷಸದೇಹ

ವನ್ನು ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹೂಳಿ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪುಲಕಿತವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಆ ಹಳ್ಳದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯನ್ನೆಳೆದು, ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಆ ವನಸ್ಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಚೆನ್ನದಿಂದ ಚಿತ್ರಕೆಲಸಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ದಿವ್ಯಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಹೀಗೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಂತೆ ಅವನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಶರಭಂಗಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಟ್ಟ ಮುಷಿಗಳಿಲ್ಲರೂ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಮರಣೋಕ್ತಿ,
 ತಮಗುಂಟಾಗಿರುವ ರಾಕ್ಷಸಜಾಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು,
 ರಾಮನು ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ
 ಅವರಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದು.

ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾಮನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿರಾಧನನ್ನು ಕೊಂದ ಮೇಲೆ, ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು “ವತ್ಸನೇ! ಈ ಕಾಡಾದರೋ ಬಹಳ ಅಪಾಯಗಳಿಗೆಡೆಯಾದುದು. ಸಾವಾದರೋ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಬಳಕೆಯುಳ್ಳವರೂಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇನ್ನು ಸಾವಕಾಶಮಾಡದೆ ಬೇಗನೆ ಶರಭಂಗಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರುವುದುತ್ತಮವು” ಎಂದನು. ಅದರಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊರಟುಬಂದರು. ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ತಪಃಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿದವನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಆ ಶರಭಂಗಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದವನು, ಅವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತಾಕಾಶವುಳ್ಳ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಗೋಚರಿಸಿತು. ಅದು ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು

ನೋಡುತ್ತ ರಾಮನು ಅಶ್ವರೈದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಬಂದು ಅದನ್ನು ಸವಿಸಾಸಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಶರಭಂಗಮಂಜಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಪುರುಷ ನೊಬ್ಬನು ರಥದಿಂದಿಳಿದು, ಕೆಲವು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪುವ್ಯತನಾಗ ವಿನಯ ದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸದ ಹಾಗೆ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಆತನಾದರೋ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟಗಳಾದ ಅಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕಿತನಾಗಿ, ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮಡಿಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಟ್ಟು, ತನ್ನಂತೆಯೇ ಇರುವ ಅನೇಕ ಮಹಾತ್ಮರಿಂದ ಪರವ್ಯತನಾಗ ಅವರಿಂದ ನೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಸುರು ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಹೂಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜಾಜ್ಜಲ್ಮಮಾನವಾಗಿ ಭೂಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲದೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಒಂದು ರಥವೂ ಕಾಣಿಸಿತು ಮತ್ತು ಬಿಳಿಮೇಘದಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಚಂದ್ರಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿಯೂ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿಯೂ, ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಎರಡು ಚಾಮರಗಳನ್ನು ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರಿಬ್ಬರು ಆತನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆತನ ಸುತ್ತಲೂ ಸಿದ್ಧಗಂಧರ್ವಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ಅನೇಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ, ನಿಂತು ಆತನನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ದಿವ್ಯಪುರುಷ ನೊಬ್ಬನು ಮಹಾವೈಭವದಿಂದ ಬಂದು, ಶರಭಂಗಮಹರ್ಷಿಯೊಡನೆ ನೂತಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆದು, ಆ ರಥವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾ " ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೆಯಾ? ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅದ್ಭುತವಾದ ರಥವನ್ನು ನೋಡು. ಅದರ ಕಾಂತಿ ವಿಶೇಷವನ್ನೂ, ಅದರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಡು. ನಾವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಕುದುರೆಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟೆವಲ್ಲವೆ! ಅದೋ! ಅದಿವ್ಯಾತ್ಮಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು ಮತ್ತು ಈ ರಥದ ಸುತ್ತಲೂ ಕಂಡಲಾಲಂಕಿತರಾಗಿ, ಖಡ್ಗವಾಣಿಗಳಾಗಿ ಯೌವನದಿಂದೊಬ್ಬಿದವರಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಯಿಂದಲೂ, ಅಗಳಿಯಂತೆ ಉದ್ದವಾದ ತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ, ಕೆಂಪುಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ಟ್ಟು ನಿಂತಿರುವ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ನೋಡು. ಅವರೊಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಹುಲಿಗಳಂತೆ

ಇತರರಿಂದ ಇದಿರಿಸಲ್ಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯರಾಗಿರುವರು. ಅವರೊಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಎದೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ದಿವ್ಯಹಾರಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು ! ಅವರೊಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಯದವರಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿರುವರು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ! ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇದೇ ವಯಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಇವರಂತೆಯೇ ಪ್ರಿಯದರ್ಶನವುಳ್ಳವರಾಗಿರುವರು. ಎಲೈ ವತ್ಸನೆ ! ನೀನು ಈ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದುಮುಹೂರ್ತಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿಂತಿರು, ನಾನು ಮುಂದೆಹೋಗಿ ಈ ರಥದಲ್ಲಿರುವ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನಾರೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಬರುವೆನು". ಎಂದು ಹೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಆ ಶರಭಂಗಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿಧ್ವಜಂಧ್ರನು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆದಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿ, ಒಡನೆಯೇ ಆ ಶರಭಂಗಮಹರ್ಷಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು " ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ ! ಇದೋ ಇಲ್ಲಿಗೆ ರಾಮನು ಬರುತ್ತಿರುವನು ! ಈಗ ನಾನು ಇವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದುಚಿತವಲ್ಲ. ಇವನು ನನ್ನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು. ಅವನಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವು ನಡೆದುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಆತನಿಗೆ ನಾನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೇ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಿ ! ಇವನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿರುವುವು. ಇವನು ಆಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪೂರೆಯಿಸಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ ಮೇಲೆ ನಾನಾಗಿಯೇ ಹೋಗಿ ಆತನನ್ನು ನೋಡುವೆನು. ಅದುವರೆಗೆ ನಾನು ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳಬಾರದು. ಇವನು ರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಟ್ಟೆ ಹೊರತು ನಾನು ಇವನನ್ನು

1. ಇಲ್ಲಿ ದೇವೇಂಧ್ರನು ರಾಮನೊಡನೆ ತಾನು ಮಾತಾಡುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಅವನಿಗೆ ತಾನು ಇದಿರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ಅವನ ದೇವತ್ವವು ಹೊರದಿಳಿವುದೆಂದೂ, ಅರಾಮನು ನುನುಷ್ಯದೇವದಿಂದಲೇ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತಾನು ಅವನೊಡನೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬಾರದೆಂದೂ ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಛಾವು.

ನೋಡುವುದಕ್ಕೆಲ್ಲ! ಇತರರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಈ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದಮೇಲೆ ಸಾವಿಬ್ಬರೂ ಸೇರುವೆವು” ಎಂದನು. ಇಂದ್ರನು ಹೀಗೆ ಶರಭಂಗನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಆ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಉತ್ತಮಾಶ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ತನ್ನ ರಥವನ್ನೇರಿ ಆಗಲೇ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಹೊರಟು ಹೋದಮೇಲೆ, ರಾಮನು ಆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಶಿಷ್ಯರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಶರಭಂಗಮಹಾಮುನಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಆತನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಮುನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದ ಈ ಮೂವರನ್ನೂ ಆಮಹರ್ಷಿಯು ಜೇನ್ನಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಆಮೂವರಿಗೂ ಉಚಿತಾಸನಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು, ಆಮಹರ್ಷಿಯ ಅನುಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಆಗ ರಾಮನು ಶರಭಂಗಮುನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, ಆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನು ಬಂದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಶರಭಂಗಮುನಿಯು ಆ ವಿಷಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿ, “ಎಲೈ ರಾಮನೆ! ವರಪ್ರದನಾದ ದೇವೇಂದ್ರನು ಬ್ರಹ್ಮಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ನನ್ನ ಉಗ್ರತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾನೇ ಆಲೋಕವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರು ಆದನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರರು. ಆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆಬಂದನು. ಆದರೆ ನಾನು ಯೋಗದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಪ್ರಿಯಾತಿಥಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡದೆ ಹೋಗುವುದುಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, 1 ಆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೂ ನಾನು ಹೋಗದೆ ನಿಂತು ಬಿಟ್ಟೆನು. ಧಾರ್ಮಿಕನಾಗಿಯೂ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ನ ಗಚ್ಯಾಮಿ... ತ್ರಿದಿವಂ ದೇವಸೇವಿತಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ತತ್ಕಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, “ನಾನು ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನೇ ಕೋರುವವನಾದುದರಿಂದ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೊಲ್ಲೆನು. (ದೇವಸೇವಿತಂ) “ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ಸಾಧ್ಯಾ ಸ್ವಂತಿ ದೇವಾಃ” ಎಂಬ ಉಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ದೇವಶಬ್ದವಾಚ್ಯರಾದ ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳಿಗಾಶ್ರಯವಾಗಿರುವ (ತ್ರಿದಿವಂ) ತ್ರಿಪಾದ್ವಿಭೂತಿಯುಕ್ತವಾದ

ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ಎಲೈ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೂ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೂ ಸೇರಿದ ಅಸ್ತಿಯ ವಾದ ಅನೇಕ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಾಧಿಸಿರುವೆನು. ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಭೋಗಭೂಮಿಗಳು. 'ಆವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೇ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ನೀನು ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು' ಎಂದನು. ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿಯೂ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು, ಆ ಋಷಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ " ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ನೀನು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ಆದರೆ ಈಗ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಒಂದು ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಡಬೇಕು" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು " ಎಲೈ ರಾಮನೆ! ಈಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯೊಬ್ಬ ನಿರುವನು. ಆತನು ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು.

ಪರಮಪದವನ್ನೇ ಸೇರುವನು. (ಸ್ವಯಾ ಸಮಾಗಮ್ಯ) ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿ, ನಿನ್ನ ಕೃಪಾ ಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವೆನು" (ಎಂದು ಗೋವಿಂದರಾಜ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು). ನಿತ್ಯಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಾನಂದಕ್ಕೆ ಅಂತಲೂ ಭೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದ ಧರ್ಮವೆನಿಸಿಲ್ಲವು. ನಾನು ಮೊದಲು ದೇಹಾಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾನಂದ ವಸ್ತುವುಭವಿಸಿ ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಇದು ನನಗೆ ಅನುಭವವಿಧಿವಾಗಿರಬೇಕು, ನನ್ನ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮವಶದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದೆಂದು ಮಹೇಶ್ವರ ತೀರ್ಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು.

2. ಇಲ್ಲಿ ತರಭಂಗನು ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನೊಲ್ಲನೆಂದೂ, ಪರಮಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವೆನೆಂದೂ ಹೇಳಲು, ರಾಮನು " ಈಗಿನ ಕರ್ಮಫಲಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸ್ವರ್ಗದ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಅನುಭವಿಸಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪರಮಪದವನ್ನೇ ಸೇರಬಹುದು" ಎಂಬುವಾಗಿಯೂ, ಅದಕ್ಕಾಮುನಿಯು " ಸಾಸಾರಜೀವಿಸುವ ಆ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೇ ಅರ್ಪಿಸುವೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗರ್ಪಿಸುವುದೆಂದರೆ, ಆ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ತಾನು ಕರ್ತೃವೆಂಬ ಅಧಿಮಾನವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಅವುಗಳನ್ನು

ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು. ನೀನು ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ಅವನು ನಿನಗೆ ಅನೇಕ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನು. ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವನು. ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಮಂದಾಕಿನೀ ನದಿಯು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲವೆ! ಈ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ದಿರಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಹೋಗು. ಆ ದಾರಿಯು ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನದಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನದಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವಾಗಿಯೂ ಹೋಗುವುದು. ಆ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಗಳು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ತೆನ್ನದಂತೆ ದಟ್ಟವಾಗಿ ತೇಲುತ್ತಿರುವುವು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಅದೋ, ಅಲ್ಲಿನೋಡು! ಅದೇ ನೀನು ಹೋಗಬೇಕಾದ ದಾರಿಯು" ಎಂದು ಕೈನೀಡಿ ರಾಮನಿಗೆ ಆ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಪುನಃ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, ವತ್ಸ ರಾಮನೆ! ನಿನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೈಚಿತ್ರ್ಯ

ಭಗವತ್ಕೃಂಕಯಾರೂಪವೆಂದೆನಿಸಿ ನಡೆಸುವುದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪರಭಂಗನು ತನ್ನ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ಭಗವದರ್ಪಣಮಾಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ರಾಮರೂಪಿಯಾದ ಭಗವಂತನು ಅದನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ಅಂತರಾರ್ಥವು. ಪ್ರಾತೀತಿಕಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, ರಾಮನು ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ತನ್ನಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಯುಷಿಯು ತಾನು ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಿಂದಾರ್ಜಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರರೂಪವಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆನೆಂಬುದು ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯವು. ರಾಮನು ರಾಜರಿಗೆ ಪ್ರತಿಗ್ರಹವು ಭವ್ಯವಿರುವುದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಯುಷಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ "ಅಹಮೇವಾಹರಿಷ್ಯಾಮಿ" ನಾನೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆನೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು. "ಅಹಮೇವಾಹರಿಷ್ಯಾಮಿ" ಎಂದರೆ ನಾನೇ ನಿನಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಡುವೆನೆಂದರ್ಥವು. "ಲಭತೇ ಚ ತತಃ ಕಾಮಾನ್ಮಯ್ಯೇವ ವಿಹಿತಾರ್" ಎಂಬ ಗೀತಾವಾಕ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಭಗವಂತನು ತಾನಾಗಿ ಕೊಡುವ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನೇ ಭಕ್ತರು ಅಂಗೀಕರಿಸುವರಾದುದರಿಂದ ನಾನಾಗಿಯೇ ಆ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದೂ ಅರ್ಥವು. (ತನಿಶ್ಲೋಕ)

1. ಇಲ್ಲಿ ಮಂದಾಕಿನಿಯೆಂದರೆ ಅದರಂತೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ಒಂದು ನದಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಯುಷಿಗಳು ಪುಣ್ಯನದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದು. ಅದರಿಂದಲೇ ಚಿತ್ರಕೂಟದ ನದಿಗೂ ಮಂದಾಕಿನಿಯೆಂದೇ ಹೆಸರಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ವನ್ನು ತೋರಿಸುವನು. ಸ್ವಲ್ಪಹೋತ್ತಿನವರೆಗೆ ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರು | ಹಾವು ತನ್ನ ಜೀರ್ಣವಾದ ಪರಿಯನ್ನು ಸುಲಿದು ಬಿಡುವಂತೆ ನಿನ್ನದಿರಾಗಿಯೇ ನಾನು ಈ ನನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವೆನು" ಎಂದುನು. ಆಮೇಲೆ ಮಹಾಶೇಷಸ್ವಿಯಾವ ಆ ಶರಭಂಗನು ಮನ್ಮೋಹ್ಯಾರಣೆಯಿಂದ ಆಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ, ಪರಿಸ್ಪರ್ಶಕಾದಿಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಮೇಧಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಆ ಆಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಯಾಹುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ತಾನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಗಲೇ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ಮುಷಿಯ ತಲೆಗೂಡಲುಗಳೂ, ಜೀರ್ಣವಾದ ಆತನ ಚರ್ಮವೂ, ಅಸ್ಥಿಗಳೂ, ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳೂ, ಆ ಆಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಹೋದುವು. ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮೂವರೂ ಇದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಅಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಆ ಶರಭಂಗನು ಆಗ್ನಿಯಂತೆ ಜಾಜ್ಜಲ್ಮನಾನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಮೂವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಯವುಳ್ಳ ಕುಮಾರನಂತೆ ಆ ಆಗ್ನಿಕುಂಡದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಬಂದು ನಿಂತನು. ಆಮೇಲೆ ಆ ಮುಷಿಯು ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿದಿರಾಗಿಯೇ ಅಂತರಿಕ್ಷಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು 1 ಅಹಿತಾಗ್ನಿಗಳೂ, ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಅನೇಕ ಮುಷಿಗಳೂ ಹೊಂದತಕ್ಕ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಸೇರಿವನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವುಳ್ಳ ಆ ಮಹಾನುನಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಪರಿವಾದನಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೂ ಕೂಡ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಿಸಿ, ಆತನ ಸುಖಾಗಮನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನ್ನಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. ಇಲ್ಲಿ ದೇವಯಾನವಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದದೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಶರಭಂಗಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದುದು. ಶರಭಂಗನು ರಾಮನನ್ನು
 ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿ
 ರಾಮನ ಮುಂದೆ ಆಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ
 ಪರಮಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿದುದು.

ಶರಭಂಗನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರ
 ಮುನಿಜನರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಕಲಿತು, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ
 ಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಬ್ರಹ್ಮನ ನಖದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವೈಖಾನನ
 ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಕೆಲವರು ಬ್ರಹ್ಮನ ರೋಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಾಲ
 ಖಿಲ್ಯ ಕುಲದವರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ತಮ ದೇಹದ ಒಳಭಾಗವನ್ನೂ ನೀರಿ
 ನಿಂದ ತೊಳೆದು ಶುದ್ಧಮಾಡಬಲ್ಲ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವರು. ಕಿರಣ
 ಪಾನದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವರು ಕೆಲವರು,
 ತಮ್ಮ ದೇಹದ ಕೊಬ್ಬನ್ನು ಡಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ವೈಯನ್ನು ಜಜ್ಜಿ
 ದೇಹದಂಡನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಕೆಲವರು. ಎಲೆಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿ
 ಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು. ತಮ್ಮ ಹಲ್ಲಿನಿಂದಲೇ ಹೊಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸುಲಿದು
 ಒಳಗಿನ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ತಿಂದು ದೇಹಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲ
 ವರು. ಕಂಠಸರ್ಪಂತವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತಪಸ್ಸು
 ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು. ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನೇ ತಮಗೆ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನಾಗಿ
 ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಎದೆ, ಬೆನ್ನು, ಹೆಗಲು, ಮುಂತಾದ ಅವಯವಗಳನ್ನೇ
 ದಿಂಬಾಗಿ, ಅದರಮೇಲೆ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲ
 ವರು. ನಿದ್ರೆಯನ್ನೇ ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು. ಜಲಭಕ್ಷಕರು
 ಕೆಲವರು. ವಾಯುಭಕ್ಷಕರು ಕೆಲವರು. ಉಷ್ಣಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಗ್ನಿ
 ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಶೀತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವ
 ವರು ಕೆಲವರು. ತಮ್ಮ ಯೋಗಬಲದಿಂದ, ನಿರಾಶ್ರಯರಾಗಿ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ
 ನಿಂತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡತಕ್ಕವರು ಕೆಲವರು. ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನೇ
 ಬಿಟ್ಟು ನಿತ್ಯೋಪವಾಸದಿಂದಿರತಕ್ಕವರು ಕೆಲವರು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ
 ಜಯಿಸಿದವರು ಕೆಲವರು. ಯಾವಾಗಲೂ ಒದ್ದೆಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟು ತಮ್ಮ
 ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು. ನೆಲದಮಣ್ಣಿನಮೇಲೆ ಮಲಗ

ತಕ್ಕವರು ಕೆಲವರು. ಯಾವಾಗಲೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮಂತ್ರಜಪವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವರು ಕೆಲವರು. ಅಹೋರಾತ್ರಿಯೂ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು. ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಆ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಯೋಗಪರಿಪಾಕವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತರಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಧರ್ಮಜ್ಞರಾದ ಈ ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಮಗಂತಲೂ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮಜ್ಞನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರಾಮನವಳಿಗೆ ಬಂದು, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೈ, ಮಹಾರಿಧನೆ! ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ನೀನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲಕ್ಕೆ ಸಾಧನಾಗಿರುವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಗಳಿಗೂ ನೀನೇ ಮುಖ್ಯ ಪುರುಷನಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯೂ ನಿನ್ನ ಯಶಸ್ಸೂ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿರುವುದು. ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯೂ, ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಗಳಲ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕಲವಾಗಿ ಕುಂಭಿರುವುವು ಮತ್ತು ನೀನು ಅಶ್ರಿತರಕ್ಷಣವೆಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಇದುವರೆಗೆ ಅನೇಕನನ್ನು ಅನಂಗ್ರಹಿಸಿರುವೆ! ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಾವು ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವೆವು. ಈಗ ನಮ್ಮ ದೊಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯುಂಟು. ಆದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಶಂಕಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸಾಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಾವು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲವು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ನಮಗೆ ಈಗುಂಟಾಗಿರುವ ಭಯಾಘರವು ಮಿತಿಮೀರಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು. 1 ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು. ಎಲೈ, ಮಹಾತ್ಮನೆ! 2ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜನೂ, ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ

1. ಇದರಿಂದ ಜೀತನನು ಭಗವಂತನನ್ನು ಉಪಾಯರೂಪವಾಗಿ ಅಧ್ಯವಸಾನ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡದಾರವೆಂದೂ, ಪ್ರಮಾದವರದಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೂ, ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

2. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಾಜನಾದವನು ಜನಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾ

1 ಆರನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ರಾಜಾದಾಯರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ಆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿ ದಿರುವನೋ, ಆತನು ದೊಡ್ಡ ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾತ್ರನಾಗುವನು. ಯಾವ ರಾಜನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ತನ್ನ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣದಂತೆಯೂ, ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯರಾದ ಮಕ್ಕಳಂತೆಯೂ ಭಾವಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನೋ, ಅವನು ಚಿರ ಸ್ಥಾಯಿಯಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ರಾಜನು ತನ್ನ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಎಲೈ, ನಾಥನೆ " ರಾಜನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ ಹೊರತು, ಯಾವ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಲಾರದ ನಮ್ಮಂತಹ ಯುಷಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? " ಎಂದು ನೀನು ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆಣಿಸಬೇಡ ! ನಿನಗೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಸಲ್ಲತಕ್ಕ ತೆರಿಗೆಗಳೂ ಉಂಟು. ಯುಷಿ

ವಿಳಿ ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಯುಷಿಗಳು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರುವರೆಂದು ಗೋವಿಂದರಾಜೇಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು. ಜಗದ್ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ರಾಮನು ಅವತರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಆತನು ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಭಯಾತಶಯದಿಂದ ಯುಷಿಗಳು ಲೋಕರೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಚ್ಛಾ ಪಿಸಿ, ಅಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಯಾಚಿಸಿದುದಾಗಿ ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು.

1. ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಆರನೆಯ ಭಾಗವು ರಾಜನಿಗೆ ಸೇರುವುದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯಭಾಗವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಾಗವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಈ ವಿರೋಧಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೇನೆಂದರೆ ಉಪನಾಸನಾಡಿ ಭಿಕ್ಷಾ ಪರರಾಗಿರುವ ಜನಗಳ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ಸಪ್ತಾಂಶವು ಸೇರುವುದೆಂದೂ, ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಫಲಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಥಾಂಶವು ಸೇರುವುದೆಂದೂ, ರಾಜನ ಅನ್ನಪಾನಗಳಿಂದಲೇ ಜೀವಿಸುವವರ ಧರ್ಮ ದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಾಂಶವು ಸೇರುವುದೆಂದೂ ತಾರತಮ್ಯವುಂಟು. " ಯಸ್ಯಾನ್ನಪಾನಪುಷ್ಪಾಂಗಃ ಕುರುತೇ ಧರ್ಮಸಂಚಯಂ | ಅನ್ನೇ ಪ್ರದಾತುಸ್ತಸ್ಯಾರ್ಥಂ ಕರ್ತುಂ ಶ್ಚಾರ್ಥಂ ನ ಸಂಶಯಃ | " ಎಂಬುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು.

ಯಾದವನು ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನಡೆಸತಕ್ಕ ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮಗಳು ಯಾವುವುಂಟೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗವು ಆಯಾ ದೇಶದ ರಾಜರಿಗೆ ಸೇರಿಹೋಗುವುದು. ಆದುವರಿಂದ ಪುರವಾಸಿಗಳಿಗಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಾದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸತಕ್ಕ ಪುಷಿಗಳನ್ನು ರಾಜನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಸಾಲಿಸಲೇಬೇಕು. 1. ಎಲೈ ರಾಮನೇ! ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾತ್ಮನು ವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಅನೇಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದಿರುವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿಯೇ ಇರುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾಥನಾಗಿ ನೀನಿರುವಾಗಲೂ, ಇವರು ಅನಾಥರೆಂತೆ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವರು. ಇದೋ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವವರ ಶರೀರಗಳನ್ನು ನೋಡು! ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಾಧಿಸಿ ಶರೀರ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವರು. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಗಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಪಡುತ್ತಿರುವೆವೆಂದು ನಿನಗೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ರಾಕ್ಷಸರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು, ಪಂಪಾನದೀತೀರದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಂದಾಕಿ ನೀನದೀತೀರದಲ್ಲಿಯೂ, ಚಿತ್ರಕೂಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪುಷಿಗಳಿಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವರು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಪುಷಿಗಳಗುಂಟಾಗತಕ್ಕ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿಸಹಿಸಲಾರೆವು. 2. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಲೋಕಶರಣ್ಯನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮರೆ ಹೊಕ್ಕಿರುವೆವು. ರಾಕ್ಷಸರ ಕೊಲೆಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದ ಭಾರವು

1. ಇದುವರೆಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ ರಾಜನಿಗೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳೆರಡೂ ಪ್ರತಿ ಫಲಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಯಿತು. ಈಗ ರಾಮನು ಕಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತರಣಾಗತಿಯೇ ಮೇಲಾದ ಉಪಾಯವೆಂದು ಈ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸುವರೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ತಪಸ್ವ್ಯಂ ಶರಣಾರ್ಥಂ ಚ ಶರಣ್ಯಂ ತ್ವಾಮುಪಸ್ಥಿತಃ | ಪರಿಪಾಲಯ ನೋ ರಾಮ! ವಧಮಾನಾನ್ ಶಿವಶರೈಃ|| ಎಂದು ಮೂಲವು. ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಮುಖ್ಯಾನುಸಂಧಿಯೆಂದಾದ - ದ್ವಯಾರ್ಥವು - ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗುವುದು. ಛೇದಿಸಿದರೆ (ಶರಣ್ಯಂ) ಇಲ್ಲಿ ಉಪಪದವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಸರ್ವಲೋಕ ಶರಣ್ಯನೆಂದೇ ಸಿದ್ಧ.

ನಿನಗೆ ಸೇರಿದೆ. 1 ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮಗೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲವು. ನಮಗೆ ಈ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು" ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ಆ ತಪಸ್ವಿಗಳು ಮೊರೆಯಿಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಧಾರ್ಮಿಕನಾದ ರಾಮನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮರೇ 2 ನೀವು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ಚಿತವಲ್ಲ. ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕಾದರೂ ನೀವು ನನಗೆ ಅಜ್ಞಾನಾದಬೇಕೇ ಹೊರತು ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ನೀವು ಅಕ್ಕಲ್ಲನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದೆಂದರೇನು? ನಾನು ಈ ಕಾಡಿಗೆ

ನಾಗುವುದು. ಈ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಅಂತಹ ಶರಣ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತಗಳಾದ ಸ್ವಾಮಿತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಗಳಾಗುವುವು. ಇದರಿಂದ ಪೂರ್ವಖಂಡವಾದ ನಾರಾಯಣಪದಾರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು, (ಶರಣಾರ್ಥಂ) ಉಪಾಯಾಂತರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ಸಮುಪಾಗತಾಃ) ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಸಂಪತ್ತಿಗಳೊಡನೆ ರಕ್ಷಾಭರಣಮರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನೆಂದರ್ಥವು. ಇಲ್ಲಿ "ಶರಣಾರ್ಥಂ" ಎಂಬುದರಿಂದ "ಚರಣಾ ಶರಣಂ" ಎಂದೀ ಎರಡುಪದಗಳ ಅರ್ಥವೂ 'ಸಮುಪಾಗತಾಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ "ಪ್ರಪದ್ಯೇ" ಎಂಬಕ್ರಿಯಾಪದವೂ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. (ಪರಿಪಾಲಯ ನಃ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಗೋಪ್ತೃತ್ವವರಣವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಉತ್ತರಾರ್ಥದಿಂದ ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತಿರೂಪ ಭಲಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ನಿರೂಪಿತವಾಗುವುದು.

1. ಇಲ್ಲಿ " ಪರಾ ತ್ವತ್ತೋ ಗತಿರ್ವೀರ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ನೋಪಪದ್ಯತೇ | ಪರಿಪಾಲಯ ನಸ್ವರ್ಣಾ ರಾಕ್ಷಸೇಭ್ಯಃ ನೃಪಾತ್ಮಜ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ಆಕಿಂಚಿನ್ಯವೆಂಬ ಉತ್ತರಖಂಡ ವಿವರಣವು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ನಮಗೆ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದರಿಂದ "ನಾನ್ಯಃ ಪಂಥಾ ಅಯನಾಯ ವಿದ್ಯತೇ" ಎಂಬ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. "ರಾಕ್ಷಸೇಭ್ಯಃ" ಎಂಬುದು ಸರ್ವಾನಿಷ್ಟಗಳಿಗೂ ಉಪಲಕ್ಷಕವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

2. ಈ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ರಾಮನ ಸಾಲಭ್ಯಾತಿಶಯನವು ವ್ಯಂಜಿತವಾಗುವುದು. "ನೈವಮರ್ಹತ ವನಂ ವಕ್ತು ಮಾಜ್ಞಾ ಪೋಹಂ ತಪಸ್ವಿನಾಂ | ಕೇವಲೇನಾತ್ಮಕಾರ್ಯೇಣ ಪ್ರವೇಷ್ಯನ್ಯಂ ಮಯಾ ವನಂ" ಎಂದು ಇವಕ್ಕೆ ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ "ಕೇವಲೇನಾತ್ಮಕಾರ್ಯೇಣ" "ಕೇವಲಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ" ಎಂಬುದರಿಂದ ತೇಷಘೋಷವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತೇಷಿ(ಸ್ವಾಮಿ)ಯ ಪ್ರಯೋಜನಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಇದರಿಂದ ಋಷಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೂ ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನವೇ ಎಂಬ ಭಾವವು ರಾಮನಿಗಿಡ್ಡಂತೆ ಸೂಚಿತವಾಗಿ. ಭಗವಂತನ ಅಶ್ರಿತವಾತ್ಸಲ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಾನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇತರರು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅನಶ್ಯವೇನೆಂದು ಭಾವವು(ಗೋವಿಂಧರಾಜೇಯವು).

ಬಂದಿರುವುದು ಸ್ವಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೂ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ನನಗೆ ಸ್ವಕಾರ್ಯವಲ್ಲವೆ? ನಿಮಗುಂತಾದ ರಾಕ್ಷಸಜಾತಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಬಂದಿರುವೆನು. ಪಿತೃವಾಕ್ಯಪರಿಪಾಲನವೆಂಬುದು ಕೇವಲ ವ್ಯಾಜಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು, ನಿಮ್ಮ ಇಷ್ಟವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾದುದೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವು. ಈ ವನದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಅನೇಕ ಮಹಾಫಲಗಳುಂಟಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪುಷಿಕಂಟಿಕರಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುವುದೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮುಖ್ಯಾಭಿಲಾಷೆಯು. ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮಕೆ! ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ತಪೋಧನರಾದ ಇಲ್ಲಿನ ಪುಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಸವ್ಯಂಭುರ ವೀರೈವನ್ನು ನೋಡಲಿ ಎಂದನು. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ರಾಮನು ಅತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅಭಯ ಪ್ರದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವರಿಂದ ಸತ್ಯತಪ್ಪಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಸರ್ಗವು

{ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣ ದರ್ಶನವು. ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನು ತನಗುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮೃಗಜಾತಿಯನ್ನು ರಾಮನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದುದು. ರಾಮನು ಅತನಿಗೆ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಆ ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದನು. }

ರಾಮನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡಗೂಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟನು. ವೈಖಾ ನಸಾದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲರೂ ಅತನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಹಂಬಾಲಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಬಹುದೂರ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಜಲಪೂರ್ಣವಾದ ಅನೇಕ ನದಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು

1. ಆ ವನಪ್ರವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಜಾಕೀನ ನದಿಯೇ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಂಜಾಕೀನಿಯೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವುದಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಂಡರು. ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಹಾಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ವೃಕ್ಷ ಸಮೂಹದಿಂದ ತುಂಬಿದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಒಂದು ಕಾಡನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಆ ಘೋರಾರಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಮೇಲೆ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿವಿಕ್ತವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮವೊಂದನ್ನು ಕಂಡರು. ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಪುಷ್ಪಫಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ವೃಕ್ಷಗಳುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾಲಾಗಿ ಆಗುಹಾಕಿದ ನಾರುಮಡಿಗಳಿಂದ ಕೋಠಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನು ತಪಸ್ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯಾದರೋ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾಗಿ, ಸ್ನಾನವೇ ಮೊದಲಾದ ದೇಹಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ, ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಕೊಳೆಯೂ, ರಜಸ್ಸೂ, ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಆತನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದವಾದ ಜಡೆಯು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ತಪೋನಿರತನಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ್ದುದರಿಂದ ರಾಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತು, ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, " ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದ ಮಹರ್ಷಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ತಪೋಮಹಿಮೆಯು ಲೋಕಾದ್ಭುತವಾದುದು. ಇದೋ ರಾಮನೆಂಬ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ನಿನ್ನನ್ನು ದರ್ಶನಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಈ ನನ್ನ ಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸು " ಎಂದನು. ಆಗ ಮಹರ್ಷಿಯು ವೀರನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕೈನೀಡಿ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು " ಎಲೈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿರೋಮಣಿಯೆ! ನೀನಿಗೆ ಸುಖಾಗಮನವೆ? ನೀನು ಈ ನಮ್ಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟುದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಇದು ಸನಾಥವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು. ಎಲೈ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯೆ! ನಾನೂ ಇದುವರೆಗೆ ನೀನಿಗಾಗಿಯೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. 1ನಿನ್ನನ್ನು ದರ್ಶನ

1. ಇಲ್ಲಿ "ತಸ್ಯಾಂತರಾಯೋಮೈತ್ರೇಯ ದೇವೇಂದ್ರತ್ವಾದಿಕಂ ಫಲಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳು ಮೋಕ್ಷವಿರೋಧಿಗಳಾದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ತಾನು ರಾಮನನ್ನು ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿ ಧ್ವನಿವಾಗಿ ಭಾವವು. ಮುಷಿಯು ತನಗಿರತಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷವೇಕ್ಷೆ

ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ನಾನು ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ತಡೆದು ನಿಂತಿದ್ದೆನು. ನೀನು ಚಿತ್ರಕೂಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೇ ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯಭ್ರಂಶವುಂಟಾದ ವ್ಯಂತ್ರಾಂತವು ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ನಾನು ಈಗ ಪರಲೋಕಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ಶರಭಂಗಮುನಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ದೇವೇಂದ್ರನು ನನ್ನಲ್ಲಿಗೂ ಬಂದು ನನಗೆ ನನ್ನ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳೂ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿರುವೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋದನು. ಹೀಗೆ ದೇವ ದೇವನಾದ ಶತಕ್ರತುವು ನನಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ, ನಾನು ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಕಾದಿದ್ದೆನು. ಎಲೈ ರಾಮನೇ! ನಾನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಗಳಿಸಿಟ್ಟಿರುವ ದೇವಋಷಿ ಸೇವಿತವಾದ ಆ ಲೋಕಗಳನ್ನು ನಿನಗೇ ಕೊಡುವೆನು. ನೀನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡಗೂಡಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ವಿಹರಿಸು" ಎಂದನು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಉಗ್ರ ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಯವಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕಾಶ್ಯಪನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನಿಸುವಂತೆ ವಿನಯದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೇ! ಸಿನಾಸಾಗಿಯೇ ಆ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈಗ ನನಗೆ

ಯನ್ನು ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು (ಗೋವಿಂದರಾಜೇಯವು).

" ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಸ್ವರೂಪವಾದ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಅಡ್ಡಿಯಾದುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನಿಡಿದು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು" ಎಂದು ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ಸಫಾರ್ಯಸ್ತ್ವಂ ವಿಹರಸ್ವ ಯಥಾಸುಖಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ (ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್) ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ(ವಿಹರಸ್ವ) ವಿಶೇಷವಾಗಿಸ್ವೀಕರಿಸು" ಎಂದರೆ ಆ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಿಟ್ಟು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದಿಯಿಂದ ಮುನಿಯು ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಅಹಮೇವಾಹಂಷ್ಯಾಮಿ" ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಕರ್ಮಫಲ ಸ್ವೀಕಾರವೂ ಸೂಚಿತವು(ಗೋವಿಂದರಾಜೇಯವು).

ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದ ಒಂದು ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಸಾಕು! ನೀನು ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಗೌತಮವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಶರಭಂಗಮುನಿಯು, ನನಗೆ ನೀನು ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನೆಂದೂ, ಸರ್ವಭೂತದಯಾಪರನೆಂದೂ ಆಗಲೇ ಹೇಳಿರುವನು” ಎಂದನು. ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತನಾದ ಅಸುತೀಕ್ಷ್ಣನು ರಾಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆತನ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಂತೋಷಿಸಿ, ಮೃದುವಾಕ್ಯದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲೈ ರಾಮನೆ! ಆ ಆಶ್ರಮವೇ ನಿನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವು. ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಋಷಿಗಳು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು, ಯಾವಾಗಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಫಲಮೂಲಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುವು. ಆದರೆ, ಎಲೈ ಯಶಸ್ವಿಯೆ! ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮೃಗಗಳು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಗತಿಚೇಷ್ಟಾದಿ ಪ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದಲೂ, ವಿಚಿತ್ರರೂಪಗಳಿಂದಲೂ, ಋಷಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮರುಳಾಗಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನೂ ಕೆಡಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋಗುವುವು. ಈ ಮೃಗಗಳ ಬಾಧೆಯೊಂದು ಹೊರತು ಬೇರೊಂದನ್ನೂ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡರಿಯುವು” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದೊಡನೆಯೇ ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ನಾಣೀರಿಸಿ, ಬಾಣಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಅಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ಆ ಮೃಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಇದೋ! ನಾನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಜ್ವರಿಸುತ್ತಿರುವ ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಲಗುಗಳುಳ್ಳ ಈ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಈಗಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕುವೆನು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಷಾದವುಂಟಾಗಬಹುದಾದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಪಟ್ಟಂತಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ದುಷ್ಕೃತ್ಯವೇನುಂಟು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದೇನೋ ನನಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ. ಆ ಮೃಗಗಳು ನನ್ನ ಕಣಿ

1. ನಿನ್ನಿ ದಿರಿಗಾಯೇ ನಿನ್ನಾಶ್ರಮ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಂದರೆ, ನಿನಗೆ ದುಃಖವು ನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮರೆಯಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು ಭಾವವು. ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನೊಡನೆ ಹೇಳುವ ಮಾತಿನಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು(ಗೋವಿಂದರಂಜನಿಯವು).

ದಿಂಗೆ ಗೋಚರಿಸುವವರೆಗೆ, ಇಲ್ಲಿರುವುದೂ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ಮಹರ್ಷಿಯ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಸಾಯಂಕಾಲದ ಸಂಧ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಸ್ವೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಂದು, ರಮ್ಯವಾದ ಆ ಅಶ್ವಮಂಡಲಿಯೇ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ಆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು ಕಳೆದು ರಾತ್ರಿಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣ ಮುನಿಯು, ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ, 1ಅವರಿಬ್ಬರ ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಪಸಯೋಗ್ಯವಾದ ಫಲಮಾಲಾದಿಗಳನ್ನು ತಕ್ಕಷ್ಟು ತಂದಿರಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಏಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ರಾಮನು ಅಲ್ಲಿನ
 ಯುಷ್ಮಾತ್ರಮ ಸಮೂಹಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ
 ಹೊರಟನು. }

ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನಿಂದ ಸತ್ಕೃತರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರು. ಬೆಳಗಾದಮೇಲೆ ರಾಮನು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದು, ಕಮಲದವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಶೀತಲವಾದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಸ್ನಾನಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಶುಚೀಭೂತರಾದ ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮೂವರೂ, ಆ ಯುಷ್ಮಾತ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಾಪ್ತೋಕ್ತೆವಾಗಿ ನಡೆಸಿ, ದೇವದೇವನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರು. 2ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ

1. ಇಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಅಹಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿ ಕಾಡೆನಿಸಿದ್ದರೂ, ರಾಮನು ತಿಂದು ಮಿಕ್ಕುವನೆ ಣ ಸೀತೆಯೂ ಭುಜಿದಳೆಂದು ಊಹ್ಯವು.
2. ಮೋಮಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಉದಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಸೂರ್ಯೋಪಸ್ಥಾನವೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಹೋಮಸಕ್ಷವು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದ ಕಾತ್ಯಾಯನ ಸೂತ್ರಕ್ರಮವಾಗಿ ರಘುವಂಶದವರ ಅನುಷ್ಠಾನವಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಜೆನ್ನಾಗಿ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಮಹಾ ಮುನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲೈ ಮಹಾ ತ್ಮನೆ! ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ಸತ್ಕಾರದಿಂದ ನಾವು ಬಹಳ ಸಂತುಷ್ಟರಾದೆವು. ನಿನ್ನೆಯ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಸುಖವಾಗಿ ಕಳೆದೆವು. ಮುಂದಿನ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದೆವು. ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಋಷಿಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪುಣ್ಯತೀಲರಾದ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರ ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದಿರುವೆವು. ಪರಮ ಧಾರ್ಮಿಕರಾಗಿಯೂ, ತಪಸ್ವಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಚಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿಯೂ, ಉರಿಯಿಲ್ಲದ ಕೆಂಡದಂತೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಾಣದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ, ನಾವೂ, ನಿನ್ನ ಅನುಜ್ಞೆಗಾಗಿಯೇ ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು. ಸಾಧುಸಹ ವಾಸವಿಲ್ಲದ ಕೆಟ್ಟರಾಜನು ದುಷ್ಕುಲದಲ್ಲಿಕುಟ್ಟಿ, ದುರ್ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಈ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಿದಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಗರ್ವದಿಂದ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೀಗುವಂತೆ, ಈ ಸೂರ್ಯನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸಿ ಸಂತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನಾವು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವೆವು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ಮೂವರೂ ಋಷಿಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಆಗ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ರನ್ನೆತ್ತಿ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವರನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು “ ವತ್ಸ ರಾಮನೆ! ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನನ್ನೂ ಛಾಯೆಯಂತೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಾ! 1ನಿನಗೆ ಮಾರ್ಗವು ನಿರುಪದ್ರವವಾಗಿ ಸಾಗಲಿ! ತಪಸ್ವಿನಿಂದ ಆತ್ಮಧ್ಯಾನಪರರಾಗಿ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬಾ! ಆ ಆಶ್ರಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಹುಮನೋಹರವಾಗಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿನ ವನಗಳಲ್ಲಿ, ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಫಲಮೂಲಗಳೂ, ತುಂಬಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಮೃಗಗಳಿರುವುವು.

1. ಇದಕ್ಕೆ “ ಅರಿಷ್ಟಂ ಗಚ್ಛ ಪಂಥಾನಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ಛಾವಣವಧಕ್ಕೆ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನು ಅನುಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟುದಾಗಿ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು,

ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಪರಸ್ಪರವೈರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದಿಂದಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿನ ಮಡುಗಳೂ, ಕೊಳಗಳೂ, ಅರಳಿದ ತಾವರೆಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ತಿಳಿನೀರಿನಿಂದ ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿರುವುವು. ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅತಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಗಿರಿನದಿಗಳಿಂದಲೂ, ವನಿಲುಗಳ ಕೇಕಾಢ್ಯನಿಯಿಂದಲೂ ಮನೋಹರವಾದ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳು ಆನೇಕವಾಗಿರುವುವು. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀವು ನೋಡಿ ಬರಬೇಕು. ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ನೀನೂ ಹೋಗಿ ಬಾ! ರಾಮಾ ಹೋಗಬರುವೆಯಾ? ಎಲೈ ವತ್ಸರೆ! ನೀವು ಮತ್ತೊಂದಾವರ್ತಿ ನಮ್ಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ಬಂದು ಹೋಗಬೇಕು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಪಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದೊಪ್ಪಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ಆ ಋಷಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. 1 ಆಗ ಸೀತೆಯು ಆ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಎರಡು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ, ಎರಡು ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ, ಶುದ್ಧವಾದ ಎರಡು ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಆ ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೆಗಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಅದನ್ನು ಟೆಂಕಾರಮಾಡುತ್ತ ಆ ಅಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟರು. ಹೀಗೆ ಕ್ರೀಮಂತರಾಗಿಯೂ, ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗಿಯೂ, ರೂಪಾತೀತಿಯಿಂದ ಮೆರೆಯುವವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದರು.

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಎಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. ಇದರಿಂದ ತೋರಿಬರುವ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ; ಅಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ತಮಗೆ ಆಯುಧಗಳಿಂಪೋಪಯೋಗವೆಂದು ತಿಳಿದು ಸೀತೆಯು ಅವುಗಳನ್ನು ಆ ಋಷಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿಡ್ಡಳು. ಆದರೆ ರಾಮನು "ಅಮಾರ್ಗದಿಂದ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, "ಮಾರ್ಗವುನಿರುಪದ್ರವವಾಗಿ ಕೆಲಿ" ಎಂದು ಋಷಿಯ ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಅವರಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದುತಾನೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿತಂದು ಕೊಟ್ಟಿಡ್ಡಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದು.

ತಾನು ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಯುಷಿಗಳ ಮುಂದೆ ರಾಮನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸೀತೆಯು ಭಯಪಟ್ಟು ವೈರಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೇಮ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದು.

ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದ ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ, ಸೀತೆಯು 1 ಹಿತವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ “ ಎಲೈ ಆರ್ಯನೆ! ನೀನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಈ ಮುನಿಧರ್ಮವಾದರೂ ಬಹಳ ಮಹತ್ವಾದುದು. ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರದಿಂದಲೇ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಆ ವಿಚಾರವು ಬೇರೊಂದೂ ಅಲ್ಲವು. ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ವ್ಯಸನಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಅಂತಹ ವ್ಯಸನಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಇದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಾಗುವುದು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಮಜನ್ಯಗಳಾದ ಈ ವ್ಯಸನಗಳು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುವು. ಅಸತ್ಯವನ್ನಾಡುವುದು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದೊಂದು ಪ್ರಬಲವಾದ ವ್ಯಸನವು. ಪರದಾರಗಮನ, ದ್ವೇಷಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಇತರರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದು, ಇವೆರಡೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಬಲತರವಾದುವುಗಳು. ಈ ಮೂರು ವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವಾಕ್ಯವೆಂಬುದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಧರ್ಮ ಹೇತುವಾದ ಪರದಾರಗಮನವೆಂಬುದರ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ತಲೆ ತೋರದು. ಹೀಗೆ ಇವೆರಡು ವ್ಯಸನಗಳ ಸಂಬಂಧವೇ ನಿನ್ನಿಲ್ಲವು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿದ್ದುದೂ ಇಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ನೀನು

1. ಇಲ್ಲಿ “ಹೈದ್ಯಯಾ ಸ್ವಿಗ್ಧಯಾ ವಾಚಾ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಸ್ವಿಗ್ಧವಾಕ್ಯೆಂದರೆ ಸ್ನೇಹಪ್ರವೃತ್ತವಾದ ವಾಕ್ಯೆಂದರ್ಥವು. ಇದರಿಂದ ಸೀತೆಯು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವೂ ರಾಮನಲ್ಲಿ ತನಗಿರುವ ಸ್ನೇಹದಿಂದಲೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಯುಷಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿಷಯವೂ ಆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ತಪ್ಪಿಸಲಾರರೆಂಬ ವಿಷಯವೂ, ಸೀತೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದರೂ, ರಾಮನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ವಿರೋಧವುಂಟಾದರೆ, ಅತನು ತನ್ನನ್ನೆ ಗಲಿ ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವನೆಂದೆಣಿಸಿ, ಪ್ರೇಮಾಂಧೆಯಾಗಿ ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಿರುವಳೆಂದು ತಿಳಿಸಿ

ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲಾದರೂ ಎಣಿಸಿದುದಿಲ್ಲ. ನೀನ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಭಾರ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ತಪ್ಪಿ ದವನಲ್ಲ. ಸತ್ಯನೆಂಬುದೇ ನಿನ್ನ ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಾಗಿರುವುದು. ತಂದೆಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಲಾರದೆ, ಕೊಟ್ಟಮಾತಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಬಿಡು, ಹೀಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವುದೇ ನಿನ್ನ ಸತ್ಯಸಂಧತೆಗೆ ಸಾಕಾದ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿರುವುದು. ನೀನು ಸತ್ಯಸಂಧನೆಂಬುದೂ ನಿಜವು ! ನೀನು ಕ್ರೀಮಂತನೆಂಬುದೂ ನಿಜವು ! ಇದಲ್ಲದೆ ನೀನು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹಿರಿಯನಲ್ಲ. ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ನೀನು ಆತನಿಗೆ ಹಿರಿಯನು. ಸತ್ಯಧರ್ಮಗಳೆರಡೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಯೇ ನೆಲಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವುವು. ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು ? ನಿನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲ. ಏತ್ಸರ್ಯ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಗುಣಗಳಿಗೂ ನೀನು ನಿತ್ಯಾಶ್ರಯನಾಗಿರುವೆ? ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲದೆ, ಈ ಗುಣಗಳು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಾರವು. ನೀನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು. ಕಂದಿ ಕಂದದ ನಿನ್ನ ದೇಹದ ಸೌಂದರ್ಯಾತಿಶಯವೇ ನೀನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶಕವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ, ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ! ವೈರಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಇತರರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದೆಂಬ ಮೂರನೆಯ ಮಹಾಪ್ರಸವವೊಂದನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? ಇದೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾಶೌದ್ರವಾದ ವ್ಯಸನವು. ಜ್ಞಾನಹೀನರಾದ ಪಾಮರರು, ತಮ್ಮ ಅಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಇಂತಹ ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದುಂಟು. ಈಗ ನೀನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದಲ್ಲವೆ ? ನೀನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವೆ. ಹೀಗೆ ನೀನು ತಪ್ಪವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡ ಬಂದಿರುವುದನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಸತ್ಯಸಂಧತೆ, ಪರಪಾರವಿಮುಖತೆ ಮೊದಲಾದ ಸುಗುಣಗಳನ್ನೂ ಅಲೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ನಿನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿಯೇ ಅನವರತವೂ ಪಾಡೈಸುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗುವುದು. ಮೊದಲು ನೀನು ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದುದೇ ಏನಿಗೆ

ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಈಗಲಾದರೋ ನೀನು ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ ರಾಕ್ಷಸವಧಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವೆ? ಈ ವನದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅವರಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದು. ಬೆಂಕಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸೌದೆಯನ್ನಿಟ್ಟರೆ ಅದರ ತೇಜಸ್ಸು ವಾತ್ಸಪ್ಪು ಹೆಚ್ಚುವುದಲ್ಲವೆ? ಅದರಂತೆಯೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳಿದ್ದರೆ ಅವರ ವೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಒಂದಿತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು! ಮೊದಲು ಒಂದಾನೊಂದುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಸುಖಾಶ್ರಯವಾದ ಒಂದು ಪುಣ್ಯವನದಲ್ಲಿ, ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಯವಾದಿಯಾಗಿಯೂ, ಶುಚಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ ಋಷಿಯೊಬ್ಬನಿದ್ದನಂತೆ! ಆತನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಶಚೀಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು, ಒಬ್ಬ ವೀರಭಟನಂತೆ ಆಕಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಖಡ್ಗಪಾಣಿಯಾಗಿ ಆತನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ತಾನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡ್ದ ಆ ಋಷಿಯ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಅದನ್ನು ತಾನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೇಳುವವರೆಗೂ ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಋಷಿಯು ಆ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನ್ಯಾಸರೂಪವಾಗಿಟ್ಟಿರುವ ಆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಎಚ್ಚರಕೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಚಾರಹೊರಡುವಾಗಲೂ ಕೂಡ, ಆ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಆ ತಪಸ್ವಿಯು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನ್ಯಾಸರೂಪವಾಗಿಟ್ಟಿರುವ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಡುವುದೊಂದರಲ್ಲೆಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ಅಗಲಿರಲಾರದೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡೇ ತಿರುಗುತ್ತಿರಲು, ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಸೆಯು ತಪ್ಪಿತು. ಆ ಯುಧಧಾರಿಗಳಿಗುಂಟಾಗತಕ್ಕ ರೌದ್ರಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಜಂತುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆತನಿಗೆ ಮೊದಲಿದ್ದ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯೇ ಹೋಯಿತು. ಅಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ತುವರ್ತಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಶಸ್ತ್ರಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಮೃಗಹಂಸೆಯಲ್ಲಿ

ಮನಸ್ಸು ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಅತನು ನರಕದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟನು. ಆಯುಧದ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಮನಃಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಯು ಹೀಗೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತೆಂದು ಹಿರಿಯರಿಂದ ನಾನು ಕೇಳಿರುವೆನು. ಆ ಗ್ನಿ ಸಂ ಬಂ ಧ ವು ಹೇಗೋ, ಪಾಗೆಯೋ ಆ ಯು ಧ ಸಂಬಂಧವೂ ವಿಚಾರಹೇತುವೆಂದು ದೊಡ್ಡವರು ಹೇಳುವರು. ಆದರೆ ಇವೊಂದೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲ. ನನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದಲೂ, ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಲಿಗೆಯಿಂದಲೂ, ನಿನಗೆ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನೇ ನಾನು ಪುನಃ ಜ್ಞಾಪಿಸಿದೆನೇ ಹೊರತು, ನಿನಗೆ ಬುದ್ಧಿಕಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದವಳಲ್ಲ. ಅದು ದರಿಂದ, ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ! ನನ್ನ ವ್ಯಾಘ್ರನೆಯನ್ನು ಅಾಲಿಸು! ನೀನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಾಗ, ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳು ವ್ಯಾಧೀನವಾಗಿರುವುವೆಂಬ ಮಾತೃತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ನಿರಕರಾಧಿಗಳಾದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಕ್ರೂರಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು! ಎಲೈ ವೀರನೇ! ನಿರಕರಾಧಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ನಿನಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಸಮ್ಯಕ್ವಲ್ಲವು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಮುಷಿಗಳಿಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂತಹ ಮುಷಿಕಂಟಿಕರನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ ದೂರಕ್ಕಟ್ಟಿ, ಮುಷಿಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ವೀರರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಹಮ್ಮಿ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇ ಹೊರತು, ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ "ಆಸ್ತ್ರೀಕರಣಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯಾದರೂ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲರಬೇಕಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ನೀನು ಕೇಳಬಹುದು. ಆದೂ ಈಗ ನಮಗೆ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯವಾಲಿನವನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೇ ಅದು ಯೋಗ್ಯವು. ಶಸ್ತ್ರವೆಲ್ಲಿ! ಈ ತಪೋವನವೆಲ್ಲಿ! ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವೆಲ್ಲಿ! ತಪಸ್ಸೆಲ್ಲಿ! ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲವೆ? ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ಕಾಲದೇತೋಷಿತವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ? ನಾವು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವವರಿಗೂ ನಮಗೆ ತಪಸ್ಸೇ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ಆ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ, ನಾವು ನಿರಕರಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು ಅಯುಧವಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವಾಗಲಿ ನಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ! ಪಾಗಾದರೆ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲವಿರುದ್ಧವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಲಂಬಿಸಿದಂಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ನೀನು ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ಆರ್ಯನೇ! ಶಸ್ತ್ರಧಾರಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಮಾತೃಕೈ ಧರ್ಮವಿರೋಧವೇನೂ ಬಾರದು. ಶಸ್ತ್ರಸಹ

ವಾಸದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೆಡುವುದು. ನೀನು ಪ್ರಣವು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋದ
 ಮೇಲೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಡೆಸಬಹುದು.
 ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ನನಗೆ ತಪಸ್ಸೇ ಯೋಗ್ಯವು. ಇಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿ
 ರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಫಲವೂ ಉಂಟು. ನೀನು ಪ್ರಣವು ರಾಜ್ಯವೇ ಬೇಡ
 ವೆಂದು ಅದರ ಆಸೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಮುನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿ
 ಸಿದ್ದರೆ, ಅತ್ತಲಾಗಿ ನನ್ನ ಅತ್ತಮಾನಂದಿಗಾದ ಕೈಕೇಯಿ ದತರಥಂಭುರಿಗೂ
 ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು. ಆಗ ಅವರ
 ಪ್ರೀತಿಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷಯವಾಗುವುದು. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಯಾವಾಗಲೂ
 ಶಾಂತತೆಯು ತಪದೆ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷವಾಗಿರುವುದು. ಧರ್ಮವೇ ಸಮಸ್ತ ಕ್ರಿಯೆಗಳ್ನು
 ಗಳಿಗೂ ಮೂಲವು. ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಧನವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಧರ್ಮವೇ
 ಸಾರವು. ಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ನಿಪುಣರಾದವರು
 ಆಯಾ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ದಂಡಿಸಿ
 ಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿವ್ರತಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಡೆಯುವರು. ಸುಖ
 ದಿಂದಲೇ ಸುಖವು ಎಂದಿಗೂ ದೊರಕಲಾರದು. ಅದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯನೇ!
 ತಪೋವನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಯತನಾಗಿದ್ದು ನಿರ್ಮಲಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸು!
 ನೀನಿಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯದುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ನೀನು
 ತತ್ಪಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದಿರತಕ್ಕವನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಸ್ತ್ರಿಯರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ
 ವಾದ ಚಪಲಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಾನು ನೀನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಈ
 ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರು ತಾನೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪವೀತ್ರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರು? ಎಲೈ
 ಆರ್ಯನೇ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ನಿರ್ಬಂಧಕಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ!
 ನಿನ್ನ ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ
 ನೊಡನೆಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಾರೋಚಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಂತೆ ನಡೆಸು"
 ಎಂದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

}

 ರಾಮನು ಅರ್ಹರಕ್ಷಣವೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವೆಂದೂ, ತನ್ನ
 ಅತಿ ಹರ ವಿರೋಧಿಗಳೇ ತನಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳೆಂಬೂ ನಿರೂಪಿಸಿ,
 ತನ್ನ ಪ್ರಸಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸಂನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದದೇ
 ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳಿದುದು.

ಸೀತೆಯು ಪತಿಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹನ್ನೊಂದನೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ,
 ಧರ್ಮನಿರತನಾದ ರಾಮನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೆ ದೇವಿ! ನೀನು
 ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವಳೆಂಬುದು ನಿಜವು. ನಿನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ
 ಹಕ್ಕಂತೆ ನನಗೆ ಹಿತನಾದ ಮಾತನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವೆ! ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೇ
 ನೀನು ಉತ್ತಮಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂಬುದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಆದರೆ
 ನಾನೂ ಹೇಳಬೇಕಾದುದುಂಟು. ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖದಿಂದ
 ಕೂಗಿಡುವವರು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಇರಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು
 ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಾಗಿರುವರೆಂದು ನೀನೇ ಹೇಳಿದೆಯಿಲ್ಲವೆ? ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಈ
 ದಂಡಕಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದ ಮುಷಿಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಬಂದು ಬಹು
 ದೈವ್ಯದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವರೆನೊಕ್ಕುವನ್ನು ಕಾಣೆಯೋ? ಆ ಮುಷಿಗಳಾದರೋ
 ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರತನಿಯನುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತರಾಗಿರತಕ್ಕವರು. ತಮ್ಮ
 ಧರ್ಮವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗತಕ್ಕವರಲ್ಲ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಫಲಮೂಲ
 ಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸತಕ್ಕವರು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕ್ರೂರರಾದ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ
 ಸೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರುವರು. ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಘೋರ
 ರಾಕ್ಷಸರು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಪ್ರತನಿಷ್ಠರಾದ ಈ ಮುಷಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು
 ಅವರ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವರು. ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮ
 ಣೋತ್ತಮರೂ, ಮುಷಿಗಳೂ ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ
 ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬೇಡಿರುವರು. ನಾನೂ ಅವರ ಮಾತನ್ನು
 ಕೇಳಿ, ಅವರ ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ "ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮರೆ! ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು
 ಕೇಳಿ ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆಯುಂಟಾಗಿರುವುದು. ನಾನಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು
 ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡಬೇಕಾದದೇ ನನ್ನ ಅವಶ್ಯಕತೆ
 ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡತಕ್ಕರಾದ ನೀವು ಕಿಂಕರಪ್ರಾಯನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಯಾಚ

ಸುವ್ರವೆಂದರೇನು? ಈಗ ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಹಾಪರಾಧಿಯಾದೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು. ನಾನು ಈಗ ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನೆಂಬುದನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕು?" ಎಂದು ಅನೇಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ನಾನೇ ಕೇಳಿರುವೆನು. ಅದಕ್ಕವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ " ಎಲೈ ರಾಮನೆ! ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ನಾವು ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನಿರಿಸಲಾರೆವು. ಅವರು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳು. ಮತ್ತು ಹೋಮಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾಸಾದಿ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಿಡು ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸುವರು. ನಮಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ದುಃಖಿತರಾದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವೆವು. ನಮಗೆ ನೀನೇ ಪರಮಗತಿಯು. ಎಲೈ ರಾಜಕುಮಾರನೆ! ನಾವು ನಮ್ಮ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಹುದು. ಆದರೂ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಾವು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ತಪಃಫಲವೆಲ್ಲವೂ ನಷ್ಟವಾಗುವುವೆಂಬ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ, ಸುಮ್ಮನಿರುವೆವು. ತಪಸ್ಸುಮಾಡುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಯವು. ಅದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ವಿಘ್ನಗಳುಂಟು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ ಎಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಹೀಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ವ್ಯಯಮಾಡಲಾರದೆ, ರಾಕ್ಷಸರು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಾವು ಅವರನ್ನು ತಪಿಸದಿರುವೆವು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನುಶಿಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದ ನಮಗೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲವು" ಎಂದರು. ಎಲೈ ಜನಕಪುತ್ರ! ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ದೈವ್ಯದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವ ಮುನಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿತು. ಆಗಲೇ ನಾನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಾಪಾಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟೆನು. ಎಲೈ ಪ್ರಿಯೇ! ನಾನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿರುವ ವರಿಗೂ ಆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಡೆಸದೆವೂತ್ರ ಬಿಡಲಾರೆನು. ನನಗೆ ಸರ್ವದೇತ ಸರ್ವಕಾಲ ಸರ್ವಾವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸತ್ಯವೆಂಬುದೊಂದೇ ಪ್ರಿಯವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು

ಕಾಣೆಯಾ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅ ಹಿತಕರ್ತೃಗಳ ಮುಂದೆ ಅಡ್ಡಿ ಬಂದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಗೆ ತಪ್ಪುಮೆನು? ಎಲೆ ಪ್ರಿಯೆ! ಕಟ್ಟಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನಾವರೂ ಬಿಡಬಲ್ಲೆನೆ? ಹೊರತು ಅಡಿದ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಬೆ ಬಿಡಲಾರೆನು. 1 ಅಜ್ಜರೇ? ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯಳಾದ ನಿನ್ನನ್ನಾಗಲಿ, ಅಕ್ಷುಣನನ್ನಾಗಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ನಾನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಬಿಡಬಹುದು. ಕೊಟ್ಟಮಾತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ನಡೆಸಬೆ ಬಿಡಲಾರೆನು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಏಕೇಷವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನಾನು ಅಡಿದ ಮಾತನ್ನು ತಪ್ಪುಮೆನೆ? ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಆ ಮುಷಿಗಳು ತಾವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ನಾನಾಗಿಯೇ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅವರೇ ನನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ನಾನೂ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಮೇರೆ ಇನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ಎಲೆ ಸೀತೆ! ನೀನೇನೋ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿನಗಿರುವ ಪ್ರೀತಿವಿಶೇಷಕ್ಕೂ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೆನಗಿರುವ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೂ ಅನುರೂಪವಾದ ಮಾತನ್ನೇ ಹೇಳಿದೆ! ಅದರಿಂದ ನಾನು ಬಹಳ ಸಂತುಷ್ಟನಾದೆನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರಾವರೇನು? ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹಿತವನ್ನು ಪಡೆತಿಸುವರೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರಿಗುಹ ದೇಶಿಸಲಾರರು. ನೀನು ಈಗ ನನಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು, ನಿನ್ನ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೂ, ನಿನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೂ ಅನುರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯಳಾಗಿರುವೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಯಾವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುವೆನೋ ಅದನ್ನೇ ನೀನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದುದೇ ಸ್ಯಾಯವಲ್ಲವೆ'

1. ರಾಮನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಪ್ಪುಮೆನವನಲ್ಲ ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನೂ ಅಲ್ಲ ತನ್ನನ್ನಿಗಲಿಯೇ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗುವುದು. ತನ್ನಿಗಲಿಕೆಯನ್ನೂ ಸಹಿಸುವವನಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಧರ್ಮಸಂಕಟವು ಬಂದೊದಗುವುದೆಂದು ದೂರದ್ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೀತೆಯು ಹೀಕಿಸಿ, ರಾಕ್ಷಸವಧಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೋಹಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ರಾಮನು "ನಿನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿಯಾದರೂ ನಾನು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವೆ ಬಿಡನು" ಎಂದು, ಇವರಿಬ್ಬರ ಹೇಳುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಜವಕಪುತ್ರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಆ ತಪೋವನಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು

ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದ ಧರ್ಮಭೃತನೆಂಬ ಮುನಿಯಿಂದ ಪಂಚಾಪ್ಸರವೆಂಬ ಸರಸ್ವಿನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಷ್ಕಾಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಿಷ್ಟು ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅತನಿಂದ ಆಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಆಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಆಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯಿಷ್ಟು ಅಲ್ಲಿಂದ ಆಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿ, ನೊಡಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಆ ಮಹರ್ಷಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

1 ರಾಮನು ಮುಂದೆ ಹೋರಟನು. ಅಂದವಾದ ನಡುವುಳ್ಳ ಸೀತೆಯು ನಡುವೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವರ ಹಿಂದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಬಿಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳನ್ನೂ, ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ, ವಿಧವಿಧವಾದ ನದಿಗಳನ್ನೂ, ಆ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ, ಅಂದವಾದ ಮರಳುದಿಣ್ಣೆಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾರಸೆಗಳನ್ನೂ ಚಕ್ರ

1. ಅಲ್ಲಿ "ಆಗ್ರತಃ ಪ್ರಯಯೌ ರಾಮಸ್ತೀತಾ ಮಧ್ಯೇ ಸುಮಧ್ಯಮಾ | ಶ್ರುತ್ವ ತಸ್ಯ ಧನುಸ್ಪಾಣಲಕ್ಷ್ಮಣೋನುಜಗಾಮ ಹ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಣವಾರ್ಥವು ಸೂಚಿತವೆಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವು. "ಆಗ್ರತಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ನೊಡಲಿರುವ "ಆ" ವರ್ಣವು, ಪ್ರಣವದ ನೊಡಲಿನೆಯ ವರ್ಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. (ಆಗ್ರತಃ ಪ್ರಯಯೌ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ನೊಡಲಿನೆಯದೆಂದು ಸ್ಕಂಜಿತವಾಗುವುದು, (ರಾಮಃ) ಎಂಬುದರಿಂದ "ಸತ್ತಾ ಸಂಪಾಪನ ರಕ್ಷಣಾದಿನಾ ರಮಣೀ" ಎಂಬ ವೈಶ್ಯತ್ಯವು ಸಾರವಾಗಿ ಕಾರಕತ್ವವು

ವಾಕ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಾವರೆಕೊಳಗಳನ್ನೂ
 ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಚುಕ್ಕೆಯುಳ್ಳ ಜಿಂಕೆಗಳನ್ನೂ,
 ಕೊಬ್ಬಿ ಮೈಮರೆತಿರುವ ಉಡ್ಡವಾದ ಕೊಂಬುಳ್ಳ ಕಾಡೆಮ್ಮೆಗಳು, ಹಂದಿಗಳು,
 ಮೊದಲಾದ ವನಜಂತುಗಳನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ರೂಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನೆ
 ಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾ, ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅವರೆ
 ಲ್ಲರೂ ಬಹು ದೂರ ಪವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ
 ರವಣೀಯವಾದ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಂಡರು. ಅ ಕೆರೆಯು ಒಂದು ಗಾವುದದ
 ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ, ಕಮಲಗಳಿಂದ ಒಟ್ಟವಾಗಿ ತುಂಬಿತ್ತು.
 ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳೂ, ಅನೆಯ ಹುಂಡುಗಳೂ, ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಹಂಸಸಾರಸಾದಿ
 ಜಲಚರಪಕ್ಷಿಗಳೂ ತುಂಬಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ನೇತ್ರಾನ್ವಂದಕರವಾಗಿತ್ತು.
 ನೀರು ತುಂಬಿ ಮನೋಹರವಾದ ಅ ಕೊಳದ ಕಡೆಯಿಂದ ಸಂಗೀತಧ್ವನಿಯೂ
 ಇತರ ವಾದ್ಯ ಘೋಷವೂ ಹೊರಟುಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೊ
 ಲ್ಲರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮನಸ್ಸು
 ನಲ್ಲಿ ಅಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಮೂವರೂ ಅ ಕೊಳದ
 ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಧರ್ಮಭೈತ್ತಂಬ ಮುಷಿಯನ್ನು

ರಕ್ಷಕತ್ವವೂ ಸೂಚಿತವು. ಮತ್ತು (ರವಣಸಂಬಂಧೀರಾಜು) ಎಂಬ ವೈಶ್ವಕ್ತಿಯಿಂದ
 ಶ್ರೀಪತಿತ್ವವೂ ತೋರುವುದು. (ಸುಮಧ್ಯವಾ) ಎಂಬುದರಿಂದ "ಉ" ವರ್ಣವು ವ.ಭ.ಗಳ
 ವಾಚುಬಿಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. "ಸೀತಾಪುತ್ಯೇ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪುರು
 ಪಕಾರಭಾವಿತೆಂದಿಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. (ಲಕ್ಷ್ಮಣ) ಎಂಬುದರಿಂದ "ಪುನಜ್ಞಾನೇ"
 "ಪುನ ಅವಶೋಧನೆ" ಎಂಬ ಅಶ್ವರ್ಥವಸ್ತುನುಸಂಗಿ ಜೀವನಾಗಿರದೇಶಾದ ಮುಕಾರೋಕ್ತ
 ವಾದ ಅಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ವವೂ, (ಅನುಷ್ಠಾನೇ) ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿರಂತರ ಕೈಂಕರ್ಯ
 ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ, (ಅನುಜಗಾಮು) ಎಂಬುದರಿಂದ, ಅಹಂಕಾರ ಮುನುಕಾರಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡು
 ವುದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮವರ್ತನವೂ ವ್ಯಂಜಿತವಾಗುವುದು ವಾಕ್ಯಾಂತದ್ದು ನಿಲ್ಲುವ
 "ಅನುಜಗಾಮು" ಎಂಬ ಶ್ರಿಯಾಪದದ ಕೂನಿಯಲ್ಲರೂವ "ಮ" ವರ್ಣವು ಪ್ರಣವದ
 ಕೊನೆಯ ವರ್ಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು (ಶನಿಶ್ಲೋಕಿ) ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ "ಕೌ ಪತ್ಯ
 ಮಾನಾ ವಿವಿಧಾಃ" ಎಂಬ ದರಲ್ಲಿ ಸಾರಾಯಣ ಪದಾರ್ಥವೂ, ಮಾಂಡಕರ್ಷಿವ್ಯಾತ್ಮಾಂತದಲ್ಲಿ
 ನಮಃ ಪದಾರ್ಥವೂ ಸ್ತುತಾಶಿಸವಾಗಿರುವುದೆಂದೂ ಸಂಸ್ಕರಿಯುವುದು.

ನೋಡಿ ' ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೆ! ಈ ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಇದರ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದಿರುವೆವು. ನೀನು ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿದಿರಬಹುದು. ಇದು ಅಜ್ಞಾನಿ ರಜಸ್ವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಮಗೂ ಇದನ್ನು ನೀನು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು " ಎಂದರು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಮುಷಿಯು ರಾಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆ ಸರೋವರದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ, ಗಾಣಧ್ವನಿಯ ಕಾರಣವನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. " ಎಲೈ ರಾಮನೆ! ಈ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಪಂಚಾಕ್ಷರವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಗಾಣಧ್ವನಿಯು ಎಡಬಿಡದೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ಮಾಂಡಕರ್ಣಿಯೆಂಬ ಮುಷಿಯು ತನ್ನ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಹತ್ತುಸಾವಿರವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ತಾಯು ಭಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಈ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಕ್ರೂರತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಕರೆತು, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿ " ಆಹಾ! ಈ ಮಹರ್ಷಿಯಾದರೋ ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರ ಪದವಿಯನ್ನೋ ಅವೇಕ್ಷಿಸಿ ಈ ಕ್ರೂರತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವ ಹಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅಂಜಿದವರಾಗಿ, ಆ ಮುಷಿಯ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದುದ್ದೇಶಿಸಿ, ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನರಾದ ಐವರನ್ನು ಆ ಮುಷಿಯು ತಪೋವಿಘ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಫಲಧರಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಆ ಐದು ಮಂದಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ದೇವಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮಹರ್ಷಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಅತನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಮುಷಿಯು ಜೀವಾತ್ಮಪರ ಮಾತೃ ಸ್ಮರಣಪವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೋಹವಾತಕ್ಕೋಳಿಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರೈದುಮಂದಿಯೂ ಅತನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯರಾದರು. ಈ ಕರಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಐದುಮಂದಿ ಅಪ್ಸರಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗೃಹವು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಆ ಐವರೂ ಇದರ ಕೆಳಗೆ ಸುಖ

ವಾಗಿ ವಾಚಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಮತ್ತು ತಪೋಬಲದಿಂದ ಯಾವನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮಾಂಡಲಿಕರಿಯೆಂಬ ಮುಷಿಯನ್ನು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಾನಾ ವಿಧದಿಂದ ಸಂಕೋಶಪಡಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಆ ಅಸ್ತರಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುದಾದರಂದ, ಅಭರಣಭೃಷಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅವರ ಗಾತ್ರಧ್ವನಿಯೂ, ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ನಾವು ಈಗ ಅದನ್ನೇ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆವು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮಜ್ಞನಾದ ಧರ್ಮಧ್ವಕ್ತೆಂಬ ಮುನಿಯು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ “ಅಹಾ! ಇದು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವೇ ಸರಿ! ಎಂದು ಆಮೋದಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರಸಲ್ಲಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಲು, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಷಾಶ್ರಮಸಮೂಹವು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವರ್ಷಗಳೂ ನಾರುಮಡಿಗೆಳೂ ಗೋಚರಿಸಿವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡಗೂಡಿ, ಆ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಮುಷಿಗಳು ತಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ವಾಸ ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಯಶಸ್ತ್ರಿಯಾಗಿ ಯೂ, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವಿಶಾರದನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮತೇಜೋವಿಕಿಷ್ಣುವಾದ ಆ ಆಶ್ರಮ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಕೆಲವು ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನೂರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದನು. ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರ ಕಾಲವ ವರೆಗಿದ್ದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಲವು ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು, ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ತಿಂಗಳು, ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರು ತಿಂಗಳು, ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು, ಕೆಲವಾಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ಕಾಲು ತಿಂಗಳು, ಕೆಲವಾಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಕ್ಕಾಲು ತಿಂಗಳು, ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳು, ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು, ಹೀಗೆ ಆಯಾ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವರವರ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾ ಸುಖವಾಗಿ ರುಕ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಆ ಮುಷಾಶ್ರಮ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಕಡೆಗೂ ಎರಡೆರಡಾವರ್ತಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದು ಸುಖವಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆ

ಯುತ್ತಿರಲು, ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ 1 ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹೋದುವು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಸೀತಾಸಹಿತನಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣಾ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಮುಷಿಗಳಿಂದ ಲೂ ಸತ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ, ತಪ್ಪುನಾಶನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಮನು, ಸುತೀಕ್ಷ್ಣ ಮಹಾಮುನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ವಿನಯದಿಂದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯು ಈ ಆರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ನಾನು ಅಗಾಧ ಅನೇಕ ಜನರ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿರುವೆನು. ಈ ಆರಣ್ಯವು ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಎಲ್ಲಿರುವುದೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಪುಷ್ಕಾಶ್ರಮವಿರತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೆ, ನಾನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಿಯೊಡಗೂಡಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ಆಗಸ್ತ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬರುವೆನು. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ದರ್ಶನಮಾಡಿ ಆತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಮಗೆ ಬಹಳ ಕುತೂಹಲವಿರುವುದು" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣ ಮಹಾಮುನಿಯು ಪರಮಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ "ವತ್ಸ ರಾಮನೆ! ನಾನೂ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಿಯೊಡಗೂಡಿದ ನಿನಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದುದ್ದೇಶಿಸಿದ್ದೆನು. ಈಗ ನೀನೇ ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ದೈವಿಕವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಆಗಸ್ತ್ಯಮಹಾಮುನಿಯು ವಾಸಮಾಡುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಅವಕ್ಕಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆನು. ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಗಾವುದಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ತ್ಯನ ತಮ್ಮನಾದ ಸುದರ್ಶನ

1. ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ ತಿಂಗಳುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಎಣಿಸಿದರೆ, ಅರುಣತ್ತು ತಿಂಗಳುಗಳಾಗುವುವು. ಎಂದರೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳಾಗುವುವು. ಚಿತ್ರಕೂಟದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಐದು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಇದುವರೆಗೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾದುವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದು ಮೂವದಿನ ಕಾಲಕ್ರಮಾಜವು ಮೇಲಿನಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು.

ನೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯ ಆಶ್ರಮವಿರುವುದು. ಆ ಆಶ್ರಮವು ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದು. ಅದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಮೈವಾಸವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಫಲಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವುವು. ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿಗಿಡಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ತುಂಬಿರುವುವು. ಕಿಳಿಲಿರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ತಾವರೆ ಕೊಳಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿರುವುವು. ಆ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಸಶಾರಂಜವಾದಿ ಜಲಚರಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಚಕ್ರವಾಕಗಳೂ, ಹೇರಳವಾಗಿ ತುಂಬಿ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯಿದ್ದು ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡು! ಆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವನಸಮೂಹವಿರುವುದು. ಅದರ ಪಕ್ಕದ ಪಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಒಂದು ಗಾವುದದ ಜೊರದವರೆಗೆ ಹೋದರೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮವು ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅನೇಕ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಒಂದು ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ಆಶ್ರಮವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ನೀನೂ, ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ ಬಹುವಿನೋದದಿಂದಿರಬಹುದು. ಆ ವನಪ್ರದೇಶವು ಬಹು ರಮಣೀಯವಾಗಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ವಿಧವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಇರುವುವು. ನಿನಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹಾಮುನಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಸದಾಪ್ಪೇಶವು ಹುಟ್ಟಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಗರೇ ಇಲ್ಲೆಂದ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಸುಹೀಕ್ಷ್ಮನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ; ಅತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅಗರೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಪಾರಿಯಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯವಾದ ವನಗಳನ್ನೂ ಮೇಘ ಪಂಚ್ಚಾಯಂತಿರುವ ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಕೊಳಗಳನ್ನೂ, ಪುಣ್ಯನದಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ, ಸುಹೀಕ್ಷ್ಮನು ಹೇಳಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಸುಖವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದಮೇಲೆ ರಾಮನು ಮುಂದೆ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕೂರಿತು "ವತ್ಸ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ! ಮಹಾಶ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅಗಸ್ತ್ಯಭ್ರಾತೃವಾದ ಸುಖರಸನ ಆಶ್ರಮವು ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನು ನಮಗೆ ಹೇಳಿದ ಗುರುತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಾಣುವುವು ನೋಡು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪ ಫಲಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಬಗ್ಗಿರುವ ಅನೇಕ ವೃಕ್ಷಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಇದೋ ಈ ಕಡೆಯಿಂದ ಬೆನ್ನಾಗಿ ಪಕ್ಕವಾದ ಹಿಪ್ಪಲಿಗಡದ ಹಣ್ಣುಗಳ ಒಗರು ವಾಸನೆಯು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆತು ಬರುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಅಡಕಿಟ್ಟಿರುವ ಸೌವೇಯ ರಾಶಿಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ಮುಷಿಗಳು ಕುಯಿಟ್ಟಿರುವ ದರ್ಭೆಯ ತುಂಟುಗಳು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವೈಡೂರ್ಯದಂತೆ ಫಲಫಲಿಸುತ್ತಿರುವವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಇದೋ ಈ ವನಮಧ್ಯದಿಂದ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರದ ಧೂಮಪರಂಪರೆಯು ಕವ್ವಾದ ಮೇಘಗಳಂತೆ ಹೊರಟುಬರುವುದನ್ನು ನೋಡು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಹೂಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದು ತಂದು ಪುಷ್ಪಬಲಿಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವರು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದ ಗುರುತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಇದೇ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಧಾತೃವಿನ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು. ಈ ಮಹರ್ಷಿಯ ಅಣ್ಣನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ತನ್ನ ತಪೋಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಸಾಧ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಲ್ಲಿಯಾ? ಇಲ್ಲವೆಂದಾಹಿಗಳೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ತನಗುಂಟಾದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿ, ಈ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕನ್ನು ತನಗೆ ವಾಸಯೋಗ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಮೊದಲು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದಾಹಿಗಳೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ರಾಕ್ಷಸರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೇ ಅವರ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದಾಗಿಯೇ ಸೇರಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಘೋಷನಾದ ಇಲ್ಲವೆಂಬವನು ಮಾಯೆಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತ, ತಾನು ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಕಂಡಕಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿಮಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಭ್ಯಾಗತರಾಗಿ ಬಂದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಕೆಯ ರೂಪದಿಂದಿದ್ದ

ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ವಾತಾಪಿಯನ್ನು ಕುಯ್ಯು, ಅತನ ಮಾಂಸವನ್ನು ಪಚನ ಮಾಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಶ್ರಾದ್ಧಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಡೆಸಿ, ಆಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜನವನ್ನಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭೋಜನದಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಕುಳಿತರುವಾಗ, ಇಲ್ಲಲನು ಅವರ ಮುಂದೆ ನಿಂತು "ವಾತಾಪೀ! ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾ!" ಎಂದು ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಲನು ಹೀಗೆ ಕೂಗಿ ಬೊಡನೆಯೇ, ವಾತಾಪಿಯು ಮೇಲೆಯಂತೆ ಅರಚುತ್ತ ಆಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ತರೀರವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೂ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೂ ನೇರಿ ಹೀಗೆ ನೃತ್ಯವೂ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆಗಸ್ತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಒಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಲನ ನಿಮಂತ್ರಣ ಕೊಟ್ಟು ಬಂದು, ಎಂದಿನಂತೆ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಾತಾಪಿಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ, ಇಲ್ಲಲನು ಆಗಸ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು, "ನಿನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಯಿತೇ?" ಎಂದು ಕೇಳಿ ಅತನಿಗೆ ಉತ್ತರಾಪೋಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ, ಎಂದಿನಂತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ "ವಾತಾಪೀ! ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾ!" ಎಂದು ಕರೆದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾಧೀನುಂಕನಾದ ಆಗಸ್ತನು, ಹೀಗೆ ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಘಾತುಕನಾದ ಇಲ್ಲಲನನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತ "ಎಲೆ ನೀಚನೆ! ಇನ್ನು ತಮ್ಮನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಕ್ಷಿಪ್ರೋಕ್ಕೆ ಬರುವುದೆಂದರೇನು? ಅತನಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲಿಯದು? ಮೇಲೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ಅತನು ಆಗಲೇ ನನ್ನ ಜಲ ರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ದೀರ್ಘನಾಗಿ, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಮನ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೇರಿಸುವನು" ಎಂದನು. ಆಗ ಇಲ್ಲಲನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ವಾತಾಪಿಯು ಮರಣಹೊಂದಿದ ನೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಬಹುಕೋಪದಿಂದ ಆ ಆಗಸ್ಯಮುನಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಹಿಂಸಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಆಗಸ್ಯನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ; ಆ ಮುನಿಯು, ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಕಣ್ತನಿಂದಲೇ ಅತನನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡಿದನು. ಲೋಕ ಕಂಟಕರಾದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಲ ವಾತಾಪಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಹೀಗೆ ಅಮಹಾತ್ಮನಿಂದ ಸಂಹರ

ಸಲ್ಲುತ್ತಿರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೀಗೆ ದುಷ್ಕರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದ
 ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಆ ಆಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯ ತಮ್ಮನೇ ಇಲ್ಲಿರುವನು. ಕೆರೆ
 ಗಳಿಂದಲೂ, ತೋಟಗಳಿಂದಲೂ ಮನೋಹರವಾದ ಈ ಪ್ರದೇಶವೇ ಆ
 ಆಗಸ್ತ್ಯಭಾಷ್ಯವಿನ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮವು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ
 ನಿಗೆ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಂಗತ
 ನಾದನು. ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವೂ ಪ್ರಾಶ್ನವಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ
 ನೊಡನೆ ಆಗಿನ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ
 ನಡೆಸಿ, ಆ ಆಶ್ರಮದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು.
 ಆ ಮಹಿಮಾ ಇವರನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಇವರ ಭೋಜನಾರ್ಥ
 ವಾಗಿ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ತಂದಿಡಲು, ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು
 ಮೂವರೂ ಆವುಗಳನ್ನು ಭುಜಿಸಿ, ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಾಸಮಾಡು
 ತ್ತಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದು ಹೋಗಿ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದ ಮೇರೆ, ರಾಮನು
 ಆಗಸ್ತ್ಯನ ತಮ್ಮನಾದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಯಾ
 ಣಕ್ಕೆ ಆತನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ, "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ! ನಿನಗೆ
 ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ನಿನ್ನೆಯ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕಳೆದೆವು.
 ನಿನಗೆ ಅಣ್ಣನಾಗಿ ಯೂ ಗುರುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆಗಸ್ತ್ಯ
 ಮುನಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು. ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡ
 ಬೇಕು" ಎಂದನು. ಆಗ ಮಹಿಮು ಹೋಗಿಬಾರೆಂದು ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು
 ಕೊಡಲು ರಾಮನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ವನಗಳ ರಾಮಾಡೇಯಕ
 ವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನು ಹೇಳಿದ್ದ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು
 ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಡವು, ಪಗಡೆ, ಜಲಕು, ತಾಳೆ, ತಿವಿರ, ಚಿರಿಬಿಲ್ಲು,
 ಬೇವು, ಬಿಲ್ಲು, ತೆಂಡುಕ, ಮೊದಲಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ವ್ಯಕ್ತಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ
 ರುವ ಪುಷ್ಪಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ, ಆ ಮರಗಳಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದಿರುವ ಪುಷ್ಪಿ
 ತಗಳಾದ ಲತೆಗಳನ್ನೂ, ನೋಡುತ್ತ ಹೋದನು. ಇಂತಹೈಕಾಡುಮರಗಳು
 ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ದಟ್ಟವಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳು
 ತಮ್ಮ ಸುಂಡಿಲುಗಳಿಂದ ಮುರಿದುಹಾಕಿದ ಮರಗಳ ಶಾಖೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿ
 ದ್ದವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಪಿಗಳು ಮರದಿಂದ ಮರಕ್ಕೆ ಹಾರಿವಿನೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಮದಿಸಿದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗೊಳಾಗಿ ಕಲಕಲ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿ
 ಛುವು. ಆಗ ರಾನುನು ತನ್ನನ್ನು ಹಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವೀರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ
 ನನ್ನು ಸವಿಸಾಸಕ್ಕೆ ಕರೆದು "ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಇವೋ ನೋಡು! ಈ
 ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಬೆಳೆದು ಹಸುರೆಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದನ್ನೂ,
 ಈ ಕಾಡಿನ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ತನ್ನು ಕ್ರೂರವ್ಯಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಾಂತ
 ವಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬರೆ, ಪಂಪಾಕೃಧಾನಮಾಪನಾದ ಅ ಆಗಸ್ತ್ಯ
 ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸವಿಸಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದೆಂದು ತೋರುವುದು.
 ಯಾವನು ವಿಂಧ್ಯ ಪರ್ವತವನ್ನು ತನ್ನ ಅಷ್ಟೆಯಿಂದ ಸ್ತಂಭಿಸಿಟ್ಟು ಅ ಅನಾಥ್ಯ
 ಕಾರ್ಯದಿಂದಲೇ ಆಗಸ್ತ್ಯನೆಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನೋ, ಆ
 ಮಹರ್ಷಿಯ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮವು ಇವೋ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ದಾರಿ
 ನಡೆದು ಬಂಜುಬರಿಂದಂಟಾದ ಆಯಾಸವೆಲ್ಲವೂ ಇವರ ಪರ್ವತಮಾತ್ರ
 ದಿಂದಲೇ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೋಮಾಗ್ನಿಯ ಹೊಗೆಯೂ ಹೊರ
 ಡುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಾರುಮಡೆಗಳು ಸಾಲಸಾಲಾಗಿ ಆರಣ್ಯಕಲ್ಪಟ್ಟಿ
 ರುವುವು. ಶಾಂತನಾದ ಮೃಗಸಮೂಹವೂ, ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳ
 ಧ್ವನಿಯೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಹರ್ಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಈ
 ಮಹರ್ಷಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರು ಈ ದಿಕ್ಕನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ
 ಭಯಪಡುವರು. ಮೊದಲಿನಂತೆ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಈ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೆಚ್ಛೆಯಿಂದ
 ವಿಕರಿಸಲಾರರು. ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಾದ ಈ ಮಹರ್ಷಿಯು ಈ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಇಾಲಿ
 ಟ್ಪಿದು ಮೊದಲು ರಾಕ್ಷಸರು ಮಹಿಗಳ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಶಾಂತ
 ರಾಗಿರುವರು. ಮತ್ತು, ಎಲೈ ವತ್ಸಕೆ! ಈ ದಕ್ಷಿಣಾದಿಲ್ಯ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈ
 ಆಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಆಗಸ್ತ್ಯದಿಕ್ಕೆಯುವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೊಂದಿ,
 ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಮರ್ಗಮವಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿರುವುದು. ಈ
 ಆಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಮೊದಲು
 ಪರ್ವತರಾಜರಾದ ವಿಂಧ್ಯವು, ಸೂರ್ಯನ ಗತಿಯನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ
 ಈ ಮಹರ್ಷಿಯ ಅಷ್ಟೆಯನ್ನು ವೀರಲಾರದೆ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಳೆಯೆತ್ತಿ ಈಗಲೂ
 ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತನಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ
 ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯಂಕನಾದ ಆಗಸ್ತ್ಯನ ಆಶ್ರಮವೇ ಇದು. ಶಾಂತರಾದ

ಮುನಿಜನಗಳಿಂದ ಸೇವಿತವಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಸಮಸ್ತ ರೋಕಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿಯೂ, ಸಾಧುವಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಹಿತಕರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ನಾವು ಆತನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ದರ್ಶನಮಾಡಿದರೆ, ನಮಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂಟು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಇಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ದೇವತೆಗಳೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ದೇವರ್ಷಿಗಳೂ ಬಂದು ನಿಯತಾಹಾರನಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾದುವವನಾಗಲಿ, ಕ್ರೂರನಾಗಲಿ, ವಂಚಕನಾಗಲಿ, ಘಾತಕನಾಗಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರನಿಯಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುವ ದುರಾಚಾರವುಳ್ಳವನಾಗಲಿ ಬದುಕಲಾರನು. ಈ ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿಯ ಮಹಿಮೆಯು ಅಪಾರವಾದುದು. ಇಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ಯಕ್ಷರೂ, ನಾಗರೂ, ಪತಂಗರೂಕೂಡ ನಿಯತಾಹಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರನೇಕರು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಮನುಷ್ಯದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನೂತನವಾದಷ್ಟಿದಿವ್ಯದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಸೂರ್ಯಮಾನವಾಜಿ ನಿಮಾನಗಳನ್ನೇರಿ, ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವರು. ದೇವತೆಗಳು ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನಾರಾಧಿಸಿದವರಿಗೆ ಯಕ್ಷವ್ಯರೂಪವನ್ನೂ, ದೇವತಾಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನೂ ಆಗಾಗಲೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಡುವರು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ನಾವು ಈಗ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿ ಬಿಟ್ಟಿವು. ನೀನು ಮುಂದೆಹೋಗಿ ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ನಾನು ಬಂದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಆ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ತಿಳಿಸು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಶಾಮನನ್ನು ಕರೆಸಿ
 ಕೊಂಡು, ಅವನಿಗೆ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ,
 ವೈಷ್ಣವಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಬಾಣಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ
 ರಾಮನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. }

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಶ್ರಮದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ಶಿಷ್ಯ
 ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಂಡು, "ಎಲೈ ತಪಸ್ವಿಯೆ! ದಶರಥನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠ
 ಕುಮಾರನಾದ ರಾಮನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಬಂದಿರುವನು.
 ಆತನು ಅಗಸ್ತ್ಯಸಾಹರ್ಷಿಯನ್ನು ದರ್ಶನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಾದಿರುವನು.
 ನಾನು ಆತನ ತಮ್ಮನು. ನನಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂದು ಹೆಸರು. ನಾನು ಆ ನನ್ನ
 ಜ್ಯೇಷ್ಠಸಹೋದರನಿಗೆ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಆತನಿಗೆ ಯಾವಾ
 ಗಲೂ ಹಿತವನ್ನೇ ಬಯಸತಕ್ಕವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು, ಆತನ ಕುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ
 ನಿರತನಾಗಿರುವೆನು. 1ನಾವು ಮೂವರೂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾಜ್ಞೆಯಿಂದ
 ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಈ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟೆವು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ
 ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯನ್ನು ದರ್ಶನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕುತೂಹಲ
 ವುಳ್ಳವರಾಗಿರುವೆವು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿನ್ನ ಗುರುವಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು"
 ಎಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ತಪಸ್ವಿಯು ಡಾಗೆಯೇ
 ಆಗಲೆಂದೊಪ್ಪಿ, ಅಗಸ್ತ್ಯನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಕಾಲೆಗೆ ಹೋದನು.
 ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಪೋಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಮರ್ದರ್ಶನಾದ
 ಅಗಸ್ತ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ತಾಪನನು ಆತನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು
 ರಾಮನು ಬಂದಿರುವ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ
 ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿ "ಆರೈ! ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂಬ ದಶರಥರಾಜನ ಮಕ್ಕ
 ಳಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಮನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿ
 ಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವನು. ಆ ಮೂವರೂ

1. ಇಲ್ಲಿ "ತೇ ವಯಂ ವನಮಾಪ್ಯುಗ್ರಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ
 ರುವ "ಯ" ಎಂಬಕ್ಷರವು ಗಾಯತ್ರಿಯ ಎಂಟನೆಯ ಅಕ್ಷರವಾದುದರಿಂದ, ಇದುವರೆಗೆ
 ರಾಮನಾಯನಾದಲ್ಲಿ ಇಳು ಸಾವಿರಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಗಿದು, ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ
 ಸಪ್ತಮ ಅರಂಭಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಶುಕ್ರಾಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವರು. ಮಹಾವೀರರಾದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಾವು ಬಂದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವರು. ಇದರಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಬೇಕು ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಶಿಷ್ಯನು ಬಂದು ತಿಳಿಸಲು, ಆದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮೂವರೂ ತನ್ನಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ಆ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿ “ ಭಲೆ! ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವು ಫಲಿಸಿತು ! ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಮನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದನೆ ! ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸಗಳಿಂದ ಆತನ ಆಗಮನವನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ವತ್ಸನೆ! ಬೇಗಹೋಗು! ಆಮೂವರೂ ಸಾಮಾನ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಪೂಜ್ಯರು. ಅವರನ್ನು ಅಕ್ಷಣವೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ! ನೀನು ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಸಂಗಡಲೇ ಅವರನ್ನು ಕರೆತರಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಇಷ್ಟು ಸಾವಕಾಶವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೇ?” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಗುರುವು ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆಶಿಷ್ಯನು ಧರ್ಮಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಆ ಅಗಸ್ತ್ಯನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ “ ಸ್ವಾಮಿ! ಇದೋ ಈಗಲೇ ಕರೆತರುವೆನು ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆಶಿವೇಗದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ “ ರಾಮನೆಲ್ಲಿ? ನಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯನ್ನು ಆತನು ಹೋಗಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೊಂದು ತಡೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ ” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆ ಶಿಷ್ಯನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಶ್ರಮದ ಹೊರಬಾಗಲಿಗೆ ಬಂದು, ಆತನಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನೂ, ಜನಕರಾಜ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದನು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಆ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಅವರು ಪೂಜಾರ್ಹರೆಂದು ತೋರಿತು. ತಾನೇ ಅವರನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಅಶ್ರಮದೊಳಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ರಾಮನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಮೇತನಾಗಿ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಶಾಂತಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಜಿಂಕೆಗಳು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಮುಂದೆ ಹೋದನು. ಆ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಕಡೆ

ಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಪೂಜಾಸ್ಥಾನವೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಪೂಜಾಸ್ಥಾನವೂ, ದೇವೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಪೂಜಾಸ್ಥಾನವೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನಸ್ಥಾನವೂ, ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹಾಗೆಯೇ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರು, ಭಗವೆಂಬ ದೇವತಾವಿಶೇಷವು, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಕುಬೇರನು, ಧಾತೃವಿಧಾತೃಗಳು, ವಾಯುದೇವನು, ನಾಗರಾಜನು, ಗಾಯತ್ರಿ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ಪಾಶಹಸ್ತನಾದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವರುಣನು, ಕೃತ್ತಿಕಾಪುತ್ರನಾದ ಷಣ್ಮುಖನು, ಧರ್ಮದೇವತೆ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳ ಪೂಜಾಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಹೋದನು. ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿಯು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಠಿರೊಡಗೂಡಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ರಾಮನನ್ನು ಇದಿರುಗೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಮಹಾಶೇಷಸ್ವಿಯಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಇದಿರುಗೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ವತ್ಸನೆ! ಇದೋ! ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹಾಮುನಿಯೇ ಇದಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಆತನ ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ! ಇವನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಇವನು ತಪಸ್ಸುಗಳೆಲ್ಲಾ ನಿಧಿಯೆಂದು ತೋರುವುದಲ್ಲವೆ!” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಪರಂಪರನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಾಹುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು, ಸೂರ್ಯವರ್ಚಸ್ಸುಳ್ಳ ಅಗಸ್ತ್ಯನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾ, ಹರಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಆ ಮುನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಮೇತನಾಗಿ ಆತನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯೂ ರಾಮನಿಗೆ ಅತಿಥ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಅರ್ಘ್ಯವಾದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಅವರ ಕ್ಷೇಮಲಾಭವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಆಸನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ವೈಶ್ಯದೇವಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಂದು, ಪುನಃ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವರಿಗೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಫಲಮೂಲಾದ್ಯಾಹಾರಗಳನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟನು. ಆಮೇಲೆ ತಾನು ಮೊದಲು ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ತನ್ನಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿದ್ದ ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ರಾಮನನ್ನೂ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೇಳಿ, ಸುಖಾಸೀನನಾದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು, “ವತ್ಸ ರಾಮನೆ!

ವೈಶ್ಯದೇವವನ್ನು ಮೊದಲು ನಡೆಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪೂಜಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಧರ್ಮವು. ಮುಷಿಯಾದವನು ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬೇರೆವಿಧದಿಂದ ಅತಿಥಿಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ಅಂತವನು ಸುಳ್ಳುಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದವನಂತೆ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಾನೇ ಭಕ್ಷಿಸುವನಾಗುವನು. ರಘುವಂಶೋತ್ತಮನೆ! ನೀನಾದರೋ ಸಮಸ್ತಕ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ರಾಜನಾಗಿ ಧರ್ಮನಿರತನಾಗಿ, ಮಹಾರಥನೆನಿಸಿ ಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜ್ಯತೆಯನ್ನೂ, ಮರ्याದೆಯನ್ನೂ ಪಡೆದವನು. ಇಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕುದೇನು?" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾ, 2 ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನೂ, ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನೂ, ಇತರವಿಧವಾದ ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ತಂದು, ಯಥೋಕ್ತವಾದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಪುನಃ ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ, "ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಈ ದಿವ್ಯಧನುಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ! ಇದು ಕಿವಿಷ್ಟು ದೇವನದು. ಇದನ್ನು

1. ಇಲ್ಲಿ "ರಾಜಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ಧರ್ಮಚಾರೀ ಮಹಾರಥಃ | ಪೂಜನೀಯಶ್ಚ ಮಾನ್ಯಶ್ಚ ಭರ್ವಾಪ್ರಾಪ್ತಃ ಪ್ರಿಯಾತಿಥಿಃ ||" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ ರಾಜ ಪಕ್ಷವಾದ ಅರ್ಥವು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಭಗವತ್ಪರವಾದ ತತ್ಪಾರ್ಥವೇ ನೆಂದರೆ:—"ಸರ್ವಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ರಾಜಾ" ಎಂಬುದರಿಂದ, "ಪತಿಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸರ್ವಲೋಕೇಶ್ವರನೆಂದರ್ಥವು. ಪೂಜನೀಯಃ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಇಷ್ಟಾಪೂರ್ತಂ ಬಹುಧಾಜಾತಂ ಜಾಯಮಾನಂ ವಿಶ್ವಂ ದಿಭರ್ತಿ ಭುವನಸ್ಯ ನಾಥಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಲೋಕಾರಾಧ್ಯನೆಂದರ್ಥವು. "ಮಾನ್ಯಃ" ಮಾನ್ಯನೆಂದರೆ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಯೋಗಿಗಳಿಂದ ಚಿಂತಿಸಲ್ಪಡುವವನೆಂದರ್ಥವು. "ಪ್ರಿಯಾತಿಥಿಃ" ಎಂದರೆ ಲೌಕಿಕಾತಿಥಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣನೆಂದು ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಫಲಮೂಲಾದಿಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟುದು ಸೀತೆಗೋಸ್ಕರನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

3. ರಾಮನು ತಾನು ಹಿಂದೆ ಪರಶುರಾಮನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ವೈಷ್ಣವ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ವರುಣನ ವಳಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು ಆ ವರುಣನು ಇಗ ಖರಾದಿವಧವು ಸಮಾಪಿಸಿ

ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವನು. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಬಾಣಗಳೂ ಅವೋಘವಾದುವು. ಇವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಎರಡು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡು. ಇದನ್ನು ದೇವೇಂದ್ರನೇ ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಈ ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳೆರಡೂ ಅಕ್ಷಯವಾದುವುಗಳು. ಇದೋ! ಚಿನ್ನದ ಒರೆಯಲ್ಲಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಧಳಧಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಸುವರ್ಣಾಲಂಕೃತವಾದ ಈ ಖಡ್ಗವನ್ನೂ ನನಗೆ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಎಲೈ ರಾಮನೇ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೇವನು ಈ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಂದು ಸ್ವರ್ಗಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಎಲೆ ಮಾನ್ಯನೇ! ಆ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ, ಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ ನೀನು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸು! ವಜ್ರಾಯುಧವು ದೇವೇಂದ್ರನ ಕೈಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಇವು ನಿನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿರಲಿ!" ಎಂದನು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ದಿವ್ಯಾಯುಧಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಮನ ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟು, ಪುನಃ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕುತು ಒಂದಾನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು!

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಆ ಧನುಸ್ಸನ್ನೇ ಪುನಃ ರಾಮನು ಕೈಗೆ ಸೇರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದುದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ 'ವೈಷ್ಣವ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

1. ಇಲ್ಲಿ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವು ಮುಗಿಯುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸರ್ಗವಿಚ್ಛೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

— { ರಾಮನು ಖರಾದಿರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನಿಂದ
ಆನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ
ಪಂಚವಟಿಗೆ ಹೋದುದು. } —

“ ಎಲೈ ರಾಮನೆ! ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟನಾದೆನು. ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಬಲೆಯಾದ ಈ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಇಷ್ಟುದೂರದವರೆಗೆ ಬಂದಿರಲ್ಲವೆ? ಮಾರ್ಗಾಯಾಸದಿಂದ ನಿನಗೆ ಬಹಳ ಶ್ರಮವುಂಟಾಗಿ ಮೈಯೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಬೆವರು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಕೋಮಲವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳ ಜನಕರಾಜ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಈ ಸೀತೆಯೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇವಳು ಅಷ್ಟು ಸುಕುಮಾರವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅಪಾಯಪ್ರಚುರವಾದ ಈ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದು ಕಷ್ಟಪಡುವಳಲ್ಲವೆ? ಈಕೆಗೆ ಪತಿಯಲ್ಲರುವ ಪ್ರೀತಿವಿಶೇಷವು ಎಷ್ಟೇ ಶ್ರಮವನ್ನಾದರೂ ಸಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು. ವತ್ಸ ರಾಮನೆ! ಈ ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ನೀನು ನಡೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಆಹಾ! ಈ ಬಾಲೆಯು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ ಈ ಘೋರಂರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಳಲ್ಲಾ! ಇವಳು ಬಹಳ ದುಷ್ಟರವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾರಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗಂಡಂದಿರನ್ನು ಅವರು ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವರೆಗೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅವರಿಗೆ ದುರ್ದಶೆಯು ಬಂದೊದಗಿದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ನಡತೆಯು. ವತ್ಸ ರಾಮನೆ! ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮನಸ್ಸು ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಅತಿಚಂಚಲವಾದುದು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಶಸ್ತ್ರದಂತೆ ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದುದು. ಹಿಂದು ಮುಂದುನೋಡದೆ ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕಾದರೂ ಆತುರದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವರಾದುದರಿಂದ ಗರುಡನಿಗಿಂತಲೂ, ವಾಯುವಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ವೇಗಾತಿಶಯವುಂಟು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೇ ಇದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕಗುಣವಾಗಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿ

ಯಾದ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿನಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಆ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲವು. ಇವಳಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಜನಗಳಿಂದಲೂ ಶ್ಲಾಘಿಸಲ್ಪಡುವುದಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯಳು. ಮತ್ತು ಅರುಂಧತಿಯಂತೆ ಪ್ರತಿ ವ್ರತೆಯರೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಮೇಲೆಂಬ ಪ್ಯಾತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವಳು. ಎಲೈ ರಾಮನೇ! ಇನ್ನು ನಾನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ನೀನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನೊಡನೆಯೂ, ಪತಿವ್ರತಾಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಈ ಸೀತೆಯೊಡನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದರಿಂದ, ನಮ್ಮಿವು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರವುಂಟಾದಂತೆ ಎಣಿಸುವೆನು” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾ, ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ವಿನಯದಿಂದ “ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೇ! ವರಪ್ರದನಾಗಿಯೂ, ಪುಷ್ಪಕುಲಕ್ಕೆ ತಿಲಕ ಪ್ರಾಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀನು, ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂತೋಷಿಸಿ, ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವನ್ನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ಈಗ ನಾವು ಪರಮಧನ್ಯರಾದೆವು. ಈಗ ನಾನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆನು. ಆದರೆ, ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೆ! ಜಲಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ, ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ತೋಟಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಆಶ್ರಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಮಗೆ ತೋರಿಸಿ, ನಾವು ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಧೀರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಪುಷ್ಪ ಶ್ರೇಷ್ಠನು, ತನ್ನ ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು “ಎಲೈ ವತ್ಸನೇ! ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎರಡುಗಾವುದಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಫಲಮೂಲಗಳಿಂದಲೂ, ಜಲಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಅನೇಕ ಮೃಗ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಮುಹೂರ್ತಂ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಧೀರಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು “ಧ್ಯಾನಿಸಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅಮೇಲೆ ಧೀರನೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅಗತ್ಯವು ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಸೀತಾವಿಯೋಗವನ್ನು ತಿಳಿದು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿದ್ದು, ಅಮೇಲೆ ರಾವಣಾದಿವಧವನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡನೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

ಗಳು ನೇತ್ರಾನಂದಕರಗಳಾಗಿರುವುವು. ಅದಕ್ಕೆ ಪಂಚವಟಿಯೆಂದು ಹೆಸರು. ನೀನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡಗೂಡಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಪಿತೃವಾಕ್ಯಪರಿಪಾಲನವೆಂಬ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ ವಿನೋದದಿಂದಿರಬಹುದು. ಎಲೈ ರಘುವಂಶೋತ್ತಮನೆ! ನೀನು ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಕಾಲವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಬಹಳವುಟ್ಟಿಗೆ ಕಳೆದು ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿಯೇ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಖವಾಗಿರುನೆ! ವತ್ಸ ರಾಮನೆ! ಯಯಾತಿಯು ತನ್ನ ಮಗನಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ, ದಶರಥರಾಜನು ಹಿರಿಯಮಗನಾದ ನಿನ್ನಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಅದಶರಥನೇ ಧನ್ಯನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆತನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಪುತ್ರವಂತನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ನನಗೆ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ, ನಾನು ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ತಪೋಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದ ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೇ ಇರುವೆನು. ನೀನು ನಡೆಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ನಾನು ನನ್ನ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿನ್ನ ವಿಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ನನ್ನೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಂತೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅನುಮತಿಸಿದ್ದರೂ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ನಿನ್ನನ್ನು ಪಂಚವಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಎಲೈ ರಾಮನೆ! ಆ ವನಪ್ರದೇಶವು ಬಹಳ ರಮಣೀಯವಾದುದು. ಸೀತೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರಬಹುದು. ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಬಹಳ ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿರುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಗೋದಾವರೀ ನದಿಯಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಅಗಾಗ ಬಹುವಿನೋದದಿಂದ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು. ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಫಲ ಮೂಲಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ಬಗೆ ಬಗೆಯಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು ಮತ್ತು

2. ಇಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಧೋದ್ದೇಶವೇ ರಾಮನ ಋನೋಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಆದು ವಿವಕ್ತೃವಾಗಿಯೂ, ಪವಿತ್ರವಾಗಿಯೂ, ರಮಣೀಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಪಶ್ಚಿಮೋತ್ತರದ ನಿರ್ಗಮನವಾಗಿಯೂ ಗಿರುವುದು. ಮೃಗ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಅಶ್ರಿತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆತುರವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕಾವಲಿಟ್ಟು, ತಪಸ್ವಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಎಲೆ ವೀರನೆ! ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹಿಪ್ಪೇ ಮರದತೋಪು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ನೋಡು! ಆ ತೋಪಿಗೆ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಹೋದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಆಲದ ಮರವೊಂದೆ: ಕಾಣುವುದು. ಆ ಮರವನ್ನು ದಾಟಿ ಆದೇ ದಾಂಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ಹೋಗು! ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಟ್ಟಾದ ನೆಲವನ್ನೇರಿ ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ ಒಂದು ಪರ್ವತವು ಕಾಣುವುದು. ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಪಂಚವಟಿಯೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರದೇಶವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪುಷ್ಪಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು?" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, " ಇನ್ನೆ ನಾನು ಹೋಗಬರುವೆನು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆತನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಸೀತಾಸಮೇತರಾಗಿ ಆ ಅಶ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬತ್ತಳಕೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅಗತ್ಯಮನಿಯು ಹೇಳಿದ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಪಂಚವಟಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ರಾಮನು ಪಂಚವಟಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ
 ಜಟಾಯುವನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗ
 ಳನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅವನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಎಲ್ಲ
 ರೂ ಪಂಚವಟಿಗೆ ಹೋದನು. }

ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಪಂಚವಟಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಡು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲದವರದನೋಲೆ ದೊಡ್ಡ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಒಂದು ಹದ್ದು ಕುಳಿ ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದರ ಆಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಅದು ಬಹು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರಿತು. ಮಹಾತ್ಮರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ರಿಬ್ಬರೂ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾವನೋ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು ಪಕ್ಷಿರೂಪ ದಿಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಶಂಕಿಸಿ, ಅದರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು "ಎಲೈ ನೀನು ಯಾರು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಆ ಪಕ್ಷಿಯು ಅವರನ್ನು ಸಂತೋಷಡಿ ಸುವಂತೆ ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ಮಾತಿನಿಂದ "ಎಲೈ ವತ್ಸನೆ! ನನ್ನನ್ನು ಅನ್ಯನೆಂದು ಛಾವಿಸಬೇಡ! ನಾನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನು" ಎಂದಿತು. ಹೀಗೆ ತಾನು ದಶರಥನ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಆ ಪಕ್ಷಿಯು ಹೇಳಿದೊಡನೆ, ರಾಮನಿಗೆ ಆಪಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವಜ್ಞಾನವುಂಟಾಯಿತು, ಆಗಲೇ ಆಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ತಕ್ಕಂತೆ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಆ ಪಕ್ಷಿಯು ವಂಶವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ, ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕಾಪಕ್ಷಿಯು ಮೊದಲು ರಾಮನಿಗೆ ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಕಾರವನ್ನೂ, ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನೂ, ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಲಾರಂ ಭಿಸಿ, "ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ರಾಮನೆ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೊಂಡ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿಗಳೆಲ್ಲರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಮೊದಲು ನಿನಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು, ಅವರಲ್ಲಿ ಕರ್ದನೇಂಬುವನು ಮೊದಲನೆಯವನು, ಎರಡನೆಯ ವನು ವಿಕ್ರೀತನು. ಶ್ರೇಷ್ಠನೇಂಬುವನು ಮೂರನೆಯವನು. ಅನೇಕಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದವನಾಗಿಯೂ, ವೀರ್ಯವಂತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಸಂಕ್ರಯನೇಂಬುವನು ನಾಲ್ಕನೆಯವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ಥಾಣು, ಮರೀಚಿ, ಆಶ್ರಿ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯ ನಾದ ಕ್ರತು, ಪುಲಸ್ತ್ಯನು, ಅಂಗೀರಸ್ಸು, ಪ್ರಜೇತಸ್ಸು, ಪುಲಹನು, ದಕ್ಷನು, ವಿವಸ್ವಂತನು, ಎಂಬಿವರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದರು. ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿಯೆಂಬ ನಾಮಾಂತರವುಳ್ಳ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಕಾತ್ಯಕ

ನೆಂಬುವನು ಇವರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯವನು. ಇವರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನೆಂಬವನಿಗೆ ಮಹಾ ಯಶಸ್ವಿನಿಯರಾದ ಅರವತ್ತು ಮಂದಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದುದಾಗಿ ಕೇಳುವೆವು. ಈ ಅರವತ್ತು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅದಿತಿ, ದಿತಿ, ದನು, ಕಾಳಿಕೆ, ತಾಮ್ರೆ, ಕ್ರೋಧ ವಶಿ, ಮನು, ಅನವೆ ಎಂಬ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಉತ್ತಮಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕಾಶ್ಯಪನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಯಪನಿಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಆತನು ಆ ಎಂಟು ಮಂದಿಯನ್ನೂ ಕರೆದು, “ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯರೆ ! ನನಗೆ ಸಮಾನರಾಗಿ ಮೂರುಲೋಕವನ್ನೂ ಆಳಬಲ್ಲ ಪುತ್ರರನ್ನು ನೀವು ಪಡೆಯಿರಿ !” ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಆಗ ಅದಿತಿ, ದಿತಿ, ಕಾಳಿಕೆ ಈ ಮೂವರೂ ಅದರಿಂದ ಆದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಉಳಿದವರು ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಬೇರೆ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಅದಿತಿ ಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾವಶಾದಿತ್ಯರು, ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ಏಕಾದಶರುದ್ರರು, ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳಿಬ್ಬರು ಹೀಗೆ ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ದೇವತೆಗಳು ಜನಿಸಿದರು. ದಿತಿ ಯೆಂಬುವಳು ಯಶಸ್ವಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಪುತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಳು. ಮೊದಲು ವನಗಳಿಂದಲೂ ಸಮುದ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಯೂ ಆ ದೈತ್ಯರ ವಶವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಏನುನೆಂಬುವಳು ಅಶ್ವಗ್ರೀವನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಕಾಳಿಕೆಯೆಂಬುವಳು ನರಕಕಾಲರೇಂಬ ಪುತ್ರರಿಬ್ಬ ರನ್ನು ಪಡೆದಳು. ತಾಮ್ರೆಯೆಂಬುವಳು ಕ್ರೌಂಚಿ, ಭಾಸಿ, ಶ್ಯೇನಿ, ಧೃತ ರಾಷ್ಟ್ರಿ, ಶುಕಿ, ಎಂಬ ಲೋಕವಿಶ್ರುತರಾದ ಐದು ಮಂದಿ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಈ ಪಂಚಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಕ್ರೌಂಚಿಯೆಂಬವಳಿಂದ ಗೂಗೆಗಳೂ, ಭಾಸಿಯೆಂಬವಳಿಂದ ಭಾಸಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಶ್ಯೇನಿಯಿಂದ ಗಿಡುಗಗಳೂ, ಮತ್ತು ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಹದ್ದುಗಳೂ ಜನಿಸಿದುವು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಿಯೆಂಬ ಕನ್ಯೆಯು ಹಂಸಗಳನ್ನೂ, ಕಲಹಂಸಗಳನ್ನೂ, ಚಕ್ರವಾಕಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಹಡೆದಳು. ಶುಕಿಯೆಂಬವಳಿಗೆ ನತೆಯೆಂಬ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಳು. ನತೆಗೆ ವಿನತೆಯೆಂಬ ಮಗಳಾದಳು. ಕಶ್ಯಪಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಅರನೆಯವಳಾದ ಕ್ರೋಧವಶೆಯೆಂಬವಳಿಗೆ ಹತ್ತುಮಂದಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಅವರಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಮೃಗಿ, ಮೃಗಮಂದ್ರಿ, ಹರಿ, ಭದ್ರಮದೆ, ಮಾತಂಗು

ಶಾರ್ದೂಲಿ, ಶ್ರೇತೆ, ಸುರಭಿ, ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ಸುರಸೆ, ಕದ್ರುಕೆ, ಎಂಬುವರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಾಮನೇ! ಈಗ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಜಿಂಕೆಯ ಜಾತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೃಗಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಮೃಗಮಂದೆಯೆಂಬವಳಿಗೆ ಕರಡಿಗಳೂ, ಚಮರಮೃಗಗಳೂ, ಸ್ಮರವೆಂಬ ಮೃಗಗಳೂ, ಮುಕ್ಕಳಾದವು. ಹರಿಯೆಂಬವಳಿಂದ ಸಿಂಹಗಳೂ, ವಾನರಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಭದ್ರಮದೆಗೆ ಇರಾವತಿಯೆಂಬ ಮಗಳೊಬ್ಬಳು ಹುಟ್ಟಿ, ಅವಳಿಂದ ಐರಾವತವೆಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಿಗ್ಗಜವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಮಾತಂಗಿಯೆಂಬವಳಿಂದ ಅನೆಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಶಾರ್ದೂಲಿಯೆಂಬವಳಿಂದ ಸಿಂಗಳೀಕಗಳೂ, ಹುಲಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಶ್ರೇತೆಯೆಂಬವಳಿಗೆ ಇತರದಿಗ್ಗಜಗಳು ಮುಕ್ಕಳಾದವು. ಸುರಭಿಯೆಂಬವಳಿಗೆ ರೋಹಿಣಿ, ಮತ್ತು ಗಂಧರ್ವಿಯೆಂಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣಿಯು ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ಗಂಧರ್ವಿಯು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ ಉಂಟು ಮಾಡಿದರು. ಸುರಸೆಯೆಂಬವಳಿಂದ ಅನೇಕ ಫಣಿಗಳುಳ್ಳ ಸರ್ಮಗಳೂ, ಕದ್ರುವಿನಿಂದ ಇತರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸರ್ಪಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಮನುವೆಂಬ ಕಾರ್ತವಿಭಾರ್ಯೆಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯ ಶೂದ್ರರೆಂಬ ಮನುಷ್ಯಜಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಅನಲಿಯೆಂಬವಳು ಉತ್ತಮಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ವೃಕ್ಷಜಾತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪಡೆದಳು. ಎಲೈ ವೀರನೇ! ಇನ್ನು ನನ್ನ ಕುಲದ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು, ಕೇಳು. ಶುಕಿಯೆಂಬವಳಿಗೆ ವಿನತಿಯು ಮುಮ್ಮಗಳೆಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುವೆನಲ್ಲವೆ? ಕದ್ರುವೆಂಬವಳು ಸುರಸೆಯ ತಂಗಿಯು, ಕದ್ರುವಿಗೆ ಸಾವಿರತಲೆಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರತಕ್ಕ ಆದಿಶೇಷನು ಜನಿಸಿದನು. ವಿನತೆಗೆ ಗರುಡನೆಂದೂ ಅನೂರುವೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಎಲೈ ಪರಂತಪನೇ! ನಾನು ಆ ಅನೂರುವಿಗೆ | ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಮಗನು. ನನಗೆ ಸಂಸಾರಿಯೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಅಣ್ಣನುಂಟು.

1 " ಶ್ರೇಣಿ, ಶುಕಿ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕಾರ್ತವಿಭಾರ್ಯೆಯಾದ ತಾಮ್ರೆಯೆಂಬವಳ ಮಕ್ಕಳಾಗಿರುವಾಗ, ಈ ಶ್ರೇಣಿಯು ಅರುಣನ ಭಾರ್ಯೆಯೆಂಬುದು ಹೇಗೆ? ಮತ್ತು ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಜಟಾಯುವು ಹೇಗೆ ಮಗನಾಗುವನು?" ಎಂದರೆ, ಈಗ ಹೇಳಿದ ಶ್ರೇಣಿಯೆಂಬವಳು ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಂತಾನಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಬೇರೊಬ್ಬ ಶ್ರೇಣಿಯೆಂದೂ

ನನಗೆ ಜಟಾಯುವೆಂದು ಹೆಸರು. ನೀನು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟರೆ ನಿನ್ನ ವನವಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವೆನು. ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರವೃಗಗಳು ಬಹಳವಾಗಿರುವುವು. ರಾಕ್ಷಸರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವರು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಬಹು ದುರ್ಗಮವಾದುದು. ಎಲೈ ರಾಮನೇ! ನೀನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಎಲ್ಲಯಾದರೂ ಹೊರಗೆಹೋಗಿ ಸುತ್ತಿಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಈ ಸೀತೆಗೆ ಕಾವಲಾಗಿರುವೆನು. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯವುಂಟು” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಆ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆತನ ದೇಹವನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಕೊಂಡನು. ಆ ಜಟಾಯುವೂ ಕೂಡ, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ತನಗೂ, ದಶರಥನಿಗೂ ಇದ್ದ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರಲು, ಅದನ್ನು ರಾಮನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತ ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ರಾಮನು ಸೀತೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಆ ಪಕ್ಷಿರಾಜನೊಡನೆಯೂ, ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆಯೂ ಮುಂದೆ ಹೊರಟು, ಅಗ್ನಿಯು ಶಲಭಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವಂತೆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅತ್ಯಾತುರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂಚವಟಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಸಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಿರ್ಮಿತವಾದ
 ಅಶ್ವಮದಲ್ಲಿ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಹಿತನಾಗಿ
 ಕೆಲವು ಕಾಲ ವಿಡ್ಡುದು. }

ಆಮೇಲೆ ರಾಮನು ಅನೇಕ ಕ್ರೂರವೃಗಗಳಿಂದಲೂ ಸರ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಸಂಚವಟಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ “ವತ್ಸನೇ” ಆಗಸ್ಯಮುನಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾವು ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿಬಿಟ್ಟಿವು.

ಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲವು. ಅಥವಾ, ವಿಧಿನಿರ್ವೇಧಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವು ಪುನುಷ್ಕರಣೆ ಹೊರತು ಮೃಗಪಕ್ಷಾದಿತಿರ್ಯಗ್ಗುಂಶುಗಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಕಾಶ್ಯಪನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು.

ಇದೋ ಪುಸ್ಪಿತವಾದ ಕಾಡುಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು. ಈ ಪ್ರದೆಶವೇ ಪಂಚವಟಿಯು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದ ಆಶ್ರಮಸ್ಥಲವನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಬಹಳ ಬಳಕೆಯುಂಟಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲಿ ನಾನಯಾವಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಾವು ಈಗ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಸ್ಥಳವು ಸೀತೆಗೂ, ನಿನಗೂ, ನನಗೂ ಮುಸ್ಸಿಗೊಪ್ಪುವಂತಿರಬೇಕು. ಈಗ ನಾವು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಆಶ್ರಮವೂ ಕೊಳಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿರಬೇಕು. ಈಗ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಆಶ್ರಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ರಮಣೀಯವಾದ ತೋಟಗಳಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿನ ನೆವೂ ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅಂದವಾಗಿ ಕಾಣಬೇಕು. ಮತ್ತು ಸಮಿತ್ತುಗಳ ಪುಷ್ಪಗಳು, ದರ್ಭೆಗಳು ಮೊದಲಾದ ಸಾಧನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಮೀಪದ ಸಿಕ್ಕುವ ಹಾಗಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ವತ್ಸಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಇಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟುನೋಡಿ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಲವೊಂದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿ " ಎಂದನು ವಿಷದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಸೀತೆಯ ಮುಂದೆ ರಾಮನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದ

1 ರಮಣೀಯವಾದ ತೋಟಗಳಿರಬೇಕೆಂಬುದರಿಂದ, ಸೀತೆಯು ಪುಷ್ಪಪುಷ್ಪಗಳ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳಿಲ್ಲದಿರಬೇಕೆಂಬುದರಿಂದ ತನ್ನ ಸುಖತಯನಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಸಮಿತ್ತು, ಪುಷ್ಪಗಳು, ಮುಂತಾದವು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂಬುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನಡೆಸುವ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಹೀಗೆ ತನಿಗೆ ಮೂವರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೇ ನೋಡಿ ಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು.

2 ಇಲ್ಲಿ-ಏವಮುಕ್ತಸ್ತು ರಾಮೇಣ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ಸಂಯುತಾಂಜಲಿ|| ಸೀತಾಸಮಕ್ತ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಮಿದಂವಚನಮಬ್ರವೀತ್|| ಪರವಾನಸ್ಮಿ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥತ್ವಯಿ ವರ್ಷಶತಂಸ್ಥಿತ ಸ್ವಯಂ ತು ರುಚಿರೇ ದೇಶೇ ಕ್ರಿಯತಾಮಿತಿ ಮಾಂ ವದ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ " ನನ್ನ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವಂತೆ ಒಂದಾಶ್ರಮವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನಗೆ ಅಷ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ಸಹಿಸಲಾಗದೆ, ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, ಸೀತೆಗೂ ನಿನಗೂ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡೆಂದಾಜ್ಞಾ ಪಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು, ನನ್ನ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು, ನೋಡಿ ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ನೈಚ್ಯಾರನು ಸಂಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು (ಸೀತಾಸಮಕ್ಷಂ) ಎಂಬುದರಿಂದ, ಪುರುಷಕಾರಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು, (ಪರವಾನಸಿ) ಎಂಬುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಪಾರಶಂತ್ರ್ಯದೂಪವಾದುದೆಂದು ಸೂಚಿತವು, ಕಾಕುತ್ಸ್ಥ

ನಿಂತು “ ಅಜ್ಞಾ ! ನೀನು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿದ್ದರೂ ನಾನು ನಿನಗೆ ಪರತಂತ್ರನಾಗಿ, ನೀನು ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕ

ಎಂಬುದರಿಂದ, “ ನಿನ್ನ ಪರತ್ವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ನಿನ್ನ ಅವಶಾರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನಾನು ಪರತಂತ್ರನಾಗಿಯೇ ಇರುವೆ ” ನೆಂದು ಭಾವವು. (ತ್ವಯಿ ವರ್ಷ ಶತಂ ಸ್ಥಿತೇ) ಇಲ್ಲಿ ಶತ ಶಬ್ದವು ಅನಂತ್ಯವಾಚಕವಾದುದರಿಂದ, ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವೇ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಭಾವವು. ಹೀಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ನನಗೆ, ತದನುರೂಪವಾದ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಬೇರೆನಿಧವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನು. (ಸ್ವಯಂ ತು ರುಚಿರೇ ದೇಶೇ) ನಿನಗೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಶ್ರಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ನನ್ನ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಾವವು. (ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯವು.)

(ನಿವ ಮುಕ್ತಸ್ತು) ಹೀಗೆ ರಾಮನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಸಲಿಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಇಲ್ಲಿ “ತು” ಕಾರವು ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. “ ರಾಮನು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ವರೂಪನಾದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟುಗಲೇ ತನ್ನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿದಂ ತಾಯಿತಲ್ಲವೆ ” ಎಂದು ರಾಮನಿಂದ ತೃಪ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಲಕ್ಷಣಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ” ಎಂದರೆ, ಇದುವರೆಗೆ ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದಿದ್ದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಈಗ ರಾಮನೇ ನನ್ನ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಸ್ವರೂಪವೆಂಬುದೊಂದು ಇರುವುದೇ?” ಎಂದು ಈ ವಿಧವಾದ ಅನುಸಂಕರವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನೆಂದು ಭಾವವು. (ಲಕ್ಷ್ಮಣಃ) ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವೇ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು. (ಸಂಯ ತಾಂಜಲಿ) ಅಂಜಲಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನಾಗೇ ಇದರಿಂದ “ನಾನಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯಾಂತರವನ್ನು ಹುಡುಕಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ರಾಮನೇ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಈಗ ಹಾನಿಯನ್ನು ತಂದಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಪಕ್ಷೇ ನಾನೇ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆನು. ಅಂಜಲಿಯುಬಹು ಸರ್ವಾರ್ಥಿವ್ಯಗಳಿಗೂ ಸಾರ್ಥಕವಾದುದರಿಂದ, ಈ ಅಂಜಲಿಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕೈಮುಗಿದನೆಂದು ಭಾವವು. (ಸೀತಾಸಮಕ್ಷಂ) ತನ್ನನ್ನು ಅನ್ಯ ಪರನನ್ನಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸದೆ, ಭಗವತ್ತರನನ್ನಾಗಿಯೇ ನಿರೂಪಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಕಾರ ಭೂತೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದನೆಂದು ಭಾವವು.

ವನೇ ಹೊರತು, ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ನನಗೂ ಅನುಕೂಲನೆಂದು ತೋರಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಆದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿನಗನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೀನೇ ನೋಡಿ ಆಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕೇಕೆಂದು ನನಗೆ ನಿಯಮಿಸು. ಆದರೆಂತೆ ತಾನು ನಡೆಸುವೆನು” ಎಂದನು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಸಂತೋಷಿಸಿ, ತಾನೇ ಆ ವನದ ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿ, ಸಮಸ್ತ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ದಯಿಸಿದನು. ರಮಣೀಯವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದುದ್ದೇಶಿಸಿ, ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು “ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಅದೋ! ಆ ಸ್ಥಳವು ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳಲ್ಲದೆ ಸಮವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸು. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಕಮಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅತಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಸರೋವರವೊಂದೂ ಇದೋ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದೋ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಗೋದಾವರಿಯೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಗಳನ್ನು ನೋಡು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಂಸಗಳೂ, ನೀರುಕೋಳಿಗಳೂ, ಚಕ್ರವಾಕಗಳೂ, ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಮೀಪವಾಗಿಯೂ, ಬಹಳ ದೂರವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವೃಗಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನವಿಲುಗಳು ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗುಹೆಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು. ಉನ್ನತವಾಗಿಯೂ

ಇಲ್ಲಿ (ಸೀತಾಸಮಕ್ಷಂ) ಎಂಬುದರಿಂದ ದೈಯವೆಂಬ ಮಂತ್ರದ ಉತ್ತರ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಡುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಕೈಂಕರ್ಮವು ಸಂಬಂಧಿಸುವುದೆಂಬ ಅರ್ಥವೂ ವ್ಯಂಜಿತವಾಗುವುದು.

ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಪರ್ವತಗಳ ಮೇಲೆ ನಾನಾಕಡೆಗೆ
 ಳ್ಲಿಯೂ ಬಂಗಾರ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ, ಮೊದಲಾದ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ಧಾತು
 ವಿಶೇಷಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವಿಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ
 ರೇಖೆಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅನೆಗಳಂತೆ ಕಾಣುವುವು. ಮತ್ತು ಈ
 ಜಿಟ್ಟಿಗಳ ಮೇಲೆ, ಮುತ್ತಿ, ತಾಳೆ, ಹೊಂಗೆ, ಖಜೂರ, ವಲಸು, ಮಾವು,
 ಕಡವು, ಸೇಬು, ಮೊನ್ನೆ, ಅಸುಗೆ, ಸಿಂಪೆ ಸಂಪಗೆ, ತಿಲಕ, ಕೇವಗೆ
 ಮುಂತಾದ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ವೃಕ್ಷಗಳು ಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ಶಾಖೆಗಳಿಂದಲೂ,
 ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರು
 ವುವು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಸ್ವಂದನವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಉಮ್ಮತ್ತ,
 ಮುತ್ತುಗ, ಬನ್ನಿ ಪಾಟಲಿ ಮೊದಲಾದ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ತುಂಬಿರುವುವು. ವತ್ಸ,
 ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ ! ಈ ಸ್ಥಳವೇ ಪವಿತ್ರವಾಗಿಯೂ, ಶುಚಿಯಾಗಿಯೂ, ಅನೇಕ
 ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ
 ನಮ್ಮೊಡನೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಜಟಾಯುಸೆಂಬ ದಕ್ಷಿಯೊಡನೆ
 ಕೂಡಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುವೆವು” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪರ್ವತಾಲೆ
 ಯೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ,
 ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಚತುರನಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ನೆಲವನ್ನು ಆಗಮ
 ಮ್ದುವಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಬಲವಾದ ಕಂಬಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು, ಆ ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆ
 ಬಿಡಿಸಿದ ಕೊಲೆಗಳನ್ನೆತ್ತಿ, ಅವರ ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬನ್ನೀ
 ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಬೀಸಿ ಬಲವಾದ ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ, ದರ್ಭೆ,
 ನೊದೆ, ಮತ್ತು ಬೇರೆಬೇರೆ ಮರದಲೆಗಳು ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊದಿಸಿ,
 ಅಲ್ಲಿನ ನೆಲವನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ಆಶ್ರಮಕಾರ್ಯ
 ವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನ
 ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಶ್ವತ್ತಮವಾದ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು
 ಗೋದಾಮೇ ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ತಾನರಿ ಹೂಗಳನ್ನೂ ಹಣ್ಣು
 ಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಂದನು. ಅಮೇಲೆ ಆ ಹೊಸ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಮಾಡ
 ಬೇಕಾದ ಪುಷ್ಪಬಲಿ ಮುಂತಾದ ಶಾಂತಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಯಥೋಕ್ತವಾಗಿ

ನಡೆಸಿ, ರಾಮನನ್ನು ಕರೆತಂದು ತೋರಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ಬಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು, ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಅತಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ “ವತ್ಸನೆ! ನನಗೆ ಪರಮ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಈ ನಿನ್ನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ನಾನು ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಿ ? ಇದೋ ! ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು ನನ್ನ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ನನಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು

1. ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಜ್ಞೇನ ಕೃತಜ್ಞೇನ ಧರ್ಮಜ್ಞೇನ ಚಲಕ್ಷ್ಮಣ | ತ್ವಯಾ ಪುತ್ರೇಣ ಧರ್ಮಾತ್ಮನ ಸಂವೃತ್ತಃ ಪಿತಾ ಮಮ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—(ಭಾವಜ್ಞೇನ) ಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದವನೆಂದರೆ. ತಾನು ಮುಷಿಗಳೊಡನೆ ಕುಳಿತು, ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ಥಲವನ್ನೂ, ಅಡುಗೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಮನು ನಿಯಮಿಸಿರುವನೇ ಹೊರತು, ತಾನು ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಲವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದವನಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ರಾಮನಿಗೆ ಆ ಆಶಯವೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಬಹುದೆಂದೂಹಿಸಿ, ಅವಕ್ಕೆ ನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಟ್ಟುದರಿಂದಲೇ ಈತನು ಭಾವಜ್ಞನೆಂದು ಭಾವವು. ಮತ್ತು (ಕೃತಜ್ಞೇನು ದತರಥನು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಂತಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಈ ರಾಮನೆಂಬ ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಪಡೆದುದರಿಂದ, ಆ ಪುತ್ರನಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಹಾರಾಜನು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರಶೇಖರಾಂಬಲಾದಿಗಳನ್ನೂ ಲೋಚಿಸಿ, ಹೇಗೆ ಗೃಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದನೋ ಅಶ್ರಮವನ್ನೂ ಬೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನೆಂದು ಭಾವವು ಮತ್ತು (ಧರ್ಮಜ್ಞೇನ) ತಾನು ರಾಜಕುಮಾರನಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಆತನ ಕೈಂಕರ್ಯವೇ ತನಗೆ ಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನೆಂದು ಭಾವವು, ಅಥವಾ ತಾನು ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಮ್ಮನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ ಭೃತ್ಯನಂತೆ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಉಪಚರಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ದಂಬವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲ್ಲದೆ, ಇದೇ ತನಗೆ ಉಜ್ಜೀವನಧರ್ಮವೆಂಬ ಧರ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದವನೆಂದೂ ಸೂಚಿತವು (ತ್ವಯಾ ಪುತ್ರೇಣ) ಪುತ್ರನೆಂದರೆ ಪುನ್ನಾನುಕವಾದ ನರಕದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕಾಪಾಡುವವನು. ತಂದೆಯಾದ ದತರಥನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸದಿರುವುದೇ ತನಗೆ ನರಕವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದುದರಿಂದ, ನೀನು ಈ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಗೂಡಿಸಿ ಅತನಿಗೆ ಆ ನರಕಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಉದ್ಧರಿಸಿದವನೆಂದು ಭಾವವು. ಇಂತಹ ನಿನ್ನಿಂದ

ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನಂತಹ ಸತ್ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದ, ಈಗ ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥನು ಇನ್ನೂ ಸಾಯದೆ ಬದುಕಿರುವನೆಂದೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ," ಎಂದನು. ಅಮೇಲೆ ರಾಮನು ಫಲಸಮೃದ್ಧವಾದ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಅಲ್ಲಿ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರಿಂದಲೂ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಪಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವವನಾಗಿ, ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವುಕಾಲದವರೆಗೆ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದನು.

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಒಮ್ಮೆ ರಾಮನು ಗೋದಾವರಿಗೆ ಸ್ನಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೋದಾಗ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತ, ಆಗಿನ ಹೇಮಂತಮುತ್ತುವನ್ನು ವರ್ಚಿಸಿ, ಭರತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದುದು, ರಾಮನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಲಾರದೆ ಮಾತು ನಿಂದೆಯು ಕೂಡದೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಭರತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಾನೂ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತ, ಅತನಲ್ಲಿ ತನಗಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯಾತಿಶಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು, ಅಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದುದು.

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಶರದೃತುವು ಕಳೆದು, ಕಾಮುಕರ ಮನಸ್ಸಿಗಿಂಪಾದ ಹೇಮಂತಮುತ್ತುವು ತಲೆದೋರಿತು. ಆಗ ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನದ ಬೆಳಗಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ರಾಮನು ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಗೋದಾವರಿಗೆ

(ಧರ್ಮಶ್ಲಾ) ತಾನು ಜೀವಿಸುವವರೆಗೂ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನೇಡೀರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದು, ತನ್ನ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ನಿರ್ದಿಸಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ದಶರಥನು ಬಹಳ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆಂದರ್ಥವು. ಅದುದರಿಂದ (ಮಮ ಪಿತಾ ನ ಸಂವೃತ್ತಃ) ಆ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಇನ್ನೂ ಸಾಯಲಿಲ್ಲವು. ಏಕೆಂದರೆ ನೀನೇ ನನಗೆ ತಂದೆಯಂತೆ ಸರ್ವಾ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಈಡೇರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಈಗಲೂ ನಾನು ತಂದೆ ಇಲ್ಲದವನಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.

ನದಿಗೆ ಹೋದನು. ವೀರ್ಯವಂತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಆತನ ಹಿಂದೆ ಅತಿ ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಲಶವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋರಟನು. ಸೀತೆಯೂ ಇವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅಣ್ಣಾ! ಯಾವಾಗಲೂ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹೇಮಂತ ಋತುವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಈ ಋತುವು ಸಂವತ್ಸರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಈಗ ಮಂಜಿನಿಂದ ಜನಗಳ ದೇಹವು ಬಿರಿದು, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ವ್ಯುದುತ್ಪನ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಭೂಭಾಗವೆಲ್ಲವೂ ಪೈರುಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. ಈಗ ಜನರಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ಆಸೆಯೇ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವುದು. ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಾಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಯು ಹೆಚ್ಚು. ಹೊಸದಾದ ಆಗ್ರಯಣವೆಂಬ ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯದಿಂದ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಯುಕ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ಸತ್ಪರುಷರೆಲ್ಲರೂ ಈಗ ತಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನೀಗುವರು. ಈಗ ಜನರಿಗೆ ಮತಿಮಾರಿದ ಕಾಮೋದ್ರೇಕವು ಹುಟ್ಟುವುದು. ಈಗ ಹಸುವಿನ ಹಾಲು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಜಯಾನ್ವೇಷ್ಣಿಯುಳ್ಳ ರಾಜರು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಗಾಗಿ ಹೊರಟು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವರು. ಸೂರ್ಯನು ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಯಮದಿಶೆಯೆಂಬ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನೇ ಬಲವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಆದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಬೇರದಿಕ್ಕೆಂಬ ಆಕೆಯ ಸವತಿಯು, ಅಸೂಯೆಗೊಂಡು ದುಃಖದಿಂದ ತನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿರುವ ತಿಲಕವನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ, ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶವೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಹಿಂದುದಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಹಿಮಾಲಯಪರ್ವತವು, ಈಗ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ, ಮತ್ತಷ್ಟು ಮಂಜಿನಿಂದ ತುಂಬಿ, ಹಿಮವಂತನೆಂಬ ತನ್ನ ಹೆಗರನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ವಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಡುಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಹೊರಗಿನ ಸಂಚಾರವು ಮೈಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲು

1. ಆಗ್ರಯಣವೆಂದರೆ ಹೊಸಧಾನ್ಯವನ್ನು ಭೂಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನೊಡಲು ನಡೆಸಲ್ಪಡುವ ಒಂದು ದರ್ಶನಯಜ್ಞವು.

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅತ್ಯಾದರವೇಯವಾಗಿರುವುದು, ಮರವ ನೆಳಲಾಗಲಿ, ಸೀತಾಗಲಿ ಈಗ ಯಾರಿಗೂ ರುಚಿಸದು. ಸೂರ್ಯನೂ ಕೂಡ ಈಗ ಮೃದು ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವನು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಮಂಜು ಮುರಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಚಳಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ಗಾಳಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವವರು ಈ ಕಾಲದ ಚಳಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗುಡಿಸಿಲುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾರದುದರಿಂದ, ಕಾಡೆಲ್ಲವೂ ಹಾಳು ಬಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ವನವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ 1 ಈ ಚಳಿಯ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದೆ, ದೇಹವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಡುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿರುವರು. 2 ನಿರಾವರಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈಗ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಮಲಗಲಾರರು. ಈಗ ಪುಷ್ಯವಾಸವು ಸಮಾಪಿಸಿರುವುದು. ಈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಯನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಕೂಡುವದುಣ್ಣಮೆಯು ಬಹುಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ದಿನವೆನಿಸುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಮಾಸದ ರಾತ್ರಿ ಪರಿಮಾಣವನ್ನು ಈ ನಕ್ಷತ್ರದಿಂದಲೇ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಬಹುದು. ಈಗಿನ ರಾತ್ರಿಯು ಮಂಜಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿರುವುದು. ಗಾಳಿಯು ಅತಿ ಶೀತಲವಾಗಿ ಬೀಸುವುದು. ರಾತ್ರಿ ಕಾಲವು ಅತಿದೀರ್ಘವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. 3 ಚಂದ್ರನಿಗಿರುವ ಅಹ್ಲಾದಕತ್ವವೂ, ಸೌಂದರ್ಯವೂ, ಈಗ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೇರಿರುವುವು. ಚಂದ್ರನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಈಗ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಂಡಿರುವುದು. ಚಂದ್ರಬಿಂಬವು ಮಂಜಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ಕೆಂಪುಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿರುವುದರಿಂದ,

1 ಇದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದಂಟಾಗತಕ್ಕ ಬಾಧೆಯು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

2 ಇಲ್ಲಿ "ನಿವೃತ್ತಾ ಕಾಲಶಯನಾಃ ಪುಷ್ಯನೀತಾ ಹಿಮಾರುಣಾಃ | ಶೀತಾ ವೃದ್ಧತ ರಾಯಾಮಾಸ್ತಿ ಯಾಮಾ ಯಾಂತಿ ಸಾಂಪ್ರತಂ ||" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ "ನಿವೃತ್ತಾ ಕಾಲಶಯನಾಃ" ಎಂದುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದವರಿಗೆ ಸಂಭವಿಸಿದನು ಮಹೋಪದ್ರವವೂ "ವೃದ್ಧತರಾಯಾಮಾಸ್ತಿ ಯಾಮಾಃ" ಎಂದುದರಿಂದ ತಾನುಸರಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ವೃದ್ಧಿಯೂ ಅದು ಪರಿಣಾಮವು ಕಂಡಿವೆ.ಯೆಂಬುದರಿಂದ ಸಜ್ಜನಕೆಯವೂ, "ಪುಷ್ಯ ನೀತಾಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಯಶಬ್ದವು ಕಲಿವಾಚಕವಾದುದರಿಂದ ಕಲಿಪ್ರಾಚುರ್ಯವೂ ಸೂಚಿತವು.

3 ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಮಲಿನಾಕ್ಷತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಚಂದ್ರನ ದುಶವಸ್ಥೆಯು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು.

ಆದರ ಅಂದವೇ ನಾಸಿಹೋಗಿರುವುದು. ಉಸಿರಾಡಿಸಿದ ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಚಂದ್ರಬಿಂಬವು ಮಲಿನವಾಗಿ, ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಎಡಬಿಡದೆ ಮಂಜುಬೀಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ 1 ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಚಂದ್ರಿಕೆಯೊಡಗೂಡಿದ ರಾತ್ರಿಯು ಮನಸ್ಸಿಗಿಂಪನ್ನು ಕೊಡದೆ, ತನ್ನ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಬಳಲಿ ಬಣ್ಣ ಗುಂದಿದ ನಮ್ಮ ಸೀತೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಆದರೂ ಆಕೆಯಂತೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಚಿಲುನಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. 2 ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನ ಗಾಳಿಯು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತಣ್ಣಗಿರುವುದು, ಇದರ ಮೇಲೆ ಈಗ ಮಂಜು ಬೀಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಮತ್ತಷ್ಟು ಶೀತಲವಾಗಿ ಬೀಸುವುದು. 3 ಈ ಕಾಡುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಂಜಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗಿರುವುವು. ಜನೆಗೋಧಿಯ ಪೈರುಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳೆದಿರುವುವು. ಸೂರ್ಯನು ಉದಿಸು

1 ಇಲ್ಲಿ "ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಚಂದ್ರಿಕಾವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರಾತ್ರಿಯು ಶೋಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಸೀತೆಗೆ ರಾವಣನೊಂದುಂಟಾಗತಕ್ಕ ದುರವಸ್ಥೆಯು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು, ಈ ರಾತ್ರಿಗಿಂತಲೂ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಾಶಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಸೀತೆಗುಂಟಾಗುವ ರಾವಣಾಧಿಭವವೇ ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರ ಸೆರೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂಬ ಅತಿಶಯವೂ ಸ್ಪಂಜಿತವಾಗುವುದು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮನ ಸ್ವಭಾವವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ರಾಮನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಕರುಣಾ ಶೀತಲನಾಗಿರುವನು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಈತನ ಅವತಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಆ ಕೃಪೆಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ಶೀತಲವಾಯಿತು. ಈತನು ಯುಷ್ಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನುಮೇಲೆ ಆದೇ ಕೃಪೆಯು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿರುವುದೆಂದು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ "ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಶೀತಲಸ್ವರ್ತೋಃ ಹಿಮುನಿವೃತ್ತ ಸಾಂಪ್ರತಃ | ಪ್ರವಾತಿ ಪಶ್ಚಿಮೋವಾಯಃ ಕಾಲೇ ದ್ವಿಗುಣಶೀತಲಃ ||" ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ವಭಾವಶೀತಲವಾದ ಪಶ್ಚಿಮವಾಯುವಿಗೆ ಹಿಮುಸಂಬಂಧದಿಂದಂಟಾದ ದೈತ್ಯವೂ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ದ್ವಿಗುಣವಾಗಿ ತೋರುವ ದೈತ್ಯವೂ ವರ್ಷಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

3. ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಯುಷ್ಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ರಾಮಾಗಮನವೂ, ಯವಾದಿಸಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಯುಷಿಗಳ ತಪಸ್ಸಮ್ಮದಿಯೂ, ಕ್ರೌಂಚ ಧ್ವನಿಗಳಂತೆ ಅಲ್ಲಿನ ವೇದಘೋಷಗಳೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುವು. ರಾಮನು ಅಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದೊಲನೆಯೇ ಯುಷಿಗಳು ನಿರ್ಭಯರಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ತಪಸ್ಸಮ್ಮದಿಯೂ ಅವರ ವೇದಘೋಷಗಳೂ ಇದರಿಂದ ವ್ಯಂಜಿತವಾಗುವುವು.

ತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕ್ರೌಂಚಗಳೂ, ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. 1 ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಬತ್ತದ ಮೈರುಗಳು, ಖರ್ಜೂರದ ಹೂವಿನಂತಿರುವ ತೆನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಧಾನ್ಯದ ಭಾರಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಗ್ಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು! 2 ಸೂರ್ಯನು ಉದಿಸಿ ಬಹು ದೂರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಮಂಜು ಮುಚ್ಚಿದ ಕಿರಣವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಈಗ ಚಂದ್ರನಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವನು. ಈಗ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಉಷ್ಣತೆಯೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊತ್ತೇರಿದಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಈಗಿನ ಬಿಸಿಲು ಮೈಗೆ ಹಿತವಾಗುತ್ತಾ ಬರುವುದು. ಎಳೆಗೊಪ್ಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಿಳುಪಾಗಿ ಕಾಣುವ ಎಳೆಯ ಬಿಸಿಲು, ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು! 3 ಹಸುರಾದ ಈ ಗರಿಕೆಯಮೇಲೆ ಇಬ್ಬನಿಯು ಬಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೀರುಹನಿಗಳು ಕುಳಿತಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿತವಾಗುವ ಎಳೆಯ ಬಿಸಿಲಿನ ಕಾಂತಿಯು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡು! 4 ಎಷ್ಟೋದಾಹಪಟ್ಟು ಬಂದ ಈ ಆನೆಯು ಹಿನುದಿಂದ ಬಹಳ ಶೀತಲವಾದ ನೀರಿಗೆ ಸುಂಡಿಲನ್ನು ನೀಡಿ, ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ದಾಹ

1. ಇದರಿಂದ ಬಹಳ ವೃದ್ಧರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂಕೂಡ ಹೊಂಬಣ್ಣ ಜಟಾಭಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ತಮ್ಮ ತಲೆಗಳನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ರಾಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರೆಂಬ ಭಾವವು ಸೂಚಿತವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಸೂರ್ಯನು ಉದಿಸಿ ಬಹಳ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಮಂಜಿನಿಂದ ಪ್ರತಿಹಿತವಾದ ಕಿರಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಮೃದುವಾಗಿರುವನು" ಎಂಬುದರಿಂದ ರಾಮನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಬಂದು ಬಹುಕಾಲವಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನನ್ನು ಸುತಿಬರುವ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂದಿರಿಸದೆ ಮೃದುತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವನೆಂಬ ಭಾವವು ಸೂಚಿತವು ಇದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು. "ಇನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಈ ಮೃದುಸ್ವಭಾವವೇಕೆ"ಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

3. ಇಲ್ಲಿ ಹಿನುಕರಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಸರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರ ಭಂಗದಿಂದಂಟಾದ ಮುಷಿಗಳ ರೋದನವೂ, ಎಳೆಯ ದಿಸಲನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಕೃಪಾಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಸೂಚಿತವು.

4. ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ರಾಜ್ಯಭೋಗಾಧಿರಾಜೆಯಿದ್ದರೂ, ರಾಕ್ಷಸವಾಳಿಗೆ ಭಯಪಟ್ಟು ಅದನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಭಾವವು.

ವಹಗಿ, ಚಳಗೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಸುಂಡಿಲನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು. ಇದೋ! 1 ಇಲ್ಲಿ ಜಲಚರಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಕೂಡ ಚಳಗೆ ಹೆದರಿ ನೀರಿಗಿಳಿಯಲಾರದೆ ಕೊಳದಸುತ್ತಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು. ಇವು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆದರಿ ನೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಹೇಡಿಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. 2 ಹಿಮದಿಂದಲೂ ಮಂಜಿನಿಂದಲೂ ಕತ್ತಲೆಕವಿವಂ. ರುವ ಈ ಮರದ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಹೂಗಳೂ ಉದುರಿಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕವನವು ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ, ಮೇಲೆ ದುಸಟಿಯನ್ನು ಹೊದೆದುಕೊಂಡು, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ನಿದ್ರಿಸುವಂತಿದೆ. 3 ಈ ನದಿಯಮೇಲೆ ಮಂಜು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವುದು.

1. ಇಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಂಬುದರಿಂದ ಬಯಸಿಗಳೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಪಕ್ಷಿಗಳು ನೀರಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿವೆಂದೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕ್ರಮೇಶಿಸಲಾರದೆ, ಭಯದಿಂದ ಹಿಂಜರಿಯುವಂತೆ ಮುಂಗಲು ತಮ್ಮ ಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ, ತಮ್ಮ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನೆನೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೆದರುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಅವರ ಸಮಾಧಿಭಂಗವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

2. ಹಿಮದಿಂದ ಬಿಗಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿ ಕೆಂಬುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಲವಾದಂತೆಯೂ, ಮಂಜಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿ ಕೆಂಬುದರಿಂದ ದುಸಟಿಯನ್ನು ಹೊದೆದಂತೆಯೂ, ಪ್ರಪ್ಪು ನಿಶ್ಚಲವಿರುವುದೆಂಬುದರಿಂದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಂತೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತ, ನಿದ್ರಿಸುವಂತಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು (ಗೋವಿಂದರಾಜೇಯವು).

ಮಲಗಿದವರಿಗೆ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯ ತಮಸ್ಸುಗಳೂ ಆರಿಸಿರುವುವು. ನಿದ್ರೆಯೆಂಬುದೇ ಅಭ್ಯಂತರ (ಒಳಗಿನ) ತಮಸ್ಸಿನ ಸುವಿದು. ರಾತ್ಯಂತರವೇ ಹೊರಗಿನ ತಮಸ್ಸಿನ ಸುವಿದು. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಬಗೆಯ ತಮಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಅನ್ಯರಾಗಿ ಮಲಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ, ವನ ಸಮೂಹಗಳೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ಹಿಮಜೀವಿಗಳು ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಉದುರಿ ಚಿಗುರುಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ, ಮೇಲೆ ಮುಸುಕಿದ ಮಂಜಿನಿಂದ ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವರಿ ಕಲ್ಪಿಟ್ಟವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೆಂದು ಭಾವವು. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು) ಇದರಿಂದ ವನವಾಸಿಗಳ ದೈನ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸೂಚಿತವು.

3. ಇಲ್ಲಿ " ಬಾಹ್ಯಸಂಭವ ಸಲಿಲಾ ರುತವಿಜ್ಞೇಯಸಾರಸಾಃ | ಸರಿತೋ ಭಾಂಸಾಂಪ್ರತಾಂ " ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು. ಇಲ್ಲಿ ನದಿಗಳೆಂದರೆ ಬಯಸಿಗಳೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು ಬಾಹ್ಯಶಬ್ದದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸಬಾಧೆಗಾಗಿ ಅವರು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಹನಿಯು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ವನವಾಸಿಗಳು ರಾಕ್ಷಸಭಯದಿಂದ ದೀರ್ಘಾಕೃತಿಗಳಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರ ಬಿಡುತ್ತ, ಮೊರಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಅನಿಶುಕೊಂಡಿರುವರೆಂದೂ ಸೂಚಿತವು.

ದರಿಂದ ಅದರ ನೀರೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಸಾರವೆ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಕೂಗಿಸಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ನದೀ ತೀರದ ಈ ಮಳಲುದಿಣ್ಣೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಐಬ್ಬನಿಯಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನೆದು ಹೋಗಿವೆ. | ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಗುಂಜು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಬಿಸಿಲು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಯುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ನದಿಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಶೈತ್ಯವುಂಟಾಗಿ, ವಿಷದಂತೆ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಸರ್ವೋಪರಗಳನ್ನು ನೋಡು! ಹಿಮದ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಳಿತುಹೋಗಿರುವ ಈ ತಾವರೆಹೂಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗಿನ ದಿಂದೂ, ಕೇಸರೆಗಳೂ ಉದಿರಿಹೋಗಿ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ದಂಟುಮಾತ್ರವೇ ಉಳಿದಿರುವುದರಿಂದ, ಅದರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಅಂದವೇ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವುದು. ಆಹಾ! ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಇದು ಭೋಗಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಭೋಗಾರ್ಹವಾದ ಕಾಲವು | ಈ ಭೋಗಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಧರ್ಮಾರ್ಥನಾಗಿಯೂ, ಪುರುಷತಿಲಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ಭರತನು, ನಿನ್ನ ವಿರಹದುಃಖದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಅಯ್ಯೋ! ಆತನ ಶೋಚನೀಯಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ಕೈಗೆ ಬಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟನು. ತಾನು ರಾಜನೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟನು. ತಾನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದ ರಾಜಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟನು. ಈಗ ಮುನಿವೇಷದಿಂದ ಜಟಾವಲ್ಕಲಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ, ತೀತಲವಾದ ಬರೀ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗುತ್ತಿರುವನಲ್ಲಾ! ಆತನು ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಂಯಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಸ್ನಾನಾರ್ತನಾಗಿ ಸರಯೂ ನದಿಗೆ ಹೋಗು

1 ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಮಪತನವೆಂಬುದರಿಂದ ಬಿಸಿಗಳಿಗುಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ರಾಕ್ಷಸ ಬಾಧೆಯೂ, ಸೂರ್ಯನ ವ್ಯದುಶ್ಚದಿಂದ ರಾನುನು ಪ್ರಕೃತವಿಲ್ಲದಿರುವನೆಂಬುದೂ ಸೂಚಕವು, "ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಾಗ್ರಸ್ಥಮಸಿ" "ಅಗ್ರಾಸ್ಥಧಮಸಿ" ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರಗಳುಂಟು "ಅಗ್ರಾಗ್ರಸ್ಥಮಸಿ" ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆಳಕ್ಕೆ ಕೆದಿರುವ ಸುರೂ ಕೂಡ ರುಚಿಕರವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದೆಂದು ಅರ್ಥ ಭೇದವು.

ತ್ತಿರಬಹುದು! | ಆತನಾದರೋ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಬಹಳ ವೋಹದಿಂದ ಸುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಲ್ಪಟ್ಟವನು. ಬಹಳ ಕೋಮಲವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಸೌಖ್ಯದಿಂದಲೇ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕರ್ಹನಾದವನು. ಆಹಾ! ಇಂತಹ ರಾಜಕುಮಾರನು, ಹೀಗೆ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಬಂದು, ಈ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸರಯೂನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವನೋ! ಇದಲ್ಲದೆ ಆತನ ಅವಯವಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಆತನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಯಾವುದೊಂದು ನ್ಯೂನತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಮಹಾಪುರುಷಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿರುವುವು. ತಾನರೆಯೆಸಳಿನಂತೆ ಅಂದವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನು. ಮಹಾವೀರನು, ಶ್ಯಾಮವರ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೈಯುಳ್ಳವನು,

1. ಇಲ್ಲಿ "ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಸಂವೃತ್ಯಃ ಸುಕುಮಾರಸ್ಸುಖೋಚಿತಃ | ಕಥಂ ನ್ನ ಪರ ರಾತ್ರೇಷು ಸರಯೂನುವಗಾಹತೇಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ (ಅತ್ಯಂತಸುಖಸಂವೃತ್ಯಃ) ರಾಜನಿಂದ ಸುಖಸಂವೃತ್ಯನಾದ ಭರತನು ನಿನ್ನ ಉಪಲಾಲನೆಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸುಖಸಂವೃತ್ಯನೆಂದು ಭಾವವು (ಸುಖೋಚಿತಃ) ನಿನ್ನ ಸಹವಾಸ ಸುಖಕೃತ್ವವೇ ಹೊರತು ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಬಹಳವಲ್ಲ. ಇಂತಹಭರತನು (ಕಥಂನು) ಹೇಗೆ ತಾನೆ, ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನಂತೆಯೇ ಭರತನನ್ನೂ ಭಾವಿಸಿ, ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ತನಗೆ ರಾಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಮಗಾಲದಬಾಧೆಯು ತೋರಬಹುದು. ಭರತನಿಗಾದರೂ ರಾಮವಿಯೋಗದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲ. "ಉಪತಪೋದಕಾ ನ್ಯಾಃ" ಎಂಬಂತೆ ರಾಮನ ವಿರಹಾಗ್ನಿಯಿಂದ ನದಿಗಳೂ ಕಾಡುಹೋಗಿರುವುವು. ಮೊದಲೇ ರಾಮನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ತಪ್ಪನಾದ ಭರತನಿಗೆ ವಿರಹತಪ್ತವಾದ ಸರಯೂನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವಾಗ ಕೈತ್ಯ ಶ್ರಮಸ್ಥಿಯೇ ಆರದು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಶರ್ಮಲೋಚಿಸದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಭರತನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. (ಅಪರರಾತ್ರೇಷು) ನವವೈಧವ್ಯವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಇತರರಿಗೆ ಮುಖವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾರದೆ ಮನುಷ್ಯಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ನೊಡಲೇ ನದೀಶ್ವಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗಿಬರುವಂತೆ, ತಾನು ಕೈಕೇಯಿಯ ಮಗನಾದುದಕ್ಕೆ ನಾಚಿ, ಜನರಿಗೆ ಮುಖವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾರದೆ, ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಬರುವನೆಂದು ಭಾವವು. (ಸರಯೂನುವಗಾಹತೇಃ) ತನಗಿರುವ ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ, ಬಹಳವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಸರಯೂನದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಮುಳುಗುವನೆಂಬರ್ಥವು.

ಸಿಂಹಕ್ಕಿರುವಂತೆ ಅಂದವಾದ ಸಣ್ಣ ನಡುವುಳ್ಳವನು. ಸಮಸ್ತ ಜನರಿಗೂ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಧರ್ಮಗಳಿಲ್ಲ. ಎಂದಿಗೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ತಪ್ಪುವವನಲ್ಲ. ಅಕ್ಕತ್ಯಗಳಿಗೆ ನಾಚತಕ್ಕವನು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಸ್ತ್ರಿಯವನ್ನೇ ನುಡಿಯತಕ್ಕವನು. ಆತನ ಅಕ್ಕತಿಯನ್ನು ನೋಡುವಾಗಲೇ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಹರ್ಷವುಂಟಾಗುವುದು. ಉದ್ಭವಾದ ತೋಟಗಳುಳ್ಳವನು. ಯಾವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನಾದರೂ ಜಯಿಸತಕ್ಕ ಅದ್ಭುತಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಭರತನು ಸಮಸ್ತ ಭೋಗಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದು. ತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನನುವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವನಲ್ಲವೆ? ಆಣ್ಣಾ! ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ! ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನು, ನೀನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಾಪಸ್ಸು ಸ್ತಿಯಿಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ತಾನೂ ಮುನಿವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ನಿನ್ನನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವು ಕೈಸೇರಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಾಯಿಯ ಸ್ವಭಾವವು ಬರುವುದೇ ಹೊರತು ತಂದೆಯ ಸ್ವಭಾವವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಲೋಕಪ್ರವಾದವುಂಟು. ಭರತನಾದರೋ ತಾಯಿಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಗುಣವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇವನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರವೆ

1. ಇಲ್ಲಿ "ಜಿತಸ್ವರ್ಗಸ್ತವ ಭ್ರಾತಾ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಭರತನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವನೆಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಆರ್ಮಾಂಶರವು. ಮುಖ್ಯಾತಿಶಯದಿಂದ ದೇಹವಿಯೋಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಬಹುದಾಗಿದರೂ, ಅದು ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ನಿನಗಾಗಿಯೇ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವನೆಂದರ್ಥವು. ಹೀಗೆ "ರಾಕ್ಷಸವಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅಲಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಭರತನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನಾದರೂ ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತ್ವರಿದಿಂದ ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲವೆ! ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಕೆಲಸವೇನು" ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸರ್ವಾನರ್ಮ ಮೂಲಭೂತೆಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುವನು.

ಆ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಮಾಡಿರುವನು. ಆಹಾ! 1 ಯಾವಳಿಗೆ ಅಂತಹ ದಶರಥರಾಜನೇ ಪತಿಯಾಗಿದ್ದನೋ, ಯಾವಳಿಗೆ ಸತ್ಪುರುಷನಾದ ಭರತನೇ ಮಗನಾಗಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ಕೈಕೇಯಿಗೂ ಈ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವು ಹೇಗುಂಟಾಯಿತು?" ಎಂದನು. ಧಾರ್ಮಿಕನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರಲು, ಆತನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಕೈಕೇಯಿಯ ನಿಂದಾ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ, "ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ನಮ್ಮ ಸುಧ್ಯಮ ಮಾತೆಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ನೀನು ಇದುವರೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಆ ಭರತನ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರಬಾರದೆ? ಆದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೈಕೇಯಿಯ ಏಷಯವನ್ನು ಎತ್ತಿದುದೇಕೆ? ದೃಢವಾದ ವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದ ನಾನು, ವನವಾಸಮಾಡಬೇಕೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಹೊಂಟು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಆ ಭರತನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿ ಕೊಂಡಹಾಗೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸ್ಪೈದ್ಯವು ತಪ್ಪಿ ಚಂಚಲವಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ಭರತನ ಮಾತುಗಳು ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಟಿಕೊಂಡಿರುವುವು. ಆತಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಾಶಿನ್ಯವಿಲ್ಲದೆಯೂ, ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆತನ ಮಾತುಗಳು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನನ್ನ ಎದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅಮೃತದಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಹ್ಲಾದಪಡಿಸತಕ್ಕ ಆತನ ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಕಿಬಿಟ್ಟಿರುವುವು" ಎಲೆ

1. ಬೆಳಗಿನಜಾವದಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮರಿಬ್ಬರೂಶ್ಯಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸತೊಡಗಿದನು. ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರೆ ರಾಮನಿಗೆ ಕೋಪವುಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ಹೆದರಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಏತಿಕಾರೋಪವಾಗಿ ನೊಂದಲು ಹೇಮಂತಪುತ್ರನ ಸ್ವಭಾವವನು ಪ್ರಶ್ನಾಪಿಸಿ, ಆ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಭರತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಅವರ್ಮಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮೂಲಭೂತೆಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದಾಗಿ ಉಹಿಸಬೇಕು.

ವತ್ಸನೆ! : ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಭರತನೊಡನೆಯೂ, ವೀರನಾದ ಶತ್ರುಘ್ನನೊಡನೆಯೂ, ರಘುವಂಶಕ್ಕೆ ಅನಂದವರ್ಧಕನಾದ ನಿನ್ನೊಡನೆಯೂ, ಈ ಸೀತೆಯೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ ನಾನು ಯಾವಾಗ ಒಂದಾಗಿ ಕಲೆತಿಯುವೆನೋ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಪ್ರಲಾಸಿಸುತ್ತ, ಗೋದಾವರೀ ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸೀತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡಗೂಡಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳಿಗೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಜಲತರ್ಪಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪೂರೈಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಂಧ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಉಪಾಸನಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡಗೂಡಿರುವಾಗ, ಸಾರ್ಥತಿಯೊಡನೆಯೂ, ನಂದಿಯೊಡನೆಯೂ, ಸೇರಿದವ ಪೂಜ್ಯನಾದ ತವನಂತೆಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು,

ಶ್ರೀರಾಮನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಅಶ್ವಮುಕ್ತೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ
 ಇದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ತೂರ್ವಣಮಾಗುವವು, ಅವಲೊಡನೆ ಪು
 ಸ್ತರ ಸಲ್ಲಾಪವು ಶೂರ್ವಣಕೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಪತ್ತಿ
 ಯಿಸ್ತಾಗಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾಮನನ್ನು
 ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು.

ರಾಮನು ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ಆ ಗೋದಾ ನರೀ ನದಿಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ತನ್ನ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಬಂದನು, ಅಲ್ಲಿ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞವೇ ಮೊದಲಾದ ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಕರ್ಮಗಳ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಕವಾನ್ತದಂ ಸಮೀಷ್ಯಾಮಿ ಭರತೇನ ಮಹಾತ್ಮನಾ | ಶತ್ರುಘ್ನೇನ ಚ ವೀರೇಣ ತ್ವಯಾ ಚ ರಘುವಂಶಿನಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ರಾಮನು ಈಗ ತನಗೆ ಭರತ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರ್ದರೂ ತಾನು ವಿಶಾಹಿಯಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವನು ಇದರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಭರತನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹಾತಿಶಯವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ‘ಚ’ ಕಾರದಿಂದಲೇ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಪರ್ಣಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಥೆಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮನು ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ಚಿತ್ರಾನ್ವಿತ ದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಚಂದ್ರನಂತೆಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಥೆಗಳಿಂದ ವಿನೋದಿಸುತ್ತೆ, ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ರಾಕ್ಷಸಿಯೊಬ್ಬಳು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಅವಳು ರಾವಣನಿಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಂಗಿಯು. ಅವಳು ನೆಟ್ಟನೆ ರಾಮನಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ದೇವಸಮಾನನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಸಿಂಹದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಾಹುವಾಗಿಯೂ, ಕಮಲದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮೋಣಕಾಲಿನವರೆಗೆ ನೀಡಿದ ತೋಳುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಿಯದರ್ಶನನಾಗಿಯೂ ಆನೆಯಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ನಡೆಗೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಜಡೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಅತಿ ಕೋಮಲವಾದ ಅಂಗಸೌಷ್ಠವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನನ್ನು ನಟ್ಟದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಳು. ಆತನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ರಾಜಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ಶ್ಯಾಮವರ್ಣವಾದ ದೇಹಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆತನು ಮನ್ಮಥನಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ದೇವೇಂದ್ರನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಮವಿಕಾರವು ಅಂಕುರಿಸಿತು. ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಮುದ್ದುಮೊಗವುಳ್ಳ ಆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ! ವಿಕಾರವಾದ ಮೂತಿಯುಳ್ಳ ಈ ರಾಕ್ಷಸಿ ಎಲ್ಲಿ ! ರಾಮನಾದರೋ ದುಂಡಾದ ನಡುವುಳ್ಳವನು. ಇವಳಾದರೋ ಗುಡಾಣದಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆಯುಳ್ಳವಳು. ಆತನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳೂ, ನುಣುಪಾದ ತಲೆಗೂದಲೂ ನೋಡುವಾಗಲೇ ಮೋಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿರುವುವು. ಗುಳಿಬಿದ್ದು ವಿಕಾರವಾಗಿರುವ ಈಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳೂ, ಇವಳ ಕೆಂಪಾದ ತಲೆಕೂದಲುಗಳೂ ನೋಡುವಾಗಲೇ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವುವು. ಆತನು ಮೇಘದಂತೆ

ಗಂಭೀರವಾದ ಕಂಠಸ್ವರವುಳ್ಳವನು ಅವಳಾದರೋ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಕಂಠಧ್ವನಿಯುಳ್ಳವಳು. ರಾಮನು ಯಾವಾಗಲೂ ಋಜುವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವನು. ಇವಳೋ ಕೇವಲ ವಕ್ರವಾಕ್ಯವುಳ್ಳವಳು. ರಾಮನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನನಾದವನು. ಈ ರಾಕ್ಷಸಿಯಾದರೋ ದುರಾಚಾರತೀಲೆಯು. ರಾಮನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಿಯ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವಾಗಲೇ ಅಸಹ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವುದು. ರಾಮನು ಇನ್ನೂ ನವಯೌವನವುಳ್ಳವನು. ಈ ರಾಕ್ಷಸಿಯಾದರೋ ಹಣ್ಣು ಹಣ್ಣು ಮುದುಕಿಯಾಗಿರುವಳು. ಹೀಗೆ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಅತಿವಿಕಾರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಆ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಕಾಮಸೀಡಿತೆಯಾಗಿ, ರಾಮನನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸತೊಡಗಿದಳು. “ಎಲೈ ! ಇದೇನು ? ತಾಪಸರೂಪದಿಂದ ಜಟಾಧಾರಿಯಾಗಿರುವ ನಿನಗೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಂಡತಿಯೇನು ? ಕ್ಷತ್ರಿಯನಂತೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳೇನು ? ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಚುರವಾದ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀನು ಹೇಗೆ ಬಂದೆ ? ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸು” ಎಂದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಬಹಳ ಋಜುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಬಾಯಿಂದ ಸುಳ್ಳೆಂಬುದು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊರಟುದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಅತಿಶಾಂತವಾದ ಆ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವನು. ತಾಪಸಧರ್ಮವನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿರುವನು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮುಂದೆ ಸುಳ್ಳಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕಾದರೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದೆ ? ಎಂದಿಗೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸದು. ನಿಷ್ಕಪಟಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ರಾಮನು ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೈ ! ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ದಶರಥನೆಂಬ ರಾಜನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ನಾನು ಆತನ ಹಿರಿಯ ಮಗನು. ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ರಾಮನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಇದೋ ! ನನ್ನ ತಮ್ಮನು. ಇವನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವನು ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಅಗಲದೆ ನಿಯಮದಿಂದ ಅನುವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವನು. ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೈಕೇ

ಯಯ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಯ ಮೇಲೆ ತಂದೆಯು ನನಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮಿಸಿರುವನು. ಸಿತ್ಯ ವಾಕ್ಯ ಪರಿಪಾಲನವೆಂಬ ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಈ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದೆನು ಇದೋ ! ಇವಳೇ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು. ಇವಳು ವಿದೇಹರಾಜನ ಮಗಳು. ಇವಳಿಗೆ ಸೀತೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ನಾನು ತಪೋರೂಪವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವೆನು. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಕುತೂಹಲವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ನೀನೆಲ್ಲಿಯವಳು ? ನಿನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಾರು ? ಇಷ್ಟು ! ಅಂದವಾದ ಅವಯವಗಳುಳ್ಳ ನೀನು ರಾಕ್ಷಸಿಯೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದೇಕೆ ! ನಿಜವಾಗಿಹೇಳು" ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕಾ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಮಪರವಶೆಯಾಗಿ "ಎಲೈ ರಾಮನೇ ! ನಾನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ನಾನು ತೂರ್ವಣಬೆಂಪು ರಾಕ್ಷಸಿಯು. ನಾನು ಇಷ್ಟು ಬಂದ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಬಲ್ಲೆನು. ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಭಯಪಡುವರು. ನಾನು ! ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಈ ಕಾಡೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವೆನು. ವಿಶ್ರವಸ್ಸಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಮಹಾವೀರನೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ರಾವಣನೆಂಬವನನ್ನು ನೀನೂ ಕೇಳಿರಬಹುದು. ಆತನು ನನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನು. ಯಾವಾಗಲೂ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಕುಂಭಕರ್ಣನೆಂಬವನೂ ನನಗೆ ಸಹೋದರನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನೆಂಬವನೂ ನನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನು. ಆತನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರಾಕ್ಷಸವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸರಾಕ್ರಮಗಳೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿದ ಖರವೂಷಣರೆಂಬ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರಿರುವರು, ಅವರೂ ನನಗೆ ಸಹೋದರರು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ

1. ಇಲ್ಲಿ ರೂಪ ಇಬೆಯು ಕಾಮರೂಪಿಣಿಯಾದುದರಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಂದರಾಕಾಶನನ್ನು ತಾಳಿ ಬಂದಿರುವಳು. ಅವಳ ವಾಸ್ತವ ರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕವಿಯು ಮೊದಲು ಅವಳನ್ನು ಹಾಗೆ ವಿಚಾರವೇಷದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ.

ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಾಗಿ ನೀನು ಅಂಜಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅವರಿಲ್ಲರನ್ನೂ, ಮಿಗಿಲಾಗಿ ನನ್ನ ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆನು. ಅದುದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅವರು ಯಾರೂ ತಡೆಯತೀರ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ನಾನಾಗಿಯೇ ಅವರಿಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಅವೂರ್ಮ ವರ್ಮನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವರಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ಆದರೆ ನೀನು ಈ ಸೀತೆಯೆಂಬ ಪತ್ನಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ಇವಳಿಂದ ನೀನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ನನ್ನ ಪ್ರಭಾವವಾದರೋ ಅದ್ಭುತವಾದುದು! ನನ್ನ ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಬಲವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲೆನು. ಇಷ್ಟಬಂದ ಹಾಗೆ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲೆನು. ಅದುದರಿಂದ ನೀನೇ ನನಗೆ ಚಿರಕಾಲದವರೆಗೆ ಗಂಡನಾಗಿರು. ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲದ ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಇವಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಇವಳು ನೀನಿಗೆ ಅನುರೂಪಳಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಇಷ್ಟು ವಿಕಾರವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಕುರೂಪಿಣಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈಕೆಯು ನೀನಿಗೆ ತಕ್ಕವಳಲ್ಲ. ನಾನೇ ನೀನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹೆಂಡತಿಯು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯೆಂಬ ಭಾವವನ್ನಿಡು. ಒಂದುವೇಳೆ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಇವಳು ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ಕೆಂದು ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಕುರೂಪಿಣಿಯಾಗಿ, ಕರಾಳ ಸ್ಮರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಕಂದಿದ ನಡುವುಳ್ಳವಳಾಗಿರುವ ಈ ಮನುಷ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು, ಈ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನೊಡನೆ ಈಗಲೇ ಭಕ್ಷಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ, ಈ ಪರ್ಮಕ ಶಿಖರಗಳನ್ನೂ, ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಸರೋವರಗಳನ್ನೂ ವಿನೋದದಿಂದ ಸುತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತ, ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ವಿಶರಿಸಬಹುದು" ಎಂದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಚತುರನಾದ ರಾಮನು, ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತ, ಒಂದಾನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಏರಿಸೆಂದು ಶೂರ್ಪಣಖಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಾನು ರಾಮನಿಗೆ ದಾಸನಾದುದರಿಂದ ದಾಸಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿರಬಾರದೆಂದೂ, ರಾಮನನ್ನು ವರಿಸುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಶೂರ್ಪಣಖಿಯು ಕೋಪಿಸಿ ಸೀತೆಯ ಮೇಲೆ ದೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ರಾಮನಜ್ಞೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಕೆಯ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದನು.

ಆಗ ಕಾಮಪಾಶಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಶೂರ್ಪಣಖಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು, ನಗುತ್ತ, ಮೃದುವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ "ಅದೋ! ನಾನು ಮೊದಲೇ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿರುವೆನಲ್ಲಾ? ಅದೋ! ಅವಳೇ ನನ್ನ ಸಂತತಿಯು. ನನಗಾದರೋ ಅವಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅವಳನ್ನು ನಾನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲಾರೆನು. ಒಂದುಮೇಲೆ ನೀನು "ಅವಳೊಡನೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಸತ್ತಿಯಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಕೂಡದೇ?" ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ನಿನ್ನಂತಹ ಸಾಧುಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸವತಿಯ ಸಹವಾಸವಿರಬಾರದಲ್ಲವೆ? ನೋಡದಲ್ಲಿ ಸವತಿಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಬಾಳುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವು. ಈಗ ನಿನಗೇನುಮಾಡುವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಕೇಳು. ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿರುವನು. 1 ಅವನು ಸವಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನನು. ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಅಂದವಾಗಿರುವನು. ಛಾಗ್ಯವಂತನಾಗಿಯೂ

1. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಾನಕೃತವಾದರತ್ನ ಲಕ್ಷಣೋ ನೇದು ವೀರ್ಯವಾಗ್ಯ ಅಪೂರ್ವೀ ಛಾಯೆಯಾಚಾರ್ಪೀ ತಯಣಃ ಪ್ರಿಯವರ್ತನಃ| ಅನುರೂಪಕೃತೇ ಭರತರೂಪಸ್ಯಾಸ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತ್|| ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, ರಾಮನು "ಸವಿತಫಾ ಪರಿಹಾಸಕಫಾಸ್ತಪಿ" ಎಂಬಂತೆಯೂ; "ಅನ್ಯತಂ ನೋಕ್ತು ಪೂರ್ವಂ ಮೇ" ಎಂಬಂತೆಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಸುಳ್ಳನ್ನಾಗಲಿ ಹೇಳುವವನಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ ವಿವಾಹಿತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು "ಅಕೃತವಾರ" ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ? ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ಸುಳ್ಳಾದಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಅಕ್ಷೇಪವುಂಟಾಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ "ಅಕೃತವಾರಃ" ಎಂದರೆ ಮದುವೆಯಿಲ್ಲದವನೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಸತ್ತೀ ಸಮೇತನಾಗಿ ಬಂದವನಲ್ಲವೆಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. "ಅಪೂರ್ವೀ" ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಛಾಯಾಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವನಲ್ಲವೆಂದರ್ಥವು. ರಾಮನು ಅಸತ್ಯವನ್ನಾಡುವವನಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ತದನುಗುಣವಾಗಿಯೇ, ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮ

ಇರುವನು. ಆತನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಲ್ಲವು. ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಆತನೂ
 ಅದ್ಭುತವಾದ ವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಇದುವರೆಗೆ ಆತನು ಪತ್ನೀ ಸುಖವನ್ನು
 ಕಂಡವನಲ್ಲ. ಈಗ ಅವನಿಗೂ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳು ಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಒಳ್ಳೆ
 ಯೌವನದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವನು. ಅದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ
 ಆತನೇ ನಿನಗೆ ಪತಿಯಾಗಿರುವುದುಚಿತವು. ಎಲೆ ಸುಂದರಾಂಗಿ! ನಾನೇನು
 ಹೇಳಲಿ! |ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳೂ, 1 ಅಂದವಾದ ನಿನ್ನ ಸಂಭಾಗವೂ,
 ಎಂತವರಿಗೂ ಮೋಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸದಿರಲಾರವು. ಅದುದರಿಂದ

ಇನು ಈಗ ಸ್ವಭಾರ್ಯ ಸುಖವನ್ನು ಕಾಣದಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು. ಕೂರ್ಪ
 ಇತಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ "ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವುದೊಂದು
 ಸ್ತ್ರೀಯ ಸುಖವನ್ನೂ ಕಂಡವನಲ್ಲ" ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ
 "ಭಾರ್ಯಾಯಾಚಾರ್ಥೀ" ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಸ್ವಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಆಶೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು
 ರಾಮನ ಅಂತರಾಶಯವು. "ತೇ ಭ್ರಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ "ತೇ ಅಭರಾ" ಎಂಬ
 ಪದಜ್ಞೇಪವನ್ನು ಮಾಡಿ "ಈತನು ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಗಂಡನಾಗಲಾರನು, ಎಂದು
 ಆತನ ಅಂತರಾಶಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. "ರೂಪಸ್ಯಾಸ್ಯ" ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಈ ನಿನ್ನ
 ಕೃತಿಕರೂಪಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅನುರೂಪನಾದ ಪತಿಯಲ್ಲನೆಂದು ರಾಮನ ಭಾವವು.
 (ಗೋಪಿತವರಾಜೀಯವು.)

ಅಥವಾ (ಅಕೃತದಾರಃ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪರದಾರ ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡದವ
 ನೆಂದೂ (ಅಪೂರ್ವೀಭಾರ್ಯಾಯಾಚಾರ್ಥೀ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪುರ್ವಸುಭಾರ್ಯೆಯಿಂದಲೇ
 ಪರಿತಾಪನಾದವನೆಂದೂ (ಶೀಲನರ್ಥ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಏಕಪತ್ನೀವ್ರತ ಶೀಲನೆಂದೂ,
 ರಾಮನ ಅಂತರಾಶಯವು. (ಅನುರೂಪಕ್ಕೆ ತೇ ಭರಾ ರೂಪಸ್ಯಾಸ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತಿ) ಎಂಬಲ್ಲಿ,
 ಕಾಕ್ಷುರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ "ನಿನ್ನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಎಂದಿಗಾದರೂ ಅನು
 ರೂಪನಾಗುವನೆ? ಎಂದಿಗೂ ಆಗಲಾರನು" ಎಂದು ಭಾವವು. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥೀಯವು.)

ಇಲ್ಲಿ "ಏನಂ ಭವ ವಿಕಾಲಾಕ್ಷಿ ಭರಾರಂ ಭ್ರಾತರಂ ಮಮ | ಅಸಪತ್ನಾ ಪರಾ
 ರೋಹೇ ಮೇರುಮರ್ಕಪ್ರಭಾ ಯಥಾ." ಎಂಬ ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ (ವಿಕಾಲಾಕ್ಷಿ) ಎಂಬು
 ದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವರೆಂದು ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವ ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥವಾದರೂ
 ಏಕವ ರೂಪವಾದ ಮಕ್ಕು ವರ್ತುಲವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವರೆಂದು ಸಂದಾಪರವಾದ ಅರ್ಥವು
 ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ (ಮೇರುಮರ್ಮ ಪ್ರಭಾಯಥಾ) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕ

ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿಯು ಮೇರು ಪರ್ವತವನ್ನು ಹೋಗಿ ಸೇರುವಂತೆ, ನೀನು ನನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಸೇರಿ ಪವತಿಯರ ಕಾಟವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸುಖವಾಗಿರು," ಎಂದಳು. ಮೊದಲೇ ಕಾಮದಿಂದ ಮೈನುರೈತರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯು, ಈ ರಾಮನ ಮೃದುವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ "ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ! ನಿನ್ನ ಈ ರೂಪಾತಿಶಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮಜಾತಿ ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನಾನೇ ತಕ್ಕ ಭಾರ್ಯೆಯು. ನೀನು ನನ್ನೊಡಗೂಡಿ ಸುಖವಾಗಿ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದೊಳಗೆಲ್ಲಾ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರು" ಎಂದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ನಗುತ್ತ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಇದೀಗ ಜೆನ್ನಾಯಿತು! ನಿನ್ನ ರೂಪವೇನು? ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯಾತಿಶಯವೇನು? ಕಮಲದಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ನಿನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮನಸ್ಸು ಹುಟ್ಟಿತು? ನನ್ನ ದುಃಖಿಯು ನಿನಗೆ ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ನಾನು ಅಕ್ಕನಾದ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ದಾಸನು! ಅತನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಭೃತ್ಯನೇ ಹೊರತು ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ದಾಸಭೂತನಾದ ನನಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾದರೆ ನೀನೂ ದಾಸಿಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಅದುದರಿಂದ 1 ಸಮೃದ್ಧ ಭಾಗ್ಯವುಳ್ಳ ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾಮನನ್ನೇ ನೀನು ಕೈಹಿಡಿದು ಕೃತಾರ್ಥಳಾಗಿ

ಪ್ರಭೆಯು ಮೇರುವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹಿಂತಿರುಗುವಂತೆ, ಈತನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆಶಾಭಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಾರೇವೆಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವು. ರಾಮನು ಕೇವಲ ದಯಾಳುವಾದುದರಿಂದ, ಕಾಮವೋಹಿತೆಯಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಆಗಲೇ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ದುಃಖ ಪಡಿಸಲಾರದೆ ಈ ವಿಧವಾದ ಪರಿಹಾಸವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾರಂಭಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಗೋವಿಂದರಾಜೇಯವು).

(ಭರ್ಮಾರಂಭ) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿಸೆಂಬುದು ಹೊರಗಣ ಭಾವವು. "ನಮ್ಮಿಲ್ಲರಿಗೂ ಈತನೇ ಪೋಷಕನೊಂದು ತಿಳಿ" ಎಂಬುದು ರಾಮನ ಅಂತರಾಶಯವು. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥೀಯವು.)

1. ಇಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಿಂಧುರ್ಥ ಮುದಿತಾಮಲವರ್ಷನೀ/ ಆರ್ಯಸ್ಕೃತೀ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ ಭಾರ್ಯಾ ಭವ ಯವೀಯಸೀಃ ಏನಾಽವಿರೂಪಾಪುಸತೀಂಕರಾಳಾಃ ನಿರ್ಜ ತೋದರೀಃ | ಭಾರ್ಯಾಂಸ್ವಲ್ಪಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ತಾಮೇವೈಷ ಭಜಿಷ್ಯತಿ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ಪ್ರಾತೀತಿಕಾರ್ಥವು ಮೇಲೆಯೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇ

ಸಂತೋಷದಿಂದಿರು. ಆತನಿಗೆ ನೀನು ಎರಡನೆಯ ಭಾರ್ಯೆಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ
 ಕಾಗು. ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ವಿವಾಹ ರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಆಚಾರಹೀನ
 ಕಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಳಾಗಿಯೂ, ನಡುವಿಲ್ಲದವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ
 ಮುದಿ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ರಾಮನು ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಿಜವಾದ
 ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಕೈಕೊಳ್ಳುವನು. ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ
 ಬಿಡುವನು. ಎಲೆ ಕೂರ್ಪಣವಿ ! ನೀನು ಉಷ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಖಶೀತಲವಾಗಿಯೂ,
 ತೀತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಖೋಷ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿ
 ನಾಯಕನಿಗೆ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಉತ್ತಮಕಾಂತಿಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ
 ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ ? ಆಹ ! ನಿನ್ನ ಸರೋತ್ತಮವಾದ ಈ ರೂಪವನ್ನು
 ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ, ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನೇ ನಿನ್ನನ್ನು
 ಬಿಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಡುವನು ?” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ

ನೆಂದರೆ (ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ) ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥೋಭಿಧೇಯರೈವಸ್ತು ಪ್ರಯೋಜನ
 ನಿವೃತ್ತಿಷು” ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿವೃತ್ತಿಯೆಂದರ್ಥವು. ಸಮುದ್ಧಾರ್ಥನಾದ ರಾಮನಿಂದ
 ನಿನ್ನಂತವಳಿಗೆ ನಿವೃತ್ತಿಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವೆಂದು ಭಾವವು. ಹಾಗೆಯೇ (ಅಮುದಿತಾಮಲ
 ವರ್ಣನೇ) ಎಂಬ ಪದಚ್ಛೇದವನ್ನು ಮಾಡಿ “ನೀನು ಮುಖಭಾಗಿಯಾಗುವೆಯೆಂದೂ,
 ಕೇವಲ ಮರ್ಪಣವುಳ್ಳವಳೆಂದೂ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಯುವೀಯಸೀ)
 ಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಹೀನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಳೆಂದರ್ಥವು, ಮತ್ತು (ವಿರೂಪಾಮಸತೀಂ ಕರಾಳಾಂ
 ನಿರ್ಣತೋದರೀಂ | ವೃದ್ಧಾಂಚ ತ್ವಾಂ ಪಿತೃಷು ಏನಾಂ ಭಾರ್ಯಮೇವ ನಿಷ ಭಜಿಷ್ಯತಿ)
 ಎಂಬುದಾಗಿ, ಬೇರೆವಿಧದಿಂದ ಆಸ್ತಯವನ್ನು ಮಾಡಿ, ವಿರೂಪತ್ವಾದಿ ಮರ್ಗುಣಗಳುಳ್ಳ
 ನಿನ್ನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ, ಈ ರಾಮನು ಸ್ವಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸುವನು.)
 ಎಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯವು.)

ಸೀತಾಪೂವಾಗಿ (ವಿರೂಪಾಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷರೂಪವುಳ್ಳವಳೆಂದೂ
 (ಅಸತೀಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಬೇರೆ ಪತಿವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀಯರಿಲ್ಲದವಳೆಂದೂ
 (ಕರಾಳಾಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ (ಕರಾಳೋ ದಂತಾರೇ ಕುಂಗೇದಾರುಣೇಪಿಪ) ಎಂಬ ನಿಘೆಂಟು
 ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಉಷ್ಣತಾಕಾರವುಳ್ಳವಳೆಂದೂ (ನಿರ್ಣತೋದರೀಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ
 ಸಜ್ಜನಡುವುಳ್ಳವಳೆಂದೂ (ವೃದ್ಧಾಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನತೀಲಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಳೆಂದೂ
 ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥೀಯವು.)

ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯು, ಪರಿಹಾಸದಿಂದಾಡಿದ ಆ ಮಾತಿನ ಏಜವಾದ ಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾರ್ಥವೆಂದೇ ತಿಳಿದು, ಪುನಃ ರಾಮನಿದ್ದ ಪರ್ಣಶಾಲೆಗೆ ಬಂದಳು. 1 ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ "ರಾಮಾ! ಇದೇನು? ನಾನು ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ನೀನು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೇ? ವಿಚಾರರೂಪವುಳ್ಳ ಭಯಂಕರಾಕಾರಿಯಾದ ಈ ಮಂದಿಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನು ಆದರಿಸದೆ ಇರುವೆಯಾ? ಇವಳ ಬಲದಿಂದಲ್ಲವೇ ನೀನು ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವೆ! ಇರಲಿ! ಇನ್ನೇ! ಈಗ ನೀನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಇವಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭಕ್ತಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಆಗಲೂ ನಾನು ಈ ಸವತಿಯ ಕಾಟವಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನೊಡಗೂಡಿ ಸುಖವಾಗಿ ವಿಹರಿಸಬಹುದಲ್ಲವೇ?" ಎಂದಳು. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯು, ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ಜಿಂಕೆಯ ಕಣ್ಣಿನಂತೆ ಭಯಚಂಚಲವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ರೋಹಿಣಿಗಿರಿದಾಗಿ ಬಿಳುಪ್ಪಿರುವ ಉಲ್ಲಾಸಾತಮಂತೆ ಬಹು ವೇಗದಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದಳು. ಹೀಗೆ ಯಮಪಾಶವಂತೆ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಮೇಲೆ ಬಿಳುಪ್ಪಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾಮನು ಬಹಳ ಕುಪಿತನಾಗಿ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ನಿಂತು, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆದು "ಎಷ್ಟು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ! ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ದುರ್ಜನರಲ್ಲಿ ಹೇಗೂ ಪರಿಹಾಸವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಬಾರದು. ಸೀತೆಯು ಈ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಕ್ರೂರವನ್ನು ನೋಡಿ ತತ್ತಳಿ ಸುತ್ತಿರುವಳು. ಆದರೂ ಈಗ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಳು. ಆದು ಹಾಗಿರಲಿ! ಮೊದಲೇ ವಿಚಾರರೂಪವುಳ್ಳ ಈ ದುಷ್ಟರಾಕ್ಷಸಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಚಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸು. ಇವಳಾದರೋ ಬಹಳ ಕೊಬ್ಬಿ ಹೋಗಿರುವಳು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕುಪಿತನಾಗಿ, ರಾಮನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಕತ್ತಿಯನ್ನೇ ಕೈಗೆತ್ತಿ

1. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೊರಗಿದ್ದನೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಕೊಂಡು, ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕುಯ್ಯು ಬಿಟ್ಟನು. ಅವರಿಂದ
 ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯು,
 ವಿಕಟಸ್ವರದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತ್ತ, ತಾನು ಬಂದುವಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡು
 ಕಾಡಿನ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿಹೋದಳು. ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಚಾರರೂಪ
 ವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ
 ಎಡೆಬಿಡದೆ ರಕ್ತವು ಸೋರುತ್ತಿರಲು ಮಳೆಗಾಲದ ಮೋಳುದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ
 ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯು
 ತ್ತಿರಲು ಅವಳು ಎರಡು ತೋಳುಗಳನ್ನೂ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಘೋರ
 ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ನಡುಕಾಡಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸ
 ಸಮೂಹದಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಭಯಂಕವಾಚಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಜನಸ್ಥಾನ
 ವೆಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಸಹೋದರನಾದ ಖರನೆಂಬುವನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು,
 ಅಕಾಶದಿಂದ ಸಿಡಿಲು ಬಿದ್ದಂತೆ ಅವನ ಮುಂದೆ ದೊಪ್ಪನೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಳು.
 ಆಗಲೂ ಭಯದಿಂದ ಮೃಗುಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ತಿಳಿಳುತ್ತ, ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ರಕ್ತಧಾರೆ
 ಯಿಂದ ತೊಯ್ದ ಮೈಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ ತನ್ನ ಸಹೋದರನಾದ ಖರನೆಂಬ
 ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ, ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ರಾಮನು ಕಾಡಿಗೆಬಂದಿರುವ ವಿಷಯ
 ವನ್ನೂ, ತನಗೆ ಅವರಿಂದಂಟಾದ ಆ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ವಿಸ್ತರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದಳು.

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಶೂರ್ಪಣಖಿಯು ಖರನಿಗೆ ಲಾವಣಾದಿಗಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು. ಖರನು ರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಕಗಳನ್ನು ಆಳುಹಿಸಿದುದು. ಅವರು ಶೂರ್ಪಣಖಿಯೊಡಗೂಡಿ ರಾಮನಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದುದು.

ಹೀಗೆ ವಿರೂಪೆಯಾಗಿ, ರಕ್ತತಿಗ್ನೆಯಾಗಿ, ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಖರನು, ಆಗಲೇ ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತನಾಗಿ “ಎಲೆ ಶಂಗಿ! ಎಳೆಳು! ನಿನ್ನ ಸಂಗತಿಯೇನು ಹೇಳು! ಗಾಬರಿ ಬೀಳಬೇಡ! ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಳ್ಳುವಳಾಗು! ನಿನಗೆ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರರೂಪ

ವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವರಾರು? ಹೇಳು! ಅಬ್ಬಾ! ಕೋರಿಹಲ್ಲಿನ ಮಹಾ ಕ್ರೂರವಿಷವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಕಾಲ ಸರ್ಪವು. ಯಾರಿಗೊಂದು ಕೇಡನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನು ಹರಿದು ಬಂದು ಮುಂದೆ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ಕುಚೇಷ್ಟೆಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬೆರಳಿನಿಂದ ಚುಚ್ಚುವಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೆಣಕಿದವನಾವನು? ಅಜ್ಞಾನವತರಿಂದ ಹೀಗೆ ಮೃತ್ಯುಪಾಶವನ್ನು ಕೊರಲಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವವನಾವನು? ಅತಿಕ್ರೂರವಾದ ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದವನಂತೆ ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೆಣಕಿ ಮೃತ್ಯುವಿಗೀಡಾಗುವವನಾವನು? ಅ! ನಿನ್ನ ಬಲವೇನು? ನಿನ್ನ ವಿರ್ಮವೇನು? ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯೇನು? ಹೀಗೆ ಮಹಾದ್ಯುತ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಕಾಮಚಾರಿಣಿಯಾಗಿ, ಕಾಮರೂಪಿಣಿಯಾಗಿ, ಮೃತ್ಯು ಸಮಾಪಳಾಗಿರುವ ನಿನಗೂ ಈ ಅವಶ್ಯೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವನಾವನು? ಎಲೈತಂಗಿ! ದೇವತೆಗಳಾಗರಲಿ! ಗಂಧರ್ವರಾಗರಲಿ! ಭೂತಗಳಾಗರಲಿ! ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಪುಷ್ಪಿಗಳಾಗರಲಿ! ಯಾರಾದರೇನು ಹೇಳು! ಹೀಗೆ ನಿನಗೆ ವಿರೂಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಷ್ಟು ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನಾವನು? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಾಪಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು, ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನೆಂದು ಪ್ಯಾತಿಗೊಂಡ ಆ ವೇವೇಂದ್ರನೊಬ್ಬನು ಹೊರತು, ನನ್ನನ್ನು ಕೆಣಕಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವವರು ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲವು. ಹಂಸವು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಲಸಿಟ್ಟಿ ಪಾಲನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೇಕಿಸಿ ಹೀರಿಬಿಡುವಂತೆ, ಇದೋ! ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆತನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹೀರಿ ಬಿಡುವೆನು. ಈ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳು ಮರ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಾಟಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿಡದೆ ಯಾವನ ರಕ್ತವನ್ನು ಈ ಭೂಮಿಯು ಕುಡಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ಹತನಾದ ಯಾವನ ದೇಹವಿಂದ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಕ್ಕಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಿನ್ನಬೇಕಾಗಿರುವುದು? ಹೇಳು! ಎಲೈ ತಂಗಿ! ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಡುವವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ಪಿತೃಗಳಾಗಲಿ, ರಾಕ್ಷಸರಾಗಲಿ, ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಾಗಲಾರರು! ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ನೀಚನು ತನ್ನ ವಿರ್ಮದ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ನಿನಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದನೋ ಅವನನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು ವಿಸ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಕೋಪಾತಿತಯದಿಂದ ಅರ್ಭಟಿಸಿ

ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಖರನನ್ನು ನೋಡಿ, ಶೂರ್ಪಣಖಿಯು ಕಡ್ಡೇರೂಬಿಟ್ಟು
ಗೋಳಿದುತ್ತ, ಅಣ್ಣಾ ! ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ | ಒಂದೇವಿಧವಾದ ವವಯವ

1. ಇಲ್ಲಿ 'ತರುಣೌ ರೂಪಸಂಪನ್ನೌ ಸುಕುಮಾರೌ ದುಹಾಬಲೌ | ಪುಂಡ
ರೇಕವಿಶಾಲಾಕ್ಷೌ ಚೇರಕೃಷ್ಣಾಜಿನಾಂಬರೌ |' ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ
ಗಳೇನೆಂದರೆ:- ಖರನು ಶೂರ್ಪಣಖಿಯನ್ನು ಕುರಿತು "ನಿನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿರೂಪ
ಮಾಡಿದನರಾರು?" ಎಂದು ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದಲೂ, ಕೋಪದಿಂದಲೂ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡು
ತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಶೂರ್ಪಣಖಿಯು "ಪ್ರಾಕ್ರಮಿತರಥಸ್ಯಾಸ್ತಾಂಭಾಕರೌ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣೌ,
ದಶರಥನ ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂಬ ಅಜ್ಜತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರಿರುವರು" ಎಂದು
ವಾಗಿ, ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇರಿಯಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ
ಅವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ "ತರುಣೌರೂಪಸಂಪನ್ನೌ" ಎಂಬದಾಗಿ ರಾಮ
ಲಕ್ಷ್ಮಣಾದಿಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದುದೇಕೆ?" ಎಂದರೆ, ತನಗೆ
ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹಾಗೆ ವಿರೂಪತ್ವವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ಅವಳು ದ್ವೇಷವನ್ನು
ಮರೆತು ಮೋಹಪರವಶಳಾಗಿ, ತನ್ನ ಒಡನುಟ್ಟಿದವರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಲಕ್ಷ್ಮೆ
ಯಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನೇ ಬಾಯಿಂದಾಡುತ್ತಿರುವಳೆಂದು ಭಾವವು.
ಇದರಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡವರಿಗೆ ಅತನು ಅನುಕೂಲನಾಗಿದ್ದರೂ
ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಗುಣಾನುವರ್ಣನವೇ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಸೂಚಿ
ತವು. ಇದರಂತೆಯೇ ಸುಂದರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು "ಯಾಽನಿ ರಾಮಸ್ಯ ಚಿಹ್ನಾಽನಿ"
ರಾಮನ ಗುರುತುಗಳಾವುವು? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಅವಕ್ಕೆ ಅಂಜನೇಯನು "ತ್ರಿಷ್ಟಿ
ರಸ್ತಿಪ್ರಲಂಬಶ್ಚ" ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ, ಅವನ ಅಸಾಧಾರಣಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾ
ಗಿದ್ದರೂ, ಮೊದಲು ಹಾಗೆ ಹೇಳದೆ, ಆ ರಾಮನ ಸೌಂದರ್ಯಾತಿಶಯವನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸ
ಲಾರಂಭಿಸಿರುವನು. ಅಥವಾ ನಿವ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರವಾದದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೋಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ,
ಜನರು ತಮ್ಮ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವರೆಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ
ಕುಪಿತೆಯಾದ ಶೂರ್ಪಣಖಿಯು, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಬಿದ್ದಿಯನ್ನು ಮರೆತು,
ದುಃಖಪ್ರಮತ್ತೆಯಾಗಿ, ತನ್ನ ಹೃದಯವೊಳಗಿನ ಭಾವವನ್ನೇ ಬಾಯಿಂದ ಅಡು
ತ್ತಿರುವಳೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. (ತರುಣೌ) ಎಂದರೆ ಎಳೆಯವನವುಳ್ಳವರೆಂ
ದರ್ಥವು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ತ್ವರುಷರ ವಯಸ್ಸೇ ಮೊದಲನೆಯ ಅಕರ್ಷಕವಾದುವ
ರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅವರ ವಯಸ್ಸನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಆದರೆ ಶೂರ್ಪ

ನವುಳ್ಳವರು! ಅಂದವಾದ ರೂಪಸಂಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವರು! ಕೋಮಲವಾದ

ಇವಿಗೆ ಮೊದಲು ಮೋಹವುಂಟಾದುದು ರಾಮನಲ್ಲಿ ಇವಳಿಗೆ ವಿರೂಪವನ್ನು ಒಯಿದವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು. ಅದಾದಿಂದ ಆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಈ ರಾಕ್ಷಸಿಯ ಅನುರಾಗಕ್ಕೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವಳದ್ದೇಷಕ್ಕೂ ಬಾಕಿ ನಡೆಗಿರುವನು. ಇವಳು ಅನುರಾಗದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಬೇಕಾಗಿಬಿಟ್ಟರೂ, ದ್ವೇಷದಿಂದ ನಿಂದಿಸಬೇಕಾಗಿಬಿಟ್ಟರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನನ್ನೇ ನಿರ್ದೋಷಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿ "ತರುಣಿ" ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಿವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದುದೇಕೆ? ಎಂದರೆ, "ಅನ್ಯೋನ್ಯಸಮ್ಪರ್ಕೋಪೇಶಿ" ಎಂಬಂತೆ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಈ ಕೆಯಲಾಗದ್ದೇಷಗಳಿಂದಕ್ಕೂ ಸಮಭಾಗಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರೆಂದೂ ನೂಟಿಸುವುದೇಕೆ? ಇಲ್ಲಿ ದ್ವಿವಚನ ಪ್ರಯೋಗವು. ಮೊದಲು ಶೂರ್ಪಣಖಿಯು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಮೋಹಿಸಿ ಬಂದಾಗ, ಅತನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ವರ್ತಿಸಿ ಅತನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು, ಹಾಗೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಅವಳು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ರಾಮನನ್ನು ವರ್ತಿಸಿ ಅತನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ "ಉಭಯಕೂಲಸಮುತ್ತಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಲಭ್ಯಂಗಳಾಗತಖಿಸ್ತು ಗತಿರೇತಾಂ" ಎಂಬಂತೆ, ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಜಂಜಲ ಚಿತ್ತಳಾಗಿ, ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದು ಸರಿಯಾದ, ಶೂರ್ಪಣಖಿಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನವಾದ ಮೋಹವುಂಟಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದೆಯೇ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕೂತು "ವಿರೂಪಯಿತುಸುರ್ಪಸಿ" ಎಂದು ನಿಯಮಿಸುವುದರಿಂದ, ಅಕೆಯ ಮೈರೂಪಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕ ಕರ್ತೃವಾಗಿಯೆವುದೆಂದೆಲ್ಲೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವತಃ ಕರ್ತೃವಾಗಿಯೆವುದೆಂದೆಲ್ಲೂ, "ಶಾಭಾ ಮುಭಾಭಾ ಮಿಮೂಮವಸ್ಥಾಂ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾ" ಎಂದು ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಅವಳ ಈ ಮಂವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣಭೂತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅವಳ ದ್ವೇಷಕ್ಕೂ ಸಮಭಾಗಗಳೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದಾದಿಂದ ಶೂರ್ಪಣಖಿಯು ಮೊದಲು ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ತನಗಿರುವ ಮೋಹಕಾರಣವನ್ನು ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ವಿವರಿಸುವಳು ಹೇಗೆಂದರೆ:—

(ತರುಣಿ) ನವಯೌವನವುಳ್ಳ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ತನಗೆ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಮೋಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿರುವರೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ, ಅದರ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಪುನರ್ನೂ ಪುನಃ ಸಕ್ಷಕಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವೆಂದೂದರಿಂದ, ಆ ಇಬ್ಬರ ಯೌವನವೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿ ಮಂವಸ್ಥೆನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿರಬಹುದು, ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಾರತಮ್ಯ ವಿಲ್ಲವೆಂದಾಗಿತ್ತೆರೂ, ಅವರ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂವರೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಯಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲಾದರೂ ಅವಳ ಅನುರಾಗವು ಆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರಾದೆ? ಎಂದರೆ (ರೂಪಸಂಪತ್ತಿ) ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ರೂಪಸಂಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವರು.

ಮೈಯೂಳ್ಳವರೂ! ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯರು! ಬಿಳಿ ನೈದಿಲೆಯನ್ನು

ಮುನ್ನೆಳಾದಿಗಳು ಕೂಡ ಯಾಚಿಸಿ ಪಡೆಯುವವನ್ನು ನಿರತಿಶಯರೂಪವನ್ನು ದ್ವಿಯೂಳ್ಳವರಿಂದ ಲಭ್ಯವು. ಮುನ್ನೆಳವು "ಅಂಗವಾಂಞಗತ್ವಂಭವತಿ" ಎಂಬಂತೆ ತಂದೆಯಾದ ರಾಮನ ದೇಹದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ವನವಾಸದಿಂದ, ರಾಮನ ಅಂಗಪ್ರತ್ಯಂಗ ಸೌಪ್ತಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಶ ಮೂಲವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅಂತಹ ರೂಪಸಂಪತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನೆಂದಂಭವವು. ಮತ್ತು (ರೂಪಸಂಪನ್ನಾ) "ಲುಪ್ತನ್ನಂವತ್ಯಂ ಪ್ಪುಣಂ ನಿಗುಣಂ ತತ್ಪತಿ" ಎಂಬವ್ಯಾಯದಿಂದ ಯಾವ ಹಸ್ತವಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ಅವಕ್ಕುಲೇಶಾವ ಗುಣಗಳು ಲಭವು. ಹೀಗೆದ್ದರೂ "ರೂಪದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಸಂಪನ್ನಃ ಪ್ರಸೂತಃ" ಎಂಬಂತೆ ಹುಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ರೂಪದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಾದಿ ಗುಣವನ್ನು ದ್ವಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಅವುಬ್ಬರೇ ಎಂಬಂ ಭಾವವು. ಮತ್ತು "ರಾಮೋತಿ ರಾಮೋತಿ ಸಮೈವಬುದ್ಧ್ಯಾ ವಿಚಿಂಕೃವಾಚಾಚ ಬ್ರುವತಿಶೇಷೋನ" ಎಂಬಂತೆ ಸ್ವೀಚ್ಛಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಪೂತ್ರಕ್ಕೆ ಮೋಹಾಶ್ಚಂಕರಾಗಿ, ತವೇಕಂಠ್ಯಾದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಕ್ಕ ಸದ್ರೂಪವನ್ನು ದ್ವಿಯೂಳ್ಳವರಿಂದಲಭ್ಯವು. ಹೀಗೆ ರೂಪಯೋನವವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೂ ಕಠಿಣವಾದ ಮೈಯೂಳ್ಳವರಾಗಿ, ಅಲಿಂಗನಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಹಂಕಾರವೆತ್ತಿ ಕೂಡುವುದಲ್ಲವೆ? ಎಂದರೆ, ಆಮೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ (ಸುಕುಂಭಾಶ್ಚ) ಬಹಳ ಕೋಪವುಂಟಾದ ಮೈಯೂಳ್ಳವರು, ಅಷ್ಟು ಸುಕುಂಭಾಲವಾದ ಮೈಯೂಳ್ಳವರಿಗೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಮಮೋಹಿಣಿಯೆರಾಗಿ ಬಂದ ಏನ್ನಂತಹ ಒರಟಿನ ಮೈಯೂಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದಾ? ಎಂದರೆ (ವಂಜಾಬಲಾಃ) ದುರಿತವಿರಿದ ಬಲವುಳ್ಳವರು. ರಾಮನು (ನೀಶಮೂಪಾರ್ಥಂ ವಿಜಹಾರ ಬಹೂನ್ಯಸೂಗ್). ಎಂಬಂತೆ ತಪ್ಪಿತ್ತವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನನುಭವಿಸಿದವನೂ ಅವರ ಬಲವು ಕಾಂಡವೆಂಬಂ ಭಾವವು ಇದರಿಂದ ವಾಕ್ಯವಚಾರಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಒರಟಿನ ಮೈಯೂಳ್ಳ ತನ್ನಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕೂಡ ನವಾಂಕಿಯಿಂದ ಇಯಿಸಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವರಿಂದಂ ಭಾವವು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಮಾಪಾಯಶೋಭೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಮೋಹಿತರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವಯವಶೋಭೆಗಳಲ್ಲಿ ನೈಕಲ್ಯವೇನೂ ಸವೂಪುಂಭವವೇ? ಎಂದರೆ, ಆಮೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ (ಪ್ರಬದಲೇಕ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷುಃ) ದಿವೇಕವಾಲಿಕಂತೆ ತೆಳುವಾದ ಕಚ್ಚುಳ್ಳವರು. ತಮೋಗುಣೋದೇಶದಿಂದ ಏವಾಕ್ಯಶ್ಚಾಯಿತ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ, ರಜೋಗುಣೋವೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿಸಂಲಕ್ಷಗಳೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಸತ್ಯಗುಣದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ವರಂದಲಭ್ಯವು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಇತರಾವಯವಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣುಗಳ ಅಂದವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ವೇಳುವುದೇಕೆ? ಎಂದರೆ, ಇತರಾವಯವಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವು ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗಲೇ ಬೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು. ನೇತ್ರಸೌಂದರ್ಯವಾದರೋ ದೂರದಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು

ತೋರುವ ಆಗಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವರು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರು ರಾಜಕುಮಾರ

ಪರಿಂದ, ಅವೇ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವೊದಲು ದಿದ್ವಂದೆಂದು ಭಾವವು. ಮತ್ತು (ಪ್ರಂದರೀಕ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ್ಮೌ) ಎಂಬುದರಿಂದ "ಅತ್ಮಾನಂ ಮಾನುಷಂ ಮನ್ಯೇ" ಎಂಬಂತೆ ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಶರತ್ಕವನ್ನೇ ಮರೆತುಹೋಗಿದ್ದರೂ "ಯಥಾ ಕಶ್ಯಾಸಂ ಪ್ರಂದರೀಕಮೇವಮುಕ್ತಿಯೇ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಈ ಕಣ್ಣುಗಳೇ ಈತನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಶರತ್ಕವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ ಪಡಿಸುವುದೆಂದು ಭಾವವು (ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ್ಮೌ) ಬದ್ಧಮುಕ್ತನಿತ್ಯಾಕ್ಷ್ಮಕಗಳೆಂದು ತ್ರಿವಿಧ ಕೋಟಿಗಳಾದ ಉಭಯವಿಭೂತಿಗಳನ್ನೂ ಒಂದಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ವಿಶಾಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವರೆಂದು ಭಾವವು. (ಮಹಾಬಲೌ ಪ್ರಂದರೀಕವಿಶಾಲಾಕ್ಷ್ಮಾ) ಇವರು ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿಗಹಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅವರು ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ಬರುವ ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ, ಅವರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕವರು. (ಸುಕುಮಾರೌ ಪ್ರಂದರೀಕ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ್ಮಾ) "ಸು+ಕು+ಮಾರೌ" ಎಂದರೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಭೂಮಿಯ ಮೃಗಧರಂದರವು. ದೇವಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮನ್ನಫನೊಬ್ಬನೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು. ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಮನ್ನಫರುಂವಂತೆಯೇ ತೋರುವುದು. ಹೀಗೆ ಇವರು ಮನ್ನಫರಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಬಾಣಗಳ್ಳಿ? ಎಂದರೆ (ಪ್ರಂದರೀಕ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ್ಮೌ) ಪುಷ್ಪಬಾಣಗಳೇ ಇವರ ಕಣ್ಣುಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದು. ತಾವರೆಗಳೇ ಮನ್ನಫನ ಬಾಣಗಳಲ್ಲವೆ? ಅವುಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ನೇತ್ರರೂಪದಿಂದಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ಇದಲ್ಲವೆ ಅವರ ಅವಯವತೋಭೆಯು, ವಾಕ್ರವೇ ನನ್ನಂತಹ ಕಾಮುಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದೆಣಿಸಲಾಗದು ಅನು ತಮ್ಮ ವೇಷದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ (ಚೀರಕೃಷ್ಣಾ ಜಿನಾಂಬಲೌ) ಅಭರಣಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲ ದಿದ್ದರೂ "ಇಯಮಧಿಕಮನೋಜ್ಞಾ ಪಲ್ವಲೇಸಾಪಿ ಕ್ಷ್ಮೀ" ಎಂಬಂತೆ, ಚೀರಕೃಷ್ಣಾಜಿನಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಸಂವಯೋವು ಕೂಡದೆ, ಮತ್ಸಪ್ಪು ಕೋಭಾತಿತಯವನ್ನೇ ತೋರುವುದೆಂದು ಭಾವವು.

ಅಥವಾ, ಖರನು ಶೂರ್ಪಣಖಿಯನ್ನು ನೋಡಿ "ನಿನಗೆ ಈಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾವನು?" ಎಂದು ಭಯದಿಂದ ಕೇಳಲು, ಆತನ ಭಯವನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಅವನಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ, (ಶರುಣೌ) "ಉನಶೋಡತವರ್ಷ" "ನವಯುದ್ಧಯೋಗ್ಯತಾಮಸ್ಯ ಪಶ್ಯಾಮಿ" ಎಂಬಂತೆ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದವರೆಂದರ್ಥವು.

ರರಿರುವರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಾರು ಮಡಿಯನ್ನುಟ್ಟು ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನು ಹೊಡೆ

ಅಥವಾ "ಯೌವನೇ ವಿಪಯೈಶ್ಚಿತ್ತಾಂ" ಎಂಬಂತೆ, ಅವರು ವಿಪಯಶ್ರವಣವಾದ ವಯಸ್ಕೃಪರೇ ಹೋರತು ಯುಜ್ವಯೋಗ್ಯವಾದ ವಯಸ್ಕೃಪರಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಾವವು. (ರೂಪಸಂಪನ್ನಾ) "ಕನ್ಯಾ ಕಾಮಯತೇ ರೂಪಂ" ಎಂಬಂತೆಯೂ, "ರೂಪೇಣ ವನಿತಾಜನಂ." ಎಂಬಂತೆಯೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕವು ರೂಪಾತಿಶಯವನ್ನೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ, ತಿರುಗುತ್ತಿರುವರೇ ಹೋರತು, ಪುರುಷರನ್ನು ಜಯಿಸುವ ವೀರ್ಯವಿಳ್ಳವರಲ್ಲವು. ಮತ್ತು (ರೂಪಸಂಪನ್ನಾ) ಇವರಲ್ಲಿ ಹೋರಗಿನ ರೂಪ ಸಂಪತ್ತಿಯು ಮಾತ್ರ ತುಂದಿರುವುದೇ ಹೋರತು ಒಳಗೆ ಯಾವ ಸಾರವೂ ಇಲ್ಲವು. (ಸುಕು ಮಾರೌ) ಅತಿಕೋರೂಲವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದಲೇ ಸ್ತಲ್ಪವಾದರೂ ತಮವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರರು. ಈ ನಿನ್ನ ಕೋಪಕಂಠಕ್ತಗಳಾದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಅಶಕ್ತರಾಗಿರುವ ಆ ರಾಜಕುಮಾರರು, ನಿನ್ನ ಅತ್ಯುಗ್ರವಾದ ಆಯುಧಪರಂ ಪರೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸೈರಿಸಬಲ್ಲರು? ಒಂದುವೇಳೆ ಆಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಮರ್ಬಲರಂತೆ ತೋರಿದರೂ, ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರಬಾರದೆ? ಎಂದರೆ, ಅಪೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ (ಮಹಾ + ಅಬಲೌ) ಕೇವಲ ಮರ್ಬಲರು, ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದಲೇ! ಅವರ ದೌರ್ಬಲ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದೆಂದರ್ಥವು. (ಪುಂಡರೀಕ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷೌ) ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಈ ನನ್ನ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕುಯ್ದುದಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ. "ತಮಗೆ ಇನ್ನೇನು ವಿಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸುವುದೋ!" ಎಂದು ಭಯಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ಪೇಲವವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾ, ಎದೆಮುಚ್ಚಿದಂತೆ ಅಗಲವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಈಗಲೂ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ತಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ ತಾವರೆಯನ್ನು ಅದರ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದ ಮೇಲೆ, ಅದು ಕ್ಷಣಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಕಂದಿಹೋಗುವಂತೆ, ಅವರು ಸ್ಥಾನಭ್ರಂಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಈ ಐನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ, ಕೇವಲ ಮರ್ಬಲರಾಗಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದೂ ಭಾವವು. "ಒಂದುವೇಳೆ ಅವರು ಅಶಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯಾತಿಶಯದಿಂದ ಸ್ವಿಸ್ಥವನ್ನು ಂಪಾದಿಸಿ ಯುಜ್ವಮಾಡಲಾರರೆ?" ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ (ಚೇರಕೃಷ್ಣಾಜಿನಾಂಬರೌ) ಉದುವುಡಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಬಟ್ಟಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನೂ ನಾರುಮಡಿಯನ್ನೂ ಉಟ್ಟು ತಿರುಗುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಇನ್ನು ಸೇನೆಯಲ್ಲಿಯೆದು? ಮತ್ತು (ಚೇರಕೃಷ್ಣಾಜಿನಾಂಬರೌ) ಅವರು ಉಟ್ಟಿರುವ ಬಟ್ಟಿಯಾಗಲಿ, ಹೊದೆದಿರುವ ಬಟ್ಟಿಯಾಗಲಿ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದುದಲ್ಲ. ಅವು

ದಿರುವರು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಣ್ಣು ಗೆಡ್ಡೆಗಳನ್ನೇ ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವರು. ಇಂದ್ರಿ

ಯೌಷಧಿಯಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದುವು. ಸ್ವಾಪರಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಕೆಲವನ್ನೂ, ಜಂಗಮಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಕೆಲವನ್ನೂ ಯಾಚಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತಿರುಗುತ್ತಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ಬಲರಾಗಿರುವ ಆ ಬಾಲಕರಿಗೆ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅಂಜಬೇಡವೆಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.

ಅಥವಾ, ಕೂರ್ವಣಿಯು ಖರನನ್ನು ರೇಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಬಲಾತಿತಯವನ್ನೇ ಈ ಕೋಶದಿಂದ ಹೇಳುವರೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. (ಕರುಣಾ) ಅವರು ಕೇವಲ ಬಾಲ್ಯವಯಸ್ಸನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ, ಕೇವಲ ವೃದ್ಧರೂ ಅಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸತಕ್ಕ ನವಯವ್ಯವೃತ್ತಿಗಳರು. ಮತ್ತು (ಯೌವನೇವಜಗೀಷ್ಣುತಾಂ) ಎಂಬಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶೇಷಾಸಕ್ತಿಯುಂಟು. (ಕರುಣಾ) ಇಂತಹ ವಯಸ್ಕುಳ್ಳವನೊಬ್ಬನೇ ಇನ್ನೂ ಇಯೆ ಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗಿರುವನು. ಅಂತವರಿಬ್ಬರೂ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು, ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಬಂದಿರುವಾಗ ಹೇಳಬೇಕಾದುವೇನು? (ರೂಪಸಂಪನ್ನಾ) ಅವರ ಎದೆ, ಕೋಳು ಮುಂತಾದುದುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಯಾವ ತಪ್ಪುಗಳಾದರೂ ಭಯಪಟ್ಟು ಪಲಾಯನಮಾಡುವದನ್ನು ವಿವರಿಸಬಹುದೆಂದೇ ಮೈಕಟ್ಟಿಳ್ಳವರು. ಅಥವಾ ವಿವರ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರು. ಮತ್ತು (ರೂಪಸಂಪನ್ನಾ) ರೂಪವೆಂದರೆ "ರೂಪಕೇ ಆನೇನಾ" ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಿಯಿಂದ, ಅಸಾಧಾರಣ ನಿರತಿಶಯರೂಪವಿಶೇಷವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದರಿಂದ ಇವರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇವರ ಯೌವನವ್ರ ಮೂತ್ರವೇ ಸಾಧನವಲ್ಲ ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ರಾಮನು "ಗತ್ಯಾ ಸೌಮಿತ್ರಿ ಸಹಿತೋ ನಾವಿಚಕ್ಕೆ ನಿವರ್ತತೇ" ಎಂಬಂತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಹೊರಟು ಜಯವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಹಿಂತಿರುಗುವ ವನಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವೊದಲಿಂಪಲೂ ಸುಬಾಳು ವೊದಲಾದವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ತಪು ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಗ್ಗು ಹೊಂದಿರುವವರೆಂದು ಭಾವವು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಇವರು ತಪುನಿರಸನಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ಎಂದರೆ (ಸುಕುಮಾರಾ) ಸು + ಕು + ಮಾರಾ -- ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಈತ್ತಿತ ಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವರು ಮತ್ತು (ಮಹಾಬಲಾ) "ಸವೇದಗಂಧರ್ವ ಮನುಷ್ಯ ಸನ್ನಗಂ ಜಗತ್ತೈಲಂಸರಿವರ್ತಯಾಮ್ಯಹಂ" ಎಂಬಂತೆಯೂ "ಮಹೀಂಪಹತಿಕೋಪೇನ" ಎಂಬಂತೆಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಬಾಹುಬಲವುಳ್ಳವರು. ಇಲ್ಲಿನ ಮಹತ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಉಪಾಯಬಲವನ್ನೋಬಲಗಳೆರಡೂ ತುಂಬಿರುವುದೆಂದೂ ಭಾವವು. ಮತ್ತು (ಮಹಾಬಲಾ) ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರೂ ಶ್ರಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ

ಯವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ತಪಸ್ಸಿಗಲಾಗಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವರು, ಅವ

ಬಲಾಽಬಲಗಳೆಂಬ ವಿವೇಕಗಳಿವರು (ಪ್ರಾಂಶೋಕವಿಶಾಲಾಕ್ಷಾಃ) ಅತಿ ಸಂಕಟವಾದ
ವನಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವರ ನೇತ್ರಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೂಡಿಸಿರುವವೆ, ದೀರ್ಘ
ಕಮಲದಂತೆ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾದೇ
ಉಂಟಾಗದೇವು ಭಾವವು, ಮತ್ತು (ಪ್ರಾಂಶೋಕವಿಶಾಲಾಕ್ಷಾಃ) ಯುದ್ಧಾದಿ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ತತ್ಕೃಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವ ರಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರ ನೇತ್ರಗಳು
ಸಂಕೋಚವಿಶಾಲಾದಿ ವಿಚಾರಗಳಿಂದೂ ಇಲ್ಲವೆ, ಅರಳಿದ ತಾವರೆಯಂತೆ ಪ್ರಸನ್ನಗಳಾ
ಗಿರುವುದೆಂದೂ ಭಾವವು, ಅವರ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೂಡಾಡಿಗಳು ಸಿದ್ಧವಾ
ಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಪ್ರವಾದವತರಾಗಿರುವಾಗ ತಪಸ್ಸುಗಳು ಬಲವು ಮೇಲೆ ವಿವರ
ಅವರೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲವು? ಎಂದು (ಚೀರಕೃಷ್ಣಾಜಿನಾಂಬಲೌ) ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹನೂಚಕ
ವಾಗಿ ತಾವು ಉಟ್ಟಿರುವ ನಾಯಬಟ್ಟೆಯನ್ನೇ ಎಳೆದು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಚರ್ಮಕವಚಗಳ
ಸಾನದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತಿರುವರಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತು (ಚೀರಕೃಷ್ಣಾಜಿನಾಂಬಲೌ)
ಕಾದಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತ ಸಂಚರಿಸುವರಾದುದರಿಂದ, ತದನುಯೋಜನೆಯೇ
ಚೀರಕೃಷ್ಣಾಜಿನಗಳನ್ನುಟ್ಟಿರುವರೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲವು. "ಸತ್ಯೇನ ಲೋಕಾಃ
ಜಯಂತಿ ದೀನಾಃ ವಾನೇನ ರಾಘವಾಃ | ಗುರೋಽತುಶ್ಚೋಷಯಾ ದೀರೋ ಧನುಷಾ
ಯುಧಿ ಶಾತವಾಃ" ಎಂಬಂತೆ, ರಾಮನು ಸುಂದರರನ್ನು ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಲೂ
ದೀರರನ್ನು ವೀರ್ಯದಿಂದಲೂ, ದೀರರನ್ನು ಕೃಪಾರಸದಿಂದಲೂ, ವಶೀಕರಿಸುವ
ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಆ ರಾಜಕುಮಾರರಿಬ್ಬರೂ ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಅವರವರಿಗೆ
ತಕ್ಕ ವೇಷಭೇಷ್ಯಾದಿಗಳಿವರು, ಅದರಿಂದ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಣಕಿ ಮೂಗು
ಕುಯ್ಯಿಕೊಂಡಂತೆ, ನೀನೂ ಅಲ್ಲಿ ಯೋಗಿ ತಪ್ಪುಕುಯ್ಯಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು ನಿನ್ನ
ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾಗದೇವು ಹೇಳಿ ಶೂರ್ವಣಖಿಯು ಅವರನ್ನು ರೇಗಿಸುವುದಾಗಿಯೂ
ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಭಾವವು. (ತಪೋದೀಶಿ).

ಸ ತಂ ವಶ್ಯಾನ್ಯಾಹಂ ಲೋಕೇ ಪರೋಕ್ಷಮಪಿ ವಾ ನರಃ | ಸ್ತುಮಿಕ್ರೋಹಿ ನಿರ
ಸ್ತೋಹಿ ಯೋಸ್ಯದೋಷಸಮಾಹಾರೇಶ್ | " ಎಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಲಿ ತಪ್ಪು
ವಾಗಲಿ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಅತನ ಮೇಲೆ ದೋಷನನ್ನು
ಹೇಳುವವನೆಂಬುದರೂ, ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವವಾಗಿ ನನಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿರ
ವಂತೆ, ಸರ್ವಲೋಕಸ್ಪೃಹಣೆಯವಾದ ಶ್ರೀರಾಮನ ದಿವ್ಯರೂಪಗಳು, ಮಿತ್ರರಿ
ಗಾಗಲಿ, ತಪ್ಪುಗಳಿಗಾಗಲಿ ಸಮವಾಗಿಯೇ ಅನಂದಕರವಾಗಿರುವುದೆಂದ ಶೂರ್ವಣಖಿಯು

ರಿಬ್ಬರೂ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರು. ಅವರಿಗೆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂದು ಹೆಸರು. ಅವರು ದಶರಥರಾಜನ ಮಕ್ಕಳು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಗಂಧರ್ವರಾಜರಂತೆಯೇ ಕಾಣುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ರಾಜಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಅವರು ನಿಜವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರೋ ಅಥವಾ ದೇವತೆಗಳೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಎಳೆಯ ವನದಿಂದ ಕೋಞ್ಞಿಸುವ ರೂಪವತಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳಿರುವಳು. ಅವಳೂ ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತೆಯಾಗಿರುವಳು. ಆ ಹೆಂಗಸಿಗಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ನನಗೆ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರು. ಅವರಿಂದಲೇ ನಾನು ಹೀಗೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವಳಂತೆಯೂ, ಅಸತಿಯಂತೆಯೂ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದೆನು. ಅಣ್ಣಾ ! ಹೀಗೆ ಕಟ್ಟಿನಡತೆಯುಳ್ಳ ಆ ಮೂವರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತರಾದಮೇಲೆ ನೋರೆಗಟ್ಟಿದ ಅವರ ದೇಹದ ರಕ್ತವನ್ನು ಮನಸ್ತುಪ್ಪಿಯಾಗುವಂತೆ ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ಈಗ ನನ್ನ ವೇದಲನೆಯ ಕೋರಿಕೆಯು. ಅಣ್ಣಾ ! ಈ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನೀನೇ ಈಡೇರಿಸಿಕೊಡಬೇಕು" ಎಂದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಖರನು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ, ಯಮಸಮಾನರಾದ ಹವಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪರನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿ "ಎಲೈ ವಿರರೆ! ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಇಬ್ಬರೂ ಮನುಷ್ಯರು ಆಯುಧಧಾರಿಗಳಾಗಿ ನಾರುಮಡಿಯನ್ನುಟ್ಟು, ಕೃಷ್ಣಾಜನವನ್ನು ಹೊದೆದು, ಒಬ್ಬಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವರಂತೆ ! 1 ಆ ಮನುಷ್ಯರಿಬ್ಬರನ್ನೂ, ದುರಾಚಾರಿಯಾದ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನೂ ಕೊಂದೆ"

ಅವರಿಂದ ವಿರೂಪತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅಶನ ರೂಪಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ವರ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವಳು. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥಿಯವು).

1. ಕೇಶಭರ್ಮದಲ್ಲಿ ಛೇಷ್ಣಯುಧಿಸ್ಥಿರಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಛೇಷ್ಣನು "ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಸುತಾ ರಾಜಗ ತ್ರಯೋವೈ ಲೋಕವಿಶ್ವತಾಃ | ಚಂದ್ರಕಾಂಶಮಹಾಮೋಢ ವಿಜಯಾ ಪಾಪ್ತುಣೋತ್ತಮಾಃ | ಖರಶ್ಚಮೂಷಣಶ್ಚೇತಿ ತ್ರಿಕಿರಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಶ್ವಮಾ | ಅರ್ಸ ತೇ

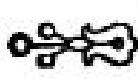
ಇಲ್ಲಿಗೆ ತರಬೇಕು! ನನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ ಈ ಕೂರ್ಪಣಖೆಯು ಅವರ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂದಿರುವಳು. ಇವಳ ಕೋರಿಕೆಯು ನನಗೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುವುದು. ಆ ದು ದ ರಿಂ ದ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿ,

ಪಾಂಡ ಶಿಷ್ಯಾಶ್ಚ ಜತುರ್ಜತಸಹಸ್ರಧಾ | ” ಎಂಬುದಾಗಿ, ಯಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನಿಗೆ ಪಂದ್ರಕಾಂಶ ಮಹಾನೇಥ ವಿಜಯರೇಡು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಮೂವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರು ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾನಿಗಳಾದ ಆ ಮೂವರೂ ಶಿವಶಾಪದಿಂದ ಖರಡೂಷಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೇಂಬ ರಾಕ್ಷಸರಾದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರಮಂದಿ ಶಿಷ್ಯರೂ ರಾಕ್ಷಸರಾದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವನಾದ ಪಂದ್ರಕಾಂಶನೆಂಬುವನೇ ಖರನು. ಅವನಿಗೆ ಶಿವನು “ ತಸ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತರೂಪೇಣ ದೇವೇನ ಹರತಾಮೃತಂ | ವಿಷ್ಣುವಾತರಥಿ ಫೂರ್ತಾ ಮೋಕ್ಷಯಿಷ್ಯತಿ ಸುದ್ರತ | ” ಎಂದು ಪತರಥ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನಿಂದ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಯಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದನು. ಅದುದರಿಂದ ಅತನು ಕೂರ್ಪಣಖೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ರಾಮಪ್ರತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ, ಅತನೇ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ತಾನು ಸಪರಿವಾರನಾಗಿ : ರಾಮನಿಂದ ಮೃತಿಯೊಂದಬೇಕೆಂದಬೇಕ್ಷಿಸಿ, ಹೊರಗೆ ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ಮನಸ್ಸಮಾಧಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಅಂಶರಾಶಿಯವು ಸೌಮ್ಯರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ:—

ಇಲ್ಲಿ “ ತೌಚತ್ಯಾತಾಂಠ ದುರ್ವೃತ್ತಾನುಶಾಪರ್ತಿತುಮರ್ಹಥ | ಇಯಂಚರಂಧಿರಂತೇಷಾಂ ಭಗಿನೀಮಮಪಾಸ್ಯತಿ | ಮನೋರಥೋದ್ರಯಮಿಷ್ಟೋಸ್ಯಾ ಭಗಿನ್ಯಾಮಮ ರಾಕ್ಷಸಾಃ | ತೀಘ್ರಂ ಸಂಪಾದ್ಯತಾಂ ತೌಚಪ್ರಮಥ್ಯ ಸ್ತೇನ ತೇಜಸಾ || ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, (ರಾಕ್ಷಸಾಃ) ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸರೆ! (ಇಯಂಭಗಿನೀ) ಈ ನನ್ನ ತಂಗಿಯು (ತೇಷಾಂ) ಆ ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಮುಂದೆ (ಪ್ರಮಥ್ಯ) ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದು, (ಮಮರಂಧಿರಂಪಾಸ್ಯತಿ) ನನ್ನ ರಕ್ತವನ್ನೇ ಕುಡಿಯುವವಳಾಗಿರುವಳು. ಅದುದರಿಂದ ನೀವುಹೋಗಿ (ಸ್ತತೇಜಸಾ) ಏಮ್ಮ ವೀರ್ಯದಿಂದ (ತೀಘ್ರೇಣ) ತೀಘ್ರವಾಗಿ (ತೌ) ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನೂ, (ದುರ್ವೃತ್ತಾಂ) ದುರ್ಲಭವಾದ ನಡತೆಯುಳ್ಳ (ತಾಂ) ಸೀತೆಯನ್ನೂ (ಹತ್ಯಾ) ತಿಳಿದು, ಇಲ್ಲಿ “ ಹನ ” ಧಾತುವಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. (ಅಶಾಪರ್ತಿತುಮರ್ಹಥ) ಹಿಂತಿರುಗಿಬನ್ನಿರಿ” ಎಂದು ಖರನು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. “ ಕೂರ್ಪಣಖೆಯು ಮನಸ್ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿ ನೀವು ಸುಮ್ಮನೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿರಿ ” ಎಂದು ಛಾವು

ಅ ಮೂವರನ್ನೂ ಕೊಂದು, ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು" ಎಂದಾಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದನು. ಇವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಹದಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಗಳೂ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯೊಡನೆ ಹೊರಟರು. ಅವಳೂ ಇವರಿಗೆ ವಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ಹೊರಟಳು. ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ತೀಕ್ಷ್ಣನಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಾಯುಪ್ರೇರಿತವಾಪ ಮೇಘಪರಂಪರೆಯಂತೆ ಅತಿ ವೇಗದಿಂದ ರಾಮನಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ ಇದಿರುಗೊಂಚು ಬರುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಶೇಷಸ್ತಿಯೊಡ ಅ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು, ಕಾಡಾನೆಗಳು ಉರಿಯುವ ಕಾಮುಗಿಚ್ಚನ್ನು ಕಂಡು ಹೆವರುನಂತೆ ನಡುಗಿದವರಾಗಿ, ಅಗಲೇ ಅತನನ್ನಿರಿಸಲಾರದೆ ಕ್ಷಣಕಾಲದವರೆಗೆ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{

 ರಾಮನು ಆ ಹದಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಧಾನರನ್ನೂ
 ಕೊಂದುದು, ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಭಯಪಟ್ಟು
 ಖರನ ಬಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುತು.

}

ಆಮೇಲೆ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ರಾಮಾತ್ರನುಳ್ಳಿ ಬಂದು, ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಬಂದ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದಳು. ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ರಾಮನನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಮನು, ಶೂರ್ಪಣಖೆಯೊಡನೆ ರಾಕ್ಷಸರು ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು " ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರು! ನಾನು ಈ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯೊಡನೆ ಬಂದಿರುವ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿ ಬರುವೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಅತನು ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಳ್ಳ ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ನಾಣೀರಿಸಿ, ಇದಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನೋಡಿ, "ಎಲೈ! ನಾವು ದತರಥರಾಜನ ಮಕ್ಕಳು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸಹೋದರರು. ನಮಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವಳನ್ನು ಸೀತೆಯೆನ್ನುವರು.

ಏನೋ ಒಂದು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ, ಅಬಲೆಯಾದ ಇವಳನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ದುರ್ಗಮವಾದ ಈ ವಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವೆವು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಫಲಮೂಲಾದಿ ಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ ಜೀತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿ, ತಪೋನಿರತರಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆವು. ಹೀಗಿರುವ ಹೆಮ್ಮನ್ನು ನೀವೇಕೆ ಹಿಂಸಿಸುವಿರಿ? ನಾನಾದರೋ ಈಗ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಅಜ್ಜೆಯಿಂದ ಮುಷಿಕಂಟಕರಾಗಿರುವ ಪಾಪಾತ್ಮ ರಾದ ನಿಮ್ಮಂತವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ಎಲೈ ದುಷ್ಪರಾಕ್ಷಸರೆ? ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿರಿ! ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬಂದು ಮೇಲೆ ಬೀಳಬೇಡಿರಿ! ನಿಮಗೆ ಪ್ರಾಣದಮೇಲೆ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ ಹಿಡಿದೋಗಬಹುದು” ಎಂದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಘಾತಕರಾದ ಆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಹೀಗೆ ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಮರ್ಮಭೇದಕವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವ ರಾಗಿದ್ದರು. ಅಪೂರ್ವಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ರಾಮನೂ ಕೂಡ, ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪ ವಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಪದಿಂದ ಜ್ವರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ರಾಕ್ಷ ಸರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೂಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕುಪಿತರಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ

1 “ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಖರನಿಗೆ ಕೋಪವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ನೀನು ಬದುಕುವುದೆಂದರೇನು? ಈಗಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಹೆಮ್ಮಿಂದ ಹೆಣನಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವೆ! ಇದರ ಮೇಲೆ ನೀನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿರುವೆ! ನಾವು ಬಹಳ ಮಂದಿಯಿರುವೆವು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಕ್ರೋಧಮುತ್ಪಾದ್ಯ ನೋಭರ್ತುಃ ಖರಸ್ಯ ಸುಮಹಾತ್ಮನಃ | ತ್ವಮೇವ ಹಾಸ್ಯಸೇಪ್ರಾಹಾ ನದ್ಯಾ ಸ್ತಾ ಧರ್ತತೋಯುಧಿ | ಕಾಹಿಕೇಶಕ್ತಿರೇಕಸ್ಯ ದವೂನಾಂ ರಣ ಮೂರ್ಧನಿ | ಅಸ್ಮಾಕಮಗ್ರತಸ್ತಾಕುಂ ಕಿಂ ಪುನಯೋಗ್ಯಮನಾಹವೇ | ಏಹಿಬಾಹು ಪ್ರಯುಕ್ತೈನಃ ಪರಿಘೈಶ್ಚೂಲಪಟ್ಟಿಸೈಃ | ಪ್ರಾಣಾಂಸ್ತುಕ್ಷ್ಯಸಿ ವೀರೈಂಚಧನುಶ್ಚಕರ ಪೀಡಿತಂ ||” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೂ ಸೌಮ್ಯರೂಪವಾದ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, (ಸುಮಹಾತ್ಮನಃ) ದೊಡ್ಡ ದೇಹವುಳ್ಳ (ಭರ್ತುಃ ಖರಸ್ಯ) ನನ್ನೊಡೆಯನಾದ ಖರನಿಗೆ (ಕ್ರೋಧಮುತ್ಪಾದ್ಯ) ಕೋಪವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, (ಅಸ್ಮಾಃ) ನಮ್ಮಿಂದ (ಹೇತಃ) ಹೊಡೆ ಯಲ್ಪಟ್ಟರೂ, (ತ್ವಂ) ನೀನು (ಪ್ರಾಣಾನ್ ನೋಹಾಸ್ಯಸ ಏವ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುವವ ನಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ನಿಜವು. ಏಕೆಂದರೆ (ರಣಮೂರ್ಧನಿ) ರಣಾಗ್ರದಲ್ಲಿ (ಬಹೂನಾಮಸ್ಯ ಸ್ತಾಕಂ) ನಾವು ಅನೇಕರಾಗಿದ್ದರೂ, (ವಿಕಸ್ಯ ತೇ ಅಗ್ರತಸ್ತಾಕುಂ ಕಾ ಶಕ್ತಿಃ) ನಿನ್ನಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲಿಯದು? ಆದುದರಿಂದ (ವಾಹುಪ್ರಯುಕ್ತೈಃ)

ನೀನೊಬ್ಬನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲೆಯಾ! ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಕತ್ತಿಯಿಲ್ಲದ
 ನಿನಗೆ ಇನ್ನು ಯುದ್ಧದಾಸೆಯೇಕೆ? ಅಥವಾಹಾಗೆ ನಿನಗೆ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ ಬಂದು
 ನಿಲ್ಲು! ಇದೋ! ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಪರಿಭಾಷೆಯುಧಗಲನ್ನು
 ನೋಡು! ನಮ್ಮ ಬಾಹುಪ್ರಯುಕ್ತಗಳಾದ ಈ ಆಯುಧಗಳು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರ
 ದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ವಿರೋಧವನ್ನಡಗಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ನಿನ್ನ
 ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ನೀಗಿಸುವುವು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ
 ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶೂಲಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು.
 ರಾಮನು ಆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶೂಲಗಳನ್ನೂ ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳುಳ್ಳ ಅಷ್ಟೇ ಬಾಣ
 ಗಳಿಂದ ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಮೇಲೆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ
 ರಾಮನು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ
 ಬೇರೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸು
 ವಂತಿರುವ ಆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಅಕರ್ಣಾಂತ
 ವಾಗಿ ಎಳೆದು, ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತೆ ಆ ರಾಕ್ಷ
 ಸರಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದನು. ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟು
 ಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಬಾಣಗಳು,
 ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರ ಎದೆಯನ್ನೂ ಸೀಳಿಕೊಂಡು, ಅವರ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟು, ರಕ್ತ
 ದಿಗ್ಗಳಾಗಿ, ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಮೊಳಗುತ್ತ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಭೂಮಿಗೂ
 ನಾಟಿಕೊಂಡುವು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಸೀಳಿದ ಎದೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ,
 ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ, ಬುಡವನ್ನು ಕಡಿದ
 ಮರದಂತೆ ವಿಕೃತಾಕಾರದಿಂದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು.
 ಹೀಗೆ ಸತ್ತುಬಿದ್ದ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನೋಡಿ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು,
 ಕೋಪದಿಂದ ಮೈತಿಳಿಯದವಳಾಗಿ, ಹಿಂದುಮುಂದು ತೋರದೆ ಭಯಗ್ರಸ್ತ

ಪರಿಭಾಷೆಯುಧಗಲನ್ನು) ನಮ್ಮ ಬಾಹುಪ್ರಯುಕ್ತಗಳಾದ ಪರಿಭಾಷೆಯುಧಗಳೊಡ
 ನೆಯೇ, (ಅಸ್ಮಾಕಂಪ್ರಾಣಾನ್ ವಿರೋಚತತ್ಕೃಷ್ಣಸಿ) ಇಲ್ಲಿ (ತತ್ಕೃಷ್ಣಸಿ) ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದಕ್ಕೆ
 ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವೀರ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀಗಿಸುವೆ.
 ಅಪುದರಿಂದ (ಏಹಿ) ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ಬಾ ಎಂದು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು.
 ನಿನ್ನಿಂದ ನಾವು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದರೆ, ನಮಗೆ ಖರನಿಂದ ಪಥವಂಟಾಗುವುದರಿಂದ, ನಿನ್ನ
 ಕೈಯಿಂದಲೇ ನಾವು ಹತರಾಗುವುದು ಮೇಲೆಂದು ಭಾವವು.

ಳಾಗಿ, ವಿಶಿಷ್ಟರದಿಂದ ಕೂಡಿಹೊಂದಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಅರಣ್ಯ ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಓಡಿ, ಪುನಃ ಖರಣಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಮುಂದೆನಿಂತಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವಳ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳ ಗಾಯದ ರಕ್ತವು ಒಣಗಿ ಗಡ್ಡೆಕಟ್ಟಿದ್ದುದ ರಿಂದ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಂಟುಗಟ್ಟಿದ ಅನೇದೇಲದಮರದ ಕೊಂಬೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಖರಣ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ದುಃಖದಿಂದ “ಹೋ!” ಎಂದು ಗೋಳಿತುತ್ತಾ, ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸಿ, ಕಂದಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಧಾನರೂ ರಾಮನಿಂದ ಹತ ರಾದುದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಓಡಿಬಂದು, ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಛಡೆದ ಆ ತ್ಯಾಹಿತ ಡಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಖರಣಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸ ಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

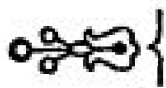
ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಹದಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಧಾನರ
 ದಧಕ್ರಮವನ್ನೂ ಖರಣಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು.

ಹೀಗೆ ಪುನಃ ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವ ತಂಗಿಯಾದ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯನ್ನು ತೋಡಿ, ಖರಣು ಕುಳಿತಳಾಗಿ, ತಮ್ಮ ವಂಶನಾತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಆಕೆಯನ್ನು ಕೂತು, ಸಮಾಧಾನವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ “ಎಲೆ ತಂಗಿ! ಇದೇನು? ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಹತ್ತಬಾಯಿಗಳಾದ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸವೀರ ರನ್ನು ಈಗಲೇ ನಿಯಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ! ಇನ್ನೂ ನೀನು ಅಳುವುದೇಕೆ! ನಾನು ಈಗಕಳುಹಿಸಿದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಪುಲಾಗವುಳ್ಳವರು. ನಡನೆ ಅಜ್ಜಿಯಾಗಲೂ ಕ್ರಿಯೆಸ್ಥಳು ಕೋರತಕ್ಕವರು. ಎಂತಹ ಹತ್ರಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲವರು. ಅವರನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇದಿರಿಸಲಾರರು. ಅವರು ಎಂದಿಗೂ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸ

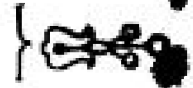
ದಿರಲಾರರು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹೀಗೆ ಅಳುವುದೇಕೆ? ಹಾವಿನಂತೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ನೀನು ಹಾಹಾಕಾರದಿಂದ ಕೂಗಿ ಹೊರಳುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲಾ! ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡತಕ್ಕ ನಾನಿರುವಾಗಲೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವಳಂತೆ ನೀನು ಅಳುವುದೆಂದರೇನು? ಏಕೆಳು! ಹೆದರಬೇಡ! ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಳವಳವನ್ನು ಬಿಡು!” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಖರನು ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಶೂರ್ಪಣವೆಯು ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನೊರೆಸಿಕೊಂಡು ಅಣ್ಣನಾದ ಖರನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅಣ್ಣಾ! ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಾನು ಕಿವಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಆ ರಕ್ತದೊಡನೆಯೇ ಬಂದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನಗುಂಟಾದ ಅವಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಂಡೆನು. ನೀನೂ ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ನನಗಾಗಿ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಹದಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸ ವೀರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದೆ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶೂಲಪಟ್ಟಿಸಾದ್ಯಾಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಮನನ್ನಿರಿಸಿದರು. ಅದರೇನು? ವೀರನಾದ ರಾಮನು ಮರ್ಮಭೇದಕಗಳಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೊಡೆದು ಕೊಂದು ಬಿಟ್ಟನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹತರಾಗಿ ಬಿದ್ದದನ್ನೂ, ರಾಮನ ಅಸಾಧಾರಣ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಭಯವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಈಗ ನನ್ನ ಭಯಕ್ಕೂ ದುಃಖಕ್ಕೂ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು. ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ರಾಮವೇ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ನನಗೆ ಮಹಾಭೀತಿಯುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಪುನಃ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವೆನು. ದುಃಖವೆಂಬ ಮೊಸಳೆಗಳಿಂದಲೂ, ಭಯವೆಂಬ ತರಂಗಪರಂಪರೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ತೋಕವೆಂಬ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಿರುವೆನು. ಹೀಗೆ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲಾರೆಯಾ! ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಬಂದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಹತರಾಗಿ ಬಿದ್ದುಹೋದರಲ್ಲಾ? ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮನೆ! ನಿನಗೆ ನಿಕವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಯೆಯಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ಆ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ನಿಕವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದರೆ, ನೀನೂ ರಾಮನನ್ನಿರಿಸಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೆ, ಈಗರೇ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ರಾಕ್ಷಸಕಂಟಕನಾದ ಅತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕು. ನನಗೆ ಶತ್ರುವಾದ ಅತನನ್ನು ಈಗರೇ ನೀನು ಕೊಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಹೀಗೆ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳಿಲ್ಲದ ನಾನು ನಾಚಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬದು

ಕುಲಲಾರನು, ನಿನ್ನಿ ದಿರಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವೆನು. ಆಡ್ಡಾ! ನೀನು
 ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾಮನಿಧಿರಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ
 ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡುಹೋದರೂ, ಅವನನ್ನಿಧಿರಿಸಲಾರೆಯೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರುವುದು.
 ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರರಾದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನೇ ನೀನು ಕೊಲ್ಲಲಾರದೆ
 ಹೋದೆಯಲ್ಲಾ? ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ತೂರನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು,
 ರೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಜವಾದ ತೂರನೆಂದು ಹೇಳಲಾರರು.
 ನಿನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಇಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳು
 ತ್ತೀರುವೆ! ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸಕುಲಕ್ಕೆ ಅವಮಾನವನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು
 ಹುಟ್ಟಿದಂತಾಯಿತಲ್ಲವೆ? ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ರಾಮನಷ್ಟು ಬಲಪರಾಕ್ರಮ
 ವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೆ ಈಗಲೇ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಆತನನ್ನು ಕೊಂದು
 ಬಾ! ನೋಡುವೆನು! ನನಗೇನೋ ತೋರಲಿಲ್ಲವು! ನಿನಗೆ ಅಷ್ಟು ಶಕ್ತಿ
 ಯಿಲ್ಲಿಯದು? ನಿನ್ನ ವಿರೋಧೇ ಬಹಳ ಅಲ್ಪವಾದುದು! ಅಂಜುಕುಳಿಯಾದ
 ನೀನು, ಅಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾದ ಜನಸ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವುದೇ ಉಚಿತವಲ್ಲ
 ವೆಂದೂ ನನಗೆ ತೋರಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈಗಲೇ ನೀನು ನಿನ್ನ ಬಂಧು
 ಗಳೊಡಗೂಡಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಬೇರೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಓಡಿಹೋಗು! ಹಾಗಲ್ಲದೆ ನೀನು
 ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಆ ರಾಮನು ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿಬಿಡು
 ವನು! ಆತನ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನೀನು ಈಗಲೇ ಹತನಾಗಿ ಹೋಗುವೆ! ಆತನು
 ಯಾರೆಂದು ಬಲ್ಲೆಯಾ! ದಶರಥಮಹಾರಾಜನ ಕುಮಾರನು. ಮಹಾ
 ತೇಜಸ್ವಿಯು! ನನಗೆ ವಿರೂಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ
 ನೋ ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಒಂದುಕ್ಕೆ ಮೇಲಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು”
 ಎಂದಳು. ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಆ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸಿಯು, ಹೀಗೆ ಖರಣ
 ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ಆನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿ, ಉಪಾಯದಿಂದ ಆತನನ್ನು
 ರೇಗಿಸಿ, ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಟ್ಟಿಯನ್ನು
 ಬಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಸಂಕಟದಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ಮೂರ್ಛಿಬಿದ್ದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಖರನು ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು,

ಹೀಗೆ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ರಾಕ್ಷಸರ ಮುಂದೆ ತನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಪಡಿಸಿ ಹೀಗೆಳೆಯುತ್ತಿರಲು, ಖರನು ರೌದ್ರಾವೇಶದಿಂದ ಆ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲೆ ತಂಗಿ! ಈಗ ನಿನಗುಂಟಾದ ಅವಮಾನದಿಂದ ತಡಗಿ ಮಿತಿ ಮೀರಿದ ಕೋಪವುಂಟಾಗಿದೆ. ಪರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿಬರುವ ಸಮುದ್ರದಂತಿರುವ ಅದನ್ನು ನಾನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾರದಿರುವೆನು! ಕೇವಲ ಮಮತ್ಯವಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾಮನು ನನಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ದವಳು! ಅವನ ಆಯುಸ್ಸು ತೀರುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದು. ಅವನು ನನ್ನಿಂದಲೇ ಹತನಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದು. ಎಲೆ ತಂಗಿ! ಕಣ್ಣೀರನ್ನೊರೆಸಿಕೊಂಡು ಮಳೆನೀರಿನ ಕಳವಳವನ್ನು ಬಿಡು! ಆ ರಾಮನನ್ನೂ, ಅವನ ತಮ್ಮತನ್ನೂ ಈಗಲೇ ಯಮವುರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಿ! ಇದೋ! ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಪ್ರಾಣದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ ಅವನ ಬಿಸಿಯಾದ ರಕ್ತವನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಕುಡಿಸುವೆನು ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಖರನಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದ ವೀರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಮೂರ್ಛಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹಿಗ್ಗಿದವಳಾಗಿ, ರಾಕ್ಷಸ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಆ ಖರನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ದೊಡಲು ತನ್ನನ್ನು ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಹೀಗೆಳೆದರೂ, ಈಗ ಪ್ರಕಂಪೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಖರನೂ ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡು ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾದ ದೂಷಣಸೇನುವನನ್ನು ಕರೆದು, “ ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯನೇ! ಈಗ ನಾನು ಪುಷ್ಕಣಾಕ ಆ ಪಾಶುಪನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು! ಆತುಡರಿಂದ! ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನಿಕರನ್ನು ನನಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಬಳಸುವೆ ನಿಯಮಿಸು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ನನ್ನ ಮನೋನುವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ತಡೆಯತಕ್ಕವರಾಗಿರಬೇಕು. ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕು! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಜರಿಯದವರಾಗಿರಬೇಕು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ನೀಲಮೇಘವಂತೆ ಕವ್ಚುಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ನೋಡು

ವಾಗರೇ ಫಲವನ್ನು ಕುಟ್ಟಿಸುವ ಘೋರಾತ್ಮತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕು !
 ಕ್ರೂರಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಂಜರಿಯದವರಾಗಿ, ಪ್ರಾಣಹಿಂಸೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ
 ವಾದರೂ ಮುಕ್ತವನ್ನು ಹಿಂಕೆಗೆಯದೆ, ಅದೇ ತಮಗೊಂದು ದಿನೋದವೆಂದು
 ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ನಡೆಸುವವರಾಗಿರಬೇಕು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಬಹಳ ಬಲವುಳ್ಳವ
 ರಾಗಿಯೂ, ಕ್ರೂರಪಶಾತ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ
 ಕುರಿಗಳಂತೆ ಕೊಬ್ಬದವರಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯದೇಹವನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನುಂಗಬಿಡು
 ವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಬಾಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಕುಪಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಗರ್ವಿಷ್ಣುರಾಗಿರ
 ಬೇಕು. ಇಂತಹ ಪದಿಘಾಙ್ಕುಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಪರ್ಮಪನ್ನಾಹಗಳೊಡ
 ಗೂಡಿ ಈಗರೇ ಹೊಕಳುಹಂತೆ ಏಯಮಿಸು ! ನನ್ನ ರಥವನ್ನೂ ಧಮಸ್ಸು
 ಗಳನ್ನೂ, ನನ್ನ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ತೀಕ್ಷ್ಣ
 ವಾದ ತಕ್ತಾಯುಧಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತರಿಸಿದು. 1 ಪುಲಸ್ತ್ಯ ತಂತದಲ್ಲಿ
 ಕುಟ್ಟಿದ ಕುಪಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಣಾನೇ ಮುಂದಾ
 ಳಾಗಿ ಹೋಗುವೆನು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗರೇ, ದೂಷಣವು
 ಚಿತ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ ಉತ್ತಮಾತ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನ
 ವಾದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರಥವನ್ನು ತಂದು ಏಲ್ಲಿನು “ಇದೋ ! ರಥವು ಸಿದ್ಧವಾ
 ಗಿರುವುದು” ಎಂದು ಖರಭಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಮೇರುಕಿಖರದಂತೆ ಉನ್ನತಾ
 ಕಾರವುಳ್ಳುದಾಗಿ, ಸುವರ್ಣದಿಂದ ಚಿತ್ರವಾಗಿ, ಬಂಗಾರದ ಚಕ್ರಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ
 ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ, ವೈದೂರ್ಯಮಯವಾದ ನೋಗದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ
 ರಥದಲ್ಲಿ ಖರಭನು ಬಂದು ಕುಳಿತನು. ಮಂಗಳಾರ್ಥವಾಗಿ ಆ ರಥದ ಸುತ್ತಲೂ
 ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಮುಕ್ತಗಳೂ, ಪುಷ್ಪಗಳೂ ವೈಕ್ಯಗಳೂ, ಪರ್ಮತ
 ಗಳೂ, ಪಕ್ಷಿ ಸಮೂಹಗಳೂ, ಪಕ್ಷತ್ರಗಳೂ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಅದರ ಮೇಲೆ

1. ಇಲ್ಲಿ “ ಅಗ್ರೇ ನಿರ್ಮಿತಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಪುಲಸ್ತ್ಯನಾಂ ಕುಪಾವೀರ್ಯಾಂ | ಪಧಾರ್ಥಂ
 ದುರ್ವಿಘ್ನೇಶಸ್ಯ ರಾಮಸ್ಯ ರಣಕೋದಿವಃ ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇ
 ನೆಂದರೆ:-(ಈ ಮುನ್ನಾಗ್ರೇ ಶೌಲಸ್ತ್ಯನಾಂ ರಾಕ್ಷಸಾನಾಂ ಪಧಾರ್ಥಂ ನಿರ್ಮಿತಮಿಚ್ಛಾಮಿ)
 ಎಂದು ದೂಷಣವನ್ನು ಹಾಡಿ “ ರಾಮನ ಮುಂದೆ ರಾಕ್ಷಸವಧಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡ
 ಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು ” ಎಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥಿಯವು.)

ಉನ್ನತವಾದ ಧ್ವಜವು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟು, ಸುತ್ತಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಯೋಗ್ಯವಾದ ಖಡ್ಗಗಳು ಶೂಗಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ರಥದ ಸುತ್ತಲೂ ಕಿರುಗೆಜ್ಜೆಗಳೂ ತೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹೀಗೆ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಉತ್ತಮಾತ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಥವನ್ನು, ಖರನು ಏರಿ ಕುಳಿತೊಡನೆಯೇ, ಮಹಾಬಲಾಧ್ಯರಾದ ಕೆಲವುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನಿಕರು ಅದರಸುತ್ತಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತರು. ಹಾಗೆಯೇ ದೂಷಣನ ಸುತ್ತಲೂ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು ಸುತ್ತಿನಂತರು. ಹೀಗೆ ದೊಡ್ಡ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಘನವಾದ ಯುದ್ಧಕವಚವನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ವಿವಿಧಾಯುಧಗಳನ್ನೂ ಧ್ವಜಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಖರನು, ತಾನು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂತೆಯೇ ಆ ಸೇನೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೊರಡುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆಯುಧಧಾರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾಘ್ನನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಜನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟರು. ಹೀಗೆ ಖರನ ಮನೋನುವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ನಡೆಯತಕ್ಕ ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರಮಂದಿ ಘೋರರಾಕ್ಷಸರು ಗುಂಪಾಗಿ, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಲೋಹದ ಗದೆಗಳನ್ನೂ, ಪಟ್ಟಾಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಶೂಲಗಳನ್ನೂ, ಹರಿತವಾದ ಕೊಡಲಿಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಚಕ್ರತೋಮರಛಿಂಡಿವಾಲಗಳನ್ನೂ, ಭಯಂಕರಗಳಾದ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧಗಳನ್ನೂ, ಪರಿಘಗಳನ್ನೂ, ದೊಡ್ಡ ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ, ಗದೆ, ಕತ್ತಿ, ಈಟಿ ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ, ಅಷ್ಟಕೋಣಗಳುಳ್ಳ ಭಯಂಕರವಾದ ವಜ್ರವೆಂಬ ಆಯುಧವಿಶೇಷಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಜನಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಘೋರಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಈ ರಾಕ್ಷಸರು, ಯುಧಾಭಿಮುಖರಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ಸೈನ್ಯದ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಖರನ ರಥವು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲಾರದೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾರಥಿಯು ಖರನ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಸುವರ್ಣಾಲಂಕೃತಗಳಾದ ರಥದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಗದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ವೇಗದಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಖರನ ರಥವು ಓಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ರಥವೇಗಧ್ವನಿಯು ಎಂಟುದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ತುಂಬುವಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಈ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಖರನೂ ಕೂಡ ಯಮನಂತೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತ, ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪದಿಂದಾಘ್ರಟಿಸಿಕೊಂಡು, ತತ್ಪ್ರವರ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಮುಂದೆ

ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಜಂಝಾರವಾತದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಕಲ್ಲುಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಮೇಘವು ತನ್ನ ಮುಂದಿರುವ ಇತರ ಮೇಘಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನೂಕಿಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಮುಂದುವರಿದು, ಇನ್ನೂ ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ರಥವನ್ನು ಬಿಡುವಂತೆ ಸಾರಥಿಗೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

❖ ಮುದ್ದೋದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಹೊರಟಿ ಖರನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರನ್ನು ಕಂಡುದು. ❖

ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವು ಜನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಿತೊಡಲೆ, ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಬೂದುಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಮೇಘಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಆಮಂಗಳ ಸೂಚಕವಾದ ರಕ್ತದ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳ ಆತನ ರಥದ ಕುದುರೆಗಳು, ಸಮಭೂಮಿಯಾದ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೂಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ ಮೃದುವಾಗಿದ್ದರೂ, ಧಾರಾಳವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರದೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಉರುಳಿಕೊಂಡುವು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರಕ್ತವರ್ಣವುಳ್ಳ ಕಪ್ಪಾದ ಪರಿವೇಷವು ಚಿತ್ರಾಕಾರವಾದ ಕೊಳ್ಳಿಯಂತೆ ಕಾಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣದಂಡವುಳ್ಳ ಉನ್ನತವಾದ ಆ ಖರನ ಧ್ವಜದ ಮೇಲೆ, ಭಯಂಕರವಾದ ದೊಡ್ಡ ದೇಹವುಳ್ಳ ಒಂದು ಹದ್ದು ಕುಳಿತಿತ್ತು. ಜನಸ್ಥಾನದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಗಳಾದ ಅನೇಕ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ, ಕ್ರೂರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪರಿಗಳೂ ಸೂರ್ಯನಿರುವ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಾಯಿಂದ ಉರಿಯನ್ನು ಕಕ್ಕುತ್ತ, ಭಯಂಕರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರ್ಯತಗಳಂತೆ ರಕ್ತಧಾರೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ, ಅನೇಕ ಮೇಘಗಳು ಆಕಾಶದಗಲಕ್ಕೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡುವು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ

ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಅಂಧಕಾರವು ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಈ ಮಹಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕುವಿದಿಕ್ಕುಗಳೊಂದೂ ಕಾಣದಂತಾದುವು. ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಬಿಸಿಲು ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗಿ ಆಕಾಲಸಂಧ್ಯೆಯಂತಾಯಿತು. ಭಯಂಕರರೂಪವುಳ್ಳ ಕ್ರೂರವ್ಯುಗಗಳೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಹದ್ದುಗಳೂ, ನರಿಗಳೂ, ಬೀಳಹದ್ದುಗಳೂ, ಖರನ ಕಡೆಗಿರಾಗಿಏತು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಮಂಗಳವನ್ನೂ, ಭಯವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸತಕ್ಕ ಗುಳ್ಳೆನರಿಗಳು, ಈ ಖರನ ಸೈಭ್ಯಕ್ಕಿರಾಗಿ ಏತು, ಬಾಯಿಂದ ಉರಿಯನ್ನು ಕಕ್ಕುತ್ತಾ ಊಳಿಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸೂರ್ಯಬಿಂಬ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಘಾಕಾರವುಳ್ಳ ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ಮುಂಡವೊಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪರ್ಮಕಾಲವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗಲೂ ರಾಹುಗ್ರಹವು ಸೂರ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಗಾಳಿಯು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಮಂದಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಬೀಸಿತು. ಸೂರ್ಯನು ಕಾಂತಿಹೀನನಾದನು. ರಾತ್ರಿಋಣದಮೇಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮಿಂಚುಹುರುಗಲಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಈ ಸೈನ್ಯವು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಕಾಡರಿಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಕಮಲಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಣಗಿ, ಜಲಜಂತುಗಳೂ ಮೌಢದಿಂದ ಒಳಗಡಗಿರಲು, ಆ ಕೊಳಗಳು ಕೇವಲ ಕಾಂತಿಹೀನಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾವಗಡದಲ್ಲಿಯೂ ಹೂಗಳಾಗಲಿ, ಹಣ್ಣುಗಳಾಗಲಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಗಾಳಿಋಣದಿಂದಾಗಲೂ ಮೇಘದಂತೆ ಧೂಮ್ರವರ್ಣವಾದ ನೆಲದ ಧೂಳು ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಶಾಂಕೆಗಳು ಸೌಮ್ಯಸ್ವರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು “ವೀಚಿ, ಸೂಚಿ” ಎಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆಕಾಶದಿಂದ ಭಯಂಕರವಾದ ಉಲ್ಕಾನಿಘೌಠಗಳೆಂಬ ಜ್ಯೋತಿರ್ವಾಯುಗಳು ನೆಲದ ಕಡೆಗೆ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ, ವನಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಸಮಸ್ತ ಧೂಮಿಯೂ ತಡುಗಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಖರನು ರಥದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕರ್ತವ್ಯಾಹದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆತನ ಎಡದ ಕೋಳು ಅದಿರಿತು. ಅವನ ಕಂಠಧ್ವನಿಯು ಕುಗ್ಗಿತು. ಆತನು ಕಣ್ಣಿತ್ತು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದಾಗ, ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರು ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಆತನ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ನೋವು ಕಾಣಿಸಿತು. ಏನಾದರೇನು? ಆ ಖರನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇಡೀಂದನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿ

ಮಾಡದೆ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಹೆದರದೆ, ಆ ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತಾ, ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನೋಡಿ “ ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸರೆ! ಈಗ ಭಯಂಕರವಾದ ಮಹೋತ್ಪಾತಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ವನು ಅಲ್ಪಬಲವುಳ್ಳವರನ್ನು ತ್ಯಜೇಕರಿಸುವಂತೆ, ನನ್ನ ವಿರೋಧ ಬಲವು ಈ ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಲಾರವು. ನಾನು ಮಾತ್ರ ಕೋಪಿಸಿದರೆ, ನನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಈ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಉದುರಿಸಿಬಿಡಬಲ್ಲೆನು! ಮರಣದೇವತೆಗೂ ಮರಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲೆನು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು! ಬಲಗರ್ವಿತನಾದ ಆ ರಾಮನನ್ನೂ, ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ, ನಾನು ನನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಹಿಂತಿರುಗಲಾರೆನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆ ವರ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ತಂಗಿಯ ಕೋರಿಕೆಯು. ನಾನು ಅವಳ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈಡೇರಿಸದೆ ಬಿಡಲಾರೆನು. ಈಗ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ನಾತಕ್ಕೆ ನನ್ನ ತಂಗಿಯೇ ಮೂಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ! ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಹಿಂದೆ ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ, ಅಪಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಮಗೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಬಹುದು. ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾದತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೋಪವುಂಟಾದರೆ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಐರಾವತವನ್ನೇರಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನಾದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲೆನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕೇವಲ ಅಲ್ಪಮನುಷ್ಯರಾದ ಆ ಹುಡುಗರಿಬ್ಬರು ನನಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರ ದವರು? ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಅರ್ಭಟಿಸಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ಖರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸಸೈನಿಕರೂ, ತಾವು ಮೃತ್ಯುಪಾತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಸಂತೋಷದಿಂದುಬ್ಬುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವಗಂಧರ್ವಸಿದ್ಧ ಚಾರಣರೂ, ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಋಷಿಗಳೂ ಈ ಮಹಾಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕೂಡಿ ನಿಂತು, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು “ ಗೋಪ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ, ಲೋಕಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೂ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ಚಕ್ರಪಾಣಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಂದಂತೆ, ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಪುಲಸ್ತ್ಯವಂಶಜರಾದ ಈ

ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದು ಜಯಶೀಲನಾಗಲಿ!" ಎಂದು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಸಲ್ಲಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾಶೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಅಲ್ಪಾಯುಸ್ಸುಳ್ಳ ಈ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವು ಬರುವುದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಯಂಕರವಾದ ಸೇನೆಯಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ಖರನು, ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವೇಗದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ರಥಗಮನವೇಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರೂ ವೇಗದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಖರನ ಸುತ್ತಲೂ ಶೈಲನಗಾಮಿ, ಪೃಥುಗ್ರೀವ, ಯಜ್ಞಶತ್ರು, ಏಹಂಗಮ, ದುರ್ಜಯ, ಖರವೀರಾಕ್ಷ, ಪರುಷ, ಕಾಲಕಾಮೂಕ, ಮೇಘಮಾಲಿ, ಮಹಾಮಾಲಿ, ಸರ್ವಮುಖ, ರುಧಿರಾಕನ ರೆಂಬ ಮಹಾವೀರರಾದ ಹನ್ನೆರಡುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಆಯುಧಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ದೂಷಣನ ಹಿಂದೆ ಮಹಾಕಪಾಲ, ಸ್ಥೂಲಾಕ್ಷ, ಪ್ರಮಾಥಿ, ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸು ಎಂಬ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಆ ಸಾಧಾರಣ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ವೀರರಾಕ್ಷಸರು, ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೊರಟು, ಅಂಗಾರಕಾದಿ ಗ್ರಹಗಳು ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಕಡೆಗೆ ಬಂದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತರಮೂನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನು ಜಯಶೂಚಕವಾದ ಶುಭನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಸೀತೆಯನ್ನು ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಾಪಲಿರಿಸಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾದುದು. ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯವು ರಾಮನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಖರನು ರಾಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ ಇತ್ತಲಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು ರೋಮಾಂಚವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಅತಿ ಕ್ರೂರವಾದ ಆ ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು

ನೋಡಿ ರಾಮನು, ಅಪಮೃತ್ಯುಸೂಚಕಗಳಾದ ಅದು ನಿರ್ಮಿತ್ತಗಳನ್ನು
 ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ತೋರಿಸುತ್ತ, "ವತ್ಸ! ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು! ರಾಕ್ಷಸಕುಲವಿನಾ
 ಶಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಏಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಉತ್ಸಾಹಗಳು, ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳನ್ನೂ
 ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುವಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಕತ್ತೆಯ
 ಬಣ್ಣದಿಂದಿರುವ ಮೇಘಗಳು, ರಕ್ತಧಾರೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ, ಭೋರಧ್ವನಿಯನ್ನು
 ಮಾಡುತ್ತ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು! ಆದರೆ! ಇತ್ತಲಾಗಿ
 ನನ್ನ ಬಾಣಗಳು ಹೋಗೆಯನ್ನು ಗಿಯುತ್ತ ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ತೋರಿ
 ಸುತ್ತಿರುವುವು. ಬಂಗಾರದ ಕಟ್ಟಿಳ್ಳ ಈ ನನ್ನ ಧನುಸ್ಸು, ಯುದ್ಧಾತುರ
 ದಿಂದ ತನಗೆ ತಾನೇ ಹೊರಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು! ಈಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೂಗಿಡು
 ತ್ತಿರುವ ವನವತ್ಸಿಗಳ ಕಠೋರವಾದ ಅಕುಭಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಮುಂದೆ
 ನಮಗೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮಹಾಭಯವೂ, ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೂ
 ಉಂಟಾಗಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹೇಗಿಷ್ಟರೂ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಮಾತ್ರ
 ನಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಇದೋ! ಈ ನನ್ನ
 ಬಲದ ಭುಜವೃಕ್ಷಗಳಾಗ ಅದಿರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಮಗೆ
 ಜಯವೂ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಪರಾಜಯವೂ ಉಂಟಾಗುವದೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ
 ಹಾಗಿದೆ! ಮತ್ತು ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ನಿನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಈಗ ಅಪೂರ್ವವಾದ
 ಒಂದು ಪ್ರಸನ್ನತೆಯು ತೋರುತ್ತಿರುವುದೊಡನೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ
 ಕಾಂತಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗುವುದರಲ್ಲಿ
 ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವಾಗ, ಯಾರ ಮುಖವು ಕಾಂತಿ
 ಹೀನವಾಗುವುದೋ, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯು ನಿಜವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಅದೋ!
 ಅಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಂಹನಾದವೂ ಭೇರೀಧ್ವನಿಯೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು.
 ರಾಕ್ಷಸರು ಬರುವಂತಿದೆ! ವತ್ಸ! ಆದರೇನು? ನಾವು ಮಾತ್ರ ಈಗ ಭಯ
 ಪಡಬಾರದು. ತನಗೆ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಕೋರುವವನು, ಮುಂದೆ ತನಗೆ ಯಾವು
 ದಾದರೂ ವಿಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸಬಹುದೆಂದು ತೋರಿದಾಗ, ಅದು ಪ್ರಾಪ್ತ
 ವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ತಕ್ಕ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕು. ಅಂತ
 ವನೇ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯು! ಅದಾದರಿಂದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧ

ವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಈ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮರಗಳಿಂದ ಮರೆಯಾಗಿ ದುರ್ಗಮವಾದ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಗುಹೆಯನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಕಾಣಲಾಗಿರು | ಈ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನೀನು ಅಡ್ಡಿ ಹೇಳಬೇಡ! ತನ್ನ ಪಾಪಗಳ ಮೇಲೆ ಆಣೆಯಿಟ್ಟಿರುವೆನು! ಸಾವಕಾಶಮಾಡದೆ ಹೋರಡು! ನೀನು ಕೂರನೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜವು! ನಿನಗೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಬಲವೂ ಉಂಟು! ಈ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೀನು ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದೂ ನಿಜವು! ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಾನೇ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ನೀನು ಅಡ್ಡಮಾತಾಡಿ ನನಗಿರುವ ಈ ಅಸೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪಿಸಬೇಡ!" ಎಂದನು. ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಒಂದು ದುರ್ಗಮವಾದ ಗುಹೆಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಹೋರಟು, ಗುಹೆಯನ್ನು ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ "ಛಲ! ಈಗ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಯಿತು!" ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಅಗಲೇ ಯುದ್ಧಕವಚವನ್ನು ಮೈಗೆ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಅಗ್ನಿಸಮಾನವಾದ ಆ ಕವಚದಿಂದಲಂಕರಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮನು, ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೋಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಮೇಲೆ ಆತನು ತನ್ನ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೊಳಗುವಂತೆ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಆ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಟಂಕಾರಮಾಡಿದನು. ಈ ಮಹಾಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಸಿದ್ಧಚಾರಣ ಗಂಧರ್ವಾದಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆರೆದರು. 1 ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮಹಾತ್ಮರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೊಂಡ ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕೂಡಿದರು. ಆ ಋಷಿಗಳು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು "ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸುಖವಾಗಲಿ! ಲೋಕಕ್ಷೇಮ ಚಿಂತಕರಾದವರಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಗಲಿ! ಚಕ್ರಹಸ್ತನಾದ ವಿಷ್ಣುವು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಂದು ಜಯಶೀಲನಾದಂತೆ, ಈ ರಾಮನು ಪುಲಸ್ತ್ಯ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಈ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಂದು ಜಯಶೀಲನಾಗಲಿ!" ಎಂದು ಮಂಗಳಾ

ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಆ ಋಷಿಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯಾತುರರಾಗಿ “ಆಹಾ ! ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರಾದರೋ ಒಬ್ಬರಲ್ಲ ! ಇಬ್ಬರಲ್ಲ !! ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಮಂದಿಯಿರುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ಕ್ರೂರವುಳ್ಳವರು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಏಕಾಏಕಿಯಾಗಿ ಇವರೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲನು ? ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜರ್ಷಿಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ತಿಷ್ಯಸಹಿತರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ, ವಿನೂನಚಾರಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ತತ್ತಳಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತೇಜೋ ವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ ಭಯದಿಂದ ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಮನ ರೂಪವಾದರೋ ಕ್ಷುಪಿತನಾದ ಕಾಲರುದ್ರನ ರೂಪದಂತೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯವು ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧ ಕವಚವನ್ನೂ, ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ, ಧ್ವಜಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ಗಂಭೀರಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿತು. ಆಗ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು ! ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು ! ಧನುಷ್ಮಂಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು ! ವಿರವಾದದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು ! ದುಂದುಭಿಗಳನ್ನು ಬಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು ! ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನಿಕರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಿಡುಕುತ್ತಿರಲು, ಇವರ ಮಹತ್ತಾದ ಕಲಕಲವು, ಆ ಆರಣ್ಯ

1 ಖರಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಾಗ ರಾಮನಿಗೆ ಕಾಲರುದ್ರ ಸ್ವರೂಪವೇ ಶಾಪವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದೇ ವಿಷಯವು ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ “ರುದ್ರತೇ ಪೋವಿಲಸಿತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾರಾಮಕಳೇಬರಂ | ತಂಖಂ ಚಕ್ರಂಚ ಶೂಲಂಚ ಪಿನಾಕಂ ಪೇಟಿಮೇವಚ | ಖಿಟ್ಟಾಂ ಘಂಟಾಂಚ ಡಮಯಿಂ ಬಾಣಪಾಶಾಂಕುಶಂತಥಾ | ಚಾಪಂ ವಜ್ರಂಚ ಖಡ್ಗಂಚ ಪರಶುಂ ಶ್ರಾಸಕಾರಣಂ | ಜಯತ್ರಿಯಂಚ ಗುಂಗಾಂಚ ದದೃಶು ಸ್ನಿಗ್ಧಚಾರಣಾಃ ||” ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧ ಚಾರಣಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರಳಯಕಾಲ ರುದ್ರನ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಂಡುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕ್ರೂರ ಮೃಗಗಳೂ ಕೂಡ ಈ ಧ್ವನಿಗೆ ಹೆದರಿ, ಹಿಂದೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡದೆ ಓಡಿಹೋಗಿ, ನಿಶ್ಚಿತ್ತವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡವು. ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯವಾದರೋ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಅಪಾರವಾಗಿ, ಅತಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತ, ಸಮಸ್ತವಿಧವಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸವೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳದಾಗಿ ವೇಗದಿಂದ ರಾಮನಿರುವ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಣವಂಡಿತನಾದ ರಾಮನೂ ಕೂಡ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಿಗೂ ಕಣ್ಣೆ ಟ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ, ಯುದ್ಧಾತುರದಿಂದ ತನಗಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಖರಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ತನ್ನ ತೀವ್ರ ಧನಸ್ಸನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಿಡಿದು, ಆ ಸಮಸ್ತರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕೋಪವನ್ನೂ ತಂದುಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆತನ ರೂಪವು ನೋಡುವುದಕ್ಕನಾಥ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ದುರ್ನಿರೀಕ್ಷ್ಯನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ವನದೇವತೆಗಳೂ ಹೆದರಿ ಓಡಿಹೋದರು. ಆಗ ರಾಮನ ಆಕಾರವು ದಕ್ಷಯಜ್ಞಾಧ್ವಂಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರೌಡನಾದ ರುದ್ರನ ಆಕೃತಿಯಂತೆ ಮಹಾ ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ರಾಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ ಭಯದಿಂದ ಏರವಳವಾಗಿದ್ದುವು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ, ದೀರಭೂಷಣಗಳನ್ನೂ, ಧ್ವಜಗಳನ್ನೂ, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ಯುದ್ಧ ಕವಚಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವು ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೀಲಮೇಘಪರಂಪರೆಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ನೀಲಮೇಘಗಳಿಗೂ, ಕವಚಕ್ಕೂ ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳಿಗೂ, ಧನುಸ್ಸಿಗೂ ಇಂದ್ರಧನುಸ್ಸಿಗೂ, ಸೇನಾಧ್ವಜಗಳಿಗೂ ಮೇಘಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಉತ್ಪಾತಧ್ವಜಗಳಿಗೂ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ರಾಮ ರಾಕ್ಷಸರ ಶುಮುಲಯವೃತ್ತ

ಖರನು ತನ್ನ ರಾಕ್ಷಸಪರಿವಾರಗಳೊಡಗೂಡಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಕೋಪದಿಂದ ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಅವನು ತನ್ನ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೆತ್ತಿಹಿಡಿದು ಭಯಂಕರವಾದ ಟೆಂಕಾರಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಾರಥಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ರಾಮನಿಗಿರಾಗಿ ರಥವನ್ನು ಬಿಡುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಆದರಂತೆಯೇ ಸೂತನು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ತಟ್ಟಿ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಧನುಷ್ಯಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ರಾವನಿರುವ ಕಡೆಗೆ ರಥವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಇತರ ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಮುಖರೆಲ್ಲರೂ ಮುಂದೆಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ, ದೊಡ್ಡ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತರು. ರಾಕ್ಷಸರ ನಡುವೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಖರನು ತಾರೆಗಳ ನಡುವೆ ಉದಿಸಿಬಂದಿರುವ ಬುಧಗ್ರಹವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ, ಉದ್ದೋದ್ಯಕ್ತನಾಗಿ ನಿಂತು ಒಂದಾವರ್ತಿ ದೊಡ್ಡ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎಣ್ಣೆಯಿಲ್ಲದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರೂಕೂಡ ಕುಪಿತರಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ದುರ್ಜಯನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ರಾಮನ ಮೇಲೆ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾರಿಸಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮುದ್ದರಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆಲವರು ಪಟ್ಟಿಸಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆಲವರು ಶೂಲಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಸಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆಲವರು ಕತ್ತಿ-ಕೊಡಲಿ, ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದಲೂ ರಾಮನನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೇಘದಂತೆ ಕೆಪ್ಪು ಬಣ್ಣವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಕ್ರೂರಧ್ವನಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಮಹಾವೀರ್ಯವಂತರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಥಗಳನ್ನೂ, ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ, ಬಿಟ್ಟದಂತಿರುವ ಆನೆಗಳನ್ನೂ ಏರಿ, ರಾಮನಿಗಿರಾಗಿ ಓಡಿಬಂದು. ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆ ರಾಕ್ಷಸವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ, ಮೇಘಪರಂಪರೆಗಳು ಪರ್ಯತದ ಮೇಲೆ

ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಯುವಂತೆ ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕರೆದರು. ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು ರಾಮನನ್ನು ಸುತ್ತಿನಂತು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೇನು? ಮಹಾಸಮುದ್ರವು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ವೇಗದಿಂದ ಬರುವ ಅನೇಕ ನದಿಪ್ರವಾಹಗಳನ್ನು ತಡೆದಿರುವಂತೆ, ರಾಮನು ಈ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಅನೇಕ ಘೋರಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ನೋವು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಹತಿಯಿಂದ ರಾಮನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಗಾಯಗಳು ಕಾಣಿಸಲಿ, ವಜ್ರಾಹತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಪರ್ವತದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಸಮಸ್ತಾವಯವಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಮೇಘಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆಯೂ ಇದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಏಕಾಕಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ಸುತ್ತಿವುತ್ತಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ದೇವಗಂಧರ್ವ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಬಹಳ ಕೋಪಗೊಂಡವನಾಗಿ ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಸೆಳೆದು, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ತಡೆಯಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಯವದಂಡಕ್ಕೆ ಸಮವಾಗಿಯೂ, ಗರಿಗಳೆಲ್ಲದಾಗಿಯೂ ಮಜುಗತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸಾವಿರಾರು ಬಾಣಗಳನ್ನು, ಕೇವಲ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿರಲು, ಈ ಬಾಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಯವಪಾಶದಂತೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ನಿವಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನೇಗಿಸಿಬಿಟ್ಟವು. ಈ ಬಾಣಗಳು ರಾಕ್ಷಸರ ದೇಹವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಕೊಂಡು, ಅವರ ರಕ್ತದಿಂದ ನೆನೆದು, ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ರಾಮನ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಬಾಣಗಳು ಹೊರಟುಬಂದು, ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಬಿಟ್ಟವು. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಮನೂ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾ, ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರ ಧನುಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ, ಧ್ವಜಗಳನ್ನೂ, ಕವಚಗಳನ್ನೂ,

ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತವಾದ ಅವರ ತಲೆ, ತೋಳು, ಮುಂತಾದ ಅವಯವಗಳನ್ನೂ, ಅನೆಯ ಸೊಂಡಿಲಂತಿರುವ ಅವರ ತೊಡೆಗಳನ್ನೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸುವರ್ಣಾಭರಣದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ರಥಾಶ್ವಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿದನು. ಆ ರಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾರಥಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಂದನು. ಅಶ್ವಾರೋಹಕರನ್ನು ಅವರ ಕುದುರೆಗಳೊಡನೆ ಉರುಳಿಸಿದನು. ಆ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲಾಳು ಬಲವನ್ನು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಮಪುರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಯೋಮಯವಾದುವುಗಳು ಕೆಲವು ! ಉಕ್ಕಿನ ಅಲಗುಗಳುಳ್ಳವು ಕೆಲವು ! ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಕುಶದಂತೆ ಕೊಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳವು ಕೆಲವು ! ಹೀಗೆ ವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ರಾಮಬಾಣಗಳಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಕ್ಷಸರು, ಭಯಂಕರವಾದ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉರುಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಮರ್ಮಭೇದಕಗಳಾದ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವು ರಾಮನಿಗಿರಿದಿರಾಗಿ ಬಂದು, ದವಾಗ್ನಿಯಿಂದಾವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಒಣಗಿದ ಕಾಡಿನಂತೆ ಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸವೀರರು ಕತ್ತಿ, ಕೊಡಲಿ ನೊಡಲಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಆತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು. ರಾಮನು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅರ್ಧಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಖಂಡಿಸಿ, ಅವರ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಂದ:ಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಕವಚವು ಹರಿದು, ಧನುಸು ಮುರಿದು, ತಲೆಯು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿದ್ದಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಅವರ ಕಬಂಧಗಳು, ಗರುಡನು ಹೋಗುವಾಗ ಆತನ ಗರಿಯ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಮುರಿದು ಬೀಳುವ ಮರಗಳಂತೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಉರುಳಿದವು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಸಾಯಲು, ಆದರಲ್ಲಿ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಗಾಯಪಟ್ಟು, ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಕೆಲವರು, ಖರನ ಬಳಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ, ಆತನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕರು. ಅಗದೂಷಣನು ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅವರನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ ಕರಿತಂದು, ಕುಪಿತನಾದ ಯಮನು ರುದ್ರನನ್ನಿರಿಸುವಂತೆ, ರಾಮನನ್ನಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಹೀಗೆ ದೂಷಣನ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು ಭಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು, ಸಾಲವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ತಾಲವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ

ರಾಮನನ್ನಿ ದಿರಿಸಿದರು. ಕೆಲವರು ಶೂಲಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಮುದ್ದೆಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಗಂಪುಗೂಡಿ ಬಂದ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಕೆಲವರು, ಬಾಣವರ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಶಸ್ತ್ರವರ್ಷಗಳನ್ನೂ ಕರೆದರು. ಕೆಲವರು ಮರಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗಿನ ಯುದ್ಧವು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ, ನೋಡುವವರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವನ್ನು ಹಟ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ರಾವಣಿಗೂ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ನಡೆದ ಆ ತುಮುಲಯುದ್ಧವು ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿ ತೋರಿತು. ರಾಕ್ಷಸರೊಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ಕೋಪಗೊಂಡವರಾಗಿ, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ರಾಮನನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಎಂಟುದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಕ್ಷಸರು ಸುತ್ತಿನಿಂತು ವ್ರಾಸಗಳಿಂದಲೂ, ಬಾಣವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ತನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ಮಹಾಬಲಾಡ್ಯನಾದ ರಾಮನು ಅತಿ ಕುಪಿತನಾಗಿ, ಭಯಂಕರವಾದ ಒಂದು ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾದವನಾದ ಗಾಂಧರ್ವಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನೆ ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಗಾಂಧರ್ವಾಸ್ತ್ರ ಹೂಡಿದೊಡನೆಯೇ ಆ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಣಪರಂಪರೆಗಳು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಹೊರಡಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಸಮಸ್ತದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಬಾಣದಿಂದಲೇ ಮುಚ್ಚಿಹೋದುವು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ, ಆ ಬಾಣಗಳು ಬಂದು ಬೀಳುವು ಹೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು, ರಾಮನು ಬಾಣಸಂಧಾನೆ ಮಾಡುವುದನ್ನಾಗಲಿ, ನಾಣೆಳೆಯುವುದನ್ನಾಗಲಿ, ಅತನ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನಾಗಲಿ ತಿಳಿಯಲಾರದಿದ್ದರು. ಈ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾಂಧಕಾರವು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನೂ ಮರೆಸಿತು. ಆಗ ರಾಮನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕಕ್ಕುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗಾಗ ರಾಮಬಾಣಹತಿಯಿಂದ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ಉರುಳಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವರೂ, ಉರುಳಿಬಿದ್ದವರೂ, ಗಾಯಪಟ್ಟವರೂ, ಆ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ತುಂಬಿಹೋದರು. ಹೀಗೆ ಗಾಯಪಟ್ಟವರೂ, ಸತ್ತುಬಿದ್ದವರೂ, ಕಂಠಗತಪ್ರಾಣರಾಗಿ ನೆರಳುವವರೂ, ಎರಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರೂ,

ಅಂಗಹೀನರಾದವರೂ, ಸೀಕಲ್ಪಟ್ಟವರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಬಿದ್ದಿದ್ದರು. ಆ ರಣಭೂಮಿಲ್ಲಿ ರಾಮಬಾಣಹತಿಯಿಂದ ನಡೆದ ಚಿತ್ರವಧವನ್ನು ಹೀಗೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಸುತ್ತಿದ ಶಿರೋವಸ್ತ್ರಗಳೊಡನೆ ಮೇ, ಉರುಳಿಬಿದ್ದ ತಲೆಗಳು ಕೆಲವು ! ಬರಿತಲೆ ಬುರುಡೆಗಳು ಕೆಲವು ! ಅಂಗದಾದ್ಯಾಭರಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೋಳುಗಳು ಕೆಲವು ! ಬರಿ ತೋಳುಗಳು ಕೆಲವು ! ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮುರಿದ ತೊಡೆಗಳು ! ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮುರಿದುಬಿದ್ದ ಮೊಳಕಾಲುಗಳು ! ಹೀಗೆ ನಾನಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಛಿನ್ನ ಛಿನ್ನವಾದ ಅವಯವಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದುವು, ಇದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳೂ, ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದ ರಥಗಳೂ, ಮುರಿದು ಬಿದ್ದ ಶೂಲಪಟ್ಟಿಸ ಖಡ್ಗಾದ್ಯಾಯುಧಗಳೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಡಿದುಬಿದ್ದ ಭತ್ತ ಚಾಮರ ವೃಷನಾದಿಗಳೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತುಂಡಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕತ್ತಿ, ಕೊಡಲಿ, ಮುಂತಾದುವುಗಳೂ, ಚೂರ್ಣಿತವಾದ ಶಿಲೆಗಳೂ, ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಾನಾಬಗೆಯ ಬಾಣಗಳೂ, ಆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ತುಂಬಿಹೋಗಿ, ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅತಿ ಘೋರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ದೂಷಣಾಧಿಗಳ ವಧವು

ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವು ನಾನಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹತವಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ದೂಷಣನು, ಮಹಾನೇಗಶಾಲಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಜರಿಯದವರಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಇದಿರಿಸಲಸಾಧ್ಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸಮರ್ಥರಾದ ಐದುಸಾವಿರ ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಅವರು ರಾಮನ ಸುತ್ತಲೂ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಶೂಲಗಳನ್ನೂ, ಪಟ್ಟಿಸಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕಲ್ಲು ಮರಗಳನ್ನೂ, ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಮನು ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಯಾವುದನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಮದದಿಂದ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರು:

ಗೂಳಿಯಂತೆ, ಆಗ ರಾಮನು ರಾಕ್ಷಸರ ಶಿಲಾವರ್ಷಾದಿಗಳೊಂದಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯನೂಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಅವರು ಮಿತಿಮೀರಿ ಬರಲು, ಆಗ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಕೋಪೋದ್ರೇಕವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ರಾಮನು ಅತಿಕೋಪದಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತ, ದೂಷಣನೊಡಗೂಡಿ ಬಂದ ಆ ಸೈನ್ಯದ ಸುತ್ತಲೂ ಬಾಣವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕರೆದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ದೂಷಣನು ಅತಿಕುಪಿತನಾಗಿ, ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಸಿಡಿಲಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಮಾತ್ರಷ್ಟು ಕುಪಿತನಾಗಿ, ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆತನ ನಾಲ್ಕು ರಥಾಶ್ವಗಳನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಅರ್ಧಚಂದ್ರಬಾಣದಿಂದ ಸಾರಥಿಯ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದು, ಕೊನೆಗೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಮೂರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ಒಂದು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ದೂಷಣನಿಗೆ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸೂ ಮುರಿದುಹೋಯಿತು! ರಥವೂ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಯಿತು! ಕ.ದ.ರೆ ಗಳೂ ಸತ್ತುಬಿದ್ದವು! ಸಾರಥಿಯೂ ಸಂಹೃತನಾದನು. ಆಗ ದೂಷಣನು ತನಗಿದ್ದ ಸಮಸ್ತಸಾಧನಗಳೂ ಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅತಿಕೋಪಗೊಂಡವನಾಗಿ, ನೋಡುವಾಗಲೇ ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚ ಹುಟ್ಟಿಸುವಷ್ಟು ಮಹಾ ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ಪರ್ವತಾಕಾರವಾಗಿಯೂ, ಬಂಗಾರದ ಕಟ್ಟುಗಳೆಲ್ಲ ದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರಿಘಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡನು. ಆ ಪರಿಘಾಯುಧದ ಕ್ರೂರವನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಲಸಾಧ್ಯವು. ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ದೇವಸೈನ್ಯವನ್ನು ಆರಿದಿಕ್ಕಿ, ಎಷ್ಟೋ ಶತ್ರುಗಳ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದಿರುವುದು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಉಕ್ಕಿನ ಮುಳ್ಳುಗಳು ನಾಟಿಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಅದನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಲನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಂತಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಅತಿಘೋರವಾಗಿ ಮಹಾವಿಪಸರ್ಪದಂತಿರವ ಆ ಪರಿಘವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ದೂಷಣನು ರಾಮನಿಗಿರಾಗಿ ಓಡಿಬಂದನು. ಹೀಗೆ ಮೇಲೆಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತಿರುವ ದೂಷಣನನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಮನು ಆತನು ತನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ

ಬರುವುದರೊಳಗಾಗಿ, ಎರಡು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಆತನ ತೋಳು ಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಎರಡು ತೋಳುಗಳೂ ಅಭರಣಸಹಿತವಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುವು. ಆತನು ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಪರಿಘವೂ ಕೂಡ, ಇಂದ್ರದ್ವಜವು ಮುರಿದುಬೀಳುವಂತೆ ಕೈಯ್ಯಿಂದ ಜಾರಿ ಆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗಲೇ ದೂಷಣನು ಕೊಂಬು ಮುರಿದ ಕಾಡಾನೆಯಂತೆ ತೋಳು ಮುರಿದ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ದೂಷಣನು ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ “ಭಲೆ, ಭಲೆ!” ಎಂದು ರಾಮನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ದೂಷಣನಧುವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾಕಪಾಲನು, ಸ್ಥೂಲಾಕ್ಷನು, ಪ್ರಮಾಧಿ ಎಂಬ ಮೂರುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ಅತಿಕುಪಿತರಾಗಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ, ತಾವು ವ್ಯುತ್ಥವಾಶಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಪಾಲನೆಂಬವನು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಶೂಲವನ್ನೂ, ಸ್ಥೂಲಾಕ್ಷನು ಪಟ್ಟಿಸವನ್ನೂ, ಪ್ರಮಾಧಿಯು ಒಂದು ಕೊಡಲಿಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದು, ರಾಮನನ್ನಿರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಆ ಮೂರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ರಾಮನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಮೂರು ಬಾಣಗಳಿಂದ ತಡೆದು, ಅಭ್ಯಾಗತರಾದ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ ಮನ್ನಿಸುವಂತೆ ಬಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಆ ಮೂವರನ್ನೂ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೆಲವು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಮಹಾಕಪಾಲನ ತಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಬಾಣಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಪ್ರಮಾಧಿಯನ್ನೂ ಹೊಡೆದನು. ಈ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ಪ್ರಮಾಧಿಯು ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಮರವು ಉರುಳಿ ಬೀಳುವಂತೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಆಮೇಲೆ ಸ್ಥೂಲಾಕ್ಷನ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡನ್ನೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದದ್ದಲ್ಲದೆ, ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಪದಿಂದ ತನ್ನನ್ನಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದ ದೂಷಣನ ಕಡೆಯ ಐದುಸಾವಿರ ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಐದುಸಾವಿರ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಯಮಪುರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ದೂಷಣನೂ ಆತನ ಸೈನಿಕರೂ ಹತರಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಖರಸಿಗೆ ಮಹಾಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು.

ಆಗ ಆತನು ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳನ್ನು ಕರೆದ
 “ ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸವೀರರೇ! ಆದೋ! ದೂಷಣನೂ, ಆತನ ಸೈನಿಕರೂ
 ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತರಾದರು. ಇನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಕಾಲವಲ್ಲ.
 ನೀವು ವೀರರಾಕ್ಷಸರಾದರೂ ದೊಡ್ಡಸೇನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ,
 ಅಲ್ಪ ಮನುಷ್ಯನಾದ ಆ ರಾಮನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು.
 ಹೇಗಾದರೂ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ, ನಾನಾವಿಧಗಳಾದ
 ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿರಿ!” ಎಂದು ಹೇಳಿ,
 ತಾನೇ ಮುಂದಾಗಿ ರಾಮನಿರುವ ಕಡೆಗೆ ಬಂದನು. ಈತನೊಡನೆ
 ಶೈಲನಗಾಮಿ, ಪ್ರಥುಗ್ರೀವ, ಯಜ್ಞಶತ್ರು, ವಿಹಂಗಮ, ದುರ್ಜಯ, ಪರುಷ,
 ಕರವೀರಾಕ್ಷ, ಕಾಲಕಾರ್ಮುಕ, ಮೇಘಮಾಲಿ, ಮಹಾಮಾಲಿ, ಸರ್ವಾಸ್ಯ,
 ರುಧಿರಾಶನರೆಂಬ ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ತಮ್ಮತಮ್ಮ
 ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಬಂದು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಶರವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.
 ಆಗ ರಾಮನು ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ, ವಜ್ರದಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತಗಳಾಗಿ
 ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಉಳಿದ ಆ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ
 ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಕಪ್ಪಾದ ಉಕ್ಕಿನ ಅಲಗುಗಳಿಂದಲೂ
 ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಆ ರಾಮಬಾಣಗಳು, ಹೊಗೆಯನ್ನು
 ಕಕ್ಕುವ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ, ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲಿ,
 ಸಿಡಿಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳಂತೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಆಗಲೇ
 ಸತ್ತಬಿದ್ದರು. ಆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಕಾರ್ಣಾಕಾರವಾದ ಕೆಲವು
 ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾ, ಆಯಾ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ,
 ನೂರು ಮಂದಿಯನ್ನು ನೂರು ಬಾಣಗಳಿಂದಲೂ, ಸಾವಿರ ಮಂದಿಯನ್ನು
 ಸಾವಿರ ಬಾಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ರಾಮಬಾಣಗಳಿಂದ
 ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಕ್ಷಸರ ಧನಸ್ಸು, ಕವಚ, ಮುಂತಾದುವುಗಳೆಲ್ಲವೂ
 ಮುರಿದುವಲ್ಲದೆ, ಅವರೂ ರಕ್ತಮಯವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ
 ಉರುಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವೈಯ್ಯಿಂದ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಬಿಚ್ಚಿದ
 ತಲೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸತ್ತಬಿದ್ದಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ರಣಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ
 ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೀಗೆ ರಕ್ಷಮಾಂಸಗಳ ಕೆಸರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ರಾಕ್ಷಸರ ಮೃತದೇಹದಿಂದಲೂ ನಿಜವಾಗಿ ನರಕದಂತೆ ಮಹಾಘೋರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಗಳಾವ ಆ ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾಗಿ, ರಥತುರಗಾದಿ ಸಹಾಯಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪದಾತಿಯಾಗಿದ್ದ ರಾಮನೊಬ್ಬನಿಂದಲೇ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಧ್ವಂಸಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟರು. ಈ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದಾಗ ರಾಕ್ಷಸಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಥನಾದ ಖರನೊಬ್ಬನೂ, ತ್ರಿತಿರಸ್ಸೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನೂ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನೊಬ್ಬನೂ ಈ ಮೂವರೇ ಉಳಿದರು. 1 ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಉಳಿದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಹತರಾದರು. ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಯಾರಿಂದಲೂ ತಡೆಯಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಗ್ರಜನಾದ ಈ ರಾಮನ ವೀರ್ಯಕ್ಕೆದಿರಾಗಲಾರದೆ ಸಂಹೃತರಾದರು. ಹೀಗೆ ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ರಾಮನಿಂದ ಹತವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಖರನು ಅತಿ ಕುಪಿತನಾಗಿ, ಒಂದು ಡೊಡ್ಡ ರಥವನ್ನೇರಿ ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಯಾಗಿ ರಾಮನಿರಿದಿಗೇ ವೇಗದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ತ್ರಿತಿರಸ್ಸಿನ ವಧವು

ಹೀಗೆ ಖರನು ರಾಮನಿರಿದಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ತ್ರಿತಿರಸ್ಸೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಸೇನಾಧಿಪತಿಯು ಖರನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಆತನನ್ನು ತಡೆದು 2 " ಎಲೈ, ವೀರನೇ! ಇದೇನು! ಈ ಸಾಹಸವು ನೀನಿಗೇಕೆ? ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ

1: ಇಲ್ಲಿ ಬಲಾಢ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಹತರಾದರೆಂಬುದರಿಂದ, ಕೇವಲ ಮುರ್ಖರಾದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು ಪಲಾಯಿತರಾಗಿ ಬದುಕಿಕೊಂಡರೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮುಂದಿನ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನೇ ಹತರೀಪರೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿಯೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

2: ಇಲ್ಲಿ "ಮಾಂಸಿಯೋಜಯ ವಿಕ್ರಾಂತಸನ್ನಿವರ್ತಸ್ತಸಾಪಸಾತ್" ಪಶ್ಯ ರಾಮಂ ಮಹಾಬಾಹುಂ ಸಂಯುಗೇವಿಫಿಪಾತಿತಂ|| ಪ್ರತಿಜಾನಾಮಿತೇ ಸತ್ಯಮಾಯುಧಂ ಚಾಹ:

ನನ್ನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬಾರದೆ ? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಮನನ್ನು ನಾನು ಈಗಲೇ ಕೆಳಗೆ ಕೆಡಹುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರು ! ಇದೋ ! ಈ ಆಯುಧವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಅಣೆಯಿಟ್ಟು ಹೇಳುವೆನು. ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದಿರುವ ಈ ರಾಮನನ್ನು ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಕೊಲ್ಲುವೆನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾನಾದರೂ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನು. ಅಥವಾ ಅವನಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿ ! ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ಈ ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಜಯಾಪಜಯಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ

ಮಾಲಭೇ | ಯಥಾರಾಮುಂವಧಿಷ್ಯಾಮಿವಧಾರ್ಥಂ ಸರ್ವರಕ್ಷಸಾಂ || ಅಹಂವಾಸ್ಯರಣೇ ಮೃತ್ಯುರೇಷವಾಸಮರೇಮುಮಿವಿಧಿವೃತ್ಕರಣೋತ್ಸಾಹಾನ್ಮುಹೂರ್ತಂಪ್ರಾಶ್ಚಿ ಕೋಭವ || ಪ್ರಹೃಷ್ಯೋವಾಹತೇರಾಮೋ ಜನಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಯಾಸ್ಯಸಿ | ಮಯಿವಾಘತೇ ರಾಮು ಸಂಯುಗಾಯೋ ಪಯಾಸ್ಯಸಿ ||” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇವರ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:- (ಹೇವಿಕ್ರಾಂತ! ಸಂಯುಗೇ ರಾಮುಂ ವಿಧಿಸಾತಿತಂಚ ಪದ್ಯ) ಎಲೈ ಬರನೇ! ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನೂ, ಅವನಿಂದ ಹತವಾದ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡು. ಅದುದರಿಂದ (ಸಾಹಸಾನ್ನಿವರ್ತಸ್ವ, ಯಾಂಚನಿಯೋಚಯ) ನೀನೂ ಸಾಹಸದಿಂದ ವಿಮುಖನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೂ ಈ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಂತೆ ನಿಯಮಿಸು. (ಸರ್ವರಕ್ಷಸಾಂ ವಧಾರ್ಥಂ ರಾಮುಂ ಅಹಂ ಯಥಾಪ್ರತಿಜಾನಾಮಿ) ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸವಧವನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ ಉಕ್ಕ ರಾಮನನ್ನು ನಾನು ಯಥಾಸ್ಥಿ ತಪ್ಪರೂಪದಿಂದಲೇ ಬಲ್ಲೆ ನು. (ಆಯುಧಂಚಾದಮಾಲಭೇ ಯಥಾರಾಮುಂ ವಧಿಷ್ಯಾಮಿ) ರಾಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೇ ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ನಾನು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹೋಗುವೆನು. ಅದರೇನು ? (ಅಹಂವಾ ಸ್ಯರಣೇಮೃತ್ಯುಃ ?) ಇಲ್ಲಿ “ವಾ” ಎಂಬುದು ಪ್ರತ್ಯಾರ್ಥಕವು. ನಾನು ಆತನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವಾಗುವೆನೆ ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವು. (ಏಷವಾಸಮರೇಮುಮ) ಇಲ್ಲಿ “ವಾ” ಎಂಬುದು ಅವಧಾರಣಾರ್ಥಕವು. ಆತನೇ ನನಗೆ ಮೃತ್ಯುವು. ಅದುದರಿಂದ (ಮುಹೋತ್ಸಾಹಾನ್ನಿವರ್ತಸ್ವ) ನೀನು ಈ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗು ? (ಮೂಹರ್ತಂಪ್ರಾಶ್ಚಿ) ಕೋಭವ) ಕ್ಷಣಕಾಲದವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಯುದ್ಧದ ಜಯಾಪಜಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರು. (ರಾಮೋ ಅಹತೇ ಮಯಿಚ ನಿಹತೇಸತಿ) ರಾಮನು ಸಾಯುವೆ ನಾನು ಹತನಾದ ಮೇಲೆ (ತ್ವಂ ಪ್ರಹೃಷ್ಯಃ ಜನಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಯಾಸ್ಯಸಿ) ನೀನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಅಥವಾ (ತ್ವಂ ಪ್ರಹೃಷ್ಯಃ ಸಂಯುಗಾಯ ಉಪಯಾಸ್ಯಸೀ ನೀನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಮನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾದರೂ ನಿಂತು ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಯಬಹುದು” ಎಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವು.

ಹೊರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿರು! ರಾಮನು ನನ್ನಿಂದ ಹತನಾದರೆ ನೀನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಜನಸ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ನಾನೇ ಆತನಿಂದ ಸಂಹೃತನಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನೀನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಆತನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದಲ್ಲವೆ?" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವ್ಯುತ್ಕೂಲೋಭದಿಂದ ಪರವಶನಾದ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸು ತನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಲು, ಖರನು ಅದಕೊಪ್ಪಿ "ಸರಿ! ನೀನೇ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಆತನು ಆನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೊಡನೆಯೇ, ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸು ಉತ್ತಮವಾದ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಹೊಡಿದ ಒಂದು ರಥವನ್ನೇರಿ, ಮೂರು, ತಿಖರಗಳಿಂದಕೂಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಮೂರು ದೊಡ್ಡ ತಲೆಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ ರಾವನನನ್ನಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಮೇಘವು ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿದನು. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದ ದುಂಬಿಯಂತೆ ಘೋರಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಾ ತನಗಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು, ತಾನೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಆತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನಿಗೂ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸಿಗೂ ನಡೆದ ಆಗಿನ ತಮುಲಯುದ್ಧವು, ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳ ಸಿಂಹಕ್ಕೂ ಆನೆಗೂ ನಡೆಯುವ ಹೋರಾಟದಂತೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಕಾತುಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸು ಮೂರುಬಾಣಗಳನ್ನು ರಾಮನ ಹಣೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆಯಲು, ರಾಮನು ಅತಿಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕುರಿತು ನಗುತ್ತಾ "ಭಲೆ! ರಾಕ್ಷಸನಾದ ನಿನಗೂ ಇಷ್ಟೊಂದು ಬಲವುಂಟೆ? ನೀನು ಶೂರನೆಂಬುದೇ ನಿಜವು. ಆಹಾ! ಕೋಮಲವಾದ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ನನ್ನ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ವೃದುವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದೆಯಲ್ಲವೆ? ಇದೋ! ನನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿನ ನಾಣಿನಿಂದ ಹೊರಟುಬರುವ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ನೋಡು!" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಕೋಪಗೊಂಡು ಸರ್ಪದಂತೆ ಕ್ರೂರವಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕುಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ಆ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸಿನ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಋಜುವಾದ ಗಿಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ನಾಲ್ಕು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆತನ ನಾಲ್ಕು ರಥಾತ್ಮಗಳನ್ನೂ ಕೊಂದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡಹಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ

ಎಂಟು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಾರಥಿಯನ್ನು ರಥದಿಂದ ಕೆಡಹಿದನು. ಒಂದು ಬಾಣದಿಂದ ಆತನ ಧ್ವಜವನ್ನು ಕಡಿದನು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ರಥವು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದರಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿರಲು, ರಾಮನು ಪುನಃ ಕೆಲವು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಆತನ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದನು. ಈ ಬಾಣಗಳ ಪೆಟ್ಟನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ರಾಕ್ಷಸನು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾಗಿ ಮೂರ್ಛಿಬಿದ್ದಂತಾಗಲು, ಆಗ ಅಪ್ರವೇಯವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ರಾಮನು ತೀವ್ರವಾದ ಮೂರುಬಾಣಗಳಿಂದ ಆತನ ತಲೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ತಲೆಗಳು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟೊಡ ನೆಯೇ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸು ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರುತ್ತ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಖರನ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಳಿದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು, ಈ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸಿನ ವಧವನ್ನು ನೋಡಿ, ಹುಲಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕ್ಷುದ್ರ ಮೃಗಗಳಂತೆ ಹೆದರಿ, ನಿಮಿಷಮಾತ್ರವೂ ಆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಭಯದಿಂದ ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿದರು. ಆಗ ಖರನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕೋಪಾವೇಶವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಭಯದಿಂದ ಓಡುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಹಿಂತಿರಗಿಸಿ, ರಾಮನು ಚಂದ್ರನನ್ನಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ತಾನೇ ರಾಮನಿಗಿರಾಗಿ ಬಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೆರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಖರನ ರಥಾದಿಗಳನ್ನು ಮುರಿದುದು

ಹೀಗೆ ದೂಷಣ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಹತರಾಗಲು, ರಾಮನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ಖರನಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ತಡೆಯಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಅಷ್ಟು ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವೂ, ದೂಷಣ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸುಗಳೆಂಬ ಅಂತಹ ರಾಕ್ಷಸನಿರರೂ ಏಕಾಕಿಯಾದ ರಾಮನೊಬ್ಬನಿಂದಲೇ ಹತರಾದುದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಖರನಿಗಿದ್ದ ಕೊಬ್ಬೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿಹೋಯಿತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಆತನು ಹಗೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ದುಬ್ಬಾಧಿಯಿಂದ, ನಮುಚಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನಿರಿಸುವಂತೆ ರಾಮನನ್ನಿರಿಸಿ ನಿಂತನು. ಹೀಗೆ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ರಕ್ತದಿಗ್ಧಗಳಾಗಿಯೂ, ಕೋಪಗೊಂಡ ಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಮಹಾಕ್ರೂರಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಅಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಧನುಸ್ಸನ್ನೆಳೆದು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಹಾಗೆಯೇ ಖರನು, ಆಗಾಗ ಧನುಸ್ಸಿನ ನಾಣನ್ನೊದರಿ ಓಕಾರಮಾಡುತ್ತಾ

ತನ್ನ ವಿಧವಿಧವಾದ ಅಸ್ತಪ್ರಯೋಗ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಧನುವಿದ್ಯಾ ಕಾಲನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಖರನು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಮನು. ತನ್ನ ಮಹಾಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾರಂಭಿಸಿ, ದಿಕ್ಕುವಿದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಿಬಿಟ್ಟನು. ಮೇಘದಿಂದಂತಾದ ಜಲವರ್ಷದಂತೆ. ಈ ಬಾಣಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲವೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ತುಂಬಿಹೋಯಿತು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನೂ. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಖರನೂ, ಎಡೆಬಿಡದೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿರಲು. ಆ ರಣರಂಗದ ಸುತ್ತಲಿನ ಅಂತರಾಳವೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ಬಾಣಮಯವಾದಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ಅವರಿಬ್ಬರ ಬಾಣಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವೇ ಮರಿಸಿಹೋಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಖರನು ಕಾಡಾನೆಯನ್ನು ಕಲೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುವಂತೆ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಲಗುಗಳೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಣಾಕಾರವಾದ ಕೋಲುಬಾಣಗಳಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ಹೀಗೆ ಖರನು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದು ರಾಮನನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಆನನು ಪಾಶಹಸ್ತನಾದ ಯಮನಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮನು ಮಹಾಬಲಾಧ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಸ್ಥಿರವರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ, ಇದುವರೆಗೆ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿರಬಹುದೆಂದು ಖರನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿತು. ಇದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಿಂಹದಂತೆ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಹೀಗೆ ಸಿಂಹದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ, ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು, ಆತನು ಹೀಗೆ ತನಗಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದು, ಕೇವಲ ಕ್ಷುದ್ರವ್ಯುಗವೊಂದು ಸಿಂಹಕ್ಕಿರಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ಎಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಖರನು ಸೂರ್ಯಸಮಾನವಾದ ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಅಗ್ನಿಗಿರಾಗಿಬರುವ ಪತಂಗದ ಹುಳದಂತೆ ರಾಮನಿಗಿರಾಗಿ ಬಂದುನಿಂತು, ಮೊದಲು ತನ್ನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ, ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ರಾಮನ ಕೈಯೆಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಣಸಹಿತವಾದ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಅದರ ಮುಷ್ಟಿಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಮೇಲೆ ಸಿಡಿಲಿಗೆ

ಸಮಾನವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಬೇರೆ ಏಳು ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ರಾಮನ ಕವಚಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಖರನಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣಗಳು ರಾಮನ ಕವಚದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆಯೇ ಆ ಕವಚವು ಹರಿದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಷ್ಟಕ್ಕೂ ಬೆಡದೆ ಖರನು ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಆ ರಾಮನಮೇಲೆ ಒಂದೇಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಈ ಬಾಣದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ತನಗೆ ಜಯವುಂಟಾಯಿತೆಂಬ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ, ಖರನು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ತನ್ನ ಸರ್ವಾವಯವಗಳನ್ನೂ ಖರನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಮಿತಿವಿಾರಿದ ಕೋಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಹೊಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಮೇಲೆ ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕನಾದ ಆ ರಾಮನು ಖರನನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ತೀವ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಹಾಧ್ವನಿಯುಳ್ಳ ಬೇರೊಂದು ಧನುಸ್ಸನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ನಾಣೀರಿಸಿಟ್ಟನು. ಇದೇ ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅಗ್ತ್ಯ ವಹರ್ಷಿಯು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮಹತ್ತಾದ ವೈಷ್ಣವ ಧನುಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಖರನಿಗಿರಾಗಿ ನಿಂತು, ಚಿನ್ನದಹಿಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೊದಲು ಆತನ ಧ್ವಜವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಆ ಧ್ವಜವು, ದೇವತೆಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದಂತೆ ಆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಖರನು ಕೋಪಗೊಂಡು, ನಾಲ್ಕುಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ರಾಮನ ದೇಹದ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೋಡಿ. ಅಂಕುಶದಿಂದ ಆನೆಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾ ಬಳಲಿ. ರಾಮನು ಆ ಖರನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಗಾಯಪಟ್ಟ ವೈಯುಕ್ಯವನಾಗಿ, ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ರಕ್ತವು ಸೋರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಆತನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರದಷ್ಟು ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಮನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ವೈಷ್ಣವ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಪಟ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿದು. ಕ್ರೂರವಾದ ಆರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು

ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ತಲೆಗೆ ಹೊಡೆದನು. ಆತನ ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಎರಡು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರವುಳ ಮೂರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಎದೆಗೆ ಹೊಡೆದನು. ಆಮೇಲೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಆಗಲೇ ಕೊಂದುಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಬೇರೆ ಹದಿಮೂರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಆತನ ರಥದ ನೋಗಕ್ಕೂ, ನಾಲ್ಕು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಆತನ ರಥಾತ್ಮಗಳಿಗೂ, ಆರನೆಯ ಬಾಣವನ್ನು ಸಾರಥಿಯ ತಲೆಗೂ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದು ಕಡಹಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಮೂರು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆ ರಥದ ಮೂಕಿಯನ್ನು ಕಡಿದನು. ಎರಡು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆ ರಥದ ಅಚ್ಚನ್ನು ಮುರಿದನು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಬಾಣದಿಂದ ಖರನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳೆರಡನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಖಂಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಕೊನೆಯ ಬಾಣವನ್ನು ಆ ಖರನ ವೈಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು, ಅದರಿಂದ ಅವನ ದೇಹವು ಜರ್ಝರಿತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಧನುಸ್ಸು, ರಥ, ಕುದುರೆ, ಸಾರಥಿ, ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತ ಸಾಧನಗಳೂ ಭಗ್ನವಾಗಲು, ಖರನು ಕೈಗೆ ಗಡೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ರಥದಿಂದ ಧುಮುಕಿ, ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾರಥನಾದ ರಾಮನು, ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಅದ್ಭುತ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ, ದೇವತೆಗಳೂ, ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಪರಮಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೂಡಿ ರಾಮನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಆತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು 1 ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಖರನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದನು.

ಖರನು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಗಡೆಯನ್ನು ದೀಕ್ಷಿಸಿದನು.

ಆ ಗಡೆಯನ್ನು ರಾಮನು ಖಂಡಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆ ಖರನು ನಿರಥನಾಗಿ ಗಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಮರ್ವೋ

1. ಖರನಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಸಾಧನಗಳೂ ಹೋದಮೇಲೆ, ರಾಮನಿಗೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಜರ್ಝರಿಸುವುದು ಬಿಟ್ಟು, ಆಗಲಾದರೂ ಅವನು ಯುದ್ಧದೋಷಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗಿ

ದ್ವಾಟಕನಾದ ಮೃದುನಾಕೃಗಳಿಂದ " ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ರಥಗಜ ತುರಗಾದಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ನೀನು ಅಧಿಪತಿಯಾಗುವೆ! ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ಜಗುಪ್ಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಈ ಕ್ರೂರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದೇ? ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಘಾತುಕಸ್ವಾಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಪಾಪ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಿಂಜರಿಯದವನಾಗಿಯೂ ಇರುವವನು, ತಾನೇ ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಬದುಕಿರಲಾರನು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ! ಎಷ್ಟೇ ದಯಾಕುಗಳಾದರೂ, ಕೆಟ್ಟ ಹಾವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡುವರೇ? ಹಾಗೆಯೇ ಲೋಕವಿರುದ್ಧವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವ ವುಳ್ಳವನನ್ನು ಸಮಸ್ತಜನವೂ ಕಂಡಕಂಡ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡರು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಲೋಭದಿಂದಾಗಲಿ, ಕಾಮದಿಂದಲಾಗಲಿ, ಪಾಪ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಅದು ಪಾಪಕಾರ್ಯವೆಂದು ತನಗೆ ತಿಳಿದರೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡದಿರುವನೋ, ಅವನು ಹೀನದಶೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ 1೮೮ ಕಲ್ಲನ್ನು ತಿಂದ ಹಾವರಣೆಯಂತೆ ಎಂದಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸದಿರನು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ! ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಧರ್ಮನಿರತರಾಗಿ, ಮಹಾತ್ಮರಾಗಿ, ತಪಸ್ವಿನಲ್ಲಿರುವ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಬಂದ ಫಲವೇನು? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಾಗಿ, ಕ್ರೂರರಾಗಿ, ಜನರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ದುಷ್ಟರೈಯುಳ್ಳವರು, ತಾವು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಲೇಶದಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಾರರು. ಬೇರನ್ನು ಕಿತ್ತ ಮರದಂತೆ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಂದಿ ತೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಅಧೋಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದವರು. ಪಾಪಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು

ಬರುವನೋ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಮನು ಈ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

1. ಹಾವರಣಗಳು ಅಲಿ ಕಲ್ಲನ್ನು ನುಂಗಿದರೆ, ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಸಾಯುವುವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು.

ಆನುಭವಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಗಿಡಗಳು ಆಯಾ ಋತುಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪುಷ್ಪಫಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ, ಕಾಲವು ಬಂದಾಗ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲವು ತೋರದಿರವು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ! ನಿನಗೊಂದು ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ಘೋರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ, ಯಾರು ಯಾರು ಜನಗಳಿಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಕೋರುವರೋ, ಅಂತವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿ! ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥರಾಜನು ನನ್ನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಇದೋ! ಈಗ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ನನ್ನ ಬಾಣ ದಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನೀಗಿಸುವೆನು. ಈ ಬಾಣಗಳು ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡುಹೋಗಿ, ಹಾವುಗಳು ಹತ್ತದಲ್ಲಿ ಸೇರುವಂತೆ ವೇಗದಿಂದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ನಾಟಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನೂ ನೋಡ. ನೀನು ಇದುವರೆಗೆ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಚಾರಿಗಳಾಥ ಯಾವಯಾವ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ತಿಂದಿರುವೆಯೋ, ಅವರನ್ನೇ ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯವೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು! ನೀನು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವಯಾವ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಯೋ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಈಗ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿನೂನಾರೂಢರಾಗಿ ಬಂದು, ನನ್ನ ಬಾಣಳಿಂದ ಸತ್ತುಬಿದ್ದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಿಸುವರು! ಎಲೆ ಕುಲಾಧವನೆ! ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸು! ನಿನಗಿಷ್ಟಬಂದಂತೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಹರಿಸು! ನಾನೂ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸುವೆನು. ಮರದಿಂದ ತಾಳೆಯ ಹಣ್ಣನ್ನು ಕೆಡಹುವಂತೆ ಈಗಲೇ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕೆಡಹುವೆನು" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಖರನಿಗೆ ಸಹಿಸ

1. ಪಾಪಿಗಳೂ ಕೂಡ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಹತರಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವರೆಂದು ಇದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಇದೇ ವಿಷಯವು ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ "ರಾಮವಿದ್ವಾನ್ವಿಶಿಷರಾಬಾಹ್ಯೈರ್ಮನುಸುತಾದಿತಾಃ | ನಾನುಮೂಸಾಧ್ಯಸಮರೇ ಸಾಯುಜ್ಯ ಪದವೀಂಗತಾಃ ||" ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸರೂ ಕೂಡ ರಾಮನಿಂದ ಹತರಾಗಿ ಸಾಯುಜ್ಯಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದುದಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಡವಂತೆ ಕೆಂಪಾದುವು. ಹೀಗೆ ಕೋಪದಿಂದ ವೈ ತಿಳಿಯದವನಾಗಿ, ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯನ್ನು ನಗುತ್ತ, ಆತನ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. “ ಎಲೈ ದಶರಥಪುತ್ರನೆ! ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ಯಾರೋ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಹೊಗಳಬಾರದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವೆಯಾ? ಇದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ಪ್ರಶಂಸೆಯೂ ಬರಲಾರದು. ನಿಜವಾಗಿ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಹಿಗ್ಗಿ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಕೇವಲ ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲವರಾಗಿಯೂ, ಹೇಡಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಧಮರು ಮಾತ್ರನೇ ನಿನ್ನಂತೆ ಹೀಗೆ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಯಾವ ವಿರನತಾನೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರಣಕಾಲವು ಸಂಭವಿಸಿರುವಾಗ, ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ತನ್ನ ವಂಶೋನ್ನತಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು? ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಅಲ್ಪಸ್ವಭಾವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. 1 ದರ್ಭೆಯ ಹುಲ್ಲಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಬೆಂಕಿಯು ಚಿನ್ನದಂತೆ ಕ್ಷಣಕಾಲದವರೆಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅಗಲೇ ಆರಿಹೋಗುವು

1. ಇಲ್ಲಿ “ ಸುವರ್ಣಪ್ರತಿರೂಪೇಣ ತಪ್ತೇನೇವರುಶಾಗ್ನಿನಾ ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ ಗೋವಿಂದರಾಜೇಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನುಸಾರವಾದ ಅರ್ಥವು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇನೆಂದರೆ, (ಕೂಶಾಗ್ನಿನಾ) ಸುವರ್ಣಶೋಧಕವಾದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ (ತಪ್ತೇನ) ಕಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ (ಸುವರ್ಣಪ್ರತಿರೂಪೇಣ) ಬಂಗಾರಪಂತಿರುವ ಹಿತ್ತಲೆ ಮೊದಲಾದ ಲೋಹದಿಂದ (ಲಘುತ್ವಂ) ಹೀನತೆಯು, ಅಥವಾ ದೋಷವು ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಲಘುತ್ವವೂ ಹೊರಬೀಳುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ “ ಸುವರ್ಣಪ್ರತಿರೂಪೇಣ ತಪ್ತೇ ನಾಶನಾಗ್ನಿನಾ ” ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವೂ ಉಂಟು. ಇದರ ಅರ್ಥಭೇದವೇನೆಂದರೆ — (ಆತ್ಮನಾಗ್ನಿನಾ ಸುವರ್ಣ ಪ್ರತಿರೂಪೇಣ ತಪ್ತೇ) “ ಬಂಗಾರಪಂತೆ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿರೂಪದಿಂದ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಬಹಿಸಲ್ಪಡಲಾರದು ” ಎಂದು ಭಾವವು.

ದಲ್ಲದೆ, ಅದು ಬೇರೆ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ತಾನೇ ದಹಿಸಬಲ್ಲುದು? 1 ಎಲೈ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೇ! ಧಾತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ, ಅನೇಕ ಶತ್ರುಗಳ ರಕ್ತದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಗದೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವ ನಾನೂ ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲವೇ? ಎಲೆ ರಾಮನೇ! ನನಗೆ ಈ ಗದೆಯೊಂದೇ ಸಾಕು. ಇದೊಂದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆಗೆಯಬಲ್ಲೆನು. ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ನಿನ್ನ ವಿಷಯವು ಹಾಗರಲಿ! ಪಾಶಹಸ್ತನಾದ ಯಮನಂತೆ ನಾನು, ಈ ಗದೆಯಿಂದಲೇ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಬಲ್ಲೆನು! ಎಲೆ ರಾಮನೇ! ನಾನು ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಇನ್ನೂ ಹೇಳಬೇಕಾದ ವಿಷಯವು ಎಷ್ಟೋ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಈಗ ಅದೊಂದನ್ನೂ ಹೇಳಲಾರೆನು. 2 ಇದೋ! ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಂಗತನಾಗುತ್ತಿರುವನು. ಈ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯಿಂದಲೇ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಯುದ್ಧವು ನಿಂತು ಹೋಗುವುದು. 3 ನೀನು ಇದುವರೆಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕುವಾವಿರ ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು

1. ಇಲ್ಲಿ "ಪರ್ಯಾಪ್ತೋಹ ಗದಾಪಾಣಿರ್ಹಸ್ತು ಪ್ರಾಣಾರಣೇತವ | ತ್ರಯಾ ವಾಮುಪಿಲೋಕಾನಾಂ ಪಾಶಹಸ್ತ ಇವಾಂತಕಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ ಸೌಮ್ಯ ರೂಪವಾದ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ;—(ಗದಾಪಾಣಿಃ ಅಪಂ) ಗದಾಧಾರಿಯಾದ ನಾನು (ಪಾಶಹಸ್ತಃ ಅಂತಕ ಇವ) ಪಾಶಹಸ್ತನಾದ ಯಮನಂತೆ (ತವ ತ್ರಯಾಣಾ ಮುಪಿ ಲೋಕಾನಾಂ) ನಿನ್ನಿಂದ ಸೃಷ್ಟವಾಗಿ, ನಿನ್ನ ಅಧೀನರಾಗಿರು ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳ (ಪ್ರಾಣಾರ್) ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ, (ಪಂಶುಂ ಸಮರ್ಥಃ) ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ನಾನು ಗದೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಲ್ಲರೂ ಏನೊಂದೂ ತೋರದೆ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಸ್ಥಬ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟೆನೆಂದು ಪೂರ್ವಪಾಕ್ಯದೊಡನೆ ಅನ್ವಯವು.

2. ಇಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಾದ ಖರನು ತನಗೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚಾಗಬಹುದಾಗಿ ಕ್ಷರೂ ಆ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಶಕ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ತನಗೆ ಯಶಸ್ಕರ ವಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವನು.

3. ಇಲ್ಲಿ "ಚತುರ್ವಶಸಪ್ರಾಣೇ ರಾಕ್ಷಸಾನಾಂ ಹತಾನಿತೇ | ತನ್ನಿನಾಶಾತ್ಕರೋ ಮೈಷತೇಷಾಮುಕ್ತುಪ್ರಮಾರ್ಜನಂ ||" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಪದಿನಾಲ್ಕುವಾವಿರ ರಾಕ್ಷಸರು ಹತರಾಗಿರುವರು. ಹಾಗೆಯೇ (ತ್ವತ್ + ವಿವಾಶಾತ್)

ಕೊಂದಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ? ಈಗ ನಾನೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದು ಅದರಿಂದ ಅವರ ಬಂಧುಗಳ ಕಣ್ಣೀರನ್ನೊರೆಸುವೆನು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಖರನು, ಕೋಪದಿಂದ ಗದೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಸಿಡಿಲಿನಂತಿರುವ ಆ ಗದೆಯನ್ನು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಖರನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಮಹಾಗದೆಯು ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಹೊರಟುಬರುವಾಗ, ಆ ಜ್ವಾಲೆಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ಮರಗಿಡಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾದುವು. ಅಂತಹ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಗದೆಯು ಮೃತ್ಯುವಾಶದಂತೆ ತನ್ನಿದಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು, ಅನೇಕ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಅದು ಅರ್ಧ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗುವಂತೆ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಭಗ್ನವಾದ ಆ ಗದೆಯು, ಮಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಬಲದಿಂದ ಕೆಡಹಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಳಸರ್ಪದಂತೆ ಮುರಿದು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಗದೆಯು ಮುರಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಮನು ಖರನಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟು ಆತನಿಗೆ ವಿವೇಕವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಖರನು ಆತನ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಕೇಳದೆ ಸಾಲವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದುದು. ರಾಮನು ಅಗಸ್ತ್ಯದತ್ತ ಬಾಣದಿಂದ ಖರನ ಹೃದಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿದನು. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸ್ತೋತ್ರವು. ಸೀತೆಯು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಂದು ರಾಮನನ್ನಾ ಲಂಗಿಸಿದಳು.

ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆತನ ಗದೆಯನ್ನು ಮುರಿದ ಮೇಲೆ, ಆತನಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವು ಹುಟ್ಟಲು, ತಾನು ಧರ್ಮವತ್ಸಲನಾದುದರಿಂದ ಆಗಲೂ ಆತನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿ, ನಿರಾಯುಧನಾದ ಆತನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಲ್ಲದೆ, ಮುಗುಳ್ಳೆಗೆಯಿಂದ ನಗುತ್ತಾ ಆತನನ್ನು

ಏನಿಂಪ ಉಂಟಾಗುವ ನಾಶದಿಂದ ನಾನೂ, (ತೇಷಾಮಕ್ರುಪ್ರಮಾರ್ಜನಂಕರೋಮಿ) ಅವರ ಕಣ್ಣೀರನ್ನೊರೆಸುವೆನು. ಅವರೆಲ್ಲರ ಮರಣಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣನಾದ ನಾನು ಸತ್ತರೆ ದುಃಖೋಪಶಮನವಾಗುವುದೆಂದು ಆರಾಂಕತವು.

ಕುರಿತು ಒಂದಾನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು. “ ಎಲೈ, ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನೆ! ನನ್ನೊಡನೆ ನಿನಗಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದುದಾಯಿತಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನು ನೀನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆ! ನೀನು ನನಗಿಂತಲೂ ಬಲದಲ್ಲಿ ಹೀನನಾಗಿದ್ದರೂ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಗರ್ವಪಟ್ಟು ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ. ಇನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಬಿಡಲಿಲ್ಲವೆ? ಬಾಯಾಡಿಯಾದ ನೀನು ಇಷ್ಟು ಸಾಹಸವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಿದೆ? ಇದುವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಗದೆಯು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರನ್ನು ಕೊಂದಿರಬಹುದು. ಆ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನನ್ನೊಡನೆಯೂ ಹೋರಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದೆಯಾ? ಇದೋ! ನಿನ್ನ ಗದೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡು! ಅದು ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದು. ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದುದೇನು? ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದು, ಇಲ್ಲಿ ಹತರಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಂಧುಗಳ ಕಣ್ಣೀರನ್ನೊರಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಆ ಮಾತೂ ಈಗ ಸುಳ್ಳಾಯಿತು. ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಅಲ್ಪರಾರುಂಟು? ಹೀಗೆ ನೀಚಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಸದಾಚಾರವಿಲ್ಲದ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು, ಗರುಡನು ಅಮೃತವನ್ನಪಹರಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ಅಪಹರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದು ನೋರೆಯಾಡುವ ನಿನ್ನ ರಕ್ತವನ್ನು ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಕುಡಿಸುವೆನು. ಇನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ನೀನು ಈ ನೆಲದ ಮಣ್ಣಿನಮೇಲೆ ಹೊರಳಬೇಕಾಗುವುದು. ನೀನು ಈಗ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹತನಾಗಿ, ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವನಿಗೆ ದುರ್ಲಭವಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳು ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನಾದ ನೀನು ಹೀಗೆ ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಮಲಗಿದಮೇಲೆ, ಅನಾಥರಾದ ಈ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವು ಸುಖವಾದ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗುವುದು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ! ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸ ಸಮೂಹವೆಲ್ಲವೂ ಹತವಾದ ಮೇಲೆ, ನಿರಪಾಯವಾದ ಈ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿನ ಋಷಿಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ

ಸಂಚರಿಸಬಹುದು. ಇದು ವರಿಗೆ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಇತರರನ್ನು ನಡುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಈಗ ತಮ್ಮ ಬಂಧುವರ್ಗವೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಎಡೆಬಿಡದೆ ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಡುತ್ತಾ ಬಹು ದೀನರಾಗಿ ಯಾರನ್ನು ಕಂಡರೂ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಾ ಓಡಿಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಪಾಪಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಗುಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯರೂ ಪಾಪಕೃತ್ಯ ದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತರಾಗಿರುವರು. ಇದುವರಿಗೆ ದುಃಖವೆಂಬುದನ್ನೇ ಕಂಡರಿಯದೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ, ಈಗ ತೋಕರಸದ ಅನುಭವವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಇದುವರಿಗೆ ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋರುತ್ತಿದ್ದ ಕೋರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ನಿರರ್ಥಕವಾಗುವವು. ಎಲೆ ಘಾತುಕನೆ! ಎಲೆ, ನೀಚನೆ! ಎಲೈ ಅಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೆ! ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದ ದಿನವಿಲ್ಲ! ಇಲ್ಲಿನ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡುವಾಗಲೂ, ನಿನ್ನ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ಆ ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಮರೆತು, ನಿನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲವೆ? ಇಂತಹ ಮಹಾಪಾಪಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದರೆ ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯರು ತಾನೇ ಏಕೆ ದುಃಖಿಸುವರೋ ತಿಳಿಯದು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿರಲು, ಖರನು ಅತಿಕೋಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಘೋರವಾದ ಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ರಾಮನನ್ನು ಹೆದರಿಸುತ್ತಾ "ಎಲೈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬಾಲಕನೆ! ನೀನು ಬಹಳವಾಗಿ ಕೊಬ್ಬಿರುವೆ! ಭಯಪಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ನಿರ್ಭಯ ನಾಗಿ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು "ಇದನ್ನಾಡಬಹುದು, ಇದನ್ನಾಡಬಾರದು" ಎಂಬ ವಿವೇಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಾ? ಮೃತ್ಯುವಶನಾದ ವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವು ತೋರುವುದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯರು ಕಾಲಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವರೋ ಅವರು ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೇ ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಅವರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ವಿಪರೀತ ವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವು. ಅದರಂತೆ ನಿನಗೂ ಈಗ ವಿನಾಶಕಾಲವು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು" ಎಂದನು.

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಖರನು ಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರನಾದ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟನ್ನು ಕಾಡಿಸಿ, ರಾಮನನ್ನು ತಡೆದು, ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದಾಯ ಧರ್ಮಾಶ್ಲಯದಕ್ಕಾಗಿ ನೂಲ್ಕು ಕಡೆಗೂ ತಿರುಗಿನೋಡಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಸಾಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಂಡನು. ಓಡನೆಯೇ ಆ ಮರದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಬಲವಾಗಿ ದೇರೂರಿರುವ ಆ ಮರವನ್ನು ಕೀಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅತಿ ಪ್ರಯಾಸ ಪಟ್ಟು ತಪ್ಪಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾ, ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಎರಡು ಕೋಳುಗಳಿಂದಲೂ ಆದನ್ನಾಡಿಸಿ ಕಿತ್ತು ಬಿಟ್ಟನು. ಅನೇಕೆ ಅವನ್ನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಭಯಂಕರನಾದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದು, ಅವನ್ನು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಬೀಸಿ, "ಓಡೋ! ಈಗ ನೀನು ಇದರಿಂದ ಸತ್ತ ಹಾಗೆಯೇ ತಿಳಿ" ಎಂದನು. ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾಮನು ತನಗಿರಿದಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ಮರವನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅಥಾವಾರಿಯಲ್ಲೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ತುಂಡುನೂಡಿ ಕೆಡಹಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಆ ರಾಮನು ಯಾವುದಲ್ಲಿಯೇ ಘೋರಾದರೂ ಖರನನ್ನು ಸಂಪರಿಸಿಬಿಡವೇಕೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ತೀವ್ರನಾದ ಕೋಪವನ್ನು ತಾಳಿ, ಮೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಬೆವರು ಸೋರುತ್ತಿರಲು, ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಖರನ ಮೇಲೆ ಸಾವಿರ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಈ ಬಾಣಗಳು ಖರನ ಅಂಗಾಂಗಗಳೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಬಲವಾಗಿ ನೂಟಿಕೊಂಡು, ಪರ್ಯತದಿಂದ ತೊರೆಗಳು ಪರಿಯು ಮತೆ ಅವನ ಮೈಯಿಂದ ನೊರೆನೊರೆಯಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ರಕ್ತವ್ರವಾಹವು ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳ ಹತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ದೇಹವು ಅರ್ಜುನರಿತನಾಗಿ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವವನ್ನು ನೋಡಿ ಖರನು ಮೈತಿಳಿಯದಷ್ಟು ಕೋಪಾಪೇಶದಿಂದ, ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಬಂದನು. ಅವನ ದೇಹದಿಂದ ಸೋರುತ್ತಿದ್ದ ರಕ್ತದ ದುರ್ಮಾಸನೆಯು ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಮೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಕೋಪದಿಂದ ತನಗಿರಿದಾಗಿ ಓಡಿಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು, ಆತನ ರಕ್ತದ ದುರ್ಗಂಧವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆಯೂ, ತಾನು ಬಾಣಸಂಧಾನಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಧಾರಾಳನಾದ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದೆಂಬ ಅಲೋಚನೆಯಿಂದಲೂ,

ಬೇಗಬೇಗನೆ 1ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ವೇಡ್ಡೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಸರಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಆ ಖರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಹಾಚ್ಚುಲ್ಕಮಾನವಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ಬ್ರಹ್ಮದಂಡದಂತಿರುವ ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡನು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಈ ಭವಿಷ್ಯದ್ಯುತ್ಪಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದೇ ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹಾಮುನಿಯ ನೂಲಕವಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಇದೇ ಬಾಣವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ಬಾಣವನ್ನೇ ಈಗ ರಾಮನು ಧನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ ಖರನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಅಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಬಲ್ಲನ್ನೆಳೆದು, ಖರನ ಮೇಲೆ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಅದು ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಅರ್ಧಟಸ:ತ್ವಾ ಬಂದು ಖರನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಿತು. ಈ ಬಾಣವು ಬಂದು ಎದೆಗೆ ನಾಟಿದೊಡನೆಯೇ ಖರನು, ರುದ್ರನ ನೇತ್ರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಶ್ವೇತಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದಗ್ಧನಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಅಂತಕನಂತೆ, ಆ ಬಾಣಾಗ್ನಿಯಿಂದ ದಗ್ಧನಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ವೃತ್ರಾಸುರನಂತೆಯೂ, ನೋರಿಯಿಂದ ಹತನಾದ ನಮುಚಿಯಂತೆಯೂ, ಹಂದ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಬಲಾಸುರನಂತೆಯೂ ಅತನು ಅಗಲೇ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದನು. ಅಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಹರ್ಷಿಗಳೂ, ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ "ಎಲೈ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನೇ! ಈ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಹೇಂದ್ರನು ಪವಿತ್ರವಾದ ಶರಭಂಗಾತ್ರನುಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಕ್ರೂರರಾಗಿಯೂ, ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಉಪಾಜ್ಞಿಸಿದ ಐತಿಗೆ ಕರೆತಂದೂ, ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಎಲೈ ದತರಥಪುತ್ರನೇ! ನೀನು ನಮಗೆ ನಡೆಸಿ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಕೋರಿಕೆಯು ಈಗಲೇ ಈಡೇರಿತು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಈ ದಂದಕಾಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸುಖವಾಗಿ ತಮ್ಮತ್ತಕ್ಕೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಡೆಸಬಲ್ಲರು" ಎಂದು ರಾಮನನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

1. ಅತಿ ಸಂಕಟವಾದ ವೇಶಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ, ವೀರಾಗ್ರೇಷದನೊಸಿಕೊಂಡರೂ ಕೂಡ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆ ನಲಿವುಂಟುಂಟು. ಇದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ "ಕೃಷಿಮು ಸಂಕಟವಿಷಯೇ ಸುಖ ಖಾಣಾನುಭವುತೋಯಮನಪರ್ವಣ" ಎಂದು ವೇದಾಂತಾಚಾರ್ಯರೂ ಹೇಳಿರುವರು,

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಚಾರಣರೊಡಗೂಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ದೇವದುಂದುಭಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತ, ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆದು, ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು “ಆಹಾ! ಏನಾಶ್ಚರ್ಯವು! ಈ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ತಾನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮೂರು ಗಳಿಗೆಯೊಳಗಾಗಿ ಘೋರಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರನುಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಕೊಂದನು. ಖರದೂಷಣರೇ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾವೀರರೂ ಈತನಿಂದ ಹತರಾದರು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನ ಸಾಹಸವು ಲೋಕಾದ್ಭುತವಾಗಿರುವುದು. ಅಬ್ಬಾ! ಈತನ ವೀರ್ಯವೇನು! ಈತನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇನು! ಇವನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ವೀರ್ಯದಂತೆ ಅಚಿಂತ್ಯವಾಗಿರುವುದಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಿಂತಿರುಗಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪರ್ಮತ ಗುಹೆಯಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ವೀರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಜಯಶೀಲನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನಿ ದಿರುಗೊಂಡು ಆತನನ್ನಾದರಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. 1 ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ

1. ಇಲ್ಲಿ “ತಂದ್ಯಸ್ತ್ವಾ ಶತ್ರುತಂಕಾರಂ ಮಹರ್ಷಿಣಾಂ ಸುಖಾವಹಂ | ಬಭೂವ ಸ್ಯಷ್ಟಾ ವೈದೇಹೀ ಭರ್ತಾರಂ ಪರಿಸಂಭವೇ” ಎಂದು ಮೂಲವು. “ಏಕಾಕಿಯಾದ ರಾಮನು ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಹೇಗೆ ನಿಂತು ಯುದ್ಧವಾಡಬಲ್ಲ” ನೆಂದು ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯು, ರಾಮನು ಜಯಶೀಲನಾಗಿ ಬಂದುವನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನು ವೀರಕ್ಷತ್ರಿಯೆನಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿದನಡವುವುದರಿಂದ ಆ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪತಿಯ ವೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಗೌರವದಿಂದ ಬಂದು ಆತನನ್ನಾಲಿಂಗಿಸಿದುದಾಗಿ ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳೇನೆಂದರೆ, (ತಂ) ಹಾಗೆ ಮಹಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವವನನ್ನು ಎಂದರೆ, “ವೀರವ್ರಜೇನ ವಿಗಲಮೃಧಿರೇಣ ರೋಮುಕೋಘೋಲ್ಲ ಸದ್ವಿರಸಿ ಘರ್ಮಪಯಃ ಕಣೌಘೈಃ ಕೋವಣ್ಣವಣ್ಣ ಮನಲಂಬ್ಯ ವಿನೀಯವಸ್ತಕಿಂಚಿತ್ತರಿ ಶ್ರಮುಭೃತಂ ಪ್ರಿಯಮೀಕ್ಷಮಾಣಾ” ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿರುವ ವೀರವ್ರಣದಿಂದಲೂ, ರೋಮುಕೋಪಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನುಗುತ್ತಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಪದಿಂದುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ತನ್ನ ದಿಲ್ಲಿನ ಕೊನೆಯನ್ನು ನೆಮ್ಮಿಸಿಂತು, ಯುದ್ಧ ಕವಚವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಸಡಿಲಿಸಿ, ದಣಿಸಾರಿಸಿ

ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸೌಖ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತೆಯು ಪರವಸಂತೋಷದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿ,

ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ಭಾವವು. (ತಂದ್ಯಷ್ಟ್ವಾ) ಇದುವರೆಗೆ ಆ ಮಹಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳದಿದ್ದು ಈಗಲೇ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿದನೆಂದರ್ಥವು. (ತಂದ್ಯಷ್ಟ್ವಾ) ಮೊದಲು ಈತನು ವೀರನೆಂಬುವನ್ನು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದೆಂದು ಮ್ರಾಣೇ ಹೊರತು, ಈಗಲೇ ಆತನು ತನ್ನ ವೀರಕೃತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದನೆಂದೂ ಭಾವವು. (ಶತ್ರುಪಂತಾರಂ) ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈತನ ಹನನವ್ಯಾಪಾರವೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಬಾಣಸಂಧಾನ ಮೋಕ್ಷಗಳೊಂದೂ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥವು. (ಶತ್ರುಪಂತಾರಂ) ದೇವಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳನೇಕರಿಂದಲೂ ಲೋಕಕಂಟಕರಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೇ ಕೊಂದನೆಂಬುದರಿಂದ, ಇವನು ನಡೆಸಿದ ಮುಷ್ಯಭಿಗ್ರಹವನ್ನು ಹೇಳುವಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಶಿಷ್ಯಪರಿಪಾಲನವನ್ನು ಹೇಳುವರು. (ಮುಪರ್ಷೀಣಾಂ ಸುಖಾನವಂ) ಇಲ್ಲಿ (ಮುಪರ್ಷೀಣಾಂ) ಎಂಬುದರಿಂದ, ತಮ್ಮ ತಪೋಲೇಶದಿಂದಲೇ ಋಷಿಗಳು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಹಾಗೆ ತಮ್ಮನ್ನೇ ತಾವು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ಭಗವಂತನ ರಕ್ಷಕಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ, ತಮ್ಮ ರಕ್ಷ್ಯತಾಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ ಪಾಠಬರುವುದೆಂದೆನಿಸಿ, ರಕ್ಷಕನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನೇ ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತ, ಅವನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮಹಾಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಋಷಿಗಳೆಂದು ಭಾವವು. (ಸುಖಾನವಂ) ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಏಂತು "ಏಹಿಸತ್ಯಕೀರಾಣಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನೋರಿಯಿಟ್ಟ ಆ ಮುಪರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ದುಃಖಲೇಶವಾದರೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವನು. ಇಂತಹ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ (ವೈದೇಹೀ) ಸೀತೆಯು (ಬಭೂವ) ಇದ್ದಳು. ಭೂಧಾತುವು ಸತ್ತಾವಾಚಕವಾದುದರಿಂದ, ಸತ್ತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಳೆಂದರ್ಥವು. ಎಂದರೆ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಮನೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ರಾಮನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತೆಯು ಇದುವರೆಗೆ ಸತ್ತೆಯಿಲ್ಲದವಕಂಡಿದ್ದು, ಈಗ ಜಯಶೀಲನಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಸತ್ತವುಳ್ಳವಳಾದಳೆಂದು ಭಾವವು. ರಾಮನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಪ್ರಾಣಭೂತನಾದುದರಿಂದ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸತ್ತವಿದ್ದಾಗಲೇ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಸತ್ತವುಂಟಾಗುವಂತೆ, ರಾಮನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಮೇಲೆ ಆತನನ್ನೇ ಪ್ರಾಣಭೂತನಾಗಿವುಳ್ಳ ಸೀತೆಗೂ ಸತ್ತವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು ಅಥವಾ "ಆತ್ಮಾವೈ ಪುರುಷಸ್ಯ ದಾರಾಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಭಾರ್ಯೆಯೇ ಆತ್ತನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ರಾಮನಿಗೆ ಸತ್ತವು ಲಭಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ ತವಾತ್ಕುಭೂತೆಯಾದ ತನಗೂ ಸತ್ತವುಂಟಾಯಿತೆಂದೂ ಭಾವವು,

ಕೊಂಡಳು. ಅಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನೊಡನೆ, ಜಯಶೀಲನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದಾಗ, ಆಕೆಗುಂಟಾದ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ

ಅಥವಾ "ಭೂಪ್ರಾಪ್ತಾ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಭೂಧಾತುವಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತೃತ್ವವೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಸೀತೆಯು ಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರದಿಂದ ಗುಹೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ರಾಮನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಳೆಂದೂ ಅರ್ಥವು. (ಹೃಷ್ಯಾ) ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ಎಂದರೆ "ಸತಿ ಧರ್ಮಿಣಿ ಧರ್ಮ್ಯಾ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ರಾಮರೂಪನಾದ ಧರ್ಮಿಯು ಲಭಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೇ ತನ್ನ ರ್ಥವಾದ ಹರ್ಷವೂ ಲಭಿಸಿತೆಂದರ್ಥವು. ಮತ್ತು (ಹೃಷ್ಯಾ)ರೋಮಾಂಚಿ ತಳಾದಳು. ತನಗೆ ಪತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸ್ವೀತಿಯು ಮೊಳಕೆಗಳಂತೆ ಅವಳ ದೇಹವು ಪುಳಕಿತವಾಯಿತೆಂದೂ ಭಾವವು. ಶೌರ್ಯವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ಕಂಡರಿಯದ ಸ್ತ್ರೀಮೂತ್ರಕಾದ ಸೀತೆಗೆ, ರಾಮನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ್ನಭಿನಂದಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿದುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ (ವೈದೇಹೀ) "ನಿುಧಿಲಾಧಿಸತ್ವೀರಾ" ಎಂದು ತೋತ್ರಿಸಿದ್ದ ವಿರೇಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳಾದುದರಿಂದಲೇ ಈಕೆಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ವಿರೈಕವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಭಿನಂದಿಸತಕ್ಕ ಸ್ವಭಾವವು ಜನ್ಮಿಸಿದ್ದವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ಭರ್ತಾರಂ ಪರಿಷ್ಕರ್ಷಣೀ) ತಾನಾಗಿಯೇ ಹೋಗಿ ಪತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳೆಂದು ಭಾವವು. ಮತ್ತು (ಭರ್ತಾರಂ ಪರಿಷ್ಕರ್ಷಣೀ) ಶ್ರೀರಾಮನು ಸರ್ವಲೋಕವನ್ನೂ ಭರಿಸಲ್ಪವನಾದುದರಿಂದಲೂ, ತಾನು ಸರ್ವಲೋಕಮಾತೆಯಾದುದರಿಂದಲೂ, ತನಗೆ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಸಮುಕ್ತ ಲೋಕವನ್ನೂ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲವೆ ರಕ್ಷಿಸಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ (ಪರಿಷ್ಕರ್ಷಣೀ) ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲಿಂಗಿಸಿದಳು. ಅಥವಾ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಯುಧ ಪತಿಯಿಂದಿಂಟಾದ ಗಾಯಗಳ ನೋವನ್ನಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಶಾಖಿಸೊಡುವಂತೆ, ಸುಖೋಷ್ಣವಾದ ತನ್ನ ಸ್ತನಗಳನ್ನೊತ್ತಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳೆಂದು ಭಾವವು. (ಪರಿ+ಸ್ಕರ್ಷಣೀ) ಸುತ್ತಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒತ್ತಿದಳೆಂದರ್ಥವು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಚೆನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟೋಡದೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಎದೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯುದ್ಧವನಾಡುವವನಿಗೆ ದೇಹದ ಸುತ್ತಲೂ ಗಾಯಗಳ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೆಲ್ಲಿಯೆಂದು? ಎಂದರೆ, ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ನಿಂತ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ ಜಾತುರೈವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ತನ್ನ ಪರಿಕ್ರಮಣ ಕಾಲ್ಪದಿಂದ ಅವರ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಹಿಂದುಮುಂದಾಗುವುದುಂಟು. ಇದರಿಂದ ದೇಹದ ಸುತ್ತಲೂ ವ್ರಣಪ್ರಸಕ್ತಿಯಿರುವುದಾದುದರಿಂದ ಅವನ ಸಮನ್ವಯವನಗಳಿಗೂ ಸುಖೋಷ್ಣವಾದ ಶಾಖವನು ಕೊಡುವಂತೆ ತನ್ನ ಮೈಯ್ಯನ್ನೊತ್ತಿದಳೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂಗೆ ರಾಕ್ಷಸಸಮೂಹವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ವೃಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು

ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನ ಗಲಿಜ್ಜ ಸೀತೆಯು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿದಗಿಬಿ ಬಂದ ರಾಮನನ್ನು ಅಲಿಂಗಿಸಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಾತ್ಮನು ಪರಶಂತ್ರನಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯ ಮುಖದಿಂದ ತನಗೆ ಶೇಷಿ (ಸ್ವಾಮಿ) ಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು, ಅವನಿಂದ ಸಕಲ ಧರ್ಮೋದಿವರ್ಗವೂ ನಿರಾಸಿತವಾಗಲು, ಆ ಗುಹೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಬಂದು, ನಿತ್ಯ ಸೂರಿಗಳ ಸಭೆಯ ನಡುವೆ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರಿ, ತನ್ನೋಗಪರಿವಾಹವನ್ನನುಭವಿಸುವನೆಂಬ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು. (ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯವು.)

ಅಥವಾ (ತಂ) ಅಂತಹ ರಾಮನನ್ನು ಎಂದರ್ದವು. ರಾಮನೆಂತನನು? ಎಂದರೆ, ನೊದಲು ಸೀತೆಯು "ರಾಮಜಾಮಾತರಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಪುರುಷವಿಗ್ರಹಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಪುರುಷಾಕಾರದಿಂದಿರುವ ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಯೆಂದು ಹೇಳಿ, ಯಾವನನ್ನು ಹೀಗಲಿಸಿ ದ್ದಳೋ ಆ ರಾಮನು; ಮತ್ತು (ತಂ) "ಶೇತುಯಾನಂತ ಏನಾಚೌತಾವಾಂಸ್ತು ದವ್ಯಶೇ ಸತ್ಯೇ" ತಾನೂ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟೇ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ, ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಕೊಂದುಬಿಡುವ ಮಹಾವೀರನು. ಮತ್ತು (ತಂ) ಇಂದ್ರಾದಿಬೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೂಡಿ ಬಂದರೂ ಇಯಿರ ಬಲ್ಲ ಮಹಾವೀರವುಳ್ಳ ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಇದ್ದಿಂ ನಿಂತು, ಮೂರುಗಳಿಗೆಯ ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಕೊಂದ ಅದ್ಭುತ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಮತ್ತು (ತಂ) "ತೈರ್ಥನೂಪಿ ಧ್ವಜಾಗ್ರಾಣಿ ವರ್ಮಾಣಿ ಚ ಶಿರಾಂಸಿ ಚ | ಬಾಹೂ ಸಮಸ್ತಾ ಭರಣಾ ಊರೂ ಕರಿಕರೋಪಮಾಃ | ಚಿಥೇದಸ ಸಮುಃ ರಾಮಃ" ಎಂಬಂತೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ಒಡೊಂದ ಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ತುಂಡು ತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಮಹಾದ್ಭುತವಾದ ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾಕೌಶಲ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಈ ವಿಧವಾದ ಅಸಾಧಾರಣ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ತಟ್ಟಬಾರ್ದವು. ಮತ್ತು (ಶತ್ರು ಹಂತಾರಂ ಮಹರ್ಷೀಣಾಂ ಚ ಸುಖಾವಹಂ) ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿದಗಿಬಿ, ಸಾಧುಗಳಾದ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದನು. "ಪರಿಶ್ರಾಣಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ವಿನಾ ಶಾಯ ಚ ದುಷ್ಟೃತಾಂ | ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾಪನರ್ಥಾಯ ಸಂಭವಾಮಿಯುಗೇಯುಗೇ" ಎಂದು ನೊದಲು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವತರಿಸಿದವನೆಂದೂ ಛಾಪವು, (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು).

ನೋಡಿ, ಚಂದ್ರನು ಕುಯಾವ ಸೀತೆಯು ಪರಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಂದು, ಅತನನ್ನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆನಂದಭರಿತಳಾಗಿದ್ದಳು.

1 ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. ಈ ಸರ್ಗದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ “ ಶ್ರುತ್ಯಾ ಶ್ರೀ ರಾಮು ವಿಜಯಂ ಪುನಃಪುನಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ | ತದೈವಕೃಂಖಲಾ ಬಂಧಾಪ್ನುಜ ಬಂಧಾತಿ ಮುಚ್ಯತೇ || ಶ್ರುತ್ಯಾಪುಷ್ಪವತೀ ಸಾರೀ ತನಯಂ ನಂಶನರ್ದನಂ | ಲಭತೇ ರಾಘ ನೇಂದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪೀಠಿನರ್ಧನಂ ” ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ, ಈ ಸರ್ಗತ್ರವಣಿಯಿಂದ ಸರ್ವಾಽಽಪ್ಪಿತ್ಯಗತೋ ಸುಧುಪಂತು ಫಲಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ರಾಮನಾದುಷದಲ್ಲಿ ಈ ಸರ್ಗಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವುಂಟೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ರಾಮನುಂಜವು ಶರಣಾಗತಿಯುಂತ್ರ ವಿನಯಯೋಗವಾದುವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು. ಆ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಉತ್ತರಬಂಧಾರ್ಥವು ಇಮವತಿಗಿನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವಬಂಧಾರ್ಥವು ವಿವರಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಅನುಷ್ಠಾನವತಿ ಮುಕ್ತಿಯವಾಗಲೇ ಪೂರ್ವಬಂಧಾರ್ಥವು ಪ್ರಧಾನವು. ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿವಶೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಬಂಧಾರ್ಥವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಯೆಂದಿಂಪ, ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿವಾಗಿ ನೋಡಿದ ಇಮವತಿಗೆ ಉತ್ತರ ಬಂಧಾರ್ಥವೇ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಂಪೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬಾಲಕಾಂಡದಿಂದ ಪ್ರಥಮಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಭೂತವಾದ ಪುರುಷ ಕಾರಯೋಗವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯ ಪದಾರ್ಥವಾಪ ನಾಲಧ್ಯಾದಿಗುಣಯೋಗವು ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆರಣ್ಯಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಡೆದ ವ್ಯತ್ಯಾಂತದಿಂದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಚತುರ್ಥಿವಿಭಕ್ತ್ಯರ್ಥ ಭೂತವಾದ ಕಿಂಕಲವ್ಯತ್ತಿಯು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅನಂತೆ ಖರವಧವವತಿಗಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಂತದಿಂದ ಹರಮುಪವಾರ್ಥಭೂತವಾದ ವಿಶೋಧನವ್ಯತ್ತಿಯು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಉಳಿದಿರುವ ಗ್ರಂಥಕೀಷದಿಂದ ಪೂರ್ವಬಂಧಾರ್ಥವು ನಮೂಪಲ್ಪಡುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಂಪೆ ಉಳಿದಿರುವ ಆರಣ್ಯಕಾಂಡದ ಕೀಷ ದಿಂದ, ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಪುರುಷಾಕಾರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಕಾಂಡದಿಂದ ಸಾರಾಯಣಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಭೂತವಾದ ವಾತ್ಸಲ್ಯವು ನೂಟಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಸುಂದರಕಾಂಡದಿಂದ ಪರಣಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ದಿವ್ಯಪುಂಗಲ ವಿಗ್ರವತಿವಿಷ್ಣುತ್ಯವು ವಿವರಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಿಯು ವಿವರಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಉತ್ತರ ಕಾಂಡದಿಂದ ಶ್ರಜನ್ಯಚಕ್ರಿಯು ಛೋದಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂದೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಆಕಂಪನನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ರಾಕ್ಷಸವಧವನ್ನು
 ಅಂಕೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು. ರಾವಣನು ಮಾರೀಚನ
 ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿದುದು. ಮಾರೀಚನು ರಾಮನ
 ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು, ರಾವಣನು
 ಅಂಕೇಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದುದು.

ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಕಂಪಕನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸ
 ನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಹೇಗೋ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇವನು ರಾವಣನ
 ಕಡೆಯ ಚಾರನು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಹತರಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ
 ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಂಕೇಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿನ ದೊರೆಯಾದ ರಾವಣನನ್ನು
 ನೋಡಿ " ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ
 ನಿಶ್ಚೇಷರಾಗಿ ಹತರಾದರು. ಖರದೂಷಣ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸುಗಳು ಮೂವರೂ
 ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು. ನಾನು ಮಾತ್ರ 1 ಹೇಗೋ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿ
 ಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವೆನು " ಎಂದನು. ರಾವಣನಾದರೋ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ
 ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಅವನಿಗೆ ಕೋಪವೆಂಬುದು ಮೂಗಿನಮೇಲೆಯೇ
 ಇರುವುದು. ಕೋಪವಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನ ಕಣ್ಣು ಯಾವಾಗಲೂ
 ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವುವೇ ಹೊರತು, ಅವುಗಳಿಗೆ

1. ಇಲ್ಲಿ ಅಕಂಪನನು " ಹೇಗೋ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದೆ " ಎಂದು ಹೇಳಿ
 ದುದರಿಂದ ಅವನು ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷದಿಂದಲೇ ಯುದ್ಧರಂಗದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದುದಾಗಿ
 ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದಲೇ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು " ಏಕಾ ಕಥಂಚಿನ್ನುಕ್ತಾಹಂ ಪರಿ
 ಭೂಯ ಮಹಾತ್ಮನಾ | ಸ್ತ್ರೀವಧಂ ಶಂಕಮಾನೇನ ರಾಘವೇಣ " ಎಂಬುದಾಗಿ ತಾನು
 ಸ್ತ್ರೀಯಾದುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಪತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ನನ್ನೊಬ್ಬ
 ಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಾಮನು ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿರುವಳು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಆಕಂಪನನೂ
 ಸ್ತ್ರೀವೇಷದಿಂದಲೇ ಯುದ್ಧರಂಗದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹ್ಯವು.
 ಲಜ್ಜಾಸ್ವದವಾದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ರಾವಣನ ಸಭೆಯಮುಂದೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆ
 ಗೊಂಡು, ತಾನು ಹೇಗೋ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. (ತನ್ನಶ್ಲೋಕ)
 ಹೀಗೆ ಪ್ರಸಂಗ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಬಂದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು, ದೇವತೆಗಳ
 ಶರಣಾಗತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ರಾವಣಧಕ್ಕೆ ಅಂಗವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಅಂಗಿಯಾದ ರಾವಣ
 ವಧಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿರುವ ಸೀತಾಶಹಾರವೆಂಬ ಬೀಜವನ್ನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ
 ಉಪಕ್ಷೇಪಿಸುವರು.

ತಿಳಿವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. ಈಗ ಅಕಂಪನನು ಬಂದು ಈ ಅತ್ಯಾಹಿತವನ್ನೂ ತಿಳಿದನೇಲೆ, ಇನ್ನು ಅವನ ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕುದೇನು? ಆ ರಾಜಾಸ್ಥಾನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ನೋಟದಿಂದಲೇ ದಹಿಸಿಬಿಡುವಂತೆ ದುರುದುರನೆ ನೋಡುತ್ತ, ಚಾರನನ್ನು ಕೂರಿತು, "ಏನು? ಅದೇನು ಹೇಳಿದೆ? ನಮ್ಮ ಜನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದನೆ? ಅಬ್ಬಾ? ಯಾವನು? ಅಷ್ಟು ಮಿತಿಮೀರಿ ಬಂದನೆ? ಅವನಿಗೆ ಜನಸ್ಥಾನವು ನನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತೆ? ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಅವನು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಿದೆ! ಇನ್ನು ಯಾವ ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರೆ ತಾನೇ ಅವನಿಗೆ ಉಳಿಗಾಲವುಂಟು? ನನಗೆ ಅಪ್ಪಿಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ದೇವೇಂದ್ರನಾದರೂ ಸುಖದಿಂದ ಬದುಕಬಲ್ಲನೆ? ಕುಚೇರ ನಾಗಲಿ, ಯಮನಾಗಲಿ, ವಿಷ್ಣುವಾಗಲಿ, ನನಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನಂಟುಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಬದುಕುವುದೆಂದರೇನು? ಕೊಲ್ಲುವ ಯಮನನ್ನೂ ನಾನು ಕೊಲ್ಲ ಬಲ್ಲೆನು! ಸುಡುವ ಬೆಂಕಿಯನ್ನೂ ಸುಡಬಲ್ಲೆನು! ಮೃತ್ಯುವಿಗೂ ನಾನು ಮರಣವನ್ನಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲೆನು. ನನಗೆ ಕೋಪಬಂದರೆ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರ ರನ್ನೂ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸುಟ್ಟುಬಿಡಬಲ್ಲೆನು! ಪ್ರಕಯಕಾಲದ ಮೂರಿಯ ವೇಗವನ್ನೂ ನಾನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುವೆನು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿ ಕೋಪಗೊಂಡಿರುವ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಕಂಪನನು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಕೈಮುಗಿದು ತೊಡಲುಮಾತುಗಳಿಂದ ಆತನಲ್ಲಿ ಅಭಯವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ರಾವಣನು "ಆತನಿಗೆ ಹೆದರಬೇಡ"ವೆಂದು ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅಕಂಪನನು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದು ಕೊಂಡು, ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. "ಮಹಾರಾಜನೆ! ದಶರಥನೆಂಬ ರಾಜನ ಮಗನು, ಸಿಂಹದಂತ ಮೈಕಟ್ಟುಳ್ಳವನು! ಇನ್ನೂ ನಡುಪ್ರಾಯದವನು. ಅವನಿಗೆ ರಾಮನೆಂದು ಹೆಸರು. ಗೂಳಿಯಂತೆ ಉಜ್ಜಿದ ಹೆಗಲುಳ್ಳವನು. ಆತನ ಭುಜಗಳೆರಡೂ ದುಂಡಾಗಿ ಉದ್ದವಾಗಿರುವುವು. ಆತನು ಮಹಾವೀರನು. ಅವನ ಕೀರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವುದು. ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ದೇಹಕಾಂತಿ

ಯುಳ್ಳವನು. ಅವನ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಎಣೆಯೇ ಇಲ್ಲವು. ಅವನೇ ನಮ್ಮ ಜನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ನಮ್ಮ ಖರದೂಷಣರನ್ನೂ ಅವನೇ ಕೊಂದನು." ಎಂದನು. ಅಕಂಪನನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ರಾವಣನು, ಹಾವಿನಂತೆ ಕೋಪದಿಂದ ಬುಸು ಗುಟ್ಟುತ್ತ, ಆ ಅಕಂಪನನನ್ನು ನೋಡಿ " ಎಲೈ ಚಾರನೆ! ಆ ರಾಮನೆಂಬ ವನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವನೆ? ಅಥವಾ ದೇವತೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಂದಿರುವನೆ? ಆತನು ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇಂದ್ರನೂ ಅವನೊಡನೆ ಕೂಡಿಬಂದಿದ್ದನೆ? ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳು" ಎಂದನು. ಆದಕ್ಕೆ ಆ ಚಾರನು, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿ " ಎಲೈ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೆ! ಆ ರಾಮನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯು. ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಸಮಸ್ತ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಆತನಿಗೆ ವಶವಾಗಿರುವುವು. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಇಂದ್ರಸಮಾನನಾಗಿರುವಾಗ, ಆತನಿಗೆ ಬೇರೆ ಇಂದ್ರನ ಸಹಾಯವೇಕೆ. ಆ ರಾಮನಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೇ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂಬ ಆತನ ತಮ್ಮನೊಬ್ಬನಿರುವನು. ಆತನೂ ರಾಮನಂತೆಯೇ ರೂಪಾತಿಶಯ ವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು. ಕಮಲದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನು. ದುಂದುಂಟಿ ಯಂತೆ ಗಂಭೀರನಾದ ಕಂಠಸ್ವರವುಳ್ಳವನು. ಚಂದ್ರನಂತೆ ಆಹ್ಲಾದಕರವಾದ ಮುಖಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನು. ಹೀಗೆ ಆ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರೂ ಬೆಂಕಿಯೊಡನೆ ಗಾಳಿಯು ಸೇರಿದಂತೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಬೆಂಬಲವಾಗಿರುವರು. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಾಮನೇ ನಮ್ಮ ಜನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಾಯಮಾಡಿದವರಲ್ಲ ನಿನು ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ರಾಜನೆ! ಆ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲೆ! ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗೆಗಳೆಂದಲೂ, ಗರಿಗಳೆಂದೂ ಕೂಡಿದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಆತನು ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೊಡನೆಯೇ, ಅವು ಐದೈದು ಹಡೆಗಳುಳ್ಳ ಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸವೀರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನುಂಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಭಯದಿಂದ 1ಯಾವಯಾವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋದರೂ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ರಾಮನೇ ಕಣ್ಣಿಗಿದಿರಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನು ನಮ್ಮ ಜನಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇವಲ ಶೂನ್ಯಪ್ರದೇಶವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು “ಎಲೈ ಚಾರನೆ! ಸರಿ! ಹಾಗಾದರೆ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೊಂದುಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಈಗಲೇ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವೆನು” ಎಂದನು. ಆಗ ಅಕಂಪನನು “ಮಹಾರಾಜನೆ! ಇನ್ನೂ ಆ ರಾಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಆತುರಪಡಬೇಡ. 3ಆತನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೋಪವುಂಟಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಯಾರೂ ಅವನಿಗಿರಲಿಲ್ಲಲಾರರು. ಅವನು ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದ ವಿಷಯವು ಹಾಗರಲಿ! ಅವನು ಕೋಪಗೊಂಡರೆ ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತಿರುವ 4ಮಹಾನದಿಯ ಪ್ರವಾಹವೇಗವನ್ನಾ

1. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮನೇ ರಾಕ್ಷಸರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದರಿಂದ, ಅವನೇ ಭಯಾತಿಶಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ಆ ರಾಕ್ಷಸರೊಡರೆಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಾಮನಂತೆ ಅನೇಕಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು.

2. ಇಲ್ಲಿ “ಶೃಣುರಾಜನ್ ಯಥಾವ್ಯತ್ತಂ ರಾಮಸ್ಯಬಲಪ್ರಮೇಷಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. (ರಾಮಸ್ಯವ್ಯತ್ತಂ ಯಥಾಶೃಣು) ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ರಾಮನ ಪೂರ್ವಚರಿತ್ರವನ್ನೂ ಕೇಳಿಂವು ಅಂತರಾಶಯವು. ಇದರಿಂದಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವ ರಾ ಹಾ ಧ್ಯ ವ ತಾ ರ ಗ ಳ್ಲೆನ್ನೆತ್ತಿದ ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ರಾಮರೂಪದಿಂದ ಬಂದಿರುವನೆಂಬ ಭಾವವು ಸೂಚಿತವು. ಅದುದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಕೆಲವು ಅವತಾರ ವಿಶೇಷಗಳು ಧ್ವನಿತವಾಗುವುವು. ಹೇಗೆಂದರೆ,

3. ಇಲ್ಲಿ “ಅಸಾಧ್ಯಃ ಕುಪಿತೋರಾಮೋ ವಿಕ್ರಮೇಣಮಹಾಯುತಾಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ “ವಿಕ್ರಮೇಣ ಅಸಾಧ್ಯಃ” ಎಂಬುದರಿಂದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾನತಾರವು ಸೂಚಿತವು.

4. ಇಲ್ಲಿ “ಅಪಗಾಯಾಸ್ತು ಪೂರ್ಣಾಯಾ ನೇಗಂಪರಿಹರೇತ್” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರವಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ನಡೆಯ

ದರೂ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲನು. ನನಗ್ರಹಗಳನ್ನಾದರೂ ಆಕಾಶದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆಳಸಿಬಿಡುವನು. ಇತರ ಜ್ಯೋತಿಷಮಂಡಲಗಳೊಡನೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈಳು ತಾರೆಗಳನ್ನಾದರೂ ನೆಲಕ್ಕುದಿರಿಸಬಲ್ಲನು. ಒಂದುವೇಳೆ ಈ ಭೂಮಿಯು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋದರೂ ಅದನ್ನು ಕೂಡ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲನು. ! ಸ್ತಿಸಮುದ್ರದ ದಡವನ್ನು ಮುರಿದು ಈ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಆದರ ಜಲಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಿಸಿಬಿಡುವನು ! ಸಮುದ್ರದ ವೇಗವನ್ನಾದರೂ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತಡೆಯಬಲ್ಲನು. ಗಾಳಿಯನ್ನಾದರೂ ಅಡ್ಡಿಮಾಡಬಲ್ಲನು ! ಎಲೈ ರಾಜನೆ ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು ! ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಆ ಪುರುಷಸಿಪ್ತನು ತಿಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿ, ಪುನಃ ಮೊದಲಿನಿಂದ

ಬೇಕಾದ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರವಾಗಲಿ ಸೂಚಿತವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. " ಭಯಾನಕಾವರ್ತ ಶತಾಕುಲಾನದೀನೂರ್ಗಂ ದದೌ ಸಿಂಧುಂ ಪತ್ನಿಯೋಗತೇ ! ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ವೇಲಂಬುಟ್ಟ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವು ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧೇಯವು.

1. ಇಲ್ಲಿ " ಸತಾರಗ್ರವನಕ್ಷತ್ರಂ ಸಭ್ರಾಪ್ತವನಾದಯೇತ್ | ಅಸೌರಾಮುಕ್ತು ಸೀದಂತೀಂ ಶ್ರೀಮಾನಭ್ಯುದ್ಧರೇನ್ಮಹೀಂ " ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಿಂದಲೂ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರವೇ ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು. ಉತ್ತರಾರ್ಧದಿಂದ ಭೂಮುಕ್ತವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದ ವರಾಹಾವತಾರವ್ಯಸಂಗವು ಸೂಚಿತವು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ " ಸೀದಂತೀಂ ಶ್ರೀಮಾನಭ್ಯುದ್ಧರೇನ್ಮಹೀಂ " ಎಂಬುದರಿಂದ, ವರಾಹಾವ್ಯವತಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈತನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅನಪಾಯನಿಯಾಗಿರುವಳೆಂದೂ, ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸಂಕಟವಡುತ್ತಿರುವ ಚೇತನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವನೆಂದೂ ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ " ಭಿತ್ತಾ ವೇಲಾನ್ ಸಮುದ್ರಸ್ಯ ಲೋಕಾನಾಪಾ ವಯೇದ್ವಿಭುಃ " ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ಸಂಕರ್ಷಣಾವತಾರವು ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು.

3. ಇಲ್ಲಿ " ಸಂಪ್ಪತ್ಯನಾಪುನರ್ಲೋಕಾರ್ಗ ವಿಕ್ರಮೇಣಮಹಾಯಶಾಃ | ಶಕ್ತಸ್ಯ ಪುರುಷವ್ಯಾಘ್ರಃ ಶ್ರಮ್ಬುಂಪುನರಸಿಪ್ರಜಾಃ " ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಾದಿಗಳಿಗೆ ಈತನೇ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಧ್ವನಿತವು.

ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಮರ್ಥನು! 1 ಎಲೈ ದಶಗ್ರೀವನೇ! ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವು ಹೇಗೆ ದುರ್ಲಭವೋ, ಹಾಗೆ ನಿನಗಾಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರಿಗಾಗಲಿ ರಾಮನು ವಶನಾಗತಕ್ಕವನಲ್ಲ. 2 ದೇವದಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಬಂದರೂ ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರರೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರಿರುವುದು. ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೊಂದು ಉಪಾಯವುಂಟು. ನೀನು ಗಮನಿಸಿ ಕೇಳುವುದಾದರೆ ಹೇಳುವೆನು. ಆತನಿಗೆ ಸೀತೆಯೆಂಬ ಪತ್ನಿಯೊಬ್ಬಳಿರುವಳು. ಆಕೆಯು ಉತ್ತಮಜಾತಿಯ ಹೆಂಗಸು. ಬಹಳ ಅಂದವಾದ

1. ಇಲ್ಲಿ "ದಶಗ್ರೀವನೇ!" ಎಂದು ಸಂಭೋಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆ ಹತ್ತು ತಲೆಗಳನ್ನು ನಾನು ಪಡೆದಿರುವೆನೆಂದು ನೀನು ಗರ್ವಪಡಬೇಡ. ಆ ರಾಮನೂ ಅವನ ತಮ್ಮನೂ ನಿನಗಿಂತಲೂ ನೂರುನುಡಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ಎಂದರೆ ಸಾವಿರ ತಲೆಯುಳ್ಳವರು. "ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾರುಷಃ" ಎಂಬಂತೆ ರಾಮನು ವಿಶ್ವರೂಪಿಯೆಂದೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಾವಿರ ತಲೆಗಳುಳ್ಳ ಆದಿಶೇಷ ಸ್ವರೂಪನೆಂದೂ ತಿಳಿದು ನಿನ್ನ ಗರ್ವವನ್ನು ಬಿಡು" ಎಂದು ಅಕಂಪನನು ರಾನಣನನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

2. ಅಕಂಪನನು ರಾಮನನ್ನು ಇಷ್ಟು ವಿಧವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ರಾಮನ ನಿಷಯನಾದ ಪರಶ್ವಜ್ಞಾನವಿಧ್ವಿರಬಿಡುವೆಂದೇ ಊಹ್ಯವು. ಇವನಿಗೆ ಸಸತ್ಕುಮಾರಾದಿಗಳು ಹೇಳಿದ ಇತಿವಾಸಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಮಾಲ್ಯವನೇ ನೊಪಲಾದವರು, ಸುಮಾಲಿ, ಮೂಲಿ, ಮೊವಲಾದವರ ವಧಾದಿ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ಇವನ ಮುಂಚೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಲಿ, ರಾಮನು ಖರಾದಿಗಳಾದ ಪದಿ ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರನುಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವನಾಗ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದಂತೆ ಅನೇಕಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲು, ಅವನ್ನು ನೋಡಿದ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದಲಾಗಲಿ, ಈ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದೆಂಬ ಸಂಭವವುಂಟು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ "ನತಂ ವಧ್ಯಮುಪಂ ಮುನೈಃ" ಎಂಬ ಮೂಲವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ "ನಾನು ರಾಕ್ಷಸಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಹ್ಲರೂ ಸುಶ್ರುತಪರಿಪಾಕದಿಂದ ನನಗೆ ಆ ರಾಮನ ಪರಶ್ವಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ನಿನಗಾವರೋ "ಅಸುರೀಂದ್ರೋಽನಿ ನೂಪನ್ನಾ ಮೂಢಾಜನ್ಮನಿಜಸ್ಸನಿ" ಎಂಬ ವಚನಾನು ಸಾರವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಜ್ಞಾನಪರಿಪಾಕವುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವು" ಎಂದು ಆತನು ರಾನಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಅರ್ಥಾಂತರವು ಧ್ವನಿತವು. ಅಥವಾ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಅಕಂಪನನ ಮುಖದಿಂದ ತಾನೇ ರಾಮನ ಪರಶ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ನಡುವುಳ್ಳವಳು. ಶ್ಯಾಮಲವಾದ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವಳು. ಅವಳ ಅವಯವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಅನುರೂಪವಾಗಿರುವುವು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ಆಕೆಯೊಂದು ರತ್ನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅನೇಕ ರತ್ನಾಭರಣಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತೆಯಾಗಿರುವಳು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ದಾನವರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಯಾವಳೊಬ್ಬಳೂ ಆಕೆಗೆ ಎನೆಯಾಗಳು. ಇನ್ನು ಮನುಷ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಸಮಾನಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ಆಕೆಯನ್ನು ರಾಮನು ಕ್ಷಣವೂ ಅಗಲಿರಲಾರನು. ನೀನು ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕಡ್ಡು ತಂದುಬಿಡು. ಆಗ ರಾಮನು ಅವಳನ್ನು ಗಲಿ ಬದುಕಿರಲಾರದೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವನು” ಎಂದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಪನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಕಂಪನನ ಅಲೋಚನೆಯನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ, “ಓಳ್ಳೇದು! ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಮಾಡುವೆನು.

* ಇಲ್ಲಿ “ಅರೋಚಯತ ತದ್ವಾಕ್ಯಂ ರಾಮಣೋ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪಃ | ಚಿಂತಯಿತ್ಯಾ ಮುಪಾಪಾಪುರಕಂಪನ ಮುನಾಚಜ || ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ವಾಕ್ಯವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, “ರಾಮನು ಅಕಂಪನನಿಂದ ರಾಮವ್ಯಕ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ, (ಚಿಂತಯಿತ್ಯಾ) ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ನವರೆಗೆ ಅಲೋಚಿಸಿ, (ತದ್ವಾಕ್ಯಂ ಅರೋಚಯತ) ಅಮೂತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟದನು ಎಂದು ಭಾವವು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಸನತ್ತುಮಾರನ ಮುಖದಿಂದ, ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿವಿಷ್ಣುವು ರಾಮನೊಪದಿಂದವತರಿಸುವನೆಂಬಭವಿಸ್ಯದ್ವ್ಯಕ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಈಗ ಅಕಂಪನನ ಮೂಲವಾಗಿ ರಾಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ, ಆ ವಿಷಯವು ಅವನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಇದರಿಂದ ತನಗೆ ಶಾಸನವೋಚನ ಕಾಲವೊದಗಿತೆಂದು ತಿಳಿದು, ತಾನು ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಅಕಂಪನನು ಹೇಳಿದ ಸೀತಾಪಹರಣವೇ ಅನುಕೂಲವಾದ ಉಪಾಯವೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು. ರಾಮನಿಗೆ ಸನತ್ತುಮಾರರು ಹೇಳಿದ ಈ ರಾಮಾನವತಾಲ ವ್ಯಕ್ತಾಂತವು ಉತ್ತರರಾಮನಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯರಾಮಸಂವಾಸದಲ್ಲಿವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ನೋವಲು ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರನಾದ ಸನತ್ತುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಿ, ಯುಷ್ಧದಲ್ಲಿ ಪತರಾವ ದೈತ್ಯರೂ, ದಾನವರೂ, ರಾಕ್ಷಸರೂ ಯಾವ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರು? ವಿಷ್ಣುವು ಅವವರನ್ನು ಕೊಂದದೇಕೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಸನತ್ತುಮಾರನು

ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ಬೇರೆ ಸನ್ನಾಹವೇನೂ ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗುವಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಸಾರಥಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವಳನ್ನು ಈ ಲಂಕೆಗೆ ತಂದುಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು. ರಾವಣನು ಮರುದಿನದ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಜಯರಥಕ್ಕೆ ವೇಗವತ್ತಾದ ಎರಡು ಕತ್ತೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಆ ರಥವನ್ನೇರಿ ಹೊರಟನು. ರಾಕ್ಷಸಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಆ ರಾವಣನ ರಥವು ಮೇಘಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದಂತೆ ನೆಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟದೆ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ, ಅತಿವೇಗದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ರಾವಣನು ಮಾರೀಚಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ರಥದಿಂದಿಳಿದು, ತಾಟಕಾಪುತ್ರನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾರೀಚನು ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಗತನಾಗಿ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಮನಃಪ್ರದುರ್ಲಭಗಳಾದ ಅನೇಕ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಅಭ್ಯಾಗದಿಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನೆ! ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವೇ? ನೀನು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಇಷ್ಟಾತುರದಿಂದ ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗಿರುವುದು?”

“ ಎಷ್ಟು ದಿನದ ಹತರಾವ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನೇ ಪಡೆದಿರುವರು. ಆ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಕೋಪವೂ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದೇ” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು, ಅಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು “ ಆಮುಜಾವಿಷ್ಟು ದಿನೊಡನೆ ತನಗ್ಗೆಯುದ್ಧವು ಯಾವಾಗ ಸಂಭವಿಸಬಹುದು?” ಎಂದನು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಸನತ್ತುಮೂರನು ಮುಂದೆ ಸಜೆಯುವ ರಾಮಾವತಾರಪ್ರಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾವಣನು ರಾಮನೊಡನೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂಬ ಕಾಲನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೇ ಇದ್ದು, ಈಗ ಅಕಂಪನನು ಹೇಳಿದ ಉಪಾಯವೇ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ಅನುಕೂಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ರಾವಣನು ಸೀತಾರಾಮರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೆ ದುರ್ಭಾಷೆಗಳಂತೆ ತೋರಿದರೂ, ನಾಸ್ತವಾರ್ಥವನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರೆ, ಸ್ತುತಿಪರವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಯಭೇದದಿಂದಲೂ, ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಭೇದದಿಂದಲೂ, ಪದವಿಭಾಗ ಭೇದದಿಂದಲೂ, ಅದರ ತತ್ಪಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು).

ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಚತುರನಾದ ರಾವಣನು, ಆ ಮಾರೀಚನನ್ನು ಕೂರಿತು, “ಅಯ್ಯಾ! ಮಾರೀಚನೆ! ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ! ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ರಾಮನೊಬ್ಬನು, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಹಾವೀರನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಖರನನ್ನು ಕೊಂದುದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಂದು ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೇ ಹಾಳುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನಾನು ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತರಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ಹೀಗೆ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದುಃಖ ಕ್ಷೀಣಾಗಿರುವ ನನಗೆ ನೀನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕನಾಗಬೇಕು” ಎಂದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾರೀಚನು, ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಜ್ಜರಬಿಡ್ಡಂತಾಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಅಯ್ಯಾ! ರಾಕ್ಷಸಕುಲೋತ್ತಮನೆ! ಭಲೆಭಲೆ! ಒಳ್ಳೇ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ! ನಿನಗೆ ಆ ಸೀತೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟವರಾರು? ಮೊದಲು ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳು! ಅವನು ನಿಜವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಮಿತ್ರನೆ? ಅಥವಾ ಶತ್ರುನೆ? ಅವನೇನೋ ನಿನಗೆ ನಿಜವಾದ ಮಿತ್ರನಾಗಲಾರನು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನಂತೆ ನಟಿಸಿದರೂ ಅವನನ್ನು ಶತ್ರುನೆಂದೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ! ಹಿಂದೆ ನಿನ್ನಿಂಥ ತರಸ್ಕೃತನಾದ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನು, ಆ ಕೋಪವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದು, ನಿನ್ನನ್ನು ಕೆಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರಬಹುದು. ನಿನ್ನ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಹೀಗೆ ನಿನಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತರಬೇಕೆಂದು ಯಾವನು ಹೇಳಿದನು? ರಾಕ್ಷಸ ಕುಲಕ್ಕೆ ತಿಖರದಂತಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೆಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಈ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನಾವನು? ನಿನಗೆ ಈ ದುರ್ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟವನು ನಿಜವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಆಜ್ಞಾಶತ್ರುವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು! ಇವರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ! ಕೋರಿದಲ್ಲನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರೂರ ಸರ್ಪದ ಬಾಯಿಗೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿಸುವಂತೆ, ಪಶು ಣಾವಾಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕ ಈ ಕ್ರೂರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದವನಾವನು? ಯಾವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಕೆಟ್ಟದಾರಿಗೆಳೆ ದಿರುವನು? ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪವೆ! ಸುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸಿದವನಾವನೋ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ! ಎಲೈ ರಾವಣನೆ!

ನೀನು ಆ ರಾಮನನ್ನು ಯಾವನೋ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದೆಯಾ? ಅವನನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿದ ಕಾಡಾ ನೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು! ಪವಿತ್ರನಾದ ವಂಶೋನ್ನತಿಯೆಂಬ ಸುಂಡಿಲಿನಿಂದಲೂ, ತೇಜಸ್ವಿಂಬ ಮದದಿಂದಲೂ, ತೋಳಗಳೆಂಬ ಕೊಂಬುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳ ರಾಮನೆಂಬ ಗಂಧಗಜವು, ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಾಗ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾದೂ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೊಚ್ಚಿದ ಕಾಡಾನೆಯು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದರ ನುದಗಂಧವು ಮೊರಟುಬಂದಾಗಲೇ ಇತರ ಗಜಗಳು ಪಲಾಯಿತವಾಗುವಂತೆ, ಆ ರಾಮನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಾವು ಪಲಾಯನಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಅವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೆಂದರೇನು? ಆಯ್ಯಾ! ರಾಮಣಾ! ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಈಗ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಅನೆಯ ಸಾಪ್ತನೇ ಸಾಲದು. ಅವನನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿದ ಒಂದು ಸಿಂಹವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹದಂತಿರುವ ಆ ರಾಮನು, ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಾಗಲೇ ಕೋಪಗೊಂಡ ಸಿಂಹದ ನಾಲಚಲನವನ್ನು ನೋಡಿದವರಂತೆ ನಾವು ಪಲಾಯನಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಆ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ನಿನ್ನಂತಹ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಕೇವಲ ಕ್ಷುದ್ರವ್ಯುಗಪ್ರಾಯರು! ಬಾಣಗಳೇ ಅದರ ಅವಯವಗಳೆಂದೂ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕತ್ತಿಯೇ ಅದರ ಕೋರಿದಾಡೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿ! ರಾಮನೆಂಬ ಇಂತಹ ಕ್ರೂರಸಿಂಹವು ಮಲಗಿರುವಾಗ, ಅವನ್ನು ನೀನು ಹೊಡೆದು, ಎಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆಯಾ? ಇದು ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಸಿಂಹದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಉಪಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬಹುದು! ಆತನನ್ನು ಕೇಣಕಿದ ಮೇಲೆ ಬದುಕಿ ಬರುವ ಆಸೆಯೇನು? ಆ ರಾಮನಿರುವ ರಣರಂಗವನ್ನು ಘೋರವಾದ ವಾತಾಳನೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು! ಮಹಾಧನುಸ್ಸೆಂಬ ಮೊಸಳೆಯಿಂದಲೂ, ಬಾಣಸ್ತ್ರಯೋಗ ಚಾತುರ್ಯವೆಂಬ ಕೆಸರಿನಿಂದಲೂ, ಬಾಣಗಳೆಂಬ ಅಲೆಗಳ ಪರಂಪರೆಯಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿದ ಯುದ್ಧವೆಂಬ ಮಹಾಸ್ತ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ನೀನು ಜಾರಿಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಬದುಕಿ ಬರುವುದೆಂದರೇನು? ರಾಮನೆಂಬ ಮಹಾಬಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಮೇಲೆ ಅಧೋಗತಿಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯೇನು? ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ! ಬೇಡ! ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡು! ಇದು ನಿನಗೆ

ತರವಲ್ಲ ! ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನೆಂದು ಕೋಪಿಸಬೇಡ ! ಮನ್ನಿಸು ! ಈಗಲೇ ನೀನು ಸುಖವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸೇರು ! ಲಂಕಾರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಃಪುರ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ರಾಜಭೋಗದಿಂದಿರುವ ನಿನಗೆ, ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಾಡುಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವ ರಾಮನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯೇನು ? ನಿನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ನೀನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿರು ! ರಾಮನು ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರಲಿ !” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮೊದಲಿದ್ದ ಕೋಪಾವೇಶವು ತಗ್ಗಿ, ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಳಿಯಿತು. ಆಗಲೇ ಅವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ತನ್ನ ಆರಮಣೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ರಾವಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದು

ಇತ್ತಲಾಗಿ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರನುಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಖರದೊಪಣ ತ್ರಿಶಿರಸ್ಸುಗಳೆಂಬ ಮಹಾವೀರರೂ, ಏಕಾಕಿಯಾದ ರಾಮನೊಬ್ಬನಿಂದ ಹತರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಹಿಸಲಾರದ ಸಂಕಟದಿಂದ, ಮೇಘಗಳ ಗುಡುಗುವಂತೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ “ಹೋ” ಎಂದು ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಇತರರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದ ಆ ರಾಮನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಅರಚಿದವಳಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಓಡಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯಗತನಾದ ಇಂದ್ರನಂತೆ ಶೇಷಸ್ಥಿಯಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಸುವರ್ಣಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ರಾವಣನು, ಚಿನ್ನದ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞಾಹುತಿಯಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು, ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವರಾಗಲಿ, ಮಹರ್ಷಿಗಳಾಗಲಿ, ಇತರ ಭೂತಗಳಾಗಲಿ ಯಾರೂ ಅವನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಲಾರರು. ಲೋಕೈಕ ವೀರನೆಂದರೆ ಅವನಿಗೇ ಸಲ್ಲುವುದು ! ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡುಬರುವ ಯಮನಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿರುವನು. ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಮೈಮೇಲೆ ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಹತಿಯಿಂದಲೂ, ಐರಾವತದ ಕೊಂಬಿನ ತಿವಿತದಿಂದಲೂ ಉಂಟಾದ ಗಾಯಗಳು

ಜಿಡ್ಡುಗಟ್ಟಿ, ಅವನ ಅಂಗಾಂಗವೆಲ್ಲವೂ ಒರಟುಬಿಡ್ಡು ಹೋಗಿರುವುವು. ಲೋಕವಿಲಕ್ಷಣ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಆತನ ಇಷ್ಟತ್ತು ತೋಳುಗಳೂ, ಹತ್ತು ತಲೆಗಳೂ ನೋಡುವಾಗಲೇ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಭಕ್ತ ಚಾಸುರಾದ್ಯಂಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆತನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೈಭವವು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಆಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಅವನ ಅಭರಣದ ವೈಡೂರ್ಯ ಕಾಂತಿಯೂ, ಅವನ ಚಿನ್ನದ ಕಡಕುಗಳ ಕಾಂತಿಯೂ ಅವನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸುತ್ತಿಸುತ್ತ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಾಜಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆತನ ದುಂಡಾದ ತೋಳುಗಳೂ, ಬಿಳುಪಾದ ಹೆಲ್ಲುಗಳೂ, ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವನ ಅಗಲನಾದ ಬಾಯಿಯೂ, ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಉದ್ದವಾದ ಅಕೃತಿಯೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ, ತ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಚಕ್ರಾಯುಧ ದಿಂದಲೂ, ದೇವತೆಗಳ ಇತರ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಅನೇಕಾವಾರ್ತಿ ವೆಟ್ಟುತಂದು ಸಟ್ಟುಗಟ್ಟಿ ಕೊಬ್ಬಿದ ಆತನ ದೇಹದಲ್ಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಬಲವಾದ ದೇವಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಹಾಯಲಾರವು. ಅವನು ಅಕ್ಷೋಭ್ಯನಾದ ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನೂ, ಕ್ಷೋಭ ಹೊಂದಿಸಬಲ್ಲನು. ತೋರಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲ ಮಹಾಸಾಹಸಿಯು, ಕುಲಪರ್ಮತಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೆತ್ತು ಬಿಸುಡುವನು. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಲೆಯೆತ್ತದಂತೆ ಅಡಗಿಸಿದ ಮಹಾಧೀರನು. ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮೂರಿದಕ್ಕಿರುವನು. ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯ ರನ್ನು ಕೆಡಿಸಿರುವನು. ಎಷ್ಟೋ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿರುವನು. ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳಿಲ್ಲ. ಅವನು ಇಷ್ಟಬುದಾದಾಗ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿರುವ ಭೋಗವತೀ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸರ್ವರಾಜ ನಾದ ವಾಸುಕಿಯನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ತಕ್ಷಕನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರ ದಿಂದ ತಂದುಬಿಡುವನು. ಕೈಲಾಸಪರ್ಮತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಬೇರನನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಕಾಮಗಮನವುಳ್ಳ ಆತನ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವನ್ನೇ ತಂದಿರುವನು. ಕುಬೇರನ ಉದ್ಯಾನವನವಾದ ಚೈತ್ರರಥವನ್ನೂ, ಅವನ ಕಮಲ ಸರೋವರವನ್ನೂ, ಇಂದ್ರನ ನಂದನವನವನ್ನೂ, ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ವಿಹಾರೋದ್ಯಾನಗಳನ್ನೂ ಇಷ್ಟಬಂದಾಗ ಕೆಡಿಸಿಬರುವನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರು

ಉದಿಸುತ್ತಿರವಾಗ, ಆತನು ಪರ್ಮತ ಶಿಖರದಂತೆ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ನಿಂತು, ತನ್ನ ತೋಳುಗಳಿಂದಲೇ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವನು. ಆಧೀರನು ಪೂಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಪರುಷಗಳವರೆಗೆ ಮಹಾವನದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುವನಾಡಿ, ತಾನೇ ತನ್ನ ಹತ್ತ ತಲೆಗಳನ್ನೂ ಕಡಿದು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಪೂಜೋಪಕರಣಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಆತನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿರುವನು. ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಹೊರತು ಆತನಿಗೆ ದೇವತೆಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ದಾನವರಿಂದಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವರಿಂದಾಗಲಿ, ಪಿತೃಕರಿಂದಾಗಲಿ, ಪತಗರಿಂದಾಗಲಿ, ನಾಗರಿಂದಾಗಲಿ, ವರಣ ಭಯವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲವು. ಆತನು ಯಾಗಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹವಿಷ್ಯಾಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಮಂತ್ರೀತನಾಗಿ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಸೋಮರಸವನ್ನ ನಾಶಮಾಡುವನು. ಯಾಗವೆಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದು ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕೆಡಿಸುವನು. ಬಹಳ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದವನು. ಅವನಿಗೆ ದಯೆಯೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲವು. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿ ಗೋಳಾಡಿಸುವುದೇ ಅವನಿಗೊಂದು ವಿನೋದವು. ಸಮಸ್ತಲೋಕವೂ ಆತನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಹೆದರುವುದು. ಹೀಗೆ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ತನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ರಾವಣನನ್ನು ಒಪ್ಪಣಿಯು ಕಂಡಳು. ದಿವ್ಯವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನುಟ್ಟು, ದಿವ್ಯವಾದ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ, ದಿವ್ಯಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಯಮುನಿಗೂ ಯಮನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರವ ಪುಲಸ್ತ್ಯುರೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸಕಕ್ರವರ್ಮಿಯು, ಆ ಅಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರವಾಗ, ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಆತನ ಸತ್ತಲೂ ಸೇರಿ ಸೇರಿಸ ತಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ತಾನೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಅಂಜದವಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾವನನು ತನಗುಂಟೆ ಮಾಡಿದ ಭಂಗವನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಭಯದಿಂದ ಮೂರ್ಛೆಹೋದಂತೆ ವೈ ತಿಳಿಯದವಳಾಗಿ, ಆ ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡತೊಡಗಿದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ತನ್ನ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ರಾವಣನು
 ಸುಮ್ಮನಿಹುವನ್ನು ನೋಡಿ ಶೂರ್ವಣವೆಯು
 ಕೋಪಗೊಂಡು, ಆತನನ್ನು ನಂದಿಸಿದುದು. }

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ರೂಪಹಾಸಿಯನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ರಾವಣನು ಅಲಕ್ಷ್ಮ್ಯದಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದವನ್ನು ನೋಡಿ, ಶೂರ್ವಣವೆಯು ದುಃಖಗೊಂಡು, ಮಂತ್ರಿಗಳ ನಡುವೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ “ಅಣ್ಣಾ! ಇದೀಗ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಯಿತು! ಯಾರ ತಡೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆಯಥೇಚ್ಚವಾಗಿ ಕಾಮೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮತ್ತನಾಗರುವ ನಿನಗೆ ಈ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರವೇನು ತಿಳಿಯುವುದು? ಅಯ್ಯೋ! ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಈಗಿನ ಮಹಾಭಯವೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತೆ? ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾಮೋಪಭೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾಗಿ, ಕೇವಲ ಗ್ರಾಮ್ಯಭೋಗಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಬ್ಧನಾದ ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳು ತ್ಯಜಿಸುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಹೀನವಾಗಿ ಕಾಣುವರು. ಆತನನ್ನು ಯಾರೂ ರಾಜನೆಂದು ಗೌರವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ರಾಜನು ತಕ್ಕ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಾನೇ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಆತನಿಗೆ ಆ ಕಾರ್ಯಗಳು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವುದೊಂದಲ್ಲದೆ, ಆತನಿಗೂ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವನ್ನರಿಯದೆ, ಸ್ವದೇಶ ಪರದೇಶ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಾರರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ, ಉಚಿತ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಡದೆ, ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥನನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ರಾಜನನ್ನು, ಸಂಚಾರ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದೆಯೂ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೆಯೂ ಇರುವ ನದಿಯ ಕೆಸರನ್ನು ಕಂಡ ಆನೆಗಳು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ತ್ಯಜಿಸುವರು. ಯಾವ ರಾಜನು ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪರತಂತ್ರನಾಗಿ ದೇಶವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಾಲಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನು ಎಷ್ಟೇ ಉಚ್ಛ್ರಿಸ್ಥಿ ತಿಯಲ್ಲಿವ್ವರೂ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಅವನ ಮೇಲ್ಮೈಯು ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸದು. ದೇವಗಂಧರ್ವದಾನವಾಪ್ತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಮಯಬಂದಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೆಡಿಸಬೇಕೆಂದೇ ಕಾದಿರುವರು.

ನೀನಾದರೋ ತಕ್ಕಗೂಢಚಾರರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆಯಾ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ವಿಷಯಲೋಲನಾಗಿರುವೆ. ಹೀಗೆ ನೀನು ಈ ತತ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ಚಪಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ? ಇನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಹುಡುಗತನವು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ! ವಿನೇಕವೆಂಬುದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ರಾಜನಾದವನು ಯಾವಯಾವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ ಅದನ್ನೂ ನೀನು ತಿಳಿಯೆ! ಹೀಗಿರತಕ್ಕ ನೀನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ? ಯಾವ ರಾಜರಿಗೆ ಚಾರರು, ಬೊಕ್ಕಸ, ರಾಜನೀತಿ ಎಂಬಿವು ಮೂರೂ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವರು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಕೃತಜನರಿಗೆ ಸಮಾನರೇ ಹೊರತು ಅವರನ್ನು ರಾಜನೆನಲಾಗದು. ರಾಜರು ಚಾರರಿಂದ ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಚಾರರನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರಾಜರೇ ದೀರ್ಘಜಿವಿಗಳೆನಿಸುವರು. ಕೇವಲ ಮುಖಸ್ತುತಿಪರಾಯಣರಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುವ ಕೆಲವು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೀನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವೆಯೇ ಹೊರತು, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಚಾರರೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕ್ರೂರ ಕೃತ್ಯವುಳ್ಳ ದದಿನ್ಯಾಲ್ಯುಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಏಕಾಕಿಯಾದ ರಾಮನಿಂದ ಹತರಾದರು! ಖರದೂಷಣರೂ ಸಂಹೃತರಾದರು! ನಮ್ಮ ಜನಸ್ಥಾನವೂ ಹಾಳುಬಿದ್ದಿತು! ಇವವರಿಗೆ ನೀನು ಇದೊಂದನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆಹೋದೆಯಲ್ಲಾ! ಕೇವಲ ವನಾಸ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ರಾಮನೇ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಮೇಲಾದವನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವನು ಮೊದಲು ಭುಷಿಗಳಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅದಂತೆ ನಮ್ಮ ಜನಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಕ್ಷಸಕೂನ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ನೀನಾದರೋ ಪರಮ ಲಬ್ಧನು! ಚಾರರಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ವತ್ಸನಾಗಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡುವವನಲ್ಲ! ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡುವವನಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಅತ್ಯಹಿತಗಳನ್ನೇ ನೀನು ತಿಳಿಯದಿರುವೆ! ಕ್ರೂರನಾಗಿಯೂ, ಲುಬ್ಧನಾಗಿಯೂ, ವತ್ಸನಾಗಿಯೂ, ಗರ್ವಿಷ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಮೂರ್ಖನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಜನು

ದೈವಿಕವಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಓಂದು ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಾಗ, ಅವನನ್ನು ಯಾರೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಅಹಂಕಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಸಜ್ಜನರಿಗೂ ಅನಾದರಣೆಯನಾಗಿ, ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಕೋಪಸ್ವಭಾವದಿಂದಿರುವ ರಾಜನಿಗೆ ಕಷ್ಟಕಾಲವು ಬಂದಾಗ, ಸ್ವಜನರೇ ಅವನಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವರು. ಉಚಿತ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸದೆಯೂ, ಭಯ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಭಯಪಡದೆಯೂ ಇರುವ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ತ್ಯಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಎಣಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಒಣಗಿದ ಕಡ್ಡಿಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ಮಣ್ಣು ಹೆಂಟೆಗಳಿಂದಾಗಲಿ. ಕೊನೆಗೆ ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರಿಬರುವ ಧೂಳಿನಿಂದಲಾಗಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟಾಗಬಹುದು. ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾದ ರಾಜನಾದರೋ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲವೆನಿಸುವನು. ಉಟ್ಟು ಮಾಸಿದ ಬಟ್ಟೆಗಳಂತೆಯೂ, ಮುಡಿದು ಬಾಡಿದ ಪುಷ್ಪದಂತೆಯೂ, ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾದ ರಾಜನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರನು. ಯಾವ ರಾಜನು ಪ್ರಮಾದವಶನಾಗದೆ, ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದು, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ, ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿ ಧರ್ಮಶೀಲನಾಗಿರುವನೋ ಆತನು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವನು. ಆ ರಾಜನು ಚರ್ಮಮಯವಾದ ಈ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿದ್ದರೂ, ನೀತಿಯೆಂಬ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವನು. ಯಾವನ ಕೋಪವಾಗಲಿ, ಅನುಗ್ರಹವಾಗಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿರದೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವುದೋ ಆತನನ್ನು ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಪೂಜಿಸುವರು. ಎಲೆ ರಾವಣನೆ! ನೀನಾದರೋ ಕೇವಲ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು. ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ಈ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರಿಗುಂಟಾದ ಮಹಾವಧವನ್ನೂ ಕೂಡ ನೀನು ಚಾರರಿಂದ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದೆಯಲ್ಲ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದೆದರಿಂದೇನು! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀನು ತತ್ರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನನಾಗಿರತಕ್ಕವನು. ಇತರರನ್ನು ಸಮಾನಪಡಿಸುವುದೇ ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು. ವಿಷಯೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ

ಹೋಗಿರುವೆ! ದೇಶಕಾಲಭೇದಗಳ ತತ್ಪವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಲ್ಲ. ಯುಕ್ತಾ ಯುಕ್ತಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯೂ ನಿನ್ನಿಗೆ ಸಾಲದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ತೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು, ವಿವತ್ತಿಗೊಳಗಾಗುವೆ" ಎಂದಳು. ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದಲೂ, ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದಲೂ, ಬಲದಿಂದಲೂ ಕೊಚ್ಚಿದ ಆ ರಾವಣನು, ಹೀಗೆ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದ ತನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪರ್ಯಾಯೋಚಿಸಿ, ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ರೂಪಸಂಹವ್ಯ
ಪರಾಕ್ರಮಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಸೀತೆಯ ರೂಪಾ
ಯಶವನ್ನೂ ರಾವಣನಿಗೆ ವರಿಸಿ ಸೀತೆ
ಯನ್ನು ಕಷ್ಟತರುವಂತೆ ಬೋಧಿಸಿದಳು.

ಹೀಗೆ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯು ಕೋಪದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಪವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಅವನು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೆ ತಂಗಿ! ರಾಮನೆಂಬನಾವನು? ಅವನ ವೀರ್ಯವೇನು? ಅವನ ರೂಪವು ಹೇಗಿರುವುದು? ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವೇನು? ದುರ್ಗಮವಾದ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅವನು ಬಂದುದೇಕೆ? ಅವನು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದ ಆಯುಧವಾವುದು? ಖರದೂಷಣರನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಂದನು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ರಾವಣನಿಗೆ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳತೊಡಗಿ, "ಅಣ್ಣಾ! ಮೊದಲು ಆ ರಾಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು! ಉದ್ದವಾದ ತೋಳುಗಳುಳ್ಳವನು. ಅಗಲವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನು. ಅವನು ನಾರುಮಡಿಯನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನೂ ಉಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಮನ್ಮಥನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವನು. ಅವನು ವಶರಥರಾಜನ ಮಗನು. ಆತನು ಕ್ರಿಯೆಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಧನುಸ್ಸಿನಂತಿರುವ ಚಿನ್ನದಕಟ್ಟಿಕ್ಕೆ ಓಂದು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಷಸರ್ಪಗಳುತಿರುವ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಅಕರ್ಣಾಂತ

ವಾಗಿ ಎಳೆದುಬಿಡುವನು. ಅವನು ಬತ್ತಲಕೆಯಿಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದಾಗಲಿ, ಬಿಲ್ಲನ್ನೆಳೆಯುವುದಾಗಲಿ, ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಾಗಲಿ ಇದೊಂದೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಪೈರುಗಳು ಇಾದ್ರಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಅರಿಕಲ್ಲಿನ ಮಳೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸತ್ತು ಮಲಗುವಂತೆ ರಾಮನ ತರವರ್ಷಗಳಿಂದ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವು ಸತ್ತುಬೀಳುವುದು ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಪದಾತಿಯಾದ ರಾಮನೊಬ್ಬನೇ ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಕೊಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಒಂದೂವರೆ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಸೈನ್ಯವೂ ಹತವಾದುದಲ್ಲದೆ, ಖರದೂಷಣರೆಂಬ ಮಹಾವೀರರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯಹೊಂದಿಬಿಟ್ಟರು. ಏನಾದರೇನು? ಅವನು ಮುಷಿಗಳಿಗೆ ಮಾತುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಂತೆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯನನ್ನು ಅವರಿಗೆ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಅವನು ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದ ಮಹಾತ್ಮನಾದುದರಿಂದ, ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂದೆಣಿಸಿ, ನನ್ನೊಬ್ಬಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ಅದರೇನು? ನನ್ನನ್ನಾದರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಟ್ಟನೇ? ಇದೋ ನೋಡು! ನನ್ನ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಹರಿದು ಮಾನಭಂಗಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಆ ರಾಮನಿಗೆ ತಮ್ಮನೊಬ್ಬನಿರುವನು. ಅವನೂ ರಾಮನಂತೆಯೇ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನು. ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನನ್ನೇ ಹೋಲುವನು. ಅವನು ಅಣ್ಣನಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರೇಮವನ್ನಿಟ್ಟು ಭೃತ್ಯನಂತಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂದು ಹೆಸರು. ಬಹಳ ವೀರ್ಯವಂತನು. ಕೋಪವುಳ್ಳವನು. ಯಾರಿಂದಲೂ ಅವನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಂತವರನ್ನಾದರೂ ಸೋಲಿಸುವನು. ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯು. ಅವನಲ್ಲಿ ದೇಹಬಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬುದ್ಧಿಬಲವೂ ಇರುವುದು. ರಾಮನಿಗೆ ಬಲದ ಭುಜದಂತಿರುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅವನು ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಸಂಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣದಂತೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾಗಿರುವನು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳಿರುವಳು. ಅವಳು ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಳು. ಅವಳು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳು. ಅವಳ ಮುಖವು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವುದು. ಅವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಪತಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನೇ ಕೋರುತ್ತಾ, ಅವನಿಗೆ ಹಿತವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತಳಾಗಿರುವಳು. ಅಂದವಾದ ಕುರುಳುಗಳಿಂದಲೂ, ಎಸಳಾದ ಮೂಗಿನಿಂದಲೂ, ನುಣುಪಾದ ತೊಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಆಕೆಮ ರೂಪವು

ಲೋಕಾದ್ಭುತವಾಗಿರುವುದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳ ಖ್ಯಾತಿಯು ಕೊಂಡಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದು. ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದ ವನದೇವತೆಯೋ ಅಥವಾ ಎರಡನೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುವಳು. ಅವಳ ಮೈಬಣ್ಣವು ಪುಟಪಾಕದ ಚೆನ್ನದಂತಿರುವುದು. ಅವಳ ನಖಗಳು ಕೆಂಪಾಗಿ ನೀಡಿರುವುವು. ಅವಳಿಗೆ ಸೀತೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಅವಳು ವಿದೇಹ ರಾಜನ ಮಗಳು. ಹಿಡಿನಡುವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಗೆ ಸಮಾನಕಾದವಳು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವರಲ್ಲಿ ಯಾಗಲಿ, ಕಿನ್ನರರಲ್ಲಿ ಯಾಗಲಿ, ಯಕ್ಷರಲ್ಲಿ ಯಾಗಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ರೂಪವತಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ನೋಡಿದುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸೀತೆಯೆಂಬವಳು ಪತ್ನಿಯಾಗಿರುವಳೋ, ಯಾವನನ್ನು ಅವಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಳೋ, ಅಂತಹ ಪುಣ್ಯಪುರುಷನೇ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲಾದ ಸುಖಜೀವನವುಳ್ಳವನೆನಿಸುವನು. ಇಂದ್ರನ ಭೋಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವನ ಭೋಗವೇ ಮೇಲೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಎಲೆ ರಾವಣನೆ! ಅವಳು ಬಹಳ ಸುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಳು. ಅವಳ ದೇಹಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೊಗಳಿದರೂ ಸಾಲದು. ಅವಳಂತೆ ರೂಪವತಿಯು ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲವು. ಅವಳೇ ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಧಾರ್ಷ್ಣಿಯು. ನೀನೇ ಅವಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಗಂಡನು. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಜಘನದಿಂದಲೂ, ಉಬ್ಬಿದ ಸ್ತನಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಆ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ನೀನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆನು. ಕ್ರೂರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನನಗೆ ಹೀಗೆ ವಿರೂಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತೆ ಮುಖವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೀನು ಒಂದಾವರ್ತಿ ನೋಡಿದೆಯಾದರೆ, ಆ ಕ್ಷಣವೇ ನೀನು ಮನ್ಮಥಬಾಣಗಳಿಗೆ ವಿಧೇಯನಾಗಿ ಬಿಡುವೆ! ನೀನಿಗೆ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ, ಈಗಲೇ ನೀನು ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬಲದ ಕಾಲನ್ನೆತ್ತಿಡು! ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯು ಕೈಗೊಡುವುದೊಂದಲ್ಲದೆ, ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ ಘಾತುಕನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು. ಆ ರಾಮನನ್ನೂ, ಮಹಾರಥನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ನಿನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಕೊಂದು, ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆಯಾದರೆ, ನೀನು ಸುಖವಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ತಂದು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಬಹುದು.

ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೇ! ಈಗ ನಾನು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವು ನಿನಗೆ ಅಭಿಮತ ವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಈಗಲೇ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ನನ್ನ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಸು. ಮೊದಲು ನಿನ್ನ ಬಲಾಬಲವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಆ ವಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ತಂದುಬಿಡು | ಯಾವ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಕುಂದಿಲ್ಲದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಈಗ ನೀನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕಾರ್ಯವು. ಆದರೆ ಮೊದಲು ನೀನು ನಮ್ಮ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಖರದೂಷಣರ ಪಥವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯೋಚಿಸಿ ಮುಂದೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು ತ್ತಮ ವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿಂತಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಡುವುದು ತ್ತಮವು” ಎಂದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

❦ ರಾವಣನು ಮಾರೀಚನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದು ❦

ಹೀಗೆ ಕೂರ್ವಣಿಯು, ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಅತಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಲು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು, ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು, ಮೊದಲು ಅವರೊಡನೆ ರಾಜಕಾರ್ಯವನ್ನಾ ಲೋಚಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ತಾನು ಇತ್ತಲಾಗಿ ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಆಮೇಲೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ 1 ಸೀತೆಯನ್ನು

1 ರಾವಣನು “ಈಗ ತಾನು ಉದ್ವೇಗಿಸಿರುವ ಸೀತಾಪಹರಣಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ತ್ತಮವೆ? ಅಥವಾ ತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ತ್ತಮವೆ? ಯಾವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೋಷವು ಅಲ್ಪವಾಗಿಯೂ, ಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು?” ಎಂದು ಗುಣದೋಷಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯೋಚಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಖರಾದಿ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದ ರಾಮನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ಅಪಾಯ ಹೇಳುವೆಂದೆಚ್ಚಿಸಿ, ತಂತ್ರೋಪಾಯವೇ ಸುಕರವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

ಹೇಗೆ ಕದ್ದು ತರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಪರ್ಮಾಳೋಚಿಸಿ, ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಜೇನ್ನಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪುನಃ ಅದರಿಂದಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಗುಣದೋಷಗಳ ಬಲಾಬಲವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ತಿಮಿತಮಾಡಿ, ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ರಮಣೀಯವಾದ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯ ಲಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ತಾನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯವು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಮಂಡೋದರಿ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಈಗಲೇ ತಿಳಿದರೆ, ಅವರು ತನ್ನನ್ನು ತಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆಯೇ ತನ್ನ ಲಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಸಾರಥಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ರಥವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದುವಂತೆ ಆತನಿಗೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಸಾರಥಿಯು ರಾವಣನ ಮನಸ್ಸಿಗೊಪ್ಪುವಂತೆ ಒಂದು ಉತ್ತಮವಾದ ರಥವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿತಂದನು. ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ರಾವಣನು, ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿಯೂ, ರತ್ನಖಚಿತವಾಗಿಯೂ, ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಸುವರ್ಣಲಂಕೃತಗಳಾಗಿ, ಪಿಶಾಚಮುಖವುಳ್ಳ ಕತ್ತಿಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ಮೇಘದಂತೆ ಗಂಭೀರಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವಿರಿ ಕುಳಿತು, ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ರಾಜಚಿಹ್ನವಾದ ಶ್ವೇತಚಕ್ರಚಾಮರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ವೈಡೂರ್ಮದಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ದೇಹಚ್ಚಾಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾದ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಇದ್ದತ್ತುತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ, ಹತ್ತು ತಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ, ರಥವನ್ನೇರಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾವಣನ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕುದೇನು? ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಾನೇ ಮುಖ್ಯಶತ್ರುವೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಅನೇಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೀರಿದ ಆ ರಾವಣನು, ಹತ್ತು ತಲೆಗಳೊಡನೆ ಉನ್ನತವಾದ ರಥವನ್ನೇರಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಲಾಕಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಿಂಚುಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೇಘದಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ವೀರ್ಮವಂತನಾದ ಆ ರಾವಣನು ರಥದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಅನೇಕ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಪುಷ್ಪಫಲಸಮೃದ್ಧವಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹದಿಂದ ತುಂಬಿದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸಮುದ್ರತೀರಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಹೋದನು. ಆ ತೀರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶೀತಲವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಾವರೆಕೊಳಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿಡ್ದುವು.

ಸುತ್ತಲೂ ಅನೇಕ ಯಾಗವೇದಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಋಷ್ಯಾ ಶ್ರಮ ಸಮೂಹಗಳು ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಬಾಳೆ, ತೋಗರಿ ಮುಂತಾದ ಸಸ್ಯಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಸಾಲೆ, ತಾಳೆ, ಹೊನ್ನೆ ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ತುಂಬಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು. ನಾಗರೂ, ಗರುತ್ಮಂತರೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ, ಕಿನ್ನರರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರುಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಯೋನಿಜರೂ, ಬ್ರಹ್ಮನ ನಖದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವರೂ, ಮಾಷಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರೂ, ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಕಿರಣಗಳನ್ನೇ ತಮಗೆ ಆಹಾರವನ್ನಾತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಜೀವಿಸುವವರೂ, ವಾಲಖಿಲ್ಮಕುಲದವರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಾಗಿ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಕಾಮವನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾದ ಸಿದ್ಧಚಾರಣಾದಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿನೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದಿವ್ಯಾಭರಣಗಳನ್ನೂ, ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ದಿವ್ಯರೂಪದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಬಗೆಬಗೆಯ ರತಿಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಚತುರರಾದ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರು ಆ ತೀರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾಗ್ಯವತಿಯರಾದ ಅನೇಕ ದೇವಪತ್ನಿಯರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿನೋದದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಅದ್ಭುತವಾದ ಒಂದು ದಿವ್ಯಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದಂತೆಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ದೇವದಾನವರೂ, ಅಮೃತಾಶನರಾದ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ದಿವ್ಯಪುರುಷರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುತ್ತಲೂ ಹಂಸಕಾರಿಂಡವಾದಿಗಳೂ ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಗಳೂ ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಸಾರಸ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ಕಲಕಲ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವೈಡೂರ್ಯಮಣಿಗಳು ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೂಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ, ರಮಣೀಯವಾದ ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಸಮುದ್ರಕಾಂತಿಯಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ರಮಣೀಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅತಿರಮ್ಯವಾದ ಆ ಸಮುದ್ರತೀರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ರಾವಣನು ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಬರುವಾಗ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತುಭ್ರವರ್ಷವುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದಾಗಿಯೂ, ಗಾನ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೂ ತೂರ್ಯಘೋಷಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ವಿಮಾನಸಮೂಹವು ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ, ಆ ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಅನೇಕ ದಿವ್ಯರೋಷಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಸಿದ್ಧಪುರುಷರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ

ನೋಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಗಂಧರ್ವರೂ, ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳೂ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಇಂಗಿನಂತಿರುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ರಸವನ್ನು ಕಾರುವ ಮೂಲನೆಂಬ ಓಷಧಿ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದಲೂ, ಸಾವಿರಾರು ಗಂಧದ ಮರಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ರಮಣೀಯಗಳಾದ ವನಪ್ರದೇಶಗಳು ಸಾಲಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಗರು ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ತಕ್ಕೋಲ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಜಾಜಿಕಾಯಿಯ ಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ವನಗಳನ್ನೂ, ಉಪವನಗಳನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಅಲ್ಲಿ ಹೊಂಗೆಯ ಹೂಗಳನ್ನೂ ಮೆಣಸಿನ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಒಣಗುತ್ತಿರುವ ಮುತ್ತಿನ ಸಮೂಹಗಳನ್ನೂ, ಶಂಖದ ರಾಶಿಗಳನ್ನೂ, ಹವಳದ ಕುಡಿಗಳನ್ನೂ, ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಗಳ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಅಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ಗಿಂನದಿಗಳೂ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮೆಡುಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಧನಧಾನ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದೊಪ್ಪುತ್ತ, ರಥ ಗಜತುರಗಾದಿಗಳಿಂದ ನೃಪಿಡವಾದ ಅನೇಕ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಮೂಹವೂ ನಡು ನಡುವೆ ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿತಿಟ್ಟುಗಳಲ್ಲದೆ ಸಮಭೂಮಿಯುಳ್ಳುದಾಗಿ, ಸುಖಸ್ವರ್ಣವುಳ್ಳ ಮಂದಮಾರುತದಿಂದ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಕರವಾಗಿ, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಂತೆ ಸುಂದರವಾದ ಆ ತೀರಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಾವಣನು ನಟ್ಟಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ ಒಂದಾ ನೊಂದು ಆಲದಮರವು ಗೋಚರಿಸಿತು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಅನೇಕ ಋಷಿಗಳು ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಅದರಕೊಂಬೆಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ನೂರುಯೋಜನಗಳವರೆಗೆ ಉದ್ದವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದವು. ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಗರುಡನು, ಲೋಕಾದ್ಯುತವಾದ ದೊಡ್ಡ ದೇಹವುಳ್ಳ ಒಂದಾನೆಯನ್ನೂ, ಒಂದಾಮೆಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ತಂದು, ಅದನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಆಲದಮರದ ಕೊಂಬೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತನು. ಆ ಧಾರಕ್ಕೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅಮರದ ಕೊಂಬೆಯು ತಟ್ಟನೆ ಮುರಿಯಿತು. ಆಗ ಆ ಶಾಖೆಯು ಕೆಳಗೆ ವೈಖಾನಸರೆಂದೂ, ಮೂಷರೆಂದೂ, ಅಜರೆಂದೂ, ವಾಲಖಿಲ್ಕರೆಂದೂ, ಮರೀಚಿಪರೆಂದೂ, ಧೂಮ್ರರೆಂದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅನೇಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಗರುಡನು ಆ ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರುಕಗೊಂಡು, ಅವರಿಗುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಪಾಯ

ವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ತಾನು ಮೊದಲು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಗಜಕಚ್ಚುಗಳೊಡನೆ, ನೂರುಗಾವುದುದ್ದವುಳ್ಳ ಆ ದೊಡ್ಡಕೊಂಬೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಒಂದೇ ಕಾಲಿ ನಿಂದತ್ತಿಕೊಂಡು, ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟನು. ಅಮೇಲೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಆತನು ಆ ಗಜಕಚ್ಚುಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಆಕಾಶವಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ತಿಂದು, ಆ ಮರದ ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಒಂದು ಬೇಡರ ಹಳ್ಳಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದನು. ಆ ಗ್ರಾಮದ ಬೇಡರೆಲ್ಲರೂ ಇದರಿಂದ ಹತರಾದರು. ಅವರನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಗರುಡನು ಮುಷಿಗಳಿಗುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಧೆಯನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿದ್ದನು. ಈ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅವನ ದೇಹವು ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಉಬ್ಬಿತು. ಆತನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಯಿತು. ಆತನು ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇದೇ ತಕ್ಕ ಸಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಿಂದ ಅಮೃತವನ್ನು ತರಬೇಕೆಂದೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದನು. ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಇಂದ್ರನ ಅರಮನೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಉಕ್ಕಿನ ಗವಾಕ್ಷಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ರತ್ನಮಯವಾದಕ್ಷಿಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕೆಡಹಿ, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆ ಇಂದ್ರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದ ಅಮೃತವನ್ನು ತಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಗರುಡನಿಂದ ಮುರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅಸಾಧಾರಣ ಚಿಹ್ನೆವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಅನೇಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಭದ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಆ ಅಲದ ಮರವನ್ನು ರಾವಣನು ಕಂಡು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿಳಿದು, ಅಲ್ಲಿ ವಿವಿಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ರಮಣೀಯವಾಗಿಯೂ, ಪವಿತ್ರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವನಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಾನೊಂದು ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕಂಡನು. ಅಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾಜನವನ್ನೂ, ಜಟಾವಲ್ಕಲಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ನಿಯತಾಹಾರನಾಗಿದ್ದ ಮಾರೀಚನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆ ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮುರ್ದಭವಾದ ಅನೇಕ ಭೋಜ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವಾದ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದಮೇಲೆ, ಮಾರೀಚನು ಆ ವನವನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ! ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವರಲ್ಲವೆ? ಇದೇನು? ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ

ಪ್ರಸ: ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಕಾರಣವೇನು?' ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾ
ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾವಣನು ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು
ಕುರಿತು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾವಣನು ಜನಸ್ಥಾನವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮಾರೀಚನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ,
ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಪ್ಪುತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೃಗರೂಪದಿಂದ ತನಗೆ
ಸಹಾಯಕನಾಗಬೇಕೆಂದು ಆತನನ್ನು ಬೇಡಿದನು.

“ಆಯ್ಯಾ! ಮಾರೀಚನೆ! ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಲಾಲಿಸಿ ಕೇಳಬೇಕು. ಈಗ ನಾನು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವೆನು. ನೀನಲ್ಲದೆ
ನನಗೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಖರದೊಪಣರೂ, ನನ್ನ ತಂಗಿ
ಯಾದ ಶೂರ್ಪಣಖೆಯೂ, ಮಾಂಸಾಹಾರಿಯಾಗಿ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೆನಿಸಿ
ಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರಿಶಿರನೂ, ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಶೌರ್ಭದ ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ
ಆತುರಪಡುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸಸೈನಿಕರೂ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಜನಸ್ಥಾನ
ದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಯಾವಾಗಲೂ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಚಾರಿಣೀಕಾದ ಮುಷಿ
ಗಳನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಾ, ಕಾವಲಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ನೀನೂ ಬಲ್ಲೆಯಷ್ಟೆ? ಮತ್ತು
ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿಯೂ, ಮಹಾತೂರ
ರಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮತುರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಖರನ ಮನೋನು
ವರ್ತಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನಿಕರೂ,

ಅಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರಲ್ಲವೆ ! ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಆ ಖರಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ, ನಾನಾವಿಧಗಳಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ರಾಮನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಆ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಂದ ಯಾವುದೊಂದು ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಆಡದೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತ, ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಕೈಯ್ಯ ಚಮತ್ಕಾರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಯ್ಯಾ ಮಾರೀಚಾ ! ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ ! ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನೊಬ್ಬನು, ಪದಾತಿಯಾಗಿದ್ದು, ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಖರನೂ ಸತ್ತನು. ದೂಷಣನೂ ಸತ್ತನು. ವಿರನಾದ ತ್ರಿಶಿರನೂ ಹತನಾದನು. ಈಗ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. 1 ಕುಹಿತನಾದ ತಂದೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ಧರ್ಮನಾದ ಆ ರಾಮನೆಂಬ

1 ಇಲ್ಲಿ "ಹಿತಾನಿರಸ್ತಃ ಕ್ರಾದ್ಯೇನ ಸಭಾರ್ಯಃ ಕ್ಷೀಣಜೀವಿಃ | ಸಹಂತಾತಸ್ಯ ಸೈನ್ಯಸ್ಯ ರಾಮಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಪಾಂಸನಃ || ದುತ್ಕೀಲಃ ಕರ್ಕಶಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೋಮೂರ್ಖೋಲುದ್ಧೋ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ | ತ್ಯಕ್ತಧರ್ಮೋಽಧರ್ಮಾತ್ಕಾ ಭೂತಾನಾಮಹಿತೇರತಃ " ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ — ನಿಂದಾಪರವಾದ ಇಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ವಿಕೇಷಣಗಳನ್ನು ಕಾಳುವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ, (ಸಭಾ ಅರ್ಥಃ) ಯಾವ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ರಾಮನು (ಹಿತಾನಿರಸ್ತಃಃ) ತಂದೆಯಿಂದೊಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟನೆ ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವು. (ತಸ್ಯ ಸೈನ್ಯಸ್ಯ ಹಂತಾ ಸಃ ಕ್ಷೀಣಜೀವಿಃ ಕಿಂ) ಮಹಾವೀರೈವುಳ್ಳ ಆ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೊಂದವನು ಕ್ಷೀಣಜೀವಿತನನಿಸುವನೆ ? ಅದೂ ಇಲ್ಲವು. (ಕ್ಷತ್ರಿಯಶ್ಚಾಸೌ ಅಂಸನಶ್ಚ ಕ್ಷತ್ರಿಯಪಾಂಸನಃ) ಅವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪಾಲಿಸತಕ್ಕವನಲ್ಲದೆ ಅವರ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿದಗಿಸಬಲ್ಲವನು. ಇಂತಹ ರಾಮನು (ದುತ್ಕೀಲಃ ಕಿಂ) ದುತ್ಕೀಲನೆನಿಸುವನೆ ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವು. ಆಪರೆ (ಕರ್ಕಶಃ) ಶತ್ರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಠಿನನು (ತೀಕ್ಷ್ಣಃ) ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚುರುಕುಳ್ಳವನು. ಅಮೂರ್ಖನು. ಅಲುಬ್ಬನು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನು. ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವನು. ಇಂತಹ ರಾಮನು [ಅಧರ್ಮಾತ್ಕಾ] (ಅ + ಧರ್ಮ + ಅತ್ಕಾ) ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮಾತ್ಕಳನಾಡವನು. ಅದುದರಿಂದಲೇ

ವನು, ತನ್ನ ಅಯುಷ್ಯವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಅಷ್ಟು ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಂದಿರುವನು. ಆ ಬಾ! ಆ ರಾಮನನ್ನು ನೀನೇನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆ? ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯುಳ್ಳವನು! ಆತನಿಗೆ ಮರುಕವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ! ಬಹಳ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಮೂರ್ಖನು! ಲುಬ್ಧನು! ಇಂದ್ರಿಯಲೋಲನು! ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವರ್ತಿಸತಕ್ಕವನು. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಕೇಡನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಯಾವುದೊಂದು ವೈರಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡದೆ, ತನ್ನ ಬಲದ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಂಗಿಯ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕುಯ್ದು ಅವಮಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲವೆ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆತನಿಗೆ ದೇವಕನೈಯಂತಿರುವ ಸೀತೆಯೆಂಬ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳಿರುವಳು. ಅವಳನ್ನು ಸಾಹಸದಿಂದ ತಂದುಬಿಡಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಆವೇಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನೀನಾದರೋ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನು. ಅದುದರಿಂದ ನೀನೂ ನನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರೂ ನನಗೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನಿರಿಸಿದರೂ ನಾನು ಲಕ್ಷ್ಮ ಮಾಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಕೈಬಿಡಬಹುದೆ? ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿರ್ಮದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ದರ್ಮದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ನೀನಿಗೆ ಯಾರೂ ಸಮಾನರಿಲ್ಲ. ನೀನಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಉಪಾಯಗಳಿಲ್ಲ. ಶೂರರಿಗೆಲ್ಲಾ ನೀನೇ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಸಮಸ್ತಮಾಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ನಿಪುಣನಾಗಿರುವೆ! ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ನೀನು ಈಗ ನನಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಹಾಯವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಒಂದು

(ಭೂತಾನಾಂ + ಅಹಿತೇ + ಅರಣಿ) ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದವನು. ಎಂದರೆ, ಲೋಕರಕ್ಷಣವೇ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಸತ್ಕಗುಣಧರ್ಮವಾದುದರಿಂದ, ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂತರಿದವತರಿಸಿರುವ ರಾಮನೂ, ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿತ್ಯಾಸಕ್ತನಾಗಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸು. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು).

ಸುವರ್ಣಪ್ಪುಗದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸು! ಈ ರೂಪದಿಂದ ರಾಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೀತೆಯ ಮುಂದೆ ನಲಿದಾಡಿದರೆ, ಆ ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಸೀತೆಗೆ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟುವುದು. ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದುತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವಳು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುವರು. ಶೂನ್ಯವಾದ ಆ ಅಶ್ರಮಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗ ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳೇ ಇರುವಳು. ಹೀಗೆ ನಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಹುವು ಚಂದ್ರಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ನಾನು ಸುಖವಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಕದ್ದು ತಂದುಬಿಡುವೆನು. 1 ಆಮೇಲೆ ರಾಮನು ಪತ್ನೀವಿಯೋಗವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ದುಖದಿಂದ ಕಂಡಿ, ಕುಂದಿ ಕೃಶನಾಗಿ ಹೋಗುವನು. ಆಗ ರಾಮನೊಡನೆ ನನಗೆ ಯುದ್ಧವು ಸಂಭವಿಸಿದರೂ ನಾನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಬಲಹೀನನಾದ ಅವನನ್ನು ಸುಖವಾಗಿ ಕೊಂದು ಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ರಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ವಹಾತ್ಮನಾದ ಮಾರೀಚನಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಭಯವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಮುಖವು ಬಾಡಿತು. ತುಟಿಗಳೆರಡೂ ಒಣಗಿದುವು. ಹೀಗೆ ಒಣಗಿದ ತುಟಿಗಳನ್ನು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಆಗಾಗ ನಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಎವೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಬಿಟ್ಟ

1 ಇಲ್ಲಿ “ತತಃ ಪಶ್ಚಾತ್ಸುಖಂ ರಾಮೇಭಾರ್ಯಾಹರಣಕರ್ತಿಕೇ | ವಿಸ್ರಬ್ಧಃ ಪ್ರಹರಿಷ್ಯಾಮಿ ಕೃತಾರ್ಥೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ ||” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪಾತದಿಂದ ತೋರುವ ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥವು ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಂತರ್ಮವಾದ ಇದರ ತತ್ವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:— ಇಲ್ಲಿ ‘ಮಯಿ’ ಎಂಬುದು ಅರ್ಥಾಹಾರ್ಯವು. “ರಾಮೇಭಾರ್ಯಾಹರಣಕರ್ತಿಕೇ” ಎಂಬುದೊಂದೇ ಸಮಾಸಪದವು. (ಮಯಿರಾಮೇಭಾರ್ಯಾಹರಣಕರ್ತಿಕೇ ಸತಿ) “ರಾಮು + ಇಭಿ + ಅರ್ಮ + ಹರಣ + ಕರ್ತಿಕೇ” ನಾನು ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಅನೆಯಂತಿರುವ ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ಹಾನಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ತತಃ ಪಶ್ಚಾತ್) ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ, (ಕೃತಾರ್ಥೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ) ಕೃತಾರ್ಥವಾದ ಮನಸ್ಸಿಗಿಂದ (ವಿಸ್ರಬ್ಧಃ ಸುಖಂಪ್ರಹರಿಷ್ಯಾಮಿ) ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಮೋಕ್ಷಸುಖವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಹುದು. ಎಂದರೆ, ಶ್ರೀರಾಮನ ಪತ್ನಿಯನ್ನಪಹರಿಸಿ ಅಪಿಂದ ತಾನು ಸಂಹೃತನಾದ ಮೇಲೆಯೇ ತನಗೆ ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷಸುಖವುಂಟೆಂದೂ, ಆಗಲೇ ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನೆಂದೂ ಧಾವಳಿ.

ಕಣ್ಣುಗಳು ಬಿಟ್ಟಹಾಗೆಯೇ ಇರಲು, ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿ ಸತ್ತವನಂತಾಗಿ ನಟ್ಟ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಮಾರೀಚನು ಮೊದಲೇ ರಾಮನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ, ರಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿ ದೊಡನೆಯೇ ಎದೆಗುಂದಿ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತ, ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು, ತನಗೂ ಆತನಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{

 ಸೀತಾಪಥರಣವೇ ರಾಕ್ಷಸಕುಲನಾಶಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗು
 ವುದೆಂದು ಹೇಳಿ, ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನಿಗೆ
 ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದುದು.

}

ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಿವೃಣನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾರೀಚನು, ರಾವಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ' ಎಲೈ ರಾಜನೆ! ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಿಯವನ್ನೇ ನುಡಿಯುತ್ತ, ಆತನ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡದೆ ಮುಖಸ್ತುತಿಮಾಡತಕ್ಕ ಮನುಷ್ಯರು ಯಾವಾಗಬೇಕಾದರೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟುಮಂದಿ ದೊರೆಯುವರು. ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ, ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕವರಾಗಲಿ, ಆ ಹಿತವಾದವನ್ನು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳತಕ್ಕ ಪ್ರಭುಗಳಾಗಲಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು ದುರಭವು. ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ! ನೀನು ರಾಮನ ವಿರೋಧಿತಯವನ್ನೂ, ಆತನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನೀನು ಚಾರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ತತ್ಕುಗಳ ಜಾಡೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡವನಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಬಹಳ ಚಪಲವಾದುದೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆ ರಾಮನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಹೇಂದ್ರ ವರುಣರಿಗೆ ಸಾಟಿಯೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ತಿಳಿಯ

ದೆಹೋದೆಯಲ್ಲಾ ? ಆಯ್ಯೋ! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ
 ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಗುವುದೆ ? ರಾಮನು ಕುಸಿತನಾದ ಮೇಲೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸ
 ಕುಲವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡದಿರುವನೆ ? ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ನಿನ್ನ
 ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಸೀತಾ
 ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನನಗೆ ವ್ಯಸನವು ಸಂಭವಿಸದಿರುವುದೆಂದರೇನು ?
 ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ನಿರಂಕುತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ನೀನು ಪ್ರಭುವಾ
 ಗಿದ್ದ ಮೇಲೆ, ನಮ್ಮ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವು ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸಕುಲದೊಡನೆ
 ನಾಶಹೊಂದದಿರುವುದೆ ? ಯಾವನು ನಿನ್ನಂತೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ
 ದುಶ್ಯಲನಾಗಿ, ದುರಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವನೋ, ಅಂತಹ
 ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ರಾಜನು ತನ್ನನ್ನೂ ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ, ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ
 ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರಲಾರನು. ಎಲೈ ರಾವಣನೆ! ರಾಮನು ತಂದೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿ
 ಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕಾಡುಪಾಲಾಗಿ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? ಎಂದಿಗೂ
 ಹಾಗೆಣಿಸಬೇಡ ! ಆತನು ತಂದೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಅಲ್ಲ. ಆತನು
 ಲುಬ್ಧನೂ ಅಲ್ಲ ! ದುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನೂ ಅಲ್ಲ ! ಆತನನ್ನು ಹೀನಕ್ಷತ್ರಿಯ
 ನೆಂದೂ ನೀನು ತಿಳಿಯಬೇಡ ! ಧರ್ಮವಾಗಲಿ, ಗುಣಗಳಾಗಲಿ, ಆತನಲ್ಲಿ
 ರೇತಮಾತ್ರವೂ ಲೋಪಹೊಂದಿರುವುದೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ ! ಆತನಲ್ಲಿ ಅಂತಹ
 ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಅನಂದವರ್ಧಕನಾದ ಆತನು
 ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸಿದವನಲ್ಲ. ಎಲೈ
 ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನೆ ! ಆ ರಾಮನು ಈ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ಬೇರೆ !
 ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಕೈಕೇಯಿಯ ವಂಚನೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸತ್ಯಪಾಶಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಿರು
 ವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಆ ಕೈಕೇಯಿಯ ಕೋರಿಕೆ
 ಯನ್ನು ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ತಂದೆಯ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾ
 ಗಿಯೂ, ತಾನೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಂದು ಹೀಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನು.
 ಅವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥನಿಗೂ, ಬಲಶಾಯಿಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಗೂ
 ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಭೋಗಗಳನ್ನೂ
 ಬಿಟ್ಟು ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆಯ್ಯಾ !
 ಆ ರಾಮನನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ ! ಆತನು ಕ್ರೂರನೂ ಅಲ್ಲ !
 ಮೂರ್ಖನೂ ಅಲ್ಲ ! ಇಂದ್ರಿಯಚಾಪಲ್ಯವುಳ್ಳವನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಚಾಡಿ

ಕಾರರು ಹೇಳುವ ಸುಳ್ಳುಮಾತುಗಳನ್ನೂ, ಕಪಟದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಕೊಂಡು ನೀನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದುಚಿತವಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೇ ರಾಮ ರೂಪವನ್ನೆತ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿ! ಆತನು ಬಹಳ ಸಾಧು ಸ್ವಭಾವ ವುಳ್ಳವನು! ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮನು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಇಂದ್ರನಂತೆ ಸಮಸ್ತಜನ ಗಳಿಗೂ ಆತನೇ ಪ್ರಭುವು. ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಸುರಕ್ಷಿತೆಯಾಗಿರುವಳು. ಅಂತಹ ಪತಿವ್ರತೆಯನ್ನು ನೀನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕದ್ದು ತರುವ ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೇ? ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಕದ್ದು ತರಬೇಕೆಂದರೆ ಯಾರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವು? ಇತರರಿಂದ ತಡೆಯಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಬಾಣಗಳೆಂಬ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದಲೂ, ಖಡ್ಗಚಾಪಗಳೆಂಬ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ, ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಜಾಜ್ಜಲ್ಮಮಾನವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿ ರುವ ಆ ರಾಮನೆಂಬ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯನ್ನು ನೀನೇಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವೆ? ಆ ರಾಮ ನನ್ನು ಯಾರೆಂದು ಬಲ್ಲಿ? ಬಾಗಿ ದ ಬಿಲ್ಲಿಂ ಬ ದೊಡ್ಡ ಬಾಯನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡು, ಅದರಿಂದ ಬಾಣಗಳೆಂಬ ಉರಿಯನ್ನು ಕಕ್ಕುತ್ತ ಲೋಕ ಸಂದಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೋಪಗೊಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ ಪಾತಹಸ್ತನಾದ ಕಾಲಾಂತ ಕನೇ ಈ ರೂಪದಿಂದ ತತ್ರಸಂದಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿ! ಆಯ್ಯಾ ರಾವಣಾ! ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಭೋಗವನ್ನೂ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಅವನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದುಂಟೆ? ಇದು ನಿನಗೆ ತರವಲ್ಲ. ಸೀತಾನಾಯಕನಾದ ಆತನ ಪ್ರ ಭಾ ವ ವು ಅಪ್ರಮೇಯ ವಾದುದಲ್ಲವೆ? ಆತನ ಮಹಾಧನುಸ್ಸಿನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜನಕಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಕದ್ದು ತರಬೇಕೆಂದರೆ ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ! ಸಿಂಹದಂತೆ ವಿಶಾಲವಕ್ಷಸ್ಥಲವುಳ್ಳ ಪ್ರರುಷ ಸಿಂಹನಾದ ರಾಮನು, ಆ ರಮಣಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆ ಕೆ ಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನೇ ಅನುವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಉರಿಯುತ್ತಿ ರುವ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಆ ರಾಮನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೀನು ಮುಟ್ಟಿ ಬದುಕಬಲ್ಲೆಯಾ! ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನಿನಗೆ ಫಲವೇನು. ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ಆ ರಾಮನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಸಾರು! ಅದೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯೆಂದು ತಿಳಿ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ, ಇತರರಿಗೆ ದುರ್ಲಭವಾದ ನಿನ್ನ

ರಾಜ್ಯಭೋಗಾದಿಗಳನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ, ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸಬೇಡ! ಮೊದಲು ಧರ್ಮಾತ್ಮರಾದ ವಿಭೀಷಣಾದಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸು! ಆಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸು! ಆದರ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನೂ, ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿನಗೂ ಮತ್ತು ರಾಮನಿಗೂ ಇರುವ ಶಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯವನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಿಸು. ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿಗಳನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸು! ಆಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತತೋರಿದಂತೆ ನಡೆಸು. ನೀನು ರಾಮನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ನನಗಂತೂ ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಯ್ಯಾ ರಾಮಣಾ! ನಾನು ಸಾರಿಸಾರಿಗೂ ಹೇಳುವೆನು. ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡು, ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತತಾಗಿಯೂ ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಕೇಳು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೆರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

❦ { ಹಿಂದೆ ಬಾಲನಾಥ ರಾಮನಿಂದ ತನಗುಂಟಾದ ಸಂಕಟವನ್ನು ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನೊಡನೆ ಹೇಳಿದುದು. } ❦

“ ಆಯ್ಯಾ! ನಾನು ಹಿಂದೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯದ ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆಗ ನನಗೆ ಸಾವಿರಾನೆಗಳ ಬಲವಿತ್ತು. ನನ್ನ ಆಕಾರವಾದರೋ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟದಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಳಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ. ಸುವರ್ಣ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನೂ, ಕಿರೀಟವನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪರಿಘಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಲೋಕದ ಜನರಿಗೆಲ್ಲಾ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿದ್ದೆನು. ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾನು, ಋಷಿಮಾಂಸವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ದಂಡ

ಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮಹಾಮುನಿಯು ನನಗಂಜಿದವನಾಗಿ ದಶರಥರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ “ಎಲೈ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ಈಗ ನನಗೆ ಮಾರೀಚನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಮಹತ್ತರವಾದ ಭಯವುಂಟಾಗಿರುವುದು! ಈ ಪರ್ಮತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನನ್ನೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕು” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ದಶರಥನು, ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೆ! ನನ್ನ ಮಗನಾದ ರಾಮನು ಇನ್ನೂ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಬಾಲನು. ಅವನಿಗೆ ಅಶ್ವವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಚತುರಂಗ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಾನೇ ನಿನೊಡನೆ ಬರುವೆನು. ನಿನಗೆ ತಪ್ಪುಗಳಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾನೇ ಕೊಂದು ಬರುವೆನು” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಮುನಿಯು ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಆಯ್ಯಾ ರಾಜನೆ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಆಡಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರಾಮನು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಸೈನ್ಯವೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಲಾರದು. ಆದರೆ ನೀನು ಕೈಲಾಗದವನೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ನೀನು ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಅಪಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿರುವೆ. ನೀನು ನಡೆಸಿರತಕ್ಕ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಗಳು ಮೂರುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವುವು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯಿರುವುದೂ ನಿಜವು. ಆ ಸೈನ್ಯವೂ ನಿನೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ! ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ರಾಮನು ಬಾಲನಾಗಿದ್ದರೂ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯು. ಮಾರೀಚನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅತನೇ ಸಮರ್ಥನು. ಅದುದರಿಂದ ನಾನು ರಾಮನನ್ನೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆನು. ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮನನ್ನು ಬಿಡದೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಸಂತೋಷದಿಂದ ತನ್ನಾತ್ಮನುಕೈ ಬಂದನು. ಆಗ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾಗದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ ನಿಂತ ಆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ರಾಮನು ಬೆಂಗಾವಲಾಗಿ ನಿಂತು, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಟಂಕಾರಮಾಡುತ್ತ ಅವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇನ್ನೂ ಆಗ ರಾಮನ ದೇಹದಲ್ಲಿ

ಪ್ರಾಯದ ಗುರುತುಗಳೊಂದಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಕಾಂತಿವಿಶೇಷವು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ತಾವರೆಯೆಸಳಿನಂತಿದ್ದವು. ಒಂದೇ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದು, ತಿಪೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ, ಸ್ವರ್ಣಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಕೊರಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯ ವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೇಳಗುತ್ತಿದ್ದನು. ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಉದಿಸಿ ಬಂದಿರುವ ಬಾಲಚಂದ್ರನಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೇಘದಂತೆ ಕವ್ವು ಬಣ್ಣದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಉರಿಯುವ ಕೆಂಡದಂತಿರುವ ಚಿನ್ನದ ಹತ್ತ ಕಡುಕುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಾನು, ವರದ ಬಲದಿಂದ ಸಾವಿರಾನೆಗಳ ಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಆ ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದೆನು. ಆಯುಧವನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಅತಿ ವೇಗದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ರಾಮನೂ ನೋಡಿದನು. ನನ್ನ ಭೀಕರಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಆ ರಾಮನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆದರದೆ, ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ನಾಣೀರಿಸಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತನು. ಆಗ ನಾನಾದರೋ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಬಾಲನೆಂಬ ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟು, ವೇಗದಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಯಜ್ಞವೇದಿ ಕೆಯಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿದೆನು. ಆಗ ರಾಮನೇ ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕವಾದ ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣವನ್ನು ನನ್ನಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಆ ಬಾಣವು ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನೂರುಯೋಜನಗಳ ದೂರದಿಂದಾಚೆಗೆ ತಳ್ಳಿತು. ವೀರನಾದ ರಾಮನು ಆಗಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಿಷ್ಟಪಡದೆ ಜೀವದಿಂದುಳಿಸಿರುವನು. ಆದರೆ, ಆಗ ನಾನು ಅವನ ಬಾಣವೇಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿ, ಆಳವಾದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟೆನು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಲಂಕೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದೆನು. ಹೀಗೆ ನಾನೊಬ್ಬನು ತಲೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದೆನು. ನನ್ನೊಡನಿದ್ದ ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಳಕೆಯಿಲ್ಲದ ಹುಡುಗನಾದ ಆ ರಾಮನೊಬ್ಬನೇ ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಆಯ್ಯಾ ರಾಮಣಾ! ನಾನು ಇಷ್ಟುವಿಧವಾಗಿ ಹೇಳಿ ತಡೆದರೂ ನೀನು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಮಾಡದೆ ಆ ರಾಮನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವೆಯಾದರೆ ತೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನಿಗೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ವಿಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸದೆ ಬಿಡದು! ಇದು ನಿಜವು! ನೀನು ಕೆಡುವುದೊಂದೇ

ಅಲ್ಲದೆ, ಈಗ ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ರತಿಕ್ರೋಧಗಳಿಂದಲೂ, ಉತ್ಸವಗಳಿಂದಲೂ, ವಿನೋದಗೋಷ್ಠಿಗಳಿಂದಲೂ, ಆನಂದಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಕೂಡ ಮಹಾವಿಪತ್ತನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟುಹಾಕುವುದು. ಮೇಲಮನೆಗಳಿಂದಲೂ, ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳಿಂದಲೂ ನಿಬಿಡವಾಗಿ, ನಾನಾರತ್ನಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಮ್ಮ ಲಂಕಾನಗರಿಯೂ ಕೂಡ, ಸೀತಾನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಹಾಳುಬೀಳುವುದನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀನೇ ನೋಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಕೇವಲ ಸಾಧುಜಂತುಗಳಾದ ಮತ್ಸ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ, ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ, ಗರುಡನ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವಂತೆ, ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ತಿಳಿಯದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮರೂ, ಪಾಪಿಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಅವರ ಪಾಪದೋಷಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನಾಶಹೊಂದುವರು. ದಿವ್ಯ ಚಂದನವನ್ನು ಮೈಗೆ ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡು, ದಿವ್ಯಾಭರಣದಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ, ಈಗ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರುವ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಈ ನಿನ್ನ ಅಕ್ಕತ್ಯದ ದೋಷದಿಂದ ರಾಮ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹತರಾಗಿ ಬೀಳುವುದನ್ನು ನೀನೇ ನೋಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಅಥವಾ ಕೆಲವರು ರಾಮಬಾಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ತಲೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಅವರು ಅನಾಥರಾಗಿ ದಿಕ್ಕುತೋರದೆ ನಾನಾ ದಿಶೆಗಳಿಗೂ ಓಡಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರೊಡನೆ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡುವೆ! ಆಯ್ಯಾ ರಾಮಣಾ! ನಮ್ಮ ಲಂಕಾನಗರಿಯೆಲ್ಲವೂ ರಾಮನ ಬಾಣಪರಂಪರೆಯೆಂದುಂಟಾದ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಮನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆ ಉರಿಯಿಂದ ದಗುವಾಗುವುದನ್ನೂ ನೀನೇ ನೋಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂತಯವಿಲ್ಲ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕ್ರೂರವಾದ ಪಾಪಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೊಂದೂ ಇಲ್ಲವು. ಆಯ್ಯಾ! ಈಗ ನೀನು ಮದುವೆಯಾಗಿರುವ ಉತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿಯಿರುವರಲ್ಲವೆ? ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಪರಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ನೀನೇಕೆ ಈ ದುರಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆ? ನೀನು ಸ್ವಭಾರ್ಯಾಸಕ್ತನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ನಿನ್ನ ವಂತನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು! ನಿನ್ನ ಮಾನವನ್ನೂ, ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ, ದಿವ್ಯವನ್ನೂ, ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಪ್ರಿಯವಾದ ಜೀವಿತವನ್ನೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಪಾಲಿಸು. ರೂಪ ಸಂಪತ್ತಿಯುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯರನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರವರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿ, ನೀನು ಇನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಸೌಖ್ಯದಿಂದಿಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ರಾಮನಿಗೆ

ಮಾತ್ರ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸಬೇಡ ! ನಿನ್ನ ಶ್ರೇಯಃಕಾಂಕ್ಷೆಯಾಗಿ ನಾನು ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ತಡೆದರೂ ಕೇಳದೆ, ನೀನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೆಯಾದರೆ, ರಾಮಬಾಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸತ್ತು, ಬಂಧುಬಳಗದೊಡನೆ ಯಮಪುರಿಗೆ ಸೇರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ' ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನಿಗೆ ಬೇರೊಂದು ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ರಾಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. }

"ಆಯ್ಯಾ ! ರಾವಣಾ ! ನಾನು ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಂದ ಹೇಗೆಯೂ ತಲೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿ ಬಂದೆನಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಕೆಳಗೆ ನಡೆದ ಮತ್ತೊಂದು ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ನಾನು ಹೇಳುವಾಗ ಅಡ್ಡಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಹದಿ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಗಮನಿಸು. ನಾನು ಮೊದಲು ಆ ರಾಮನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅಷ್ಟು ದುರವಸ್ಥೆಗೆ ಈಡಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನಲ್ಲಿ ನನಗಿದ್ದ ದ್ವೇಷಬುದ್ಧಿಯು ಹೋಗಿ ಲಿಲ್ಲ. ಮೃಗರೂಪವುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಪುನಃ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆನು. ನಾನೂ ಒಂದು ಮೃಗಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಧರಿಸಿ ಉರಿಯನ್ನು ಕಕ್ಕುವಂತಿರುವ ನಾಲಿಗೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ದೊಡ್ಡ ದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೋರೆಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿ, ಆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಯಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದೇವಗೃಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಪಸರನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸುತ್ತಾ ಆ ತ್ಯಂ ತ ಘೋರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಚಾರಿಗಳಾದ ಆನೇಕ ಮಹಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು, ಅವರ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿದು, ಅವರ ಮಾಂಸವನ್ನೇ ಭಕ್ಷಿಸಿ ಆದರಿಂದಲೇ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಹೀಗೆ ಅತಿಕ್ರೂರನಾಗಿ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಭಯವನ್ನು

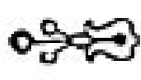

ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತ, ಅವರ ರಕ್ತಪಾನದಿಂದಲೇ ಕೊಬ್ಬಿದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅವರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಾ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ತಾಪಸಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಧರ್ಮಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ರಾಮನನ್ನೇ ಕಂಡೆನು. ಮಹಾಭಾಗಿಯಾದ ಸೀತೆಯೂ ಮಹಾರಥನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಆ ರಾಮನೊಡನೆಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿ, ಆಹಾರನಿಯಮವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾಗಿ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಆ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಪುನಃ ಅವನನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ಇದಿರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದೆನು. ಹಿಂದೆ ನಾನು ಅವನಿಂದ ಭಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಈಗ ಅವನು ತಾಪಸವೇಷದಿಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಶಕ್ತನಾಗಿರಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಪೂರ್ವವೈರವನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಂಬುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಮೃಗಾಕಾರದಿಂದಲೇ ಆತಿಕೋಪದೊಡನೆ ಆತನ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿದೆನು. ಹಿಂದೆ ಆತನಿಂದ ನನಗುಂಟಾದ ಭಂಗವು ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದೇ ಹೋದೆನು. ಆಗ ರಾಮನು ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಅಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಎಳೆದು, ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕಗಳಾದ ಮೂರು ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಗರುಡನಂತೆಯೂ, ವಾಯುವಿನಂತೆಯೂ ಮಹಾ ವೇಗವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ವಜ್ರಸಮಾನಗಳಾಗಿ, ಭಯಂಕರವಾದ ಧ್ವನಿಯುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ಬಗ್ಗಿದ ಗಿಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ತತ್ಕೃಗಳ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿದು ಕೊಬ್ಬಿದ ಆ ಮೂರುಬಾಣಗಳೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾನಾದರೋ ಮೊದಲೇ ರಾಮನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು. ಆತನ ಬಾಣದಿಂದಂಟಾದ ಭಯವನ್ನೂ ನಾನು ಮೊದಲೇ ಅನುಭವಿಸಿ ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ ಹೇಗೋ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋದೆನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೂ ಆ ಬಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಹತರಾದರು. ಹೀಗೆ ನಾನು ರಾಮಬಾಣಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಬದುಕಿಬಂದು, ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಹಾಸೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಇಲ್ಲಿ ತಪೋನಿಷ್ಠನಾಗಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಆಯ್ಯಾ, ರಾವಣಾ! ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ! ಈಗಲೂ ನನಗೆ ಈ ರಾಮನೆಂಬ

ಬೆಜ್ಜರವು ತಪ್ಪಿದುದಿಲ್ಲ ! ಇಲ್ಲಿನ ಮರಮರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷ್ಣಾಜನವನ್ನೂ ನಾರುಮಡಿಯನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಪಾಶಹಸ್ತನಾದ ಯಮನಂತೆ ಆ ರಾಮನೇ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವನು ! ಸುತ್ತಲೂ ಸಾವಿರಾರುಮಂದಿ ರಾಮರೇ ತುಂಬಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು ! ನನ್ನ ಭಯಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ರಾಮನುಯವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ತೋರುವುದು. ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೇ ! ರಾಮ ನಿಲ್ಲದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆ ರಾಮನೇ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವನು. ಆಗಾಗೆ ನಾನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು, ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಕನವರಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಆಯ್ಯಾ ರಾವಣಾ ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು ? ರತ್ನ, ರಥ, ಮೊದಲಾಗಿ ರೇಫವನ್ನು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಎದೆಯು ನಡುಗುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲ ! ರಾಮನಿಂದ ನನಗೆ ಹೀಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಭಯವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಆತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು. ಅಂಥವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು ಎಂದಿಗೂ ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ರಘುವಂತೋದ್ಧಾರಕನಾದ ಆತನು ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸವಂಶದಲ್ಲಿ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ವೀರೈವ್ಯವರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ಬಲಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ನಮುಚಿಯನ್ನಾಗಲಿ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಂದುಬಿಡಬಲ್ಲನು. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಪಾಡೇನು ? ಒಂದುವೇಳೆ ನಿನಗೆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಬುದ್ಧಿಯೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆನನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು ನಿನ್ನ ವೀರೈವನ್ನು ತೋರಿಸು ! ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಕೈ ಸಾಗದೆಂದು ತೋರಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಕಳೆದುಹೋದ ರಾಕ್ಷಸ ವಧಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿರು ! ಈ ಚೌರೈವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ನೀನಾಗಲಿ, ನಾನಾಗಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವುಕಾಲದವರೆಗೆ ಬದುಕಿರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಆ ರಾಮನ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನೇ ಎತ್ತದಿರು ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ಸಾಧುಗಳೂ ಸದಾಚಾರಪರ ರಾಗಿಧರ್ಮವನ್ನನುಷ್ಠಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಇತರರ ಅಪರಾಧದಿಂದ ಸವರಿವಾರರಾಗಿ ನಾಶ ಹೊಂದಿರುವರು. ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧದಿಂದ ನಾನೂ ನಾಶಹೊಂದಬೇಕಾಗಿ ರುವುದಲ್ಲವೇ ? ಇದರಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೀನು ಅವಲಂಬಿಸು. ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ನಿನ್ನ ಮಾರ್ಗವನ್ನವಲಂಬಿಸುವವನಲ್ಲ. ಆ

ರಾಮನನ್ನು ನೀನೇನೆಂದು ಬಲ್ಲೆ ? ಮಹಾಕೇಷವಿಯು ! ಆ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಬಲವುಳ್ಳವನು ! ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ದೇಹಬಲವುಳ್ಳವನು ! ಆತನು ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸಕುಲಕ್ಕೆ ಯಮನಾಗಿರುವನಲ್ಲವೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಖರಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರ ವಧಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಪವಿರಬಹುದು. ಆ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಶೂರ್ಪಣಖೆಯಿಂದ ದುರ್ಬೋಧಿತನಾದ ಖರನು ಜನಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು, ಅವಿವೇಕದಿಂದ ರಾಮನನ್ನಿರಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಅವನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಂದ ನಡೆದ ತಪ್ಪೇನೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಮಾಣೋಚಿಸಿ ನೋಡು ! ಅಯ್ಯಾ ರಾಮನಾ ! ನಮ್ಮ ಬಂಧುಮಿತ್ರ ಪರಿವಾರಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರಿಯೇ ನಾನು ನಿನಗೆ ಈ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನು. ನಾನು ಹೇಳಿದ ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನೂ ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ನೀನು ರಾಮನೊಡನೆ ವೈರವನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅವನ ಬಾಣಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ, ನಿನ್ನ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ನೀನೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾಯುವುದೇ ನಿಜವು " ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

 { ರಾಮನು ಮಾರೀಚನ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ,
 ತನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂದು
 ಆತನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದುದು. }

ತನಗೆ ಮಾರೀಚನು ಹೀಗೆ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಅನೇಕ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ತಡೆದರೂ, ಸಾಯುವವನು ಔಷಧವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತೆ, ರಾಮನು ಆತನ ಮಾತನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲೇ ಇಲ್ಲವು. ಆ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನು ಕಾಲಜೋದಿತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತನಗೆ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಸೌಖ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ

ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾರೀಚನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೂ ಗಮನಿಸದೆ ಕ್ರೂರ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು " ಎಲೈ ಮಾರೀಚನೆ! ಪ್ರಭುವಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಗೌರವವನ್ನಿಡದೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಾ! ಉಷರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜದಂತೆ ನಿಷ್ಫಲವಾದ ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಆ ರಾಮನಾದರೋ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದ ಮಹಾಪಾಪಿಯು, ಮೂರ್ಖಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದವನು. ಆಂತವನೊಡನೆ ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮಂತಹ ವೀರರಾದ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವೇ? ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಾನು ಕೇಳುವೆನೇ? ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈಗ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತರುವುದೇ ನೀಚನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತೀಕಾರವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮೂರ್ಖನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಬೇರಿದ್ದಷ್ಟಾದಂತವೇ ಕೆ? ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸಿನ ಮಾತಿಗಾಗಿ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರನ್ನೂ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ತನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದು ಕಾಡುಪಾಲಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದೇ ಅವನ ಮೂರ್ಖಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸುವುದಲ್ಲವೇ? ಖರಾದಿರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದ ಘಾತುಕನಾದ ಆ ರಾಮನಿಗೆ, ಈಗ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಾನು ತಕ್ಕ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತರುವುದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಡ್ಡಿದಿರಾಗಿಯೇ ನಾನು ನಡೆಸದೇ ಬಿಡುವವನಲ್ಲ. ನಾನು ಮೊದಲೇ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಈ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದೇವಾಸುರರಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವ ಈ ಕಾರ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನೂ, ಅದರಿಂದುಂಟಾಗುವ ಅಪಾಯವನ್ನೂ, ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆಗ ನೀನು ನನಗೆ ತೋರಿದ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು! ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರುವ ಮಂತ್ರಿಯು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ರಾಜನು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದಾಗ ತನಗೆ ತೋರಿದುದನ್ನು ವಿಷಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ

ಕೈಮುಗಿದು ರಾಜನಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಸ್ವತಂತ್ರನಿ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಹೇಳಬಾರದು. ಮಂತ್ರಿಯಾದವನು ರಾಜನಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದರೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿರೋಧವಲ್ಲದಂತೆ ಮೃದುವಾಗಿಯೂ, ಉಪಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಎಲೈ ಮಾರೀಚನೇ! ಮಂತ್ರಿಯಾದವನು ಹಿತವನ್ನೇ ಹೇಳಿದರೂ ಮೃದುತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಿರಸ್ಕಾರ ದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಮರ್ಯಾದೆಯಿಲ್ಲದ ಆ ಮಾತನ್ನು ಗೌರವವುಳ್ಳ ರಾಜನು ಎಂದಿಗೂ ಆದರಿಸಲಾರನು. ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ರಾಜರು ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರ, ಯಮ, ವರುಣ, ಈ ಐದುಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರು. ಇದರಿಂದ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಿಲ್ಲದವ ಉಷ್ಟತೆಯೂ, ಇಂದ್ರನಿಲ್ಲದವ ಪರಾಕ್ರಮವೂ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿರುವ ಸೌಮ್ಯತೆಯೂ, ಯಮನಲ್ಲಿರುವ ತೀಕ್ಷ್ಣದಂಡ ನೆಯೂ, ವರುಣನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೂ ಒಂದಾಗಿ ಕಲೆತಿರುವುವು. ಅದುವರಿಂದ ರಾಜರು ಸರ್ವಾವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗೌರವಕ್ಕೂ, ಪೂಜ್ಯತೆಗೂ ಅರ್ಹರಾಗಿರುವರು. ನೀನಾದರೋ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಕೇವಲ ಮೋಹದಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ನಾನು ರಾಜಾಧಿರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಸೌಲಭ್ಯದಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವಾಗ, ನನ್ನೊಡನೆಯೇ ಈ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿ ನಿನ್ನ ದುಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಾ? ಎಲೈ ಮಾರೀಚನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದವನಲ್ಲ. ಇದರೊಳಗಿನ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಗಳನ್ನೂ ನೀನು ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವೆನು. ಈ ದೊಡ್ಡಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನು ಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದುದೊಂದೇ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವೇ ಹೊರತು, ನನಗೆ ಅಡ್ಡಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳುವುದಲ್ಲ! ನನಗೆ ನೀನು ಈಗ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಹಾಯವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ನೀನು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಚುಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಒಂದು ಸುವರ್ಣಮೃಗದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆ ರಾಮಾತ್ಮಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಮುಂದೆ ನಲಿದಾಡುತ್ತ, ಅವಳಿಗೆ ಆಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರಬೇಕು. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಆ ನಿನ್ನ ಮೃಗರೂಪವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಸೀತೆಯು ಅದನ್ನು ತಂದು

ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ರಾಮನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವಳು. ರಾಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಹೋದದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟು ಬರುವನು. ಆ ರಾಮನನ್ನು ನೀನು ಬಹುದೂರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ರಾಮನ ಕೂಗಿನಂತೆಯೇ "ಅಯ್ಯೋ ಸೀತೆ! ಅಯ್ಯೋ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ!" ಎಂದು ದೀನಸ್ವರದಿಂದ ಪ್ರಲಾಪಿಸು. ಈ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೀತೆಗೆ ಭೀತಿ ಹುಟ್ಟುವುದು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವಳು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಬೆಚ್ಚರ ಬಿದ್ದು, ರಾಮನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವನು. ಹೀಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವಾಗ, ಇಂದ್ರನು ಶಚಿಯನ್ನು ತರುವಂತೆ ನಾನು ಸುಖವಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದುಬಿಡುವೆನು. ನೀನು ನನಗಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿ, ಅಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟ ಬಂದಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಎಲೈ ಮಾರೀಚನೆ! ನನಗೆ ಮಾಡುವ ಈ ಸಹಾಯವು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ಹೋಗುವುದೆಂದೆಡೆಸಬೇಡ! ಈ ಕೆಲಸವಾದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು. ಎಲೈ ಸಾಧು ಶಿರೋಮಣಿಯೆ! ಈ ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ನೀನು ಈಗಲೇ ಮೃಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸು! ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡು! ನಾನೂ ನಿನ್ನೊಡನೆಯೇ ಈ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಬರುವೆನು. ರಾಮನೊಡನೆ ನಮಗೆ ಯುವವೇಕೆ? ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರನಾದ ಆತನೊಡನೆ ವಿರರಾದ ನಮ್ಮಂತಹ ರಾಕ್ಷಸರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ಗೌರವವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ವಂಚಿಸಿಯೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ತರಬೇಕು. ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಲಂಕೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದಮೇಲೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವೆವು. ಎಲೆ ಮಾರೀಚನೆ! ನಾನು ಇಷ್ಟು ವಿಧದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ನೀನು ನಿನ್ನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ತೋರಿಸಿ, ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವೆನು. ನನ್ನ ಬಲಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾದರೂ ನೀನು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವಕೃತವಾಗಿ ನಡೆಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿ ನಡೆಯುವವನು ಎಂದಿಗೂ ಸೌಖ್ಯದಿಂದಿರಲಾರನೆಂಬುದನ್ನು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಿ ೩೪! ನೀನು ಆ ರಾಮನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಬದುಕಿಬರುವೆನೋ

ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಸಂದೇಹಪಡಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಬದುಕಿಬರಬಹುದೆಂಬ ಸಂದೇಹವಾದರೂ ಉಂಟಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ವಿರೋಧಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಮರಣವೆಂಬುದೇ ನಿಜವು ಆದುವರಿಂದ ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಉತ್ತಮವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನೇ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಪಥ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕುತ್ಥನೆಯ ಸರ್ಗವು.

❖ ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನಿಗೆ ಪುನಃ ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದುದು. ❖

ರಾವಣನು ತನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ "ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕು" ಎಂದು ತನಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿ ಅಜ್ಜಿ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮಾರೀಚನು ಕೋಪಗೊಂಡು, ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ "ಆಯ್ಯಾ! ರಾವಣಾ! ಯಾವ ಪಾಪಕರ್ಮಿಯು ನಿನಗೆ ಈ ದುರ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪದೇಶಿಸಿದನೋ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ! ಪುತ್ರಮಿತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಆಮಾತ್ಯಾದಿ ರಾಜ್ಯಾಂಗಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡತಕ್ಕ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದವನಾವನು? ಆಯ್ಯೋ! ನೀನು ಸುಖವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭೋಗಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದ ಯಾವ ಪಾಪಿಯು ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟನು? ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ದ್ವಾರದಂತಿರುವ ಈ ದುಷ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ ಮಹಾಪಾಪಿಯಾರು? ಕೈಲಾಗದ ರಾಕ್ಷಸರಾರೋ ನಿನಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ನಿನಗೆ ಈ ದುರ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದಂತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಿನಗಿಂತಲೂ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಆ ರಾಮನ ಕೈಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿನಗೆ ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿರುವರು. ಕೇವಲ

ತಪ್ಪುವಾದವನೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ರಲಾರನು. ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿ
ಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ದುರ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸಿರುವನು.
ನಿನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಸಾಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ
ತಪ್ಪುವಾದವನೋ ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವನು. ಆದೂ ಹೋಗಲಿ! ಲೋಕನೀತಿಗೂ
ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಈ ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು,
ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದರೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಡವೆ? ಅಂತಹ ದುರ್ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ನೀನು
ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಚಿತ್ರವಧೆಮಾಡಿಕೊಲ್ಲಬೇಕಲ್ಲವೆ! ಈ ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ
ಬಿದ್ದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಬ್ಬರೂ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಹೋದರೆ?
ಎಲೈ ಜಯಶೀಲನೆ! ಮಂತ್ರಿಗಳು ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಅರ್ಥವನ್ನಾಗಲಿ, ಯಶಸ್ಸು
ನ್ನಾಗಲಿ ಪ್ರಭುವಿನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ರಾಜನು
ನಿದೋಷಿಯಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು ಇವು ಬಾರವು. ರಾಜನು ಗುಣಹೀನನಾಗಿದ್ದ
ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುವು. ರಾಜನ ಅವಿವೇಕದಿಂದಲೇ ಪ್ರಜೆ
ಗಳಿಗೂ ವ್ಯಸನವುಂಟಾಗುವುದು. ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ರಾಜನೇ ಮೂಲವು. ಜಯಕ್ಕೂ
ರಾಜನೇ ಮೂಲವು. ಅದುದರಿಂದ ಸರ್ವಾವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜನನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗ
ದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕಾದುದು ಅವನಿಗೆ ಸೇರಿದವರ ಮುಖ್ಯ
ಕರ್ತವ್ಯವು. ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾ
ಗಲಿ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾದವನಾಗಲಿ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲದವನಾಗಲಿ,
ವಿನಯಗುಣವಿಲ್ಲದವನಾಗಲಿ ಎಂದಿಗೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕರ್ಹನಲ್ಲ.
ಚತುರನಾದ ಸಾರಥಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ರಥದ ಕುದುರೆಗಳು ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ
ಬಿದ್ದು, ವೇಗದಿಂದೋಡಿ ಸಾರಥಿಯೊಡನೆ ತಾವೂ ಅಪಾಯಕ್ಕೀಡಾಗುವಂತೆ,
ಉಪಾಯಶೀಲರಲ್ಲದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜನನ್ನು ಕೆಡಿಸುವರಲ್ಲದೆ ತಾವೂ
ಕೆಡುವರು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀತಿಮಾರ್ಗನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸ
ತಕ್ಕ ಸತ್ತುರುಷರನೇಕರುಂಟು. ಇಂತವರೂ ಕೂಡ ಇತರರನ್ನು ನಂಬಿ
ಅವರ ದೋಷದಿಂದ ತಾವೂ ಪರಿವಾರಸಹಿತರಾಗಿ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರು.
ಕುರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಾಂಸವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾದಿರುವ ತೋಳಗಳ
ರಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಅವುಗಳಿಗೆ ಎಂದಾದರೂ ಅಪಾಯವು ತಪ್ಪುವುದುಂಟೆ?
ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾದ ರಾಜನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ

ಎಂದಿಗೂ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರರು. ಆಯ್ಯಾ, ರಾವಣಾ! ಹೀಗೆ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯವನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದ ನೀನು ರಾಜನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದದಿರಲಾರರು, ನನಗಾದರೋ ದೈವಿಕವಾಗಿ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಈ ಅಕಾರ್ಯವು ಬಂದು ಸೇರಿರುವುದು. ನಿನ್ನಂತೆ ನಾನು ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುವವನಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸಾವಿಗಾಗಿ ನಾನು ದುಃಖಪಡಬೇಕಾದುದೂ ಇಲ್ಲ! ನೀನಾದರೋ ಸ್ವಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಈಗ ಮಹಾವಿಪತ್ತನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿಯೇ ನಾನು ಪರಿತಪಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಬಂಧುವರ್ಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಕೆಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆಯಲ್ಲಾ! ರಾಮನು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದಮೇಲೆ ಶಿಫ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲದಿರನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆ ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದ ಸತ್ತು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲತಕ್ಕ, ಆ ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಸಾಯುವುದು ನನಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂತೋಷಕರವು. ರಾಮನು ನನ್ನನ್ನು ಶಸ್ತ್ರದಿಂದಲೇ ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನಾನು ಸತ್ತಂತೆ ತಿಳಿ! ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದು

1. ಇಲ್ಲಿ ಮಾರೀಚನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಖರಾದಿವಧದ ಪರಿಗೆ ರಾಮನು ತೋರಿಸಿದ ಅತಿಮಾನುಷ ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಆತನು ಅಸಾಧಾರಣಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನೆಂದೂ, ಆತನೇ ಪರಮಪುರುಷನೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಆತನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ತನಗೆ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದೆಚ್ಚಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಇದೇ ವಿಷಯವು ನೃಸಿಂಹಪುರಾಣದಲ್ಲಿ "ರಾಮಾದಪಿ ಹಿ ಮರ್ತ್ಯಂ ಮರ್ತ್ಯಂ ರಾವಣಾದಪಿ | ಉಭಯೋರಪಿ ಮರ್ತ್ಯಮೇವರಂ ರಾಮಾನ್ಶ್ಚ ರಾವಣಾತ್" ಎಂಬುದಾಗಿ, ತಾನು ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ರಾವಣನ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಯಬೇಕಾಗುವುದು, ಅಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಯಬೇಕು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ತನಗೆ ಸಾವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರುವಾಗ ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಸಾಯುವುದು ಮೇಲಲ್ಲವೆ?

ತರುವುದೇ ಸಪರಿವಾರನಾದ ನಿನ್ನ ಸಾವಿಗೆ ಮೂಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿ! ಅಯ್ಯಾ! ರಾವಣಾ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ನಿಜಾಂಶವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು! ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ರಾಮಾಶ್ರಮದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದುಬಿಟ್ಟೆಯಾದರೆ, ಆಮೇಲೆ ನೀನೆಲ್ಲಿ? ನಾನೆಲ್ಲಿ? ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ? ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ! ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗಿಂತ ವಾಗಿಹೋಗುವುದೊಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸನೆ! ನಿನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರಿಯೇ ನಾನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳದಿರುವೆ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೇನು? ಆಯುಷ್ಯ ತೀರಿ ಮರಣವು ಸಮಾಪಿಸಿರುವಾಗಲೇ ಮನುಷ್ಯರು ಃಹೇಣದಂತಾಗಿಬಿಡುವರು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಹಿಕ್ಕಿಹಿಗಲಾದ ಮಿತ್ರರು ಹೇಳುವ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳೊಂದೂ ಕಿವಿಗೇರುವುದಿಲ್ಲವು' ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಣಾಲ್ಪತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನೊಡನೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಹೊರಟು, ನಾನಾ ನಗರಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಪಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದುದು. ಅಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರಮೃಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಪುಷ್ಪಾಪಚಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಸೀತೆಯು ಅವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡುದು.

ಹೀಗೆ ಮಾರೀಚನು ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜನಾದ ಆ ರಾವಣನಿಗಂಜಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ “ಹಾಗಾದರೆ ಹೋಗುವೆನೆ” ದೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅಯ್ಯಾ ರಾವಣಾ! ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಆ ರಾಮನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಜೀವವು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು

ಎಂದು ಮಾರೀಚನು ರಾಮನಿಂದುಂಟಾಗತಕ್ಕ ಸಥವನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಲುತ್ತಿರುವುದು.

ಹೋಗುವುದು. ಅವನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನಾನು ಸತ್ತಂತೆಯೇ ತಿಳಿ! ರಾಮನನ್ನಿ ದಿರಿಸಿದಮೇಲೆ ಬದುಕಿ ಬರುವುದೆಂದರೇನು? ನಾನೂ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಯಮುಂಡಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದು. ನಿನಗೆ ಈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಬಂದೊದಗಿರುವಾಗ ನಾನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು? ಇದೋ ನಾನು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹೊರಟಿರುವೆನು. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ!" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಮಾರೀಚನನ್ನು ಸಂಶೋಷದಿಂದ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಆಪ್ತಕೊಂಡು "ಆಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ? ಈಗಲೀಗ ಸರಿ! 1 ನಿನ್ನ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡಿದೆ! ನನ್ನಂತವನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಮಾತನ್ನೇ ನೀನೂ ಈಗ ಆಡಿದಂತಾಯಿತು! ಈಗಲೀಗ ನೀನು ಮಾರೀಚನೆಂಬುದು ನಿಜವು! ಇದುವರೆಗೆ ನೀನು ಅನಾಮಧೇಯನಾದ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನಂತಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ? ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಾಲಂಕೃತವಾಗಿ, ಪಿಶಾಚಮುಖವುಳ್ಳ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಡಿರುವ ಅರಥವನ್ನು ನೀನೂ ನನ್ನೊಡನೆ ಏರುವೊದಲು ಸೀತೆಯ ಮುಂದೆ ನಲಿದಾಡಿ, ಅವಳಿಗೆ ಆಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಬಂದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗು! ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಆಶ್ರಮವು ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವ ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದುಬಿಡುವೆನು" ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ವಿಮಾನದಂತಿರುವ ಅರಥವನ್ನೇರಿ ಮಾರೀಚಾಕ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟು ವೇಗದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ರಥಾರೂಢರಾಗಿ, ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ 2 ನಗರಗಳನ್ನೂ, ಉದ್ಯಾನ

(1) ಇಲ್ಲಿ "ಏಕಚ್ಛ್ರಿಂದೀರೈಯುಕ್ತಂ ತೇ ಮುಚ್ಛಂಹಾದಿವ ಭಾಷಿತಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "ನನ್ನ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಈ ವಾಕ್ಯವೇ ಈಗ ನಿನ್ನ ವಿರೋಧವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊರಪಡಿಸುತ್ತಿರುವು" ದೆಂದೂ ಭಾವವು.

(2) ನಗರಗಳಿಗೂ, ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೂ, ಪುರಗಳಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದಗಳುಂಟು. ಇವುಗಳ ಭೇದವು ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. "ಗ್ರಾಮಶ್ಚ ನಗರಂಚೈವ

ವನಗಳನ್ನೂ, ಜನಭರಿತಗಳಾದ ಪುರಗಳನ್ನೂ, ರಮ್ಯವಾದ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳನ್ನೂ, ಬೇರೆಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದರು. ಕೊನೆಗೆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ರಾಮಾಶ್ರಮವನ್ನು ಕಂಡರು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಸುವರ್ಣಾಲಂಕೃತವಾದ ತನ್ನ ರಥದಿಂದಿಳಿದು, ಮಾರೀಚನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, "ಮಿತ್ರನೆ! ಅದೋ ಬಾಳೆಯ ತೋಟದಿಂದ ಪರಿವೃತವಾದ ರಾಮಾಶ್ರಮವು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು! ಇನ್ನು ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಸಬೇಕು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾರೀಚನು

ಪಟ್ಟಣಂ ಖರ್ವಟಂ ಪುರಂ | ಪೇಟಿಕಂ ಕುಸುಮಂಜೈವ ಶಿವಿರಂ ರಾಜವಾಸಿಕಂ | ಸೇನಾ ಮುಖಮತಿ ತ್ವೇವಂ ದಶಧಾ ಕೀರ್ತಿಕಂ ಬುಧೈಃ " ಎಂಬುದಾಗಿ ಹತ್ತು ವಿಧಗಳುಂಟು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮವೆಂಬುದರ ಲಕ್ಷಣವೇನೆಂದರೆ, "ವಿಪ್ರಾಣಾಂ ಚ ಸಭ್ಯತ್ಯಾಸಾಂ ವಾಸೋ ಗ್ರಾಮ ಇತಿರೀತಿಃ | ಸ ಏವ ವಿಪ್ರೈರಾಕೀರ್ಣಸ್ತು ಗ್ರಹಾರ ಇತಿ ಸ್ತುತಃ " ಧೃತ್ಯವರ್ಗವೊಡಗೂಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿರುವ ಸ್ಥಳವು ಗ್ರಾಮವೆನಿಸುವುದು. ಕೇವಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ತುಂಬಿರುವ ಊರು ಅಗ್ರಹಾರವೆನಿಸುವುದು. "ಕುಟುಂಬಭೇದೈರೇ ಕೋನಶ್ರಿತದ್ವಿಶ್ವಸಮ್ನಾತಃ " ಅಗ್ರಹಾರವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತು ಬಗೆಯ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿರಬೇಕು. ನಗರವೆಂದರೆ, "ಅನೇಕನಾರೀ ಸಂಬಂಧಂ ನಾನಾಶಿಲ್ಪಿಗಳೈರ್ವ್ಯಕಂ | ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಿಕ್ಯೈಕೀರ್ಣಂ ಸರ್ವದೇವೈಸ್ಸಮನ್ವಿತಂ | ನಗರಂ ತ್ವಿತಿ ವಿಪ್ರಾಣಾಂ " ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದಲೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ವರ್ತಕರಿಂದಲೂ, ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿರುವ ನಗರವೆನಿಸುವುದು. ಪಟ್ಟಣವೆಂದರೆ "ದ್ವೀಪಾಂತರಾಗತವ್ಯಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಿಕ್ಯೈರ್ಯುತಂ | ಪಟ್ಟಣಂ ತ್ವದ್ಧಿ ತೀರೇ ಸ್ಯಾತ್ " ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿದ್ದು ದ್ವೀಪಾಂತರಗಳೊಡನೆ ಜೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಪಟ್ಟಣವು. "ತಯೋರ್ವಿಪ್ರಶ್ರಂತು ಖರ್ವಟಂ " ನಗರಲಕ್ಷಣವೂ, ಪಟ್ಟಣ ಲಕ್ಷಣವೂ, ಸೇರಿದ ಕಡೆಯು ಖರ್ವಟವೆನಿಸುವುದು. "ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಿಕ್ಯೈರ್ಯುಕ್ತಂ ನಾನಾ ಜಾತಿ ಸಮನ್ವಿತಂ | ತಂತುವಾಯಸಮಾಯುಕ್ತಂ ತತ್ಪುರಂತ್ವಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ " ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ನಾನಾಜಾತಿಯ ಜನಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ನೇಯ್ಗೆಯವರಿಂದ ವಿಶೇಷ ನಿಜಿಡವಾದ ಸ್ಥಳವು ಪುರವೆನಿಸುವುದು.

ಅಗಲೇ ಮೃಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಆ ಆಶ್ರಮದ ಮುಂದೆ ಸುತ್ತಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅಗ ಮಾರೀಚನು ಧರಿಸಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಮೃಗರೂಪವು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಆತ್ಮಾತ್ಮರೂಪವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊಂಬುಗಳೆರಡೂ ಇಂದ್ರನೀಲಮಣಿಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಂತಿದ್ದವು. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಿಳುವು, ಮತ್ತು ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ರೇಖೆಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೆಂದಾವರಿಯನ್ನೂ, ಕರೀನೈದಿಲೆಯನ್ನೂ ಹೋಲುವ ಮಚ್ಚೆಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಿವಿಗಳೆರಡೂ ಕರೀನೈದಿಲೆಹೂವಿನ ಆಕಾರವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ ಇಂದ್ರನೀಲದ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವು. ಅದು ಕೊರಲನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ, ಇಂದ್ರನೀಲದಳದಂತಿರುವ ತುಟಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ಸೊಬಗಿನಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಲಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಮತ್ತು ಆ ಮೃಗದ ಉದರಪ್ರದೇಶವು ಮೊಲ್ಲೆಯ ಹೂವಿನಂತೆಯೂ, ಚಂದ್ರನಂತೆಯೂ, ವಜ್ರಮಣಿಯಂತೆಯೂ ಬಿಳುಪಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಿವೆಯ ಹೂವಿನಂತೆ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕಾಂತಿಯು ಧಳಿಧಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಉಳಿದ ಅವಯವಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಾವರೆಯ ಕುಸುಮಗಳಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದರ ಗೊರಸಲುಗಳು ವೈಡೂರ್ಯಮಯವಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೊಳಕಾಲುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಅವಯವದ ಸಂಧಿಬಂಧಗಳು ಬಹಳ ದೃಢವಾಗಿದ್ದವು. ಅದರ ಬಾಲವು ಇಂದ್ರಧನುಸ್ಸಿನಂತೆ ಬಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಬಹಳ ಮನೋಹರವಾಗಿ, ನುಣುಪಾದ ಮೈಯ್ಯುಳ್ಳುದಾಗಿ ನವರತ್ನಖಚಿತವಾದಂತೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ಮಚ್ಚೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಮೃಗದ ಅವಯವವು ಲೋಕಮೋಹಕವಾಗಿ ಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾರೀಚನು ಆ ವನಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಳಗುವಂತೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಈ ಮೃಗರೂಪವನ್ನು ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಧರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಆಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ ಮನೋಹರವಾದ ಮೃಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು, ಆ ಆಶ್ರಮದ ಮುಂದಿರುವ ಗರಿಕೆಯಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇಯುತ್ತ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೆಳ್ಳಿಯಂತಿರುವ ಬಿಳಿಮಚ್ಚೆಗಳಿಂದ

ಕೂಡಿ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ, ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಗಿಡಗಳ ಎಳೆ ಚಿಗುರುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ವೆ.ಲುಕಿಡುತ್ತ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಕದಳಿ ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ಕರ್ಣಿಕಾರದ ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅಡಿಗಳನ್ನಿಡುತ್ತ, ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗು ತಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಸೀತೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿತು. ತಾವರಿಯಂತೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಬೆನ್ನುಳ್ಳ ಆ ಮಹಾಮೃಗವು ರಾಮಾಶ್ರಮದ ಮುಂದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸಂಚರಿಸಿ ಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಒಂದಾವೃತ್ತಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವುದು. ಪುನಃ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನಿಂತು ಇಡ್ಡಕ್ಕಿಡ್ಡ ಹಾಗೆ ಹಿಂದಿರಿಗಿ ಓಡುವುದು. ಹೀಗೆ ನಾನಾ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಯಾತಾಯಾತಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿದಂತೆ ನೆಲವಮೇಲೆ ಮಲಗುವುದು. ಆಶ್ರಮದ ಬಾಗಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಟ್ಟಿನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಓಡಿಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಇತರ ಮೃಗಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದು. ಆ ಮೃಗಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕಲೆತು ತಿರಿಗಿ ಆಶ್ರಮದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬರುವುದು. ಹೀಗೆ ಮೃಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮಾರೀಚನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ತಾನು ಸೀತೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಮಂಡಲಾಕಾರವಾದ ವಿಚಿತ್ರಗತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಮೃಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ವಿಚಿತ್ರಮೃಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಆಸೆಯಿಂದ ಇದರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಇದರ ಮೈಯನ್ನು ಮೂಸಿನೋಡಿ, ತಮಗೆ ಮೈರಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಗೋ ತಿಳಿದಕೊಂಡು ಭಯವಟ್ಟು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿರುವವು. ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ದುಸ್ವಭಾವವನ್ನು ವರೆಸಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಕಾಡು ಮೃಗಗಳು ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದಾಗಲೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಸಾಧುತ್ತವನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಹೀಗಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಹೂಗಳನ್ನು ಕಯ್ಯಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ಹೂಗಿಡಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದಾವರೆ, ಅಸುಗೆ, ಮಾವು ಮುಂತಾದ ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ

ಹೂಗಳನ್ನು ಕುಯ್ಯುತ್ತಾ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಬಂದಳು. ಒಂದು ಹೂಗಿಡದ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅರಣ್ಯವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಲ್ಲದ ಸುಕುಮಾರಿಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ರತ್ನಮಯವಾದ ಈ ಮೃಗವು ಗೋಚರಿಸಿತು. ಮುತ್ತಿನ ಮಣೆಗಳಿಂದ ಬಿಗಿದಂತೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳ ಆ ಮೃಗವನ್ನು ಕಣ್ಣೆಟ್ಟು ನೋಡಿದಳು. ಬೆಳ್ಳಿ ನೊವಲಾದ ಉತ್ತಮ ಲೋಹಗಳಿಂದಲೂ, ಗೈರಿಕಾಠಿ ಧಾತುಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಟ್ಟಂತೆ ಹೊಳೆಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೈಕೂದಲಗಳುಳ್ಳ ಆ ಮೃಗವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಸೀತೆಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಅಸಾಧಾರಣ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾಯಿತು. ಆಸೆಯಿಂದಲೂ, ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದಲೂ ಅರಳಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಾಗಿ, ನಟ್ಟಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಮಾಯಾಮೃಗವೂ ಕೂಡ ರಾಮನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಆಸೆಯಿಂದ ನೋಡುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವಳಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಆಸೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ದೇಹಕಾಂತಿಯಿಂದ ಆ ವನವಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆಳಗಿಸಿತು. ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯಾದರೋ, ತಾನು ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಂಡು ಕೇಳದ ನವರತ್ನಮಯವಾದ ಈ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯದಿಂದಿದ್ದಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸೀತೆಯು ಮಾಯಾಮೃಗವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅದು ರಾಕ್ಷಸನ ಮಾಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ ತಡೆದುದು. ರಾಮನು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರುವುದಾಗಿ ಸೀತೆಗೆ ಕಾವಲಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನಿರಿಸಿ ಆ ಮೃಗವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದುದು.

ಸುನರ್ಣಚ್ಛಾಯೆಯಂತಿರುವ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಕೆಂಡು ಕುಂದಿಲ್ಲದ ಅವಯವಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಸೀತೆಯು, ಹೂಗಳನ್ನು ಕುಯ್ಯುತ್ತ, ಅಪೂರ್ವಾಕಾರವುಳ್ಳ ಆ ಮೃಗವನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಒಂದು

ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಚ್ಛಾಯೆಯಿಂದಲೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ, ಥಳಥಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮಾಯಾಮೃಗವನ್ನು ನೋಡಿ ದೊಡನೆಯೇ ಅವಳಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವೂ ಸಂತೋಷವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ಆಯುಧಧಾರಿಯಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ಕೂಗಿಕೊಂಡಳು. ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ತಟ್ಟನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಈ ಸುವರ್ಣಮೃಗವು ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಅದರ ವಿಚಿತ್ರರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು "ಅಣ್ಣಾ ! ಈಗಲೂ ಆ ಮಾರೀಚನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೇ ವೃಗರೂಪದಿಂದ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರುವುದು. ಕಾಮರೂಪಿಯಾದ ಮಾರೀಚನು ಆಗಾಗ ವೃಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಆ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೋಸ್ಕರ ಬಂದ ಅನೇಕ ರಾಜರನ್ನು ಕೊಂದಿರುವನು. ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಆ ಮಾರೀಚನೇ ಹೀಗೆ ಮಾಯಾಮೃಗಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಬಂದಿರುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ! ಈ ವೃಗದ ಅಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಅದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಅದರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ನೋಡು. | ಗಂಧರ್ವನಗರದಂತೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಅದ್ಭುತಕಾಂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಲ್ಲವೆ ? ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ ! ನನರತ್ನಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಇಂತಹ ವೃಗವು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಂಟೇ ? ಇದುವಾಗಿಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯು ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ ನಗುತ್ತ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ತಡೆದು, ಆ ಮಾಯಾಮೃಗದ ಚರ್ಮದ ಹೊಳೆಪಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ, ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ಅರೈಪುತ್ರನೇ ! ಆ ವೃಗದ

1 ಗಂಧರ್ವನಗರವೆಂದರೆ ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವ ಪ್ರಸಾದಗೋಪುರಾದ್ಯಾಕೃತಿಗಳು. ಇವು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ಷಣಭಂಗುರಗಳೆನಿಸುವುವು.

ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಇದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಹೇಗಾದರೂ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ನನಗೆ ತಂದು ಕೊಡುವೆಯಾ ! ಇದು ನನಗೆ ಕ್ರೀಡಾರ್ಥವಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಡುವುದು. ಮಹಾಭುಜನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ನಿನಗೆ ಇದೇನೂ ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವಷ್ಟೆ ! ಎಲೈ ಆರ್ಯನೆ ! ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಾತ್ಮಮದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಂದವಾದ ಮೃಗಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿರುವುವು. ಜಮರಮೃಗಗಳೂ, ಕರಡಿಗಳೂ, ಜಿಂಕೆಗಳೂ, ಕಪಿಗಳೂ, ನೋಡುವವರ ಮನಸ್ಸನ್ನಾಕರ್ಷಿಸುವಂತೆ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುವು. ಎಷ್ಟಿದ್ದರೇನು ? ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಮೃಗವನ್ನು ಹಿಂದೆ ನಾನು ಎಂದೂ ನೋಡಿದುದಿಲ್ಲ. ಇದರ ತೇಜಸ್ಸೇ ಬೇರೆ ! ಇದರ ತಾಳ್ಮೆಯೇ ಬೇರೆ ! ಇದರ ಕಾಂತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು ! ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದಲೂ ರತ್ನಮಯವಾದ ಮಚ್ಚೆಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿತ್ರನಿಚಿತ್ರವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳ ಈ ಮೃಗವು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಚಂದ್ರೋದಯವಾದಂತೆ ಈ ವನಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಶೋಭಾತಿತಯವುಂಟಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಆಹಾ ! ಅದರ ರೂಪವೇನು ? ಅದರ ಕಾಂತಿಯೇನು ! ಇಂಪಾದ ಅದರ ಕುರಸ್ತರವೇನು ? ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮೈಯಿಂದ ಲೋಕಾದ್ಭುತವೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಮೃಗವು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದು. ನೀನು ಮಾತ್ರ ಈ ಮೃಗವನ್ನು ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಹಿಡಿದು ತಂದರೆ, ನಾವು ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ ! ಅದು ಹಾಗರಲಿ ! ನಾವು ವನವಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಈ ಮೃಗವನ್ನು ನಮ್ಮ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರೆ, ನಮ್ಮ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರವಲ್ಲವೆ ? ಆರ್ಯನಾದ ಭರತನೂ ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಯವರೂ ಇದರ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವರು. ಅವರಿಗೆ ನಾವು ಈ ಅಪೂರ್ವವಸ್ತುವನ್ನು ಕೋರಿಸಬೇಡವೆ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ಇದನ್ನು ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಹಿಡಿಯಲಾರದೆ ಹೋದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ! ಲೋಕಾದ್ಭುತವಾದ ಇದರ ಚರ್ಮವನ್ನಾದರೂ ನಾವು ಇಟ್ಟಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ ? ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ ! ಈ ಮೃಗವನ್ನು ನೀನು ಕೊಂಡು ನನಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟೆಯಾದರೆ, ಈ ವನದಲ್ಲಿರುವ ಎಳೆ ಗರುಕೆಯ ಮೇಲೆ, ಸುವರ್ಣ

ನುಯವಾದ ಇದರ ಚರ್ಮವನ್ನು ಹಾಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನೊಡನೆ ಕುಳ್ಳಿರಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಬಹಳ ಕುತೂಹಲವಿರುವುದು. ಎಲೈ ಆರೈನೇ! ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗ ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವುದೇನೋ ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಇಷ್ಟಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಿರುವುದೂ ಉಚಿತವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೆ ಇದರ ಅಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಕುತೂಹಲವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆದಿರುವುದಕ್ಕೂ ಅಶಕ್ತಳಾಗಿರುವೆನು” ಎಂದಳು. ಬಂಗಾರದ ಕೂದಲುಗಳಿಂದಲೂ, ರತ್ನದ ಕೊಂಬುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತ, ನಕ್ಷತ್ರಸಮೂಹದಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ಅಕಾಶದಂತಿರುವ ಆ ಮೃಗವನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಸೀತೆಯೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿರಲು, ಅವನಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಅತಿಸಂತೋಷದಿಂದ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಸೀತೆಗೆ ಈ ವೃಗದಲ್ಲಿರುವ ಆಸೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ನಿಜವಾಗಿ ಈ ವಿಚಿತ್ರವೃಗವು ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನಾದರೂ ಆಕರ್ಷಿಸುವಂತೆಯೇ ಇರುವುದು. ಇಷ್ಟು ಸರ್ಪೋತ್ತಮವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ವೃಗವು ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವೃಗವೇ ದುರ್ಲಭವು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ವೃಗವು ಇಂದ್ರನ ನಂದನ ವನದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಕುಬೇರನ ಚೈತ್ರರಥವೆಂಬ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ಇನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸರ್ಪೋತ್ತಮವಾದ ಮೃಗವು ಸಿಕ್ಕುವುದೆಂದರೇನು? ಇದರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಹೆಣೆದಿಟ್ಟಂತೆ ನೇರವಾಗಿಯೂ, ಅಡ್ಡಲಾಗಿಯೂ, ಬೆಳೆದಿರುವ ಕೂದಲಿನ ಸಾಲುಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಚುಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ, ಹೇಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು, ನೋಡು! ಈ ಜಿಂಕೆಯು ಆಕಳಿಸುವಾಗ, ಅದರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ, ಮೇಘದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಾಲಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಪಚ್ಚಿಮಣಿಯ ಬಟ್ಟಲಿನಂತಿರುವ ಅದರ ಪುಟ್ಟ ಬಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡು. ಕುಬದಂತೆಯೂ, ಮುತ್ತಿನಂತೆಯೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆಯು

ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು ನೋಡು. ಇದರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಮೃಗವು ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಾನೇ ಆಕರ್ಷಿಸದು ? ರತ್ನದ ಚುಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಈ ದಿವ್ಯಮೃಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಅಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಗದು? ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಚಾಪಲ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಬಾಲೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಆಸೆಯುಂಟಾಗುವುದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು ? ರಾಜರು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ತಮ್ಮ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಚಮತ್ಕಾರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ವಿನೋದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಆಗಾಗ ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಟು, ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವರಲ್ಲವೆ ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇಂತಹ ವಿಚಿತ್ರವಸ್ತುವು ತಾನಾಗಿ ದೊರಕಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಡುವರೇ ? ರಾಜರು ಬೇಟೆಯ ನೆನದಿಂದ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮುತ್ತು ಮೊದಲಾದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ, ವಿಚಿತ್ರರತ್ನಗಳಿಂದಲೂ, ಸುವರ್ಣದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಧಾತುಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತರುವರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಬೇಟೆಯಾಡುವರು. ಈ ಮೃಗವೂ ಕೂಡ ನಮಗೆ ಈ ವನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಒಂದು ಮಹಾಧನವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲವೆ ? ಇದನ್ನು ನಾವು ಸಂಗ್ರಹಿಸದೆ ಬಿಡಬಾರದು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! 1 ಬೇರೆ ಧನರಾಶಿಗಿಂತಲೂ ಹೀಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಅಪೂರ್ವವಸ್ತುವೇ ಸಾರವಾದುದು. ಇಂತಹ

1 ಇಲ್ಲಿ "ಧನಾಽಽನ್ಯವಸಾಯೇನ ವಿಚೀಯಂತೇ ಮಹಾವನೇ | ಧಾತವೋವಿವಿ ಧಾತ್ವಾಽಪಿ ಮುಚಿರತ್ನ ಸುವರ್ಣನಃ | ತತ್ಕಾರಮುಖಿಲಂ ಸ್ಥಾನಾಂ ಧನಂ ಛಚಯವರ್ಧನಃ | ಮನಸಾ ಚಿಂತಿತಂ ಸರ್ವಂ ಯಥಾ ಶುಕ್ರಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಮುಖ್ಯಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ: - "ರಾಜರು ಎಷ್ಟೋ ಶ್ರಮದಿಂದ ಬೇಟೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನಾಡಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ರತ್ನ ಸುವರ್ಣಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಖನಿಜ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಆನೆಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮುತ್ತುಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ತಮು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವರು. ಈ ಸಾರವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮನುಷ್ಯನ ಬಂಡಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುವು. ಅದುದರಿಂದ ಶುಕ್ರನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ವಸ್ತುವು ಅದೇ ಆಯಾ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ

ಅಮೂಲ್ಯವಸ್ತುಗಳೇ ಮನುಷ್ಯರ ಬಂಡಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಶುಕ್ರನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋರಿದ ಧನವೆಲ್ಲವೂ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ನಿಜವಾಗಿ ಬಂದು ಆತನ ಬಂಡಾರವನ್ನು ತುಂಬುವುದೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು. ಹಾಗೆಯೇ ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಾರವೆಂದು ತೋರಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಗಾಗಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಬಿಡಬೇಕು. (ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ಕೋರುವ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಮನೋರಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶುಕ್ರನ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದಾಗ ಯಾವುದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುವನೋ ಅದೇ ಸಾರವಾದುದು). ಆದರೆ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನಾದರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಆತುರದಿಂದ ನಡೆಸಬಾರದೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಅದರ ಗುಣಕ್ಕೆ ಪರವಶನಾಗಿ ಹಿಂದುಮುಂದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಅದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆತುರಪಡುವನೋ ಆ ವಸ್ತುವೇ ಅರ್ಥವೆನಿಸುವುದು.

ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ಅವನ ಬಂಡಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬುವಂತೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದುದನ್ನು ಆಗಾಗಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಭಾವವು. ಶುಕ್ರನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದರೂ ಆಯಾ ವಸ್ತುವು ಆಗಾಗಲೇ ಅವನ ಬಂಡಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು. ಅಥವಾ ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಶ್ರೀಮಹಾಭಾರತದ ಉನ್ಮೇಷಗಪರ್ವದಲ್ಲಿ- "ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯಸ್ತು ಮಾದತ್ತೇ ಶುಕ್ರಶ್ಚಿಂತಾರ್ಜಿತಂ ಧನಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುವ ಮನೋರಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶುಕ್ರನ ಬಂಡಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋರುವ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಶುಕ್ರನು ತನ್ನ ಕೋಶವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡ ಸಾರವಸ್ತುಗಳಿಂದ ರಾಜನು ತನ್ನ ಬಂಡಾರವನ್ನು ತುಂಬಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು. ಮತ್ತು ರಾಜರ ಬಂಡಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸತಕ್ಕ ಅನೇಕ ಧನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಇಂತಹವಸ್ತು ವೇಸಾರವಾದುವೆಂದೂ, ಜಾನಪದಾದಿಗಳು ಕೊಡುವ ಧನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈ ವಸ್ತು ಧನವೇ ಮೇಲಾದುದರಿಂದ ಇಂತಹವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟು ತಾವು ವನವಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಟ್ಟಣಕೆ ಹಿಂದಿರಿಗಿ ಹೋಗುವಾಗ ಇವುಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಭಾವವು.

ಎಂದರೆ, ಅದೇ ಆಶೆಪಡತಕ್ಕ ವಸ್ತುವೆಂದು ಅರ್ಥವಾಸ್ತುಜ್ಞರು ಹೇಳುವರು. ಇದೂ ಅಂತದೇ ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾದುದೊಂದೂ ಇಲ್ಲವು. ಈ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಜಿಂಕೆಯ ಚರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಸೀತೆಯು ನನ್ನೊಡನೆ ಕುಳ್ಳಿರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡಳು. ವತ್ಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಕದಳಿ, ಪ್ರಿಯಕಿ, ಪ್ರವೇಣಿ, ಅಪಿ, ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮಜಾತಿ ಮೃಗಗಳ ಚರ್ಮಾಸ್ತರಣವೂ ಕೂಡ ಇದರ ಚರ್ಮವಷ್ಟು ಸುಖಸ್ಪರ್ಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಮೃಗವೊಂದು; ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಮೃಗಶೀರ್ಷವೆಂಬ ಮೃಗವೊಂದು; ಇವೆರಡೇ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರಭೂತಗಳೆಂದು ತಿಳಿ! ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ಇದನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನಮಾಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ನಿಜವಾಗಿದ್ದರೂ ನಾವು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೇಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಘಾತುಕನಾದ ಮಾರೀಚನು ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಅನೇಕ ಮುಷಿಕ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿರುವನು. ಮತ್ತು ಅವನು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೋಸ್ಕರ ಬಂದ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಾದ ಅನೇಕರಾಜರನ್ನೂ ಕೊಂದಿರುವನಲ್ಲವೆ? ಆದುದರಿಂದ ಇವನನ್ನು ನಾವು ಈಗ ಕೊಂದುಬಿಡ ಬೇಕಾದುದೇ ನ್ಯಾಯವು. ಮತ್ತು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾತಾಪಿಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮಾಹೆಯಿಂದ ಮುಷಿಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಚೇಳು (ಅಶ್ವತರಿ) ಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಗರ್ಭವೇ ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಅನೇಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದಿರುವನು. ಆ ವಾತಾಪಿಯು ಹಿಂದೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ

* ಅಶ್ವತರಿಯೆಂದರೆ ಕುಮಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಯ ಬೀಜಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೃಗಜಾತಿಗೂ ಹೆಸರು. ಇವರ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂದರೆ:—“ಖರರೂಕ್ಷಸ್ವರಾಸ್ತ್ರೀಕಷ್ಟ್ವಾಃ ಖರಶೀಲಾಃ ಖರಾಂಘ್ರಯಾಃ” ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಕ್ರೂರಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಯಂತೆ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದು ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಕರಜಾತಿಯ ಕುಮಾರಿಗೆ ಅಶ್ವತರಿಯೆಂದ ಹೆಸರು. ಇವುಗಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭವು ಬೆಳೆದು ಬಲಿತ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವು ಸಾಯುವುವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು.

ಆತನಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಮಾಯೆಯನ್ನಾರಂಭಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿ ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅಮೇಲೆ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ನಿಜರೂಪದಿಂದ ಆತನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸೀಳಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿರಲು, ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ ನಗುತ್ತ, ಆ ವಾತಾಪಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ ! ನೀನು ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕೊಂದೆಯಲ್ಲವೆ ? ಈಗ ಅದಕ್ಕೆ ಫಲವಾಗಿ ನನ್ನ ಜಠರದಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣವಾಗಾಬೇಕಾಯಿತು" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಜಠರದಲ್ಲಿಯೇ ಭಸ್ಮವಾಡಿದನು. ಎತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ ! ಈತನೂ ಆ ವಾತಾಪಿಯಂತೆಯೇ ಪರಮದುಷ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲವೆ ? ಧರ್ಮನಿರತನಾಗಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿರುವ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಈತನು ಆ ವಿಧವಾದ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಮೃಗರೂಪದಿಂದಿದ್ದ ವಾತಾಪಿಯನ್ನು ಕೊಂದಂತೆ, ನಾನೂ ಮೃಗರೂಪವುಳ್ಳ ಇವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಲ್ಲವೆ ? ಅದುವರಿಂದ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರು ! ನಾವು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಈ ಸೀತೆಗಾಗಿಯೇ ಹೋದಂತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಇವಳ ಮನೋನುಪರ್ತಿಗಳಾಗಿ, ಇವಳನ್ನು ನೋಯಿಸದೆ ಕಾಪಾಡಬೇಕಾದುದೇ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಕರ್ತವ್ಯವು. ಈ ಮೃಗವನ್ನು ನಾನು ಈಗಲೇ ಕೊಂದುಬರುವೆನು. ಅಥವಾ ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ತರುವೆನು. ಇವಳಿಗೆ ಆ ಮೃಗದ ಚರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆಸೆಯಿರುವುದು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬರುವವರೆಗೂ ನೀನು ಇವಳಿಗೆ ಕಾವಲಾಗಿರು. ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಮೃಗದ ಚರ್ಮವೇ ಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಕೊಂದೇ ಬರುವೆನು. ನೀನು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಈ ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಈ ಮೃಗವನ್ನು ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ನಾನು ಕೊಂದು ಅವೂಲ್ಯವಾದ ಅದರ ಚರ್ಮವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದುಬಿಡುವೆನು. ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಈ ಜಟಾಯುವೆಂಬ ಪಕ್ಷಿಯು ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನು. ನೀನು ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು

ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾವಲಿರಬೇಕು. ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸುತ್ತಿರು ! ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಮೈಮರೆತಿದರ ಬೇಡ ! ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣೆಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿರು ! ಈ ವನವಾದರೋ ಬಹಳ ಅಸಾಯಸ್ತವುರವಾದುದು. ಜೋಕೆ ! ಜೋಕೆ ! ! ಜೋಕೆ ! ! !” ಎಂದನು. ಕಲ್ಲಿಗೆ ನಲವತ್ತುಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಮಾಯಾವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಹುದೂರದವರೆಗೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರೂ
ಆಮು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದಿರಲು, ಕೋಪದಿಂದ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದು,
ಆಮು ರಾಕ್ಷಸರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ರಾಮನಂತೆ ದೀನ
ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗಿದನು.

ರಾಮನು ಹೀಗೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಚೆನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳುಳ್ಳ ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ನಡುವಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ತನಗೆ ಅಲಂಕಾರಭೂತವಾದ ಮೂರು ಬಾಗುಗಳುಳ್ಳ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಎರಡು ಬತ್ತಳಿಗಳನ್ನು ಹೆಗಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಗಂಭೀರವಾದ ನಡಗೆಯಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡೋಡನೆಯೇ ಮಾಯಾವೃತ್ತಿಗಳು ಅತನನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಭಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ, ಪುನಃ ಈತನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಮನಾದರೋ ಖಡ್ಗಧಾರಿಯಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ರಾಮನನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಆ ವೃತ್ತಿಗಳು ಅಗಾಗ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅಗಾಗ ಹಿಂದೆ ತಿರುಗಿ ಇವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ ಓಡುವಂತೆ ನಟಿಸುವುದು. ಇವನ ಬಾಣದ ಗುರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದು. ಮಹಾಭಯದಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹೋಗುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಒಂದಾವರ್ತಿ ಕಣ್ಣೆದಿರಾಗಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವುದು ! ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಂತೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವುದು. ಅಗಾಗ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟಂತೆ ತೋರಿ ಅನನನ್ನು

ವಂಚಿಸುವುದು. ಕ್ಷಣವಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು. ಮೇಘ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ವರೆಸಿಕೊಂಡ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಆ ಕಾಡುಗಳ ನಡುವೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುವುದು. ಹೀಗೆ ಮೃಗಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಮಾರೀಚನು ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಲೂ, ಒಡನೆಯೇ ಅದೃಶ್ಯನಾಗುತ್ತಲೂ ರಾಮನನ್ನು ಆ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಬಹುದೂರಕ್ಕೆಳೆದು ಕೊಂಡು ಹೋದನು. ರಾಮನಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಅದು ಕಣ್ಮರೆಯಾದಾಗ, ಮೈಮರೆಯುವಷ್ಟು ಕೋಪವುಂಟಾಗುವುದು. ಇದಿರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವುಂಟಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆ ಮೃಗದ ವಂಚನೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟ ರಾಮನು ಅದನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಓಡಿದನೋಡಿ ಸಾಕಾಗ, ಕೊನೆಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿ ಹಿಂದುಮುಂದು ತೋರದೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಹಸುರು ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟನು. ಮಾರೀಚನು ಪುನಃ ರಾಮನಿಗೆ ಆಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಕಾಡುಜಂಕೆಗಳೊಡನೆ ಕೆಲೆತು, ರಾಮನಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪುನಃ ರಾಮನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಹುಟ್ಟಿತು. ಅದನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಓಡಿದನು. ಮೊದಲನಂತೆಯೇ ಮೃಗವೂ ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುವಾಗ ಆ ಮಾಯಾವೃಗವು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಡುವಂತೆ ತೋರಿ, ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಭಯದಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು. ಪುನಃ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಗಿಡದ ಪೊದೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಮುಂದೆ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮೃಗವನ್ನು ರಾಮನು ಕಂಡನು. ಆಗ ಆತನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರದಷ್ಟು ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗಲೇ ಅದನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅತಿ ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾದ ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅದನ್ನು ಧನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಬಲವಾಗಿ ನಾಣೆಳೆದು ಆ ಮೃಗಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದನು. ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆ ಮಹಾಸ್ತ್ರವು ಉರಿಯನ್ನು ಕಕ್ಕುವಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ, ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ವಿಷಸರ್ಪದಹಾಗೆ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಬಂದು, ಮೊದಲು ಮೇಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮೃಗಶರೀರವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ

ಹುಡುಗದ್ದೆ ಮಾರೀಚನ ಹೃದಯವನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿತು. ಸಿಡಿಲಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಆ ಬಾಣವು ತಾಗದೊಡನೆಯೇ ಮಾರೀಚನು ಒಂದು ತಾಳೆಯ ಮರದಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಕರೋರಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತ, ಬಾಣಸಹಿತ ವಾಗಿಯೇ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. (ಪ್ರಾಣೋತ್ಕ್ರಮಣ ದೆಶೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಆತನಿಗೆ ವ್ಯುಗ್ರಸ್ವರವು ಹೋಗಿ ನಿಜರೂಪವುಂಟಾಯಿತು. ರಾವಣನು ತನಗೆ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದ ಮಾತುಗಳು ಆತನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದುವು). ಸೀತೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಅಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಏಕಾಕಿನಿ ಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾವಣನು ಕದ್ದುತರುವುದಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯ ವೇನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ರಾವಣನು ಹೇಳಿದ ಉಪಾಯವೇ ಕಾಲೋಚಿತವಾದುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ದೀನಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗಿ ಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅಗಲೂ ತನ್ನ ಮಾಯಾಬಲದಿಂದ ರಾಮನ ಕೂಗಿ ನಂತೆಯೇ “ಹಾ ಸೀತೇ ! ಹಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ !” ಎಂದು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿದನು. ಮರ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಾಟದ ರಾಮನ ಬಾಣದಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ವ್ಯುಗ್ರರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ರಾಕ್ಷಸರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೊಡ್ಡ ದೇಹವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಆಗ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ತೊಳ್ಳೆಗಳಿಂದಲೂ, ಸುವರ್ಣಮಾಲಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಭರಣಗಳಿಂದಲೂ ಆಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ದೊಡ್ಡ ಕೋರಿದಾಡೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ರಾಕ್ಷಸದೇಹವು ಆ ರಾಮ ಬಾಣದೊಡನೆಯೇ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಘೋರಾಕಾರದಿಂದ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದು ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಸಂಕಟದಿಂದ ಹೊರಳುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ರಾಮನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದುವು. ಆಗ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾನು “ಅಹಾ ! ಇದು ಮಾರೀಚನ ಮಾಯೆಯೇ ನಿಜವು ! ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ್ದನು ! ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು ! ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿರುವವನೇ ಮಾರೀಚನು ! ಆದರೆ ಈತನು ಸಾಯುವಾಗ ದೀನಸ್ವರದಿಂದ “ಹಾ ಸೀತೇ ! ಹಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ !” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವನಲ್ಲ ! ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಸೀತೆಯು ಏನಾಗುವಳೋ ! ಹಾಗೆಯೇ

ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಇದು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಗತಿಯೇನು !” ಎಂದು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಹಿಂದು ಮುಂದು ತೋರದೆ ಸ್ತಬ್ಧನಾದನು. ಭಯದಿಂದ ಆತನ ಮೈಯೊಲ್ಲವೂ ಪುಳಕಿತವಾಯಿತು. ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅತೀವ್ರವಾದ ಭಯವುಂಟಾಯಿತು. ಸೀತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ದುಃಖವೂ ಅಂಕುರಿಸಿತು. ಆದರೂ ರಾಮನು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಕಾಡು ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಅದರ ಮಾಂಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಜನಸ್ಥಾನಕೃಭಿಮುಖನಾಗಿ ಹೊರಟು, ತನ್ನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸೀತೆಯು ಮಾರೀಚನ ದೀನಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಯಪಟ್ಟು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ರಾಮನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಎಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಯಾವ ಭಯವೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದೆಂದು ಸೀತೆಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದುದು. ಅವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟನು.

ಮಾರೀಚನು ಕೂಗಿಕೊಂಡ ಆರ್ದ್ರಸ್ವರವು ಸೀತೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಪತಿಯಾದ ರಾಮನೇ ಹೀಗೆ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವಳು ಬೆಜ್ಜರಬಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ “ಆರ್ದ್ರ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ ! ಹೋಗು ? ಆದೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಾ ! ರಾಮನು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದೆ ! ಆತನೆಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ನೋಡು ! ಆ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವೂ, ಜೀವವೂ, ಒಂದು ಸ್ತಿಮಿತದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ರಾಮನು ಏನೋ ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದೆ ! ಹೀಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಸಹೋದರನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಡವೆ ? ಬೇಗ ಓಡಿಹೋಗಿ ಆತನನ್ನು ಅಪಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸು !

ಸಿಂಹಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಎತ್ತಿನಂತೆ ರಾಕ್ಷಸರ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿ ರರಣಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ಆ ನಿನ್ನ ಸಹೋದರನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು ! ತಡೆಮಾಡದೆ ಬೇಗ ಹೊರಡು" ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ, ಅಣ್ಣನಾದ ರಾಮನು ಸೀತೆಗೆ ಕಾವಲಾಗಿರಂದು ತನಗೆ ನಿಯಮಿಸಿದ ಅಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಕದಲದೆ ಸಮೃದ್ಧನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತೆಗೆ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಅವಳು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! ಏನು ? ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ನಿನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲವೆ ? ರಾಮನು ನಿನಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲವೆ ? ಆತನು ಅವಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ನೀನು ಹೀಗೆ ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಿರುವುದೆಂದರೇನು ? ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನನಗೇನೋ ಸಂದೇಹವು ತೋರುತ್ತಿದೆ ! ನೀನು ಹೊರಗೆ ಮಾತ್ರ ಅವನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ಶತ್ರುವೆಂದೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದರೆ ಹೀಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆಯಾ ? ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಅಣ್ಣನೆಂಬ ಮರುಕವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ತೋರಿಸದಿರುವೆಯಲ್ಲಾ ? ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಆತನಿಗೆ ಈ ವಿಷತ್ತು ಬಂದೊದಗಿರುವಾಗಲೂ, ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರುವೆಯಾ ? ಓಹೋ ! ಈಗ ತಿಳಿಯಿತು. ನೀನು ಏನೋ ದುರಾಸೆಯಿಂದ ರಾಮನು ಸಾಯುವುದನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಂತಿದೆ ! ಆ ದುರಾಸೆಯಿಂದಲೇ ನೀನು ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕದಲದೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿರುವಂತಿದೆ. ರಾಮನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವೆಂದೂ ತೋರಿರುವುದು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಮರುಕವನ್ನು ತೋರಿಸದಿರುವೆಯಾ ? ಆತನು ಮಹಾವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರುವಾಗಲೂ ನೀನು ಹೋಗಿ ನೋಡದೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರುವೆ ! ಒಂದುವೇಳೆ ನೀನು ನನಗೆ ಕಾವಲಾಗಿರುವೆನೆಂಬ ವ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಂದ ಕದಲದಿರಬಹುದು ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! ನೀನು ನನಗಾಗಿ ಈ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದವನಲ್ಲ ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಮನಿಗೋಸ್ಕರವೇ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವನಂತೆ ನಟಿಸುವೆಯಲ್ಲವೆ ! ಅಂತಹ ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟವುಂಟಾಗಿರುವಾಗ ಈ ಅಶ್ವಮದಲ್ಲಿ ನಾವು ಬದುಕಿದ್ದು ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನು ? ನನಗಾಗಿ ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದದೇ

ಇಲ್ಲ ! ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನೋಡು” ಎಂದಳು. ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ನೀರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ, ಹೆಣ್ಣು ಜಿಂಕೆಯಂತೆ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗಿ, ಈ ದುರ್ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸವಾಧಾನವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ಆರೈ ! ಇದೇನು ! ನೀನೇಕೆ ಹೀಗೆ ಭಯಪಡುವೆ ? ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ರಾಕ್ಷಸರಿಂದಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವರಿಂದಾಗಲಿ, ಮನುಷ್ಯರಿಂದಾಗಲಿ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬು ! ಎಲೆ ದೇವಿ ! ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಪತಗರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಪಿಶಾಚರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಕಿನ್ನರರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಮೃಗಜಾತಿಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ನನು ಅರೈಸಾದ ರಾಮನನ್ನು ಇದಿರಿಸುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾರುಂಟು ! ಘೋರದಾನವರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಆತನಿಗಿರಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಲಾರರು. ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೆಂದರೇನು ? ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ! ನೀನು ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಬಾರದು ! ಆತನಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಅವಾಯವಿಲ್ಲ ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟು ! ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಏಕಾಕಿಣಿಯಾಗಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ರಾಮನೂ ಇಲ್ಲದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಿ ? ರಾಮನ ಶಕ್ತಿಯು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನನ್ನಿರಿಸಲಾರರು ! ಎಷ್ಟೇ ಸೈನ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅವನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಲಾರರು. ಅಷ್ಟೇಕೆ ? ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಈ ಮೂರುಲೋಕವನ್ನೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರೂ ರಾಮನನ್ನಿರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದು ! ನಿಷ್ಕಾರಣವಾದ ಈ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ! ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಇನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲದೊಳಗಾಗಿಯೇ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವನು. ಆ ಮೃಗವನ್ನೂ ಕೊಂದು ತರುವನು. ಈಗ ನೀನು ಕೆಳಜ ಆರ್ದ್ರನಿಯು ರಾಮನ ಕೊಗೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಯಾವನೋ ಮಾಯೆಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಮಂಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಮುಖವಾಗಿ

ಆ ಮಾರೀಚನೇ ಬಹಳ ಮಾಯಾಸಿಯು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಈ ಬಗೆಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಗಂಧರ್ವನಗರದಂತೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ವಿಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವುದು. ಎಲೆ, ನೈದೇಹಿ ! ಆದೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಿರಲಿ ! ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿರಿಸಿ, ನಿನಗೆ ಕಾವಲಿರುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಹೀಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಸಭೂತಿಯಾಗಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಬಹುದೆ ? ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಈ ಕೂನ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಾರೆನು. ನಾನು ಹಾಗೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೆ ಅಣ್ಣನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ಇದರ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುವೆವು. ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಮೈರವು ಬೆಳೆದು ಹೋಗಿರುವುದು. ಖರನನ್ನು ಕೊಂದುದಲ್ಲದೆ ಜನಸಾ ನವನ್ನೂ ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಹಾಳುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆವು. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ದ್ವೇಷವನ್ನಿಟ್ಟು, ಹೇಗಾದರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವರು. ಪ್ರಾಣಿಹಂಸಯೆಂಬುದೇ ಅವರಿಗೊಂದು ವಿನೋದವಾಗಿರುವುದು. ನಮ್ಮನ್ನು ಮೋಸಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವರು ಬಗೆ ಬಗೆಯ ನೇಷದಿಂದ ಬರುವರು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲಾ ? ಈ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ! ” ಎಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಸೀತೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾದವು. ಆತನು ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತು. ಅವನೊಡನೆ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯವನ್ನು ನಡಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. “ಛಿ, ಅನಾರ್ಯನೆ ! ಛಿ, ನಿರ್ಘೋಷನೆ ! ಛಿ, ಘಾತುಕನೆ ! ಈ ಅಕಾರ್ಯಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದೆಯಾ ? ಎಲೆ, ಘಾತುಕನೆ ! ಎಲೆ ಕುಲಗೇಡಿಯೆ ! ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ಮಹಾರಾಕ್ಷಸನವು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ, ನೀನು ಹೀಗೆ ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಿರುವುದರಿಂದ ಆತನ ವ್ಯಸನವೇ ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಅದರಿಂದಲೇ ನೀನು ರಾಮನು ಇಷ್ಟು ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದೂ ಆತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆತುರ

ವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಕುಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವೆ. ಇದೇನೂ ಅತ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ! ನೀನು ಆತನಿಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲವೆ? ಅವನಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ದಾಯಾದದ್ದೇಷವಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನು? ಹೊರಗೆಮಾತ್ರ ಮಿತ್ರನಂತೆ ನಟಿಸಿ, ಅವಕಾಶವು ದೊರೆತಾಗ ಆತನನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೇ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನಂತವನಿಗೆ ಈ ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದೇನೂ ಅತಿಶಯವಲ್ಲ! ಈಗ ನಿನ್ನ ದೌಷ್ಟ್ಯವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಈಗ ನಿನ್ನ ಕಪಟನಟನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾದುವು. ನೀನಾಗಿಯೇ ಅಥವಾ ಭರತನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೂ ನೀನು ಈ ಕಪಟವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುವ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಈ ದುರಾಶೆಯು ಭರತನಿಗಾಗಲಿ, ನಿನಗಾಗಲಿ ಎಂದಿಗಾದರೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ಕರಣ್ಯದಿಲಿಯಂತೆ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ತಾವರೆಯೆಸಳುಗಳಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ತ್ರಿರಾಮನನ್ನು ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ವರಿಸಿ ಕೈಹಿಡಿದ ಮೇಲೆ, ಬೇರೆ ಅಲ್ಪವುರುಷರನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯಾದರೂ ನೋಡುವೆನೆ? ಎಲೆ ಸುಮಿತಾಪುತ್ರನೆ! ಹಾಗೆ ನೀನು ಮಿತಮಾರಿಬಂದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನದಿರಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವೆನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ರಾಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ನಾನು ಬದುಕಿರುವವೆಲ್ಲ” ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು ಹೇಳಿದ ಈ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವನ ಅಂಗಾಂಗವೆಲ್ಲವೂ ನಡುಗಿತು. ಸಹಿಸಲಾರದ ಸಂಕಟವುಂಟಾಯಿತು. ಹಿಂದುಮುಂದು ತೋರದೆ ಸ್ತಬ್ಧನಾದನು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರವಶವಾದುವು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಚಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸೀತೆಯಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು, “ಎಲೆ ಆರೈ! ನಿನ್ನ ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಾನು ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಲಿ! ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಾನು ಪರದೇವತೆಯೆಂದೆಣಿಸಿರುವೆನು. ಅದರೂ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು, ಈ ದುರ್ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಅದರೇನು? ಇದೇನೂ ಅತ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಈ ದುಸ್ಸ್ಮಭಾವವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ತೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀಯರು

ಧರ್ಮವನ್ನೆಣಿಸರು! ಹಂಚಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು. ಬಹಳ ಕ್ರೂರಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲವು. ಎಷ್ಟೇ ಅಪ್ಪರಿಗೂ ವಿರೋಧವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವರು. ಎಲೆ ಜನಕಪುತ್ರೀ! ನೀನು ಈಗ ಹೇಳಿದ ದುರ್ವಾಕ್ಯಗಳು ನನ್ನ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ನಾರಾಜವನ್ನಿಟ್ಟುಂತಿರುವುದು. ಜನಕವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಯೂ ನೀನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಬಹುದೆ? ನಾನು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಲಿ! ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀಗೆ ನೀನು ಅಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ? ಈ ನಿನ್ನ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ವನದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರಲಿ! ಅರ್ಯನಾದ ರಾಮನಾಚ್ಛೇಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನೀನು ಹೀಗೆ ಸಂದೇಹಿಸುವೆಯಾ? ಛೇ ಬಿಡು! ಇನ್ನು ನೀನು ಬದುಕಿದರೇನು? ಸತ್ತರೇನು? ಈಗಲೇ ನಶಿಸಿಹೋಗು! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವಭಾವವೇ ದುಷ್ಟವಾದುದು. ಎಲೆ, ಅರೈ! ಬಿಟ್ಟಿತು! ಬಿಟ್ಟಿತು! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ನಾನು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು. ಅಂತೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಶೂನ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಎಲೆ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ! ಇಲ್ಲಿನ ವನದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ! ಅರೈ! ಇಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತಿರುವ ದುಶ್ಮಕುನಗಳಾದರೋ ಅತಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುವು. ನಾನು ಇನ್ನು ರಾಮನೊಡಗೂಡಿ ಬಂದಮೇಲೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವೆನೆ! ಪ್ರಣಃ ನಾವು ಬಂದಾಗ ನೀನು ಇಲ್ಲಿರುವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಸಂದೇಹಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ! ಇದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಲಿ? ಹಾ ಕಷ್ಟವೆ!”

ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೀತೆಗೆ ಕೋಪವೂ ಸಂಕಟವೂ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಾ, ಪ್ರಣಃ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ತೀವ್ರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಶ್ನುತ್ಪರವನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. “ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ರಾಮನನ್ನಗಲಿ ನಾನು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರವೂ ಬದುಕುವವಳಲ್ಲ. ಇದೋ ಈಗಲೇ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸಾಯುವೆನು. ಅಥವಾ ನೇಣು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣಬಿಡುವೆನು. ಅಥವಾ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಬಿದ್ದು ತಲೆಯೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನು. ವಿಷವನ್ನಾದರೂ ಕುಡಿದುಬಿಡುವೆನು. ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಿದ್ದು ಬಿಡುವೆನು. ನಿನ್ನ ದುರಾಶೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವವಳಲ್ಲ. ರಘುವಂಶೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಹೊರತು, ಬೇರೊಬ್ಬ ಪರುಷನನ್ನು ನಾನು ಕಾಲಿನಿಂದಲಾದರೂ ಮುಟ್ಟುವೆನೆ?” ಎಂದಳು. ಹೀಗೆ

ಆ ಸೀತೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ನಂದಿಸಿ, ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ದೀನಸ್ವರದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತ್ತ, ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಸುಕುಮಾರಾಂಗಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ಹೀಗೆ ಆತಿದೀನದಶೆಯಿಂದ ಗೋಳಿಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತ, ಆಕೆಯನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿದನು. ಏನಾದರೇನು? ಆ ಸೀತೆಯು ಅದೊಂದನ್ನೂ ಕೇಳದೆ, ಈ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕಾಲಹರಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದೆಣಿಸಿ, ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ಕೋಪದಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸೀತೆಗೆ ಅಭಿವಾದನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೈಮುಗಿದು, ಕೋಪದಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಗ್ಗಿದಂತೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಹೊರಟು, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ, ಈ ಸೀತೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿತಿರುಗಿ ನೋಡುತ್ತಾ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

 {

 ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪರ್ವಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಮೇಲೆ

 ರಾಮನು ಸನ್ಮಾನವೇಷದಿಂದ ಸೀತೆಯಬಳಿಗೆ ಬಂದು,

 ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ನೋಡುತ್ತವಾದಿ,

 ಅವಳ ಪೂರ್ವಜಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದುದು. ಸೀತೆಯು

 ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದುದು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಸೀತೆಯು ಪರುಷೋಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ, ಆ ಶೂನ್ಯಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಒಬ್ಬಂಥಕೊಳ್ಳಕಾಗಿ, ಆಸಮಾಧಾನದಿಂದಲೇ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಬೇಗನೆ ಹೋಗದೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಕಾಲುಗಳು ಹಿಂದಕ್ಕೆ

ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ದ ರೂ ಆತುರದಿಂದ ಹೋಗುವಂತೆಯೇ ಹೋರಟನು, ಈ ಸಮಯವನ್ನೇ ಇದಿರುನೋಡುತ್ತ ಕಣ್ಣುರೆಯಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದ ರಾವಣನು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೋರಟುಹೋದುದನ್ನೂ, ಸೀತೆಯು ಒಂಟಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಇದೇ ಸಮಯವೆಂದು ಸನ್ಯಾಸಿರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಬಹುತ್ವರೆಯಿಂದ ಸೀತೆಯಿರುವ ಕಡೆಗೆ ಬಂದನು. ಕಾವಿಬಟ್ಟಿಯನ್ನುಟ್ಟು, ಶಿವೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕಟ್ಟಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಮರದ ವಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಎಡದ ಭುಜದಮೇಲೆ ತ್ರಿದಂಡವನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಆ ದ ಕೈ ಕಮಂಡಲುವನ್ನು ತೂಗುಹಾಕಿ ನಿಜವಾದ ಸನ್ಯಾಸಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತ ಆ ಸೀತೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಬಂದನು. ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದ ಸಂಜೆಯಂತೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಆಗಲಿ ಆ ಘೋರಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ತಾನು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ, ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ವೇಳೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಪಾಲೆಯಾದ ಸೀತೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, 1 ಕ್ರೂರವಾದ ಅಂಗಾರಕ ಗ್ರಹವು, ಚಂದ್ರನನ್ನಗಲಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣಿಯನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ, ಪತಿಯನ್ನಗಲಿರುವ ಯಶಸ್ವಿನಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಿಂತಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ರೂರಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದ ರಾವಣನು ಜನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಿನ ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈತನನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿಬಿಟ್ಟುವು. ಗಾಳಿಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ತನ್ನ ಚಲನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಶ್ಚಲವಾಯಿತು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗೋದಾವರೀ ನದಿಯು ಕೂಡ, ರಾವಣನು ಕಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಭಯದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಪ್ರವಹಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಲ್ಲದ ವೇಳೆಯನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾವಣನು, ತನಗನುಕೂಲವಾದ ಸಮಯವು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದನು. ನೀಚನಾದ ಆ ರಾವಣನು ತನಗುಚಿತವಲ್ಲದ ಸನ್ಯಾಸಿ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಪತಿಯ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಶನಿಗ್ರಹವು ಚಿತ್ರಾನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟುವಂತೆ ಅವಳ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಕ್ರೂರ

1. ಕ್ರೂರಗಳಾದ ಅಂಗಾರಕಾದಿಗ್ರಹಗಳು ರೋಹಿಣಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದರಿಂದ ರೋಶಾನರ್ಥವುಂಟಾಗುವಂತೆ, ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದೂ ಅನರ್ಥಮೂಲವೆಂದು ಇದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆ ರಾವಣನು ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ ಆಳವಾದ ಬಾವಿ ಯಂತೆ, ಮೇಲೆ ಶಾಂತವಾದ ಸನ್ಯಾಸಿ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಯಶಸ್ವಿನಿಯಾದ ಆ ರಾಮಪತ್ನಿಯನ್ನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತನು. ಆಗಲಾದರೋ ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಿನಿಯಾಗಿ, ಮೊ ಳ್ಲಿಯ ಮೊಗ್ಗಿನಂತೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ದಂತಪಂಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ, ತೊಂಡೆಯಹೆಣ್ಣಿನಂತೆ ತೋರುವ ತುಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ಮುಖವುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ತಾವರೆಯ ಸಳಿನಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಲೋಕಮೋಹಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತಾದೇವಿಯು, ದುಃಖದಿಂದ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಹೊಂಬಣ್ಣವಾದ ಪಟ್ಟಿ ಮಡಿಯನ್ನು ಟ್ಟು ದುಃಖಿತೆಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಆ ರಾವಣನ ಮನಸ್ಸು ಕದಲಿತು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮನ್ಮಥ ಬಾಣಗಳು ಬಂದು ನಾಟಿದ್ದರೂ, ಆ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನು ವೇದಮಂತ್ರವನ್ನು ಲಾಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ ಮಾತಾಡಿಸತೊಡಗಿದನು. ಲೋಕದೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನಗೆ ಲಿಯವುದರಿಂದ ತಾವರೆಯನ್ನಗಲಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ದೇಹಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. “ ಎಲೆ ಧರ್ಮಿ! ನೀನಾರು? ನಿನ್ನ ದೇಹವೇ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಹೊಂಬಣ್ಣವಾದ ಈ ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಿಯದುಕೂಲವು ನಿನ್ನ ದೇಹಕಾಂತಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ತೋಫಾತಿತಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ಕರಚರಣಮುಖಾದ್ಯವ ಯವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಮಲಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಕಮಲಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ ತಾವರೆಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವೆ! ನೀನೆಲ್ಲಿಯವಳು? ಎಲೆ ಮಂಗಳಾಂಗಿ! ನೀನೇನು ಶ್ರೀದೇವಿಯೋ! ಅಥವಾ ಭೂದೇವಿಯೋ? ಕಾಂತ್ಯ ಧಿಷ್ಣಾನ ದೇವತೆಯೋ! ಕೀರ್ತಿದೇವತೆಯೋ! ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯೋ! ಸಂಪದ ಧಿಷ್ಣಾನ ದೇವತೆಯೋ! ಅಥವಾ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ರಶ್ಮಿದೇವಿಯೋ! ನೀನು ಯಾರು ಹೇಳು. ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಮವಾ

ಗಿಯೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯೂ, ನುಣುಪಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯೂ ಇರುವ
ನಿನ್ನ ಹಲ್ಲಿನ ಸಾಲುಗಳೋ! ನಡುವೆ ಕಠಿಣತಾರಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ
ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣು
ಗಳೋ! ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನಿನ್ನ ಜಘನವೋ! ಅನೆಯ ಸುಂಡಿಲಿನಂತೆ ಉರು
ಟಾದ ನಿನ್ನ ತೊಡೆಗಳೋ! ತಾಳೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳಂತೆ ದುಂಡನೆ ಒತ್ತಾಗಿ
ಉಬ್ಬಿ ಬೆಳೆದು, ನುಣುಪಾಗಿ, ಭಾರದಿಂದ ಜಗ್ಗುತ್ತ ರತ್ನಹಾರದಿಂದಲಂಕರಿ
ಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿನ್ನ ಸ್ತನಗಳೋ! ಇವೊಂದೊಂದೂ ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕಾಮು
ಕರ ಹೃದಯವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತಿರುವಲ್ಲಾ! ನಿನ್ನ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯ
ಸೊಗಸೇನು? ನಿನ್ನ ದಂತ ಪಚ್ಚಾಯ ಚಂದವೇನು? ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳ
ಅಂದವೇನು? ಆಹಾ! ನದೀಪ್ರವಾಹವೇಗವು ದಡವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕೊಂಡು
ಹೋಗುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವು ಕೇವಲ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ನನ್ನ ಮನ
ಸ್ಸನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಕೀಳುತ್ತಿರುವುದು. ಆಹ! ನಿನ್ನ ಸಣ್ಣನಡುವು ಒಂದೇ
ಹಿಡಿಯಲ್ಲಡಗುವಂತಿರುವಲ್ಲಾ! ನಿನ್ನ ಕೂದಲಿನ ಅಂದವನ್ನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ!
ಎಲೆ ಎಲಾಸಿನಿ! ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗಳನ್ನು
ಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಎಷ್ಟೋ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡಿರುವೆನು. ದೇವಗಂಧರ್ವ
ಯಕ್ಷಕಿನ್ನರರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನಂತೆ ರೂಪಾತಿಶಯವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು
ನಾನು ಇದುವರೆಗೂ ಕಂಡುಡಿಲ್ಲ! ಈ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ರೂಪವೇನು! ಈ
ನಿನ್ನ ಸೌಕುಮಾರ್ಯವೇನು! ಈ ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸೇನು! ವಿವಿಕ್ತವಾದ ಈ ಅರಣ್ಯ
ದಲ್ಲಿ ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ವಾಸಮಾಡುವುದೆಂದರೇನು? ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ
ಯಾವುದೊಂದು ನಿರ್ಲಯವೂ ತೋರದೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಂತಾಗಿದೆ! ಎಲೆ, ಭದ್ರೆ!
ಆದುದಾಯಿತು. ಇನ್ನಾದರೂ ನೀನು ಈ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದುಬಿಡು!
ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದ ಅನೇಕ ಘೋರರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ
ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವುದು ನಿನಗೆ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಉಪ್ಪರಿಗೆ
ಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮೇಲು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಉಪವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಸುಖ

ವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳು. 1 ಉತ್ತಮವಾದ ಹೂಗಳನ್ನು ಮುಡಿದು, ಮೇಲಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನುಟ್ಟು, ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಗಳನ್ನೂ ಟಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕಾದ ನೀನು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಏಕಾಕಿನಿಯಾಗಿರುವುದೆಂದರೇನು? ಉತ್ತಮ ಪತಿಯೊಡಗೊಡಿರಬೇಕಾದ ನೀನು ಹೀಗೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿರಬಹುದೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು. ನೀನೇನು ರುದ್ರಗಣದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಳೇ? ಅದಿತ್ಯರ ಕಡೆಯವಳೇ? ನೀನು ಯಾವ ದೇವಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವಳು? ಗಂಧರ್ವರಾಗಲಿ, ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ಕಿನ್ನರರಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರರು. ಇದು ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿರುವುದು. ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೆ? ಇಲ್ಲಿ ಕಪಿಗಳು, ಸಿಂಹಗಳು ಚಿರತೆ, ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರವೃಗಗಳೂ, ಕರಡಿಗಳೂ, ಹೆಬ್ಬುಲಿಗಳೂ, ರಣಹದ್ದುಗಳೂ, ಸುತ್ತಲೂ ಅನೇಕಾನೇಕವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಾ. ಇದನ್ನು ಕಂಡೂ ನೀನಿಗೆ ಭಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಕೊಬ್ಬಿದ ಕಾಡಾನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ನೀನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಭಯವಿಲ್ಲದಿರುವೆ? ನೀನು ಏಕಾಕಿನಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರುವೆ? ಎಲೆ ಭದ್ರೆ, ನೀನು ಯಾರು? ಯಾರೆ ಮಗಳು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರುವೆ? ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು? ನೀನಿಗೆ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವೇನು? ರಾಕ್ಷಸ ಪ್ರಚುರವಾದ ಈ ಘೋರಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಹೇಳು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸೀತೆಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷದಿಂದ ಬಂದ ಆ ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು ನಿಜವಾದ ಸನ್ಯಾಸಿಯೆಂದೇ ಭ್ರಮಿಸಿ, ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಮಸ್ತವಿಧವಾದ ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರವನ್ನೂ ನಡೆಸಿದಳು. ಮೊದಲು ಆತನಿಗೆ ಆಸನವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟು, ಪಾದ್ಯವನ್ನಿತ್ತು, ಅಮೇಲೆ ಆ ಕಪಟ

1. ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿ “ಲೋಕೋತ್ತರೆಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರಿದ ಮಾಲ್ಯಗಳೂ, ಭೋಜ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳೂ, ವಸ್ತ್ರಗಳೂ ಬಹಳ ಪ್ರಶಸ್ತಗಳಾಗುವೆಂದೂ, ಹಾಗೆಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದ ಪುರುಷನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವನು” ಎಂದೂ ಅರ್ಥಾಂತರವು.

ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ನೋಡಿ " ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೆ! ಪಶ್ಚಾತ್ತವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಭೋಜನಕ್ಕೇಳಬೇಕು" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕಮಂಡಲುವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಕಾವಿಬಟ್ಟಿಯನ್ನು ಟ್ಟು ಬಂದಿರುವ ಆ ರಾವಣನು ತನಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೇ ಬಯಸಿಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕರ್ಹನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸೀತೆಯು ಆತನನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ ನಿಮಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದಳು. 1 (ಮಿಥಿಲಾಧಿಪತಿಯ ಮಗಳಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ಕುಲಧರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವಳಾದುದರಿಂದ, ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಕಪಟಸನ್ಯಾಸಿಯೆಂಬ ಶಂಕೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಕಾಷಾಯದಂಡಧಾರಿಯಾದ ಆತನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಭಾವದಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ವೈರಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದಳು.) ಆಗ ಸೀತೆಯು ಆ ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ಕರೆದು, " ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆ! ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನವು! ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿರಬಹುದು! ಇದೋ! ಪಾದ್ಯವನ್ನು ತಂದಿರುವೆನು. ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು! ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಕ್ವಮಾಡಿದ ಕಂದಮೂಲಾದಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವೆನು. ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಭುಜಿಸಬಹುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇನ್ನೂ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದಳು. ಹೀಗೆ ನಿಮಂತ್ರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಮಪತ್ನಿಯನ್ನು ರಾವಣನು ನಟ್ಟಿದ್ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಆಶಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಆತನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ತನ್ನ ಸಾವಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ

1. ಇಲ್ಲಿ " ದ್ವಿಜಾತಿವೇಷಣ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯಮೈಥಿಲೀ ಸಮಾಗತಂ ಪಾತ್ರಕುಸುಂಭಧಾರಿಣಿಂ | ಅಶಕ್ಯಮುದ್ವೇಷ್ಯಮುಪಾಯದರ್ಶನಂ ನ್ಯಮಂತ್ರಯದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣವತ್ಪದಾಂಗನಾ " ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ " ಮೈಥಿಲೀ " ಎಂಬ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೇ ಅಚಾರಪ್ರಧಾನವಾದ ಜನಕಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ರಾವಣನ ಚೇಷ್ಟಾದಿಗಳಿಂದ ಅವನು ಕಪಟವೇಷಧಾರಿಯೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಹೋರಗೆ ಕೇವಲ ಸನ್ಯಾಸಿವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ " ಕಾಷಾಯದಂಡಮಾತ್ರೇಣ ಯತಃ ಪೂಜ್ಯೋ ನ ಸಂಶಯಃ " ಎಂಬ ವಚನವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಬಾರದೆಂದು ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟು, ಅತಿಥಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ ನಿಮಂತ್ರಿಸಿದುದಾಗಿ ಅರ್ಥಾಂತರವು.

ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವುದನ್ನೇ ಆತ್ಮಾತುರದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹೋದದಾರಿಯನ್ನೇ ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೇನು? ಅವಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ಘೋರಾರಣ್ಯವು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತೇ ಹೊರತು, ರಾಮನಾಗಲಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಾಗಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಲಿಲ್ಲವು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಲ್ವತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{

 ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ರಾವಣನು ತನ್ನ ಸ್ವಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಪರಿಸುವಂತೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಸೀತೆಯು ಪರುಷೋಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಡಿದಳು.

}

ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲೆಳಸಿ, ಅವಳನ್ನು ಮರುಳುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿರಲು, ಸೀತೆಯು ಆತನ ಸನ್ಯಾಸಿವೇಷವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಡಲಾರದೆ ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾನು "ಈತನಾದರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಅತಿಥಿಯಾಗಿಯೂ ಬಂದಿರುವನು. ಆತನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಒಂದುವೇಳೆ ತಪಿಸಿದರೂ ತಪಿಸಬಹುದು" ಎಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲದವರೆಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಮಾತಾಡತೊಡಗಿದಳು. "ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆ! ನಾನು ಮಿಥಿಲಾಧಿಪತಿಯಾದ ಜನಕರಾಜನ ಮಗಳು. ನನಗೆ ಸೀತೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ನಾನು ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯು.

ಇತ್ತೀಚೆಗೂ ರಾಜರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಕಾಲವಿದ್ದು 1 ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದ ಸಮಸ್ತ ಭೋಗಗಳನ್ನೂ ನನ್ನ ಪತಿಯೊಡಗೂಡಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದೆನು. ಹದಿನೂರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಾವನಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಜನು ತನ್ನ ಸಾಮಂತರಾಜರನ್ನೂ, ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಕರೆದು ರಾಮನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಾಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವರೊಬ್ಬರೂ ಅನುಮತಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಂಭಾರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ನನ್ನತ್ತೆಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಯೆಂಬ ರಾಜನ ಕಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯು ರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವರಗಳನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದಳು. ಆ ಕೈಕೇಯಿಯು ಸತ್ಯಸಂಧನಾಗಿಯೂ, ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನನ್ನ ಮಾವನಾದ ಆ ದಶರಥರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು, ಮೊದಲು ತಾನು ಆತನಿಗೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮೃತಿಗೆ ತಂದು, ಅಣೆಯಿಟ್ಟು, ರಾಮನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಭರತನಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಆ ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವಾಗಲೇ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ದಶರಥನೊಡನೆ "ನೀನು ಈ ನನ್ನಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆದರೆ, ನಾನು ಅನ್ನಪಾನಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು. ನಿದ್ರೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು. ನೀನು ರಾಮನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೆ ನಿನ್ನದಿರಾಗಿ ಈಗಲೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು" ಎಂದು ಕ್ರೂರವಾದ

1, ಇಲ್ಲಿ "ಭುಂಜಾನಾಮಾನುಷಾ ಭೋಗಾಃ" ಎಂದು ಋಷಿಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮನುಷ್ಯರು ಅನುಭವಿಸುವ ರಕ್ತಕ್ರೀಡಾದಿ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಾನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿ ಭಾವವು, ರಕ್ತಕ್ರೀಡಾದಿ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು, ಗ್ರಾಮ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಇಲ್ಲಿ ಆ ಅರ್ಥವು ಧ್ವನಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾನುಷಭೋಗಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಅಥವಾ "ಅನಾಮನುಷಾ ಭೋಗಾಃ" ಎಂದು ಪದಚ್ಛೇದವನ್ನುಮಾಡಿ, ಮನುಷ್ಯ ದುರ್ಲಭಗಳಾದ ಭೋಗಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಥವಾ ಸೀತೆಯು ವಾಸ್ತವದಿಂದ ದಿವ್ಯಭೋಗಗಳನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕವಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಈಗ ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದವಳೆಂದಿರುವ ರಾಮನೊಡನೆ ಸೇರಿ ತಾನೂ ಅವನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತೆಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಮಾವನು ಆ ಕೇಯನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು. ಅವಳಿಗೆ ಕೇಳಿದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಆಕೆಯು ಕೇಳಿದ ಆ ವರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆ ವರಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಬೇರೆಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದನು. ಆಗ 1 ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನಿಗೆ 2 ಇಪ್ಪತ್ತೈದುವರ್ಷಗಳು ತುಂಬಿದ್ದುವು. ನಾನು ಹುಟ್ಟಿ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ನನ್ನ ಪತಿಯಾದರೂ ರಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಗುಣವಂತನಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಯಸಂಧನಾಗಿಯೂ, ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು. ವಿಸ್ತಾರ

1. ಇಲ್ಲಿ " ಮಮ ಭರ್ತಾ ಮಹಾತೇಜಃ ಪಯಶಾ ಪಂಚವಿಂಶತಃ | ಅಷ್ಟಾದಶ ಹಿ ವರ್ಷಾಣಿ ಮಮ ಜನ್ಮನಿ ಗಣ್ಯತೇ " ಎಂದು ಮೂಲವು ಇಲ್ಲಿ " ಮಮಭರ್ತಾ " ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭಕಾರವು ಗಾಯತ್ರಿಯ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಕ್ಷರವಾದುದರಿಂದ, ಇದುವರೆಗೆ ಎಂಟುಸಾವಿರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಗಿದು, ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಸಾವಿರವು ಅರಂಭಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮರ ಪಯಸ್ಸನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ರಾಮನು ಹುಟ್ಟಿದ ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಗ್ರಾಮನವು, ಅಮೇಲೆ ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವು. ಹದಿಮೂರನೆಯ ವರುಷದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಾರಂಭವು. ಅಮೇಲೆ ವನಪ್ರವೇಶಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ವರುಷವೆಂಬುದು ಸೀತೆಯು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಸಮಂಜಸವಾಗುವುದು. ಅಮೇಲೆ ವನವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಸುರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಯುಷ್ಮಾತ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳೂ, ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರುವರ್ಷಗಳೂ ಕಳೆದುಹೋಗಲು, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಸೀತಾಪಹರಣವು. ಅದಾದರಂದ ಈಗ ರಾಮನಿಗೆ ಮೂವತ್ತೇಳು ವಯಸ್ಸಾಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸೀತೆಗೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಮೊದಲು ಮಿಥಿಲೆಯಲ್ಲಿಪ್ಪವರೆಗೆ ಆರು ವರ್ಷಗಳು. ವಿವಾಹವಾದ ಮೇಲೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು. ಅದಾದರಂದ ವನಪ್ರವೇಶಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷಗಳೆಂಬುದೂ ಸರಿಹೋಗುವುದು. ಈಗ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರುವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ವತ್ಸರವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಅವಳಿಗೆ ಮೂವತ್ತೊಂದು ವಯಸ್ಸು ಕಳೆದು ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ವರ್ಷವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನು. ಆಜಾನುಬಾಹುವು. ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಹಿತವನ್ನೇ ಕೋರತಕ್ಕವನು. ಏನಿದ್ರೋನು? ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಆತನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥನು, ಕಾಮಪರವಶನಾಗಿ, ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು, ರಾಮನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ನಡೆಸಲಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದನ್ನೂ ತಿಳಿಯದ ನನ್ನ ಪತಿಯು ಅಭಿಷೇಕಾರ್ಥವಾಗಿ ತಂದೆಯ ಅಜ್ಜೆಯ ಮೇಲೆ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಾಗ, ಕೈಕೇಯಿಯು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ "ಎಲೈ ರಾಮನೆ! ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ನನ್ನೊಡನೆ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಅಜ್ಜಾಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾದ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭರತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನನ್ನು ಹದಿನಾಲ್ಕುವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಈಗಲೇ ಈ ಊರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಡಬೇಕು. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಅಸತ್ಯದೋಷದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಸೇರಿದೆ" ಎಂದಳು. ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನಾದ ರೋ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಂಜತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಇದರಮೇಲೆ ಹಿಡಿದ ವ್ರತವನ್ನು ಬಿಡುವವನೂ ಅಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಅವನು ಆಗ ಕೈಕೇಯಿಯೊಡನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ, ಅವಳ ಮಾತಿನಂತೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟುಬಂದನು. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೆ! ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನ ಗುಣವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. 1 ತಾನು ಇತರರಿಗೆ ಕೊಡುವನೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಕೈನೀಡಿ ತೆಗೆಯತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಸತ್ಯವನ್ನಾಡುವನೇ ಹೊರತು ಸುಳ್ಳಾಡುವವನಲ್ಲ. ಇದೇ ಆತನು ದೈವವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಉತ್ತಮವಾದ ವ್ರತವು. ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಬಲತಾಯಿಯ ಮಗನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂಬ ತಮ್ಮನೊಬ್ಬನುಂಟು. ಆತನೂ ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವಶತ್ರುಗಳನ್ನಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿಡಗಿಸಬಲ್ಲನು. ರಾಮನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನು ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುವನು. ಪರಮಧಾರ್ಮಿಕನು. ದೈವವಾದ ನಿಯಮವುಳ್ಳವನು. ರಾಮನು

1. ಇಲ್ಲಿ "ದದ್ಯಾನ್ನ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್" ಎಂದು ಮೂಲವು. "ದದ್ಯಾತ್" ಎಂಬುದರಿಂದ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕೊಡತಕ್ಕವನೆಂದೂ, "ನ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್" ಎಂಬುದರಿಂದ ಅವಾಪ್ತಸಮಸ್ತಕಾಮನೆಂದೂ ತತ್ಪಾರ್ಥವು.

ನನ್ನೊಡನೆ ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ, ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಅಣ್ಣನನ್ನಗಲಿರಲಾರದೆ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಆತನನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನು. ರಾಮನು ಎಂದಿಗೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ತಾಪಸ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಜಟಾಧಾರಿಯಾಗಿ ನನ್ನೊಡನೆಯೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆಯೂ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವನು. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೆ! ಹೀಗೆ ಕೈಕೇಯಿಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ನಾವು ಮೂವರೂ, ಈ ಘೋರಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವೆವು. ನನ್ನ ಪತಿಯ ವಿರೋಧಿಂದಲೇ ನಾವು ರಕ್ಷಿತರಾಗಿರುವೆವು. ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ! ಅದುಹೋಗಲಿ! ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಮಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿರುವುದು ನಿನಗೇನೂ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರದು. ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಜಿಂಕೆಗಳನ್ನೂ, ಉಡುಗಳನ್ನೂ, ಹಂದಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಡೆದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಾಂಸವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತರುವನು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಧವಾದ ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಷ್ಯಲವಾಗಿ ತರುವನು. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆ! ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೂ, 1 ಕುಲವನ್ನೂ, ಗೋತ್ರವನ್ನೂ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಫನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆಯಾ? ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುದೇಕೆ” ಎಂದಳು. ರಾಮನ ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನು, ತೀವ್ರವಾದ ಪ್ರಹೃತ್ಯರವನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿ “ಎಲೆ ಸೀತೆ! ದೇವಗಂಧರ್ವಪನ್ನಗರೇ ಮೊದಲಾದ

1. “ಯತಿಯ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಬಾರದು. ಮತ್ತು ಯತಿಯಾದವನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವುದೂ ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಅದುವರಿಂದ ಈಗ ಸೀತೆಯು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದುದುಚಿತವೆ?” ಎಂದರೆ, ಸೀತೆಯು ಅಸನ್ಮಾಸಿಗೆ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿವೆ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದುದಾಗಿಯೂ, “ಛಿಕ್ಷಾಂ ಗ್ರಾಮಂ ಪ್ರವಿಶೇತ್” ಎಂಬ ಕ್ರತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಯತಿಯಾದವನು ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿವೆ ಕೊಂಡು, ಆಗಾಗ ಛಿಕ್ಷಾಂಗಳಾಗಿ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೇಕಾದುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ದಿಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ದೂರವಾದ ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವುದೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದುದಾಗಿಯೂ ಊಹಿಸಬೇಕು.

ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳೂ ಯಾವನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿ ನಡುಗುತ್ತಿರುವು ವೋ ಅಂತಹ ರಾಕ್ಷಸಕುಲರಾಜನಾದ ರಾವಣನೇ ನಾನೆಂದು ತಿಳಿ ! 1 ಬಂಗಾರದಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಪಟ್ಟಿಯ ದುಕೂಲವನ್ನುಟ್ಟು ನಿಂತಿರುವ ಈ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದುದು ಮೊದಲು, ನನಗೆ ನನ್ನ ನಿಜಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿದ್ದ ಭೋಗ ದಾಸೆಯೇ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. 5 ಎಲೆ ಸೀತೆ ! ನಾನು ನಾನಾಕಡೆಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಉತ್ಸಮ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ತಂದಿರುವೆನು. ಆಷ್ಟುಮಂದಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರೇಮವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪಟ್ಟಿದ ರಾಣಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು. ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ ! ಅವರೊಳಗೆ ನೀನೇ ನನ್ನ ಪಟ್ಟಿದ ರಾಣಿಯಾಗಿರು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಸಮುದ್ರದ ನಡುವೆ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ಒಂದು ಪರ್ವತದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪಟ್ಟಣವು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಲಂಕೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಮಹಾಸಮುದ್ರವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಅಗಲಂತಿರುವುದು. ಅದರ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ವಿಹರಿಸಬಹುದು. ನೀನು ಒಂದಾವರ್ತಿ ನನ್ನ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ನೋಡಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ತಿರುಗಿ ನಿನಗೆ ಈ ಅರಣ್ಯವಾಸದಲ್ಲಿ ಆಸೆಯೇ ಉಂಟಾಗದು. ಎಲೆ

1. ಇಲ್ಲಿ "ಶ್ವಾಂಶು ಕಾಂಚನವರ್ಣಾಭಾಂವೃಷ್ಟ್ವಾ ಕೌಶೇಯವಾಸಿನೀಂ | ರಶಿಂ ಸ್ತುಕೇಷು ದಾರೇಷು ನಾಧಿಗಜ್ಜಾಮೃನಿಂದಿತೇ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ಪ್ರಾತೀಕ ಕಾರ್ಥವು ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ-"ನನಗೆ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಈಗ ದರ್ಶನಮಾಡಿದಮೇಲೆ, ನನ್ನ ಪುತ್ರಮಿತ್ರಾದಿ ಅಂಥುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಆಸೆಯು ತಪ್ಪಿ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಾನಂದ ಪರವಶನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವೆ"ನೆಂದು ಹೇಳಿ ಮದಾಗಿಯೂ ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ " ಬಹ್ವೀನಾಮುತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಣಾಮೂಹ್ಯತಾನಾಮಿತಸ್ತತಃ | ಸರ್ವಾಸು ಮೇವ ಭವ್ಯಂತೇ ಮಮಾಗ್ರಮಹಿಷೀ ಭವ " ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ " ನಾನು ತಂದಿಟ್ಟಿರುವ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ, ನನಗೂ ನೀನು ಅಧೀಶ್ವರಿಯಂತೆ ನಿಯಾಮಕಳಾಗಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವರಿಸಬೇ"ಕೆಂದು ಅಂತರಾಶಯವು.

ಭಾಮಿನಿ! 1 ನನ್ನ ಅಂಕುರದಲ್ಲಿ ಐದುಸಾವಿರಮಂದಿ ಗೌಡಿಯಿರುವರು!” ಅವರೊಬ್ಬಬ್ಬರೂ ನನ್ನಿಂದ ಸರ್ವಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವರು. ನೀನು ನನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದೆಯಾದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಚರಿಸುವರು!” ಎಂದನು. ರಾವಣನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೀತೆಗೆ ಸಹಿಸಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಶುದ್ಧಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯು, ಆತನ ಮಾತನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. “ಎಲೈ! ನಾನು ಯಾಕೆಂದು ತಿಳಿದೆ? ಮಹಾಪರ್ಮಿತದಂತೆ ಎಂತವರಿಗೂ ಕದಲಿಸಲಸಾಧ್ಯನಾಗಿ, ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತೆ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯನಾಗಿ, ಮಹೇಂದ್ರಸಮಾನನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆ ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲವೆ? ಪತಿಯ ಛಾಯೆಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ನಾನು ಅದನ್ನೇ ವ್ರತವಾಗಿ ಉಳ್ಳವಳು. ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಸಂಪನ್ನನಾಗಿ, 2 ಆಲದಮರದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮೈಕಟ್ಟುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಸತ್ಯಸಂಧನಾಗಿ, ಮಹಾಭಾಗನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆ ರಾಮನೊಬ್ಬನೇ ನನ್ನ ಮನಃಪ್ರಿಯನು. ಮಹಾಬಾಹು, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಸಿಂಹದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ನಡೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಪುರುಷಸಿಂಹನೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಿಂಹಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಆ ರಾಮನೊಬ್ಬನೇ ನನ್ನ ಮನೋವಲ್ಲಭನು. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತೆ ಮುಖ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಪಂಚದಾಸ್ಯಸ್ವಪ್ರಾಣ ಸರ್ವಾಭರಣ ಭೂಷಿತಾಃ ಸೀತೇ ಪರಿಚರಿಸ್ಯಂತಿ ಭಾರ್ಯಾ ಭವಸಿ ಮೇ ಯದಿಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಅನ್ವಯಭೇದದಿಂದ ಇದರ ವಾಸ್ತವಾಭಾವವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ:—(ಮೇ) ನನಗೆ ಸೇರಿರುವ, (ಪಂಚದಾಸ್ಯಸ್ವಪ್ರಾಣ) ಐದುಸಾವಿರಮಂದಿ ದಾಸಿಯರೂ, (ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತಾಃ) ಸಮಸ್ತಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ, ಪರಿಚರಿಸ್ಯಂತಿಯಾದಿ) ಉಪಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಅದರೆ, (ಭಾರ್ಯಾ ಭವಸಿ) “ಭಾ + ಆರ್ಯಾ” ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಪೂಜ್ಯಳಾಗಿ, (ಭವಸಿ) ಆಗುವೆ ಎಂದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ದಾಸಿಯರಿಂದಲೂ ನನ್ನಿಂದಲೂ ಉಪಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಿನ್ನ ಮೈಭವವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವುದಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಆಲದಮರದ ಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ, ಅದರ ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳಂತೆ, ಅನೇಕ ಬಂಧುಪರ್ವಗಳಿರುವನೆಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಅದರಂತೆ ಸರ್ವಸಮಾಶ್ರಯನೀಯನೆಂದಾಗಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ “ಕೂಪೋದಕಂ ವಟಿಜ್ಜಾಯಾ ತಾಂಬೂಲಂ ತರುರ್ಜಸ್ತನಾ | ಶೀತಕಾಲೇ ಭವೇದುಷ್ಣಮುಷ್ಣಕಾಲೇ ತು ಶೀತಲಂ” ಎಂಬಂತೆ ಸಮಸ್ತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಜನಾನುಕೂಲನೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ, ಕೀರ್ತಿವಂತನಾಗಿ, ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿರುವ ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ಆ ರಾಮನೊಬ್ಬನೇ ನನಗೆ ಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭನು. ಭೀ! ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೇ! ಕ್ಷುದ್ರಜಂತುವಾದ ಒಂದು ನರಿಯು, ಸಿಂಹ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಆಸೆಯನ್ನಿಡುವಂತೆ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನೂ ಅನೇಕ್ಷಿಸುವೆಯಾ? ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಬದುಕಬಲ್ಲೆಯಾ? ಎಲೆ ರಾವಣನೇ! ಶ್ರೀರಾಮನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ಆಸೆಯುಂಟಾಯಿತೆ? 1 ಮಂದಭಾಗ್ಯನಾದ ನೀನು ಸುವರ್ಣವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೋಡತಕ್ಕ ಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿದೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ! ಕೊನೆಗಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನಿನಗೆ ಈ ವಿಪರೀತಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಹಸಿವಿನಿಂದ ಆತುರಪಡುತ್ತಿರುವ ಸಿಂಹದ ಬಾಯಿಗೂ, ವಿಷೋಲ್ಪಣವಾದ ಸರ್ಪದ ಬಾಯಿಗೂ ಕೈಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅದರ ಕೋರೆ ಹಲ್ಲನ್ನು ಕೀಳಬೇಕೆಂದಪೇಕ್ಷಿಸುವೆಯಾ? ಪರ್ವತಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಂದರವನ್ನು ಕೈಯಿಂದತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದಪೇಕ್ಷಿಸುವೆಯಾ? ಕಾಲಕೂಟವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೆಳಸುವೆಯಾ? ಸೂಜಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೊಳಸುವೆಯಾ? ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ನಕ್ಕುವೆಯಾ? ಶ್ರೀರಾಮನ ಪ್ರಿಯಭಾರ್ಯೆಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಹಡೆಯಬೇಕೆಂದೆಳಸುವೆಯಲ್ಲಾ; ಇದರಿಂದ ಮುಂದೆ ನಿನಗುಂಟಾಗಬಹುದಾದ ನಾಶವು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತೆ! ಕೊರಲಿಗೆ ಕಲ್ಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಂತೆಯೂ, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರುವಂತೆಯೂ, ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ

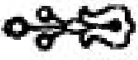
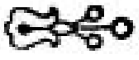
1. ಮರಣವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿರುವಾಗ, ಅಂತವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸ್ವರ್ಮಮಯವಾದ ಕೆಲವು ವೃಕ್ಷಗಳು ಕಾಣುವವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು. ಅದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಕೋರಿದ ಪಾಪಿಯಾದ ನಿನಗೆ ಮರಣವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

ಕೇಡನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸದೆ, ರಾಮನ ಪ್ರಿಯಭಾರ್ಯೆಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯ ಬೇಕೆಂಬ ದುರಾಸೆಯು ನಿನಗೇಕೆ ಹುಟ್ಟಿತು? ಪವಿತ್ರವಾದ ನಡತೆಯುಳ್ಳ ರಾಮಭಾರ್ಯೆಯಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆಸೆಯಿಟ್ಟು, ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಬಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಬೇಕೆಂದೆಳಸುವೆಯಾ! ರಾಮನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಲಬೇಕೆನ್ನಿಸಿ ಉಕ್ಕಿನ ಅಲಗುಗಳುಳ್ಳ ತೂಲದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆಯಾ? ಎಲೆ, ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನೆ! ಸಿಂಹಕ್ಕೂ ನರಿಗೂ, ಕ್ಷುದ್ರ ನದಿಗೂ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೂ, ಮೇಲಾದ ಮದ್ಯಕ್ಕೂ ನಿಸ್ಸಾರವಾದ ಆರನಾಳ ಕಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ತಾರತಮ್ಯವುಂಟೋ, ದ ಶ ರ ಥ ಪು ತ್ರ ನಾ ದ ರಾಮನಿಗೂ ನಿನಗೂ ಅಷ್ಟು ತಾರತಮ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿ! ಮತ್ತು ಸು ವ ಣ ಕ್ಯಾ ಸೀಸಕ್ಕೂ, ಚಂದನಕ್ಕೂ ಕೆಸರಿಗೂ, ಅನೆಗೂ ಬೆಕ್ಕಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಭೇದವುಂಟೋ ರಾಮನಿಗೂ ನಿನಗೂ ಅಷ್ಟು ತಾರತಮ್ಯವಿರುವುದು. ಕಾಗೆಗೂ ಗರುಡನಿಗೂ, ನೀರುಕಾಗೆಗೂ ನವಿಲಿಗೂ, ಹದ್ದಿಗೂ ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗೂ, ಎಷ್ಟು ತಾರತಮ್ಯವುಂಟೋ ನಿನಗೂ ರಾಮನಿಗೂ ಅಷ್ಟು ತಾರತಮ್ಯವಿರುವುದು! ಎಲೆ ರಾವಣನೆ! ದೇವೇಂದ್ರನಂತೆ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಆ ರಾಮನಿರುವಾಗ, ಈಗ ಒಂದುವೇಳೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರ ದಿಂದ ಪಹರಿಸಿದರೂ, 1 ನೋಣವು ವಜ್ರವನ್ನು ನುಂಗಿ ಅದನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದಂತೆ ನಿನಗೆ ನಾನು ವಶಳಾಗೆನು. ಅದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮರಣವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ" ಎಂದಳು. ಶುದ್ಧಾತ್ಮಳಾದ ಸೀತೆಯು ಹೀಗೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬಾಳೆಯಗಿಡದಂತೆ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮೃತ್ಯು

1. ಇಲ್ಲಿ "ವಜ್ರಂ ಯಥಾ ಮುಕ್ತಿಕಯಾವಗೀರ್ಣಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು. "ನೋಣವು ವಜ್ರವನ್ನು ನುಂಗಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಸಾಯುವುದೋ ಹಾಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ನೀನು ಬದುಕಲಾರೆ" ಎಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿ ವಜ್ರವೆಂದರೆ "ವಜ್ರೋ ವಾ ಅಜ್ಯಂ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಅಜ್ಯವೆಂದರ್ಥವು. "ನೋಣವೊಡನೆ ನುಂಗಿದ ಅಜ್ಯವು ಹೇಗೆ ಜೀರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಪಹರಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ವಶಳಾಗೆನು. ನಿನಗೆ ಕೇಡನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುವೆ" ಎಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಸಮಾನನಾದ ಆ ರಾವಣನಾದರೋ ಹೀಗೆ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವಳಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನೂ, ಬಲವನ್ನೂ, ತಾನು ನಡೆಸಿದ ಅಸಾಧ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕುಶ್ಲೋಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

 { ರಾವಣನು ನಿಜರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ವರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದುದು, ಸೀತೆಯು ರಾವಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದುದು. }

ಸೀತೆಯು |ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ಅತಿಕುಪಿತನಾಗಿ, ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬನ್ನು ಗಂಟೆಕ್ಕಿ, ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೆ ವರವರ್ಷಿನಿ ! ನಾನಾರೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆ ? ನಾನು ಕುದೇರನ ತಮ್ಮನು. ಆತನ ಬಲತಾಯಿಯ ಮಗನು. ನನಗೆ ರಾವಣನೆಂದು ಹೆಸರು. ನನಗೆ ಹತ್ತು ತಲೆಗಳುಂಟು. ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯೆಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿರುವೆನು. ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ನೋಡಿದ ಪ್ರಜೆಗಳಂತೆ ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವರಾಗಲಿ, ಪಿಶಾಚರಾಗಲಿ, ಪನ್ನಿಗರಾಗಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಭಯದಿಂದ ಪಲಾಯನಮಾಡುವರು. ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನನ್ನ ಸವತಿತಾಯಿಯ ಮಗನಾದ ಕುದೇರನಿಗೂ ನನಗೂ ಯುದ್ಧವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರತಾಪದಿಂದ ಆತನನ್ನೂ ಜಯಿಸಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಆತನು ನನ್ನ ಭಯದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ಸರ್ವವಸ್ತುಸಮೃದ್ಧವಾದ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣವನ್ನೂ, ಲಂಕೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಓಡಿಹೋದನು. ಕೈಲಾಸಂಶ್ರೇಣಿ ತಿವಣಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಂದು ಪೀಡಿಸಲಾರನೆಂದು ತಿಳಿದು ಈಗಲೂ ಆ ಪರ್ಮತದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು! ಎಲೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ ! ಈಗ ನಾನು ಏನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ವಾಹನ

ವೇನೆಂದು ಬಲೆಯಾ? ಅದೇ ಆ ಕುಬೇರನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಆತನಿಂದ ಕಿತ್ತು ಕೊಂಡ ಪ್ರಾಣವಿಮಾನವು! ಈಗ ಅದೇ ನನಗೆ ವಾಹನವು. ಕಾಮಗಮನವುಳ್ಳ ಆ ಪ್ರಾಣವಿಮಾನವನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಭುಜಬಲದಿಂದಲೇ ಸಂಪಾದಿಸಿದೆನು. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ನನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೋಪಚಿಹ್ನವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗುವರು. ನಾನಿಷ್ಟ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ವಾಯುವೂ ಭಯದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬೀಸುವುದು. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನೂ ಭಯದಿಂದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತಂಪಾದ ಕಿರಣವನ್ನು ಬಿಡುವನು. ನಾನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವೆನೋ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವೆನೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಮರಗಿಡಗಳು ಕೂಡ ಚಲಿಸದೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಡುವುವು. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರವಾಹವೇಗವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮಂದಗಮನದಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸುವುವು. ಕೊನೆಗೆ ನನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿಯೂ ನಿಂತುಬಿಡುವುವು. ನನಗೆ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಎಲೆ ಕಟ್ಟಿನಂತಿರುವ ತ್ರಿಕೂಟಪರ್ವತದ ತಿಬರದ ಮೇಲೆ ಆ ನೇಕ ಘೋರರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ನೆಲೆಯಾದ ಲಂಕೆಯೆಂಬ ರಾಜಧಾನಿಯೊಂದುಂಟು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅಮರಾವತಿಯು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಅದು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತಲೂ ರಜತಮಯವಾದ ಬಿಳಿಪ್ರಾಕಾರವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳೂ ಗೋಪುರಗಳೂ ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿನ ಪುರದ್ವಾರವು ಮೈಡೂರ್ಮಮಯವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ರಥಗಜತುರಗಾದಿ ಸೈನ್ಯಗಳು ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ತುಂಬಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿಯಾವಾಗಲೂ ಕಿವಿಗಿಂತಾದ ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿನ ಉದ್ಯಾನವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಫಲಭರಿತಗಳಾಗಿರುವುವು. ಎಲೆ ರಾಜಪುತ್ರ! ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹೂರ್ಮಕಾಲದವರೆಗೆ ವಾಸಮಾಡಿದೆಯಾದರೆ, ನಿನಗೆ ಈ ಮನುಷ್ಯ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಆಸೆಯೇ ತಪ್ಪಿಹೋಗುವುದು. 1 ಆಮಾನುಷಗಳಾದ ಅಲ್ಲಿನ ದಿವ್ಯಭೋಗಗಳನ್ನು ಒಂದೆರಡಾವರ್ತಿ ನೀನು ಅನುಭವಿಸಿದೆಯಾದರೆ, ಅಲ್ಪಾಯುಸ್ಸುಳ್ಳ ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರನಾದ ಆ ರಾಮನ ಸ್ಮರಣವೇ ನಿನಗೆ ತಪ್ಪಿಹೋಗುವುದು. ಎಲೆ,

1. ಇಲ್ಲಿ "ನ ಸ್ಮರಿಸ್ಯಸಿ ರಾಮಸ್ಯ ಮಾನುಷಸ್ಯ ಗತಾಯುಷಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು, ಇದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ: — (ಮಾನುಷಸ್ಯ) ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದ ವಶವಾದ, ಅದುದರಿಂದಲೇ (ಗತಾಯುಷಃ) ಹೊಂದಿದ ಆಯುಷ್ಯಮಾಣವುಳ್ಳ, ಎಂತರೆ ನಿತ್ಯಾತ್ಮಕನಾಗಿ ಪರಮವೈರುಷನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ತನಗೆ ಆಯುಷ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ

ಸೀತೆ! ನನಗಿಂತಲೂ ರಾಮನು ಮೇಲೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ? 1 ದಶರಥ ರಾಜನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದ ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಾಮನನ್ನು ಹಿರಿಯವನಾಗಿದ್ದರೂ ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದುದೇನು ಬಲೆಯಾ? ಈ ತನು ಅಲ್ಪವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನೆಂಬುದರಿಂದಲೇ ಇವನನ್ನು ರಾಜ್ಯದಿಂದೋಡಿಸಿರುವನು. ಎಲೆ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ! ನಾನೆಲ್ಲಿ! ಆ ರಾಮನೆಲ್ಲಿ! ಹೀಗೆ 2 ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಬಂದು ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ತಾಪದವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕಾಡುಕಾಡಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಆ

ಮನುಷ್ಯಧರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಹನ್ನೊಂದುಸಾವಿರವರ್ಷಗಳ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವತರಿಸಿರುವನೆಂದು ಭಾವವು. ಅಂತಹ ರಾಮನನ್ನೂ, (ನಃ) ನಮ್ಮಗಳನ್ನೂ (ಸ್ತುರಿಷ್ಯಸಿ) ಸ್ತುರಿಸುವೆ. "ಏನು ನನ್ನಿಂದ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರ ನೆನಪನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು, ಏನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನೂ, ತತ್ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಸ್ತುರಿಸುವೆ" ಯೆಂದು ಭಾವವು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ಸ್ಮಾಶಯಿತ್ಯಾಪ್ರಿಯಂಪುತ್ರಂ ರಾಜ್ಞಾದಶರಥೇನ ಯಃ | ಮಂದವೀರ್ಯಸ್ತುತೋ ಜ್ಯೇಷ್ಠಸ್ತತ್ರ ಪ್ರಸಾಹಿತೋಹ್ಯಯಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ವಯ ಭೇದದಿಂದ ಇದರ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ:—(ಯಃ ಸುತಃ ಮಂದವೀರ್ಯಃ) ಯಾವ ಮಗನು ವೀರ್ಯಹೀನನೋ, ಅಥವಾ ಯಾವ ಮಗನು ರಾಮನಿಗಿಂತಲೂ ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಗ್ಗಿದವನಾಗಿದ್ದನೋ (ಅಪ್ರಿಯಂಕಂ ಪುತ್ರಂ) ತಂದೆಗೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿವಾತ್ಸಲ್ಯದಿದ್ದರೂ ಆ ಮಗನನ್ನು (ದಶರಥೇನ) ದಶರಥರಾಜನಿಂದ (ಸ್ಮಾಶಯಿತ್ಯಾ) ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಾಡಿಸಿ, (ಜ್ಯೇಷ್ಠಸ್ತುತಃ) ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ರಾಮನು, ಅಥವಾ "ಜ್ಯೇಷ್ಠತ್ವೇಷ್ಠಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ" ಎಂಬ ಸಹಸ್ರನಾಮೋಕ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣಹಿತವಾದ ರಾಮನು (ವನಂಪ್ರಸಾಹಿತಃ) ಸರ್ವರಾಕ್ಷಸ ಸಂಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು—ಎಂದು ಭಾವವು, (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು).

2. ಇಲ್ಲಿ "ತೇನ ಕಿಂ ಭ್ರಷ್ಟರಾಜ್ಯೇನ ರಾಮೇಣ ಗತಚೇತಸಾ | ಕರಿಷ್ಯಸಿ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ ತಾಪಸೇನ ತಪಸ್ವಿನಾ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—(ಭ್ರಷ್ಟರಾಜ್ಯೇನ, ಭ್ರಂತಿತರಾಜ್ಯೇನ) ತಪುಗಳ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭ್ರಂಶಮಾಡಿದವನು. (ಗತಚೇತಸಾ) "ನ ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ ಕರಣಂ ಚ ವಿದ್ಯತೇ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಮಾಯೋಪಾಧಿಮೂಲವಾಗಿ, ಸರ್ಮೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಅಂತಃಕರಣವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅಂತಃ

ರಾಮನಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಸುಖವುಂಟು? ನಾನಾದರೋ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸ ಕುಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿರುವೆನು. 1 ನಾನಾಗಿಯೇ ಆಸೆಪಟ್ಟು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ರಾಕ್ಷಸಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ವರಿಸಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ, ನಾನಾಗಿ ಕಾಮಬಾಣದಿಂದ ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನೀನು ನಿರಾಕರಿಸಬಹುದೆ? ಎಲೆ ಭೀರುವೆ? ಒಂದುವೇಳೆ ನೀನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೆದರಿ ನನ್ನನ್ನು ಈಗ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಊರ್ಮತಿಯು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಪುರೂರವನನ್ನು ಮೊದಲು ಕಾಲಿನಿಂದೊಡೆದು, ಕೊನೆಗೆ ಅತನನ್ನು ವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸಿದಂತೆ ಆಮೇಲೆ ನೀನೇ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರನಾದ ಆ ರಾಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಿರುಬೆರಳಿಗೂ ಸಾಟಿಯಾಗಲಾರನು. ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೇ ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತಂದಿತೆಂದು ತಿಳಿ! ಆದುದರಿಂದ ರಾಮನಿಗಾಗಿ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆದರಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸು!" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೀತೆಗೆ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಕೋಪವು ಉಕ್ಕಿ ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಪಾದುವು. ಆ ಸ್ಥಲವು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ನಿರ್ಜನಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದರೂ—ಆ—ಏಕಾಂತಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ರಾವಣನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಂದು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮನಸ್ಸು ಕಲಗದೆ, ಮಹಾಶಕ್ತಿಪ್ರತಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು, ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಆ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೆ, ರಾವಣನೆ! ಸರ್ಮಲೋಕಕ್ಕೂ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಕುಬೇರನೇ ನಿನಗೆ ಅಣ್ಣನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆಯಲ್ಲಾ! ಅಂತಹ ನಿನಗೆ ಈ ಪಾಪಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮನಸ್ಸು ಹುಟ್ಟಿತು? ನೀನೇಕೆ ಹೀಗೆ ಕ್ರೂರ

ಕರಣವಿಲ್ಲದವನು. (ತಾಪಸೇನತಪಸ್ವಿನಾ—ತಾಪಸ+ಇನ+ತಪಸ್ವಿನಾ) ತಾಪಸರಿಗೆ ಪ್ರಭುವಾಗಿಯೂ ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವವನು. ಅಂತಹ (ರಾಮೋಣ) ರಾಮನೊಡಗೂಡಿ, (ತುಂ) ನೀನು (ಕಿಂಕರಿಸ್ವಸಿ) ಏನುಮಾಡುವೆ? ಯಾವಂತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಹರಿಸುವೆಯೆಂದು ಭಾವವು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ಕಾಮಾತ್ಮಯಮಿಹಾಗತಂ ನ ಮನ್ನಥಶರಾವಿಷ್ಠಂ" ಎಂಬ ಮೂಲವು. ಇನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವ ಮತ್ತು ಮನ್ನಥವಾಣಪೀಡಿತನಲ್ಲದ ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವುದುಚಿತವೆ?—ಎಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

ನಾಗಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿಹೀನನಾಗಿಯೂ, ಇಂದ್ರಿಯಲೋಲನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ ? ನೀನು ರಾಜನಾಗಿರುವ ದೋಷದಿಂದ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ತಪ್ಪದೆ ನಾಶಹೊಂದಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲಾ ! ಇಂದ್ರಪತ್ನಿಯಾದ ಶಚಿದೇವಿಯ ನ್ನ ಪಹರಿಸಿದರೂ ಬದಕಿಬರಬಹುದು, ರಾಮಭಾರ್ಯೆಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಆಪಹರಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಬದುಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೂ ಶಚಿದೇವಿಯನ್ನು ಕೆಣಕಿ, ವಜ್ರಧರನಾದ ದೇವೇಂದ್ರನ ಕೈಯಿಂದಲಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಬಹುದು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ ! ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೆಣಕಿದ ಮೇಲೆ, ನೀನು ಅಮೃತವನ್ನು ಸಾಸನಮಾಡಿದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾವಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ ! ಇದು ನಿಜವು” ಎಂದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕುಶ್ಲೋಕವು : ಸರ್ಗವು.

❦ { ರಾಮನು ನಿಜರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸೀತೆಯನ್ನ ಪಹರಿಸಿ ಕೊಂದು ಹೋಗುವುದು. ಸೀತೆಯ ಪ್ರಲಾಪವು. } ❦

ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾಮನು, ಸೀತೆಯ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೈತಿಳಿಯದಷ್ಟು 1 ! ಕೋಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅವಳನ್ನು ಗದರಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವಳಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಕೈ ಮೇಲೆ ಕೈಯನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಅತಿ ಘೋರವಾದ ತನ್ನ ನಿಜರೂಪವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ದೊಡ್ಡ

1. ಶ್ರೀಹನುಮಂತನೂಕೂಡ ಮೊದಲು ಅಗ್ರಹವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು, ಅಮೇಲೆ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಅಗ್ರಹ ಎಲ್ಲದೆ ಕ್ರೂರರೂಪವನ್ನಂಗೀಕರಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನೂ ಪರದೇವತೆಯಂತಿರುವ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಕಪಟನಟನೆಯುಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಮೊದಲು ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ ಅಗ್ರಹವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ನಿಜರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು.)

ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಪರುಷವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ 1 ಸೀತೆ! ರಾಮನೆಂಬ ಹುಚ್ಚುಹಡಿದ ನಿನಗೆ, ನಾನು ಇಷ್ಟುವಿಧವಾಗಿ ನನ್ನ ಬಲ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೂ ಕಿವಿಗೇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನಾನು ಈ ನನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೇ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲೆನು! ಸಮುದ್ರವನ್ನಾದರೂ ಕುಡಿದುಬಿಡುವೆನು. ಮೃತ್ಯುವನ್ನಾದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲೆನು. ನನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ತಡೆದುಬಿಡುವೆನು. ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಭೇದಿಸಬಲ್ಲೆನು. ಆಯೋ ಹುಚ್ಚುಳೆ! ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಸಂಗತಿಯು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಇಷ್ಟಬಂದ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವವನು. ನೀನು ಕೋರಿದ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಯಾ ಕ್ಷಣವೇ ಈಡೇರಿಸುವವನು. ನಾನೇ ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಪತಿಯು. ಇದೋ! ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಮನು ಇವತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕಡೆಗಣ್ಣುಗಳು ಗೋರೋಚನವನ್ನು ಸವರಿಟ್ಟಂತೆ ಹೊಂಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕುಬೇರನ ತಮ್ಮನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಮೊದಲು ತನಗಿದ್ದ ಸೌಮ್ಯವಾದ ಸನ್ಯಾಸಿರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಮಿಷವೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಯಮನಂತೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ವಿಚಿತ್ರತಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಕೋಪದಿಂದಿರಿಯುವ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ಕಡುಕುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ನೀಲಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಮೈತಿಳಿಯದಿದ್ದನು. ಅವನು ಸನ್ಯಾಸಿರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಹೀಗೆ ಹತ್ತುತಲೆಗಳುಳ್ಳ ದೊಡ್ಡದೇಹವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸೀತೆಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ನಿಜರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಮೇಘದಂತೆ ನೀಲಚ್ಚಾಯೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಕೋಪದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಉರಿಯನ್ನು ಕಕ್ಕುತ್ತ, ರಕ್ತವಸ್ತ್ರಧಾರಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಸ್ತ್ರೀರತ್ನವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ದುರುದುರನೆ ನೋಡಿದನು. ಕಪ್ಪಾದಕೂದಲುಗಳಿಂದ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಪಶ್ಯಮಾಂ ಕಾಮದಂ ಪತಿಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ರಾಕ್ಷಸರು ಕೋರಿದ ಕೋರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈಡೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಅವರನ್ನು ಕಾಪಾಡತಕ್ಕ ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಭುವಾದ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ನೋಡೆಂದು ಭಾವವು.

ಕೂಡಿ, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯಂತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನು "ತನ್ನ ನಿಜರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿಯಾದರೂ ಸೀತೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿಯುವಳೇ" ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೆ ಸೀತೆ! 1 ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಪತಿಯನ್ನು ನೀನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವೆಯಾದರೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸು. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ನಿನಗೆ ಅನುರೂಪನಾದ ಪತಿಯೆಂದು ತಿಳಿ! ಬಹು ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟು ಶ್ಲಾಘನಾದ ನನ್ನಂತಹ ಪತಿಯು ದೊರಕಿರುವಾಗ ನೀನು ನಿರಾಕರಿಸಬಹುದೇ? ಎಲೆ ಭವ್ರಿ! ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ನಿನಗೆ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ಆ ರಾಮನಲ್ಲಿರುವ ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಡು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಡು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ನಿನಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ವಿಷಯವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದ ಪಂಡಿತಿಯಂತೆ ನಿನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಎಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ? ಆ ರಾಮನು ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸಿನ ಮಾತಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಬಂಧುಮಿತ್ರರನ್ನೂ ತೊರೆದು, ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯಾಶ್ರಯವಾದ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯೆಯಾ? ಹೀಗೆ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ, ಅಶಾಭಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ

---

1. ಇಲ್ಲಿ "ಶ್ರೀಮ ರೋಕೇಶು ವಿಖ್ಯಾತಂ ಯದಿ ಭರ್ತಾರಮಿಚ್ಛತಿ | ಮಾಮಾತ್ರಯ ವರಾರೋಹೇ ತವಾಹಂ ಸದೃಶಃ ಪತಿಃ || ಮಾಂ ಭಜತ್ಯ ಚಿರಾಯ ತ್ವಮಹಂ ಶ್ಲಾಘ್ಯಃ | ಪ್ರಿಯಸ್ತವ | ನೈವ ಚಾಹಂ ಕ್ವಚಿದ್ವ್ಯಥೇ ಕರಿಸ್ಯೇತವವಿಪ್ರಿಯಂ || ತ್ಯಜ್ಯತಾಂ ಮಾನುಷೇ ಭಾವೋ ಮಯಿ ಭಾವಃ ಪ್ರಕಲ್ಪ್ಯತಾಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ತತ್ಪಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, ಸೇವಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಶುಕ್ರೋಷಮಾಡಿ ಪೋಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಪುರುಷನೊಬ್ಬನು ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ನನ್ನನ್ನೇ ಸೇವಕನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು! ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪತಿಯನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ನಾನೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇವೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನು. ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರಿಸು. ನಾನೇ ನಿನ್ನ ವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೆ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರನಾಗಿರುವೆನು. ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ನಿನಗೆ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರನ್ನೇ ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಡೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು. ಮತ್ತು "ಭಾವಃ ಪ್ರಚೇಯತಾಂ | ರಾಜ್ಯಾಚ್ಛುತಮಸಿದ್ಧಾರ್ಥಂ ಕಾಮುಂ ಪರಿಮಿತಾಯುಷೋ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಲ್ಪಾಯುಷ್ಯವುಳ್ಳ ಆತನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಇಷ್ಟು ಅನುರಾಗವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವೆ? ” ಎಂದನು. ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೇನು! ಸೀತೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದಾದರೂ ನೋಡದೆ ಅಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ರಾವಣನಿಗೆ ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶವುಂಟಾಯಿತು. ತಾನು ಸನ್ಯಾಸಿವೇಷದಿಂದ ಬಂದುದು ನೋದಲು, ಇದುವರೆಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ನುಡಿಯುತ್ತ ತನ್ನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು, ತಾನೂ ಉಚಿತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವಿಸಿ ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ರಾವಣನು ಧೂರ್ಮಸ್ವಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದನು. 1 ಸೀತೆಯು ಮೃದುವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೇ ಹಿತವಾದ ಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ತಡೆದರೂ

• ಲೋಕರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜೇಕರಿಸಿಬಂದಿರುವ, (ಅಂ + ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಂ) ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಅವಾಪ್ತಸಮಸ್ತಕಾಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ, ಹನ್ನೊಂದುಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನಾಣವನ್ನು ಪಡೆದುಬಂದಿರುವ ರಾಮನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಅಂತರಾಶಯವು. ಮತ್ತು “ ಕೈಗೂಡೈರನುರಕ್ತಾಸಿ ಮೂರ್ಛೇ ಪಂಡಿತಮೂಢಿನಿ. ಯಸ್ತಿಯಾ ವಚನಾತ್.....ವನೇವಸತಿ ದುರ್ಮತಃ ” ಎಂಬ ಮೂಲವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ, ಮೂಢನಾಗಿಯೂ, ಪಂಡಿತಂಮನ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಮಾತ್ರಳಾದ ಶೂರ್ಷಣಜಿಯ ಮಾತಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಈ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈಗ ನಿನ್ನ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸತಕ್ಕ ಗುಣಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜವು. ಅದರೂ ನಿನ್ನ ನಿರ್ಹೇತುಕವಾದ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷವನ್ನೇ ನನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ ಅಥಿಗಮ್ಯ ಸುದುಷ್ಕೃತ್ವಾ ರಾಕ್ಷಸಃ ಕಾಮಮೋಹಿತಃ | ಜಗ್ರಾಹ ರಾವಣಸ್ತ್ರೀತಾಂ ಬುಧಾಬೇರೋಹಿಣೀಮಿವ ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—ರಾವಣನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಬಹಳ ದುಷ್ಕೃತ್ವನಾಗಿಯೂ, ಕಾಮಮೋಹಿತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ, ಈ ಸೀತಾವೇವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದುಸ್ವಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬುಧನು ರೋಹಿಣಿಯನ್ನು ಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ ಗ್ರಹಿಸಿದನೆಂದು ಭಾವವು. ಬುಧನಿಗೆ ರೋಹಿಣಿಯೇ ತಾಯಿಯು. ಆದರೆಂತೆಯೇ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಋತ್ಯುಭಾವಪನ್ನಿಟ್ಟು ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಂತೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವಂತಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳ

ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಾದದ್ದೆ, ಕಾಮವೋಹಿತನಾದ ಆ ದುಷ್ಕರಾಕ್ಷಸನು ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬುಧಗ್ರಹವು ರೋಹಿಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ, ತನ್ನ ಎಡಗೈಯಿಂದ ಅವಳ ತುರುಬನ್ನೂ, ಬಲಗೈಯಿಂದ ಅವಳ ತೊಡೆಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದನು. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೋರೆ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಉದ್ದವಾದ ಭುಜಗಳಿಂದಲೂ, ಬೆಟ್ಟದಂತಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಆಕೃತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಘೋರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಮೃತ್ಯುಸಮಾನನಾದ ಆ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವನದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಯದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತ ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಕತ್ತೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಮಾಯಾಮಯವಾದ ಆತನ ಮಹಾರಥವೂ ಆಗಲೇ ಸೀತೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿ, ಕ್ರೂರವಾದ ಚಿತ್ಕಾರಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಚಕ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮುಂದೆ ಬಂದಿತು. ಅಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, 1 ಅವಳ ತೊಡೆಗಳನ್ನೂ ತುರುಬನ್ನೂ ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ರಥಕ್ಕೆರಿಸಿದನು. ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತವಾದ

ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದನೆಂದು ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ:—“ನಲಕೂಠರವೇದವತಿಯರ ಶಾಪದಿಂದ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಮುಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ರಾವಣನಿಗೆ ಮರಣವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಮುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲ. ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಛಾಯಾಗ್ರಹಣ (ನೆರಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ) ಶಕ್ತಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಸೀತೆಯ ಮೊಳಕಾಲುಗಳ ಮತ್ತೂಕೂಡಲುಗಳ ಛಾಯೆಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿಕೊಂಡುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದೇ ವಿಷಯವು ಸ್ಕಾಂದದಲ್ಲಿ “ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಿತ್ವಮಪ್ಯಸ್ತಿ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದೇ | ಕೇಶಚ್ಚಾಯಾಂ ಪರಾಮೃತ್ಯು ಜಾನುಚ್ಚಾಯಾಂ ತಥೈವಚ | ಗೃಹೀತ್ವಾ ಜಾನಕೀಂ ಹೃಷ್ಯೋ ಲಂಕಾಂ ಪ್ರಾಯಾತ್ಸ ರಾವಣಃ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಆ ಆವಯವಗಳ ಛಾಯೆಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು.)

1. ಇಲ್ಲಿ “ವಾಮೇನ ಸೀತಾಂ ಪದ್ಮಾಕ್ಷೀಂ ಮೂರ್ಧಜೇಷು ಕರೇಣಚ | ಊರ್ಮೋಸ್ತು ದಕ್ಷಿಣೇನೈವ ಪರಿಜಗ್ರಾಹ ಪಾಣಿನಾ ||” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—(ಮೂರ್ಧಜ + ಇಷು + ಕರೇಣ) ಉತ್ತಮವಾದ ಬಾಣವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಬಲಗೈ

ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯೊಡರೋ ರಾವಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡು ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಹಾ! ರಾಮಾ! ಹಾ! ಪ್ರಾಣನಾಥಾ!" ಎಂದು 1 ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಮಾರ್ತನಾದ ಆ ರಾವಣನು, ಈ ಪ್ರಲಾಪಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದೆ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನೇ ಕೂಗಿ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟು ತತ್ತಳಸುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಹಾವಿನಂತೆ ಮಿಲಿಮಿಲಿಯಾಡಿ ಹೊರಳುತ್ತಿರುವ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಡದೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ರಥವೊಡನೆ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಾರಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉಯ್ಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಸೀತೆಯು, ದುಃಖಾತುರದಿಂದ ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದವಳಂತೆ ಹಿಂದುಮುಂದು ತೋರದೆ 2 ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. "ಹಾ! ಮಹಾ ಬಾಹುವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನೀನು ಅಣ್ಣನ ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಅನುವರಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವನಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಆತನ ಪತಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕುಪಿತನಾದ ಈ ರಾವಣನು ಕದ್ದುಯ್ಯುವುದನ್ನು ಕಾಣೆಯಾ? ಹಾ! ರಘುವಂಶಪ್ರದೀಪಾ! ಹಾ ರಾಮಾ! ಹಾ ಆಶ್ರಿತ ರಕ್ಷಕಾ! ಆಶ್ರಿತರಕ್ಷಣವೆಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಪ್ರಾಣವನ್ನಾಗಲಿ, ಧನವನ್ನಾಗಲಿ, ಸುಖವನ್ನಾಗಲಿ ತೊರೆದು ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ಮಹಿಸತಕ್ಕವನಲ್ಲವೆ? ಅಂತಹ ನೀನು ಈಗ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಕದ್ದುಯ್ಯಲ್ಪಡು

ಯಿಂದಲೂ, (ವಾಮೇನಜ) ಎಡಗೈಯಿಂದಲೂ (ಊರ್ಮೋಃ ಪರಿಜಗ್ರಾಹ) ಸೀತೆಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದನು, ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಸೀತೆಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

1. ಸೀತೆಯು ಈಗಲೇ ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟು ಕೊಂದುಬಿಡಬಲ್ಲವಳಾಗಿದ್ದರೂ, ವೇದವತ್ಯಂತದಿಂದ ತಾನುಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೂ, ರಾಮನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೂ ನೆರವೇರುವಂತೆ, ರಾವಣನನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈಗ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಪ್ರಲಾಪಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವಳು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಲೌಕಿಕ ರೀತಿಯನ್ನು ಸರಿಸಿ ಅಧಿನಯಿಸಿದ ಸಟಿನವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

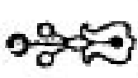
(ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು.)

ತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಪಾದಾಶ್ರಿತಳಾದ ನನ್ನ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಣದಿರುವೆಯಾ?
 ಹಾ ರಾಘವಾ! ದುಷ್ಕರನ್ನಡಗಿಸುವುದೇ ನಿನ್ನ ಮುಖ್ಯಧರ್ಮವಾಯಿತಲ್ಲಾ!
 ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ನೀನು ಮಹಾಪಾಪಿಯಾದ ಈ ರಾವಣನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದಿರುವು
 ದೇಕೆ? ಆದರೇನು! ಆಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಗಾಗಲೇ ಫಲವು ಕಾಣುವುದೂ ಕಷ್ಟವು!
 ಅದಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಫಲಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿದ
 ಹೊರತು ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜಗಳೂ ಫಲಿಸಲಾರವು. ಎಲೆ ನೀಚನಾದ ರಾವಣನೆ!
 ಕಾಲವತದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಗಟ್ಟು ಈ ದುಷ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ನಿನಗೆ ಆ
 ರಾಮನಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಣಾಂತಕರವಾದ ಮಹಾವಿಪತ್ತು ಬಂದೊದಗದಿರಲಾರದು;
 ಹಾ ಕೈಕೇಯಿ! ಈಗ ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯು ಕೈಗೂಡಿತೆ? ಧರ್ಮಕಾಮ
 ನಾಗಿ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆ ರಾಮನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದ
 ನನ್ನನ್ನು ಇದೋ! ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಕಡ್ಡುಯ್ಯುತ್ತಿರುವನು! ಇನ್ನು ನೀನು
 ನಿನ್ನ ಬಂಧುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರು! ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ
 ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿರುವ ಈ ಕರ್ಣಕಾರ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೂಗಿ ಹೇಳಲೆ? ಎಲೈ
 ಕರ್ಣಕಾರ ವೃಕ್ಷಗಳಿರಾ! ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ
 ನೆಂದು ಈಗಲೇ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ. ಹೂಗಿಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಎಲೈ
 ಪ್ರಪ್ರವಣ ಪರ್ಮತವೇ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು
 ಕಡ್ಡುಯ್ಯುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಬೇಗ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸು! ಎಲೆ ಗೋದಾವರಿ!
 ನಿನಗೂ ಕೈಮುಗಿದು ಬೇಡುವೆನು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಹಂಸಗಳಿರುವುವು.
 ಎಷ್ಟೋ ಕಾರಂಡವಪಕ್ಷಿಗಳಿರುವುವು. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನೀನಾದರೂ
 ಈಗಲೇ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುಕೊಂಡು ಹೋದುದಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ
 ತಿಳಿಸಬಾರದೆ? ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ
 ವನದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನು ಕೈಮುಗಿದು ಬೇಡುವೆನು. ಎಲೆ ದೇವತೆಗಳಿರಾ!
 ನೀವಾದರೂ ಹೋಗಿ ರಾವಣನು ನನ್ನನ್ನು ಕಡ್ಡುಯ್ಯದಾಗಿ ನನ್ನ ಪತಿಗೆ
 ತಿಳಿಸಬಾರದೆ? "ಆಹಾ! ಈಗ ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ! ಯಾರನ್ನು ಕೇಳಲಿ!
 ಯಾರಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡಲಿ! ಇದೋ! ಈ ವನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ
 ಮೃಗಗಳನ್ನಾದರೂ ಮರೆತುಗುವೆನು. ಎಲೈ ಮೃಗಗಳಿರಾ! ಎಲೈ ಪಕ್ಷಿ
 ಗಳಿರಾ! ಈಗ ನೀವಲ್ಲದೆ ನನಗೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರು

ವೆನು. ನಾನು ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯಳಾಗಿರುವೆನು. ನೀವು ಈಗಲೇ ಹೋಗಿ ರಾವಣನು ನನ್ನನ್ನು ಕಥೆಯುತ್ಪಿರುವುದಾಗಿ ನನ್ನ ಪತಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ! ಆ ರಾಮನು ಅಸಾಧಾರಣ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಈ ಸಂದ್ಭಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಬಂದು, ನಾನು ಲೋಕಾಂತರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಯಮನೇ ನನ್ನನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ ತರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಯಾರು ತಿಳಿಸುವರೋ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ!” ಎಂದು ಅತಿ ದೀನ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮರದಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಗೃಧ್ರರಾಜನಾದ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಕಂಡಳು. ರಾವಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ವರಳುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯು ಆ ಜಟಾಯುವನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಯದಿಂದ ಕುಗ್ಗಿದ ಸ್ವರವುಳ್ಳವಳಾಗಿ “ಹಾ! ಜಟಾಯೂ!” ಎಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟು ಕೂಗಿ “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ! ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ನನ್ನನ್ನು ಈ ದುಷ್ಟರಾಕ್ಷಸನು ಕಥೆಯುತ್ಪಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಾರದೆ? ಅಥವಾ ನೋಡಿಯೂ ನೀನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆ! ಈತನೋ ಅತಿ ಕ್ರೂರನು! ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯನು! ಜಯಶೀಲನು! ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆಯುಧವನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿರುವನು! ಇದರಮೇಲೆ ಕಪಟಿಯು ದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಪುಣನಾಗಿರುವನು! ಈತನನ್ನಿರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಈಗ ನೀನು ಬೇರೇನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತಿಯಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಸು! ಇದೊಂದೇ ಈಗ ನೀನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮಹೋಪಕಾರವು. ಹಾಗೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಈ ಆತ್ಮಾಹಿತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಬಿಡು” ಎಂದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

 1 ಜಟಾಯುವು ರಾವಣನನ್ನಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಸೀತೆಯನ್ನು
 ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಹಿತೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದುದು.

ಆಗ ಮರದಮೇಲೆ ಅರ್ಧನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಜಟಾಯುವು, ಸೀತೆಯ
 ದೀನವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ತಟ್ಟನೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿದನು.
 ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳ ರಾವಣನನ್ನೂ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದುಃಖಿತೆಯಾದ
 ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಪರ್ಮತಶಿಖರದಂತೆ ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ,
 ಮೊನೆಯಾದ ಕೊಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಪಕ್ಷಿರಾಜನು, ತಾನು ಮರ
 ದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂತೆಯೇ ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಮೃದು ವಾಕ್ಯದಿಂದ
 “ಎಲೆ, ರಾವಣನೆ! ನನ್ನನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಡು
 ಹಕ್ಕಿಯೆಂದೆಣಿಸಿ ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಹೋಗಬೇಡ! ನಾನು 2 ಸನಾತನ ಧರ್ಮ
 ವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಸತ್ಯಸಂಧನು. ನನಗೆ ಜಟಾಯುವೆಂದು
 ಹೆಸರು. ಗೃಧ್ರಜಾತಿಗೆಲ್ಲಾ ನಾನು ಪ್ರಭುವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವನು. ಮತ್ತು
 ನಾನು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನು. ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ
 ಕೇಳು. ದತರಥಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನೆಂಬವನು ಸಮಸ್ತರೋಕಕ್ಕೂ ನಾಥನೆನಿಸಿ
 ಕೊಂಡಿರುವನು. ಅವನಾದರೋ ನೆನಗಿಂತಲೂ ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯನೆನಿಸಿ
 ಕೊಂಡಿರುವನು. ಮಹೇಂದ್ರವರುಣರಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾದವನು. ಸಮಸ್ತ

1. ಈ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವು ತ್ರಾಂತದಿಂದ ದಾಸಭೂತನಾದವನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗೆ
 ತನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವವರೆಗೂ ಕೇಷವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು
 ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

2. ಇಲ್ಲಿ “ದತಗ್ರೀವ ಸ್ಥಿತೋ ಧರ್ಮೇ ಪುರಾಣೇ ಸತ್ಯಸಂಕ್ರಯಃ |” ಎಂದು
 ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—(ಪುರಾಣೇಧರ್ಮೇ) ಸನಾತನಧರ್ಮವೆನಿಸಿ
 ಕೊಂಡ ದಾಸ್ಯವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ (ಸ್ಥಿತಃ) ಇರುವವನು. ತದೇಕಸರಾಯಣನೆಂದರ್ಥವು.
 (ಸತ್ಯಸಂಕ್ರಯಃ) “ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಸತ್ಯ ಶಬ್ದ
 ವಾಚ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ನಂಬಿರುವವನು. ಭಗವದೇಕೋಪಾಯನಿಷ್ಠನೆಂದು
 ಛಾವವು,

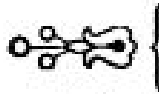
ಲೋಕಕ್ಕೂ ಹಿತವನ್ನೇ ಕೋರತಕ್ಕವನು. ಈಗ ನೀನು ಕಡ್ಡುಯ್ಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಹೆಂಗಸು ಯಾರೆಂದು ಬಲ್ಲೆ! ಇವಳೇ ಆ ಲೋಕನಾಥನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು. ಮಹಾ ಯಶಸ್ವಿನಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಳು. ಇವಳಿಗೆ ಸೀತೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡುಬರುವ ನಿನ್ನಂತಹ ರಾಜನು ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದೆಂದರೇನು? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ರಾಜಪತ್ನಿಯರನ್ನು ಬಹಳ ಗೌರವದಿಂದ ನೋಡಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಇವಳು ರಾಜಪತ್ನಿಯೆಂಬುದೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಮುಟ್ಟಲೇ ಬಾರದು. ಇದು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಕೃತರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ನೀಚಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲವೆ? ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ನಿಂದಾರ್ಹವಾದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆ? ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯರನ್ನು ಪರವುರುಷರಿಂದ ಕಾಪಾಡುವಂತೆ ಇತರರ ಪತ್ನಿಯರನ್ನೂ ಭಾವಿಸಬೇಡವೆ? ನೀನು ಸರೋತ್ತಮವಾದ ಪುಲಸ್ತ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಶಿಷ್ಯರಾದ ರಾಜರು ಶಾಸ್ತ್ರವಿರುದ್ಧವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಅರ್ಥವನ್ನಾಗಲಿ, ಕಾಮವನ್ನಾಗಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಆಪೇಕ್ಷಿಸಲಾರರು. ಇತರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನಂತಹ ರಾಜರಿಗೆ ಇದು ಬಹಳ ಅನುಚಿತವು. ರಾಜನೇ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಕಾಮಕ್ಕೂ ಪ್ರವರ್ತಕನು. ಸರ್ವಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಆತನೇ ನಿಧಿಯೆನಿಸುವನು. ಧರ್ಮವಾಗಲಿ, ಸುಕೃತವಾಗಲಿ, ದುಷ್ಕೃತವಾಗಲಿ, ರಾಜನನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಧರ್ಮಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವರು. ರಾಜನಾದವನು ತನಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಾಗಿಯಾದರೂ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ನೀನು ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾಗಿದ್ದರೂ ಹೀಗೆ ವಿಷಯ ಲೋಲನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಪಾಪವೇ ಸಹಜಸ್ವಭಾವವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಪಾಪಿಯನ್ನು ದಿವ್ಯವಿಮಾನದಲ್ಲಿರಿಸಿದಂತೆ ನಿನಗೆ ಈ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವೂ, ಈ ಐಶ್ವರ್ಯವೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೇ ಎಣಿಸುವೆನು. ಹೀಗೆ ವಿಷಯ ಲೋಲನಾದ ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯವು ಎಂದಿಗೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರದು. ಎಷ್ಟಾದರೇನು? ಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬಂದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಉಪದೇಶಾದಿಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ನಿನ್ನಂತಹ ದುಷ್ಟಾತ್ಮರಿಗೆ ಸದುಪದೇಶಗಳೊಂದೂ ಕಿವಿಗೇರುವು

ದಿಲ್ಲ. ಏರಿದರೂ ಹೈದಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರವು. ಎಲೆ, ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ! ಬಲಾಢ್ಯ
 ಸಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಲಿ,
 ಪಟ್ಟಣಕ್ಕಾಗಲಿ ಬಂದವನಲ್ಲ. ಇದುವರೆಗೆ ಆತನು ನಿನಗೆ ಯಾವದೊಂದಪ
 ರಾಧವನ್ನೂ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಆತನಲ್ಲಿ ನೀನೇಕೆ ಹೀಗೆ
 ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡುವೆ? ರಾಮನು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಕೇಡನ್ನು
 ಬಯಸಿದವನಲ್ಲ. ಆತನು ಖರಾದಿರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಅವ
 ನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನೆಡೆಸಿರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ
 ಶೂರ್ಪಣಖೆಯೇ ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ವಧಕ್ಕೆ ಮೂಲವು. ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ
 ಮಿತಿಮಾರಿ ಬಂದ ಖರನನ್ನು ರಾಮನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
 ರಾಮನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪೇನು! ನೀನೇ ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಮಾಲೋಚಿಸಿ
 ನೋಡು! ಎಲೆ, ರಾಮಣಾ! ಬೇಡ! ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು! ಇದು
 ನಿನಗೆ ತರವಲ್ಲ. ಇಂಪ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ವೃತ್ರನನ್ನು ಕೊಂದಂತೆ ಆ
 ರಾಮನು ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ದಹಿಸಿಬಿಡುವರೆಂದು ತಿಳಿ! ಎಲೆ,
 ನೀಚನೆ! ನೀನು ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತಂದಿರುವುದು, ವಿಷಸರ್ಪವನ್ನು
 ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿತಂದಂತೆಯೂ, ಕಾಲಪಾತವನ್ನು ಕೊರಲಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಂತೆಯೂ
 ಆಪಾಯ ಹೇತುವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದೆಯಲ್ಲಾ? ಮನುಷ್ಯನು
 ತನಗೆ ಆಪಾಯ ಬಾರದಷ್ಟು ಭಾರವನ್ನೇ ಹೊರಬೇಕು. ತನಗೆ ಜೀರ್ಣ
 ವಾಗುವಷ್ಟು ಆಹಾರವನ್ನೇ ತಿನ್ನಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಿತಿಮಾರಿ
 ಹೋದರೆ ಎಂದಿಗೂ ಹಾನಿಯು ತಪ್ಪದು. ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡು
 ವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವಾಗಲಿ, ಕೀರ್ತಿಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದೆ, ದೇಹಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಶ್ರಮ
 ವನ್ನುಮಾತ್ರ ಉಂಟುಮಾಡುವುದೋ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವನು ತಾನೇ ಪ್ರಯ
 ತ್ನಿಸುವನು? ಮೂಢರಾದವರು ಹೊರತು ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಅಂತದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯ
 ತ್ನಿಸಲಾರನು. ಎಲೆ ರಾಮಣಾ! ನಾನು ಹುಟ್ಟಿ ನಾಲ್ಕತ್ತುಸಾವಿರ ವರುಷ
 ಗಳಾದವು. ಪಿತೃಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬಂದ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು
 ಇದುವರೆಗೆ ಪಾಲಿಸಿ, ದೇಹವೆಲ್ಲವೂ ಜೀರ್ಣವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ನನಗೆ
 ವಯಸ್ಸೂ ಕಳೆದುಹೋಗಿರುವುದು. ಬಿಲ್ಲು ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧಗಳೂ,

ಈಗ ನನ್ನ ಕೈಲಿವು. ನೀನು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿರುವೆ? ಇದರಮೇಲೆ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿರುವೆ. ರಥಕವಚಾದಿ ಯುದ್ಧಸಾಧನಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುವು. ಹೀಗೆ ನಿನಗೂ, ನನಗೂ ಇಷ್ಟು ಶಾರತನು ವಿಧರೂ, ಈಗ ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಹೋಗಲಾರೆ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನೆಂದಿಗೂ ಬಿಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಿದ್ಧವಾದ ಅನುಮಾನಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ವೇದಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ, ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದರೆ ನಿನಗೆಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಲೆ, ರಾಕ್ಷಸನೆ! ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ಶೂರನಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲು. ಹಾಗಲ್ಲವೇ ರಾಮನು ಬರುವವರೆಗೂ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ನಿಂತಿರು. ಖರನಂತೆಯೇ ನೀನೂ ಇನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲದೊಳಗೆ ಹತನಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗುವೆ. ಯಾವನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಅನೇಕ ದೈತ್ಯದಾನವರನ್ನು ಕೊಂದಿರುವನೋ ಆ ರಾಮನೇ ಈಗ, ಆ ಜಟಾವಲ್ಕಲಗಳೊಡನೆಯೇ ಬಂದು ತೀವ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನು. ಎಲೆ, ನೀಚನೆ! ಆದೇಕೆ ಓಡಿಹೋಗುವೆ? ನಿಲ್ಲು! ಅಯ್ಯೋ! ಈಗ ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ! ಆ ರಾಜಕುಮಾರರು ಎಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರುವರೋ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಕರೆತರುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಎಲೆ, ಪಾಪಿ! ನಿನಗೆ ಘಾತವು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವುದು. ಆ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಹೆದರಿ ಓಡಿಹೋಗುವಂತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೇನು? ಎಲೆ ನೀಚನೆ! ನಾನು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ನೀನು ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾರೆ! ಕಮಲದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ನಮ್ಮ ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಾನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಬಿಡುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನಿಗೂ, ಆತನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥನಿಗೂ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೇ ನನ್ನ ಅವಶ್ಯಕವ್ಯವು. ರಾವಣಾ! ನಿಲ್ಲು! ನಿಲ್ಲು! ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡು. ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೂ ಯುದ್ಧರೂಪವಾದ ಅತಿಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಕಳುಹಿಸಿ

ಕೊಡುವೆನು. ಎಲೆ, ರಾಕ್ಷಸನೆ! ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ! ಮರದಿಂದ ಹಣ್ಣನ್ನು ಕೆಡಹುವಂತೆ ಈಗಲೇ ಈ ರಥದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸುವೆನು! ನೋಡು” ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಜಟಾಯು ರಾವಣರ ಯುದ್ಧವು.
ಜಟಾಯುವು ಶಸ್ತ್ರಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದುದು.

ಹೀಗೆ ಜಟಾಯುವು ನ್ಯಾಯಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ರಾವಣನಿಗೆ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಇಪ್ಪತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಕಾರುವಂತೆ ಕೆಂಪಾದುವು. ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಸುವರ್ಣಕುಂಡಲಗಳು ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ರೌದ್ರಾ ವೇಶವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆ ಜಟಾಯುವಿನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ರಾವಣನು ಆತನೊಡನೆ ಇದಿರಿಸಿ ನಿಂತನು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಾಯುಪ್ರೇರಿತಗಳಾದ ಮೇಘಗಳು ವೇಗದಿಂದ ಇದಿರಿದಿರಾಗಿ ಬಂದು, ಒಂದನ್ನೊಂದು ಘಟ್ಟಿಸುವಂತೆ, ಜಟಾಯು ರಾವಣರಿಬ್ಬರೂ ಆ ಮಹಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರಿದಿರಿಸಿ ತುಮುಲಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಎರಡು ಮಾಲ್ಯವತ್ಸರ್ಮತಗಳು ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಬಂದು ಹೋರಾಡುವಂತೆ ಆ ಪಕ್ಷಿರಾಜರಾಕ್ಷಸರಾಜರಿಬ್ಬರೂ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾವಣನು, ಹರಿತವಾದ ಆಲಗು ಗಳುಳ್ಳ ಕೋಲುಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಕೊಕ್ಕೆಯ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಅತಿಭಯಂಕರಗಳಾದ ಆ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಪಕ್ಷಿರಾಜನಾದ ಜಟಾಯುವಾದರೋ, ರಾವಣನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಣವರ್ಷಗಳ ಹತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತಡೆದು, ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತನ್ನ ಕಾಲುಗುರುಗಳಿಂದ ರಾವಣನ ಮೈಯನ್ನು ಪರಜಿ ಬಹಳ ಗಾಯಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ರಾವಣನಿಗೆ ಮೈತಿಳಿಯದಷ್ಟು ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ತನಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿಬಂದ ಆ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಆಗಲೇ

ಕೊಂದುಬಿಡದೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ಯಮದಂಡಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಹತ್ತು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ರಾವಣನು ಅವುಗಳನ್ನು ಅಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಸೆಳೆದು ಜಟಾಯುವಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು, ಅವು ಬಹಳ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ವೇಗದಿಂದ ಬಂದು ಅವನ ದೇಹಕ್ಕೆ ನಾಟಿಕೊಂಡುವು. ಜಟಾಯುವಾದರೋ ರಾಕ್ಷಸನ ರಥದಲ್ಲಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವಳನ್ನು ಅಪಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ, ಇದೊಂದನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ರಾವಣನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಹೀಗೆ ಜಟಾಯುವು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಮುತ್ತಿನ ಮಣಿಗಳಿಂದ ಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ರಾವಣನ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳೆರಡನ್ನೂ ತನ್ನ ಎರಡುಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ ಮೆಟ್ಟಿ ಮುರಿದುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಮೈತಿಳಿಯದವನಾಗಿ, ಬೇರೊಂದು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಸಾವಿರ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕರೆದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಜಟಾಯುವು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಮೇಲೆ ಗೃಧ್ರರಾಜನು ರಾವಣನಿಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಆ ಬಾಣಸಮೂಹವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದೊದರಿ, ಪುನಃ ವೇಗದಿಂದ ಮುಂದೆಬಂದು, ರಾವಣನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಹೊಸಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಮುರಿದುಬಿಟ್ಟನು. ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ವಿರಾಟಿತಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರಾವಣನ ಕವಚವನ್ನು ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ಬಡಿದು ಪ್ರಡಿಪ್ರಡಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಣಕವಚಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಹಿಶಾಚಮುಖವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಡ್ಡ ಮಹಾವೇಗತಾರಿಗಳನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ಆ ರಥದ ಕತ್ತೆಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ಬಡಿದು ಕೊಂದನು. ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಮಗಮನವುಳ್ಳ, ಬಲವಾದ ಮೂಕಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ಪರ್ಣಮಯವಾದ ಛತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ, ಸರೋತ್ತಮವಾದ ಆತನ ಮಹಾರಥವನ್ನೂ ಜೂರ್ಣಮಾಡಿದನು. ಪೂರ್ಣಜಂದ್ರಘಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರಾವಣನ ಕ್ಷೇತಚ್ಯುತ್ರವನ್ನೂ, ಚಾಮರಗಳನ್ನೂ ಮುರಿದು ಕೆಡಹಿದನು. ಆ ಛತ್ರಚಾಮರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಸೇವಕರನ್ನೂ ಕೊಂದನು. ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಸಾರಥಿಯ ತಲೆಯನ್ನು ಕುಕ್ಕಿ ಅವನನ್ನೂ ಕೊಂದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾ

ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಆ ಪಕ್ಷಿರಾಜನಿಂದ ರಾವಣನ ಸಮಸ್ತಸಾಧನಗಳೂ ಭಗ್ನವಾದುವು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲು ಮುರಿಯಿತು. ರಥವೂ ಚೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಕುದುರೆಗಳೂ ಸತ್ತುಬಿದ್ದುವು. ಆತನ ಸಾರಥಿಯೂ ಹತನಾದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಮಾಡುವುದೇನು? ಇಷ್ಟಾದರೂ ಆ ನೀಚನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ! ಅವಳು ತೊಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಧೊಪ್ಪನೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಎರಥನಾಗಿ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ “ಭಲೆ, ಭಲೆ!” ಎಂದು ಜಟಾಯುವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಜಟಾಯುವನ್ನು ನೋಡಿ, ಮೊದಲೇ ವೃದ್ಧನಾದ ಆ ಪಕ್ಷಿರಾಜನು ಈ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿರುವುದನ್ನೂ ಕಂಡು, ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಂತೆಯೇ ಪುನಃ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು. ರಾವಣನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಪುನಃ ಜಟಾಯುವು ಹಿಡಿಬಂದು ಆತನನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ನಿಂತು, “ಛೇ! ನೀಚಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೆ! ಇದೇನು! ರಾಮಬಾಣದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೀನು ಕಂಡವನಲ್ಲ. ಅವನ ಬಾಣವು ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿ! ಅಂತಹ ರಾಮನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೀನು ಈಗ ಕದ್ದುಯ್ಯುವುದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸವಂಶನಾಶಕ್ಕೆ ಆದೊಂದು ಸಂಚಕಾರವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ದಾಹಪಟ್ಟವನು ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವಂತೆ ನೀನು ಸೀತಾಪಹರಣವೆಂಬ ಈ ವಿಷವನ್ನು ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ಕುಡಿಯುವಂತಿದೆ. ಇದು ನಿನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಕೊಲ್ಲುವುದೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ. ಈಗ ನೀನು ಮಾಡುವ ಈ ವಿಷಪಾನವು ನಿನ್ನೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ, ಮಿತ್ರರನ್ನೂ, ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಚತುರಂಗಬಲವನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಇತರ ಪರಿವಾರಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿಬಿಡುವುದೆಂದು ತಿಳಿ! ಅವಿವೇಕಿಗಳು ತಾವು ಹಿಡಿಯುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ, ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಕೊನೆಗೆ ಅದರಿಂದಲೇ ಕೆಡುವರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಈಗ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಎಲೆ, ರಾವಣಾ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕೊರಲಿಗೆ ಕಾಲಪಾತವು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ನೀನು ಇನ್ನೆಲ್ಲೆಹೋದರೂ ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ. ಕೊಳದಲ್ಲೆರುವ ಮೀನು ಮಾಂಸ ಮಿಶ್ರವಾದ ಬಲೆಗೆ ಆಸೆಯಿಂದ ಹೋಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿಹೋದರೆ ತಾನೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾವು ತಪ್ಪುವುದು?

ಅದರಂತೆಯೇ ಈಗ ಯಮಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರುವ ನೀನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ. ಎಲೆ, ರಾವಣನೆ! ಇನ್ನೆಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನೀನು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದರೂ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಜಯಿಸಲಾರೆ! ನೀನು ಈಗ ಅವರಿಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಈ ಅವಮಾನವನ್ನು ಎಷ್ಟುದಿನವಾದರೂ ಅವರೂ ಮರೆಯುವವರಲ್ಲ. ಎಂದಿಗೂ ಅವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವರೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ. ನಿನ್ನನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಕೊಂದುಬಿಡುವರು. ಅಯ್ಯೋ! ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಲೋಕನಿಂದಿತವಾದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆಯಲ್ಲಾ! ನಿನಗಿಂತಲೂ ಅಂಜುಕುಳಿ ಯಾವನುಂಟು? ಇದು ಕಳ್ಳನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವೇ ಹೊರತು ವಿರನಾದ ರಾಜನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಎಲೆ ರಾವಣಾ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ನೀನು ನಿಜವಾದ ವಿರನಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡು! ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾದರೆ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬರುವವರೆಗೂ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತದವರೆಗೆ ನಿಂತಿರು! ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಖರನಿಗಾದಂತೆಯೇ ನಿನಗೂ ಆಗುವುದು! ಅವನಂತೆಯೇ ನೀನೂ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗುವೆ. ಮೃತ್ಯುಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿದಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಅಂತಹ ಅಧರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅಂತಹ ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತ್ಯವನ್ನೇ ನೀನೂ ಈಗ ನಡೆಸಿರುವೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ನಿನಗೆ ಮರಣವು ಸಮಾಪಿಸಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾಪವೇ ಫಲವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವನುತಾನೇ ಮಾಡುವನು? ಸರ್ವಲೋಕಾಧಿಪತಿಯೆನಿಸಿದ ಭಗವಂತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ಮಾಡನು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆಂದು ಜಟಾಯುವು ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಕೊನೆಗೆ ಆತನು ತನ್ನಮಾತನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಮಾಡದೆ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಹಾರಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅತಿವೇಗದಿಂದ ತಾನೂ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಆತನ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಆತನನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಮಾವಟಿಗನು ದುಷ್ಟಗಜವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತು, ಅಂಕುಶದಿಂದ ಅದನ್ನು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ತಿವಿಯುವಂತೆ ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ನಖಗಳಿಂದ ಆ ರಾವಣನನ್ನು ಪರಚುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಜಟಾಯುವಿಗಾದರೋ ಕಾಲಿನ ಉಗುರುಗಳು, ರೆಕ್ಕೆಗಳು, ಆತನ ಕೊಕ್ಕು, ಇವು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಅಯುಧವಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಪರಚುತ್ತ, ಕೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಕುಕ್ಕುತ್ತ,

ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ಬಡಿಯುತ್ತಾ, ಆ ರಾವಣನ ತಲೆಯ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಜಾಡಿಸಿ
 ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಜಟಾಯುವು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು
 ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮೈತಿಳಿಯದಷ್ಟು ಕೋಪವುಂಟಾ
 ಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ತುಟಿಗಳನ್ನು ಲುಗಿಸುತ್ತಾ, ಆ ಜಟಾಯು
 ವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಸುತ್ತಿ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದನು.
 ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಎಡದತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಅದುಮಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ
 ಜಟಾಯುವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದನು. ಆ ಗೃಹ್ಪುರಾಜನಾದರೋ
 ರಾವಣನನ್ನು ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ತಿರುಗುತ್ತಾ ತನಗೆ ಅವಕಾಶವು ಸಿಕ್ಕಿದಹಾಗೆಲ್ಲಾ
 ಕೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಕಡಿದು ಆ ರಾವಣನ ಎಡಗಡೆಯ ತೋಳುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಭಿನ್ನ
 ಭಿನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನ ಹತ್ತುತೋಳುಗಳೂ
 ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿದ್ದು ಹೋದೊಡನೆಯೇ ಹುತ್ತಿನಿಂದ ವಿಷಸರ್ಪಗಳು ಹೊರಡು
 ವಂತೆ ಹೊಸ ತೋಳುಗಳು ಆಯುಧಸಹಿತವಾಗಿ ಹೊರಡಲಾರಂಭಿಸಿದುವು.
 ಕೊನೆಗೆ ರಾವಣನು ಅತಿಕೋಪದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ
 ಮುಷ್ಟಿಗಳೆವಲೂ ಕಾಲುಗಳೆವಲೂ ಆ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.
 ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದವರೆಗೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ವೀರೈವುಳ್ಳ ಜಟಾಯು-
 ರಾವಣರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಘೋರವಾದ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಜಟಾ
 ಯುವು ರಾಮನಿಗಾಗಿ ಮೈಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸಾಹಸದಿಂದ ಹೋರಾ
 ಡುತ್ತಿರಲು, ರಾವಣನು ಒಂದು ಕತ್ತಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಆ ಪಕ್ಷಿಯ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನೂ
 ಗರಿಗಳನ್ನೂ ಆದರ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಯಾದ
 ರಾವಣನು ಹೀಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಛೇದಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಜಟಾಯುವು ಅರ್ಧ
 ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಕೂಗಿಡುತ್ತ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ರಕ್ತಮಯವಾದ ದೇಹದಿಂದ
 ಜಟಾಯುವು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಬಂಧು
 ವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಮಹಾದುಃಖದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತ ಆ ಪಕ್ಷಿಯ ಸಮಾ
 ಪಕ್ಕೆ ಓಡಿಬಂದಳು. ನೀಲಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ,
 ಬಿಳುಪಾದ ಎದೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾವೀರೈವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ
 ಜಟಾಯುವು, ನಂದಿದ ಕಾಡುಗಿಟ್ಟಿನಂತೆ ಶಾಂತನಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿ
 ರುವುದನ್ನು ರಾವಣನೂ ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು

ರಾವಣನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಜಟಾಯುವನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖದಿಂದ ತಪಿಸುತ್ತ, ಆ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಕೈಯಿಂದ ಸವರಿ, ಸಹಿಸಲಾರದ ಸಂಕಟದಿಂದ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ಶರ್ಗವು.

—

ಪುನಃ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದುದು.
 ವೇಗದಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಅಭರಣಗಳನ್ನೂ
 ಪುಸ್ತಕಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ
 ಅದರಿಂದ ಕ್ಷೋಭಿಸಿಹೋದುದು.

ಆಗ ರಾವಣನು ಅರ್ಧಪ್ರಾಣದಿಂದ ರಾಮಾತ್ಮಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ನರಳುತ್ತಿರುವ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಸಂಶೋಷದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಚಂದ್ರಮುಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯಾದರೋ ರಾವಣನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಜಟಾಯುವನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ ಆ ಗೃಧ್ರರಾಜನನ್ನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಕೈಯಿಂದ ಸವರಿ ಅಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತ "ಆಹಾ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಎವೆದುಡಿಯುವುದು, ಪಕ್ಷಿಯ ಕೂಗುಗಳು, ಮುಂತಾದ ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣವುಂಟಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ಈಗ ನನಗುಂಟಾಗಿರುವ ಮಹಾವ್ಯಸನವನ್ನು ರಾಮನು ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋದನೆ? ಹಾ! ರಾಮಾ! ಈಗ ನನಗುಂಟಾಗಿರುವ ಮಹಾವ್ಯಸನವನ್ನು ಸೂಚಿಸತಕ್ಕ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಒಂದಾದರೂ ನಿನಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೆ! ಇಲ್ಲಿನ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳೂ ನನಗಾಗಿ

ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಓಡುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲ. ಆಯೋ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನೂಕೂಡ ನನ್ನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಪಾಪಿಯಾದ ಈ ರಾವಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹತನಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ಹಾ! ರಾಮಾ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು!” ಎಂದು ಣಾಣಾವಿಧವಾಗಿ ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಾ ಇದಿರಿಗೆ ನಿಂತವರನ್ನು ಕೂಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುವಂತೆ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೆದರಿದ ಪುಷ್ಪಾಭರಣವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವಳಂತೆ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನು ವೇಗದಿಂದ ಅವಳ ಬಳಿಗೆ ಓಡಿಬಂದು, ಯಮನಂತೆ ಘೋರರೂಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸೀತೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ವನಲತೆಯಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ಮರಗಳನ್ನೆಪ್ಪಿ ಕೊಂಡು ಆಗಾಗ ನೆಲದಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತ್ತ ಅನಾಥಳಾಗಿ “ರಾಮಾ! ರಾಮಾ!” ಎಂದು ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಬಿಡುಬಿಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ತಡೆಯುತ್ತ, ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಅಕೆಯ ತುರುಬಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಸೀತೆಗೆ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಭಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ, ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚವೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಕಾರಹೊಂದಿದಂತಾಯಿತು. ಸಮಸ್ತಲೋಕವೂ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಕತ್ತಲೆಕವಿದಂತಾಯಿತು. ಗಾಳಿಯಚಲನವೇ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಸೂರ್ಯನೂ ಕಾಂತಿ ಹೀನನಾದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುದನ್ನು ಅಗ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುಸ್ಸಿನಿಂದ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ “ಭಲೆ! ಈಗಲೀಗ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೂಡಿತು. ಅಥವಾ ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೂ, ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಪರವಶರಾಗಿದ್ದರು. ಸೀತೆಗುಂಟಾದ ಭಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖವೂ, ಲೋಕಕಂಟಕನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊನೆಗಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿತೆಂಬ ಸಂತೋಷವೂ ಸಮವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತು. ಇತ್ತಲಾಗಿ “ಹಾ! ರಾಮಾ!

ಹಾ| ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ|” ಎಂದು ಸೀತೆಯು ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ರಾವಣನು ಆಕೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅಂತರಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು. ಸ್ವರ್ಣಾಭರಣದಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಮೈಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಹೊಂಬಣ್ಣವಾದ ಪಟ್ಟಿಮಡಿಯನ್ನು ಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರಿಯು, ರಾವಣನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವಾಗ 1 ಕಾಲಮೇಘದಲ್ಲಿ ಫಳ ಫಳಿಸುವ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಸೀತೆಯು ಧರಿಸಿದ್ದ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಯು ಆಗಾಗ ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರಿ ರಾವಣನ ಮೈಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿರಲು, ರಾವಣನು 2 ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಆವರಿಸಿದ ಪರ್ವತದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಂಗಳಾಂಗಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ್ದ ಪಟ್ಟಿಮಡಿಯು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದರ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ರಾವಣನು ಸೂರ್ಯ ಕಾಂತಿಯಿಂದ 3 ಕೂಡಿದ ರಕ್ತಮೇಘದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸೀತೆಯು ರಾವಣನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ನರಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಎಸಳಾದ ಮೂಗುಳ್ಳ ಆಕೆಯ ಮುಖವು ರಾಮವಿಯೋಗದಿಂದ ಕೇವಲ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿ ನಾಳವಿಲ್ಲದ ಕಮಲದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದವಾದ ನೆತ್ತಿಯಿಂದಲೂ, ನುಣುಪಾದ ಕೂದಲಿನಿಂದಲೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುವ ಬಿಳಿ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಪದ್ಮಗರ್ಭದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಂದುಕುಂದಿಲ್ಲದ ಆಕೆಯ ಮುಖವು, ರಾವಣನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ, ಕಾಲಮೇಘದ ನಡುವೆ ಉದಿಸಿ ಬಂದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಎಸಳಾದ ಮೂಗಿನಿಂದಲೂ, ಅಂದವಾದ ತುಟಿಯಿಂದಲೂ, ಸುವರ್ಣಭಾಯಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಅವಳ ಮುಖವು ಚಂದ್ರನಂತೆ ಪ್ರಿಯದರ್ಶನವುಳ್ಳದಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಮವಿಯೋಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ರಾವಣನ ಕೈಗೆ

1. ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮೇಘದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮಿಂಚಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಸೀತೆಗೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.
2. ಇಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ದುಕ್ಕೂಲವನ್ನು ಕಾಡುಗಿಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಕಾಡುಗಿಟ್ಟು ಪರ್ವತವನ್ನು ದಹಿಸುವಂತೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಇದೇ ಸಂತಾಪಕಾರಣವೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.
3. ಇಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ರಕ್ತಮೇಘಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ರಕ್ತಮೇಘಗಳಂತೆ ಈ ವಸ್ತ್ರವೇ ರಾವಣನಿಗೆ ಮಹೋತ್ಪಾತ ಸೂಚಕವೆಂದು ಛಾಪವು.

ಸಿಕ್ಕಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಕಣ್ಣೆರು ಸುರಿಸಿ ಅಳುತ್ತಿರುವಾಗ, 1 ಹಗಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಪ್ರತಿಚಂದ್ರನಂತೆ ಕೇವಲ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸ್ವರ್ಣಭಾಯಿಯುಳ್ಳ ಸೀತೆಯು, ಕಪ್ಪುಮೈಯುಳ್ಳ ರಾವಣನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವಾಗ 2 ನೀಲಮಣಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಿದ ಚಿನ್ನದ ಡಾಬಿನಂತಿದ್ದಳು. ಕಾವರಿಯ ಹೂವಿನಂತೆ, ಗೌರವರ್ಣದ ನಡುವೆ ಕಾಣಿಸುವ ಮಿಂಚಿನಂತೆ, ಅಭರಣ ಕಾಂತಿಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಎಳಗಿಂಪುಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಆ ವಿದೇಹಪುತ್ರಿಯು ಆನೆಯನ್ನು ಚಿನ್ನದ ಸರಪಳಿಯಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಆ ರಾವಣನ ಮೈಗೂ ಒಂದು ಶೋಭಾತಿಶಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಸೀತೆಯ ಅಭರಣಭೃಣಿಯಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನು, ಗುಡುಗುತ್ತಿರುವ ಮೇಘದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ಗಮನವೇಗದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿದಿದ್ದ ಹೂಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕರೆದಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಉದಿರಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹೀಗೆ ಕೆಳಗೆಬಿದ್ದ ಈ ಪುಷ್ಪರಾಶಿಯು ತಿರುಗಿ ಅವನ ಗಮನವೇಗದಿಂದ ಮೇಲೆ ಚಿಮ್ಮಿ, ಆ ರಾವಣನೊಡನೆಯೇ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತ ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಹಾರಿ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಉನ್ನತವಾದ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಸುತ್ತಲೂ ನಕ್ಷತ್ರ ಮಾಲೆಯು ಆವರಿಸಿದಂತೆ ರಾವಣನ ಸುತ್ತಲೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಸೀತೆಯ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕಾಲುದುಗೆಯು ಕಾಲಿನಿಂದ ಜಾರಿ, ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ಮಧುರಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಕೆಳಗೆಬಿದ್ದಿತು. ಆಕಾಶದ ಕೊಳ್ಳೆಯಂತೆ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾವಣನು ಅಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಗ್ನಿ

1. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಚಂದ್ರನು ಉದಯಿಸುವುದು ಮಹೋತ್ಪಾತ ಸೂಚಕವು. ಇಲ್ಲಿಯೂ, ಸೀತೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಚಂದ್ರನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ರಾವಣನಿಗೆ ಉತ್ಪಾತಸೂಚಕವೆಂದು ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ನೀಲಮಣಿಗೆ ಸಾದೃಶ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಶೋಭಾತಿಶಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು. ನೀಲದಕಲ್ಲಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯುಕಟ್ಟಿದವೇ ಪ್ರಶಸ್ತವೇ ಹೊರತು ಬಂಗಾರದ ಕಟ್ಟಿದವು ಅಷ್ಟು ಶೋಭಾವಹವಲ್ಲವು. ಇದರಿಂದ ರಾವಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಆ ಸೀತೆಯು ಕೇವಲ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ಭಾವವು.

ಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯ ಭೂಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಫಲಫಲನೆ ಧ್ವನಿ ಮಾಡುತ್ತ ಆಕಾಶದಿಂದ ಫಕ್ಷತ್ರಗಳು ಬೀಳುವಂತೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಚಂದ್ರನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವು, ಅವಳ ಎದೆಯಿಂದ ಜಾರಿ ಆಕಾಶದಿಂದ ಬೀಳುವ ಗಂಗಾನದಿಯಂತೆ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಇವರು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗಮನವೇಗದಿಂದ ಒಂಟಾದ ಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮರಗಳು, ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಯೊಡಗೂಡಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿರಲು, ಅವು ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ 'ಹೆದರಬೇಡ' ವೆಂದು ಕೈಯಾಡಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಾಂಗೆಡ್ಡಲಾಗಿದ್ದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ, ತಾವರೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುರಿದು, ಅಲ್ಲಿನ ಜಲಚರಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಯದಿಂದ ಒಳಗಡಗಿರಲು, ಆ ನದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯ ಸಂಕಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಸ ಹಿ ಸ ಲಾ ರ ದೆ, ಉಭ್ಯಾಸನಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ದುಃಖಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟ ಸಿಂಹಗಳು, ಹುಲಿಗಳು, ಜಿಂಕೆಗಳು, ವನಪಕ್ಷಿಗಳು, ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಈ ಸೀತೆಯು ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಬಂದುಸೇರಿ ರಾವಣನಮೇಲೆ ಕೋಪದಿಂದ ಅವನ ಛಾಯೆಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಓಡಿದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದ ಪರ್ಮತಗಳೂ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಬರಗಳೆಂಬ ತೋಳುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ನದಿಗಳೆಂಬ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದುಃಖದಿಂದ ಗೋಳಡುವಂತೆ ತೋರಿದುವು. ಸೂರ್ಯನೂಕೂಡ ಸೀತಾಪಹಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೇವಲ ಕಾಂತಿಹೀನನಾಗಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ದುಃಖಿಸುವಂತೆ ಬಿಳುಪೇರಿದ ಬಿಂಬವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಸೀತಾಪಹಾರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ "ಆಯ್ಯೋ! ಇನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದಿಂದೇನು? ಸತ್ಯದಿಂದೇನು? ಋಷುಸ್ವಭಾವದಿಂದೇನು? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ದಯೆಯೆಂಬುದೆಲ್ಲಿರುವುದು! ಲೋಕನಾಥನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನೇ ಈ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನು ಕಡ್ಡಾಯುತ್ತಿರುವನಲ್ಲಾ" ಎಂದು ಕೂಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜಿಂಕೆಯಮರಿಗಳು ಭಯದಿಂದ ನಡು

ಗುತ್ತ. ಕಂದಿದ ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿ ತಮ್ಮ ಚಂಚಲ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿ ಕಣ್ಣೆರುಬಿಟ್ಟು ರೋದನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಸಹಿಸಲಾರದ ದುಃಖದಿಂದ “ಹಾ! ರಾಮಾ! ಹಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ!” ಎಂದು ಮಥುರಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿ ಗೋಳಿಡುತ್ತ, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವನದೇವತೆಗಳೂ ದುಃಖದಿಂದ ಗಡಗಡನೆ ನಡಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಡ ರ ದ ಮುಂಗುರುಳುಗಳಿಂದಲೂ, ಮಾಸಿದ ತಿಲಕದಿಂದಲೂ ಅತಿ ದೀನದೇಶಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು, ಇದು ತನ್ನ ವಂಶನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ರಾವಣನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಂದವಾದ ದಂತಪಟ್ಟಿಗೆಳಿಂದಲೂ, ಸೃಷ್ಟವಾದ ಮಂದಹಾಸದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದ ಆ ಸೀತೆಯು ಆಗ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ ಬಂಧುಗಳಾರೂ ಇಲ್ಲದೆ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಕಂದಿದ ದುಃಖವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಭಯದಿಂದ ನಡಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

❦ ಸೀತೆಯು ರಾವಣನನ್ನು ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸಿದುದು ❦

ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು, ತನ್ನನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ, ಭಯದಿಂದಲೂ, ದುಃಖದಿಂದಲೂ ತತ್ಕಳಿಸುತ್ತ, ನಾನಾವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಅಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾದುವು. ಕೊನೆಗೆ ಆಕೆಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪವೂ ಉಂಟಾಗಿ ಆದರಿಂದ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೆಂಪಾದುವು. ಆಗ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲೆ ರಾವಣಾ! ನಿನಗೇಕೆ ಈ ನೀಚಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು? ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ

ಹೆಂಗಸನ್ನು ಕದ್ದು ಹಿಡುತ್ತಿರುವೆಯಾ? ನಿನಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲವೆ! ಎಲೆ ದುಷ್ಕಾರ್ಯ ತ್ಯನೆ! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತಿಯಾದ ವಿರನಾದ ಆ ರಾಮನಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ, ಅವನಿಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟು ತಂತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯಾ? ಮಾರೀಚನಿಗೆ ಮೃಗ ವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅವನ ವಂಚನೆಯಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ನನ್ನಿಂದಗಲಿಸಿ, ಶೂನ್ಯಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಕದ್ದು ತರಬೇಕಾಯಿತೆ? ಛೇ! ಹೇಡಿಯೆ! ರಾಮನ ಭಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನೀನು ಇಷ್ಟು ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆಯೆಂಬುದ ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಗಂಡನಿಲ್ಲದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕದ್ದು ತರುವುದೊಂದು ಮಹಾ ವೀರ್ಯವೆ? ಅದೂ ಇರಲಿ! ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ನನ್ನ ಮಾವನ ಸಖನಾದ ಈ ವೃದ್ಧ ಜಟಾಯುವನ್ನೂ ಕೊಂದೆ ಯಿಲ್ಲವೆ! ಈ ಮುದಿಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ಕೊಂದುದೊಂದು ಮಹಾಶೌರ್ಯವೆ? ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನೆ! ಆ! ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ಅಬಲೆ -ಯಾದ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ನಾನು ತ್ರಿಲೋಕಾಧೀಶ್ವರನಾದ ರಾಮನನೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆ ಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಿ ತಂದೆಯಾ? ಛೇ! ಛೇ! ನೀಚನೆ! ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕದ್ದು ತಂದೆಯಲ್ಲಾ! ಈ ನಿಂದಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ನಿನಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲವೆ? ಮೊದಲೇ ಹೆಂಗಸು! ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ತ್ರೀ!! ಅದರಮೇಲೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದವೇಳೆ!!! ಈಗ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ನೀಚಕೃತ್ಯವೆಂದು ನಿನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲವೆ? ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನ ಪಹರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರಮ ನೀಚಕೃತ್ಯವು ಬೇರೆ ಯಾವುದುಂಟು? ಅಹಹ! ಶೂರನೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನೀನು, ಹೀಗೆ ನಿಂದ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಕ್ರೂರವಾಗಿಯೂ, ಅಧರ್ಮಹೇತುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ನೀಚಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯಾ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀನು ಯಾರಬಾಯಿಗೆ ತಾನೇ ಬೀಳದಿರುವೆ! ಛೇ! ಪಾಪಿ! ನಿನ್ನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಸುಡಬೇಕಲ್ಲವೆ? ನೀನು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಹೆಮ್ಮೆಯೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ಏನಾಯಿತು? ಕುಲಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾದ ಈ ನಿನ್ನ ನಡತೆಯನ್ನು ಸುಡಬೇಕು! ನೀನು ಹೀಗೆ ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಯಾರೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲರು? ಒಂದು

ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರದವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ನೋಡು. ಆಗ ನೀನು ಪ್ರಾಣ
 ದೊಡನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗಲಾರೆ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯ
 ವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದರೂ, ಆ ರಾಜಕುಮಾರರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದರೈ
 ಒಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಬದುಕಲಾರೆ. ಎಲೆ ಶಾಪಿ! ಮೊದಲು ನೀನು
 ಆ ರಾಜಪುತ್ರರ ಬಾಣಗಳ ಸ್ಪರ್ಶಮಾತ್ರವನ್ನಾದರೂ ತಡೆಯಬಲ್ಲೆಯಾ?
 ಹಕ್ಕಿಗಳು ಕಾಡುಗಿಟ್ಟಿನ ಜ್ವಾಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯುವಂತೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ,
 ನೀನು ಭಸ್ಮವಾಗಹೋಗುವೆ! ಎಲೆ ರಾವಣಾ! ನಿನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರಿ
 ಈಗ ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು! ಒಳ್ಳೇ ಮಾತಿನಿಂದ ನನ್ನನ್ನು
 ಬಿಟ್ಟು ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರು! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಭಂಗಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು,
 ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಕೇಳಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅವನೂ, ಅವನ
 ತಮ್ಮನೂ ಸೇರಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಡಗಿಸದೆ ಬಿಡರು. ನನ್ನನ್ನು ನೀನು
 ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಕೈಯಿಂದ ನೀನು ಸಾಯುವುದೇ ನಿಜವು. ಎಲೆ ನೀಚನೆ!
 ಅದೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ನೀನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಲಾ
 ತ್ಕರಿಸಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆಯೋ, ಆ ಉದ್ದೇಶವು ಎಂದಿಗೂ
 ನಿನಗೆ ಸಫಲವಾಗಲಾರದು. ದೇವಸಮಾನನಾದ ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕಾಣದೆ,
 ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರಾಣವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವೆನೆ? ಮನುಷ್ಯ
 ನಿಗೆ ಮರಣಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿದಾಗ ಯಾವುದೊಂದೂ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.
 ವಿನಾಶಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಪರೀತಬುದ್ಧಿಯೇ ಹುಟ್ಟುವುದೆಂಬುದು ನಿಜವು.
 ಅದರಂತೆಯೇ ನೀನೂ ಈಗ 'ಮೇಲಾವುದು, ಪಥ್ಯವಾವುದು' ಎಂಬುದನ್ನು
 ತಿಳಿಯದೆ ಈ ವಿಪರೀತಕಾರ್ಯವನ್ನಾರಂಭಿಸಿರುವೆ. ಸಾಯುವವರಿಗೆ ಪಥ್ಯವಾ
 ವುದೋ ಅದು ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈಗ ನಿನ್ನ ಕೊಠಲಿಗೆ ಕಾಲ
 ಪಾಶವು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಅದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಪಥ್ಯ
 ವೊಂದೂ ನಿನಗೆ ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ! ಎಷ್ಟೋ ಭಯಪಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭ
 ದಲ್ಲಿಯೂ, ನೀನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಿನಗೆ ಮರಣವು ಸನ್ನಿಹಿತ
 ವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ತೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಚಿನ್ನದಮರಗ
 ಳನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಇನ್ನು ಸ್ಕಲ್ಪಕಾಲದೊಳಗಾಗಿಯೇ ರಕ್ತ
 ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಭಯಂಕರವಾದ ಮೈತರಣೇ ನದಿಯು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ

ಕಾಣುವುದು. ಕ್ಷಿ ಪ್ರ ದ ಲ್ಲಿ ಯೇ ನೀನು ಯಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಸಿಪತ್ರವೆಂಬ
 ಘೋರಾರಣ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವೆ. ಕಾಸಿದ ಚಿನ್ನದ ಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ಮೈಡೂ
 ರ್ಯದ ಎಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಕಬ್ಬಿಣದ ಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದಲೂ ನಿಬಿಡವಾದ ಮತ್ತು
 ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಶಾಲ್ಮಲಿಸ್ತಂಭವು, ಪರದಾರ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿದ ನಿನ್ನ
 ಅಲಿಂಗನಕ್ಕಾಗಿ ನರಕದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ನೀನು ತೀಳಿದಲ್ಲಿಯೇ
 ನೋಡುವೆ! ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಹೀಗೆ ಅಪ್ರಿಯ
 ವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ವಿಷಪಾನಮಾಡಿದವನಂತೆ ಇನ್ನು ನೀನು ಬಹು
 ಕಾಲದವರೆಗೆ ಬದುಕುವುದೆಂದರೇನು? ಕಾಲಪಾಶವು ನಿನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರು
 ವುದು. ಆದನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈಗ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನೀನು
 ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ತಾನೇ ನಿನ್ನಿಗೆ ಆ ರಾಮನ ಭಯವು ತಪ್ಪಿ ಸುಖವುಂಟಾ
 ಗುವುದೆಂದೆಡೆಸಿರುವೆ? ಯಾವನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ತಮ್ಮನನ್ನೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ
 ಕರೆಯದೆ, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಎವೆಹಾರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹದಿ
 ಣಾಲ್ಕುಸಾವಿರಮಂದಿ ಮಹಾರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಹುಟ್ಟಡಗಿಸಿಬಿಟ್ಟನೋ, ಅಂತಹ
 ಮಹಾವೀರನಾದ, ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದನಾದ, ಬಲಾಘ್ನನಾದ ರಾಮನು
 ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವನೇ? ಇದರಮೇಲೆ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಾಣದಂತಿರುವ
 ನನ್ನನ್ನು ಕದ್ದು ತಂದಿರುವ ನೀನು ಆತನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳಿಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು
 ಬದುಕಿಬರುವುದೆಂದರೇನು?" ಎಂದಳು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ
 ಬಿದ್ದ ಸೀತೆಯು, ಭಯದಿಂದಲೂ, ದುಃಖದಿಂದಲೂ, ಮೈತಿಳಿಯದವಳಾಗಿ ಆ
 ರಾವಣನನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ನಿಂದಿಸುತ್ತಾ ದುಃಖದಿಂದ
 ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸೀತೆಯು ಪರಮದುಃಖಿತೆಯಾಗಿ ನಾನಾವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಲಾ
 ಪಿಸಿ, ಹೀಗೆ ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ರಾವಣನು ಆದೊಂದನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿ
 ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸಹಿಸಲಾರದ ಸಂಕಟದಿಂದ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಿ, ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರ
 ಳುತ್ತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ವೇಗದಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಕೆಲವು ಅಭರಣಗಳನ್ನು ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ,
 ಹಾರಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪಾಸರರ ಮುಖದ ರಾವಣನಿಗೆ
 ತಿಳಿಯದಂತೆ ದಿಸುತಿದು.
 ಆತ್ತಲಾಗಿ ರಾವಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು
 ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ರಾವಣನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವೇಗದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗು
 ತ್ತಿರುವಾಗ, ಸೀತೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ
 ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ದೈನ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಒಂದಾ
 ನೊಂದು ಪರ್ವತದಮೇಲೆ ಏಳುಮಂದಿ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಕಂಡಳು. ಅವರಾ
 ದರೂ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಲೆಂದು ತನ್ನ ಅಭರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ
 ವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಸುವರ್ಣಚ್ಚಾಯೆಯುಳ್ಳ ತನ್ನ ಸೀರೆಯಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ ಅಭರಣ
 ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದುದನ್ನು, ಅವಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋಗುವ ಸಂಭ್ರಮ
 ದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾವಣನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅಭರಣದ ಗಂಟು ಬಿದ್ದೊಡನೆಯೇ ಅಲ್ಲಿದ್ದ
 ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ, ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಗಿಡುತ್ತಿರುವ
 ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಎವೆಯಿಲ್ಲದವರಂತೆ ಸಂಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು.
 ಆತ್ತಲಾಗಿ ರಾವಣನು ವೇಗದಿಂದ ಪಂಪಾಸರಸ್ಸನ್ನು ದಾಟಿ, ಸೀತೆಯು ಎಷ್ಟು
 ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬಿಡದೆ, ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗಿ ನೋಡದೆ, ಲಂಕೆಗೆ ಭಿ
 ಮುಖನಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಆ ಸೀತೆಯೇ ತನಗೆ ಮೃತ್ಯುಹೇತುವೆಂಬುದನ್ನರಿ
 ಯದೆ, ಕ್ರೂರ ಸರ್ಪವನ್ನು ತೊಡೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಂತೆ ಆಕೆಯನ್ನು
 ತೊಡೆಯಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಬಾಣದಂತೆ ಮಹಾವೇಗ
 ದಿಂದ ಅನೇಕ ನದಿಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ವನಗಳನ್ನೂ, ಸರಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ
 ದಾಟಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾರಿಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ತಿಮಿತಿಮಿಂಗಿಲಾದಿಗಳಿಗೂ,
 ಮೊಸಳೆಗಳಿಗೂ, ನಿತ್ಯನಿವಾಸವಾದ ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರ
 ದಲ್ಲಿ ನದನದೀಪತಿಯಾದ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ದಾಟಿಬಿಟ್ಟನು.
 ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ವೇಗದಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿರು
 ವಾಗ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮುದ್ರರಾಜನೂ ಕೂಡ ಭಯದಿಂದ

ಅಲೆಯಡಗಿ ಸ್ತಬ್ಧನಾದನು. ಮೀನು, ಹಾವು ಮೊದಲಾದ ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ತಲೆಯೆತ್ತದೆ ಒಳಗಡಗಕೊಂಡುವು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಈ ಅತ್ಯಾಧಿಪತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಾರಣರೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, "ಇಲ್ಲಿಗೆ ರಾವಣನ ಕಾರ್ಯವು ನುಗಿಯಿತು !" ಎಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಗಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾವಣನು ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಯನ್ನು ಮನೆಗೆ ತಂದಂತೆ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೂ ತಂದು ಬಿಟ್ಟನು. ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದ ಅನೇಕ ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನಸಮೂಹದಿಂದ ನುಬಿಡನಾದ ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ * ನ ಯನು ಮಾಯಾಮಯಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಬಿಲದಲ್ಲೆ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಂತೆ, ದುಃಖದಿಂದ ವೈಮುರೆತಿಯ ಸೀತೆಯನ್ನು ಆ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನು ಪಿಶಾಚಿಗಳಂತೆ ಭಯಂಕರಾ ಶಾರವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕರೆದು "ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಿಯರೆ ! ಇದೋ ! ಈ ಸೀತೆಗೆ ನೀವು ಕಾವಲಾಗಬೇಕು ! ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಪುನಃಪನಾಗಲಿ, ಯಾವ ಪುತ್ರಿಯಾಗಲಿ ಈಕೆಯನ್ನು ನೋಡಕೂಡದು ! ಇವಳು ಸುತ್ತಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ರತ್ನಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಸುವರ್ಣವನ್ನಾಗಲಿ, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಯಾವಯಾವವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವಳೋ, ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಸೂಕ್ಷಣವೇ ತಂದುಕೊಡೆಂತೆ, ನನ್ನ ಅಂತಃಪುರ ಇವಳನ್ನೂ ಭಾವಿಸಿ,

* ಅಲ್ಲಿ " ತತ್ರ ತಾಮುನಿತಾಣಾಂಗಾಂ ಶೋಕಮೋಹಪರಾಯಣಾಂ ! ನವಫಲಕಾವೇಶ್ಚಿಣಾಂ ಮಯೋಜಮಾಯಾಮಿನ ಸ್ತ್ರೀಯಾಃ " ಎಂದು ಮೂಲವು. "ಮಯೋಜಮಾಯಾಮಿನಾಂಗಾಂ" ಎಂದು ತಿಲಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾಂಕವು ಕಾಣುವುದು. ಅಸುಕವನಾಗಿಯೆಂದು ಮುಖವು ತಂದಿಟ್ಟಂತೆ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟವಾಗಿ ಇವಳು ಭಾಗವು ತಂದಿಂದ ನುಜವಾದ ಸೀತೆಯು ಲಂಕೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಮಾಯಾ ಸೀತೆಯು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಚ್ಚು ನದಿಂದ ತಂದುದ್ದು ಹಿಂದೂಧರ್ಮತನಾಗುವುದು. ಮುಖ್ಯ ಸೀತೆಯು ಸೀತೆಯೇ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಾಣಿಯೂ ಧ್ವನಿಸುವಳು. ಇವಳು ಮಾಯಾ ಸೀತೆಯಾದುದರಿಂದಲೇ ರಾವಣನು ಮುಟ್ಟಿವುವಕ್ಕೂ ಅವನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇವಳ ಮನೋನುವರ್ತಿನಿಯರಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವಳಾದರೂ ತಿಳಿದೋ, ಅಥವಾ ತಿಳಿಯದೆಯೋ ಇವಳಿಗೆ ಲೇಕಮಾತ್ರವಾದರೂ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ ಸಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಂತವಳನ್ನು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಕೊಂದುಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು. ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾಣನು, ಹೀಗೆಂದು ರಾಕ್ಷಸಿಯರಿಗೆ ಕಠಿನವಾದ ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆ ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು, ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಎಂಟು ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮನವರಬಲದಿಂದ ಮದೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಮೈಮರೆತಿರುವ ಆ ರಾಣನು, ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಆ ಎಂಟುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೊದಲು ಅವರ ಉಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಗಳಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು “ಉಲ್ಲೇ ರಾಕ್ಷಸವೀರರೆ! ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸಮಸ್ತಾಯುಧಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಈಗಲೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಬೇಕು. ಪುರ್ವದಲ್ಲಿ ಖರನಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಜನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಲ್ಲಿರಷ್ಟೆ? ಈಗ ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಕುಬಿದ್ದಿರುವುದು! ನೀವು ಇಲ್ಲಿಂದ ನೆಟ್ಟನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ‘ರಾಕ್ಷಸತೂನ್ಯವಾದ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಬಿಡಾರವನ್ನಿಳಿಸಿರಿ! ಅಲ್ಲಿ ನೀವು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಛೇದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿಮ್ಮ ಪೌರುಷವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ಆ ಜನಸ್ಥಾನದ ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರಕೆಯಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಿರಿ! ನಾನು ಹಿಂದೆ ಆನೇಕ ಸೈನ್ಯಗಳ ಸಹಾಯದೊಡನೆ ಖರದೊಪಗಾರೆಂಬ ನೀರರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾನರಿಸಿದ್ದೆನಷ್ಟೆ? ರಾಮನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಅವರ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದು ಬಿಟ್ಟನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನನಗೆ ಸಹಿಸಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಆ ಕೋಪವು ನನ್ನ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ಮೀರಿಹೋಗಿರುವುದು. ಆ ಕೋಪವೇತದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದಂತಾಗಿರುವುದು. ಈಗ ನನಗೆ ಆ ರಾಮನೊಡನೆ ಮಹಾ ವೈರವೂ ಬಳೆದುಹೋಗಿರುವುದು. ಅವನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಹಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ಆತನನ್ನು ಕೊಂದ

ಹೊರತು ನನಗೆ ನಿದ್ರೆಯೇ ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ನೀವು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಪೌರುಷವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಬೇಕು | ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬರಮೂಷಣರನ್ನು ಕೊಂದ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಕೊಂದುಬಂದರೆ, ಬಡವನಿಗೆ ಭಾಗ್ಯವು ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ ನನಗೆ ಪರಮಸಂತೋಷವುಂಟಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಎಚ್ಚೆ ರಾಕ್ಷಸರೆ ! ನೀವು ಆ ಜನಸ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಆ ರಾಮನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಆಗಾಗ ನನಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ನೀವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುನಾಗಲೂ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಹೋಗಬೇಕು ! ನಿಮಿಷಮಾತ್ರವೂ ಮೈಮರೆತಿದಾರದಮ. ಆ ರಾಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ನೀವು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ, ತಕ್ಕ ಸಮಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ! ಎಲೈ ನೀರರೆ ! ನಾನು ಹೀಗೆ ವೇಳೆದೆನೆಂದು ನೀವು ಹೆದರಬೇಡಿ. ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ನಿಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ನಾನು ಯುದ್ಧರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿರುವೆನು. ನೀವು ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರೆಂದು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದೆನು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಸಾರವುಳ್ಳ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು, ಆ ಎಂಟುನುಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆಗಲೇ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಹೊರಟು, ಯಾರಿಗೂ ಕಾರಾದಂತೆ | ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೈತಿಳಿಯದವನಾಗಿ, ರಾಮನೊಡನೆ ತನಗೆ ಸುಖಾ ಮೈರವು ಬಳೆದು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ತನಗೆ ಕೊನೆಗಾಲವು ಸಮಾಪಿಸಿ ಪ್ರರೂ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಇದ್ದನು.

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬವತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1 ಇಲ್ಲಿ "ಸುಸಂಪ್ರತ್ಯಯಃ" ಎಂದಿದೆ. ರಾವಣನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಸಂತೋಷಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಸೀತಾಪರರೂವಾರದಿಂದ ತನಗೆ ರಾಮನ ಸೈಯಿಂದ ಮರಣವುಂಟಾಗಿ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಬಾರವುದೆಂದು ಸಂತೋಷಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ರಾವಣನು ಸೀತೆಗೆ ತನ್ನ ಭೋಗಸಾಧನಗಳನ್ನು
ತೋರಿಸಿ ಆಸೆಮುಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆ ರಾಮಣನು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಆ ಎಂಟುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನೇಲೆ, ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆಗ ತಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದಂತೆಯೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಕಾಮಬಾಣ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸೀತೆಯನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅತುರದಿಂದ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆ ಅಂತಃಪುರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಘೋರರಾಕ್ಷಸಿಯರ ನಡುವೆ ದುಃಖದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರುಬಿಡುತ್ತ ಸುಕಟದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಬಂದು ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಬಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಹಡಗಿನಂತೆಯೂ, ಹಿಂದಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಬಂದು ಬೇಟೆನಾಯಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣು ಜಿಂಕೆಯಂತೆಯೂ, ಅನೇಕ ಘೋರರಾಕ್ಷಸಿಯರ ನಡುವೆ ದೈನ್ಯದಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ದುಃಖದಿಂದ ಮೈಮೆರೆತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅವಳಿಗೆ ಇಂದ್ರಭವನದಂತಿದ್ದ ತನ್ನ ಅರಮನೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ನಿಜಿತವಾಗಿಯೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ವಕ್ಷಿಸಮೂಹದಿಂದ ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿಯೂ, ನವರತ್ನ ಖಚಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳನ್ನೂ, ಮೇಲಮನೆಗಳನ್ನೂ ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಿಸುವಂತೆ ದಂತದ ಕೆಲಸಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕೆಲಸಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ಪಟಿಕದ ಕೆಲಸಗಳಿಂದಲೂ, ವಜ್ರವೈಡೂರ್ಯದಿ ನವರತ್ನದ ಕುಸುರಿಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಡಿರುವ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕುಂಬಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ದಿವ್ಯದಂಮುಭಿಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚಿನ್ನದ ಬಾಗಿಲುಳ್ಳ ಒಂದು ಸ್ವರ್ಣ ಸೋಪಾನದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಆ ಚಿನ್ನದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ತಾನೂ ಮೇಲೇರಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ದಂತದಿಂದಲೂ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ

ಗಳಿಂದಲೂ ರಚಿತವಾಗಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಗವಾಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲ ಮೇಲುಮನೆಯ
 ಸಾಲುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ನವರತ್ನ ಖಚಿತವಾಗಿ ಅತಿ ಮನೋಹರಗಳಾದ
 ಆ ಗವಾಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲದಾರಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರತ್ನ ಖಚಿತವಾದ ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ
 ನೆಲಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಆ ಸೀತೆಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ
 ಮುಂದೆ ಮನೆಯ ಒಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ರತ್ನ ಸೋಪಾನದಿಂದ ಸೀತೆ
 ಯನ್ನಿಳಿಸಿ, ತನ್ನ ವಿಹಾರೋದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದನು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖ
 ಪರಾಯಣೆಯಾದ ಆ ಸೀತೆಗೆ ನಡೆಬಾವಿಗಳನ್ನೂ, ಕಮಲ ಸರೋವರಗಳನ್ನೂ
 ಆ ಸರೋವರದ ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮರಗಳನ್ನೂ
 ತೋರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸೆಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ
 ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಸಮಸ್ತ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ, ಸಮಸ್ತ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೂ
 ತೋರಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಬಂಡಾರವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಆಯುಧ
 ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ವೈಭವಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ
 ಬಿಟ್ಟನು. ಏನಾದರೇನು ! ಸೀತೆಯು ಪಾಪಿಯಾದ ಆ ರಾವಣನ ನಿರ್ಬಂಧ
 ಕ್ಕಾಗಿ ಸುತ್ತಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಅವಳು ಬಗ್ಗಿದ ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತಲಿಲ್ಲ.
 ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಮನು; ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು; ಇವೆರಡು ಹೊರತು ಬೇರೊಂದೂ
 ಅವಳಿಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಪಾಪಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಸೀತೆಯನ್ನು
 ನೋಡಿ, "ಎಲೆ, ಸೀತೆ ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಕೋಟಿ ರಾಕ್ಷಸರಿರುವರು.
 ಇದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡುಕೋಟಿ ವೀರರಾಕ್ಷಸರಿರುವರು. ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿ
 ಗಳಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನೇ ಪ್ರಭುವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಮುದುಕ
 ರನ್ನೂ, ಎಳೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಒಂದೊಂದು
 ಸಾವಿರ ಮಂದಿ ಪರಿಚಾರಕರಿರುವರು. ನನಗೆ ಈ ರಾಜಪರಿಕರವು ಯಾವ
 ಯಾವುದುಂಟೋ, ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗಧೀನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು.
 ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವೂ ನಿನ್ನಧೀನವೆಂದೇ ತಿಳಿ ! ಕೊನೆಗೆ ನೀನೇ
 ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದವಳು. ಎಲೆ, ಪ್ರಿಯೆ ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು
 ಪರಿಸಿದೆಯಾದರೆ ಈ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ಉತ್ತಮಕಾಂತೆ

ಯಲ್ಲೆ 1 ನನಗೆ ಕೇವಲ ಪ್ರಿಯರಾದ ಪತ್ನಿಯರು ಯಾರುಯಾರುಂಟೋ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರಮುಖನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನಗೆ ಸೇವೆಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರನಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನು. ರಾಮನೆಂಬ ಭ್ರಾತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ! ನನ್ನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು, 2 ಮನ್ಮಥ ಬಾಣದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡು. ನನ್ನ ಈ ಲಂಕಾ ಪಟ್ಟಣವು ಶತಯೋಜನವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ದೇವಾಸುರರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಿ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದರೂ ಇದನ್ನು ಜಯಿಸಲಾರರು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ವಿದ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಮಾನನಾದವನನ್ನು ಇದುವರೆಗೂ ನಾನು ಕಂಡುಬಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಆ ರಾಮನ ಪಾಡೇನು ? 3 ರಾಜ್ಯ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ, ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು, ತಾಪಸವೃತ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅಲ್ಪಾಯುಷ್ಯವುಳ್ಳವನಾದ ಆ ರಾಮನಿಂದ ನಿನಗೆ ಇನ್ನಾಗಬೇಕಾದುದೇನು ?

1. ಇಲ್ಲಿ "ಬಹೂನಾಂ ಪ್ರೀತವಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಮಮಯೋಽಸೌ ಸರಿಗ್ರಹಃ- ತಾಸಾಂ ತ್ವಮೀಶ್ವರೇ ಸೀತೇ ಮನು ಭಾರ್ಯಾ ಭವ ಪ್ರಿಯೇ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ (ಅಭವಪ್ರಿಯೇ, ಭಾ, ಅರ್ಯಾತ್ಮಂ.) ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದ ಮುಕ್ತರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೆ ಸೀತೆ ! ಜದ್ರೂಪಿಣಿಯಾಗಿಯೂ, ಪೂಜ್ಯಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀನು ನನಗೂ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಿರಿದು ಅಧಿದೇವತೆಯಾಗು ! ಎಂದರೆ ನಾನು ಸಕುಟುಂಬವಾಗಿ ಏನ್ನಲ್ಲಿ ಕಿಂಕರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸುವೆನೆಂದು ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಭಜಸ್ವ ಮಾಥಿತಸ್ವ ಸ್ತಸಾದಂ ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಏನ್ನಲ್ಲಿ ಕಿಂಕರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಕೊರೆಗುತ್ತಿರುವ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡು" ಎಂದು ಅಂತರಾರ್ಥವು.

3. ಇಲ್ಲಿ "ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟೇನ ದಿನೇನ ತಾಪಸೇನ ಗತಾಯುಷಾ | ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯಸಿ ರಾಮೇಣ ಮಾನುಷೇಣಾಲ್ಪಕೇಷಸಾ ||" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ: ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೋಡಿಸಿದವನಾಗಿಯೂ, (ದೀನ + ಇನ + ತಾಪಸ + ಇನ + ಗತ + ಆಯುಷಾ) ದೀನನಾಥನಾಗಿಯೂ, ತಾಪಸಪ್ರಭುವಾಗಿಯೂ, ಹನ್ನೊಂದು

ಇದರ ಮೇಲೆ ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾಗಿ ಅಲ್ಪವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಆತನು ನಿನಗೆ ಯಾವ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲನು ? ಎಲೆ, ಸೀತೆ ! ನಾನೇನಿನ್ನಿಗೆ ತಕ್ಕ ವತಿಯೆಂದು ತಿಳಿ ! ನನ್ನನ್ನು ಕೈಬಿಡಬೇಡ ! ಎಲೆ ಹುಚ್ಚಳೆ ! 1 ಯಾವನ ವೆಂಬುದು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನರಿಯೆಯಾ ! ಈ ನಿನ್ನ ಯಾವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಬೇಡವೆ ? ಏಕೆ ಹೇವರುವೆ ? ನನ್ನೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರು. ಎಲೆ, ಮಂಗಳಾಂಗಿ ! ರಾವನನನ್ನು ಪುನಃ 2 ನೋಡಬೇ ಕೆಂಬ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ! ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಆದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ವಿಲ್ಲವು. ಆತನು ಮಹಾಸಮುದ್ರದಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಲಂಕೆಗೆ ಬರುವುದೆಂದರೇನು ? ಆದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸವುದಕ್ಕೂ ಆತನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ವೇಗವತ್ತಾದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾದಿತ್ಯೇ ? ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು

ಸಾರದ ಸರಸಗಳ ಆಯುಷವರಿಣುತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮನುಷ್ಯರೊಪದಿಂದವತರಿಸಿರುವ ನನನಾಗಿಯೂ, (ಅಲ್ಪತೇಜಸಾ-ಅಲ್ಪಮಿತರತ್ನೇಜೋಯಿಸ್ತಾತ್ಪ್ರೇಣ) ತನ್ನ ತೇಜಸ್ವಿನಿವೆ "ತನೋವಭಾಂತಮನುಭಾತಿ ಸರ್ವಂತ್ಯ ಭಾಸಾ ಸರ್ವನಿಂದ ವಿಭಾತಿ" ಎಂಬಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಂತೆ ಇತರ ತೇಜಸ್ವಿಗಳನ್ನು "ಅಥಾಕರಿಸಿವನನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನಿಂವೇನು ? ಎಂದರೆ ಅಂತವರನುಪ್ರರುಷನಾದ ರಾಮನವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನುಚಿಂತಿಸುವುದೇಕೆಂದುಭಾವವು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ಭಜಸ್ವ ಸೀತೇ ಮಾಮೇವ ಭರ್ತಾಽಽಪಂ ಸದ್ಯಶಸ್ತವ | ಯಾವನಂ ಹ್ಯದ್ಧ್ಮ್ರವಂ ಛೀರು ರಮಸ್ತೇವ ಮಯಾಸಹ" ಎಂದುಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "ಎಲೆವೇನು! ನಾನೇನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಾವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಿಂಕರನು. ನನ್ನನ್ನೇ ನೀನು ಸೇವಕನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು" ಎಂದು "ರಮಸ್ತೇವ ಮಯಾ ಸಹ" ಎಂಬುವಕ್ಕೆ ಸದ್ವ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಡನೆ ಕೂಡಿ ನೀನು ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಿರೆಯೂ ಅಂತರಾಶಯವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಪರ್ಶನೇ ಮಾ ಕೃಧಾ ಬುದ್ಧಿಂ ರಾಭವಸ್ಯ ಪರಾನನೇ | ಕಾಽಸ್ಯಶಕ್ತಿಂ ಪಾಗಂತುಮಿವ ಸೀತೇ ಮನೋರಥೈಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "ಎಲೆ ಸೀತೆ ! ನೀನು ರಾಮನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೇಕೆ ಆತುರವಡುವೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದರೆ ಆತನ ಶಕ್ತಿಯೆಷ್ಟರದು ? ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಬಂದುಬಿಡುವ" ನೆಂದ ನಾಶ್ವಪಾರ್ಥವು.

ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದರೆ ಸಾಧ್ಯವೆ ? ಅದರಂತೆ ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ ? ಎಲೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ ! ನನ್ನ ಭುಜಗಳಿಂದ ವಾಲಿತೆಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವನೊಬ್ಬನೂ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ಎಲೆ, ಸೀತೆ ! 1 ಈ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ನಿನ್ನ ವಶಕ್ಕೊಪಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ನೀನೇ ಇದನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಪರಿವಾಲಿಸುತ್ತಿರು. ತ್ರಿಲೋಕಾಧೀಶ್ವರನಾದ ನನ್ನೊಡನೆ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ, ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವೂ ನಿನ್ನ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿರುವುವು. ನಿನಗೆ ಈಗಲೇ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡುವೆನು. ನೀನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನನ್ನ ಮನೋಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡು. 2 ನೀನು ಪೂರೈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಏನು ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೆಯೋ ! ಅದರಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಪಾಪಶೇಷವು ಅದರಿಂದಲೇ ಕಳೆದುಹೋಗಲಿ ! ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಪೂರೈಪುತ್ರಗಳಿಗೆ ಫಲವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ರಾಜಭೋಗಗಳನ್ನನುಭವಿಸು. ಇದೋ ! ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ರತ್ನಾಭರಣಗಳಿರುವುವು. ಎಷ್ಟೋ ದಿವ್ಯಗಂಧಗಳಿರುವುವು. ಎಲೆ, ಸುಶ್ರೋಣಿ ! ನಾನು ನನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಕುಬೇರನನ್ನು ಜಯಿಸಿ ತಂದ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವು ಈಗಲೂ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆ ದಿವ್ಯವಿಮಾನ

1. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು ತನಗೆ ಇಷ್ಟವೇನತಿಯಾದ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ರವಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ವಂದಿಸಿ, (ಅತ್ಯಾತ್ಮೀಯ ಸಮರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ) ತನ್ನನ್ನೂ ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಅವಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದಾಗಿ ತತ್ಪಾರ್ಥವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ದುಸ್ಪೃಶಂ ಯಶ್ಚುರಾಕರ್ಮ ವನವಾಸೇನ ತದ್ಗತಂ | ಯಶ್ಚತೇ ಸುಕೃತೋ ಧರ್ಮಸ್ತಸ್ಯೇವ ಫಲನಾಪ್ನುಹಿ" ಎಂದುಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "(ವನವಾಸೇನ) ಜಲಮುಢ್ಯವಾಸಿಯಾದ ಅಥವಾ ಲಂಕಾದ್ವೀಪವಾಸಿಯಾದ ನನ್ನಿಂದ ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದುಸ್ಪೃಶವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಅದಿಲ್ಲವೂ ಈಗ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಾದ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. (ಯಃ ಸುಕೃತೋ ಧರ್ಮಃ ಸಃ ಕೇ) ನಾನು ಮಾಡಿದ ಸುಕೃತವಾವು ದುಂಬೋ ಅದು ನಿನಗಿರಲಿ ! ಅದರ ಫಲವನ್ನು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸು" ಎಂದು ಬೇರೆ ರಾಮನು ಸೀತಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರ್ಮಫಲಸಮರ್ಪಣವನ್ನೂ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ತತ್ಪಾರ್ಥವು.

ನನ್ನೇರಿ | ನನ್ನೊಡನೆ ಸುಖವಾಗಿ ವಿಹರಿಸಬಾರದೆ ? ಕಮಲದಂತೆ ಅತಿ ಮನೋಹರವಾದ ಈ ನಿನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ದುಃಖದಿಂದ ಹೀಗೆ ಕಳೆಗೊಂದಿ ಸಿರುವೆಯಲ್ಲಾ ! ಆದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಅಂದವೇ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿರುವುದು. ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂತೋಷದಿಂದಿರು' ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೀತೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ದುಃಖವುಂಟಾಯಿತು. ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೆರಗಿಸಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಟ್ಟು ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಮಧ್ಯಾನದಿಂದ ಕಂದಿಕುಂದಿ ಕೈಕಳಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಾಪಿಯಾದ ರಾವಣನು ಪುನಃ ಮಾತಾಡಿಸತೊಡಗಿದನು. "ಎಲೆ, ಸೀತೆ ! ನಿನಗೆ ಈ ನಾಚಿಕೆಯೇಕೆ ? ಕೈಲಾಗದ ಗಂಡನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿವರವಾದ ಪುರುಷನನ್ನು ಪರಿಸುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮಕ್ಕೇನೂ ಲೋಪವಾರದು. ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯವತದಿಂದ ನಿನಗೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಈಗ ಉಂಟಾಗತಕ್ಕ ಸಂಬಂಧವು ಅಧರ್ಮವೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ. ಇದು 2 ಬುಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಕನುವಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಎಲೆ ವಿವೇಕಪುತ್ರ !

1. ಇಲ್ಲಿ "ಸೇವಸ್ತು ಚ ಮಯಾ ಸಹ; ಸಾರ್ಥಂ ಇವರಸ್ತು ಯಥಾಸುಖಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "ಎಲೆ ಸೀತೆ ! ನನ್ನಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವ ಈ ಪುಷ್ಪಾಭರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪುಸ್ತಕವಿಮಾನವನ್ನೂ ಏರಿ, (ಮಯಾ) ದಿವ್ಯಕಾಂತಿಯೊಡಗೂಡಿ ಸಂತೋಷಿಸು" ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಅಂತರಾಶಯವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಆಲಂ ವ್ರಿಷೇನ ವೈದೇನಿ ಧರ್ಮಲೋಕಕೃತೇನ ಚ | ಅನೋಽಯಂ ದೈವನಿಷ್ಯಂಜೋ ಯಸ್ತಾ ಮುಖಗಮಿಸ್ಯತಿ ||" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "ಎಲೆ ವೈದೇನಿ ! ಆರ್ದ್ರಕ್ಷಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾಚಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಡು ! ಇವರಿಂದ ಧರ್ಮಲೋಕವಿಲ್ಲ ! ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಈಗ ದೈವಿಕವಾಗಿ ಬಂದೊದಗಿರುವ ಈ ದಾಸವಾಸನದ್ವಾರೂಪ ಸಂಬಂಧವು ಅನಾದಿಸಿದವಾದುದು. ಎಂದರೆ ನಾಚು ಅನಾದಿಯಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವನೇ ಹೊರತು ಹೊಸಬನಲ್ಲ. ಆ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿಯೇ ಸಂಭವಿಸುವ ಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಇವರ ಅಂತರಾಶಯವು.

ನಾಚ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬುಷಿಪ್ರೋಕ್ತವೆಂದುವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, "ಪರಪೂಜ್ಯಾಸ್ತಿಯಸ್ತು ನ್ಯಾಸ್ತುಸ್ತು ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಸ್ವಯಂಭುವಾಃ | ಪುನರ್ಭೂತ್ವಿವಿಧಾ ತಾಸಾಂ ಸ್ವೈರಿಣೇತು ಚತುರ್ದಿಧಾಃ ಕನ್ಯಾ ವಾ ಕ್ಷತಯೋನಯಾಃ ಸಾಣಿಗ್ರಹಣದೊಷಿತಾಃ ಪುನರ್ಭೂತಾಃ"

ಈ ನಿನ್ನ ಪಾದಕಮಲಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಸೋಕಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡು. ನಾನು ನಿನಗೆ ದಾಸ ಭೂತನಾಗುವೆನು. ನಾನು ಮನ್ಮಥತಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅಡಬಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಆಡಬೇಕಾಯಿತು. ರಾವಣನಾದ ನಾನೂ ಕೂಡ ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಮಾತ್ರಳಾದವಳಿಗೆ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದೆಂದರೇನು ? ಇದು ನಿನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣ ಭಾಗ್ಯವಲ್ಲವೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ರಾವಣನು ಕಾಲಪಾಠಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವನಾಗಿ, ಹೇಗಾದರೂ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಗೆ ವಾಕಿಕ್ಕೊಳ್ ಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು

ಶ್ರೀನಂದ್ರ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಪುನಶ್ಚೂಷಾರಕರ್ಮಣಾ ವೇರಥವ್ಯನವೇಕ್ಷ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ಗುರುಭಿಯಾ ನ ಪುನೀಯತೇ ಉತ್ಪನ್ನಪಾದವಾನ್ಯಸ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯಾ ದ್ವಿತೀಯಾ ಪ್ರತಿತಿಹತಾ | ಮೃತೇ ಭವತಿ ತು ಪ್ರಾಸ್ತವೇವವಾಡೀನಪಾಸ್ಯ ಯಾ | ಉಪಗಚ್ಛೇತ್ತರಂ ಕಾಮಾತ್ಪ್ರಾ ರ್ಥತೀಯಾ ಪ್ರತಿತಿಹತಾ | ಪ್ರಾಸ್ತವೇಶಾಪ್ತನ ಕ್ರೀತಾ ಕ್ಷುಪ್ತಿಪಾಸಾತುರಂ ಚ ಯಾ | ತನಾಸುನುಶ್ಚುಪಗತಾ ಸಾ ಚತುರ್ವೀ ಪ್ರತಿತಿಹತಾ || ಇತ್ಯಾದಿ ನಾರದೋಕ್ತವಚನಾ ನುಸಾರವಾಗಿ, ನೋವಲು ಬಹು ನಮ್ಮ ಮುಮುಚೆಯಾಗಿವೆ ಕ್ಷತಯೋಬ್ರಿಯಾಗಲಿ ಕನೈ ಯಾಗಲಿ, ಮೊದಲಿನ ಪತಿಯನ್ನು ಹಿಟ್ಟು ಬೇರೊಬ್ಬನನ್ನು ವರಿಸಿದರೆ ಪುನರ್ಭೂತವೆನಿಸುವಳು. ಹೀಗೆಯೇ ದ್ವಿತೀಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಂಗವರಲ್ಲಿ ಉರುಘೇವ ನಳಿಯೆಂಬಳು. ಈ ಭೇದಗಳು ಋಷಿಶ್ಲೋಕ್ತಗಳಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಪುನರ್ಭೂತವಿಧಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿಯಬಹುದೆಂದು ರಾವಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. (ಗೋವಿಂದರಾಜೇಯವು.) ಆಫಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸ ವಿವಾಹವೂ ಋಷಿಶ್ಲೋಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಆ ವಿಧಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಮರಣಬೇಕೆಂದು ರಾವಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ರಾಕ್ಷಸ ವಿವಾಹವೆಂಬುದು ಕನ್ಯಕೆಯರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಭೂರತು ವಿವಾಹಿತರನ್ನಲ್ಲ. ಸ್ವತ್ಯರ್ಥವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳಿಬಿಡುವುದು. ಆಮುವರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ತನೋಗುಣಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

(ಮುಪೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು)

ಸೀತೆಯು ರಾವಣನನ್ನು ನಿಕ್ಕರಿಸಿ ಮಾಡಾರಿದಳು.

ರಾವಣನು ಅವಳನ್ನು ಪುನಃ ಅರೋಹಣನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಮಾತುಮಿದ ಕಂದಿಕುಂದಿ ಕೃರಳಾಗಿದ್ದ ಸೀತೆಯು, ರಾವಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಕೇವಲ ತುಚ್ಛಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆತನೊಡನೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಹೇಸಿದವಳಾಗಿ, ನಡವೆ ಒಂದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಅವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತಾಡುವ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಳು. "ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ! ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇತುವೆನಿಸಿಕೊಂಡ ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಸಂಧನೆಂದೂ, ಸ್ಮಿರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನೆಂದೂ ಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅವನ ಮಗನಾದ ರಾಮನಾದರೋ ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆಂದು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿರುವನು. ಇಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನಾನು ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆನೆ? ಆಜಾನುಬಾಹುವಾಗಿ, ವಿರಾಲಾಕ್ಷನಾಗಿರುವ ಆ ನನ್ನ ಪತಿಯು ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಪರದೈವದಂತಿರುವನಲ್ಲವೆ? ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಾಕ್ಷಾಸ್ತನಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಸಿಂಹದಂತೆ ಭುಜದ ಕಟ್ಟುಳ್ಳವನು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯು, ಅಂತಹ ರಾಮನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ ಬಂದು ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹೀರದಿರಲಾರನು. ನೀನು ಮಾತ್ರ ಆ ರಾಮನಿರುವಾಗ ಹೀಗೆ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಖರನಂತೆ ನೀನೂ ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಆ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಸತ್ತುಮಲಗುತಿದ್ದೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಘೋರರಾಕ್ಷಸರು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿರುವರೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡೆಯಲ್ಲವೆ! ಗರುಡನ ಮುಂದಿರುವ ಹಾವುಗಳಂತೆ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡವನಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವರ ಕೊಬ್ಬಡಗುವುದು! ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳೆಳ್ಳ ಆ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಾಗಲೇ ಅಲೆಗಳು ಗಂಗಾತೀರವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಕರೀರವನ್ನು ಭೇದಿಸುವುವು. ಎಲೆ, ರಾವಣಾ! ನೀನು ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಲಿ, ರಾಕ್ಷಸರುಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಅವಧ್ಯ

ನಾಗಿಯೇ ಇರಬಹುದು. ಆದರೇನು? ಆ ರಾಮನೊಡನೆ ಇಷ್ಟು ವಿರೋಧವನ್ನು ಬಳಸಿಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಜೀವದೊಂದಿಗೆ ಬಿಡಲಾರನು. ನೀನು ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿರಬೇಕಾದ ದಿನಗಳು ಉಳಿದಿದ್ದರೂ ಆ ರಾಮನು ಅದನ್ನು ಈಗಲೇ ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿಸಿಬಿಡುವನು. ಯೂಪಸ್ತಂಭಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹಸುವಿನಂತಿರುವ ನೀನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬದುಕಿಹೋಗುವುದೆಂದರೇನು ? ಆ ರಾಮನು ಕೋಪದಿಂದಿರುವ ತನ್ನ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೀನು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗಬಿಡುವೆಯಲ್ಲಾ ! ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ ! ಅವನ ಮುಂದೆ ಅತ್ಯಲ್ಪವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ವಿಷಯವು ಹಾಗರಲಿ ! ಆ ರಾಮನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರನನ್ನಾದರೂ ಕೆಳಕ್ಕುರುಳಿಸಬಲ್ಲನು. ಕೊನೆಗೆ ಆ ಚಂದ್ರನನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಸಮುದ್ರ ಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಶೋಷಿಸಿಬಿಡುವನು. ಅಂತಹ ವಿರಾಗ್ರೇಸರನಾದ ರಾಮನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡುಹೋಗಲಾರನೆ ! ಎಲೆ, ಪಾಪಿ ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಆಯುಸ್ಸು ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯವು ತೀರುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು ! ನಿನ್ನ ಬಲವೂ ಕಂದಿಹೋಗುವ ಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸೂ ಹೀಗೆ ವಿಸರ್ಜಿತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ನಾಶಹೊಂದಿರುವುದು. ಈಗ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪರದಾರಸ್ವರ್ಗವೆಂಬ ಸುಹಾಪಾತಕದಿಂದ ಈ ಲಂಕಾನಗರಿಗೆ ವೈಧವ್ಯವುಂಟಾಗುವ ಕಾಲವು ಬಂದಿತು. ಎಲೆ ರಾವಣಾ ! ಈಗ ನೀನು ಮಾಡಿರುವ ಈ ಪಾಪಕಾರ್ಯವು ನಿನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಿಂದೆಣಿಸಿರುವೆಯಾ ? ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಪತಿಯಿಂದಗಲಿಸಿ ತಂದೆಯೆಲ್ಲಾ ! ಇದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮಹಾ ವಿಪತ್ತಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ದರಿದ್ರನಾದ ತಾಪಸನೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? ಎಲೆ, ರಾವಣಾ ! ಇನ್ನೂ ನೀನು ಆತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನರಿಯೇ ! ಆತನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರಣ ದೈವಬಲವಿರುವುದು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯು. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಕೂನ್ಯವಾದ ಆ ಘೋರಾರಣ್ಯವಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ವೀರ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರುವನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ! ಆ ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಾಣವರ್ಷದಿಂದ

ನಿನ್ನ ಮದವನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಬಲವನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ವಿರವನ್ನೂ, ಈ ನಿನ್ನ ಕೊಬ್ಬನ್ನೂ ಅಡಗಿಸಿಬಿಡುವನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಕಾಲವತದಿಂದ ವಿನಾಶವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿ ಆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಕೆಡುವುದು. ವಿಪರೀತ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಆರಂಭಿಸುವರು. ಎಲೆ, ರಾಕ್ಷಾಸಾ ! ಈಗಲೂ ನಿನಗೂ ನಿನ್ನ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ನಿನ್ನ ಅಂತಃಪುರದ ಜನಕ್ಕೂ ಸಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶವು ಬಂದೊದಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ನಿನಗೆ ರಾಮಪತ್ನಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ಎಲೆ ನೀಚನೆ ! ಯಾಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಮಂತ್ರಿತವಾಗಿ, ಸ್ವಗ್ಧಾಂಡಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಹೋಮಸಾಧನಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಜ್ಞವೇದಿಯನ್ನು ಚಂಡಾಲನ ಕಾಲಿನಿಂದ ಮುಟ್ಟಿಸುವರೆ ? ಅವನ್ನು ತುಳಿದಮೇಲೆ ಅವನು ಬದುಕುವನೆ ? ಅದರಂತೆಯೇ ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನೆ ! ನಾನು ಯಾರೆಂದು ಬಲ್ಲೆ ! ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಲ್ಲವೆ ? ಆ ಪತಿಯನ್ನೇ ವ್ರತವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ನನ್ನನ್ನು ಪಾಪಿಯಾದ ನೀನು ಮುಟ್ಟಿ ಬದುಕಬಲ್ಲೆಯಾ ? ಯಾವಾಗಲೂ ಕಮಲಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಹಂಸನೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಂಸಿಯು, ಹುಲ್ಲಿನ ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ನೀರುಕಾಂಗೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯಾದರೂ ನೋಡುವುದೆ ! ಎಲೆ, ರಾಮಸಾ ! ದೇಹವೆಂಬುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಜಡವಾದುದು. ಇದರ ಮೇಲೆ ರಾಮವಿರಹದಿಂದ ಕಂದಿಕುಂದಿದ ಈ ದೇಹವು ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಲಾರದು. ಅದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಯಾದರೂ ಕಟ್ಟಿ ! ತಿಂದಾದರೂ ತಿನ್ನು ! ನನಗೆ ಈ ದೇಹವನ್ನಾಗಲಿ, ಈ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾಗಲಿ ಕಾಪಾಡಿಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಹಿಂಸೆಗಾಗಿ ನಾನು ಹೆದರಿನನೆಂದೆಡೆಸಬೇಡ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಭಂಗವೆಂಬ ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಗುರಿಯಾಡತಕ್ಕವಳಲ್ಲ ಎಂದಳು. (ತೀಯು ಕೋಪದಿಂದ ಹೀಗೆ ವರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿ ಅದರಮೇಲೆ ಬೆರೊಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ಮೌನದಿಂದಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಳು. ನೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿರುವ ಸೀತೆಯ ವರುಷ

ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನಿಗೂ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಪುನಃ ಆತನು ಆಕೆಗೆ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾ ರಂಭಿ,
 “ ಎಲೆ, ಸೀತೆ! ನಿನ್ನೊಡನೆ ಉತ್ತರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳೆಂದೇನು? ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸುವೆನು ಕೇಳು. | ಇದುಮೊದಲು ಇನ್ನೂ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳವರೆಗೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವೆನು. ಆದರೊಳಗಾಗಿ ನೀನು ನನಗೆ ವಶವಾದರೆ ಸರಿ! ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮರುದಿನವೇ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಮನೆಯ ಅಡಿಗೆಯವರು ನನ್ನ ತಂಗಣಾಟಕ್ಕಾಗಿ ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸುವರೆಂದು ತಿಳಿ!” ಎಂದನು. ಹೀಗೆಂದು ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸಿಯರನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೆ, ರಕ್ಷಸಾಯಿನಿರಾದ ರಾಕ್ಷಸಿಯರೆ! ನೀವು ಈಗಲೇ ಭಯಂಕರವಾದ ನಿಕಾರರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಈ ಸೀತೆಯ ಕೊಬ್ಬನ್ನು ಮುರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರಿ” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಘೋರರೂಪವುಳ್ಳ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯರೆಲ್ಲರೂ “ಅಪ್ಪುಕೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ರಾವಣನಿಗೆ ಕೈಮುಗದು, ಸೀತೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಸೆಂತ್ರಕೊಂಡರು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನು ಭೂಮಿಯು ನಡಗುನಂತೆ ಕಾಲನ್ನಿಡುತ್ತ ಮುಂದೆಬಂದು, “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಿಯರೆ! ಈ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಅರೋಕ ವನಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಮಿಕ್ಕೆಟ್ಟು, ಇವಳ ಸುತ್ತಲೂ ನೀವು ಕಾವಲಿರಬೇಕು. ಆಗಾಗ ಇವಳಿಗೆ ನಯಭಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಕಾಡಾನೆಯನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತರುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಕೈಲಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಇವಳನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥಿನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು” ಎಂದನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯ ರೆಲ್ಲರೂ ಈ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅರೋಕ

1 ಅಲ್ಲಿ “ನಾಭ್ಯೇಷಿಯರಿ ಮಾಂ ಚಾರುಪಾಸಿಧಿ | ತತಸ್ತಾಂ ಪ್ರತರಾರಾಠಂ ಸೂದಾರ್ಥೇತ್ಯಂತಿ ಲೇಖಕಃ ||” ಎಂದು ಮೂಲವು, ಎಲೆ ಸೀತೆ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಅಡ್ಡರೊಳಗಾಗಿಯೂ ಭೃತ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಅಭಾಗ್ಯಕ್ಕಿಡಿದಾಗವೇ ಈ ನನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ನಾನೇ ಅಡಿಗೆಯವನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ, ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ (ಅಕಾಂಕ್ಷಂ) ದಿಗ್ಬಲಿಗುಡುವಂತೆ ಅಜ್ಞಾನಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಅಂತರಾರಮವು.

ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಸರೈಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ನುಡದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ವನಸತ್ತಿಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಆ ಅಶೋಕ ವನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು 'ಹುಲಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿವ ಹೆಣ್ಣು ಜಿಂಕೆಯಂತೆ, ಆ ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಮುಖದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಭೀರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯು

1 "ಸೀತಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಥವರ್ಗಾ ದಿಶ್ಚುಃ" ಎಂದೂ, "ರಾಘವಶ್ವೇಭವಕ್ಷೀತಾ" ಎಂದೂ ಪುರಾಣನಿಜನಗಳಿರುವುದರಿಂದ, ಸೀತೆಯೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಆವತಾರವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವು. ಆದರೆ "ಯುದ್ಧ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೂ ರಾವಣನು ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. "ಏನು ವರ್ಗ ಮಂದಮೋಮೇರುಃ ಕ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ವಾ ಸದಾಮುರೈಃ | ತಕ್ಯಂ ಭುಜಾಭ್ಯಾ ಮುದ್ಧತುಗಂಸ ಸಸಂಪ್ನೇ ಭರತಾನುಜಃ" ಎಂದು ನಿನ್ನು ವಿನ ಚತುರ್ಭಾಗಂತಭೂತವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನನ್ನು ಎತ್ತುವುದಕ್ಕೂ ಶಕ್ತನಾಗದೆ ರಾವಣನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆತ್ತಿಕೊಂಡುಬಂದನೆಂದು ರಂಜಿಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಈಕೆಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನೇನವತಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ತಾನು ಮುಂದೆ ಸೀತೆಯಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿ ರಾವಣನಿಂದ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುವುದಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಇದೇ ವಿಷಯವು ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ "ಯಸ್ಮಾತ್ತು ಧರ್ಷಿತಾ ಚಾಪಂ ತ್ವಯಾ ಸಾಪಾತ್ಮನಾವನೇ | ತಸ್ಮಾತ್ತವ ವಧಾರ್ಥಂ ನೈ ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯೇಣಸಂ ಮುಷೀಶರೇ" ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅಷ್ಟೆಲ್ಲವೂ ಆನಳ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಸಮವೆಂಬುದೂ ಸಿದ್ಧವು. ಮಕ್ಕಳು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಾಗ ತಾಯಿಯೂ ಮಕ್ಕಳುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದುಬಿಡುವಂತೆ, ರಾವಣನಲ್ಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಹೇವಸ್ತ್ರೀಮರಲ್ಲಿ ಪಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಆನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅವನೊಡನೆ ಸೀತೆಯೂ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಸುಂದರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ರಾವಣನಿಯೇ ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಸಾಜವತುಗಮಮಂ ಶಕ್ಯಾತ್ಯ್ಯ ರಾನುಸ್ಯ ಧೀನುಜಃ | ವಿಧಿ ಸ್ತವ ವಧಾರ್ಥಾಯ ವಿಹಿತೋ ನಾತ್ರ ಸಂದಯಃ" ರಾಮು ಭಾರ್ತವ್ಯಾದವ ಸನ್ನ ಸವರಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಏನ್ನ ವಧಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೀಗೆ ವಿಧಿಯು ಇವನಷ್ಟೆ ದುವುದೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಳು. ಆದರೆ ಸೀತೆಯು ಇವಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುವುದೇಕೆಂದರೆ, ಪತಿಯನ್ನಗಲಿದಾಗ ಪತಿವ್ರತೆಯರು ಹೀಗೆಯೇ ಸಹಾಯ ಹೇರಬಿಡುವುದು ತಿಳಿ, ಲೋಕಗಣಿತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೀಗೆ ಸಹಿಸುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ವಗ್ಗದಿಂದ ಜಿಗಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಜಿಂಕೆಯಂತೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಿಕಾರನೇತ್ರವುಳ್ಳ ಆ ರಾಕ್ಷಸಸ್ತ್ರೀಯರು ಆಗಾಗ ಗರ್ಜಿಸಿ ಹೆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸೀತೆಯಾದರೋ ಅಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಹರ್ಷವಿಲ್ಲದೆ, ತನಗೆ ಪರದೈವದಂತಿರುವ ಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭನಾದ ರಾಮನನ್ನೇ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ, ಭಯದಿಂದಲೂ ಮುಖದಿಂದಲೂ ಪರವಶಳಾಗಿ, ಆಗಾಗ ಮೂರ್ಛೆಬಿದ್ದು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಜೀತರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಇತ್ತಲಾಗಿ ಮಾರೀಚನನ್ನು ಕೊಂದು,
ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿಸುದು.
ವಾರಿಯಲ್ಲಿ ದುಶ್ಶಕುನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮುಖಿಸುತ್ತ ಬಂದುದು.

ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನಾದರೋ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಗರೂಪದಿಂದ ಬಂದ ಕಾಮರೂಪಿಯಾದ ಮಾರೀಚನನ್ನು ಕೊಂದಮೇಲೆ, ಆತುರದಿಂದ ತನ್ನಾಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ಹಿಂದಿರಿಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಾರೀಚನನ್ನು ಕೊಂದಾಗ ಅವನ ದೀನಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ರಾಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೀತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಸ್ಥಿತಿಯು ಏನಾಗಿರುವುದೋ ಎಂದು ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಭಯದಿಂದಲೇ ಆತ ರಗೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ವಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಭವಾದ ದುಶ್ಶಕುನಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವನ ಹಿಂದೆ ನರಿಯು ಭಯಂಕರಸ್ವರದಿಂದ ಊಳಿಡುತ್ತಿತು. ಮೊದಲೇ ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ನೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಭವಾಗಿ ರಂಕಿಸುತ್ತಾ, "ಅಕಟಾ ! ಅಮೃತಕರವಾದ ಈ ನರಿಯು ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಮುಂದೆ ಏನೋ ಬಂದು ಅಶುಭವುಂಟಾಗುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ನಾನು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬೋಗಿ ನೋತುವವರೆಗೆ ಸೀತೆಯು ಕ್ಷಮದಿಂದಿರುವಳೆ ? ಅವಳನ್ನು ಅದುವರೆಗೂ ರಾಕ್ಷಸರು ಭಕ್ಷಿಸದಿರುವರೆ ? ಮಾರೀಚನು ನನ್ನಂತೆಯೇ ಕಂಠಧ್ವನಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೂಗಿದ ದೀನಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸುಮ್ಮನಿರುವನೇ ?

ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರನು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದೇ ಬಿಡುವನು. ಸೀತೆಯೂ ಆ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿ ಹೊರಡಿಸುವಳು. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರಾದರೋ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಕೊಂದುಬಿಡಬೇಕೆಂದೇ ಕಾದಿರುವರು! ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯಿಂದಲೇ ಆ ಮಾರೀಚನು ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸುವರ್ಣಮೃಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಇಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದು, ನನ್ನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರೂಪದಿಂದ ಬಿಡ್ಡಿರುವನು. ಆಹಾ! ಸಾಯುವಾಗಲೂ ಆ ದುಷ್ಟರಾಕ್ಷಸನು ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ “ಹಾ ಸೀತೇ! ಹಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನಾನು ಕೆಟ್ಟೆನು!” ಎಂದು ದೀನಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿಬಿಟ್ಟಿರುವನಲ್ಲಾ! ಇದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರು ನಡೆಸಿರುವ ಕಪಟವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ? ಇನ್ನು ಆ ಶೂನ್ಯಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವರೇ? ನಾನಾದರೋ ಜನಸ್ಥಾನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಅವರು ಇನ್ನು ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವರೆ! ಇದರ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅನೇಕ ದುಕ್ಕಕುನಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲಾ! ಇನ್ನೇನು ಗತಿ!” ಎಂದು ರಾಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಾರೀಚನು ಮೃಗರೂಪದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಅಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದಿರುವುದೊಂದು; ನರಿಯು ಅಮಂಗಳ ಸೂಚಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಊಳಿಡುತ್ತಿರುವುದೊಂದು; ಇವೆರಡನ್ನೂ ನೋಡಿ ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಭಯವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಚಿಂತೆಯಿಂದಲೇ ಜನಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೆ ಆತುರದಿಂದ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವನು ಬರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮೃಗಗಳೂ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಬಹಳ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕ್ರೂರಧ್ವನಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೂಗಿಡುತ್ತ, ರಾಮನಿಗಡ್ಡವಾಗಿ ಎಡದಿಂದ ಬಲಕ್ಕೆ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅತಿ ಭಯಂಕರಗಳಾದ ಈ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಭಯವೂ ಆತುರವೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ವೇಗದಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತ

ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವಿಷಯವಾದ ಚಿಂತೆಯೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ನಾಟಿತು. ಹೀಗೆ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಏನೊಂದೂ ತೋರದೆ ವೇಗದಿಂದ ಆಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಡು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತನಗಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಂಡನು. ದೂರದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಧಿಗ್ಗನೆ ನಡುಗಿತು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮುಖವೂ ಕಳೆಗುಂದಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲೇ ಭಯಾತುರನಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನು ತನಗಿಂತಲೂ ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ, ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕಳವಳವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ಆಗ ರಾಮನಿಗೆ ಏನೊಂದೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ! “ಆಹಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮಾಡಿದುದು ಬಹಳ ತಪ್ಪು! ನಿರ್ಜನವಾದ ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಂದನಲ್ಲಾ!” ಎಂದು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆತನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ, ರಾಮನು ಅವನ ಎಡದ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ನಡುನಡುವೆ ಮೃದುತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ “ಆಯ್ಯೋ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇದೇನು! ನೀನೂ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆಯಾ! ನೀನು ಮಾಡಿದುದು ಬಹಳ ತಪ್ಪು! ಶೂನ್ಯಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬರಬಹುದೆ? ಛೇ! ಏನು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ? ಇನ್ನು ನಾವು ಅಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಕ್ಷೇಮ ದಿಂದಿರುವೆವೆ? ಇದರ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿರು ವುವಲ್ಲಾ! ಸೀತೆಯು ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವಳೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಇಲ್ಲಿನ ವನಚಾರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರು ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಅವಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಹೋಗಿರಬಹುದು! ಆಥವಾ ಅವಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿಯೇ ಇರಬಹುದು! ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪುನಃ ನಾವು ಸೇರುವೆವೆ? ಅವಳು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಬದುಕಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಪುನಃ ನೋಡುವೆವೆ? ಇದೋ ನೋಡು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ದುಶ್ಮಕುನಗಳೇ ಕಾಣುವುವಲ್ಲಾ! ಮೃಗಗಳೂ, ನರಿಗಳೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ಈ ವಾಯಸ

ಗಳೂ, ಜಿಂಕೆಗಳೂ ಸೂರ್ಯನಿಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ಕರ್ತೋರಸ್ವರದಿಂದ ಅರಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುವು! ಎಲೈ ಏರನೆ! ಇನ್ನು ನಾವು ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವೆವೆ? ಮಾರೀಚನು ವ್ಯುಗಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಇಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದುಬಿಟ್ಟನು. ನಾನು ಆ ವ್ಯುಗವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಕೂನೆಗೆ ಹೇಗೋ ಅದನ್ನು ಕೊಂದೆನು. ಆದರೇನು? ಸಾಯುವಾಗ ಅವನು ತನ್ನ ರಾಕ್ಷಸರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು! ಅಂತೂ ನಾವು ರಾಕ್ಷಸ ವಂಚನೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಈಗ ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ! ಮನಸ್ಸಿಗೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲ! ಎಡಗಣ್ಣು ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದು! ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಸೀತೆಯು ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವಳೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಅವಳನ್ನು ಯಾರೋ ಕದ್ದುಕೊಂಡೇ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೇ ಅವಳನ್ನು ಕೊಂದಿರಬೇಕು! ಆಥವಾ ಯಾರೋ ರಾಕ್ಷಸರು ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಈಗಲೇ ಅರ್ಧದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ!" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು "ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಸಂದೇಹ"ವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದನು.

ಆಗ ರಾಮನು ಶೂನ್ಯಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ದುಃಖದಿಂದ ನಿಂತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ, ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಾ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು "ನತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ನಾವು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಾರದೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ನೀನು ಶೂನ್ಯಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬರಬಹುದೆ? ಈಗ ಅವಳಿಲ್ಲಿರುವಳು? ಹೀಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಡುಕಾಡಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವ ದುಃಖಿತನಾದ ನನಗೆ ಆ ಸೀತೆಯು ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಪ್ಯಾಯನವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸಮಭಾಗಿನಿಯಾಗಿದ್ದ, ಆ ವಿದೇಹರಾಜಪುತ್ರಿಯು ಈಗ ಎಲ್ಲಿರುವಳು? ಎಲೆ

ವೀರನೆ! ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ನಾನು ಬದುಕಲಾರೆನಲ್ಲಾ! ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಧಾರದಂತಿರುವ ಆ ಸುಂದರಾಂಗಿಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳು? ನನಗೆ ದೇವಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟರೂ, ಈ ಭೂಮಂಡಲಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟರೂ, ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಇದೊಂದನ್ನೂ ನಾನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನಲ್ಲ! ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ಬದುಕಿರುವಳೆ? ಅವಳನ್ನಗಲಿದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳೇನೋ ನಿಲ್ಲಲಾರವು. ನಾನು ಇನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ವನವಾಸ ವ್ರತವನ್ನು ಮುಗಿಸದಂತೆಯೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕಾಗುವುದೋ ಏನೋ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ! ಇದೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆ ವ್ರತವನ್ನು ನಾನು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಮುಗಿಸುವೆನೆ? ಎಲೆ ಸೌಮ್ಯನೆ! ಸೀತೆಯನ್ನಗಲಿದಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳೆಂತೂ ನಿಲ್ಲವು. ನಾನೂ ಸತ್ತು ನೀನೂ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಆ ಕೈಕೇಯಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯು ಈಡೇರಿತೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಿಗ್ಗಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಆಗಲೇ ಅವಳು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರಬಹುದು! ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರಾಜಮಾತೆಯೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬೃಹತ್ತಿರುವ ಆ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು, ಪುತ್ರಹೀನೆಯಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಎಷ್ಟು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಉಪಚರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿರುವುದೋ? ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆ ಸೀತೆಯು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಬದುಕಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ತಿರುಗಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವೆನು! ಸೀತೆಗೇನಾದರೂ ಅಪಾಯವುಂಟಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವುದೇ ನಿಜವು. ಇನ್ನು ನನಗೆ ಆ ಆಶ್ರಮದಿಂದೇನು? ನಾನು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದೊಡನೆಯೇ ಸೀತೆಯು ಹಸನ್ಮುಖಳಾಗಿ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಾಯುವುದೇ ನಿಜವು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಸೀತೆಯು ಬದುಕಿರುವಳೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಮೊದಲು ಹೇಳು! ನಿನ್ನ ಮುಖವು ಹೀಗೆ ಬಾಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಒಂದುವೇಳೆ ನೀನು ಪ್ರಮಾದವಶದಿಂದಿದ್ದಾಗ ರಾಕ್ಷಸರೇನಾದರೂ ಅವಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ? ಆಕೆಯಾದರೋ ಬಹಳ ಕೋಮಲ

ವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವಳು. ಇನ್ನೂ ಎಳವಯಸ್ಸುಳ್ಳವಳು. ಇದುವರೆಗೆ ದುಃಖ
 ವೆಂಬುದನ್ನೇ ಕಂಡವಳಲ್ಲ! ಅವಳು ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದವರೆಗೆ
 ಅಗಲಿದುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವಳು. ಕಪಟ ಸ್ವಭಾವ
 ವುಳ್ಳ ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆ ಮಾರೀಚನು ನನ್ನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಸಾಯುವಾಗ
 “ಹಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ!” ಎಂದು ಕೂಗಿದಾಗಲೇ ನಿನಗೆ ಬಹಳ ಭಯವುಂಟಾಗಿರ
 ಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನು ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ನನ್ನ
 ಕಂಠಧ್ವನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಆ ದೀನಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಸೀತೆಯು
 ಭಯಗ್ರಸ್ತಳಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರಬಹುದು! ಅವಳ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕಾಗಿಯೇ
 ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿಬಂದಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಏನಾದರೇನು? ನೀನು
 ಬಹಳ ತಪ್ಪು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ! ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಅಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು
 ಬರಬಹುದೆ? ನಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾದಿಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ
 ಅನುಕೂಲವಾದ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟೆ? ನಾವು ಖರನನ್ನು ಕೊಂದು
 ದರಿಂದ, ಮೊದಲೇ ರಾಕ್ಷಸರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ದ್ವೇಷವನ್ನಿಟ್ಟು
 ರುವರು. ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಆ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸರು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ
 ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ? ಹಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ!
 ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾನು ಮಹಾ ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿರುವೆನು! ಮಾಡು
 ವುದೇನು? ದೈವಸಂಕಲ್ಪವು ಹೀಗಿರುವಾಗ ಯಾರೇನು ಮಾಡುವರು?
 ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವು ನಡೆದೇ ತೀರಬೇಕಲ್ಲವೆ?” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ
 ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ
 ವೇಗದಿಂದ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ರಾಮನಿಗಾದರೋ ಒಂದು
 ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ವಿಷಯವಾದ ಚಿಂತೆ! ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಸಿವು!
 ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೃಗವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಓಡಿದುದರಿಂದಂಟಾದ ಬಳಲಿಕೆ!
 ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದಂಟಾದ ಬಾಯಾರಿಕೆ! ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಕಷ್ಟಗಳು
 ಬಂದು ಸೇರಿದುವು. ಆಗಾಗ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾ ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟು ಬಾಡಿದ
 ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಮೊದಲೇ ದುಃಖಿತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ
 ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೊರಗಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನಾಶ್ರಮದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಾತುರದಿಂದ

ಖಂದನು. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ! ಒಳಗೆ ಹೋದನು! ಅಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ! ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದನು, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ! ಸುತ್ತಿಬಂದು ನೋಡಿದನು! ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ! ತಾವು ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೇನು? ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ! ಅಲ್ಲಿ ತಾನು ಆಕೆಯೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿ "ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಾಸ್ಥಾನವು! ಇಲ್ಲಿ ಲತಾಗೃಹವು!" ಎಂದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನೋಡಿ ಬಂದು, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಭಯದಿಂದ ಪುಳಕಿತವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1 ರಾಮನು ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಷಯವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ, ದುಃಖಪರವಶನಾದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದೇಕೆ? ನಿನ್ನನ್ನು ನಂಬಿಯೇ ನಾನು ಅವಳನ್ನು ನಿನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಬಂದೆನಲ್ಲವೆ? ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಡುಗಿ ಹೋಯಿತು. ಸೀತೆಗೆ ಏನೋ ಅಪಾಯವುಂಟಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಇದರಮೇಲೆ ಆಗಾಗ ಅಶುಭಶೂಚಕವಾಗಿ ಈ ನನ್ನ ಎಡಗಣ್ಣು ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ನನ್ನ ಎಡದ ತೋಳೂ ಅದಿರುತ್ತಿರುವುದು! ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅಷ್ಟುದೂರದಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗಲೇ ನನ್ನ ಎದೆಯು ನಡುಗಿ ಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಷಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸು "

1 ಹಿಂದಿನ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳೇ ಈ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸವಿಸ್ತರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಎಂದನು. ಮೊದಲೇ ದುಃಖಿತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಹೀಗೆ ರಾಮನು ದುಃಖ ದಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ದುಃಖಿತನಾಗಿ “ಎಲೆ ಆರೈನೆ! ನಾನಾಗಿಯೇ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದವನಲ್ಲ. ಆ ಸೀತೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ಅವಳ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟುಬಂದೆನು. ನೀನು ಇತ್ತಲಾಗಿ ಹೊರಟು ಬಂದಮೇಲೆ ಈ ಕಡೆಯಿಂದ ‘ಹಾ! ಸೀತೇ! ಹಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ!’ ಎಂದು ನಿನ್ನ ಕಂಠಸ್ಪರ್ಶದಂತೆಯೇ ಒಂದಾನೊಂದು ದೀನಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸಿತು. ಆ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಸೀತೆಯು, ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಭಯಪಟ್ಟು ನಡುಗಿ ದುಃಖದಿಂದ ಅಳುತ್ತ ‘ಹೋಗುಹೋಗೆ’ಂದು ನನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದಳು. ಹೀಗೆ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿ ಅವಳು ಹೋಗೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ನಾನು ಅವಳ ಮಾತನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿಡದೆ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲೆ ಆರೈ! ರಾಮನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಭಯವೆಂದರೇನು? ಇದುವರೆಗೆ ಆತನನ್ನಿರಿಸಬಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನನ್ನೂ ನಾನು ನೋಡಿದುದಿಲ್ಲ. ನೀನೇಕೆ ಭಯಪಡುವೆ? ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರು. ಇದು ರಾಮನ ಕೂಗಲ್ಲ. ಯಾವನೋ ನಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಕೂಗಿರುವನು. ದೇವತೆಗಳ ಗಾದರೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲ ರಾಮನು “ಅಯ್ಯೋ ಸೀತೇ! ಕಟ್ಟಿನು! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು” ಎಂಬ ಈ ಹೀನವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಎಂದಾದರೂ ಆಡುವನೇ? ಈ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬಿಡು! ಮಹಾಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವೀರ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಬಾಯಿಂದ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡುವುವೇ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಗಂಡಸು ಅಪತ್ಯಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಕೂಗಿ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟು ಅಭಯವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು ಕೇವಲ ಹೀನಕೃತ್ಯವಲ್ಲವೆ? ಇಂತಹ ಮಾತು ರಾಮನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡುವುದೆಂದರೇನು? ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲ ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮೊರೆಯಿಡುವನೆ? ಯಾವನೋ ರಾಕ್ಷಸನು ಏನೋ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಾದ ರಾಮನ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಾಗೆ “ಹಾ ರಕ್ಷಿಸು! ರಕ್ಷಿಸು” ಎಂದು ಕೂಗಿರುವನೇ

ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಎಲೈ ಅರ್ಯ! ನಿನ್ನನ್ನು ಕೂಗಿಕೊಂಡುದೂ ಹಾಗಿರಲಿ! “ಹಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು!” ಎಂದು ಕೂಗಿದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅದರ ಧ್ವನಿಯು ರಾಮನ ಧ್ವನಿಯಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೋ ಬೇರೊಂದು ವಿಧವಾದ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ತೋರಿರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಕುತ್ತಿರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ಹೀಗೆ ನೀನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುವುದು ಚಿತವಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಭಯವನ್ನು ಬಿಡು! ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರು! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸತಕ್ಕ ಮನುಷ್ಯರು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದುದೇ ಇಲ್ಲ! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟುವುದೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸಲಾರರು! ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾದ ಈ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಡು! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬು! ತ್ರೈಲೋಕ್ಯನಾಥನಾದ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಈ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇದಿರಿಸಲಾರರು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಇತರರಿಂದ ಭಯವೆಂದರೇನು!” ಎಂದು ನಾನು ಎಷ್ಟೋವಿಧದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆನು? ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೇನು! ಅವಳು ನಂಬಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವಳ ಬುದ್ಧಿಯು ಕದಲಿತು. ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವನ್ನರಿಯದೆ ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಡುತ್ತ, ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಬಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು. ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಧಿಕ್ಕಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ “ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನೀನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅಣ್ಣನು ಸತ್ತುಹೋದಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸಬಹುದೆಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿರುವೆಯಾ? ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಈ ದುರಾಸೆಯನ್ನು ಬಿಡು! ನಾನೆಂದಿಗೂ ನಿನ್ನಗೇಡಾಗುವವಳಲ್ಲ! ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ನೀನು ಅಲಕ್ಷ್ಮಿವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಭರತನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ನೀನು ರಾಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಈ ಕಾಡಿಗೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದಂತಿದೆ! ಈಗ ತಕ್ಕ ಅವಕಾಶವು ಸಿಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರುವೆ! ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೊಂದಲಿನಂತೆ ನೀನು ಅವನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತೋರಿಸದಿರುವೆಯಾ?” ಎಂದಳು. “ಅಣ್ಣಾ! ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಏನು

ವ್ಯಸನವೂ ಕೋಪವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ನನಗೆ ನಾನೇ ತುಟಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಆಗಲೇ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಶ್ವಲಾಗಿ ಹೊರಟುಬಂದೆನು” ಎಂದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ವ್ಯಸನದಿಂದ ಮೈಮರೆತು “ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ” ಏನಾದರೇನು? ನೀನು ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಂದುದು ಬಹಳ ತಪ್ಪು! ನಾನು ಯಾವ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನಾದರೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲೆನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನರಿಯೆಯಾ? ಸೀತೆಯ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ನೀನು ಹೊರಟುಬರಬಹುದೇ? ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಮಾತ್ರಳಾದ ಆ ಸೀತೆಯು, ಕೋಪದಿಂದ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿದಳೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಹೆದರಿ ಬಂದುಬಿಡುವುದೆಂದರೇನು? ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲ! ಅವರಿಗೆ ಕೋಪವೂ ಹೆಚ್ಚು! ಏನೋ ಕಾಲವಶದಿಂದ ಅವಳು ಪರುಷವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲಾ! ಹೇಗೆ ನೋಡಿದರೂ ಇದು ನಿನ್ನ ತಪ್ಪೆಂದೇ ತೋರುವುದು. ಸೀತೆಯ ಮಾತಿಗಾಗಿ ನೀನು ಕೋಪಗೊಂಡು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿದೆ! ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ, ನನ್ನನ್ನು ವ್ಯಗರೂಪದಿಂದ ವಂಚಿಸಿ ಕರೆತಂದ ರಾಕ್ಷಸನು ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ನಾನು ಲೀಲಾ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಬಾಣಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಬಿಲ್ಲನ್ನೆಳೆದು ಆತನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟೆನು ಬಾಣವು ತಾಗದೊಡನೆಯೇ ಅವನು ವ್ಯಗರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತೋಳುಗಳೆಂದೊಪ್ಪುತ್ತಿರುವ ರಾಕ್ಷಸರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಸಾಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಬಹುದೂರಕ್ಕೆ ಕೇಳುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೂಗಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಂದೆಯಾ!” ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ದುಃಖಿಸುವನು.

ರಾಮನು ಆಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅವನ ಎಡದ ಕಣ್ಣಿನ ರೆಪ್ಪೆಯು ಆಗಾಗ ಅದಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಕೈಕಾಲುಗಳು ತಡವರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ನಡುಕವು ಕಾಣಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳಾಗು

ವುದನ್ನು ನೋಡಿ “ ಸೀತೆಯು ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವಳೆ ? ” ಎಂದು ಆಗಾಗ ಹೇಳಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಆತುರದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಅಶ್ರಮದ ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಬಂದು ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ಎದೆಗುಂದಿ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಯದಿಂದ ನಿಂತ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ವೇಗದಿಂದ ಬರುವಂತೆ ಮೆಯ್ಯನ್ನೊದರುತ್ತ ಆ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯ ಮೂಲೆಮೂಲೆಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯು ಶೂನ್ಯಪ್ರದೇಶವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿತು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದ ಆ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯು ಆಗ ರಾಮನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹನಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿಗುಂದಿದ ತಾವರೆಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಅಶ್ರಮವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ದುಂಬಿಗಳು ಹೀನಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿರಲು ಆ ವೃಕ್ಷಗಳೇ ಅಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಹೂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಾಡಿಹೋಗಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿನ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಮೃಗಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ! ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿ ಹಾಳಬಿದ್ದ ಆ ಅಶ್ರಮ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವನದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಆ ಕಪಟಸನ್ಯಾಸಿಯ ಉಪಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ತಂದಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣಾ ಜನಗಳೂ, ದರ್ಭೆಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮಾಸನವೂ ಚದುರಿಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಶೂನ್ಯವಾದ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಮನು ಅಳುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆತನು ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿ, “ ಅಯ್ಯೋ! ಸೀತೆಯೆಲ್ಲಿ ಹೋದಳು? ಅವಳನ್ನು ಯಾರು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವರೋ! ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದಳೋ! ಅಥವಾ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿರುವಳೋ! ರಾಕ್ಷಸರು ಯಾರಾದರೂ ತಿಂದುಬಿಟ್ಟರೋ! ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯೇನೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅವಳು ಕೇವಲ ಭೀರುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಳಾದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ವೃಕ್ಷಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿರುವಳೋ! ಪುಷ್ಪಫಲವನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವಳೋ! ಸ್ನಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಕ್ಕದ ತಾವರೆಯ ಕೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವಳೋ! ಅಥವಾ

ನೀರನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕೆ ನದಿಗೆ ಹೋಗಿರುವಳೋ!" ಎಂದು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಅಳುತ್ತ, ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಹುಡುಕಿದರೂ ಆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ದುಃಖದಿಂದ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಪಾದುವು. ಅವನಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಂತಾಯಿತು. ಮರದಿಂದ ಮರಕ್ಕೂ, ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೂ ನದಿಯಿಂದ ನದಿಗೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಸಂಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ದುಃಖವೆಂಬ ಮಹಾಸಮುದ್ರದ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಂತಾಗಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

1. ಇಲ್ಲಿ " ಶೋಕರಕ್ತೇಕ್ಷಣಶೋಕಾಮುನ್ಮತ್ತ ಇವ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ | ವ್ಯಕ್ನಾಪ್ತ್ವಾಪ್ತಂ ಪ್ರಥಾವರ್ ಸ ಗಿರೇಶ್ವಾದ್ರಿಂ ಸದಾನ್ವದೀಂ || ಬಭೂವ ವಿಲಪ್ ರಾಮಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವಪರಿ ಪ್ಲುತಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ " ಉನ್ಮತ್ತ ಇವ" ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಇವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಂಡು, " ಶೋಕರಕ್ತೇಕ್ಷಣ ಇವ, ಉನ್ಮತ್ತ ಇವ ವಿಲಪ್ನವ" ಇತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಂಬಂಧಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ವಾಸ್ತವಾಗಿ ದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶೋಕಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾದ ನಟನೆಗಳೆಂದೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಅಗಾಗ " ಉದ್ಭ್ರಮುನ್ನಿವ. ಉನ್ಮತ್ತ ಇವ" ಇತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹಯೋಗಿಸಿರುವನು. ಇದರಂತೆ ಶ್ರೀಕೃತರೂ "ರಕ್ಷೋಣಧಮೇನ ವ್ಯಕವದ್ವಿಪಿನೇ ಸಮಕ್ಷಂ ವೈದೇಹರಾಜ ಮಹಿತರೈಪಿ ಯಾಪಿತಾಯಾಂ | ಭ್ರಾತೃ ವನೇ ಕೃಪಣವತ್ಪ್ರಿಯಯಾ ವಿಯುಕ್ತಃ ಪ್ರೀಸಂಗಿನಾಂ ಗತಿಮಿತಿ ಪ್ರಥಯಂಶ್ಚಕಾರ || ಮುರ್ಮಾವತಾರಸ್ತ್ರಿಹ ಮುರ್ಮೈಶಿಕ್ಷಣಂ ರಕ್ಷೋವಧಾಯೈವ ನ ಕೇವಲಂ ವಿಭೋಃ | ಕುತೋನೈಕಾಸ್ಯೂ ರಮು ತಸ್ತು ಅತ್ನನಿ ಸೀತಾಕೃತಾನಿ ವ್ಯಸನಾನೀಶ್ವರಸ್ಯ || ಸ ವೈ ನ ಅತ್ಮಾತ್ಮವತಾಮುಧೀಶ್ವರಸ್ಯ ಕ್ಷಸ್ತಿಲೋಕಾಂ ಭಗವನ್ನಾಸುದೇವಃ | ನಸ್ತ್ರೀಕೃತಂ ಕಶ್ಚಲಮಶ್ನುವೀತ ನ ಲಕ್ಷಣಂ ಜಾಪಿ ವಿಹಾತುಮಿಚ್ಛತಿ ||" ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನಾದ ರಾವಣನು ತೋಳನಂತೆ ಹೊಂಚುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದು ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು, ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಕೇವಲ ಕೃಪಣನಂತೆ ಪಕ್ಷಿವಿಯೋಗವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಅಳುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿ, ಆ ಪ್ಯಾಜದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗವುಳ್ಳವರ ಗತಿಯೇ ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವನು ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದವತರಿಸಿದುದು ರಾಕ್ಷಸರ ವಧಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅವತರಿಸಿರುವಂತೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿತ್ಯಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ವ್ಯಸನವೆಂಬುದು ಹೇಗೆ? ಅತ್ಮವಂತರೈಲಿಗೂ ಅಧೀಶ್ವರನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಭಗವಂತನಾದ ವಾಸುದೇವನು ಮೂರುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ

ಅಗ ರಾಮನು ದುಃಖದಿಂದ ಮೈಮರೆತು, ಒಂದೊಂದು ಮರದ ಬಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ನಿಂತು. “ ಎಲೈ ವೃಕ್ಷವೇ! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡೆಯಾ? ಆಕೆಗೆ ನಿನ್ನ ಹೂಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ನೀನು ನೋಡಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಅವಳ ಮುಖವು ಬಹಳ ಅಂದವಾಗಿರುವುದು. ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದವಕ್ಷದಲ್ಲ ಅವಳಲ್ಲಿರುವಳೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು. ಎಲೆ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷವೇ! ನಿನ್ನ ಎಳೆಚಿಗುರಿನಂತಿರುವ ಹೊಂಬಟ್ಟಿಯನ್ನುಟ್ಟು, ನಿನ್ನಣ್ಣನಂತೆ ಸ್ನೇಹಗಳುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೀನೇನಾದರೂ ಕಂಡೆಯಾ? ನೀನು ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರೆ ಈಗ ಆಕೆಯಲ್ಲಿರುವಳೆಂದು ತಿಳಿಸು. ಎಲೆ ಅರ್ಜುನವೃಕ್ಷವೇ! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಅವಳ ಸಂಗತಿಯು ನಿನಗೆ ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ನೀನಾದರೂ ಹೇಳು. ಭಯಶೀಲೆಯಾದ ಆ ಜನಕಪುತ್ರಿಯು ಬದುಕಿರುವಳೇ ಇಲ್ಲವೆ? ಒಂದುವೇಳೆ ಈ ಕಕುಭವೃಕ್ಷವಾದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡಿರಬಹುದೆ? ಅವಳ ತೊಡೆಯೂ ಈ ವೃಕ್ಷದಂತೆಯೇ ಇರುವುದು. ಪುಷ್ಪ ಪಲ್ಲವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ವೃಕ್ಷವು ಆ ಸೀತೆಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಸೀತೆಗೆ ಈ ತಿಲಕವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ

ಸಂಬಂಧಿಸಿರಬಹುದು. ಆಮುವರಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾಲುಷ್ಯಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾನಂದದಲ್ಲಿ, ಉಮಾಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಷ್ಣುವು, “ ಅಹಂ ದಶರಥಭೂತಾ ಹನ್ಮಿ ರಾವಣಮಾವಹೇ | ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾವತಾರೇಸ್ತಿಸ್ತಜ್ಜವಕ್ತ್ರಿಯತೇ ಮಯಾ | ತತ್ರ ಶಂಕಾ ನ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಸರ್ವಜ್ಞೇ ನಾಪಿ ಮಾಯಯಾ | ಮುನ್ಮಾಯಾ ಮೋಹಿತಂ ರಕ್ಷೋ ಮನುಷ್ಯಂ ಮಾ ಮನೇ ಕ್ಷ್ಯತಿ || ಅನ್ಯಥಾ ತಸ್ಯಸಾ ನೂನಂ ನ ಭವೇದ್ಯತ್ರಕುತ್ರಚಿತ್ ” ನಾನು ರಾಮನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನು. ಆಗ ನಾನು ಅಸ್ತನಂತೆ ನಟಿಸುವೆನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾಯಾಮೋಹಿತನಾದ ರಾವಣನು ನನ್ನನ್ನು ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯುವನು. ಇದಲ್ಲವೆ ಆತನಿಗೆ ಬೇರೆ ವಿಧದಿಂದ ಮರಣವಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಿರುವನು. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಲಾಸಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಮತೆಯಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿವೆವು. ಆ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಮೂಲವು. ಅಂತಹ ಅಜ್ಞಾನವು ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಉಂಟಾಗದು. ಆಮುವರಿಂದ ಈ ವಿಲಾಸಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಲೋಕಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವೆಂದೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟು. ವ್ಯಕ್ತಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಮರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮರಗಳು ಗಾನಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಇದಕ್ಕಾದರೂ ಸೀತೆಯ ಸಂಗತಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದು. ಇದನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಲೆ! ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗರಲಿ! ಈ ಅಶೋಕವೃಕ್ಷವನ್ನಾದರೂ ಕೇಳುವೆನು. ಎಲೆ ಚೆನ್ನಸುಗೆ! ನಿನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಲೇ ನೀನು ಇತರರ ದುಃಖವನ್ನು ನೀಗಿಸಬಾರದೆ? ನನಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನಿನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸು! ಎಲೆ ತಾಲವೃಕ್ಷವೆ! ನಿನ್ನ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ತುಂಬಿದ ಸ್ತನವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೀನೆಲ್ಲಾದರೂ ಕಂಡೆಯಾ? ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಕಾರುಣ್ಯವಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯೆಲ್ಲಿರುವಳೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸು. ಎಲೆ ಜಂಬೂವೃಕ್ಷವೆ! ನಿನ್ನ ಹಣ್ಣಿನಂತೆಯೇ ನುಣುಪಾದ ಮೈಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೀನೆನಾದರೂ ಕಂಡಿದ್ದರೆ ಹೇಳು. ಹೆದರಬೇಡ! ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳು. ಎಲೆ ಕರ್ಣಕಾರವೃಕ್ಷವೆ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪುಷ್ಪಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ನಿನ್ನ ಪುಷ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆಸೆಯಿರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಅವಳೆಲ್ಲಿರುವಳೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು ಎಂದು ಒಂದೊಂದು ವೃಕ್ಷದ ಬಳಿಗೂ ಹೋಗಿ, ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನು ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಾವು, ಕಡವು, ಮತ್ತಿ, ಸಾಲೆ, ಹಲಸು, ಗೋರುಟೆ, ಗೊಬ್ಬಳಿ, ಬಾಳೆಂಬಿ, ಮೊದಲಾದ ಮರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೂತೋಟಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ, ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಇರವಂತಿಗೆ, ಸಂಪಗೆ, ಕೇದಗೆ, ಮುಂತಾದ ಹೂ ಗಡಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನೋಡಿ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ನಿಂತ. ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಮಾತಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಮೆಲೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಒಂದೊಂದು ಮೃಗವನ್ನೂ ಕರೆದು ಕೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಮುಂದಿದ್ದ ಒಂದು ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲೆ ಜಿಂಕೆ! ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡೆಯಾ! ಅವಳೂ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳು! ಅವಳ ನೋಟವೂ ನಿನ್ನ ನೋಟದಂತೆಯೇ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅವಳೇನಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕಲೆತು

ಈಗ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳದಿರುವೆಕೆ? ಎಲೆ ಗಜವೆ! ನಿನಗೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಆ
 ಸೀತೆಯ ಸುಗತಿಯು ತಿಳಿದಿರಬಹುದೆಂದೆಣಿಸುವೆನು. ಅವಳ ತೊಡೆಯು ನಿನ್ನ
 ಸುಂಡಿಲಿನಂತೆಯೇ ಇರುವುದು. ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಅವಳಲ್ಲಿರುವೆಕೆಂದು ಹೇಳು!
 ಓಹೋ! ಇಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯಿರುವುದು. ಮೃಗಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಬಹಳ
 ಧೈರ್ಯವುಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ಇವನ್ನಾದರೂ ಕೇಳುವೆನು. ಎಲೆ ಶಾರ್ದೂಲವೆ?
 ಈ ಮೃಗಗಳು ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೆದರುವಂತಿದೆ! ನೀನು ಮೃಗ
 ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳವನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಲ್ಲವೆ? ನೀನಾದರೂ
 ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರೆ, ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅವಳಲ್ಲಿರುವೆಕೆಂಬುದನ್ನು
 ಹೇಳು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವೆ? ಎಲೆ ಪ್ರಿಯೆ! ದೂರದಲ್ಲಿ
 ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡಹಾಗೆ ತೋರಿತಲ್ಲಾ! ಏಕೆ ಓಡಿಹೋಗುವೆ? ನಿಲ್ಲು ನಿಲ್ಲು!
 ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ನೋಸಮಾಡಬೇಕೆಂದಿ
 ರುವೆಯಾ? ಏಕೆ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ಎಲೆ ಕಮಲಾಕ್ಷಿ! ನಾನು ಇಷ್ಟು
 ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ನಿನಗೆ ನನಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲವೆ! ಹಾಸ್ಯಕ್ಕಾದರೂ
 ಮಿತವಿರಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ನೀನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವ
 ವುಳ್ಳವಳಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವುದೇಕೆ? ನೀನು
 ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೆಂ
 ದೆಣಿಸುವೆಯಾ? ನೀನುಟ್ಟಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಾನು ಕಾಣೆನೆ? ಈಗಲೇ ಆ
 ನಿನ್ನ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಪಟ್ಟಿಮಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಈ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾ
 ಟವನ್ನು ಬಿಡು. ನಿನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದರೆ ಓಡಿಹೋಗದೆ
 ನಿಲ್ಲು! ಆಯ್ಯೋ! ಹೀಗೆ ನಾನು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವುದೇಕೆ? ಛೇ! ಆ ಸೀತೆಯು
 ಈಗ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ನಿಜವು. ಅವಳನ್ನು ಯಾರೋ ಹಿಂಸಿಸಿ
 ಕೊಂದುಹಾಕಿರಬೇಕು. ಅವಳು ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಹೀಗೆ ದುಃಖಿತನಾದ ನನ್ನನ್ನು
 ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೆ? ಆದುದರಿಂದ ನಾನಿಲ್ಲದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ
 ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಯಾರೋ ರಾಕ್ಷಸರು ಅವಳ ಅವಯವಗಳನ್ನು ತುಂಡು
 ತುಂಡಾಗಿ ಮಾಡಿ ಭಕ್ಷಿಸಿರಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿರದು. ಆಹಾ!
 ಮೊಲ್ಲೆಯಮೊಗ್ಗಿನಂತಿರುವ ಆಕೆಯ ಹೆಲ್ಲುಗಳೋ! ತೊಡೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತಿ

ರುವ ಆಕೆಯ ತುಟಿಯೋ! ರತ್ನದೊಲೆಗಳಿಂದ ಝಗಝಗಿಸುತ್ತ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಮುಖವೋ! ಅವುಗಳೊಂದೊಂದನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರು ತಿನ್ನುವಾಗ ಆಹಾ! ಅವು ಎಷ್ಟು ಕಂದಿರಬಹುದೋ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ! ಅಯ್ಯೋ! ಸಂಪಿಗೆಯ ಹೂವಿನಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳುದಾಗಿ, ಮುಕ್ತಾಹಾರದಿಂದ ತೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಕೊರಲನ್ನು ಮುರಿದು ಯಾವ ರಾಕ್ಷಸನು ಭಕ್ಷಿಸಿದನೋ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ! ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಹೇಗೆ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದಳೋ! ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಕೋಮಲವಾಗಿ, ತೋಳ್ಳುಗಳಿಂದಲೂ, ಹಸ್ತಾಭರಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಆ ಸುಕುಮಾರಾಂಗಿಯ ನಡುಗುತ್ತಿರುವ ತೋಳುಗಳನ್ನೂ ಯಾರೋ ರಾಕ್ಷಸರು ಭಕ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವರು. ಬಾಲೆಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದಂತಾಯಿತು. ಬಂಧುವರ್ಗಗಳೊಡನೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆಬಲೆಯಾದ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಕಾಡುಮೃಗಗಳಿಂದ ಭಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುವಂತೆ, ಈಗ ಸೀತೆಯು ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾದಳಲ್ಲಾ! “ಹಾ ಮಹಾಬಾಹೂ! ಹಾ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನೀನೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಹಾ, ಸೀತೇ! ಹಾ, ಪ್ರಿಯೇ! ನೀನೆಲ್ಲಿಹೋದೆ? ಎಲೆ ಕಲ್ಯಾಣ! ಈಗ ನೀನೆಲ್ಲಿರುವೆ?” ಎಂದು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಕೂಗಿ ಗೋಳಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಕಾಡಿನಿಂದ ಕಾಡಿಗೆ ತಿರುಗುತ್ತಾ ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಸೀತೆಯೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವನು. ಹಿಂದೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಹೋಲುವ ಲತಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮರುಳಾಗುವನು. ಒಮ್ಮೆ ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದಂತಿರುವನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳನ್ನೂ, ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ, ಬೆಟ್ಟದ ತೊರೆಗಳನ್ನೂ, ತೋಟಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ, ದಟ್ಟವಾದ ಆ ಮಹಾರಣ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪುನಃ ಪುನಃ ನೋಡಿಬಂದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದರೇನು? ಇನ್ನೂ ಅವನ ಆಸೆಯು ತೀರಲಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ತನ್ನ

ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಆಕೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹಕ್ರಮವನ್ನೂ ನೋಡದೆ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಶ್ರಮಪಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆರುವತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾವಣ ಪ್ರಲಾಪವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವನು.

ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನು ಕೇವಲ ಶೂನ್ಯವಾದ ಆ ಅಶ್ರಮವನ್ನೂ, ಪರ್ಣಶಾಲೆಯನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆದರಿದ್ದ ಆಸನವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ, ಕೊನೆಗೆ "ಹಾ! ಸೀತೇ!" ಎಂದು ಉಚ್ಚಿಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿ ಸಂಕಟವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ತನ್ನ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಹಿಸಿಕಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ "ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಸೀತೆಯೆಲ್ಲಿ? ಇಲ್ಲಿಂದ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರುವಳು? ಅಥವಾ ಅವಳನ್ನು ಯಾರು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವರು? ರಾಕ್ಷಸರೇ ಭಕ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದೇ? ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಹಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮರದಲ್ಲಿ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಿರುವೆಯಾ? ಸಾಕು! ನಿನ್ನ ವಿನೋದವನ್ನು ಬಿಡು! ನಾನು ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರೆನು. ನನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲು! ಎಲೆ, ಸೀತೆ! ನನ್ನ ವಿಷಯವೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಬಂದು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಹುಲ್ಲೆಯ ಮರಿಗಳನ್ನು ನೋಡು! ಈ ಮೃಗಗಳೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣದುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವವಲ್ಲಾ? ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಒಂದು ನಿಮಿಷವಾದರೂ ಬದುಕಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವು. ಈ ದುಃಖದಿಂದಲೇ ನಾನು ಮೃತಿಯಾದೆವೆಂದೇನು, ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಜನು ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದೊಳಗಾಗಿಯೇ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದೇನೋ ನಿಜವು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ನಾನು ಆ ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಾಗ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ "ನನ್ನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ನೀನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ವನವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ನೀನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಡೆಯತಕ್ಕವನು! ದುರ್ಜನನು!

ಸುಳ್ಳಾದುವವನು. ಛೇ! ಹೋಗು!" ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ನಂದಿಸಿದಿರುವನೆ? ಎಂದಿಗೂ ನನ್ನನ್ನು ಅವನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡಲಾರನು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಈಗ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ? ನನಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು. ದುಃಖದಿಂದ ದೇಯುತಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಆಸೆಯೆಲ್ಲವೂ ಭಗ್ನವಾಯಿತು. ಕೀರ್ತಿಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕಪಟಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವಂತೆ, ಹೀಗೆ ದೀನನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ? ನನ್ನನ್ನು ಕೈಬಿಡಬೇಡ! ನನ್ನನ್ನಗರಿದಮೇಲೆ ನಾನು ಜೀವನನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕಾಗುವುದು" ಎಂದು, ಪ್ರಾಕೃತಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಗೋಳಿಡುತ್ತ, ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ ನಿಂತಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕಷ್ಟ ಪಡುವ ಆನೆಯಂತೆ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ದುಃಖಿತನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಗಾದರೂ ಅತನ ದುಃಖವನ್ನು ಮರೆಯಿಸಿ, ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು "ಅಣ್ಣಾ! ಹೀಗೇಕೆ ದುಃಖಿಸುವೆ? ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು! ನಾನೂ ಹುಡುಕುವೆನು. ಈ ಅಡವಿಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಳಾದ ಗುಹೆಗಳಿರುವುವು. ಇಂತಹ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ. ಈ ವನವಿಹಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನೀರಾಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಇದ್ದಾಗ ಅವಳು ಮೈತಳಿಯದಂತೆ ಇದ್ದು ಬಿಡುವಳು. ಅದುದರಿಂದ ಅವಳು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಹುದು. ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿನ ತಾವರೆಯ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯನ್ನಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ಮನೋಹರವಾದ ಮೀನುಗಳುಳ್ಳ ನದಿಗಾಡರೂ ಹೋಗಿರಬಹುದು. ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕನದಲ್ಲಿ ಪಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯಾದರೂ ಅನಿತುಕೊಂಡಿರಬಹುದು! ನಮ್ಮನ್ನು ಹೆದರಿಸಬೇಕೆಂದು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಅವಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ

ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು, ಎಲೈ ಶ್ರೀಮಂತನೆ! ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಈಗಲೇ ಅವಳನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆವು. ಈ ವನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಬರುವೆವು. ನಿನಗೆ ಇದು ಅಭಿಮತವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವೆವು ನಡೆ! ಹೀಗೆ ದುಃಖದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಳಲಿಸಬೇಡ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ ಪ್ರೇಮ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು, ಅತನೊಡನೆ ಹೊರಟು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆ ದಶರಥಕುಮಾರರಿಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿನ ಅಡವಿಗಳನ್ನೂ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳನ್ನೂ, ಕೊಳಗಳನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳನ್ನೂ, ಗವಿಗಳನ್ನೂ, ತಿಬರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿಬಂದರು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಆ ದ ರ ಸುತ್ತಲೂ ಹುಡುಕಿಬಂದಮೇಲೆ, ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಮಂಗಳಾಂಗಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ಈ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ!” ಎಂದನು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ದುಃಖಿತನಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅಣ್ಣಾ! ಇನ್ನೂ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಬಂದರೆ ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕದಿರಳು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಬಲಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತಂದಂತೆ, ನೀನೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ” ಎಂದನು. ಈ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ದುಃಖದಿಂದ ಗದ್ಗದ ಸ್ಮರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ರಾಮನು “ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಈ ಅಡವಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿಮದಾಯಿತು! ತಾವರೆ ಕೊಳಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಬಂದೆವು. ಗುಹೆಗಳಿಂದಲೂ ತೊರೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಈ ಬೆಟ್ಟವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಬಂದೆವಲ್ಲವೆ? ಇಷ್ಟಾದರೂ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯಳಾದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನಗಲಿದ ದುಃಖದಿಂದ ಪ್ರಲಾಸಿಸುತ್ತ, ರಾಮನು ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಕಟದಿಂದ ಮೂರ್ಛೆಬಿದ್ದಂತಾದನು. ಈ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಕೃಶಾಂಗನಾಗಿ, ಬುದ್ಧಿಗಟ್ಟು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾಗಿ, ಬಿಸಿಬಿಸಿಯಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟನು. ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು “ಹಾ! ಪ್ರಿಯೇ! ಎಂದೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದನಿ.

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಆನೇಕವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ವಿನಯ ದಿಂದ ಆತನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು, ಸಾಂತ್ವನವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮನಾದರೋ ಇದೊಂದನ್ನೂ ಕೇಳದೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದ ಸಂಕಟದಿಂದ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆರುವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

೦೨೨ (ರಾಮನ ವಿಲಾಸವು) ೦೨೩

1 ಮಹಾಬಾಹುವಾಗಿಯೂ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು, ಸೀತಾವಿರಹದಿಂದ ಮೈಮರೆತವನಾಗಿ ನಾ ನಾ ವಿ ಧ ದ ಲ್ಲಿ ಗೋಳಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೀತೆಯು ಕಣ್ಣುದಿಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮನ್ನ ಥ ತಾಪಕ್ಕೆ ವರವಶನಾಗಿ, ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾತಾಡುವಂತೆಯೇ ಕುಗ್ಗಿದ ಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತ “ ಪ್ರಿಯೆ! ನೀನಿಗೆ ಹೂ ಗ ಳ ಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾಸೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಪುಷ್ಪಿತವಾದ ಈ ಅಶೋಕವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದೆ! ಇದರಿಂದ ನನಗೆ ವಿರಹಸಂತಾಪವು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಣೆಯಾ? ನೀನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡರೇನು? ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಯೇಬಿಟ್ಟೆನು. ಹೂರಗೆ ಬಾ! ನಿನ್ನ ತೊಡೆಯು ಬಾಳೆಯ ದಿಂಡಿಗೆ ಸಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಇಲ್ಲಿನ ಬಾಳೆಯ ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆ ದ ರೇ ನು! ಅಲ್ಲಿ ಅವಿತು ಕೊಂಡರೂ ನಾನು ಭೇದವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬಲ್ಲೆನು! ನೀನು ಅಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕದಿರಲಾರೆ! ಎಲೆ ದೇವಿ! ಎಲೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ! ನೀನು ಹಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ

1. ಇಲ್ಲಿ “ ಸೀತಾಮಹತ್ಯಾ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಕಾಮೋಪಹತಚೇತಸಃ | ವಿಲಾಸ ಮಹಾಬಾಹೂ ರಾಮಃ ಕಮಲರೋಚನಃ | ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ “ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಕಾಮೋಪಹತಚೇತಸಃ ” ಎಂದು ಪದಗಳ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದ ಕಾಮವು ನಿಂದ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿತವು. “ ಮಹಾಬಾಹುಃ ” ಎಂಬುದರಿಂದ ರಾಮನು ಪ್ರಲಾಪಿಸುವಾಗ ಕೋಳುಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವನೆಂದೂ “ ಕಮಲರೋಚನಃ ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಮಕರಂದವನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಕಮಲದಂತೆ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದೂ ಸೂಚಿತವು.

ಈ ಮರದ ತೋಪುಗಳಲ್ಲಿ ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆಯಾ? ಈ ನಿನ್ನ ಹಾಸ್ಯವು ನನಗೆಷ್ಟು ಸಂಕಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆಂದು ಬಲ್ಲೆಯಾ? ಎಲೆ ದೇವಿ! ನಿನಗೆ ಈ ಹಾಸ್ಯವೇಕೆ? ಸಾಕುಬಿಡು! ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯಲ್ಲವೆ? ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ ಬಳಲಿಸುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ನೀನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇಂತಹ ಪರಿಹಾಸಗಳು ಮೊದಲು ನನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಹಿತವಾಗಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ! ನಾನು ಬಹಳ ಸಂಕಟವಡುತ್ತಿರುವೆನು! ಈಗ ಇದೊಂದೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇಂಪಾಗಿಲ್ಲ! ಎಲೆ ಪ್ರಿಯೆ! ನಿನ್ನ ಪರಿಹಾಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು! ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲದೆಯೂ ಈಗ ಈ ಮುಷ್ಕಾ ಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪರಿಹಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ತಪ್ಪು! ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಿಹಾಸಶೀಲೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೇನು? ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ! ಎಲೆ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ! ಬೇಗನೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದುಬಿಡು! ನೀನಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಈ ಆಶ್ರಮವೇ ಹಾಳು ಬಿದ್ದಂತಿರುವುದಲ್ಲ! ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಯಾರೋ ರಾಕ್ಷಸರು ಸೀತೆಯನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದು! ಆಥವಾ ಅವಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಅವಹರಿಸಿಕೊಂಡಾದರೂ ಹೋಗಿರಬೇಕು! ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಇಷ್ಟಾವರ್ತಿ ಕೂಗಿ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟರೂ ಆಕೆಯು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಾರದಿರುವಳೆ? ಎಂದಿಗೂ ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವವಳಲ್ಲ! ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಈ ಮೃಗಗಳು ಕಣ್ಣೀರುಬಿಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಸೀತೆಯು ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾದಳೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆಯೇ ತೋರುವುದು. ಹಾ ಪ್ರಿಯೆ! ಹಾ ಶೋಕಪೂಜ್ಯಳೆ! ಹಾ ಪತಿವ್ರತಾ ಶಿರೋಮಣಿ! ಹಾ ವರವಂಜಿ! ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವೆ? ನಿನ್ನನ್ನು ಕಡಿಸಬೇಕೆಂದೇ ಕೋರುತ್ತಿದ್ದ ಕೈಕೇಯಿಯು ಕೋರಿಕೆಯು ಈಡೇರಿತಲ್ಲ! ನಾನು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಆಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದು, ಈಗ ಅವಳಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಊರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಹೋಗಲಿ! ಹಾಳುಬಿದ್ದಿರುವ ಆ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ನಾನು ಪುನಃ ಹೇಗೆ ಕಾಲಿಡಲಿ! ಜನರು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ನನ್ನನ್ನು ವಿರೈಹೀನನೆಂದೂ, ದಯಾಶೂನ್ಯನೆಂದೂ ಏನಿರಿಸುವರಲ್ಲ! ಸೀತೆಯನ್ನಿಗಲಿ ನಾನು ಬದುಕಿರುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಅಧೈರ್ಯವೂ ಆಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುವುದು. ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ನನ್ನ ಹೇಡಿ ತನವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊರಪಡುವುದು! ಹಾ! ನಾನೇನುಮಾಡಲಿ! ನಾನು

ವನವಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಊರಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಮಿಥಿಲಾಧಿಪತಿ ಯಾದ ಜನಕನು, ಸಪತ್ನೀಕವಾದ ನನ್ನ ಕ್ಷೇಮಲಾಭಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ನಾನು ಅತನ ಮುಖವನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡಲಿ! ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹಿಂತಿರುಗಿಹೋದುದನ್ನು ಆ ಜನಕನು ನೋಡಿದರೆ ಅವನ ಗತಿಯೇನು? ಅವನಿಗೆ ಮಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯೋ ಆಸಾಧಾರಣವಾದುದು! ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೇ ಮೂರ್ಛಿಬೀಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ! ಭರತನ ಅಶ್ವಕೆಯಿಂದ ಈಗ ನಮ್ಮ ಆಯೋಧ್ಯೆಯು, ಸರ್ಮವಸ್ತು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಾನು ಪುನಃ ಆ ಆಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಕಾಲಿಡಲಾರೇನು! ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಸ್ವರ್ಗವೂ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಹಾಳುಬಿದ್ದಂತೆಯೇ ತೋರು ವುದು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಸುಖವಾಗಿ ಆಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗು? ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಬದುಕಿರಲಾರೇನು! ನೀನು ಹೋಗಿ ಭರತನನ್ನಾಲಿಂಗಿಸಿ ಅವನೊಡನೆ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ನಾನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಹೇಳು! ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಗೂ, ಸುಮಿತ್ರಗೂ, ಕೌಸಲ್ಯೆಗೂ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸು! ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಎಗಾರಿ ನಡೆಯವನಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಸು! ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಯಿಸದೆ ಸುಖವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರು! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸೀತಾಪಹಾರವನ್ನೂ, ನನ್ನ ಗತಿಯನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ತಿಳಿಸಿಬಿಡು” ಎಂದು ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತ ದೈವ್ಯದಿಂದ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಭಯದಿಂದ ಕಂದಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಡುಗುತ್ತ ಮೈಮರೆತು ನಿಂತಿದ್ದನು.

ಇದು ಅರುವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನ ದುಃಖಪ್ರಲಾಪನಗಳು.

ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನಗಲಿ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಮೋಹದಿಂದಲೂ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಸೀಡಿತನಾಗಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಲಾಪಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಮತ್ತಷ್ಟು ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಸಂಕಟದಿಂದ ತತ್ತಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನವು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತು. ಮೊದಲೇ ಸೀತಾವಿರಹದಿಂದ ಮತಿ ಮೀರಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನು, ಆಗ ತನ್ನ ಮುಂದೆ ದುಃಖಭರಿತನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಮಹಾಪ್ರಾಪ್ತವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಉದ್ವೇಗದ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು "ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನನ್ನಂತೆ ಪಾಪವೂಡಿದವನು ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸುವೆನು. ದುಃಖದ ಮೇಲೆ ದುಃಖವು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬಂದು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದವರಾರುಂಟು? ನಾನು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿಬಂದವಾಗೆಲ್ಲಾ ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಎಷ್ಟೋ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈಗ ದುಃಖದಮೇಲೆ ದುಃಖವನ್ನು ನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ ಫಲವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ಆಹಾ! ಈ ದುಃಖ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ಮೊದಲು ಕೈಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟೆ! ಆಮೇಲೆ ತಂದೆಯ ಸಾವು! ಹೆತ್ತತಾಯಿಯನ್ನಗಲಿ ಬಂದುದು! ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡರೆ ಒಂದೊಂದೂ ದುಃಖದ ಮೇಲೆ ದುಃಖವನ್ನಡಕುತ್ತಿರುವುದು! ವತ್ಸನೆ! ಅದರೇನು? ನಾನು ಇಷ್ಟು ದುಃಖದರಂಪರೆಯನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಈ ಜನರೂ ನನ್ನ ನಾದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಅಸೀತೆಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತಿದ್ದೆನು. ಇದರಮೇಲೆ ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಅಸೀತಾ ವಿಯೋಗದಿಂದ, ಸೌದೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಗಿದ್ದ ಬೆಂಕಿಯು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ತಟ್ಟನೆ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಉರಿಯುವಂತೆ ಅಮೊದಲಿನ ದುಃಖವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ನನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಹಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲ! ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಅಸೀತೆಯಾದರೋ ಮೊದಲೇ ಬಹಳ ಭೀರು

ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಳು! ಅಂತವಳನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಅವಳ ಗತಿಯೇನಾಗಿರಬೇಕು! ರಾಕ್ಷಸರು ಅವಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಹಾರುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವಳು ಎಷ್ಟು ಅಪಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿರುವಳೋ! ಎಷ್ಟು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದಳೋ! ವಿಕೃತಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ! ಯಾವಾಗಲೂ ಅಂದವಾದ ರಕ್ತಚಂದನಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಎದೆಯು ಈಗ ರಕ್ತಧಾರಿಯಿಂದ ನೆನೆಯೆ ಅಂದಗೆಡುವಹಾಗಾಯಿತಲ್ಲಾ! ಬಾಗಿಲ ಮುಂಗುರುಳುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ನುಡಿಗಳಿಂದಲೂ ತೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಮುಖ ಪದ್ಮವು ಈಗ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ರಾಜುವಿನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದಂತೆ ಅಂದಗೆಡುವ ಹಾಗಾಯಿತಲ್ಲಾ! ನನ್ನನ್ನು ಹೊರತು ಬೇರೊಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನು ಕಾಲಿಂದಲೂ ಮುಟ್ಟಲಾರದ ಆ ಸೀತೆಯ ಕಂಠವು, ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಕ್ತಾಹಾರದಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ಅಂತಹ ಕಂಠವು ಈಗ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅವರು ಅದನ್ನು ಮುರಿದು ತಿನ್ನುವ ಹಾಗಾಯಿತಲ್ಲಾ! ನಿರ್ಜನವಾದ ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಕಾಕಿನಿಯಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು, ಅವರು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಎಷ್ಟು ದುಃಖಿಸಿರುವಳೋ! ಎಷ್ಟು ಭಯಪಟ್ಟಿರುವಳೋ! ಭಯಚಂಚಲಗಳಾದ ನೋಟಗಳಿಂದ ನಾನು ಬರುವ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ನೋಡುತ್ತ ಕ್ರಾಂಚವಕ್ಷಿಯಂತೆ ಮೈತಿಳಿಯದೆ ಕೂಗಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಆ ಸೀತೆಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ನಡತೆಯನ್ನೂ, ಅವಳ ಮುದ್ದು ಮೊಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಂದಹಾಸದ ಸೊಗಸನ್ನೂ ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ಹಿಂದೆ ಅವಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ, ಇದೇ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ, ನನ್ನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯೊಡನೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದಳಲ್ಲಾ! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತಿಗೆ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟು. ಒಂದುವೇಳೆ ಆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಬಹುದೋ ಎಂದು ತೋರುವುದು! ಇಲ್ಲ! ಹಾಗೆ ಹೋಗಿರಲಾರಳು! ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವಳು ಎಂದಾದರೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಹೋದವಳಲ್ಲ! ಹಾಗೆ ನಾವು ಎಡೆಸುವುದಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ! ಪದ್ಮ

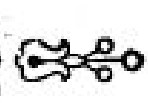
ಮುಖಿಯಾಗಿಯೂ, ಕಮಲದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯು ಒಂದುವೇಳೆ ತಾವರೆಹೂಗಳನ್ನು ಕುಯ್ಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿರಬಹುದೆ? ಅದೂ ಇರದು! ಅವಳು ಅದಕ್ಕೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದವಳಲ್ಲ! ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಿಕಗಳಾದ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಗಳಿರುವುವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ಆದರೆ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡಿ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ತೋಟಕ್ಕೆನಾದರೂ ಹೋಗಿರಬಹುದೆ? ಹಾಗೂ ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಅವಳು ಬಹಳ ಭಯಶೀಲೆ! ಒಟಿಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಭಯಪಡುವಳು!" ಎಂದು ನಾನಾವಿಧದಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಆತನು ಸೂರ್ಯನಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, "ಎಲೆ ಸೂರ್ಯನೇ! ನೀನು ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದೂ ಜಗಜ್ಜ್ಞಾನವೆಂದೂ ಪ್ರಾತೀಕಗೊಂಡಿರುವೆ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ನೀನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವೆ! ಲೋಕದ ಭೂತಭವಿಷ್ಯತ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀನು ತಿಳಿದವನು! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿರುವಳು ಹೇಳು! ಅವಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ರಾಕ್ಷಸರು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆ? ದುಃಖಿತನಾದ ನನಗೆ ಈಗ ನೀನು ಇಷ್ಟಮಾತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕು! ಎಲೆ ವಾಯುದೇವನೇ! ಯಾವಾಗಲೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದುದೊಂದೂ ಇಲ್ಲ! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿರುವಳು ಹೇಳು! ಯಾರಾದರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಯ್ಯರೆ? ಅಥವಾ ಅವಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ಮೃತಿಯಾದಳೆ? ಇಲ್ಲವೇ ಬೇರೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗಿರುವಳೆ? ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸು!" ಎಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೂಗಿ ಮೊಡೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಗೋಳಿಡುತ್ತ ಸಂಕಟದಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ, "ಆರ್ಯನೇ! ಇದ್ದೇನು? ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಡು! ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರು! ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುವನಾಗು! ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಯಾವಕಾರ್ಯವೂ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ! ಉತ್ಸಾಹವೊಂದಿದ್ದರೆ ಎಂತಹ ದುಷ್ಕರಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಸಾಧಿಸಿ

ಜಯಹೊಂದಬಹುದಲ್ಲವೆ ?" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ರಾಮನು ಅದೊಂದನ್ನೂ ಕೇಳದೆ, ಮತ್ತಷ್ಟು ಧೈರ್ಯಗಟ್ಟಿ ದುಃಖಿತನಾಗಿ 1 ಸಂಕಟವಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆರುವತ್ತುಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. ರಾಮನು ಹೀಗೆ ತಾನು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಾವಣನು ಚಾರರ ಮೂಲಕ ವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಮನುಷ್ಯನೆಂದೇ ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಜೆನ್ನಾಗಿ ವೈರವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಹೊರತು ವಧ್ಯನಾಗಲಾರನೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ನಟನೆ ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಇದೇ ಅಂಶವು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ "ಸ್ತ್ರೀಪುಮ್ನು ಲಾನುಷಂಗಾತ್ಮಾ ದೇಹೋನಾನ್ಯಸ್ಯ ವಿಜಾಯತೇ| ಕಿಂಕು ಉದೋಷ ಷೈತನ್ಯಂ ಸುಖನಿತ್ಯಾಂ ಸ್ವಕಾಂ ತನುಂ | ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ಸೈವೇಯಂ ಜನಿವಿಷ್ಣೋರ್ನ ಚಾಪರಾ | ತಥಾಪ್ಯ ಸುರಮೋಹಾರ್ಥಂ ಪರೇಷಾಂ ಚ ಕೃಚಿತ್ಕೃಚಿತ್ | ದುಃಖಾಜ್ಞಾನಶ್ರಮಾದೀಂಶ್ಚ ದರ್ಶಯೇಭ್ಯದ್ಧ ಸದ್ಗುಣಃ | ಕೃವ್ರಜಾದಿ ಕೃಚಾಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವತಂತ್ರಾಚಿಂತ್ಯ ನಿಗುಣೇ | ಮೋಕ್ಷಾಥಾನಾಯ ತೇಷಾಂ ತು ದರ್ಶಯತ್ಪಾನಜೋಹರಿ |" ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಮಲ ಸಂಬಂಧವಾದ ದೇಹವೇ ಭಗವಂಶನಿಗಿಲ್ಲವು. ಇದು ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪೂರ್ವಾಪ ತಾರವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಈ ಅವತಾರವಾದರೂ ದೋಷರಹಿತವಾದ ಷೈತನ್ಯ ವನ್ನೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಹೊಂದಿ, ನಿತ್ಯ ಸುಖಾತ್ಮಕವಾದ ನಿಜಕರೀರವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ ಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆಚರೆ ಇತರರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದುಃಖಾಜ್ಞಾನ ಶ್ರಮಾದಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಶುದ್ಧ ಸತ್ತ್ವಮಯನಾಗಿಯೂ, ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭಗವಂಶನಿಗೆ ವ್ರಜಾದಿಗಳಾಗಲಿ, ಅಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ ಎಲ್ಲಿಯದು? ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಈಶ್ವರನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿ ಯುಂಟಾಗಬಾರದೆಂದೂ, ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲದಂತಿರಬೇಕೆಂದೂ ಈ ನಟನೆ ಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸಿರುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ರಾವಣನ ಕೈಯಿಂದ ಸೀತಾಪಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ದುದೂ ಕೂಡ, ಅವನ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ತನಗೆ ವಧ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದ ಕ್ಕಾಗಿಯೇ. ಇದೇ ವಿಷಯವು, ಕೇವಲ ಖಂಡದಲ್ಲಿ " ರಾವಣನು ಮಹಾಕವಸ್ತ್ರಿಯಾಗಿ ಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಂದಿರುವವನಾದುದರಿಂದ, ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದ ಕಪೋಬಲ ವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ಇಯಿಸುವುದಸಾಧ್ಯವು. ಅಷ್ಟು ಕವಸ್ತ್ರನ್ನು ಮಾಡಲು ದೇವತೆ

{

 ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ ಗುರುತುಗಳಿಂದ ಸೀತೆಯು
 ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದುದು.

}

ಆಮೇಲೆ ದುಃಖಿತನಾದ ರಾಮನು ಕುಗ್ಗಿದ ಸ್ವರದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ " ವತ್ಸನೆ! ಬೇಗ ಹೋಗಿ ಗೋದಾವರೀ ನದಿಯನ್ನು ನೋಡಿಬಾ! ಒಂದುವೇಳೆ ಕಮಲಗಳನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು" ಎಂದನು. ಪರಂತಪನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ರಾಮನಿಂದ ಜ್ಞಾಪ್ತನಾಗಿ, ವೇಗದಿಂದ ನಡೆದು, ಮನೋಹರವಾದ ಆ ಗೋದಾವರೀ ನದಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಆ ನದಿಯ ಘಟ್ಟಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ, " ಅಣ್ಣಾ! ಯಾವ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಕೂಗಿದರೂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ವಿಧೇಹವೃತ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಿಹೋಗಿರುವಳೆಂದು ಇದುವರೆಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ವಿರಹಸಂಕಟದಿಂದ ದುಃಖಿತನಾಗಿ, ಮೈಮರೆತು, ತಾನಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಗೋದಾವರೀ ನದಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆ ನದಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, " ಎಲೆ, ಗೋದಾವರೀ! ಸೀತೆ ಎಲ್ಲಿರುವಳು ಹೇಳು?" ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಭೂತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗೋದಾವರೀ ನದಿಯೊಳಗೆ, ಘಾತುಕನಾದ ರಾವಣನಿಂದ ಸೀತೆಯು ಕದ್ದುಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟವಳೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರ ಭೂತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಇದರ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸೆಂದು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ದುಃಖಿತನಾದ ರಾಮನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಗೋದಾವರೀನದಿಯು ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನ ಘೋರರೂಪ

ಗಳಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ರಾವಣನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಡನೆ ಅಲೋಚಿಸಿ, ಉಪಾಯವನು, ಹುಡುಕಿ, ಸೀತಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ವೋಹವೃಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಹಾಘೋರರೂಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಅವನ ತಪೋವೀರ್ಯವನ್ನು ಕಡಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ದೇವತೆಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿರುವನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿಷ್ಣುವು ಸೀತೆಯೊಡನೆಯೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯೊಡನೆಯೂ ಅವತರಿಸಿದ"ನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು).

ವನ್ನೂ, ಆತನ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಆ ಭಯದಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಗೋದಾವರೀ ನದಿಯೂ ತನಗೆ ಆಶಾಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ದುಃಖದಿಂದ ಕಂಡಿಕುಂದಿ ಕೃಶನಾದ ರಾಮನು ಪುನಃ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೆ, ಸೌಮ್ಯನೆ! ಈ ಗೋದಾವರಿಯೂ ನಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ! ನಾನಿನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ? ನಾನು ಆಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಜನಕನನ್ನು ಕಂಡು ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಸೀತೆಯ ತಾಯಿಯು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ? ಆಯೋ! ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಬಂದು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಕಷ್ಟವೆಲ್ಲವೂ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತೃದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಂತಹ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯೆಯು ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಹೋದಕೋ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ! ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದು, ಆ ರಾಜಪುತ್ರಿಯನ್ನೂ ನೋಡದಿದ್ದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ನಿದ್ರೆಯೆಂದರೇನು? ಒಂದೊಂದು ರಾತ್ರಿಯನ್ನೂ ಒಂದೊಂದು ಯುಗವಾಗಿ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿರುವುದಲ್ಲಾ! ಈ ಮಂದಾಕಿನಿಯನ್ನೂ, ಈ ಜನಸ್ಯಾನವನ್ನೂ, ಈ ಪ್ರಸ್ರವಣ ಪರ್ವತವನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಬರುವೆನು. ಅಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕುವಕೋ ನೋಡುವೆನು? ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು! ಈ ಮೃಗಗಳು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುವು. ಇವುಗಳ ಇಂಗಿತಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಏನೋ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಆ ರಾಮನು ಮುಂದಿದ್ದ ಮೃಗಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಕುಂಚಿಕೊಂಡು "ಎಲೆ ಮೃಗಗಳೆ! ಸೀತೆಯಲ್ಲಿರುವಳು?" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿ ಮುಂಚೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮೃಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು, ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಮೂತಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ, ಆ ಸೀತೆಯು ಹೋದ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದವರೆಗೆ ವೇಗದಿಂದೋಡಿ, ಪುನಃ ರಾಮನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನಿಂತು ಇವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹೀಗೆ ಆ ಮೃಗಗಳು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಆಕಾಶವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ,

ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾ, ಆಗಾಗ ರಾಮನ
 ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡುವುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಕಂಡನು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ
 ಆ ಮೃಗಗಳ ಜೀವೈಯನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಇಂಗಿತಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಕೂಗು
 ಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಂಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಆ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ "ಆಹಾ! ನೀನು ಸೀತೆ
 ಯೆಲ್ಲರವಳೆಂದು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಈ ಮೃಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಓಡುವು |
 ನೈಯತ್ಯ ದಿಕ್ಕನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವುವು! ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಈ
 ಮೃಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಕಡೆಗೆ ಓಡುತ್ತಿರುವುವು! ಆದುದರಿಂದ ನನಗೇನೋ
 ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ನಾವು ಈಗ ಈ ನೈಯತ್ಯದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಹಿಡಿದು
 ಹೋಗುವುದುತ್ತಮವು. ಒಂದುವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಸಿಕ್ಕಬಹುದು.
 ಅಥವಾ ಅವಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು
 ಕೇಳಿ ರಾಮನು, "ವತ್ಸನೆ! ಸರಿ! ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ!" ಎಂದು ಹೇಳಿ,
 ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಹೊರಟನು. ಮೃಗಗಳು ಆಗಾಗ
 ನೆಲವನ್ನು ಮುಸಿನೋಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನೆಲವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಇಬ್ಬರೂ
 ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ದುಃಖದಿಂದ
 ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಮಾತಾಡುತ್ತಾ ದಾರಿನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮುಂದೆ ನೆಲದ
 ಮೇಲೆ ಉದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು
 ದುಃಖದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು "ವತ್ಸನೆ! ಇದೋ ನೋಡು! ಇವು
 ಆ ಸೀತೆಯು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿದಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಂದೇ ತೋರುವುದು. ಏನೂ
 ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಾನೇ ಇವುಗಳನ್ನು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಅವಳಿಗೆ ಮುಡಿ
 ಸಿದ್ದನು. ಆಹಾ! ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಇನ್ನೂ ಈ ಹೂಗಳು ಬಾಡದೆ ಅತ್ತಿತ್ತ
 ಚದರದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಸೂರ್ಯನೂ, ವಾಯುವೂ,
 ಯಶಸ್ವಿನಿಯಾದ ಈ ಭೂಮಿಯೂ ನನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರಿ, ಇವುಗಳ
 ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸೀತೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಇದುವರೆಗೆ
 ಕಾಪಾಡಿರುವರೆಂದು ತೋರುವುದು" ಎಂದನು. ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ,
 ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು ಹೀಗೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ,

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ಮತದ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಆ ಪರ್ಮತದಮುಂದೆ ನಿಂತು ರಾಮನು 1 “ಎಲೈ ಪರ್ಮತಶ್ರೇಷ್ಠವೆ? ಈ ವನದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನೆಗಲಿ ಬಂದ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೀನೇನಾದರೂ ಕಂಡೆಯಾ? ” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತುಗಳೇ ಪರ್ಮತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದುವು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಮನು ಸಿಂಹವು ಕ್ಷುದ್ರಮೃಗವನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ ಆ ಪರ್ಮತವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಪ ದಿಂದ “ ಎಲೆ ಪರ್ಮತವೆ! ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅವಳೆಲ್ಲಿರುವಳು ಹೇಳು! ಬಂಗಾರದಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಈಗಲೇ ನನಗೆ ತೋರಿಸು! ಹಾಗಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಈ ಸಾಸುಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಭೇದಿಸಿಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು. ಆ ಪರ್ಮತವೂ ಹೀಗೆಯೇ

1. ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜಮತ್ಕಾರವುಳ್ಳ ಒಂದು ಅರ್ಥವಿಕೇಷವುಂಟು. ಇವಕ್ಕೆ “ಕಚ್ಚಿತ್” ಕ್ಷಿತಿಭೃತಾಂ ನಾಥ ದೃಷ್ಟಾ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರೀ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಈ ವಾಕ್ಯವೇ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದುದರಿಂದ, ಪರ್ಮತವು ತನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ರಾಮನಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರೋಕ್ತ ರಾರಿಂಕಾರದಂತೆ ಪ್ರಶ್ನರೂಪವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ರಾಮನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ “ಕಚ್ಚಿತ್” ಎಂಬುದು ಪ್ರತ್ಯಾಭಕವು. ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ “ಕಚ್ಚಿತ್ ಕಾಮಪ್ರವೇದನೇ” ಎಂಬ ನಿಘಂಟುವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅದೇ ಅಧಿಮತ ಸೂಚಕವು. ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ಪರ್ಮತವನ್ನು ಕುರಿತು “ಹೇ ಕ್ಷಿತಿಭೃತಾಂ ನಾಥ” ಎಲೈ ಪರ್ಮತಶ್ರೇಷ್ಠನೆ? “ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರೀ ದೃಷ್ಟಾ ಕಚ್ಚಿತ್?” ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡೆಯಾ? ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಾಗಿಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪರ್ಮತವು “ಹೇ ಕ್ಷಿತಿಭೃತಾಂ ನಾಥ! ಎಲೈ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! (ಕಚ್ಚಿತ್) ಹೌದು! ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಂಡೆನು” ಎಂದು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಂತೆಯೂ ಅರ್ಥಭೇದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ರಾಮನು ಪುನಃ ಆ ಪರ್ಮತವನ್ನು ಕುರಿತು “ಹಾಗಾದರೆ ಹೇಳು, ಎಲ್ಲಿರುವಳು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಶಂಸನ್ನಿವ ತತಸ್ಸೀತಾಂ ನಾನ್ವದರ್ಶಯತ” ಎನೋ ಹೇಳುವಂತೆ ತೋರಿಸಿಯೂ ಆ ಪರ್ಮತವು ಸೀತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು. ರಾಮನಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆಗ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ತಾನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಾ ಸೀತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸದಿರುವ ಆ ಪರ್ಮತವನ್ನು ನೋಡಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗಿ "ಎಲೆ ಪರ್ಮತವೆ! ನಿನ್ನನ್ನು ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಬಾಣಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡುವೆನು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಲ್ಲು ಕಡ್ಡಿಯಾಗಲಿ, ಮರವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಕೇವಲ ಶೂನ್ಯಪ್ರದೇಶವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಿಡುವೆನು ನೋಡು! ಒಳ್ಳೇ ಮಾಹಿಣಿಯಾದ ನನಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡು!" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, "ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಯಾರೂ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಗೋದಾವರೀ ಫದಿಯೂ ನಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಈಗಲೂ ಈ ನದಿಯು ಚಂದ್ರಮುಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಬಾಣಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಇದನ್ನು ತೋಡಿಸಿಬಿಡುವೆನು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಅತಿಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ ತನ್ನ ನೋಟದಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ದಹಿಸಿಬಿಡುವಂತೆ ಅತಿತ್ವ ತಿರುಗಿ ನೋಡುವಾಗ, ನೆಲದಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನ ದೊಡ್ಡದಾದ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅತಿತ್ವ ಭಯದಿಂದ ಓಡಾಡಿದ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತುಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಅದು ಸೀತೆಯ ಕಾಲಿನ ಗುರುತುಗಳಂತೆಯೇ ತೋರಿತು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮತ್ತು ಸೀತೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಮುಂದೆ ಹೋಗಲು, ಅಲ್ಲಿ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದ ಒಂದು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಕಂಡನು. ಮತ್ತು ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳೂ, ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆದರಿಬಿದ್ದ ಒಂದು ರಥವೂ ಆ ರಾಮನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿತು. ರಾಮನಿಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆವಂಟಾದಂತಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು "ಆಹಾ! ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಸೀತೆಯ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಚಿನ್ನದ ಪುಡಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಿರಿರುವುವು! ಅವಳು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಹೂಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆದರಿಬಿದ್ದಿರುವುವು! ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಂಕಿಯ ಕಣಗಳಂತೆ ಕಾಣುವ ರಕ್ತಬಿಂದುಗಳನ್ನು

ನೋಡಿದೆಯಾ? ಓಹೋ! ವತ್ಸನೆ! ಇನ್ನೇನೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ! ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದ ಯಾರೋ ರಾಕ್ಷಸರು ಅವಳನ್ನು ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವರು! ಅಥವಾ ತಿಂದೇಬಿಟ್ಟಿರುವರು! ಆ ಸೀತಾ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಯಾರೋ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರು ಘೋರಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿರುವ ಹಾಗೂ ತೋರುತ್ತಿದೆ! ಇದೋ ನೋಡು! ಇಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿನ ಮಣಿಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿತವಾಗಿ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದಿರುವ ಬಿಲ್ಲು ಯಾರದಿರಬಹುದು! ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ವೈಡೂರೈ ಖಚಿತವಾಗಿ ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಚಿನ್ನದ ಕವಚವು ಹಂದು ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ! ಅದು ಯಾರ ಕವಚವಿರಬಹುದು? ಇಲ್ಲಿ ನೂರುಕಡ್ಡಿಗಳುಳ್ಳ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾದ ಶ್ವೇತಚ್ಯುತ್ರವು ಕಾವು ಮುರಿದು ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡೆಯಾ? ಇದು ಯಾರದಿರಬಹುದು? ಸುನರ್ಣಮಯವಾದ ಎದೆಯಂಗಿಗಳಿಂದಲಂಕೃತಗಳಾಗಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರುವ ಪಿಶಾಚಮುಖವುಳ್ಳ ಕತ್ತೆಗಳನ್ನು ನೋಡು! ಇವು ಯಾವನ ರಥಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲಟ್ಟಿದ್ದು ವೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅವುಗಳ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ದೊಡ್ಡ ದೇಹವನ್ನೂ ನೋಡಿದೆಯಾ? ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ರುಂಗರುಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಧ್ವಜದಂಡವು ಮುರಿದುಬಿದ್ದಿರುವುದು! ಇತ್ತಲಾಗಿ ಯುದ್ಧರಥವು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದು! ಇದು ಯಾರದಾಗಿರಬಹುದು? ತೇರಚ್ಚಿನಂತೆ ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ, ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಗಳುಳ್ಳ ದಾಗಿ ಯೂ ಇರುವ ಹಲವು ಬಾಣಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮುರಿದುಬಿದ್ದಿರುವುವು. ಇವು ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಿಯಾದ ಯಾವನ ಬಾಣಗಳೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಬಾಣದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಎರಡು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಶೆಯನ್ನೂ ಹಗ್ಗವನ್ನೂ ಹಿಡಿದಂತೆಯೇ ಸಾರಥಿಯೊಬ್ಬನು ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರುವನು. ಇವನು ಯಾರ ಸಾರಥಿಯಿರಬಹುದು? ಇಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ರತ್ನಕುಂಡಲಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಸುತ್ತಿದ ತಲೆಬಟ್ಟೆಯೊಡನೆ ಹತರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವರು! ಇವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚಾಮರಗಳಿರುವುವು! ಇವರು ಯಾರ ಕಡೆಯವರು? ಯಾವನೋ ರಾಕ್ಷಸನು ಈ ದಾರಿಯಿಂದ ಹೋದಂತಿದೆ! ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ! ಇದುವರೆಗೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಮೇಲೆ

ನನಗೆ ಅಜ್ಜಾಗಿ ಪೈರವು ಬೆಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ! ಅವರ ತವ್ವುಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಇದು
 ವರೆಗೆ ಅಜ್ಜಾಗಿ ಗಮನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ! ಈಗ ಆ ಪೈರವು ನೂರುಮಡಿಬಾಗಿ
 ಬಳೆದುಹೋಯಿತು! ಇನ್ನು ಅವರ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ
 ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿಸಿಬಿಡುವೆನು! ಎಲೆ ಸುಮ್ಮನೆ! ಕ್ರೂರಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ,
 ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಯಾರೋ ರಾಕ್ಷಸರೇ ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪ
 ಹರಿಸಿರುವರು. ಅಥವಾ ಕೊಂದೇಬಿಟ್ಟಿರುವರು! ಆಯ್ಯೋ! ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ!
 ರಾಕ್ಷಸರು ಸೀತೆಯನ್ನು ಈ ಮಹಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ
 ಧರ್ಮವಾದರೂ ಅವಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರ
 ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಾನು ನಂಬಬಹುದು?
 ಯಾವ ದೈವತೆಗಳು ತಾನೇ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಕೋರುವವರೆಂದು ಹೇಳ
 ಬಹುದು? ಅವರು ನಿಜವಾಗಿ ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರುವವರಾಗಿದ್ದರೆ
 ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಸುಡಿದ್ದರೆ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ
 ಯಾವನು ಕೇವಲ ದಯಾಳುವಾಗಿರುವನೋ, ಅವನು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸ
 ಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕ ವಿರನಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಮಸ್ತ
 ಜಂತುಗಳೂ ಅವನನ್ನು ಆ ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಕಾಣುವುವು. ಅವನ ನಿಜವಾದ
 ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಅವಮಾನಪಡಿಸುವುವು.
 ಇದೇ ಲೋಕಸ್ವಭಾವವು. ಅದರಂತೆಯೇ ಈಗ ನಾನೂ ಕೇವಲ ಮೃದುತ್ವ
 ವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ
 ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಶಾಂತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು
 ಕೈಲಾಗದ ಹೇಡಿಯೆಂದೇ ಎಣಿಸಿರುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ! ವತ್ಸ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಗುಣವೇ ದೋಷರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು
 ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅದರೇನು? ಇರಲಿ! ಇದೇನೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗುವುದೆಂದೆ
 ಣಿಸಬೇಡ! ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ, ಕೊನೆಗೆ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನವ
 ನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೀಗೆ ವಿಪರೀತ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಡೆದಿರುವುದಲ್ಲದೆ
 ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳೊಂದೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ

ಬಾರವು. ಚಂದ್ರನ ತಂಪಾದ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಡಗಿಸಿದಮೇಲೆಯೇ ಸೂರ್ಯನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವನಲ್ಲವೆ? ಅದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಅವನ ತಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೆದರುವುವು. ಅದುದರಿಂದ ಈಗ ನಾನೂ ಇದುವರೆಗೆ ನನಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಗಳಾಗಿದ್ದ ಸಾಧುತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಾಣಿಸುವೆನು. ಹಾಂಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ವೀರ್ಯವೇ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು. ಎತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಯಕ್ಷರಾಗಲಿ ಗಂಧರ್ವರಾಗಲಿ, ಕಿನ್ನರರಾಗಲಿ, ಏಶಾಚರರಾಗಲಿ, ಲಾಕ್ಷಸರಾಗಲಿ, ಕೊನೆಗೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರೇ ಆಗಲಿ ಸುಖದಿಂದಿರಲಾರರು! ಇನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ದೊಳಗಾಗಿ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಎಡೆಬಿಡದೆ ತುಂಬಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರು! ಈ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನೂ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಡುವೆನು ನೋಡು! ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಅಂತಂಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ ಯದು? ಇನ್ನು ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಡುವುದೆಂದರೇನು? ಅಗ್ನಿವಾಯುಗಳೆಂಬ ಭೂತಗಳೆರಡೂ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿವುದೆಂದರೇನು? ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಪರ್ವತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉರುಳಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಸಮುದ್ರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೋಷಿಸಿಬಿಡುವೆನು! ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ ಪೊದೆಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿಬಿಡುವೆನು! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳಿದುದರಿಂದವೇನು! ಈ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನೇ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಳುಗಡೆಹುವೆನು ನೋಡು | ಎತ್ಸನೆ! ಇಷ್ಟಾದರೂ ದೇವತೆಗಳು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ತಂದು ನನಗೊಪ್ಪಿಸಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಇನ್ನು ಮುಹೂರ್ತದೊಗಾಗಿಯೇ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸುವೆನು ನೋಡು! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಇದೋ! ನನ್ನ ಕೈಯ್ಯೆಲ್ಲರವ ಈ ಧನುಸ್ಸಿನ ನಾಣಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಬಾಣಗಳು ಇನ್ನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಯಾವ ಭೂತಗಳೂ ಮೇಲೆ ಹಾರುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡು!

ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ವ್ಯುಗ್ರಶ್ಲಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಧ್ವಂಸವೊಂದಿ ಲೋಕವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗುವುದನ್ನಾದರೂ ನೋಡು! ಆ ಸ್ಥಿತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ, ಆಕರ್ಷಾಕೃಷ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಿಶಾಚರ ಅಥವಾ ರಾಕ್ಷಸರ ಜೆಸರೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬಿಡುವೆನು ನೋಡು; ನಾನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಬಿಡುವ ಬಾಣಗಳ ವೆಗವನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಈಗ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ನೋಡಲಿ! ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ದಾನವರಾಗಲಿ, ಪಿಶಾಚರಾಗಲಿ, ರಾಕ್ಷಸರಾಗಲಿ, ಇನ್ನು ಉಳಿಯುವುದೆಂದರೇನು? ಮೂರು ಲೋಕಲೂ ಈಗಿನ ನನ್ನ ಕೋಪಗ್ನಿಯಿಂದ ದಗ್ಧವಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರು! ದೇವದಾನವಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಾದಿ ಲೋಕಗಳಾವುವುಂಟೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಧೂಳೆಬ್ಬಿಸಿಬಿಡುವೆನು ನೋಡು! ಈಗ ಸೀತೆಯು ಹೃತಳಾಗಿರಲಿ! ಅಥವಾ ಮೃತಳಾಗುಂ; ಇರಲಿ! ಈಗರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ತಂದು ನನಗೂಪ್ಪಿಸದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಇದೋ! ಈ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಈಗಲೇ; ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿಸಿ ಅದರನಿಲೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಬಿಡುವೆನು ನೋಡು! ಹಾಗೆ ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಸ್ತ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಈಗ ತಂದೊಪ್ಪಿಸದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನೇ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿಬಿಡುವೆನು! ನೋಡು!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾಮನು ಕೋಪದಿಂದಿರುಿಯುವ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ, ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನೆತ್ತಿ ಬಗ್ಗಿಸಿದನು. ವಿಷಸರ್ಪದಂತೆ ಘೋರವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಅನುಲೇ ಶತ್ರು ಸಂಹಾರಕನಾದ ಆ ರಾಮನು ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಕೋಪಗೊಂಡವನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೂತಗಳಿಗಾದರೂ ಜರೆ, ವ್ಯಾತ್ಯು, ಕಾಲ, ವಿಧಿ, ಎಂಬವುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ಆಸಾಧ್ಯವೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಈಗ ನನಗೂ ಕೋಪವುಂಟಾದಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ತಡೆಯಲಾರರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಹೆಸನ್ನುತ್ತದಿಂದ ಲೋಭಿಸುವ *ಅನಿಂದಿತೆಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನನಗೆ

* ಇಲ್ಲಿ “ ಅನಿಂದಿತಾಂ ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಸೀತಾಸಂಪಾದನ ನಿಖಿತ್ತವಾಗಿ ಎಷ್ಟೇ ಕ್ಷೂರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಿಂದ ತನಗೆ ಲೋಕಾಪನಾದವುಂಟಾಗ

ತಂದೊಪ್ಪಿಸದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದೋ ಈ ಬಾಣದಿಂದಲೇ ದೇವಗಂಧರ್ವಮನುಷ್ಯ ಪನ್ನಗಾದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕುಲಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ತಲೆಕೆಳಕಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಗಲಿದ ಸಂಕಟದಿಂದ ಕಂಡಿ ಕುಂಡಿ ಕೃತನಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನೂ ನಾಶಮಾರುವುದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ, ನಾಣೇರಿಸಿದ ತನ್ನ ಭನುಸ್ಸನ್ನು ಆಗಾಗ ದೋಡುತ್ತ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು ಕಾಲಚೈರನಂತೆ ಕೋಪಗೊಂಡಿರುವ ಆ ರಾಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಅತನಮಿತ್ತಿಯಿಂದ ಕೋಪವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕಂಡಿದ ಋಬ್ಜುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಕೈಮುಗಿದು ಒಂದಾನೊಂದನೂತನ್ನು ಹೇಳುವನು. “ಅಣ್ಣಾ! ಜಿನ್ನಾಯಿತು. ಇದೇನು? ನೀನು ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಎದ್ದೋ ಮೃದಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೆಡಗಸವೆ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಹಿತವನ್ನೇ ಕೋರತಕ್ಕವನು. ಹೀಗೆ ಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿದ ನೀನು ಕೋಪವತನಾಗಿ ನಿನ್ನ ನಿಜಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಡಬಹುದೇ? ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಕಳೆಯೂ, ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೆಯೂ, ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಗತಿಯೂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯೂ ಹೇಗೆ ಎನೆಬಿಡದೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ನೀತಿಯೆಂಬುದು ಸ್ವಭಾವಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದು. ಒಬ್ಬನ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಕೆಡಿಸುವುದುಚಿತವೇ? ಇಲ್ಲಿ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದಿರುವ ಯುದ್ಧರಥವು ಯಾರದೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣಾ! ಇಲ್ಲಿ ಆಯುಧಗಳೂ, ಯುದ್ಧಸಾಧನಗಳೂ ಮುರಿದುಬಿದ್ದಿರುವುದೇನೋ ನಿಜವು. ಕುದುರೆಯು

ದೆಂದು ಭವವು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಅಂಜನೇಯನು ಸುವರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ “ಯದಿರಾನುಸ್ಸಮುದ್ರಾಂತಾಂ ಮೇದಿಣೀಂ ಪರಿವರ್ತಯೇತ್ | ಅಸ್ಯ ಹೇತೋರ್ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ್ಯಾಯುಕ್ತಮಿತ್ಯೇವ ಮೇ ಮುಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು.

ಗೊರಸಿನಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ನೆಲವೂ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಕ್ತಬಿಂದುಗಳೂ ಬಿದ್ದಿರುವುವು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಘೋರಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೇನು? ಇದು ಯಾರಿಂದ ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಏಕಾಕಿಯಾದ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ರಥಿಕನೇ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದಂತಿದೆ. ಜಗಳವಾಡಿದವರಿಬ್ಬರೂ ರಥಿಕರೆಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವು ಸಂಚಾರಮಾಡಿದ ಗುರುತೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಒಬ್ಬನಿಗಾಗಿ ಈ ಲೋಕಬೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವುದೆಂದರೇನು! ರಾಜರು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನಿಲ್ಲವೆ ನಡೆಸಬೇಕು. ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಮೃದುತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ ಶಾಂತಸ್ವಭಾವವನ್ನಾಗಲಿ ಬಿಡಬಾರದು. ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ನೀನೇ ರಕ್ಷಕನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿರುವೆ. ಎಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನೇ ದಿಕ್ಕಾಗಿ ಎಣಿಸಿರುವರು. ಒಂದು ಸಿಳೆ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದವರೆಂದೆಣಿಸುವೆಯಾ! ಹಾಗೆಣಿಸಲೆ ಬಾರದು! ನಿನಗೆ ಎಂತಾಗಿರುವ ಈ ಪತ್ತೀ ಮಿಯೋಗವನ್ನು ಯಾರುತಾನೇ ಒಳ್ಳೆಯವೆಂದೆಣಿಸುವರು? ಯಜ್ಞಮಾಡತಕ್ಕಯಜಮಾನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚುಟ್ಟಿಕ್ಕುಗಳು ಜೇಗೋ ಹಾಗೆ, ನದಿಗಳಾಗಲಿ, ಸಮುದ್ರಗಳಾಗಲಿ, ಬೆಟ್ಟಗಳಾಗಲಿ, ದೇವಗಂಧರ್ವದಾನವರಲ್ಲಿ ಯಾರೋಗಲಿ, ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾರರು. ಆದುದರಿಂದ, ಅಣ್ಣಾ! ಈಗ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುಕೊಂಡು ಹೋದವನಾವನೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದೇ ನೀನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮೊದಲನೆಯ ಕೆಲಸವು. ನಾನೂ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವೆನು. ಇಲ್ಲಿನ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುವರು. ನಾವು ಈಗಲೇ ಹೊರಟು ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ, ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಅಡವಿಗಳನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ಭಯಂಕರವಾದ ಗುರಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳನ್ನೂ, ತಾವರೆಕೊಳಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಬರುವೆವು. ವಾವಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಕೊನೆಗೆ ದೇವಗಂಧರ್ವಲೋಕಗಳನ್ನಾದರೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡಿಬಂದುಬಿಡುವೆವು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡವನು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿಳದಿದ್ದರೆ, ಅಥವಾ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಓಳ್ಳಿಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ, ಆಗಲೂ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ನಿನಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ನಡೆಸಬಹುದು.

ಕೊನೆಗೆ ದೇವತೆಗಳಾದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದವನಾವದೆಂಬುದನ್ನು ನಮಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸದಿದ್ದರೆ, ಆಗ ನಾವು ಹತುರ್ಭೋಗಪಾಯವನ್ನೇ ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಅಣ್ಣಾ! ಪುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ವಾತಿನಲ್ಲಿ ದೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಮೊದಲು ನೀನು ವ್ಯುದುತ್ಪದಿಂದಲೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ವಾತಿನಿಂದಲೂ, ವಿನಯದಿಂದಲೂ, ಕೈಲಾದಪುಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ, ಆಗಲೂ ಸೀತೆಯು ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಕಷ್ಟವಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ, ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ವಜ್ರಸಮಾನವಾದ ನಿನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಅಕ್ಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು

ತಿಳಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆ ದುಃಖಿತನಾಗಿ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವನಂತೆ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮೈನುರೆತಿಸುವ ರಾಮನನ್ನು, ಅಕ್ಷಣನು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿ, ಅವನ ಪಾದಗಳೆರಡನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನು. ಅಣ್ಣಾ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಎನ್ನೋ ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಅತಿಭೋಗ್ಯವಾದ ಅಮೃತವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದೇವರಾಜನಾದರೋ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಪ್ರತೀಪವಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ಎನ್ನೋ ದೇಹಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಅಕ್ಷಮೇಧಾದಿ ಯಾಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಲೋಕಭೋಗ್ಯವಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆದನು. ಪುತ್ರ ರತ್ನವೆನಿಸಿಕೊಂಡ ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆತನು ಬದ್ಧನಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ನಿನ್ನ ವಿರೋಗದಿಂದಲೇ ದೇವತ್ವವನ್ನೂ ಹೊಂದಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಭರತನೇ ಬಂದು ನಮಗೆ ವ್ಯಪ್ಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವನಲ್ಲವೆ? ಎಲೈ ಕಕುತ್ಸ್ಥವಂಶ ಶಿಖಾಮಣಿಯೇ! ಲೋಕೈಕಧೀರನಾದ ನೀನೇ ಈ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದಿದ್ದರೆ, ಅಲ್ಪಬಲವುಳ್ಳ ವಾಕ್ಯತನಾದ ಬೇರೆ ಯಾವನು ತಾನೇ ದುಃಖವನ್ನು

ಸಹಿಸಬಲ್ಲನು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ನೀನು ಈ ದುಃಖವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಈ ಲೋಕವನ್ನು ದಹಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅದರಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದ ಜನರು ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಹೋಗಿ ಯಾರಲ್ಲಿ ವಸಿಸಬೇಕೆಂದು? ಅವರಿಗೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಾರು? ಹೀಗೆ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಅಗಾಗ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದುದು ಲೋಕಸ್ವಭಾವವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ †ನಹಶಪುತ್ರನಾದ ಯಯಾತಿಯು ಇಂದ್ರಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿಯೂ ತನ್ನ ಅಕ್ಕತ್ತದಿಂದ ಆ ಲೋಕದಿಂದ ಜಾರಿ ದುಃಖಕ್ಕೀಡಾದನು. ಅದೂ ಹಾಗರಲಿ! ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿ ಮಹರ್ಷಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಕೂಡ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ನೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನಲ್ಲವೆ? ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಅವಿನಯದಿಂದಲೇ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಹತರಾದರು. ಮತ್ತು ಎಲೈ ಸತ್ಯಸಂಧನೆ? ಲೋಕನು ತುಂಬಿ ನಿಂತಿರುವುದು ನಿನ್ನದೇವನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ನುಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಈ ಭೂದೇವಿಗೂ ಕೂಡ ಅಗಾಗ ಜಲನವುಂಟಾಗುವುದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕರೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ‡ಆಧಾರ ಭೂತರಾಗಿ ಈ ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೂ ಕಣ್ಣಿನಂತಿರುವ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರೂ ಕೂಡ ಅಗಾಗ ಗ್ರಹಣವೆಂಬ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವರು. ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಎಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷರಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಜಾಧಿರಾಜರೂ

---

† ಇಂದ್ರನು ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಗುಯಾತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, “ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾರು!” ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಯಥಾರ್ಥವಾದಿಯಾದ ಯಯಾತಿಯು “ನಾನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ”ನೆಂದು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು. ಅಗ ಇಂದ್ರನು ನೀನು ಅತ್ತಶ್ಲಾಘಿಯಾದುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರತೊಡವೆಂದು ಕೆಳಗೆ ತಳ್ಳಿದುದಾಗಿ ಪೂರ್ವಕಥೆಯಾಯಿತು.

‡ ಇಲ್ಲಿ “ಯತ್ರ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳ ಸ್ವರೂಪಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರವೃತ್ತಾದಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಈ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರೇ ಆಧಾರಭೂತರೆಂದು ಭಾವವು. “ಅದಿತಾ ಜ್ಞಾಯತೇ ವ್ಯಸ್ಥಿಪ್ತತೋಷ್ಣಮುಭಿಜಾಯತೇ” ಎಂಬಂತೆ ಸೂರ್ಯನೇ ಮಳೆಗೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವು. ಓಷಧಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಚಂದ್ರನು ಮುಖ್ಯ ಹೇಳುವು. ಹೀಗೆ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಾಧಾರ ಭೂತರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಗಿದ್ದರೂ, ಸಮಸ್ತ ಭೂತಳಿಗೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ದೈವದ ಸಂಕಲ್ಪನನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಅವರವರ ನಯಾ ನಯಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಬಂದೊದಗುವ ಸುಖದುಃಖಗಳು ತಪ್ಪಿದುದಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿರುವೆವು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಪುರುಷಸಿಂಹನೆ! ಈಗ ನೀನು ದುಃಖಿಸ ಬಾರದು! ನೀನಾದರೋ ಪಾಪವಿದೂರು! ಇದರಮೇಲೆ ಮಹಾವೀರನು! ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸೀತೆಯು ನಷ್ಟಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಥವಾ ಅವಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಹೋಗಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಇತರ ಪ್ರಾಕೃತ ಜನ ರಂತೆ ದುಃಖಿಸುವುದುಚಿತವಲ್ಲ! ರಾಮಾ! ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟಗಳು ಬಂದರೂ ತತ್ಪ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ನಿನ್ನಂತವರು ಹೀಗೆ ದೈವ್ಯದಿಂದ ದುಃಖಿಸಬಹುದೇ? ಅಣ್ಣಾ! ಸ್ಮಿರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೀನೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತತ್ಪವನ್ನು ಪರ್ಮಾಲೋಚಿಸಿ ನೋಡು! ಆಗ ಈ ಕಷ್ಟವೇಕೆ ಬಂದಿತೆಂಬುದನ್ನು ನೀನೇ ತಿಳಿಯುವೆ! ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಕಾರಣವು ತಾನಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದುಬರುವುದು! ಪೂರ್ವಕರ್ಮಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ದೋಷಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಅಪಾತ ದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತಾವು ನಡೆಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳ ರೀತಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದೂ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ! ಕರ್ಮ ನಷ್ಟಾನವಿಲ್ಲದೆ ಫಲವು ಕಾಣುವುದೂ ಇಲ್ಲ! ನಾವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೇ ಈಗ ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖಿಸಿ ಫಲವೇನು? ಅಣ್ಣಾ! ನೀನೇ ನನಗೆ ಈ ತತ್ಪಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನೇಕವಿಧವಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ? ಈಗ ನೀನೇ ದುಃಖಿಸುವುದೆಂದ ರೇನು! ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ನೀನಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾರುತಾನೇ ಉಪದೇಶಿಸಬಲ್ಲರು? ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಹಸ್ಯತಿಯಾದರೂ ನೀನಗುಪದೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ! ಮಹಾ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮೂರ್ಖವು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈಗಿನ ದುಃಖಾನೇಶದಿಂದ ನಿನ್ನ ತತ್ಪಜ್ಞಾನವು ಆಯಾಸಪಟ್ಟು ಮಲಗಿರುವಂತಿದೆ! ಅದನ್ನೇ ಈಗ ನಾನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವೆನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ಎಲೈ ಇಕ್ಷ್ವಾಕ್ಷು ವಂಶಶಿಖಾಮಣಿಯೆ! ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದು! ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಸಂತ್ಪಿಕನಾದ ದೇವಗಂಧರ್ವಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಸಮೂಹ ವನ್ನು ನೋಡು. ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಸಾಧಸಮೂಹದಲ್ಲಿಯೂ

ಯಷ್ಟಿಯಿಡು. ನಿನ್ನ ಮಹಾವೀರ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡು. ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನ್ನೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಸ್ಮಮಾಡುವ ನಿನ್ನ ವೀರಾತ್ಮಿರೇಕಕ್ಕೆ ಈ ಲೋಕವು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೆಂಬುದನ್ನೂ ಪರಾಲ್ಪೋಚಿಸು. ಆಗ ನಿನಗೇ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವು ತೋರುವುದು. ಅಣ್ಣಾ! ದುಡುಕಬೇಡ! ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಾದೀ ಅವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು! ಈ ತ್ರೈಲೋಕವನ್ನೂ ಈಗಲೇ ಧ್ವಂಸಮಾಡಬೇಕೆಂದರೂ, ನಿನಗೆ ಅದೇನೂ ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಅಣ್ಣಾ! ಬೇಡ! ಈ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಡು. ನಿನಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಪಾಪಿ ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅವನನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶಹೊಂದಿಸು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಕಂಡು ಮುಖಿಸಿದುದು.

ರಾಮನು ಸಾರಗ್ರಾಹಿಹೂಗಿದುದರಿಂದ, ತಾನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಾರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ತನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗಲೇ ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಆ ರಾಮನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಕೆಳಗೆಮಾಡಿ "ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನೀನೇ ಹೇಳಿದುದೇನೋ ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ! ಆದರೆ ನಾವು ಈಗ ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನು? ನಾವು ಹೋಗಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲಿಗೆ? ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬಹುದೋ ಆಲೋಚಿಸು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಣ್ಣಾ! ಬೇರೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು? ಈ ಜನಸ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಸುಕಿನೋಡು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು ತಿರಗುತ್ತಿರುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುವು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಗಿರಿದುರ್ಗಗಳೂ, ಕಲ್ಲಿನ ಗುರಿಗಳೂ, ಹಳ್ಳಗಳೂ, ಪ್ರೊದೆಗಳೂ, ಭಯಂಕರವಾದ ಗುಹೆಗಳೂ, ಬಹಳವಾಗಿರುವುವು. ಇಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧವಾದ ವ್ಯೂಗಜಾತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ತುಂಬಿರುವುವು. ಕಿನ್ನರರೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ ವಾಸಮಾಡತಕ್ಕ ಮನೆಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಇರುವುವು. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ

ಹುಡುಕಿನೋಡಬೇಡವೆ! ನಾನೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವೆನು. ಈ ಜನಸ್ಥಾನದ ಸುತ್ತಲೂ ಹಡಕಿನೋಡು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಮಹಾತ್ಮರಾಗಿಯೂ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನಂತವರು ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧೈರ್ಯಪಡುವುದೆಂದರೇನು? ಎಷ್ಟೇ ಬಿರುಗಾಳಿಯು ಬಂದು ಹೊಡೆದರೂ, ಬೆಟ್ಟಗಳು ಅಳಿದು ಹೋದವೆಂತೆ, ನಿನ್ನಂತಹ ಧೀರರು ಎಂದಿಗೂ ಎದೆಗೆಡಬಾರದು!"

ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಸಂಗಡಲೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ರಾಮನ ಮಸ್ತಿನಲ್ಲಿನ ಕೋಪವು ಶಾಂತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಣಸಂಧಾನಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ನಡೆದುಬರುವಾಗ, ಮುಂದೆ ಪರ್ವತಶಿಖರದಂತೆ ಬಿದ್ದು ರಕ್ತಮಯವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕಂಡರು. ನೋಡಲೇ ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕೋಪವು, ಹೀಗೆ ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ಯುವೈಯ್ಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ವೇದನೆಯಿಂದ ಬಿದ್ದಿರುವ ಆ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಮಿತಿಮೀರಿದಂತಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಮನು ಕೋಪದಿಂದ ವೈತೀಯದೆ, ಅತುರದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆದು, "ಆಹಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇದೋ ಸಿಕ್ಕಿದನು! ಇವನೇ ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವನು! ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ! ಯಾವನೋ ರಾಕ್ಷಸನೇ ಹೀಗೆ ಗೃಧ್ರರೂಪದಿಂದ ಒಂದು ಈ ವನದಲ್ಲಿರುವನು. ಇದೋ! ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ನೋಡು! ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿಯಾದ ನಿನಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಇವನೇ ತಿಂದುಬಿಟ್ಟು, ಏನೂ ತಿಳಿಯದವನಂತೆ ಸುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿರುವನು! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಆದೋ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಲಗುಳ್ಳ ಈ ಬಾಣದಿಂದಲೇ ಇವನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವೆನು ನೋಡು!" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕತ್ತಿಯ ಆಕಾರದಿಂದಿರುವ ಒಂದು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣವನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಗೃಧ್ರರಾಜನ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಆಗ ರಾಮನಿಗುಂಟಾದ ಕೋಪವನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು! ಸಮುದ್ರಾಂತವಾದ ಈ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಗಲೇ ನಡುಗಿಸಬಿಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಕೋಪಗೊಂಡು

ಇದಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ಆ ಗೃಧ್ರರಾಜನು ನೋಡಿ ಗದ್ದದ ಸ್ವರವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಬಾಯಿಂದ ರಕ್ತವನ್ನು ಕಕ್ಕುತ್ತ, ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿ ಮಾತಾಡಲಾರದೆ "ಎಲೆ ಆಯುಷ್ಯತನ! ಈ ಮಹಾವನದಲ್ಲಿ ಔಷಧಿಯನ್ನು ಕುಡುಕುವಂತೆ ಯಾವಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕುಡುಕುತ್ತಿರುವೆಯೋ, ಅವಳಿ. ಇನೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ರಾವಣನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡುಹೋದನು. ನೀನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದಮೇಲೆ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಆ ರಾವಣನು ಕದ್ದುಕೊಂಡುಹೋಗುವಾಗ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಆಗ ನಾನು ಅವನನ್ನಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ತಡೆದೆನು. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಅವನ ರಥವನ್ನು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಿದೆನು. ಇದೇ ಅವನ ಧನುಸ್ಸು. ಇದೇ ಅವನ ಬಾಣವು! ಇದೇ ಅವನ ಯುದ್ಧರಥವು! ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಮುರಿದುಹಾಕಿದೆನು. ಇದೋ ನನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಯ ಬಡಿತದಿಂದ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿರುವ ಈತನೇ ಅವನ ಸಾರಥಿಯು. ಅವನ ಯುದ್ಧಕವಚವೂ ಹರಿದುಬಿದ್ದಿರುವುದು ನೋಡು! ರಾಮಾ! ಎಷಾ ದರೇನು! ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಗಲೇ ನಾನು ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟೆನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಹೋಗಿಹೋದರು. ರಾಮಾ! ಮೊದಲೇ ಆ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಪುನಃ ನೀನು ಬೇರೆ ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದುದೇನು? " ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನಿಗೆ ಬಹಳ ಪರಿತಾಪವುಂಟಾಯಿತು. ಸಂಕಟದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರುಬಿಡುತ್ತ ನಿಂತನು. ಅವನ ಸಂತಾರವು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಯಿತು, ಆಮೇಲೆ ಮುಂದೆಬಂದು ಆ ಗೃಧ್ರರಾಜನನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಸವರುತ್ತ, ದುಃಖದಿಂದ ನಿಂತನು. ಅವನ ಸಂಕಟವು ಇನ್ನೂ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ತಪ್ಪಿತು. ಅವನುಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲು ಜಾರಿಬಿದ್ದಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಜೀತರಿಸಿಕೊಂಡು ರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅತ್ತಲಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಅಳುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ನೋದಲೇ ದುಃಖದಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನಿಗೆ, ಸೀತೆಯ ಅನಾಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ದುಃಖವುಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ನೋಲೆ ಜಟಾಯುವಿನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ದುಃಖವು ಇನ್ನೂ ನಿಂತಿರಲಾರಿಹೋಯಿತು. ಯಾರಿಗೂ ದುರ್ಗತವಾದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ಕೇಳುವವರೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ ಜಟಾಯುವನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಬಹಳ ಪರಿತಾಪದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು † “ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ ! ನನ್ನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಅಪ್ಪಿವೈಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ! ರಾಜ್ಯವೂ ಕೋಯಿತು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅಲೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡೆನು. ಆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನೂ

† ಇಲ್ಲಿ “ ರಾಜ್ಯಾಪ್ತಂತೋ ವನೇ ವಾಸಸ್ಥಿತಾ ನಷ್ಟಾ ದ್ವಿತೋ ಹತಃ | ಈ ದೈವೇಯಂ ಮಮಾಶ್ಚಲಕ್ಷ್ಮೀನೃಪಹೇವಸು ಶಾಕಂ || ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಹಿಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ, “ ನ ಜಾಸ್ಯ ಮಹತೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ರಾಜ್ಯ ನಾಶೋಽನ ಕೇರ್ಷತಿ” ರಾಜ್ಯನಾಶವು ಇವನ ಶೋಭಾತಿತಯವನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರ ತಗ್ಗಿಸಲಾರದೆಂದೂ, “ ವನವಾಗೋ ಮಯೋದಯಃ ” ವನವಾಸವೂ ಈತನಿಗೆ ಮುಪಾಭ್ಯವಯ ಹೇತುವೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ರಾಜ್ಯಭ್ರಂಶ ವನವಾಸಗಳೆರಡೂ ರಾಮನಿಗೆ ಏಕೇಶ್ವಾಭಿಮಾನಗಳೆಂದೇ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಅವನ್ನು ಕುರಿತು ರಾಮನು ದುಃಖಿಸುವುದುಂಚಿತವೆ? ಎಂದರೆ, ಈಗ ಸಂಭವಿಸಿರುವ ಸೀತಾವಿಯೋಗಕ್ಕೂ ಜಟಾಯು ಮರಳಿಕ್ಕೂ ಅವುಗಳೇ ಮೂಲವಾದುದರಿಂದ, ಈಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟಜ್ಞಾನವು ಮುಟ್ಟಿ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಪರಿತಪಿಸುವನೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಕೈಗೆ ಬಂದ ರಾಜ್ಯವು ತಪ್ಪಿ ಹೋದರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾಟನದಿಂದಲಾದರೂ ಜೀವಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದೂ ತಪ್ಪಿ (ವನವಾಸಃ (ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಬೇಕಾಯಿತು, ತನ್ನ ಇಷ್ಟಜನೊಡನೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಯಾತಾದರೂ ಕಾಲನ್ನು ಕಳೆಯಬಹುದೆಂದರೆ, ತೈವವು ಅವನ್ನೂ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಹೋದುದರಿಂದ (ಸೀತಾ ನಷ್ಟಾ) ಪ್ರಿಯಕಾಕ್ಷಿಯಾದ ಸೀತೆಯೂ ತಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಹೋದಳು” ಸೀತಾವಿಯೋಗವುಂಟಾದರೂ ಆಗಾಗ ಆ ದುಃಖೋಪಶಮನಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂಧುಜನ ರಾದರೂ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿಷ್ಟೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಆಶ್ವಾಸವಿರುವಂತಿತ್ತು, ಅವನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ದ್ವಿತೋ ಹತಃ) ಅನರ್ಥಂಭವಾದ ಜಟಾಯುವೂ ಮೃತನಾದನೆಂದು ಕೊರಗಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

ಹತನಾದನಲ್ಲಾ! ಈ ನನ್ನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವು ಬೆಂಕಿಯನ್ನಾದರೂ ಸುಟ್ಟುಬಿಡವು ದಲ್ಲವೆ? ಈಗ ನಾನು ಒಂದುವೇಳೆ ಈ ತಾಪವನ್ನಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಜಲಪೂರ್ಣವಾದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಬೇಕೆಂದು ಹೋದರೂ, ಆ ಸಮುದ್ರವೂ ನನ್ನ ಮೈ ಬೇಗೆಗೆ ಆಗಲೇ ಒಣಗಿಹೋಗುವದೆಂದೆಡೆಸುವೆನು. ಅಯ್ಯೋ! ನಾನು ಏನೆಂದು ಮುಟ್ಟಿದುದು ಹಾನಾಗಿ ಕಚ್ಚುವಂತಿರುವುದಲ್ಲ! ಚರಾಚರಾತ್ಮಕನಾದ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ನನ್ನಂತ ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದವನೊಬ್ಬನೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾನರ್ಥಪರಂಪರೆಗಳೆಂಬ ಈ ದೊಡ್ಡ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದಿರುವೆನಲ್ಲಾ! ತಂದೆಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖನಾದ ಈ ಗೃಧ್ರರಾಜನು ಈ ವಾರ್ಧಕ ದಸೆಯಲ್ಲಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯಬೇಕಾಯಿತೆ! ಹಾ! ನನ್ನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ!" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಆಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಆ ಜಟಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಪಿತೃಸ್ನೇಹವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಅವನ ದೇಹವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸವರಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಆ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ರೆಕ್ಕೆಮುರಿದು ರಕ್ತಮಯನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಆಗಾಗ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಲಿಂಗಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ದುಃಖವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲು "ಹಾ! ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯೆಲ್ಲಿರುವಳೋ" ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಬಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತೆಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದುದು.

ರಾಮನು ಹಾಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಜಟಾಯುವನ್ನು ನೋಡಿ ಪರಿತಾಪದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕೂರಿತು, ವತ್ಸನೆ! ಈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನು ನನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸಿ ಬಂದು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾಂತವಾದ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಕಂಠಗತ ಪ್ರಾಣನಾಗಿ ನರಳುತ್ತಿರುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳಿರುವಂತಿದೆ! ಆದರಿಂದಲೇ ಇವನು ಹೀನಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿರು

ವನು ಆದರೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವನು. “ ಎಲೆ ಜಟಾಯೂ ! ನಿನಗೆ ಇನ್ನೂ ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ, ಸೀತೆಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸು. ರಾಕ್ಷಸನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಹೇಳು. ನಿನಗೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗಲಿ ! ರಾವಣನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋದನು ? ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಪರಾಧವನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ರಾವಣನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯವತ್ತಿಯನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡುಹೋಗಿರುವನು ? ಎಲೈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನೆ ! ಚಂದ್ರಬಿಂಬವಂತೆ ಅತಿ ಮನೋಹರವಾದ ಆ ಸೀತೆಯ ಮುಖವು ಆಗ ಹೇಗಿದ್ದಿತು ? ಆಗ ಸೀತೆಯೇನು ಹೇಳಿದಳು ? ಆಯ್ಯಾ ! ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ವೀರ್ಯವೆಂತದು ? ಅವನ ರೂಪವು ಹೇಗಿರುವುದು ? ಅವನ ಕೆಲಸವೇನು ? ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬಲ್ಲೆಯಾ ? ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ದುಃಖದಿಂದ ಕೇಳಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಜಟಾಯುವು ಪುನಃ ದೀನಸ್ವರದಿಂದ “ ವತ್ಸ ರಾವಣ ! ಆ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಒಂದು ಕ್ಷಣಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನೂ, ವೋಡಗಳನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಕತ್ತಲೆ ಕವಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ ! ನಾನು ಬಳಲಿರುವಾಗ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ನನ್ನ ರಕ್ತಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಇದೋ ! ಈ ನೈಯತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ರಾಮಾ ! ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳು ಮರಣಸಂಕಟದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಕಣ್ಣಾಲಿಗಳು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುವು. ಲಾಮಂಜದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೊನೆಗಳುಳ್ಳ ಚಿನ್ನದಮರಗಳು ಆಗಲೇ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ನಾನು ಇನ್ನು ತಚ್ಛಾಗಿ ಮಾತಾಡಲಾರೆನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ರಾವಣನು ಯಾವ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದನೋ, ಅದು ನಿನಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕೆಟ್ಟುದಾಗಿಲ್ಲ. ಆ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತುವು ತೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಆದರ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೈಸೇರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿದಮುಹೂರ್ತವೆಂದು ಹೆಸರು. ಅಜ್ಞಾನಾದ ರಾವಣನು ಆ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದನು. ಅದುದರಿಂದ ಈಗ ನೀನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ತೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ

ಹೊಂದುವೆ. ಗಾಳವನ್ನು ನುಂಗಿದ ಮಿಾನಿನಂತೆ ರಾವಣನು ಈಗ ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶ ಹೊಂದುವನು ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಗಾಗಿ ನಿನು ಇನ್ನುಮೆಲೆ ದುಃಖಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ. ನೀನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದು ಅವಳೊಡನೆ ಕ್ಷಮದಿಂದಿರುವೆ ” ಎಂದನು. 1 ಇದುವರೆಗೆ ಜಟಾಯುವು ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಇದ್ದು, ರಾಮನೊಡನೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ಕೊನೆಯಮಾತು ಮುಗಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಅವನಿಗೆ ಮರಣಕಾಲವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿ ಕಂಡಕಂಡಗಳೊಡನೆ ಬಾಯಿಯಿಂದ ರಕ್ತವು ಬೀಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಆದರೂ ಅವನು ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನರಂಭಿಸಿ 2 “ಅಯ್ಯಾ! ರಾಮಾ! ವಿಶ್ರವಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪುತ್ರನು! ಕುಬೇರನ ತಮ್ಮನು ” ಎಂದು ಈ ಮಾತನ್ನು ಮುಗಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಜಟಾಯುವು ಪ್ರಾಣವನ್ನಾ ಬಿಟ್ಟನು. ಅವನು ಈ ಮಾತನ್ನು ತೊಡಗಿದಾಗ, ಆಸೆಯಿಂದ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೈಯಿಗಿದು ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನಾದರೋ ಜಟಾಯುವಿನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಗಾವರಬಿದ್ದು “ ಅಯ್ಯಾ! ಹೇಳು! ಹೇಳು! ” ಎಂದು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದನು ಎಷ್ಟು ಕೂಗಿದರೇನು? ಆ ಅರ್ಥೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಜಟಾಯುವಿನ ಪ್ರಾಣಗಳು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು

1. ಜಟಾಯುವು ನೋಡಲೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗಿರಬಹುದು, ಸೀತೆಯು ಅನಾಗ್ರಹದಿಂದ ರಾಮನರ್ಚನದವರೆಗೆ ಅವನ ಪ್ರಾಣಗುಳಿದಿದ್ದುನೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದೇ ವಿಷಯ ಸ್ಕಾಂದದಲ್ಲಿ “ ವೇವೀ ಮಾಃ ಪ್ರಾಪಂಚೇಂದ್ರ ಯಾವತ್ಸಂಭಾಷಣಂ ಮಯಾ | ಭವತಸ್ತಾವದಾಸನ್ನೇ ಪ್ರಾಣಾ ಇತ್ಯಾಹ ಜಾನಕೀ ” ಎಂಬ ಜಟಾಯುವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

2. ಇಲ್ಲಿ “ ಪುತ್ರೋವಿಶ್ರವಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪುತ್ರಾ ವೈಶ್ರವಣ್ಯ ಚ ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಜಟಾಯುವು ಆ ರಾವಣನ ವಿವರಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಮುಗಿಸುವಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಮೃತನಾದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಮುಂದೆ ಕಿಸ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಿಯು ವಾಸವೆನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ, ಈ ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಪೂರ್ವಾರ್ಥವನ್ನಾಗಿಟ್ಟು “ ಅಥಾಸ್ತೇ ಸರ್ಗೀಂ ಲಂಕಾಂ ರಾವಣೋ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರಃ ” ಎಂಬುವಾಗಿ ಉತ್ತರಾರ್ಥವನ್ನು ಮುಗಿಸಿರುವರೆಂದು ಲೋಕಾಚಾರ್ಯರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹಾರಿಹೋದುವು. ಆ ಪಕ್ಷಿಯ ತಲೆಯು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಕಾಲುಗಳೆರಡೂ ಆಗಲಿಸಿಹೋದುವು. ಅದರ ದೇಹವು ದಂಡಾಕಾರವಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬಿಟ್ಟದಂತೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಆ ಗೃಧ್ರ ರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಘನು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಬಂದೊದಗುತ್ತಿರುವ ದುಃಖ ಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ದೀನನಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು " ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ನೆಲೆಯಾದ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಗೃಧ್ರರಾಜನು ಎಷ್ಟೋ ವರುಷಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಯ್ಯೋ! ಅಂತವನು ಈಗ ಮೈಮುರಿದು ಬಿದ್ದನಲ್ಲ! ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಉತ್ತರೋತ್ತರಾಭ್ಯುದಯನನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅನೇಕ ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಬದುಕಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನೂ ಕೂಡ ಈಗ ರಾಕ್ಷಸನ ಕೈಯಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಸತ್ತುಮಲಗಿದನಲ್ಲ! ಕಾಲಗತಿಯನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ಮಾರಬಲ್ಲರು? ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಗೃಧ್ರರಾಜನು ನನಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದನು. ಅದರಿಂದಲೇ ರಾಜನು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯಬೇಕಾಯಿತು. ಪಿತೃಪಿತಾಮಹ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ತನಗೆ ಬಂದಿರುವ ಮಹತ್ತಾದ ಗೃಧ್ರರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ನನಗಾಗಿ ಇವನು ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ತಿರ್ಮಕೃಗಳೇ ನೊಡಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧುಗಳೂ, ಧರ್ಮಚರಣೆಯುಳ್ಳವರೂ, ಶಲ್ಲರರೂ, ಶರಣ್ಯರೂ ಕೆಲವರಿದ್ದೇ ಇರುವರು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನನಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಈ ಜಟಾಯುವಿನ ಮರಣದಿಂದ ಈಗ ನನಗುಂಟಾಗಿರುವ ಸಂಕಟವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗಲೂ ಇಷ್ಟು ದುಃಖ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವೆ, ಮಹಾ ಶಸ್ತ್ರಯಕಗಿಯೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾಂತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದತ್ತರಥರಾಜನು ಹೇಗೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನೂ ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ ಮಾನ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಪೈಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಇಡಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಸೌದೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಂದಿಡು. ನಾನು ಅರಣಿಯನ್ನುಜ್ಜಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವೆನು! ನನಗಾಗಿ

ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ
 ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೇ! ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ತಾನು
 ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದರೂ, ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನ ಕೈಯಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಇವನ
 ದೇಹವನ್ನು ಚಿತೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ದಹನಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು,, ಎಂದು
 ಹೇಳಿ ರಾಮನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಆ ಪಕ್ಷಿಯ ದೇಹವನ್ನು ತಂದು ಚಿತೆಯ
 ಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಅನೇಕ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಆ ಚಿತೆಗೆ ಅಗ್ನಿ ಸ್ಥಾಪನ
 ಮಾಡುತ್ತಾ † ಎಲೈ “ಮಹಾಸತ್ತ್ವವಳ್ಳ ಗೃಧ್ರರಾಜನೆ! ಇದೋ ನಾನು

† ಇಲ್ಲಿ 'ಯಾ ಗತಿಯರ್ಥಂ ಶಿಲಾನಾನಾಹಿತಾಗ್ನೇಶ್ಚ ಯಾ ಗತೀ | ಅಪರಾವರ್ತನಾಂ ಯಾ ಚ ಯಾ ಚ ಭೂಮಿಪ್ರದಾಯಿನಾಂ | ಮಯಾ ತ್ವಂ ಸಮನುಜ್ಞಾತೋ ಗಂಧರ್ವೋಕಾನನುತ್ತಮಾಃ | ಗೃಧ್ರರಾಜಮಹಾಸತ್ತ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಚಮಯಾ ವ್ರಜ' ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, (ಯಜ್ಞ ಶಿಲಾನಾಂ) ಯಜ್ಞವೇ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿವುಳ್ಳ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞನುಷ್ಠಾನವೆಂದಾದ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ (ಯಾಗತೀ) ಯಾವ ಗತಿಯುಂಟೋ (ಅಹಿತಾಗ್ನೇಃ) ಪಂಚಾಗ್ನಿಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತಪಸ್ವೀಲನಾದ ವಾನಪ್ರಸ್ಥರಿಗೆ ಯಾವ ಗತಿಯುಂಟೋ (ಅಪರಾವರ್ತನಾಂ) 'ವಿಶ್ವಮಿಯಾತ್ಮತೋವ ಪುನರೇಯಾತ್' ಎಂಬ ಲಕ್ಷಗೋಕ್ತರಾದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಗತಿಯುಂಟೋ (ಭೂಮಿ ಪ್ರದಾಯಿನಾಂ) ಭೂಭೋಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ನೈಷ್ಠಿಕರಿಗೆ ಯಾವ ಗತಿಯುಂಟೋ, ಆ ಗತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಏನಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಸಲಿ' ಎಂದರೆ 'ಪ್ರಾಣಾಸತ್ಯಂ ಗೃಹಾಂಕನಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸನಾಸಿನಾಂ ಸ್ವತಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸ್ಥಾನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧಿಸಲಿ ಎಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ (ಯಜ್ಞವಾನತಪಸ್ಸ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗತಿ (ಲೋಕ) ಗಳುಂಟೋ ಆ ಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನ್ನಿಂದ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುವ ನೀನು ಹೊಂದುವವ ನಾಗು, ಎಂದರ್ಥವು. (ಸಮನುಜ್ಞಾತಸ್ತು) ನನ್ನಿಂದ ಅನುತಿ ಕಲ್ಪಿಟ್ಟವನಾಗಿ (ಅನುತ್ತಮಾಃ) ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತೂ ಮೇಲೆಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡ ಎಂದರೆ ಅಥ ಯದತು ನಮಿದಿವೋಚ್ಯೋತಿ ಶುಭಸ್ಯ ವೇ ವಿಶ್ವತಃ ಪೃಥ್ವೀಸು ಸರ್ವತಃ ಪೃಥ್ವೀಪ್ಸುನುತ್ತಮೇಷೂತ್ತಮೇಸು' ಇತ್ಯಾದಿ ನಿತ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ವಿಷ್ಣು ಲೋಕಾವಯವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊಂದುವವನಾಗೆಂದುಭಾವವು ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ಜಟಾಯುವನ್ನುಕ್ಷೇಪಿಸಿ ನನ್ನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಿ ನೀನು ಯಜ್ಞ ಶಿಲಾದಿ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ, ಅನುಜ್ಞಾತನಾಗಿ ವಿಷ್ಣು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದುವವನಾ' ಗೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗಿ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಪ್ರವೇಶಮೂತವೆಸಮ್ಮಾರಿ*

ಯಜ್ಞ ಶ್ರೀಲರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಯಾವ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟೋ, ಅಹಿತಾಗ್ನಿಯಾದ

ಮುಕ್ತಿಪ್ರದಾನವು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವಾಗ ಮನುಷ್ಯಭಾವವನ್ನು ನಟಿಸುವ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಲ್ಲುವುದೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ " ಸತ್ಯೇನ ಲೋಕಾನ್ ಜಯತಿ " ಎಂದು, ತಾನಾರ್ಜಿಸಿದ ಧರ್ಮವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ ರಾಮನು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಇದು ಸಲ್ಲುವುದೆಂದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಅಥವಾ (ಮಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತಃ) ನನ್ನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, (ತತೋನುಜ್ಞಾತಃ) ಅದರಿಂದ ಅನುಜ್ಞೆಹೊಂದಿರುವನಾಗಿ, ಯಜ್ಞ ಶ್ರೀಲಾರಾದಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯಗಳಾದ ಸದ್ಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಂದು, ಕೊನೆಗೆ (ಮಯಾ ಪ್ರಜ) ನನ್ನೊಡನೆಯೂ ಸೇರು, ಎಂದರೆ "ಸೋಽಶ್ವತೇ ಸರ್ವಾ ಕಾರ್ಮಾ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ವಿಶಶ್ಚಿತಾ" ಎಂಬಂತೆ ಮುಕ್ತಭೋಗವನ್ನು ಹೊಂದು ಎಂದು ಭಾವವು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿರ್ಹೇತುಕವಾಗಿಯೇ ಮುಕ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂಬ ಅತಿಪ್ರಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಗಬಹುದಲ್ಲವೆ ಎಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು, ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜಟಾಯುವು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಬಾಧಕವಲ್ಲವು. ಇದೇ ವಿಚಾರವು ನೃಸಿಂಹ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ, "ಮತ್ಕೃತೇ ನಿಧನಂ ಯಸ್ಮಾತ್ತಯಾ ಪ್ರಾಶ್ಚಂದ್ರಿಜೋತ್ತಮಃ | ತಸ್ಮಾನ್ನಮ ಪ್ರಸಾದೇನ ವಿಷ್ಣುಲೋಕಮವಾಪ್ಸ್ಯತಿ" ಎಂದು ರಾಮನೇ ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಕರ್ತೃದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯುಂಟಾದಂತಾಯಿತಲ್ಲವೆ ಎಂದರೆ "ಕರ್ತೃಹೈವ ಹಿ ಸಂಸಿದ್ಧಿವಾಪ್ನಿಶಾ ಜನಕಾದಯಃ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಮುಕ್ತಿಹೇತು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲವು. ಆದರೆ "ನಾನ್ಯಃ ಪಂಥಾ ಆಯನಾಯ ವಿದ್ಯತೇ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಜ್ಞಾನವು ಹೊರತು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆ ಎಂದರೆ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೊರತು ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಮುಕ್ತಿಹೇತುವಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಈ ಪ್ರತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ಅದೋಷವೂ ಇಲ್ಲವು.

ಅಥವಾ "ಹಿ ಗೃಧ್ರರಾಜನೆ! ನನ್ನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಗಿ ನೀನು ನನ್ನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮಗಳಾದ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ, ನನ್ನ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದು, ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ (ಯಜ್ಞ ಶ್ರೀಲಾನಾಂ ಯಾಗತಃ) ಯಜ್ಞ ಶ್ರೀಲರಿಗೆ ಯಾವ ಲೋಕವೋ (ಅಹಿತಾಗ್ನೀಃಯಾಗತಃ) ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಹವನೀಯಂ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿನಿರತನಾದವನಿಗೆ ಯಾವಲೋಕವೋ, ಇಲ್ಲಿ "ಅಗ್ನಿಯೋ ವೈ ಪ್ರಯಾವಿದ್ಯಾ" ಎಂದಾರಂಭಿಸಿ, "ತಸ್ಮಾದಗ್ನೀಸ್ವರಮಂ ವದಂತಿ" ಎಂಬವರೆಗೂ ಇರುವ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಅಹಿತಾಗ್ನಿತ್ವವೂ

ವಾನಪ್ರಸ್ಥನಿಗೆ ಯಾವ ಸದ್ಗುಣಿಯುಂಟೋ, ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ,

ಕೂಡ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಲೋಕವು ಫಲವಾಗಿರುವುದೆಂದೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವು; ಮತ್ತು (ಅಪರಾವರ್ತನಾಂ) ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗದವರಿಗೆ ಯಾವಲೋಕವೋ, "ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಈ ಫಲವು ಸಿದ್ಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಪುನಃ ಅವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು ಕೇವಲ ಹೃಷ್ಯಾಂತಕಾಗ್ನಿಯೇ ಎಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಎಂದರೆ ತಿರುಕ್ಕಾದ ನಿನಗೆ ಯಜ್ಞಾದಿ ಫಲಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ನೀನು ಸ್ವತಃವ ಅಪರಾವರ್ತಿಗಳ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆಯೇ ಆ ಯಜ್ಞಾದಿ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದುವನಾಗೆಂದು ಭಾವವು. ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಮೊದಲು ವಸುತ್ಪಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಅನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಈ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಂದಿ, ಕೊನೆಗೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿದನೆಂದು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು. (ಭೂಮಿಪ್ರದಾಯಿನಾಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಭೂದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಯಾವ ಲೋಕವುಂಟೋ ಅದನ್ನೂ ಹೊಂದು" ಎಂದರ್ಥವು.

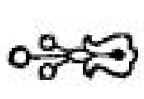
ತನಿಷ್ಠೋಕ್ತಿ:—ತೀರ್ಥಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದದವರಿಗೆ ಪರಲೋಕವಿಲ್ಲದಾದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಗಿ ನನ್ನನಷ್ಟೆಯಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದು. (ಅಪರಾವರ್ತನಾಂ) "ನ ಸ ಪುನರಾವರ್ತತೇ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ, ಪುನರಾವರ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಮುಕ್ತರ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದು; ಮುಕ್ತಲೋಕವೆಂಬುದು ಮೋಕ್ಷವೊಂದೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಬಹುವಚನವು ಪೂಜಾರ್ಥವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಆ ಪರಮಪ್ರೋಮಾದಲ್ಲಿ ಅವಾಂತರ ಲೋಕಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂದೆ "ವಿಶ್ವತಃ ಸೃಷ್ಟೇಷು" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಶ್ರುತಾಣುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನವು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬಹುವಚನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. (ಯಜ್ಞ ಶೀಲಾನಾಂ) ಯಜ್ಞ ಶೀಲಾದಿಲೋಕಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಅಪರಾವರ್ತಿಗಳ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದುವನಾಗೆಂದರ್ಥವು. ಭಗವಂತನಾದ ರಾಮನು ತೀರ್ಥಕ್ಕಾದ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಬಹುದೇ? ಎಂದರೆ "ನ ಶೂದ್ರಾ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಾಃ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಶೂದ್ರಶಬ್ದವು ಪಶುವಿಧಾದಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವು ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಮೋಕ್ಷಾಧಿಕಾರವಿರುವುದರಿಂದ, ಇದೆಯುಕ್ತವೆಂದೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮನೇ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತವಾಗುವುದು. "ಶ್ರುಂ ಗತೀ ಪರಮಾ ದೇವ" ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ವಾಲಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯೂ, "ನ ಹಿ ದೇವೈರುದೀರ್ಣಸ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯೂ, "ಸೀತಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಭವಾಃ ವಿಷ್ಣುಃ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ

ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಪುನಃ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಾರದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಗತಿಯುಂಟೋ, ಐಹಿಕ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೈಷ್ಠಿಕರಾಗಿರುವವರಿಗೆ ಯಾವ ಉತ್ತಮ ಗತಿಯುಂಟೋ, ಆ ಸ್ಮರೋತ್ತಮ ಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಂದು ! ಮತ್ತು ನನ್ನಿಂದ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುವ ನೀನು ವಿಷ್ಣುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದು !” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ಹೊರಟು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದೊಡ್ಡ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ತಂದು, ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಪಿಂಡದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದರ್ಭಾಸ್ತರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿ ಯಾದ ರಾಮನು ಆ ಮೃಗಮಾಂಸವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಉಂಡೆಮಾಡಿ, ಎಳಗರಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನೋಹರವಾದ ಒಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಆ ಪಕ್ಷಿಗೆ ಪಿಂಡವನ್ನೂ ಹಾಕಿದನು. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸತ್ತವನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೇರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪಿತೃದೇವತಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಯಾವಯಾವ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಜಪಿಸುವರೋ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜಪಿಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಗೋದಾವರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಆ ಗೃಹ್ಯ

ಭಾಗವತದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮನ ಪರತ್ವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಅದರೆ ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಾತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ರಾವಣಾದಿವಧರೂಪವಾದ ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ, ತಾನಾಗಿಯೇ ದತರಥನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವಾಗ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಷ್ಟು ವಿಲಾಪವೇಕೆ? ಎಂದರೆ “ದ್ಯುಸನೇಷು ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಭೃತಂ ಭವತಿ ದುಃಖಿಣಃ” ಎಂದೂ “ನಿಕ್ಷಿತ್ವಾಪಿ ಹಿ ಮೇ ಬುದ್ಧಿವರ್ಜನವಾಸೇ ದೃಢವ್ರತಾ | ಭರತಸ್ನೇಹಸಂತಪ್ತಾ ಬಾಲಿತೇಕ್ರಿಯತೇ ಪುನಃ” ಎಂದೂ, “ಸೀತಾಹರಣಜಂ ದುಃಖಂ ನ ಮೋಕ್ಷಸಾಮ್ಯ ತಥಾಗತಂ | ಯಥಾವಿನಾಶೋಗೃಹ್ಯಸ್ಯ ಮತ್ಕೃತೇ ಚ ಪರಂಶಪ” ಎಂದೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅತ್ರಿತರ ದುಃಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ತಾನೂ ದುಃಖಿಸುವುದೇ ಸರ್ರೇಶ್ವರನ ಸ್ತುಭಾವವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು. ಇದರಂತೆಯೇ ಶುಕಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ “ಮರ್ತ್ಯಾಪತಾರಸ್ತ್ರಿಪ ಮರ್ತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನ ಮನುಷ್ಯಾವತಾರವು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಹಕಾರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ರಾಮನಿಗೆ ದುಃಖಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಸಿರುವರು. ಹೀಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ರಾಜನಿಗೆ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬಹಳ ನಿಸ್ವೆಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಉದಕಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಡೆಸಿದರು. ಆ ಜಟಾಯುವು ಹೀಗೆ ಯಶಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ, ದುಷ್ಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹರ್ಷಿ ಸಮಾನನಾದ ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು, ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ತರ್ಪಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು, ಆ ಜಟಾಯುವನ್ನೇ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಸ್ಮರಿಸಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸೀತೆಯ ಸ್ಮರಣೆಬಂದು, ಅವಳನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ವಿಷ್ಣುವೂ ಇಂದ್ರನೂ ಸೇರಿ ಹೊರಡುವಂತೆ ಮುಂದೆ ಹೊರಟರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆರುವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

 ಅಯೋಮುಖಿಯನ್ನು ವಿರೂಪಮಾಡಿದುದು.
 ಕಬಂಧನನ್ನು ಕಂಡುದು.

ಹೀಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಅಪರಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ನೈರುತ್ಯಾಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದು, ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತ, ಅಷ್ಟಾಗಿ ಜನಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತುಕಾಣದ ಒಂದು ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಸುತ್ತ ಎಲ್ಲಿನೋಡಿದರೂ ಪೊದೆಗಳೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳೂ ತುಂಬಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು. ಎಲ್ಲಿನೋಡಿದರೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ನೋಡುವಾಗಲೇ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸತಕ್ಕ ಘೋರಾರಣ್ಯವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಹುಲಿಗಳೂ, ಸಿಂಹಗಳೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹೀಗೆ ಆ ಅರಣ್ಯವು ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಅದನ್ನು ಬೇಗನೆ ದಾಟಿಹೋದರು. ಆ ಜನಸ್ಮಾಸನ

ದಿಂದ ಮೂರು ಹರದಾರಿಯವರಿಗೆ ನಡೆದು, ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ದುರ್ಗಮವಾದ ಕ್ರೌಂಚಾರಣ್ಯವೆಂಬ ಅಡವಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮರಗಳು ತುಂಬಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದುದರಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಮುಚ್ಚಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಬಗೆಬಗೆಯ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿದರು. ಮಾರ್ಗಾಯಾಸದಿಂದ ಬಳಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕದುದಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಹಾಗೆ ಮೂರು ಹರದಾರಿಯನ್ನು ನಡೆದುಹೋದಮೇಲೆ, ಈ ಕ್ರೌಂಚಾರಣ್ಯಕ್ಕೂ ಮತಂಗಾಶ್ರಮಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಘೋರಾರಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಜಂತುಗಳೂ ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಸಂಚಾರಕ್ಕವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಗಿಡಗಳು ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು. ಆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವಾಗ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಹೆಯನ್ನು ಕಂಡರು. ಆ ಗುಹೆಯಾದರೋ, ಪಾತಾಳವಂತೆ ಮಹಾಗಂಭೀರವಾಗಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿರುವುದು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಆ ಗುಹೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುನಿಂತರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಗುಹೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪದೂರವಾಗಿ, ದೊಡ್ಡ ದೇಹವುಳ್ಳ ಮತ್ತು ವಿಕಾರವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ಷುದ್ರಜಂತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೆದರಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವಳ ರೂಪವು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಆಹಾ! ಅವಳ ವಿಲಕ್ಷಣ ರೂಪವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ಭಯಂಕರವಾದ ದೃಷ್ಟಿ! ಜೋಲುವ ಹೊಟ್ಟೆ! ಕೂಚಾದ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳು! ಒರಟಾದ ತೊಗಲು! ಹೀಗೆ ಕ್ರೂರಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾಗಿದ್ದು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಮಹಾಮೃಗಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನುಂಗಿಬಿಡುವಳು. ತಲೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಘೋರ ರೂಪದಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ನೋಡಿದರು. ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯೂ ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ನೆಟ್ಟಗೆ ರಾಮನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, “ಬಾ! ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕ್ರೀಡಿಸುವೆವು!” ಎಂದು

ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು. ಆಮೇಲೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಪಿ
 ಕೊಂಡು, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಅಯ್ಯಾ! ನನಗೆ ಆಯೋಮುಖಿಯೆಂದು
 ಹೆಸರು! ನಿನ್ನ ಒಳ್ಳೆಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಿಕ್ಕಿರುವೆನು. ನಿನ್ನಗಿಡೊಂದು ಲಾಭ
 ವಲ್ಲವೆ? ನನ್ನಗೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯು ಹುಟ್ಟಿಹೋಗಿರುವುದು. ಎಲೆ ನಾಥನೆ!
 ಇಲ್ಲಿ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಅಲೆಯುವುದೇಕೆ? ನಿನ್ನ ಅಯುಶ್ಯೇಷವನ್ನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ
 ನನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಇಲ್ಲಿನ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಇಲ್ಲಿನ ನದೀತೀರದ
 ಮಳಲು ದಿಣ್ಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಾ ಸುಖವಾಗಿ ಕಳೆಯಬಹುದು”
 ಎಂದಳು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಅತಿಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು.
 ಆಗಲೇ ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯನ್ನೆಳೆದು ಅವಳ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳನ್ನೂ, ಸ್ತನಗಳನ್ನೂ
 ಛೇದಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ವಿರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಆ ಆಯೋಮುಖಿಯು
 ‘ಅಯ್ಯೋ!’ ಎಂದು ವಿಕಟಸ್ವರದಿಂದ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ತಾನು ಬಂದ ದಾರಿ
 ಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಓಡಿ ಹೋದಳು. ಹೀಗೆ ಆಯೋಮುಖಿಯು ಹೊರಟು
 ಹೋದಮೇಲೆ, ಪರಂತಪರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ದುರ್ಗಮವಾದ ಆ
 ವನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿರು
 ವಾಗ ಶುದ್ಧವಾದ ತೀಲಸ್ವಭಾವಗಳುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ತಾನು ಬಹಳ ತೇಜಸ್ವಿ
 ಯಾಗಿಯೂ ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಧಿಗ್ಗನೆ ಹೆದರಿ,
 ಅಣ್ಣನಾದ ರಾಮನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು, ವಿನಯದಿಂದ “ಅಣ್ಣಾ!
 ಇದೇನೋ ನನ್ನ ಎಡದ ತೋಳು ಅದಿರುತ್ತಿರುವುದು! ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
 ಏನೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಕಳವಳವು ಹುಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು! ಅನೇಕ
 ವಾಗಿ ಈಗ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಅದರಿಂದ ಮುಂದೆ
 ನಮಗೇನೋ ಅಶಾಯವುಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು. ಅಣ್ಣಾ! ಹೇಗಾ
 ದರೂ ಆಗಲಿ! ನೀನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರು! ನಾನು ಹೇಳುವ
 ಈ ಹಿತವಾಕ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆಸು! ಈಗಿನ ದುಶ್ಯಕುನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಂದೆ
 ಬರಬಹುದಾದ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಈಗಲೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುವು. ಅದರೇನು!
 ಅಣ್ಣಾ! ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ವಂಜುಲಕವೆಂಬ ಒಂದುಜಾತಿಯ ಕ್ರೂರಪಕ್ಷಿಯು
 ಕೂಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ನಮಗೆ ಮುಂದೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವುಂಟಾಗುವ
 ದೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಶಕುನವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ

ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಮಾತನಾಡುತ್ತ, ಆ ಅಡವಿಯ ಒಂದೊಂದು ಕಡೆಯನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಬರುವಾಗ, ಆ ವನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುರಿಯುವಂತೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸಿತು. ಗಾಳಿಯು ಆಕಾಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಅವರಿಸಿರುವಂತೆ ಆ ಧ್ವನಿಯು ವನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ತುಂಬಿತು! ಆಗ ರಾಮನು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ, ಆ ಧ್ವನಿಯು ಎಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟಿತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಮುಂದೆ ಹೊರಟನು. ಮುಂದೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭೂತವನ್ನು ಕಂಡರು. ಆಹಾ! ಅದರ ವಿಲಕ್ಷಣಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ದೇಹವೋ ಪರ್ವತದಂತೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯವುದು! ಆಗಲವಾದ ಎದೆ! ಅದಕ್ಕೆ ತಲೆಯಾಗಲಿ ಕಂಠವಾಗಲಿ ಇದೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಬರೀ ಮುಂಡದಂತಿರುವುದು. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಾಯಿ! ಬೆಟ್ಟದಮೇಲಿನ ಗಿಡುಬಳ್ಳಿಗಳಂತೆ ಒರಟೊರಟಾದ ದಪ್ಪರೋಮಗಳು! ಕಾಲಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈ! ಮೇಘವು ಗುಡುಗಿದಂತೆಯೇ ಭಯಂಕರವಾದ ಕೂಗು! ಘೋರವಾದ ಆಕೃತಿ! ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಹಣೆ! ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಂಡದಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಒಂದೇ ಕಣ್ಣು! ಅದರಲ್ಲಿ ಗೋರೋಚನವನ್ನು ಬಳಿದಂತಿರುವ ಬಿಳಿಯಾಲೆಗಳು! ಆ ದ ರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣಗುಡ್ಡದಂತೆ ಉಬ್ಬಿದ ಎವೆ! ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ, ಹಿಂಗಳ ವರ್ಣವಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವ, ಆ ಕಣ್ಣಿನ ನೋಟವಾದರೋ ಎಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಸ್ತುವನ್ನಾದರೂ, ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು! ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಒಂದು ರಾಕ್ಷಸರೂಪವು ಗೋಚರಿಸಿತು. ಅವನ ದೊಡ್ಡ ಕೋರೆ ದಾಡೆಗಳೂ, ತುಟಿಯಮೇಲೆ ಆಡುತ್ತಿರುವ ನೀಡಿದ ನಾಲಗೆಯೂ, ಆಗಲವಾದ ಬಾಯಿಯೂ, ನೋಡುವವರನ್ನು ನಡುಗಿಸುವಂತಿದ್ದವು. ಅವನ ತೋಳುಗಳೆರಡೂ ಒಂದೊಂದು ಗಾವುದುದ್ದವಿರುವುವು ಅವನು ಆ ತೋಳುಗಳನ್ನಾಡಿಸುತ್ತ, ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕರಡಿ, ಆನೆ, ಜಿಂಕೆ, ಸಿಂಹಗಳು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾಮೃಗಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನುಂಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಅತ್ತಿತ್ತ ಬೀಸುತ್ತ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆಬಂದ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದುವುಗಳನ್ನು

ಒಂದು ಕೈಯಿಂದ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಬೇಡದು ವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳಿಬಿಡುವನು. ಈ ಘೋರ ರಾಕ್ಷಸನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ದೂರದಿಂದಲೇ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಬೀಸಿ, ಅವರ ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡಹಾಕಿದ್ದನು. ಇದನ್ನರಿಯದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತ, ಒಂದು ಹರದಾರಿಯ ದೂರದಲ್ಲಿ ಆ ದೊಡ್ಡ ದೇಹವನ್ನು ಕಂಡರು. ಹೀಗೆ ಅತಿ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ತೋಳುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ಮುಂಡದಂತಿರುವ ಆ ದೇಹವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬೆಚ್ಚರಬಿದ್ದರು. ಆ ಕಬಂಧನಾದರೋ ತನ್ನ ಉದ್ಭವಾದ ತೋಳುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಇವರಿಗೆ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡನು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನೂ ಬಲವಾದ ಬಿಲ್ಲನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗಿ ಅತಿ ಬಲಾಢ್ಯರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಅವನ ತೋಳುಗಳ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಾಗ ಏನೂ ತೋರದೆ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾದರು. ಅದರೆ ಶೂರನಾದ ರಾಮನಾದರೋ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಳವಳವಿಲ್ಲದೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೇ ಇದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಾಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಆಗ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಅಧೈರ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲಿತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು “ಆಣ್ಣಾ! ಈಗ ಮಾಡುವುದೇನು? ನಾವು ರಾಕ್ಷಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವೆ ವಲ್ಲಾ! ನಾನಂತೂ ಇವನ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿಬಿಡುವೆನು. ನೀನಾದರೂ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗು! ನನ್ನನ್ನು ಈ ಭೂತಕ್ಕೆ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ನೀನು ಹೇಗಾದರೂ ಸುಖವಾಗಿ ಓಡಿಹೋಗು. ಆಣ್ಣಾ! ಸೀತೆಗಾಗಿ ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ! ತೀಳಿದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಅವಳನ್ನು ಹೊಂದುವೆಯೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರಿರುವುದು. ನೀನು ಹೇಗಾದರೂ ಜೀವದಿಂದಿದ್ದು, ನಮಗೆ ಪಿತೃಪಿತಾ ಮಹಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರು! ನೀನು ರಾಜ್ಯ ಭೋಗದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂಬ ತಮ್ಮ ನೊಬ್ಬನಿದ್ದನೆಂದು ಆಗಾಗ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು

ಕೇಳಿ ರಾಮನು "ವತ್ಸನೆ ಭಯಪಡಬೇಡ! ವೀರನಾದ ನಿನ್ನಂತವನೂ ಹೀಗೆ
 ಭಯಪಡುವುದುಂಟೆ?" ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರನಾದ
 ಕಬಂಧನು ಮೇಘದಂತೆ ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕುರಿತು
 "ಎಲೈ ನೀವು ಯಾರು? ಗೂಳಿಯಂತೆ ಭುಜದ ಕಟ್ಟುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ,
 ದೊಡ್ಡ ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ ಬಿಲ್ಲನ್ನೂ ಧರಿಸಿದವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀವು ಈ
 ಘೋರಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದುದೇಕೆ? ನೀವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಬಾಯಿಗೆ
 ತುತ್ತಾಗಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲಾ! ನೀವು ಈ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದ ಕಾರ್ಯವೇನು?
 ಹಸಿವಿನಿಂದ ನಾನು ಅತುರಗೊಂಡಿರುವ ಮೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಕೈಗೆ
 ಸಿಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟಿರಿ! ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಂಬುಳ್ಳ ಎತ್ತುಗಳಂತೆ ನೀವು ಧನುರ್ಬಾಣ
 ಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಬಂದಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಬಾಯಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರಲ್ಲಾ!
 ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವು ಬದುಕಿಹೋಗುವುದು ಕಷ್ಟವು" ಎಂದನು. ದುರಾತ್ಮ
 ನಾದ ಕಬಂಧನ ಈ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ
 ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕಳವಳವು ತೋರಿತು ಆಗ ರಾಮನು ಕಂದಿದ ಮುಖದಿಂದ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ "ವತ್ಸನೆ! ಕಷ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕಷ್ಟವು ಬಂದೊದಗಿತು.
 ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ನುಭವಿಸಿದುದಾಯಿತು. ಆದರೂ ಹೇಗೋ
 ಬದುಕಿ ಬಂದೆವು. ಸೀತೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ! ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಾಣಾಂತಕರವಾದ ವಿಪ
 ತ್ತಿಗೂ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟೆವಲ್ಲಾ. ಆಹಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಾಲದ
 ವೀರ್ಯವನ್ನಡಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕತ್ತಿಯು
 ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಆಹಾ!
 ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಈಗ ಎಂತಹ ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟಿವು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಯಾವ
 ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲಾಗಲಿ, ದೈವಕ್ಕೆ ನಿರಂಕುಶವಾದ ಪ್ರವರ್ತನವಿರುವುದು.
 ದೈವವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೂ ಪ್ರಯಾಸವಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೇ ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿದ್ದರೂ,
 ಎಷ್ಟೇ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಕಾಲದ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಲೆ,
 ಮಳಲಿನ ಸೇತುವೆಗಳಂತೆ ಮುರಿದು ಬೀಳುವರು" ಎಂದನು. ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮ
 ನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು

ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಕೊನೆಗೆ ಹೇಗೋ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆರುವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

❦ { ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕಬಂಧನ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಕಡಿದುದು. ಅವನಿಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ನು ಸ್ಮೃತಿಯುಂಟಾದುದು. } ❦

ಆಗ ಕಬಂಧನು ತನ್ನ ತೋಳುಗಳೆಂಬ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕುರಿತು, “ಎಲೈ! ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆ! ಇದೇಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿರುವಿರಿ? ಹಸಿವಿನ ಆತುರದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ ಆಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ದೈವವೇ ಈಗ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರುವುದು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವು ಬದುಕಿಹೋಗುವುದೆಂದರೇನು?” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಚಿಂತಾಕುಲಿತನಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು, ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಯೂಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು. “ಆಣ್ಣಾ! ಈ ನೀಚರಾಕ್ಷಸನು ನಿನ್ನನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಶಿಫ್ರದಲ್ಲಿ ನುಂಗಿಬಿಡಬಹುದು! ಅದುದರಿಂದ ಈಗಲೇ ನಾವು ಕತ್ತಿಗಳಿಂದ ಇವನ ಈ ದೊಡ್ಡ ತೋಳುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕಡಿದುಬಿಡುವೆವು. ಇವನಿಗೆ ಈ ತೋಳುಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬಲವಾಗಿರುವುವು. ಇದರಮೇಲೆ ಇವನು ಬಹಳ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು. ಇದುವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಜನರನ್ನು ಕೊಂದು, ಈಗ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವನು. ಆದರೆ, 1 ಯಜ್ಞಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತರಲ್ಪಟ್ಟ ಅರಣ್ಯಪತುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಕ್ರತುಮಧ್ಯೋಪನೀತಾನಾಂ ಪಶೂನಾಮಿವ” ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ. ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ “ಕ್ರತುಮಧ್ಯಾಪನೀತಾನಾಂ” ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಯಜ್ಞದಿಂದ ಹೊರಗಾಗಿರುವ ಪಶುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಪಾಪವೆಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವು ವಿನಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಪಾಠವೇ ಸರಸವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ.

ಕೊಲ್ಲಬಾರದೋ ಹಾಗೆ ರಾಜನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕೈಲಾಗದವರನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವುದು ಮಾತ್ರ ಉಚಿತವಲ್ಲ” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಬಂಧನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗಲೇ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಬಾಯನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದನು. ಆಗ ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ, ತಮ್ಮ ಕತ್ತಿಯನ್ನೆತ್ತಿ, ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಭುಜಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕಡಿದುಬಿಟ್ಟರು. ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಮನು ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಅವನ 1 ಬಲತೋಳನ್ನು ಕಡಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಎಡದ ತೋಳನ್ನು ಕಡಿದನು. ಆಗ ಕಬಂಧನು ಉಚ್ಚೈಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತ, ತೋಳುಮುಂದು ಕೆಳಗೆಬಿದ್ದನು. ಆಗ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಕೂಗಿದ ಕೂಗಿನಿಂದ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶದಿಕ್ಕು ವಿದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕೂಗಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ತೋಳುಗಳೆರಡೂ ಮುಂದುಬಿದ್ದು ರಕ್ತಸೋರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಬಹಳ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ನೀರರಿ? ನೀವು ಯಾರು?” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಆ ಕಬಂಧನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ! ಇವನು ಇತ್ತೀಕು ವಂಶದವನು. ಇವನಿಗೆ ರಾಮನೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವನ ಹೆಸರನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿಬಲ್ಲರು. ನಾನು ಇವನ ತಮ್ಮನು. ನನ್ನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಮಹಾವಿಷಯಗಳ್ಳು ಈತನು ಏನೋ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನಿರ್ಜನವಾದ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ರಾಕ್ಷಸನು ಇವನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಅವಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆವು. ಎಲೈ! ನೀನು ಯಾರು? ಹೀಗೆ ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ಮುಂಡದಂತೆ ಆಕಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದೇಕೆ? ನಿನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಈ

1. ಇದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಮನ ಎಡಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಿ ತಿಪ್ಪನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ವಿರಾಧನ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಕಡಿದಾಗಲೂ ಇದೇ ಕ್ರಮವು ಕಾಣಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ಭಯಂಕರವಾದ ಬಾಯಿಯೇನು? ನಿನ್ನ ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಉರುಳಿಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು?" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಕಬಂಧನಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದ್ದ ಮಾತು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ " ಎಲೈ ಪುರುಷಕ್ರೀಷ್ಣರೆ! ನಿಮಗೆ ಸ್ವಾಗತವು! ಭಾಗ್ಯವತದಿಂದ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುವಂತಾಯಿತು! ನೀವು ಈ ನನ್ನ ಭುಜಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದುದೂ ನನ್ನ ಪರಮಭಾಗ್ಯವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ನನಗೆ ಈ ವಿಕಾರರೂಪವು ಹೇಗುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಕೇಳಿದಿರಲ್ಲವೆ? ಇದು ನನ್ನ ಅವಿನಯ ದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆ ಕಥೆಯನ್ನೂ ನಿಮಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳಿ!" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

 ಕಬಂಧನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಒಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದುದು.

" ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ರಾಮನೆ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ದಿವ್ಯರೂಪದಿಂದಲೇ ಇದ್ದೆನು. ನನ್ನ ಅ ರೂಪವನ್ನು ಹೀಗೆಂದೂ ಹಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಂತಿತ್ತು. ಆ ನನ್ನ ರೂಪವು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿತ್ತು. ದೇವೇಂದ್ರನ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರ ದಿವ್ಯದೇಹದಂತೆ ನನ್ನ ದೇಹವು ಅದ್ಭುತ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರೇನು! ನಾನು ನನ್ನ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಈ ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಜನಗಳನ್ನು ಹೆದರಿಸುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದೆನು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮುಷಿಗಳನ್ನೂ ಭಯಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಒಮ್ಮೆ ಸ್ತೂಲ ತಿರಸ್ಸೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯೊಬ್ಬನು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಮಿತ್ತು, ದರ್ಭೆ, ಕಂದಮೂಲಗಳು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವ

ನನ್ನೂ ನಾನು ನನ್ನ ಘೋರರೂಪದಿಂದ ಅಂಜಿಸಿದೆನು. ಆಗ ಅವನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯದಿಂದ “ಎಲೆ ನೀಚನೆ! ರೋಕನಿಂದಿತವಾದ ಈ ಘೋರರೂಪವೇ ನಿನಗೆ ನಿತ್ಯವಾಗಿರಲಿ!” ಎಂದು ಶಪಿಸಿದನು. ಆಗ ನಾನು ಭಯಪಟ್ಟು, ಕೋಪಗೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಋಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ದೈನ್ಯದಿಂದ “ಈ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ವಿಮೋಚನ” ವೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕೇಳಿದೆನು. ಆಗ ಋಷಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ “ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಯಾವಾಗ ನಿನ್ನ ತೋಳುಗಳನ್ನೂ ಕಡಿದು ನಿನ್ನ ಈ ದೇಹವನ್ನು ನಿರ್ಜನವಾದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಹಿಸಿಬಿಡುವರೋ, ಆಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮೊದಲಿನ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ” ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು. 1 ನಾನು ದನುವೆಂಬವನ ಮಗನು. ಮೊದಲು ನನ್ನ ದೇಹಕಾಂತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆರ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನನಗೆ ಹಾಗೆ ಋಷಿ ಶಾಪದಿಂದ ಬಂದ ಘೋರರೂಪವು ಇಷ್ಟು ವಿಚಾರಹೊಂದುವುದಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ಕಾರಣವುಂಟು! ಅದನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಒಮ್ಮೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾನು ಇಂದ್ರನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆನು. ನಾನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿದೆನು. ಅವನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನನಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗಲೇ ನನಗೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯುಂಟಾಯಿತು. “ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದುಬಂದಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ದೇವೇಂದ್ರನಾದರೂ ಏನುಮಾಡಬಲ್ಲನು?” ಎಂಬ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನಿ ದಿರಿಸಿದೆನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಕೋಪಗೊಂಡು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ನೂರೇಣುಗಳುಳ್ಳ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅತ್ಪಳಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ನನ್ನದೇಹವು ನಡುಗುಜ್ಜಾಗಿ, ನನ್ನತಲೆಯೂ ಮೊಳಕಾಲುಗಳೂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಹೋದುವು. ಆಗ ನಾನು ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ದೈನ್ಯದಿಂದ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಶ್ರಿಯಾ ವಿರಾಜಿತಂ ಪುತ್ರಂ ದನೋಸ್ತಂ ವಿದ್ಧಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ” ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಪದ್ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ದನುವಿನ ಕುಮಾರನೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಸಿಕ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ “ದನುರಾಮ ಶ್ರಿಯಃ ಪುತ್ರತ್ಯಾಪಾದ್ರಾಕ್ಷಸತಾಂ ಗತಃ” ಶ್ರೀಯೆಂಬವಳ ಮಗನಾದ ದನುವು, ಶಾಪದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು ಎಂದು ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ “ಶ್ರಿಯೋ ವಿರಾಜಿತಂ ಪುತ್ರಂ” ಎಂಬ ಪಾಠವೇ ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರುವುದು.

ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡೆನು. ಅವನಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕರುಣೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಅವನ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡದೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ "ನಿನಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯನ ಕೊಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾತು ತಪ್ಪಲಾರದು. ಹೀಗೆಯೇ ಬದುಕು ಹೋಗು" ಎಂದನು. ಅದರಿ ನನಗೆ ತಲೆಕಾಲುಗಳೆರಡೂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಅದುವೇ ಹೋಗಿದ್ದವು. ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಬಾಯಿಲ್ಲದೆ, ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಲ್ಲದೆ, ನಾನು ಬದುಕಿರುವುದು ಹೇಗೆ? ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳು ಜೀವಿಸಬಹುದು? ಆಗ ನಾನು ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ನನಗೆ ನೂರು ಗಾವುದ ದುದ್ದವುಳ್ಳ ಈ ತೋಳುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಹೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಹಂತವಾದ ಈ ಕೋರೆ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಅವನೇ ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಆಗ ಅವನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಉದ್ದವಾದ ತೋಳುಗಳಿಂದಲೇ ನಾನು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಜಿಂಕೆ, ಮುಂಕಾದುವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆದು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವೆನು. ಎಲೈ ನೀರರೇ! ಆಗಲೇ ಇಂದ್ರನು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು "ಯಾವಾಗ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ ಬಂದು ನಿನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ, ನಿನ್ನ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವನೋ, ಆಗ ನೀನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಬಹುದು" ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವನು. ಎಲೈ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಾಮನೇ! ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ನಾನು ಅದೇ ದೇಹದಿಂದ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರುವೆನು. ಹೀಗೆ ಹಿಡಿಯುವುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ರಾಮನು ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳಬಹುದೆಂಬ ಅಸೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಈ ದೇಹತ್ಯಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವೆನು? ಆಯ್ಯಾ! ನೀನೇ ರಾಮನೇ? ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಬ್ಬನೂ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರನು. ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನೇ ಆ ಮುಷಿಯೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಮೊದಲು ನೀವಿಬ್ಬರೂ ನನಗೆ ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ಆಗ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವೆನು. ನನ್ನ ಕಷ್ಟವೂ ನೀಗುವುದು? ಆಮೇಲೆ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಬುದ್ಧಿಸಹಾಯವನ್ನೂ ಮಾಡುವೆನು. ನಿಮಗೆ ಮಿತ್ರನನ್ನೂ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವೆನು" ಎಂದನು. ದನುಪುತ್ರನಾದ ಕಬಂಧನು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಲು, ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು

ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಕೇಳುವಂತೆ “ಆಯ್ಯಾ ಕಬಂಧನೇ! ನಾನೂ ನನ್ನ ಶತ್ರುನಾದ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಜನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ, ನಾವು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಸಮಯವನ್ನೇ ಕಾದಿದ್ದ ರಾವಣನು, ನನ್ನ ಶತ್ರುನಾದ ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋಗನು ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಹೆಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಮ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಜಟಾಯುವು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅವನ ರೂಪವಾಗಲಿ, ಅವನ ಶಕ್ತಿಯಾಗಲಿ, ಅವನ ಮಹಿಮೆಯಾಗಲಿ, ನನಗಾಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಪುರಜನಗಳಿಗಾಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ತಿಳಿಯದು! ಆ ದುಃಖದಿಂದಲೇ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಹೀಗೆ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಪಾಡುಪಡುತ್ತಿರುವೆವು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಾವು ನಮ್ಮ ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈಗ ನಮಗುಂಟಾಗಿರುವ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಮರುಕವು ಹುಟ್ಟದಿರಲಾರದು. ನೀನೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಸಹಜವು. ಆಯ್ಯಾ! ನೀನು ಹೆದರಬೇಡ! ಈಗ ನಾವು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಆನೆಗಳು ಮುಂದಿಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಣಗಿಬಿದ್ದಿರುವ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನಾರಿಸಿ ತಂದು, ಒಂದು ದೊಡ್ಡಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವೆವು. ನೀನು ಮಾತ್ರ ಸೀತೆಯನ್ನು ಯಾರು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳ ಬೇಕು! ನೀನು ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಇದೊಂದು ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡು” ಎಂದನು. ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾದ ರಾವಣನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಬಂಧನು, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು, “ಆಯ್ಯಾ ರಾಮನೇ! ಈಗ ನನಗೆ ಅಂತಹ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವೂ ಇಲ್ಲ! ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕಾಣೆನು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಮೊದಲು ಸುಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ, ಅಮೇಲೆ ನಾನು ನಿಜರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆಗ ನಿನಗೇನಾದರೂ ವಾಕ್ಯಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು. ನಾನಾಗಿ ಸೀತೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದವರನ್ನಾದರೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಬಹುದು. ನನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಸುಡುವ ವರೆಗೂ ನನಗೆ ಆ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲವು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುನಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡೋಡಿದ ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಶಾಪದೋಷದಿಂದ ನನ್ನ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯೇ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದು! ನನ್ನ ಶಪ್ತಿನಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ನಾನು ವಿಕಾರರೂಪವನ್ನು

ಹೊಂದಿರುವೆನು. ರಾಮಾ! ಆದೋ! ಆಗಲೇ ಸುತ್ತಿ ಬಳಲಿದ ಕುದುರೆಗಳುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುವಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ದಹನಮಾಡಿಬಿಡು! ನೀನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಮುಗಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಾನು ನಿಜರೂಪದಿಂದ ಬಂದು, 1 ಆ ಸೀತಾ ವ್ಯತ್ಯಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದವನಾವನೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ಅವನು ನ್ಯಾಯವಾದ ನಡತೆಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ನೀನು ಅವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳೆಸು! ಅವನೂ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದುದಿಲ್ಲ! ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಬಂದಿರುವನು” ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಕಬಂಧನು ರಾಮನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಗಿ, ನಿಜರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ರಾಮನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. }

ಕಬಂಧನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ದಿಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಳ್ಳವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನಿಟ್ಟರು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು

1. ಇಲ್ಲಿ ಕಬಂಧನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿರುವನೇ ಹೊರತು ರಾವಣನನ್ನು ತಿಳಿದವನಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ “ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ” ಎಂದರೆ, ಅಷ್ಟನೊಡನೆ ವೈರವನ್ನು ತಂಪುಕೊಂಡು ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸುಗ್ರೀವನು ತಿರುಗು ತಿದ್ದುವಾಗ ಹೇಳಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಈಗಲೇ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸದಿದ್ದುದೇಕೆಂದರೆ, ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ದಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನೊಡವಲೇ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಅಮೇಲೆ ಸೀತಾಸ್ತೇಷಣದ ಆತುರದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ತನ್ನ ಕುತ್ತಿತರೀರವನ್ನು ದಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಬಾರದೆ ಹೋಗುವುದೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂಥ, ನೊಡಲು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. -

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಒಣಗಿದ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಂದು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಟ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತೆಯನ್ನೊಡ್ಡಿದನು. ಅದು ಜಾಜ್ಜಲ್ಮಮಾನವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕಬಂಧನ ದೊಡ್ಡ ಕೇಳಬರವು ತುಪ್ಪದ ಮುದ್ದೆಯಂತಿದ್ದರೂ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೊಬ್ಬು ಬೆಳೆದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆ ದೇಹವು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಬೇಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗಾಗಿಯೇ ಆ ಚಿತೆಯಿಂದ ಒಂದು ದಿವ್ಯಾಕೃತಿಯು ಹೊರಟಿತು. ಕೊಳೆಯಿಲ್ಲದ ಶುಭ್ರವಾದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟು, ದಿವ್ಯಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಹೊಗೆಯಿಲ್ಲದ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ, ಆ ಕಬಂಧನೇ ಹೀಗೆ ದಿವ್ಯಾಕೃತಿಯಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂದನು. ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದುಬಗೆಯಾದ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೂ ತುಳುಕುತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅವನು ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ದಿವ್ಯಭೂಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಹಸನ್ನು ಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆ 1 ಹಂಸಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟು, ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಬೆಳಗುವಂತಿದ್ದ ಒಂದು ದಿವ್ಯ ವಿಮಾನವು ಬಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಚಿತೆಯಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಕಬಂಧನು ಅದನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ವಿಮಾನವೂ ಮೇಲೆ ಹಾರಿತು. ಹೀಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಆ ಕಬಂಧನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ " ರಾಮಾ ! ನಿನಗೆ ಸೀತೆಯು ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕುವಳೆಂಬುದನ್ನು ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ 2 ಯಾವ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಾದರೂ ಆರು ಉಪಾಯಗಳುಂಟು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ

1. ಇಲ್ಲಿ ಹಂಸಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಮಾನವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಕಬಂಧನು ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದ ದಹನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಪದ್ಮಾಕ್ಷಯಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಯುಕ್ತಿಗಳೆಂದರೆ ಉಪಾಯಗಳೆಂದರ್ಥವು. ಅರುಬಗೆಯ ಉಪಾಯಗಳೆಂದರೆ: ಸಂಧಿ, ವಿಗ್ರಹ, ಯಾನ, ಆಸನ, ದ್ವೈಧೀಭಾವ, ಸಮಾಶ್ರಯಗಳೆಂಬ ಪದ್ಧತಿಗಳೇ ಉಪಾಯಗಳೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವನ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿಮಿತ್ರರು ತಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಿ ಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ

ರಾಜರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವರು. ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ತನ್ನಂತೆ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವವನೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ ಸ್ವಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ರಾಮಾ ! ನೀನು ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನುಗಲಿ ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವಿರಿ ! ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ಕಷ್ಟಪಡುವವನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳೆಸಬೇಕು ! ಪಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದೆಂದು ನನಗೇನೋ ತೋರಲಿಲ್ಲ ! ಈಗ ನಿನಗೆ ಅಂತವನಾರಿಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ! ಸುಗ್ರೀವನೆಂಬ ವಾನರನೊಬ್ಬ ನಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ ವಾಲಿಯೆಂಬವನು ಅಣ್ಣನು. ಏನೋ ಒಂದು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ವಾಲಿಯು ಕೋಪಗೊಂಡು ತಮ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ರಾಜ್ಯದಿಂದೋಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆದ ಕ್ಯಾಗಿ ಅದೋ ! ಅಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಕಾಣುವ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮುಶ್ಯಮೂಕವೆಂಬ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದಮೇಲೆ ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಕಪಿಗಳೊಡನೆ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಅವನು ಬಹಳ ವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯು. ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪುವವನಲ್ಲ. ಬಹಳ ವಿನಯ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ, ಗೌರವವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು. ಯಾವಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲ ಸಾಹಸಿಯು. ಅವನು ವಿಶೇಷವಾದ ಬಲಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ವಾಲಿಯು ಆತನನ್ನು ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಅವನು ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗುವನು. ಕೇವಲ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿಯೇ ಸಹಾಯಮಾಡುವನೆಂದೆಡೆಸಬೇಡ !

ಷಡ್ಯುಕ್ತಿಗಳೆಂದರೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಉಪಮಾನ, ತಬ್ಬ, ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿ, ಅಭಾವಗಳೆಂಬ ಆರು ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದೂ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದಲೇ ಒಂದೊಂದನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ "ದಶಾಭಾಗಗತೋಹೀನಸ್ತೋ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ, "ಯತ್ಕೃತೇ ವ್ಯಸನಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ತ್ವಯಾ" ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅನುಮಾನಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ, "ತದವತ್ಯಂ ತ್ವಯಾ ಕಾರ್ಯಸ್ಯಸುಹೃತ್" ಎಂಬುದರಿಂದ ತಬ್ಬಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ, "ಅಕೃತ್ಯಾ ನಹಿತೇ ಸಿದ್ಧಿಮಹಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಚಿಂತಯಾ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ನಿಜವಾದ ಮಿತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅವನ ಸಹಾಯವು ಅತ್ಯವಶ್ಯವು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದುದು ಹೋಗಲಿ! ನಡೆಯಬೇಕಾದುದು ನಡೆಸೇ ತೀರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಎಲೈ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಪಂಶೋತ್ತಮನೆ! ಕಾಲಗತಿಯನ್ನು ಯಾರುತಾನೇ ಮೀರಬಲ್ಲರು? ರಾಮಾ! ಅದೆಲ್ಲವೂ ಹೋಗಲಿ! ನೀನು ಶಿಫ್ಟಾದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡು. ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕಂಡು ಆತನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸು. ಅಗ್ನಿ ಸಾಕ್ಷಿ ಕವಾಗಿ ಆತನಲ್ಲಿ ನೀನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಸಿ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ದ್ರೋಹವನ್ನೆಡೆಸದಂತೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನಾಗು. ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ವಾಸರರಿಗೆಲ್ಲಾ ರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಅವನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಅವಮಾನಿಸಬೇಡ! ಅವನು ಉಪಕಾರವ್ಯ ರಣೆಯುಳ್ಳವನು. ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅವನಿಗುಂಟು. ನಿನ್ನಿಂದ ಅವನಿಗೂ ಸಹಾಯವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಅವನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವಿರಿ! ಅವನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನೀವು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರೂ, ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ನಡೆಸಿಕೊಡುವುದಾದರೂ ಆತನು ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಡುವನು. ಅವನು ಚುಕ್ಕೆರಜಸ್ನಿಂಬವನ ಮಗನು. ವಾಲಿಯ ಭಯದಿಂದ ಆ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ಎಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನು. ಅವನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಔರಸಪುತ್ರನು. ಅಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಬಹಳವಾಗಿ ವೈರವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ರಾಮಾ! ಮೃತ್ಯುಮೂಕದಲ್ಲಿರುವ ಆ ಕಪಿಯ ಬಳಿಗೆ ನೀನು ಈಗಲೇ ಹೋಗಿ ಅವನೊಡನೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಆಯುಧವನ್ನೂ ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿಸಿ, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕು. ಆ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠನು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾದ ರೂ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಬರಬಲ್ಲನು. ರಾಕ್ಷಸರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಬಹಳ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಹೋಗಿ ಅವರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನು. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನಕಾಂತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವುದೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅವನು ಸುತ್ತುಬಂದು, ಅಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವನು ಯಾವ ಗುಡೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಯಾವ

ಗಿರಿದುರ್ಗಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಯಾವ ಗುಹೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ವಾನರರೋಡನೆ ಸುತ್ತಿಬಂದು ಸೀತೆಯಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವನು. ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ವಾನರರನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸುವನು. ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಕಿಸುವನು. ರಾಮಾ! ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ನಿನ್ನ ವಿರಹದುಃಖದಿಂದ ರಾವಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಮೇರುಪರ್ವತದ ಶಿಖರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರಲಿ! ಅಥವಾ ಪಾತಾಳರೋಕದ ಕೆಳಗೆ ಬಚ್ಚಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿರಲಿ! ವಾನರೇಂದ್ರನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದು ನಿನ್ನ ಕೈಗೆಟ್ಟಿಸದೆ ಬಿಡಲಾರನೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಕಬಂಧನು ರಾಮನಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ,
ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಅಂತರ್ಧಾನ
ಹೊಂದಿದನು.

ಕಾರ್ಯಜ್ಞನಾದ ಕಬಂಧನು ಹೀಗೆ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಪುನಃ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು "ರಾಮಾ! ಇದೋ! ಈ ಪತ್ನಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಗಿಡಗಳು ಕಾಣುವುವು ನೋಡು. ಇದೇ ಅನುಕೂಲವಾದ ದಾರಿಯು. ಆ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮೂಹವು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು ನೋಡಿದೆಯಾ? ನೇರಳೆ, ಹಲಸು, ಅಲ. ನಾಗಕೇಸರಿ, ಅರಳಿ, ಮಾವು, ಕರ್ಣಿಕಾರ, ತಿಲಕ, ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲ, ಅಸುಗೆ, ಕಡವು, ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಕಡಗಿರೆ, ಭಲ್ಲಾತಕಿ, ರಕ್ತಚಂದನ, ಬೇವು. ಮುತಾದ ಗಿಡಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಇದೇ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನೀವು ಹೋಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಮರಗಳನ್ನೇರಿ, ಅಥವಾ ಆ ಮರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ

ದಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನೀವು ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿರುವ ಹಣ್ಣುಗಳು ಅಮೃತದಂತೆ ರುಚಿಯಾಗಿರುವವು. ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಭುಜಿಸಬಹುದು. ಈ ಮರದ ತೋಪನ್ನು ದಾಟಿಕೊಂಡರೆ ಅದರ ಮುಂದೆ ಪ್ರಕ್ಷಿತವಾದ ಗಿಡಗಳುಳ್ಳ ಒಂದು ತೋಟವು ಕಾಣಿಸುವುದು. ಅದು ನಂದನವನದಂತೆಯೇ ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. ಉತ್ತರ ಕುರುದೇಶಗಳಂತೆ ಸರ್ವಕಾಮಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಯಾವಮರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಅವುಗಳ ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಜೇನು ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವುದು. ಕಾಬೀರನ ಚೈತ್ರರಥವೆಂಬ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಮಸ್ತ ಪುತುಗಳೂ ಕಾಣಿಸುವವು. ಅಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದು ಮರವೂ ಹಣ್ಣುಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಜಗ್ಗುತ್ತಿರುವವು. ಅಲ್ಲಿನ ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹಬ್ಬಿರುವವು. ಅಲ್ಲಿನ ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೇಘಗಳಂತೆಯೂ, ಪರ್ವತಗಳಂತೆಯೂ ದೊಡ್ಡ ಆಕಾರದಿಂದ ಬೆಳೆದಿರುವವು. ಆ ವನದಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಮರಗಳನ್ನೇರಿಯಾಗಲಿ ಆ ಮರಗಳನ್ನಯಳಿಸಿಯಾಗಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂಗಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಂದುಕೊಡತಕ್ಕ ಹಣ್ಣುಗಳು ಅಮೃತದಂತೆಯೇ ಇರುವವು. ಹೀಗೆ ಅತಿಮನೋಹರವಾದ ಆ ವನಪ್ರವೇಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾ ನೀವು ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಹೋಗಿರಿ! ಹೀಗೆ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೂ, ವನದಿಂದ ವನಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಕೊಂಡರೆ, ಕಂಪೆಯೆಂಬ ಒಂದಾನೊಂದು ಪುಷ್ಕರಿಣಿಯು ಕಾಣುವುದು. ಆ ಸರೋವರದ ರಾಮಣೀಯಕವನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅವರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಮಣ್ಣೆಂಬುದೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಪಾಚಿಯಿಲ್ಲ. ಅಳಿಯುವ ಘಟ್ಟಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಾರಲಿಲ್ಲದೆ ಮಟ್ಟವಾಗಿರುವವು. ತಾವರೆಗಳೂ ನೈದಿಲೆಗಳೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿರುವವು. ಅಲ್ಲಿ ಹಂಪಗಳೂ, ಕಾರಂಡವಗಳೂ, ಕ್ರಾಂಚಗಳೂ, ಕುರರಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಾ ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವವು. ಅವು ಇದುವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಸಾವೆಂಬುದನ್ನೇ ತಿಳಿಯವು. ಅದಾದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಡೆದರುವುದಿಲ್ಲ. ಬೆಣ್ಣೆಯಮುದ್ದೆಯಂತಿರುವ, ಸ್ಥೂಲದೇಹವುಳ್ಳ ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ನಿಮ್ಮ ಅಪಾರಾಧವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ರೋಹಿತಗಳೆಂದೂ,

ವಕ್ರತುಂಡಗಳೆಂದೂ, ನಡವಿನಾಗಳೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತ್ಸ್ಯಜಾತಿಗಳಿರುವುವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಚರ್ಮವಿಲ್ಲ, ರೆಕ್ಕೆಯಿಲ್ಲ, ಮಾಂಸ ತುಂಬಿ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕೊಬ್ಬು ಬಳೆದಿರುವುವು. ಅವುಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆಷ್ಠಾಗ ಮುಳ್ಳುಗಳೂ ಇಲ್ಲವು. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತನಯೋಗ್ಯವಾದ ಮೇಲಾದ ಮತ್ಸ್ಯಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪಕ್ವಮಾಡಿ ನಿನಗೆ ತಂದುಕೊಡುವನು. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಆ ಮತ್ಸ್ಯಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಆಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆ ಸರೋವರದಿಂದ ಕಮಲದ ವಾಸನೆಯುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಸುಖಶೀತಲವಾಗಿಯೂ, ಆರೋಗ್ಯಕರವಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಟಿಕದಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತಿಳಿನೀರನ್ನು ತಾವೆರೆಯಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತಂದು ನಿನಗೊಪ್ಪಿಸುವನು. ಎರೈ, ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಅನ್ನಪಾನಾದಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿನ ಪರ್ಮತಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಾ, ನೀರಿನ ಆಸೆಗಾಗಿ ಆ ಪಂಪಾಸರೋವರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಎತ್ತಿನಂತೆ ಗಂಭೀರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಂದವಾದ ಕಾಡುಹಂದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ರಾನೂ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀನು ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಬರುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿನ ಪುಷ್ಪಿಗಳಾದ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಆ ಸರೋವರದ ಶೀತಲವಾದ ನೀರನ್ನೂ ನೋಡಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸನುಸ್ತದುಃಖವೂ ಮರೆತು ಹೋಗುವುದು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಿಲಕ, ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲ, ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಅರಳಿದ ತಾನರೆ, ನೈದಿಲೆ, ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಆಷ್ಠಾಯನವುಂಟಾಗುವುದು. ಆ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೂಗಳನ್ನು ಕುಯ್ಯುವವರೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ಹೂಗಳು ಬಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಕಳಿತುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಿರಿ ಬೀಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಸ ಹೂಗಳಂತೆಯೇ ಇರುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಉತ್ತಮ ಸಮಾಧಿಯುಳ್ಳ ಮತಂಗಮಹರ್ಷಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದ ತಪಸ್ವಿಗಳ ನೇಕರಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಗುರುವಿಗಾಗಿ ಆಗಾಗ ವನ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತರುತ್ತ, ಬಳಲಿದಾಗ ಅವರ ದೇಹದಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆವಂನ ಹನಿಗಳು ಬಿದ್ದು ಅವುಗಳೇ ಹೂಗಳಾದುವು. ಆ ಸ್ವೇದಬಿಂದುಗಳೇ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹಾರಿ ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಪುಷ್ಪಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ನಾಶವಿಲ್ಲ! ಅವರ ತಪೋಮುಹುಮೆಯಿಂದ ಆ ಹೂಗಳು ಬಾಡದೆ

ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುವುವು. ರಾಮಾ! ಆ ಮತಂಗಶಿಷ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಅವರ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರಲ್ಲಿ ಶ ಬ ರ ಯೆ ಂ ಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವಳೊಬ್ಬಳು ಮಾತ್ರ ಚಿರಜೀವಿನಿಯಾಗಿ ಈಗಲೂ ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯಾಗಿರುವಳು. ಯಾವಾಗಲೂ ಗುರುಶುಕ್ರಾಷಾ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತಳಾಗಿರುವ ಆ ಶಬ ರಿಯು ಸರ್ವಭೂತನಮಸ್ಯತನಾಗಿಯೂ, ದೇವೇಂದ್ರಸಮಾನನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರುವಳು. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳು ದಿವ್ಯ ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವಳು. ರಾಮಾ! ನೀನು ಪಂಪಾಸರೋವರದ ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಸ ಕ್ಷೋ ತ್ತ ಮ ವಾ ಗಿ ಯೂ, ಇತರರಿಗೆ ಅದೃಶ್ಯ ವಾಗಿಯೂ, ಏಕಾಂತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಶಬರಾಶ್ರಮವನ್ನು ನೋಡ ಬಹುದು. ಅದರ ಸುತ್ತಿನ ವನದಲ್ಲಿಯೂ, ಅದರ ಮುಂದಿರುವ ಮೃತ್ಯುಮೂಕ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೂ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಕಾಡಾನೆಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು. ಆದರೇನು? ಅಲ್ಲಿನ ಆನೆಗಳು ಆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕಾಲಿಡಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ಆಶ್ರ ಮವು ಮತಂಗಮಹಾಮುನಿಯಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದು. (ಆವನ ಪ್ರಥಾನ ದಿಂದಲೇ ಆನೆಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಾರವು.) ನಂದನ ಜೈತ್ರ ರ ಥ ಗ ಳೆ ಂ ಬ ದೇವೋದ್ಯಾನಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ, ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಪಕ್ಷಿ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ವನದಲ್ಲಿ ನೀನು ನಿನ್ನ ಈ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು ಸುಖವಾಗಿ ವಿಹರಿಸಬಹುದು. ಆ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ಮುಂದೆಯೇ ಮೃತ್ಯುಮೂಕ ಪರ್ವತ ವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಗಿಡಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿರುವುವು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಮರಿಯಾನೆಗಳು ಕಾವಲಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನೇರಿ ಹೋಗುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವು. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮುಂದೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ ರ್ವ ತ ಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವುಂಟಾಗುವುದಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದ ಈಗ ಆ ಬೆಟ್ಟದಮೇಲೆ ಮಲಗಿದವರು ಹಣವು ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ ಕನಸನ್ನು ಕಂಡರೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಾಗಲೂ ಆ ಹಣವು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದು. ದುರಾಚಾರವುಳ್ಳ ಪಾಪಾತ್ಮನಿಗೆ ಅದನ್ನೇರುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅಂತವನು ಒಂದುವೇಳೆ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಏರಿಹೋಗಿ ಮಲಗಿದರೂ, ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರು ಮಲಗಿರುವಾಗಲೇ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂದುಬಿಡುವರು. ಮತಂಗಾಶ್ರಮದ

ಸುತ್ತಿನ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮರಿಯಾನೆಗಳು ಆಗಾಗ ಪಂಪಾತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಮತ್ಯಮೂಕವು ಅದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆ ಆನೆಯಕೂಗು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಮೇಘದಂತಿರುವ ಮಹಾ ಗಜಗಳು ಆಗಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೋರಾಡಿ, ಗಾಯಪಟ್ಟು ರಕ್ತಮಯವಾದ ದೇಹದಿಂದ ಚದರಿ ಅಲ್ಲಿ ಓಡುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ವನದಲ್ಲಿರುವ ಆನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮತ್ತು ಅರೋಗ್ಯಕರವಾದ ನೀರಿನ ಆಸೆಯಿಂದ ಆ ಪಂಪಾಸರಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ನೀರುಕುಡಿದು, ಸುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋಗುವುವು. ನೀನು ಅಲ್ಲಿನ ಕರಡಿಗಳನ್ನೂ, ಹುಲಿಗಳನ್ನೂ, ನೀಲಮಣಿಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕರೀ ಜಿಂಕೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದುಃಖವೇ ತೋರದು. ರಾಮಾ! ಆ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಗುಹೆಯೊಂದುಂಟು. ಅದರೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವು. ಆ ಗುಹೆಯ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರುಳ್ಳ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮಡುವಿರುವುದು. ಅದರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಫಲಮೂಲಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುವು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಮೃಗಗಳು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ಮಡುವಿನ ನೀರು ಬಹಳ ಶೀತಲವಾಗಿರುವುದು. ಅದರ ಪಕ್ಕದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸುಗ್ರೀವನೆಂಬ ಕಪಿಯು ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕು ಕಪಿಗಳೊಡನೆ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಆ ಗಾಗ ಅವನು ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಗೇರಿ ಹೋಗುವುದೂ ಉಂಟು. ನೀನುಳ್ಳಿ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡು!" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಕಬಂಧನು ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಯಿಂದಲಂಕೃತನಾಗಿ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜೋವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆಗ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಮುಂದೆ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಬಂಧನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ಇನ್ನು ನೀನು ಹೋಗು? ನಾವೂ ಹೊರಡುವೆವು" ಎಂದರು. ಆಗ ಕಬಂಧನೂ ಇವರನ್ನು ಕುರಿತು "ಸರಿ! ಇನ್ನು ನೀವೂ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹೊರಡಿರಿ!" ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಆನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಾನೂ

ಅತ್ತಲಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ಕಬಂಧನು ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವರಿಸುತ್ತ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಹೋಗಿ, ನಃ ಅಲ್ಲಿನಿಂತು, ಠಾಮನನ್ನು ಕೂಗಿ, ಅವನಿಗೆ ಋತ್ಯಮೂಕವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, "ಠಾಮಾ | ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀನು ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ, ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಪ್ಪತ್ತುಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಠಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕಬರಾತ್ರಸುಕ್ಕೆ ಹೋದುದು,
ಶಬರಿಯು ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮತಂಗಶಿಷ್ಯರ
ಅಕ ಮವೇ ಪೊದಲಾಡುವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತಾನು
ಪರಮಪದಕ್ಕೆ ಹೋದುದು.

ಠಾಜಪುತ್ರರಾದ ಆ ಠಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು, ಕಬಂಧನು ತೋರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು, ಪಂಪಾಸರೋವರದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳ ಮೇಲೆ ಜೇನನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವ ಫಲವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅನಂದಿಸುತ್ತ, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅತುರಗೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೊರಟರು. ಕೊನೆಗೆ ಅವರು ಪಂಪಾಸರಸ್ಸಿನ ಪಶ್ಚಿಮತೀರವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಕಬರಾತ್ರಮವನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಅನೇಕ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹದಿಂದ ಪರಿವೃತವಾದ ಆ ಅಶ್ರಮದ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡಿ ಅಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ, ಶಬರಿಯ ಸವಿಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಗ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿವ್ವ ಶಬರಿಯು, ಠಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಧಿಗ್ಗನೇ ಎದ್ದುನಿಂತು, ಕೈಮುಗಿದು, ಠಾಮನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪಾದಗಳಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು. ಅಮೇಲೆ

ಆವರಿಗೆ ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ಆಭ್ಯರ್ಥನಾಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಆಜಮನೀಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ರಾಮನು ವ್ರತನಿಷ್ಠಳಾದ ಆ ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, "ಎಲೆ ತಪಸ್ವಿನಿ! ನೀನು ತಪೋವಿಘ್ನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿರುವೆಯಷ್ಟೆ? ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸು ವೃದ್ಧಿಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದಷ್ಟೆ? ಕೋಪವನ್ನೂ, ನಿದ್ರಾಹಾರಗಳನ್ನೂ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆಯಾ? ಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿ ವ್ರತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಗಿಸಿರುವೆಯಾ? ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಿಶ್ಚಿಂತವಾಗಿರುವುದಷ್ಟೆ? ನೀನು ನಡೆಸಿದ ಗುರುತುಶ್ರೂಷೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಫಲವಾಗಿರುವುವಲ್ಲವೆ?" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಪಸ್ವಿದ್ವಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಸಿದ್ಧರಿಂದ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ವೃದ್ಧಸನ್ಯಾಸಿನಿಯು, ರಾಮನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, "ಮಹಾತ್ಮನೆ! ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಈಗಲೇ ನನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಪರಿಪಕ್ವವಾಯಿತು. ನನ್ನ ವ್ರತಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈಗಲೀಗ ಸಫಲವಾದುವು! ಎಲೈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆ! ನೀನು 1 ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲೆನಿಸಿರುವೆ! (ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವೆ.) ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವುದರಿಂದ ಈಗ ನನ್ನ ಜನ್ಮವೂ ಸಫಲವಾಯಿತು. ಈಗ ನನ್ನ ಗುರುಗಳೂ ವಿಶೇಷ ಪೂಜ್ಯರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು. ನಾನು ಆವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಶುಶ್ರೂಷೆಯೂ ಈಗಲೇ ಸಫಲವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನನಗೆ ಪರಮಪದವು ಸಿದ್ಧಿಸಿದಂತೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ರಘುವಂಶೋತ್ತಮನೆ! 2 ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ನಿನ್ನ ಕಟಾಕ್ಷ ವೀಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೋಗಿ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದೆನು. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅಕ್ಷಯವಾದ

1. ಇದರಿಂದ ಶಬರಿಗೆ ಪರಮಾರ್ಥಜ್ಞಾನವುಂಟೆಂದು ಸೂಚಿತವು.
2. ಇಲ್ಲಿ "ಚಕ್ಷುಷಾ ತಪ ಸೌಮ್ಯೇನ ಪೂತಾಸ್ತಿ ರಘುನಂದನೇ | ಗಮಿಷ್ಯಾಮ್ನಿ ಕ್ಷಯೋ ಲೋಕಾಃ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾದರಿಂದಮು" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರ ಅರ್ಥವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ, "ಎಲೆ ರಾಮನೆ! (ತಪ ಸೌಮ್ಯೇನ ಚಕ್ಷುಷಾ) ನಿನ್ನ ನಿರ್ವೇಶಿತವಾದ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ, (ಪೂತಾಸ್ತಿ) ನನ್ನ ಪೂರ್ವಾಭಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೋಗಿ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದೆನು. (ಅರಿಂದಮು) ಶಕ್ತುಭೂತಗಳಾದ ಉತ್ತರಾಭಿಗಳನ್ನೂ ನಾಶಹೊಂದಿಸತಕ್ಕ ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! (ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್) "ಧಾತುಃ ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮಹಿಮಾನಮಾತ್ಮನಃ" ಎಂಬಂತೆ, ಅಜಾರ್ಯಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಉಪಬಂಹಿತವಾದ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವಿಶೇಷದಿಂದ (ಅಕ್ಷಯೋ ಲೋಕಾಃ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ) ಪುನರಾವೃತ್ತಿರಹಿತವಾದ ಪರಮಪದವನ್ನೂ ಹೊಂದುವೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಡುಬಿಡು ಭಾವವು. (ಗೋವಿಂದರಾಜೇಯವು.)

ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನೂ (ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಪರಮಪದವನ್ನೂ) ಹೊಂದುವೆನು. ಮತಂಗತಿಷ್ಠರು ನನಗೆ ಆಚಾರ್ಯರು. ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಪಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನೀನು ಚಿತ್ರಕೂಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೇ, ಅವರು ವಿಮಾನವನ್ನೇರಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ದಿವ್ಯಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಅವರು ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರು. ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯದ್ವೈತ್ಯಾಂತಗಳನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವರು. ಅದುದರಿಂದ ನನ್ನಂತವಳಿಗೆ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಗುಪಾಯವಾದ ಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆಚಾರ್ಯಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಭಗವದನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅದರಿಂದಲೇ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅವರು ಮೊದಲೇ ನನಗೆ “ರಾಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನಿವಿತ್ರವಾದ ಈ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ಆಗ ನೀನು ರಾಮನನ್ನೂ ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆ, ಆತನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನಿನಗೆ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುವು!” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಅದರಂತೆಯೇ ನಾನು ನಿನಗಾಗಿ ಈ ಪಂಪಾತೀರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಗೆಬಗೆಯ 1 ಫಲಮಾಲಾದಿ

1. ಪಾಂಡ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬರಿಯು ಪ್ರಸ್ತಾವದಲ್ಲಿ “ಪ್ರತ್ಯುತ್ಥಮ್ಯ ಪ್ರಣಮ್ಯಾಥ ನಿವೇಶ್ಯ ಕುಶವಿಷ್ಣುರೇ | ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನಂ ಕೃತ್ವಾ ತತ್ತೋಯಂ ಪಾಪನಾಶನಂ || ತಿರಸಾ ಧಾರ್ಯ ಪೀತ್ಯಾ ಚ ವಸ್ತ್ರೈಃ | ಪುಷ್ಪೈರಘ್ರಾಚ್ಚಯತ್ | ಫಲಾನಿ ಚ ಸುಕಲ್ಪಾನಿ ಮೂಲಾನಿ ಮಧುರಾಣಿ ಚ || ಸ್ವಯಂವಾಸ್ವಾಧ್ಯ ಮೂಢಾಧ್ಯಂ ಪರೀಕ್ಷ್ಯ ಸರಿಭಕ್ಷ್ಯ ಚ | ಪಶ್ಚಾನ್ನಿ ವೇದಯಾಮಾಸ ರಾಘವಾಭ್ಯಾಂ ದ್ವಿಧವತಾ || ಫಲಾನ್ಯಾಸ್ವಾಧ್ಯ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಃ ತಸ್ಯೈ ಮುಕ್ತಿಂ ಶರಾಂ ಪದಾಂ” ಶಬರಿಯು ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು ಇದಿರಿದ್ದು ಬಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕುಳಿರಿಸಿ, ಅವನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಮೊಳೆದು, ಪಾಪಹರವಾದ ಆ ಪಾದತೀರ್ಥವನ್ನು ತಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ, ಪಾನಮಾಡಿ, ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನರ್ಚಿಸಿದಳು. ಮತ್ತು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾಗಿದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ರುಚಿಯಾದ ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನೂ ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಮೂಢಾಧ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನು ರುಚಿನೋಡಿ, ಅಮೇಲೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿದಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಮನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಭುಜಿಸಿ, ಅವಳಿಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಕೊಡಿ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಶಬರಿಯು ತಾನು ಮೊದಲು ತಿಂದು ರುಚಿನೋಡಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೇ ತಂದುಕೊಟ್ಟುಕೊಡಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ವನ್ನಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿರುವೆನು" ಎಂದಳು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಿಸಿ, ಅವಳು ಕೇವಲ ಹೀನವಾದ ಬೇಡರಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ, ಆಚಾರ್ಯಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪಡೆದ ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜ್ಞಾನಾನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೆ ಶಬರಿ! ನಾನು ಕವಿಂಧನ ಮುಖದಿಂದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಗುರುವಾದ ಮತಂಗಮಹಾಮುನಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕೇಳಿರುವೆನು. ಆದರೆ ಈಗ ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಕುತೂಹಲವಿರುವುದು. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಶಬರಿಯು "ತಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡುಹೋಗಿ, ಅವರಿಗೆ ಆ ಮಹಾಪನ್ನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸುತ್ತ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು " ಎಲೆ ರಘುನಂದನನೇ! ಇದೋ ನೋಡು! ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ, ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ವನವೇ ಮತಂಗವನವೆಂದು ಲೋಕಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವುದು. ಅತ್ಯವಿವರಾದ ನನ್ನ ಗುರುಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಈ ವನದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಪೂತವಾದ ಗಂಗಾವಿ ಪ್ರಣ್ಯಾತಿರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕರೆಸಿಟ್ಟಿರುವರು. ಇನ್ನೋ! ಇಲ್ಲಿ ದೇವಪೂಜಾಸ್ಥಾನಗಳಾದ ವೇದಿಕೆಗಳು ಕಾಣುವುವು ನೋಡು. ಈ ವೇದಿಕೆಗಳು ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ತಗ್ಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ನನ್ನಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಚರ್ಮೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದ ಆ ನನ್ನ ಗುರುಗಳು ಮುಟ್ಟಿನಿಂದ ನಡುಗುವ ತಮ್ಮ ಕೈಗಳಿಂದಲೇ ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲೈ ರಾಮನೇ! ಅವರ ತಪಃ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ, ಈಗಲೂ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಈ ವೇದಿಕೆಗಳು ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬೇಳಗುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು! ನನ್ನ ಗುರುಗಳು ವ್ರತೋಪವಾಸಗಳಿಂದ ಬಳಲಿ, ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸತ್ತ ಸಮುದ್ರಗಳೂ, ತಾವಾಗಿ ಈ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುವು ನೋಡು. ಅವರು ಈ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಬಂದ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರದಮೇಲೆ ಅರಿತಾಕಿರುವ ನಾರುಮಡಿಗಳು ಈಗಲೂ ಒಣಗದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ದೇವಾರ್ಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನೈದಿಲೆ ಮೊದಲಾದ ಹೂಗಳನ್ನು ತಂದು ಕಟ್ಟಿದ ಈ ವ್ರಷ್ಟಮಾಲಿಕೆಗಳು ಈಗಲೂ ಬಾಡದಿರುವುವು ನೋಡು! ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೇ!

ನೀನು ಈ ವನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದುದಾಯಿತಷ್ಟೆ? ಕೇಳಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿದೆ! ಇನ್ನು ನಾನು ನಿನ್ನ ಅನುಜ್ಞೆಯಿಂದ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕೆಂದೆಳಸುವೆನು. ಅತ್ಯವಿವರಾದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಆಸೆಯಿರುವುದು. ಇದು ಯಾರ ಆಶ್ರಮವೋ, ಯಾರಿಗೆ ನಾನು ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನೋ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡು" ಎಂದಳು. ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಮಾತನ್ನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಕೇಳಿ ಅತ್ಯರ್ಥವೆತ್ತು ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ರಾಮನು ಪ್ರತಿನಿಷ್ಟಳಾದ ಆ ಪರಿವ್ರಾಜಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೆ ತಪಸ್ವಿನಿ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದೆ! ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನೀನು ಸುಖವಾಗಿ ನಿನಗಿಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಹೋಗಬಹುದು" ಎಂದನು. ಜಟಾಧಾರಿಣಿಯಾಗಿ, ನಾರುಮಡಿಯನ್ನುಟ್ಟು, ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೊದೆದಿದ್ದ ಆ ಮುದು ಬೇಡಿತಿಯು, ರಾಮನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದಕ್ಷಣವೇ, ತನ್ನ ಜೀರ್ಣವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ದಿವ್ಯದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ದಿವ್ಯಾಭರಣಭೂಷಿತಳಾಗಿ, ದೇವಯೋಗ್ಯಗಳಾದ ಪುಷ್ಪಚಂದನಗಳಿಂದಲಂಕಿತಳಾಗಿ, ದೇವಯೋಗ್ಯವಾದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟು, ನೋಡುವವರಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಿಯನಾದ ರೂಪದಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆಳಗುತ್ತ, ಅಗಲೇ ದಿವ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ಹೀಗೆ ಶಬರಿಯು ತನ್ನ 1 ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಾದ ಆ ಮಹಂಗತಿಷ್ಕರು ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಸೇರಿದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. ಈ ಸರ್ಗಪ್ರತ್ಯಾಂತದಿಂದ ಶಬರಿಯು ಮಹಂಗತಿಷ್ಕರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸಮಾಧ್ಯಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅವರ ಅನುಜ್ಞೆಯಿಂದ ರಾಮಾಗಮನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಆಮೇಲೆ ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಿಂದಲೂ, ತನ್ನ ಸಮಾಧಿ ಬಲದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಗುರುಗಳು ಹೊಂದಿದ ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದುದಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ವಿಜಯರಾಜಿಗಳಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಯೋಗಾಧಿಕಾರವುಂಟು. ಆದರೆ ಆ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಂಗವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಗುರುಕುತ್ಸ್ರಾಜೆಯು ಅಂಗವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

❖ (ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಪಂಪಾಶೀರಕ್ಕೆ ಹೋದುದು.) ❖

ಆ ಶಬ್ದವು ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ವಿನೋಡನೆ ದಿವ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದವೇರಿ,
 ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಆ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳನ್ನೇ ಕುಂತು ಮಾತಾ
 ಡುತ್ತ ಅಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳ
 ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನೆನೆನೆನೆದು, ತನಗೆ ಹಿತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ
 ಸೌಮ್ಯನೆ! ಆದ್ಯುತಗಳಾದ ಇಲ್ಲಿನ ಪುಷ್ಪಫಲಾದಿಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ
 ತೀರ್ಥಗಳೂ ಬಂದು ಸೇರಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಅಶ್ಚರ್ಯ
 ವುಂಟಾಗದು? ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಅಶ್ವಜ್ಞರಾದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ,
 ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಅಶ್ಚರ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು! ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ
 ಜಿಂಕೆಗಳೂ ಹುಲಿಗಳೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವೈರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಬಂಧಿಯಿಂದ
 ಕೂಡಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಇಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪಕ್ಷಿಜಾತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಾಗಿ ಕಲೆ
 ತಿರುವುವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವಿಶೇಷ
 ವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಸಪ್ತಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ
 ಸ್ನಾನಮಾಡುವ ಹಾಗಾಯಿತು! ಆ ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪಿತೃತರ್ಪಣವನ್ನೂ ನಡೆಸಿ
 ದೆವು. ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಸಮಸ್ತವಿಧವಾದ ಆಶುಭವೂ ನೀಗಿತು! ನಮಗೆ ಶುಭ
 ಕಾಲವೂ ಸಮಾಪಿಸಿತು! ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ
 ಎಷ್ಟೋ ತೃಪ್ತಿಯೂ, ಸಂತೋಷವೂ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು. ಮುಂದೆ ಬರಬಹು
 ದಾದ ಶುಭಕ್ಕೆ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಈಗಲೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಹರ್ಷ
 ವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಬಾ! ಪ್ರಿಯದರ್ಶನವುಳ್ಳ
 ಪಂಪಾಸರೋವರಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ಹೋಗುವೆವು. ಅಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯು ಭಯ
 ಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಬೇರೆ ವಾನರರೊಡನೆ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ
 ಸುಗ್ರೀವನು ವಾಸವಾಡುತ್ತಿರುವ ಮೃಶ್ಯಮೂಕ ಪರ್ವತವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಪ
 ವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಅವನನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಶು
 ರವು ನನಗೆ ಬಹಳವಾಗಿರುವುದು. ಅವನ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ನಾವು ಸೀತೆ
 ಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೆ?” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅಣ್ಣಾ! ನಿನಗಿಂತಲೂ ನನಗೆ ಆಶು
 ರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು! ಬೇಗನೆ ಹೋಗುವೆವು ನಡೆ” ಎಂದನು. ಅದೇ ಕ್ಷಣ
 ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಅಶ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಪಂಪಾಸರೋ
 ವರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಅನೇಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ ಆ ಪುಣ್ಯ

ಸರೋವರದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಆ ಸರೋವರದ ನೋಗಸನ್ನೂ, ಅದರ ತಿಳಿ ನೀನ ಸ್ತುಚ್ಛತೆಯನ್ನೂ, ಅದರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳ ಅಂದವನ್ನೂ ಇಬ್ಬರೂ ಆತ್ಮವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ಪದ್ಮಸೌಗಂಧಿಕಾದಿ ಪುಷ್ಪಗಳ ಕೆಂಪು, ಬಿಳಿನೈದಿಲೆಯ ಬಿಳುವು, ಕರೀನೈದಿಲೆಗಳ ಕಪ್ಪು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಅದರ ನೀರು ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ ಚಿತ್ರ ಕಂಬಳವನ್ನು ಹಾಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ತುಂಬಿದ ನೀರುಳ್ಳ ಆ ಸರೋವರವನ್ನು ಬಹುದೂರದವರೆಗೆ ದಾಟಿಹೋಗಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಂಕಸರಸ್ವಿಯೆಂಬ ಭಟ್ಟಿಬಲ್ಲಿಳಿದು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಅ ಪಂಪಾಸರೋವರವನ್ನು ಸುತ್ತಿನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಡೆಬಿಡದೆ ತುಂಬಿ ಬೆಳೆದ ತಾವರೆ, ನೈದಿಲೆ, ಸೌಗಂಧಿಕಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ನೀರು ಹೂಗಳು! ಅದರ ತೀರದ ಸುತ್ತಲೂ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಮಾವಿನತೋಪು

೧ | ಆ ತೋಪುಗಳಲ್ಲಿ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ನವಿಲುಗಳ ಧ್ವನಿ! ಮಾವಿನತೋಪುಗಳಿಗೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಬೆಳೆದ ಆಲ, ಬೇಲ, ಅತ್ತಿ, ಮತ್ತಿ, ಮಾವು, ಬೇವು, ಸಾಲೆ, ಹಾಲೆ ಮುಂತಾದ ಮರಗಳು! ಇವುಗಳ ನಡುನಡುವೆ, ಮೊಲ್ಲಿಮಲ್ಲಿಗೆ, ಸಂಪಗೆ, ಇರವಂತಿಗೆ, ಕಚಿಗಿಲೆ, ಹೊನ್ನೆ, ಸುರಹೊನ್ನೆ, ಶಗಡೆ, ಮಾಲತಿ, ಅಸುಗೆ, ತಾಳೆ, ಮುಂತಾದ ಹೂಗಿಡಗಳು! ಹೀಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಮರಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣವಾಗಿ, ಆ ಪುಷ್ಕರಿಣಿಯು ಸರ್ವಾಲಂಕಾರಭೂಷಿತೆಯಾದ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ವನದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮರದಲ್ಲಿಯೂ ಟಿಟ್ಟಿಭ, ಕೋಗಿಲೆ, ನಿಳಿ, ಅರ್ಜುನಕ, ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಮಹಾವನದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೇ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ನಡೆದುಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದೊಂದು ವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಂಪಾದ ನೀರಿನಿಂದಲೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದಲೂ, ತಿಲಕ, ಅಶೋಕ, ಹೊನ್ನೆ, ಶಗಡೆ, ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಶುಭಕರವಾದ ಪಂಪಾಸರಸ್ವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಾಗ, ಅಲ್ಲಿನ ಬಗೆಬಗೆಯ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮಡುಗಳನ್ನೂ ಕಂಡು ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಮೋದ್ರೇಕವು ತಲೆದೋರಿತು. ಈ ಕಾಮಸಂತಾಪದಿಂದಲೇ ಆ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ಮೊಡ್ಡ ಮಡುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಪುಷ್ಪಿತವಾದ ಉಪವನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ ಸಾಲೆ, ಸಂಪಗೆ, ಮೊದಲಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ತೋರಿತವಾಗಿಯೂ, ಭ್ರಮರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದುದಾಗಿಯೂ ಸ್ಫುಟಿಕದಂತೆ ಸ್ತುಚ್ಛವಾದ ನೀರುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಸಣ್ಣ ಮರಳುಗಳಿಂದ

ತುಂಬಿದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಮಡುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಪದ್ಮಸೌಗಂಧಿ ಕಾದಿ ಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅದನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಮೊದಲು ಕಬಂಧನು ಹೇಳಿದ ಋತ್ಯು ಮೂಕವೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪರ್ಮತವು, ಸಮಸ್ತ ಗೃಂಶಾದಿಧಾತುಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿ, ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಗಿಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ಇಮೋ] ಇದರ ತೀರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು ನೋಡು! ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಋಕ್ಷರಜಸ್ಸೆಂಬ ವಾನರನ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೊಂಡ ವಿರ್ಮವಂತನಾದ ಕಪಿಯು ಇದರ ಮೇಲಿರುವನು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ನೀನುಹೋಗಿ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾ” ಎಂದನು. ಪುನಃ ರಾಮನು ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ, ದೀನನಾಗಿ ಆ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ನಾನು ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬದುಕುವುದು ಹೇಗೆ? ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮನ್ಮಥತಾಪ ಪೀಡಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ, ಸೀತಾವಿಷಯವಾದ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಬೇಸರದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ, ಮನೋಹರವಾದ ಆ ಪುಷ್ಕರಿಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಳಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಬಹುದೂರದಿಂದ ಬಂದು ಅತೀರ್ಷಿವಾದ ದಾರಿಯುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಮರುಕಾಂತಾರಗಳಿಂದ ಪಥಿಕರಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಕಬಂಧವನವನ್ನು, ಎಷ್ಟೋ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ದಾಟಿಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾದ ಅಡವಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಪಕ್ಷಿಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ, ಶುಭೋದರ್ಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಂಪಾಸರಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ಪರಮ ಸಂತೋಷಭರಿತನಾಗಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಇದು ಅರಣ್ಯಕಾಂಡವು.

ಶ್ರೀ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣ ಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನ ಹನುಮತ್ಸಮೇತ
 ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ
 ಶ್ರೀರಾಮಾರ್ಪಣಮಸ್ತು
 ಸ್ವಸ್ತಿ
 ಶ್ರೀಃ.